

קובץ גליונות

פרשת וישב

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מסע חיזוק מיוחד של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א
בהיכלי התורה דישיבת עטרת שלמה בבית שמש

מצורף:

מדור מיוחד: פרסים והגרלה מיוחדת
ע"ס \$ 1.000 לפותרי החידות לחנוכה

176 עמ'

שמיטה קרן
השביעית

מוקד 'משובי' ארץ'

1800-300-544

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:00	5:14	5:52
בני ברק	4:14	5:15	5:48
קרית ספר	4:09	5:15	5:51
בית שמש	4:00	5:15	5:52
אופקים	4:09	5:17	5:51
חיפה	4:06	5:14	5:48
ליקוואוד	4:15	5:45	5:58

מחזו"א 5
אליך הביתה

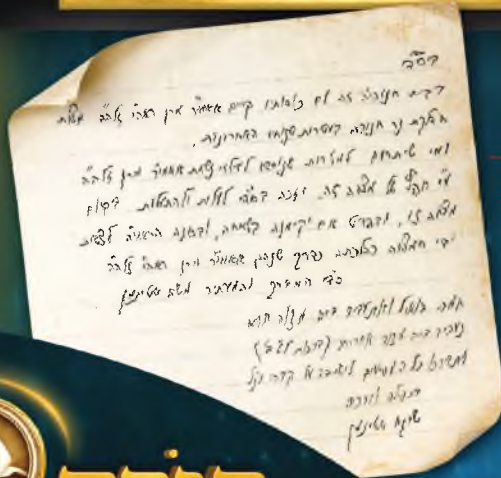

חסר תקדים, נדיר והיסטורי:

האור שלו בבית שלו!

להצלחת המגבית לקיום בית המדרש הגדול בעולם "ישיבה על קברו"
מעניקים בני רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל
את המנורה הטהורה - חנוכייתו האישית!

הגלת החנוכיה בין כל
חורמי "ישיבה על קברו":
יום חמישי כ"ח כסלו

אתה חייב
את זה
לעצמך!

מצוה
לתרום
מכספי
מעשרות

03-3062607

ההגלה בכפוף לתקנון www.yak.org.il

לזכות, לזכות!

הגלת החנוכיה ההיסטורית מתקיימת בנוסף ובנפרד
מההגלה על הפרס הכספי של 100,000 דולר.
כל התורמים עד כה נכנסים אף להגלת החנוכיה

הגלת הקיום של בית המדרש הגדול בעולם

שהשמה במעונם

ברכת מזל שלוחה לידידינו החשוב
הר"ר **שלמה רוזנשטיין** שליט"א
עורך הגליונות 'הפרשה המחנכת'
ו'מסביב לשולחן'

לרגל שמחת **ארוסי בתו** תחי' בשעתו"מ
יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל

לעילוי נשמת

מרת **בילא** בת ר' יעקב **רוזנגרטן** ע"ה
נלב"ע כ' כסלו תשע"ז
תנצב"ה

ליום היאר"צ העשירי לע"נ

הרה"ח רבי **דוד נחמן** בן רבי יעקב **בלוי** ז"ל
מחלוצי וראשי החינוך התורתי באר"י
נלב"ע כ"ב כסלו, תנצב"ה
נתרם ע"י בנו איש החינוך הרב מרדכי זאב שליט"א

לע"נ ר' אליהו בן ר' מאיר **הכהן** ז"ל

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

השנה תזנו **לנסחונכה אישי** בקבר רחל

אידי יום ביאם זא יא חנוכה

להעברת שמות
למעמד התפילה

**לאחר אמירת כל
ספר התהלים**

בעת סגולה בהדלקת נרות חנוכה
בקבר רחל

עד השעה 14:00

להעברת שמות
למעמד התפילה

**בעת רצון
חצות לילה**

בקבר רחל
עד השעה
23:30

***8631**
02.5800.863

ועל ישועה

שטר הפרנסה
חתום בחותמו
של כהן גדול
אצלכם בבית

ישועות מעל דרך הטבע - כבימים ההם בזמן הזה:
כל גדולי וצדיקי הדור שליט"א
יעתירו על תורמי ועד הרבנים
בעת הרצון של הדלקת נר הנוכה

מוקד מיוחד להעברת שמוות:

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

גיליון מס' 450 פרשת וישב
תשפ"ב שנה עשירית

לזכות ידידינו החשוב שיראה ברכה
והצלחה בכל הענינים

להקדשות ע"ג הגליון
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

מעניי הפרשה

שבע שנים שקדם ביאת הגואל

הילכו שנים יחדו בלתי אם נועדו (הפסרת וישב עמוס ג' ג')

הנה בפסוקים הבאים מונה הנביא שבע שאלות, ונראה שהוא מכון כנגד מה שאמרו חז"ל בסנהדרין (צ"א א') על שבע השנים קודם שבא בן דוד, וכדלהלן.

א. הילכו שנים יחדו בלתי אם נועדו? - כלומר שהוא דבר משונה שילכו שנים יחדו בלי שנועדו מראש, וכנגד זה הוא מה שאמרו שם בגמרא: "שנה ראשונה מתקים מקרא זה, והמטרת על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר", שהוא דבר משונה שאין הגשם יורד על שני מקומות סמוכים זה לזה, ובודאי רק מן השמים כן.

ב. הישאג אריה ביער וטרף אין לו? - כי דרך האריה לשאג כשכבר הטרף בידו, וכאן הוא שואג ועודנו רעב, וכנגד זה "שנה שניה חיצו רעב משתלחים", והוא סימן לרעב גדול.

ג. היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד? - והוא גם דבר משונה שכפיר (אריה צעיר) יתן קולו ברעב, וסימן לרעב גדול - "שלישית רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתכחת מלומדיה". שהרעב לוכד את האנשים כמו כפיר שלוכד את טרפו. ומכאן והלאה הוא כבר תחילת הישועה:

ד. התפול צפור על פח הארץ ומוקש אין לה - וכי יתכן שצפור תפול למלכודת ואין במלכודת מוקש לתופסה, והרי בודאי אלולא אותו מוקש, שהוא איזה דבר מאכל, לא היתה נתפסת. וכנגד זה 'ברביעית שובע ואינו שובע', והוא אותו ענין שהשובע מתפשט תחת הרעב ונהיה טוב יותר.

ה. היעלה פח מן האדמה ולכוד לא ילכוד - וכי יתכן לצפור להשתחרר מן המלכודת, והרי אחרי שהיא לכודה, אפילו תברח עם המלכודת תשאר לכודה - "חמישית שבע גדול ואוכלין ושותין ושמחין ותורה חוזרת ללומדיה", והוא אותו הענין שאחרי שעלה השובע, כבר בני אדם מתחילין לשמח ותורה חוזרת, ושוב אין השובע נעזב מהם.

ו. אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו? הרי בודאי הכל נחרדים לשמוע קול שופר המכריז על אויבים שבאים, וכנגד זה "בששית קולות" המבשר על בואו של בן דוד, וכולם חרדים ומחכים.

ז. אם תהיה רעה בעיר וה' לא עשה - הרי אם הקב"ה לא צוה, הרעה לא תבוא, - בשביעית, מלחמות" שהקב"ה צוה שיהיו!

ומסים הפסוק ה' אלקים דבר מי לא ינבא - מי לא יחרד ויבין אל לבו ויקשיב לנבואת השם, ומי שיקשיב ויהיה לו לב בשר יזכה לגאולה, ויהיה בעצמו נביא, כדכתיב (יואל ג' א') והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר וניבאו בניכם ובנותיכם וגו'.

בשנת תשע"ה שנת השמיטה, עורר רבנו לפנינו ולאחריה הרבה מאד על ביאת המשיח. הוא הראה את דברי הגמרא הנ"ל, במוצאי שביעית בן דוד בא, וזרז להתחזק ולחזק מאד את החקלאים שומרי השביעית. באותה שנה אף היתה קבוצת אנשים שלחמו בהנהגתו של רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, ורבנו ראה בזה מסימני ביאת המשיח.

במוצאי שנת השמיטה (סיון תשע"ו) ביקר אצל רבנו, הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ותנה בפניו כמה מצרות הכלל, ובפרט צרות תלמידי חכמים ואנשי תורה, ורבנו הראה לו את הגמרא בשלהי כתובות (ק"ב ב') דור שבן דוד בא קטגוריא בתלמידי חכמים, ואמר לו, הנה סימן זה נתקים בשלמות, באשר בדור זה לצערנו מהדרין בסימן זה רח"ל. (שבענו מטוביך)

להעברת שמות לתמילת רשכבה"ג מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א בזמן המסוגל הדלקת נר חנוכה

ועד הרבנים לענייני צדקה בארה"ק 1-800-22-36-36

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

וציות את ברכתי הלכות שביעית ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

זהירות מלהפסיד פירות שביעית

הפסד בידים

א. חז"ל דרשו לאכלה – ולא להפסד, ולכן אסור להפסיד פירות שביעית בידים כגון לזרוק לאשפה שיש שם אוכל רקוב, או להניחם בשמש, או במקום שיגיעו זבובים או צפורים שעל ידי זה מפסידים מאכילת אדם.

שיירי מאכל

- ב. שיירי מאכל שבצלחת או בכלי אף שבד"כ אנשים זורקים לאשפה, מ"מ בשביעית, הדין הוא שכל שדרך אנשים החסים על ממונם לשמור – אין לזרוק. ואפילו נשאר מעט מאוד בכלי שאכלו בו אין לזרוק, אכן אם נדבק מעט לכלי וכן פירורים שאין רגילות כלל לאכול א"צ לשמור ומותר לשטוף הכלי כרגיל.
- ג. מיץ היוצא מהעגבניה שחותכים לפרוסות, יש בו קדו"ש אך אם הוא טיפות מועטות שאין רגילות כלל לאכול אין בו קדו"ש וכנ"ל.

הפסד הבא מאליו

- ד. אינו חייב למנוע הפסד שבא מאליו, ולכן, אינו חייב להכניס מרק שיש בו ירקות קדו"ש למקרר שלא יתקלקל.
- ה. מותר להתחיל לאכול פרי או ירק של שביעית, אף שיודע שלא יסיים אותו, והנותר יתקלקל, כי אין זה איבוד פירות שביעית ממש.
- ו. במקום הילוך בני אדם, אם רואה פירות שביעית שמונחין על הארץ, צריך להגביהם או להזיזם כדי שלא ידרכו עליהם ואז הוי הפסד בידים.

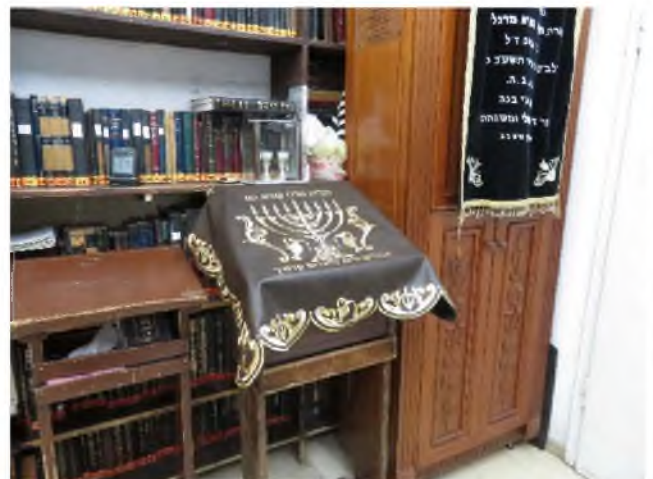
מתוך ספר שיה השמיטה - אוצר פסקי רבינו הגר"ח קניבסקי

יפה מראה

מצוה חביבה

רמב"ם פ"ד מחנוכה הי"ב "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להיזהר בה" בכל המועדים לא נזכר ברמב"ם ענין זה של חביבות, ומאי שנא מצות חנוכה יותר מסוכה או פסח,

אלא ביאר רבנו ('שיח חנוכה ופורים') דכוונת הרמב"ם לומר חביבותה אע"פ שמצות חנוכה היא דרבנן, ומפני מה חביבותה כתב הרמב"ם "כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הקל והודיה לו וכו' ולכך אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק וכו'.

לחביבות הימים, נדב בשנה שעברה אחד ממקורבי רבינו, מפה נאה ומיוחדת לעמוד הש"ץ, עליה רקום דוגמא נאה של מנורת החנוכה. התמונה צולמה בחדרו של רבינו שליט"א חנוכה תשפ"א.

ליציאת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏡 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש לחצות על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

חידות ועיונים לחנוכה

א] חידה. מובא בשו"ע ס' תרע"ג ס"א כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה אפילו הפסולים להדלקת נר שבת מ"ב סק"א , באיזה שמן מותר להדליק נר שבת ואילו לנר חנוכה יהא אסור להדליק בו?

ב] חידה. איך יתכן שיש שמן הכשר לנר חנוכה ואינו יכול להשתמש בשמן זה לנר השמש.

ג] חידה. באיזה דין נוסף, דין השמש חמור מדין הנר חנוכה בעצמו.

ד] חידה. הנה הדין הוא שאין חוזרים בשכח על הניסים, מתי הדין שחוזר ?

ה] חידה: איזה דבר בטל ברוב, ובחנוכה אינו מתבטל?

ו] חידה: איך יתכן שאדם יצטרך להדליק בכל ימות החנוכה ח' נרות?

ז] חידה. מה המקור הראשון ששייכות ראוי שיעשו חזרות בחנוכה?

ח] יש לעיין. מעשה שהיה באחד שהיה במלון בחו"ל (סמוך לקבר הגר"א בוילנא) ואסור להדליק שום אש בחדר, ואם ידליק בחדר יש גלאי עשן, ויקבל קנס גדול, (ולא אוכל בחדר האוכל רק בחדר) א"כ היכן ידליק נ"ח, והאם מותר לו להדליק בחדר של האמבטיא ששם אין גלאי עשן?

ט] יש לעיין. מוהל ביום שישי בער"ש ומתקשרים אליו 40 דקות לפני שבת, שירד הצהבת, ואפשר למול את התינוק, ואם ילך למול, יפסיד הדלקת נר חנוכה, ואין לו את מי למנות שליח שידליק עבורו, מה עדיף מילה, או נר חנוכה שלו בעצמו.

י] יש להבין. מה שאמרו בגמ' (שבת כ"א:) לגבי נר חנוכה דבשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו, ולא אמרו שצריך למסור נפשו ע"ז וכמו על ערקתא דמסאנא (סנהדרין ע"ד:), ומאי שנא?

יא] חידה: עשה לביבות בערב חנוכה ואסור לאכלם נכנס החנוכה הותר לאכלם?

מבצע מיוחד לימי החנוכה ללומדי הקובץ גליונות

פרטי המבצע:

5 העונים ראשונים לפחות 8 תשובות יקבלו 100 דולר כל אחד,

ועוד הגרלה על 500 דולר בין כל הפותרים נכונה.

תשובות לשלוח למייל:

5401086@gmail.com

או לפקס: **077-5558617**

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 23 | כסליו תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

לבקשת רבים נביא כאן מדי שבוע שאלה לדיון (מתוך החוברת ווי העמודים) בענין כף זכות,

וע"י כך נרבה מחשבות טובות לדון לכף זכות,

שיהיה לזכות ולע"נ 45 הדרוגי מידון שגליון זה יוצא לזכותם,

ואי"ה בשבוע הבא נביא כאן את התשובה לשאלה.

שאלה לדיון בשולחן שבת

למה האברך לא קם באוטובוס לבעל הקביים?

סיפר אברך: סבלתי מבעיה ברגלי, שלא הייתי יכול ללכת אלא רק עם קביים, ולא הייתי יכול לעמוד על רגלי זמן רב. עליתי לאוטובוס. רוב המקומות הראשונים באוטובוס היו תפוסים, וכידוע שהמקומות הראשונים באוטובוס מיועדים לנכים, שם ישב אברך צעיר, נעמדותי שם עם הקביים שלי.

האברך שיש במקום הראשון, לא קם, לפתע הגיע יהודי מבוגר שישב מאחורה, והתחיל לצעוק על האברך שישב שם, אני לא מבין, עומד כאן יהודי עם קביים ואתה רואה זאת ולא קם, איך זה יכול להיות. האברך שישב שם הסמיק מבושה ואמר...

תשובה לשאלה משבוע שעבר

למה המלמד הכה את הילד עם נעלו על הכתף?

המלמד הסביר ש...

לפני כמה דקות נכנס דבור לכיתה, איני צריך לתאר לך את הפחד שתקף את התלמידים, אין על מה לדבר, ללמד בכיתה, כולם ברחו ממקום למקום, לפי המעוף של הדבור.

לפתע נחת הדבור על גבו של הילד, נתקף בבהלה וברח מהכיתה עם הדבור על גבו, כשכולו מלא אימה, רדפתי אחריו, ועם הנעל נתתי כמה דפיקות על גבו, וברוך ה' הצלחתי להרוג את הדבור.

האם יש אדם בעולם שיכול לתאר לעצמו, דבר כזה, הרי זה דבר שאינו עולה על הדעת, שהמלמד מכה את הילד, זאת כדי להצילו, והילד שמח עם כל מכה, ויודע שזה מצילו.

וכי שייך לדון לכף זכות, הרי באופן כזה אין צריך בכלל לדון.

ודרך אגב נלמד מכאן מוסר השכל גם לזמנינו, לפעמים אנו חוטפים מכות על הגב, מאבינו רועינו בשמיים, ואנו לא יודעים שהמכות האלו, הם להציל אותנו מכל מיני דבורים למיניהם.

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במידון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

יתומים זוכים להשגחה מיוחדת

ובאמת כיצד היה לו כסף, אדם שהיה ילד קטן בלי הורים וגדל כילד יתום, מהיכן היה לו כסף ומה הסיבה לזה?

יש מכתב ידוע של רבי יונתן אייבשיץ בעל ה'תומים', שכתב לנחם את גיסתו אחרי פטירת בעלה, שנשארו ילדים קטנים והיא דאגה מה יהיה עליהם וכיצד יצליחו בגשמיות וברוחניות, וכתב לה התומים מכתב ארוך (נדפס בספר פני ברוך) ובתוך דבריו שם כתב: **"אנו רואים בברור בעולם שרוב הנערים המצליחים בתורה וחכמה ויראה ומשא ומתן – הם יתומים, כי הקב"ה משגיח בהשגחה מיוחדת עליהם כי הוא מרחם יתום"**, והיינו שהמצאות היא שילדים יתומים שאין להם הורים מצליחים יותר בחיים, גם בגשמיות וגם ברוחניות, ילדים כאלה שאין להם עזרה של הורים, מצליחים יותר מאחרים, כי יש להם סיעתא דשמיא מיוחדת מהקב"ה שהוא אבי יתומים.

ואם כן זו גם הסיבה לאותו אדם שסיפרנו עליו, שגדל כילד יתום בלי הורים, והייתה לו השגחה מיוחדת מאבי יתומים, ומכוח השגחה זו גם היה לו כסף שיוכל לעשות בו מעשים טובים.

והוא באמת עשה הרבה מעשים טובים, חוץ ממה שסיפרנו על כיבוד אב, שנתן לאחרים כסף בשביל כיבוד אב ואם, היו לו עוד זכויות מרובות, ומישהו פעם אמר לו שידע שיש לו הרבה זכויות, והוא אמר שאכן גם אנשים גדולים – גדולי ישראל אמרו לו את זה, כי באמת הוא עשה הרבה מעשים טובים, תורה וחסד, והיו לו האמצעים לזה, ולכל דבר טוב הוא היה מוכן לתת, ונתן ועזר לשיבות בעין טובה, וכל זה מכוח ההשגחה שזכה בהיותו ילד יתום.

והוא גם היה מחפש לעזור לתלמידי חכמים, אך היו תלמידי חכמים שלא רצו לקבל מתנות, והעדיפו לעסוק בתורה מתוך הדחק, והוא חיפש ומצא עצה, ובא לתלמיד חכם גדול שהיה זקוק לעזרה, וקנה ממנו את הספרים שחיבר והדפיס, וכך נתן לו כסף לא בתור מתנה אלא כתשלום על הספרים, ואחר כך השאיר את הספרים בתור 'פיקדון' בידו שיוכל לתת מהם למי שירצה... ואותו תלמיד חכם כשהיה נותן למישהו ספר במתנה, היה מקדים ואומר: הספר אינו שלי, אלא פיקדון בידי, ורק קיבלתי רשות לתת. כאלו 'המצאות' כדי לזכות במצוות!

כבוד ההורים לקרוא לנכד על שמם

והנה יש מנהג שנותנים שם לילד על שם ההורים של ההורים, ומה הסיבה לזה, מדוע נוהגים כך, הרי יכולים לקרוא על שם משה רבינו, ומדוע על שם ההורים? הסיבה היא מצד כיבוד אב! ויש כאלה שאפילו שההורים עדיין חיים גם כן נוהגים לתת את שמם.

ועצם הענין כבר מציוונו אצל התנאים, כגון מה שהובא בגמרא (שבת טו, א) הלל ושמעון גמליאל ושמעון וכו', שהם היו הנשיאים: הלל הזקן ובנו רבי שמעון, ורובן גמליאל בן רבי שמעון, ורבי שמעון בנו של רבן גמליאל. הרי שקרא רבן גמליאל לבנו 'שמעון' על שם אביו.

וכן מציוונו שרבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, היה לו נכד עם אותו השם, רבי יהודה נשיאה, כפי שמובא בגמרא (גיטין עו, ב) רבי יהודה נשיאה בנו של רבן גמליאל בר רבי, ונקרא באותו השם, וכפי הנראה זהו מצד כבוד. וכמדומה שיש עוד רבים כאלה בגמרא ואינני זוכר כעת, שהנכד נקרא על שם הסבא, והוא כיבוד אב ואם.

נתינת השם משפיע על עתיד הילד

ואמנם יש בזה גם ענין נוסף, שיוכל להיות שזו גם זכות, מפני שאמרו חז"ל (ברכות ז, ב) שְׁמָא גְרִים, והיינו שהשם גורם, וכשנותנים את השם זה גורם שיהיה כמו מי שנקרא על שמו. כך ידוע.

ושמעתי פעם מאחד שאמר כי אם נותנים שם למישהו, ויש במשפחה סבא עם אותו השם, אבל הסבא אינו צדיק כל כך, ומתכוונים בלב על

גודל מצות כיבוד אב ואם

יש מצות כיבוד אב ואם, והיא מצוה חמורה מאד, מעשרת הדיברות, ושכרה גדול, כפי שמפורש בתורה (שמות כ, יב) כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך, התורה מבטיחה אריכות ימים על זה, ובגודל המצוה אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) שהוקש כבודם לכבוד המקום, כלומר שהחיוב של כיבוד אב ואם הוא כמו כבוד השם!

וזהו מצוה שהיא גם סברא, מצד הצדק והיושר, שכן טבע האדם לכבד את הוריו, ואם אינו כן זה שלא כהוגן. וזה דבר מובן שגם הגויים מבינים את זה כפי שמפורש בגמרא (שם לא, א).

אבל אמרו בגמרא שם (בע"ב) אשרי מי שלא חמאן, אשרי מי שההורים שלו נפטרו לפני שהוא היה בר מצוה, מפני שקשה לכבד ולקיים כיבוד הורים בשלמות, וזהו מצוה חמורה מאד שקשה מאד לצאת בה ידי חובה, ואשרי מי שלא ראה את הוריו שלא הוצרך לעמוד בניסיון זה, עד כדי כך חומר המצוה בזה.

חיוב הכבוד מגיל בר מצוה

והרי ילד שנעשה בר מצוה, כשהוא עדיין קטן אין לו הרבה שכל על כיבוד אב ואם, וכשנעשה בר מצוה מיד הוא כבר חייב בכיבוד אב ואם, ושיבין את זה ויתנהג כפי ההלכה – כמדומה שזה דבר לא שכיח, שסתם ילד אחרי בר מצוה כבר ייזהר בכיבוד אב ואם, שלא לדרוש מהם שום דרישה, ולכבד אותם, ולהיזהר שלא לפגוע בכבודם.

וגם אדם שכבר מתבגר, לא כולם מתנהגים להורים כמו שצריך, עם כבוד כמו שצריך, בשלמות ההנהגה המכובדת.

ואחרי שאדם כבר מתבגר ומבין שעד עכשיו הוא התנהג שלא כהוגן עם ההורים, וממילא מכאן ולהבא הוא יתנהג כמו שצריך, הרי זה בנוגע מכאן ולהבא, אך מה עם העבר שהתנהג שלא כהוגן?

אמנם בדרך כלל המציאות היא שההורים לא מקפידים על ילדיהם אלא דנים אותם לכף זכות, אך כל זה הוא מצד ההורים, והרי הבן מצד עצמו כן חייב לכבד, אפילו שההורים לא מקפידים.

ואם היה זמן שהוא כבר היה בר מצוה ולא כיבד כמו שצריך, הרי הוא צריך לעשות תשובה על העבר! וכאמור אף שההורים לא מקפידים, זהו רק מצד ההורים, אבל בנוגע לבן הרי היה חטא, ובשמים זה חטא, שלא כיבד את הוריו כמו שצריך, וצריך לחזור בתשובה עם כל עיקרי התשובה המבוארים בשערי תשובה לרבינו יונה, וגם חטא בשוגג הוא חטא שצריך לחזור בתשובה עליו.

זיכוי אחרים במצות כיבוד הורים

ומעשה שהיה באדם אחד, שהוריו נפטרו כשהוא היה קטן, ולא זכה לקיים מצות כיבוד אב ואם, ונתאוהו לקיים המצוה, וחשב מה לעשות וכיצד יקיים מצות כיבוד אב ואם, עד שמצא עצה, לקיים המצוה על ידי אנשים שיש להם הורים שזקוקים לעזרה, והם אינם יכולים לעזור להורים כי אין להם את האמצעים הכספיים לזה, והוא נתן להם כסף (לא רק לאדם אחד אלא לכמה אנשים) שיהיה להם כסף שיוכלו לכבד בו את הוריהם, ובכך זיכה אחרים במצות כיבוד אב.

והרי ידוע שמי שמזכה אחרים במצוות זה כמו שהוא מקיים והמצוה שייכת גם לו, ומטעם זה כתב בחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) לגבי זיכוי הרבים, שאין לשער גודל הזכות שבזה, כי מי שמשפיע ומזכה את הרבים, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים שייכים לו וזוכה בהם לזכויות עצומות. ולכן אם יש אחרים שצריכים והוא נותן להם את הכסף והאמצעים שיקיימו כיבוד אב ואם, הרי הוא שותף עמהם במצוה, והוא היה אדם חכם ופיקח, כמו שנאמר (משלי י, ח) "חכם לב יקח מצוות", ובכך זכה לקיים מצות כיבוד אב ואם.

שם אדם גדול שנקרא באותו השם, כגון אם נותנים את השם משה ומתכוונים על משה רבינו, זה טוב מאד. וכן היה מעשה באחד שנתן שם לבנו, והיה נקרא שהוא על שם מישהו מהמשפחה, אבל בלב הוא חשב שיהיה על שם מישהו אחר – אדם גדול שנקרא באותו השם, כי זו לא הייתה זכות גדולה לקרוא על שם האדם מהמשפחה שביקשוהו, ולכן נתכוון בלבו שיהיה על שם אדם גדול שנקרא באותו השם, ובאמת הילד נהיה אדם גדול, כי השם נותן זכויות!

ולכן מה שיש נוהגים כשיש שני סבים במשפחה וצריכים לכבד את שניהם, אם נותנים לבן את שתי השמות ביחד, שמעתי פעם מאחד שאמר: כי אמנם זהו כבוד לשני הסבים, אך בשביל התועלת של הילד אין כאן לא זה ולא זה, ורק יש בזה כבוד לפטרים, אבל לטובתו של הילד אם יתנו על שם אחד אזי הוא יהיה כמוהו, אבל אם נותנים שתי שמות זהו שם אחר, ואינו לא זה ולא זה.

ועניינים אלו נוגעים מאד למעשה, כשבאים לתת שם לילד, לדעת שזה לא פשוט, וצריכים הרבה לחשוב קודם ולהתייעץ איך ואיזה שם כדאי לתת, כי זה משפיע אחר כך, ויש כאלו שהשם היה לא לפי הצדק – לא לפי כבוד הסבא, והילד לא הצליח. כן ידוע לי ממעשה שהיה. ולכן חשוב מאד להתייעץ קודם בשיקול דעת גדול על כל שם שנותנים, איך ומה השם שצריכים לתת לפי הצדק והישר.

השם שאדם קונה לעצמו – כתר שם טוב

והנה זהו בנוגע לשם שההורים נותנים לילדים, אכן יש גם שם שכל אחד עושה לעצמו, כמו שמצינו במדרש (תנחומא ריש פרשת ויקהל) אמר רבי מאיר כל זמן שאדם מרבה במצוות הוא קונה שם לעצמו. את מוצא שלושה שמות נקראו לו לאדם, אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראים לו בני אדם, ואחד מה שקונה הוא לעצמו, טוב מכולם מה שקונה הוא לעצמו וכו', עיין שם.

[וברשימות הגר"צ פלמן זצ"ל הובא בזה בשם רבינו יבלחט"א: ויש לבאר, כי הנה שם האדם מעיד על מהותו ומעלתו, ויש אדם שמעלותיו באים אליו ממעלות אבותיו, כמו שאמרנו (עדות ב, ט) האב זוכה לבן וכו', ויש מעלות שבאים לאדם ממה שקוראים לו בני אדם, והיינו

שהאדם מושפע מסביבתו ומהאנשים שאצלו כמו שכתב הרמב"ם ריש פ"ו מהלכות דעות, וכשנמצא בסביבה טובה הוא מושפע לטוב כמו שכתוב הולך את חכמים יחכם, ומזה באה מעלתו, ויש מעלה שקונה הוא לעצמו על ידי עמלו ויגיעתו וכו' ולפום צערא אגרא, ע"כ].

ובאמת שנינו באבות (ד, יג) שלושה כתרים הם: כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר 'שם טוב' עולה על גביהן, ולכאורה אם כן אין זה שלושה כתרים אלא ארבעה, כי כתר שם טוב הוא הרביעי.

אכן יש לבאר מהו ענין כתר שם טוב, ובעבר הבאנו בזה מדברי התרגום יונתן בפרשת וזאת הברכה (דברים לד, ה) שמשם רבינו היו לו כל ארבעת הכתרים הללו, כתר תורה כהונה ומלכות וכתר שם טוב, וכתב שם "כלילא דשמא טבא קנא בעובדין טבין ובענותנותיה", והיינו שכתר שם טוב נקנה במעשים טובים ובענוותנות.

ומשה רבינו הרי היה העניו מכל האדם (במדבר יב, ג) שלא היה ולא יהיה בעולם עוד עניו כמוהו, מפני שהוא היה היחיד שנסתכל באספקלריא המאירה (יבמות מט, ב) ובזה זכה לשלמות מדרגת הענווה שאין כמוה, על ידי בחירות הכרת האמת שאין במה להחשיב את עצמו, וכן מעשיו הטובים של משה רבינו, כגון מה שמפורש במדרשים (שמות רבה ב, ב) איך שריחם על הגדי, ובזה זכה לכתר שם טוב, כפי שכתב בתרגום יונתן: במעשיו הטובים ובענותנותו.

[ולכן כתר שם טוב עולה על גביהן, ואין כאן ארבעה כתרים, אלא שלושה ועוד אחד, מפני שכתר שם טוב הוא דבר כללי, הכולל ומוסיף שלמות בכולם, והענווה והמעשים הטובים מחזקים את כל שלושת הכתרים שיהיו בשלמות – מדברי רבינו שליט"א במקום אחר, וראה עוד בספר 'דרכי החינוך' פרקי הדרכה עמוד קלד].

וזהו הכתר שם טוב, שהוא השם שהאדם עושה לעצמו, והוא השם הטוב מכולם כמו שהבאנו מהמדרש.

יהי רצון שנוכח כולנו לעשות מעשים כאלה, מעשים ודיבורים ומחשבות, שיתנו לכל אחד מאיתנו את הכתר שם טוב!

דברי חינוך לראשי ופרנסי הקהילה החללית 'שערי ציון' ניו יורק בביקורם בארה"ק

עוסקים בתורה, ושמחים בזה, לימוד התורה משמח יותר מכל דבר אחר! והסיבה לכך, מפני שהתורה היא קדושה, וקדושת התורה נותנת שמחה. ומלבד זאת גם יש שמחה במה שאנו יהודים, כי כל יהודי הוא קדוש ויש בו נשמה קדושה, ורק ליהודי יש נשמה קדושה ולא לגוי, וידוע שיהודים יש להם אופי אחר, ומסתמא גם אתם רואים זאת, שיהודי זה אופי אחר ממי שלא יהודי, וכל זה מכוח הקדושה, שקיבלנו תורה מסיני ויש לנו נשמה קדושה, וזוהי שמחה לכל מי שהוא יהודי, ואפילו מי שאינו חרדי, הוא אופי אחר מגוי, ויש בו נשמה קדושה. אשרינו מה טוב חלקנו שאנו יהודים.

אבל צריכים לדעת שזה גם מחייב! להתנהג כמו שהנשמה רוצה, ולא להימשך אחרי הגוף, יש יצר הרע ויצר טוב, וצריך להתנהג כפי מה שרוצה היצר הטוב, ולא היצר הרע. ולדאבוננו יש יהודים עם נשמה יהודית שאינם יודעים שהם צריכים להתנהג אחרת, ואינם מבינים שהם יכולים להיות יותר מאושרים, עם חיים יותר טובים, וכעת הם אינם מאושרים, ואין להם את השמחה שיש ליהודי חרדי, וצריכים לרחם עליהם! ובתפילה אנו אומרים השיבנו אבינו לתורתך, ועל מי הכוונה בזה? וכי רק על עצמי? הרי מבקשים בלשון רבים, על כל עם ישראל! שיחזרו בתשובה לתורה, שיעסקו בתורה ויהיו מאושרים כמו שהם יכולים להיות, השיבנו לתורתך, וקרבתנו לעבודתך – גם לעבודת השם, חוץ מתורה, תפילה ומעשים טובים, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, מבקשים על כל עם ישראל, כי הם מסכנים ואנו מרחמים עליהם ומבקשים רחמים מהקב"ה שייתן להם אתערוותא דלעילא, שמן השמים יתנו להם התעוררות שיהיו להם חיים מאושרים.

שאלה: מהו הדבר הכי חשוב היום בחינוך הילדים בבית?

רבינו שליט"א: הדבר הראשון בחינוך הוא הדוגמא האישית, איך שהאדם מתנהג בבית, במידות טובות, ומדבר בעדינות, ואינו מתווכח עם האשה, אלא מכבד, ואם יש איזה משהו לא טוב הוא שותק, ואינו פוגע, אלא מכבד ושותק! וגם עם הילדים, בלי לחץ ובלי כפייה, הילדים עושים את מה שהאבא עושה, ומה שהם רואים על אבא ואמא – משפיע עליהם, וזהו החינוך, ההתנהגות של ההורים, וגם האופי, האופי וההתנהגות של ההורים משפיע על החינוך של הילדים, ואי אפשר לחנך בכפייה ובתוכחה קשה, שאין זה חינוך, אלא גורם שיהיה יותר גרוע.

שאלה: איך לתת לילדים את השאיפות לגדול בחיים?

רבינו שליט"א: לספר סיפורים על גדולי ישראל, מה שהם היו, איך שהם התנהגו, ההתנהגות שלהם, איזה מידות טובות היו להם, המידות הטובות של גדולי ישראל, יש הרבה סיפורים על זה, אך לא הזמן עכשיו להאריך בזה. בעזרת השם כולנו, כל עם ישראל יזכה להתנהג ולהיות כמו שעם ישראל צריך, כמו האופי של עם ישראל!

לעילוי נשמת

מרת **חיה רבקה נוימן** ע"ה
בת ר' **משה דב הלוי** ז"ל
נלב"ע ט"ז כסלו תשע"ט - תנצב"ה

לע"נ הרב **שלום יוסף** זצ"ל ב"ר **אברהם**
זצ"ל הי"ד נלב"ע י"ח כסלו תש"פ
ולע"נ מרת **שרה הינדל** ע"ה ב"ר **אברהם**
זצ"ל נלב"ע י"ז אב תשנ"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **מרדכי דוד** ב"ר **זלמן לייב** זצ"ל
לרגל מלאות השלושים לפטירתו
ביום שב"ק ט"ז כסלו - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **ישכר דב הרמן** זצ"ל
ב"ר **צבי** זצ"ל
נלב"ע י"ח כסלו תשע"ז - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת וישב - חנוכה שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק (שנה ג') * פרשת ניצבים * גליון 80 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

להודות ולהלל לשמך הגדול

עיקר תקנת ימי החנוכה - להודות ולהלל

הנה ימי החנוכה יש בהם כמה מצוות, הדלקת הנרות, הלל, הזכרה בתפילה ובברכת המזון, אבל בתפילה לא מוזכר שעשו תקנה על הדלקת הנרות, וכתוב רק "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", ומשמע שעיקר תקנת ימים אלו אינה להדלקת נרות חנוכה כי אם להודות ולהלל, וחייב זה כלולים בו שני דברים, חיוב של הודאה, היינו הזכרה בברכת המזון ובתפילה, וחייב של הלל.

מטרת הדלקת הנרות - אמונה - שעל ידה יבא להודאה

ויש לפרש עוד שענין ההדלקה וענין ההודאה אחד הוא, הדלקת הנרות מביאה לידי הודאה והלל, כי הנה טעם התקנה של הדלקת נרות חנוכה הוא לפרסומי ניסא, היינו לפרסם את הנס שהספיק השמן לשמונה ימים, ומהו הרווח והמטרה בפרסום הנס? להביא לחיזוק האמונה שהכל בידי שמים ויש השגחה וניסים למעלה מן הטבע, וכשיש זכויות ומסירות נפש זוכים להשגחה למעלה מן הטבע, לפי הזכויות זוכים לסייעתא דשמיא, ככל שיש יותר זכויות ומסירות נפש, כך יש יותר סייעתא דשמיא.

נמצא שהמטרה של הדלקת הנרות היא להביא לחיזוק האמונה, וכאשר האמונה מחוזקת ממילא באים להודאה והלל, מי שהוא בעל אמונה הרי הוא מודה ומהלל להקב"ה, מפני שמאמין ויודע שכל מה שקיבל זה חסד מן השמים, ומרגיש הכרת הטוב, ומבין שהוא חייב להודות ולהלל להקב"ה על הניסים שעשה לו.

החילוק בין 'הלל' לבין 'הודאה'

והנה כפי שהזכרנו, ההודאה וההלל הם שני עניינים. הודאה היינו להודות להקב"ה על החסדים והטובות שעשה עם אבותינו, כי כשאדם מקבל טובה ממישהו, הוא מרגיש הכרת הטוב ואומר לו תודה, וגם הודאה מלשון "הודאת בעל דין" שאנו מודים שקיבלנו את הטובות בחסד ולא בזכות, וכמו שהודאת בעל דין מחייבת כך גם ההודאה שאנו מודים ומכירים בחסדי השי"ת מחייבת אותנו לומר תודה, וכפי מה שאדם מכיר יותר את הערך והחשיבות של מה שקיבל כך גם חיוב ההודאה גדול יותר, ומי שאינו מכיר טובה הרי הוא כפוי טובה, וזהו החיוב בחנוכה להודות על החסדים שנעשו עם אבותינו.

והלל הוא ענין נוסף של שבח, היינו לשבח ולספר בגדולת השם, והשבח הוא ביטוי של הכרת החשיבות [וכמו שאמרו (כתובות יז, א) הלוקח מקח מן השוק ישבחנו בעיניו, והיינו כדי להראות חשיבותו של המקח], וחייב זה הוא בנוסף להודאה, כי ההודאה אינה מחייבת את השבח, ויכול להיות שאדם מכיר טובה למיטיבו, אבל אינו יודע אם הוא אדם חשוב שצריך לשבח, ובימי החנוכה מלבד ההודאה יש גם חיוב של הלל ושבח, כיון שרואים את כח הנס של שינוי הטבע, שנמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, וכשרואים גבורות השי"ת צריך לשבח עליהם.

וכמו שביאר מרן הגר"ז זצ"ל את הפסוק (תהלים קיז, א) "הללו את השם כל גויים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו", והיינו שהגויים צריכים להלל להקב"ה, אומות העולם שרואים את הגבורות חייבים רק להלל ולשבח, אבל אנחנו יש לנו חיוב נוסף, גם חיוב הודאה על החסדים והטובות שעושה הקב"ה עימנו, וכששמים לב רואים את השגחת הבורא ית' עלינו וחייבים להודות על זה, ובנוסף ההלל יש הרבה משני הדברים הנ"ל, והודאות וגם שבחים.

חנוכה - זמן הודאה על הניסים שנעשו אז ועל ההשגחה שבזמן הזה

והנה צריכים להבין למה נס חנוכה מחייב אותנו, הלא הניסים נעשו לבני אותו הדור, ומדוע אנו צריכים להודות על זה? אבל העניין הוא, מפני שאם לא היו נעשים להם ניסים למעלה מן הטבע, לא היה נשאר לנו כלום, כי היוונים רצו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, שהיו הרבה מתיוונים בכלל ישראל, ונעשה נס שנמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כפשוטו, והנס הוא גם בשבילנו שלא הצליחו במזימתם להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואותם הניסים והחסדים נמשכים גם איתנו, שאנחנו קיימים ויכולים לעסוק בתורה ובמצוות, בזכות שנתבטלה גזירת היוונים.

ומסתבר עוד כי בחנוכה שהוא זמן של הודאה, חיוב ההודאה הוא לא רק על העבר אלא גם על ההווה, שאנו רואים כל הזמן את ההשגחה שנמצאים בסכנה וחיים ומתקיימים בנס, ורואים את ההשגחה של חסדי שמים לגבי תורה, שיש ברוך השם הרבה בני תורה שעמלים בתורה ולמרות חיי הצער הם מאושרים ושמחים בחלקם, זהו שינוי ממה שהיה פעם שלא החשיבו את כבוד התורה, ועכשיו בני התורה הולכים ומתרבים וכבוד התורה התפשט בעולם, ובעמדתנו בימי החנוכה אנו חייבים בהודאה גם על זה.

חייבים אנו להרגיש שאנחנו מקבלים כל הזמן חסדי השם, וכאשר מכירים את החסדים ממילא זה מחייב להודות ולהלל עליהם, ואמנם זוהי דרגה שאינה פשוטה, והיא נגד טבע הגוף, כי רק הנשמה מבינה, והגוף אינו מבין את זה, וצריכים לחשוב הרבה כדי להגיע לזה.

עבודת ימי החנוכה - לחוש את חיוב ההודאה

והנה דרך הטבע הוא כשאדם מקבל טובה מאדם אחר, הרי הוא מרגיש פלוני עשה לי טובה ואני חייב להודות לו ולשבח אותו, מפני שהוא רואה בחוש את בעל הטובה, ורואה את הטובה שקיבל, שהם דברים גשמיים ומוחשיים, והחושים מסייעים לו להרגיש את חיוב ההודאה והכרת הטוב, אבל בדברים ששייכים לאמונה, כמו נס חנוכה, שהיה לפני יותר מאלפיים שנה, אדם יכול לחשוב מה זה שייך אלי, הרי הניסים נעשו לאבותינו ולא לנו.

ברם טעות היא לחשוב כן, וכמשנ"ת, שהניסים שהיו בימים ההם שייכים גם לנו, כי לולי הניסים, אם ח"ו היו היוונים מצליחים במזימתם "להשכיחם תורתך", לא היה לנו תורה, והיינו כבעלי חיים, לא כבני אדם, כל האושר שיש לנו היום, שאנו זוכים להיות בני תורה, זה בזכות הישועה שהיתה לאבותינו בימי מתתיהו, וגם אנו חייבים בהודאה ובהלל על אותם הניסים, שעל ידי זה יש לנו תורה ומצוות!

וכדי שתהא הודאה אמיתית, צריכים להבין ולהרגיש את החסד הגדול בזה שיש לנו תורה, ואם לא מרגישים את החסד, זו הודאה רק מן השפה ולחוץ, ואינה הודאה, וצריכים להרגיש את גודל החסד שהתורה היא חיינו, ואז ההודאה היא הודאה אמיתית ממש.

מעלות החשמונאים

בתפילת 'על הניסים' מוזכרת מעלתם של החשמונאים, שהיו טהורים צדיקים ועוסקי תורתך, וביארנו במק"א כי שלושה דברים אלו הם כנגד שלושת הדברים שהעולם עומד עליהם: תורה, עבודה, וגמילות חסדים, וכשאדם רוצה לקחת איזה חיזוק, צריך להתחזק בעיקר בדברים האלו, שבהם תלויה כל השלמות.

וכפי שאמרו בברכות (לב) ארבעה צריכין חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, ודרך ארץ הולך על פרנסה כמו שפירש רש"י שם, ושלושת הדברים הראשונים הם העיקרים הנ"ל: תורה, ותפילה זה עבודה, ומעשים טובים זה גמילות חסדים, כמו שמצינו שמזכיר בחדא מחתא "טוב וחסד" (עיין תהלים כ"ג ועוד).

וכל אחד צריך חיזוק בדברים האלו, כמו שלמדו בגמרא שם מיהושע בן נון, שהקב"ה אמר לו "חזק ואמץ" חזק בתורה ואמץ במעשים טובים, ואם יהושע שהיה גדול הדור היה צריך חיזוק, בודאי שכל אחד ואחד גם כן צריך חיזוק, ואין מי שלא צריך חיזוק. כל הגדולים תמיד מתחזקים ועוסקים בחיזוק, ולא כפי שיש חושבים שהגדולים יש להם חיים קלים... זה לא נכון, ואדרבה אמרו חז"ל (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ואין חיים קלים, אין זמן שאפשר כבר לנוח, שמגיע "בין הזמנים" ופטורים מהחיזוק... אין דבר כזה.

ורש"י בברכות שם כתב "שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו", היינו שהחיזוק צריך להיות תמיד בלי הפסק, עם כל הכוחות, ובלי חיזוק אין שלמות, בלי חיזוק- התורה אינה בשלמות, והעבודה אינה בשלמות, וגם החסד אינו בשלמות, אפילו אדם שהוא טוב בטבעו, שנולד עם מידות טובות, גם כן צריך להתחזק, "צריכים חיזוק" נאמר על כל אחד ואחד! כי אף על פי שיש מידות טובות, יש גם ניסיונות, ומקבלים השפעות, ובלי חיזוק לא שייך לעמוד בשום מדרגה.

ושלושת הדברים האלו הם שלושת העיקרים, שבהם יש להתחזק ואותם צריך לזכור, ומי שרוצה להתחזק צריך לשים לב על שלושת העיקרים הללו: תורה, עבודה, וגמילות חסדים, והא בלא הא לא קיימי, כמו שולחן של שלוש רגליים, שאינו כשולחן של ארבע רגליים שאפשר להוריד רגל אחת, אבל בפחות משלוש רגליים אין השולחן יכול לעמוד, כך גם ברוחניות צריכים את שלושת העיקרים הללו.

והחשמונאים היו בעלי מדרגה בשלושת העיקרים הללו, "טהורים" זה עבודה, כמו שכתוב וטהר לבנו לעבדך באמת, ו"צדיקים" זה ענין של חסד ומידות טובות, כמו שכתוב והלכת בדרכיו, ודרכי הקב"ה הם המידות הטובות, צדיק פירושו שהוא צדיק ביחס לאחרים (עיין רש"י דברים לב, ד), ו"עוסקי תורתך" זה תורה.

ובזכות המעלות האלו זכו לנס, שהתגברו על המתיוונים, והיה שוב חיזוק התורה, ובכל שנה בימי החנוכה חוזרת ההשפעה של חיזוק התורה, והוא זמן המסוגל להצלחה ולהתעלות בכל הדברים האלו.

ועוד, שזה דבר לא קל כל כך להרגיש חיוב הודאה כמו שאדם מרגיש בדברים גשמיים כשמקבל טובה ממישהו, שרואה בחוש את האדם שעושה לו טובה ומכיר לו טובה, להרגיש את חיוב ההודאה וההלל בחנוכה עד כדי כך- זו מדרגה גדולה מאד!

ודבר זה תלוי באמונה, ככל שהאמונה חזקה יותר, כך מרגישים יותר שחייבים להודות וחייבים להלל למי שעשה לנו את הטובה, שהרי בעל הטובה קיים, וגם הטובה נמשכת עד עכשיו.

* * *

ברכת שעשה נסים לאחר ההדלקה

בשו"ת רע"א (תניינא סי' י"ג) כתב לחדש שמי שהדליק נר חנוכה ולא בירך, יכול לברך אחר ההדלקה, ואף דבעינן עובר לעשייתן מ"מ מברך כדין ברכת הרואה.

והוסיף שם דאף לדעת הרשב"א והר"ן שאם הדליקו עליו בביתו אינו מברך על ראייתו, אפ"ה הכא מברך, דדוקא כשהדליקו עליו וברכו חשיב כמי שבירך והדליק, משא"כ כשהדליק ולא בירך דאכתי לא קיים הברכה כלל, יכול לברך על ראייתו לכו"ע, [וע' פמ"ג סי' תרע"ו במשב"ז סק"ד שנחלק ע"ז וס"ל דאינו מברך עוד].

ודבריו צ"ע בתרתי, חדא דהרשב"א כתב הטעם שבהדליקו עליו אינו מברך על הראיה, משום שכבר יצא י"ח פרסומי ניסא בהדלקה ושוב אין מצות פרסום הנס בראייתו, וכמ"ש הרשב"א דלא מצינו יוצא מן המצוה וחוזר ומברך עליה, וא"כ מאי נפק"מ אם בירך בזמן ההדלקה או לאו, הא לעולם מהדליק כבר יצא י"ח הדלקה ופרסומי ניסא ואין מצוה בראייתו, ואין לו על מה לברך.

ותו, מש"כ הגרע"א שבהדליקו עליו בביתו אינו מברך משום שברכו כבר בשעת ההדלקה, צ"ב איך נפטר בזה מהברכה בזה.

והנראה בביאור דבריו, עפמשנ"ת במק"א דבברכת המצוות הברכה מוסיפה שלימות בגוף מעשה המצוה, דהמצוה יותר בשלימות ע"י הברכה, [וע' תוס' הרא"ש בברכות טו דאי בתרו"מ היה דין הברכה מה"ת, א"כ בהפריש ולא בירך לא יצא י"ח, וכבר האריכו בזה האחרונים].

וזהו שכתב הגרע"א דעד כאן לא כתב הרשב"א דל"ש ברכת הרואה בשהדליקו עליו וברכו על ההדלקה, דדוקא היכא שחיסר בהמצוה, כגון שלא בירך בשעת הדלקה, בזה יש מקום עדיין לברכת הרואה, כיון שמצוות לא נעשתה בשלימות שהרי לא בירך עליה, ובראייתו יוכל לקיים המצוה בשלימות עם הברכה, אבל כאשר הדליקו עליו בביתו בברכה, הרי נעשית המצוה בשלימות, ותו לית ליה שום מצוה בפרסומי ניסא דכבר קיימה לגמרי במה שהדליקו עליו.

קיום מצוות ימי החנוכה- בלא רפיון מלימוד התורה

הנה באמת פיוט מעוז צור אינו שייך דווקא להדלקת הנרות, ובסידור נכתב שהוא 'זמר לחנוכה', לא זמר מיוחד להדלקת הנרות, ואין ענין שזה יהיה דווקא בשעת ההדלקה על חשבון הלימוד, אלא אפשר גם במשך היום, כגון בשעת הסעודות, בסעודת ערבית או בצהריים אפשר לשיר מעוז צור, כפי ששרים זמירות של שבת בשעת הסעודות, והזמירות הם תפילה, שיש בהם שבח בקשה והודאה, וכשמתבוננים בפירוש המילים זוהי עבודה שבלב.

ושמעתי על מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שאחד בא לראות מה הוא עושה בהדלקת הנרות, וראה שהוא יושב ולומד, וכשהודיעו לו שהגיע הזמן, ניגש והדליק, ומיד חזר לתלמודו.

זהו הענין של ימי החנוכה, להתחזק בלימוד התורה, וגם בסדר שלישי, שלא יהיה רפיון מהלימוד, לשמור על כל סדרי הישיבה, וזו לא מידת חסידות לעסוק בתורה בחנוכה, אדרבה בימים אלו החיוב יותר גדול, כיון שיש רפיון, וחסר זכות התורה, יש חיוב גדול יותר על כל אחד ואחד למלא את מה שחסר, ולהוסיף זכות התורה.

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMAGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

"בימי" - לכל אדם יש "זמן" המחנכו ומביאו לייעודו המיוחד

וזהו הפשט והיסוד גם כאן שאין במשמעות המילה 'בימי' רק ציון לתקופה היסטורית מסוימת - אלא זהו גילוי נשגב בדרכי הבורא על קיום הברית והדאגה לקיום נצחיות התורה, שהקב"ה יראה הדורות העמיד בתחילת וראשית הדורות את האנשים המתאימים והמיועדים לקיים ולהציל את התורה ואת עם ישראל בכל דור ודור. וממילא המשמעות של 'בימי' הוא: "הימים שנודעו מתחילת הדורות כימי פורענות וכליה לעם ישראל, הם גם יועדו עבור האנשים המסוימים שהקב"ה ייעד והעמיד כדי להציל את עם ישראל ולמנוע את הפורענות". ולכך היתה חשיבות גדולה לחז"ל לתקן ולהדגיש את הנוסח "בימי" דוקא בחנוכה ובפורים, מכיון שהן היו תקופות שבהם היתה גזירת פורענות וכליה על עם ישראל - בגוף וברוח, והקב"ה שמר הברית ו"העמיד להם" את מי שיעצור וימנע את הפורענות.

ומתוך הדברים הללו אנו למדים יסוד עיקרי נוסף בייעודו ושליחותו של האדם בעולמו. שראינו, כי אף אמנם שהיה ה'בימי' שבביל כלל ישראל - שהקב"ה העמיד להם את מי שימנע מהם את הפורענות. אך גם היה כאן 'בימי' מיוחד של "בימי מתתיהו בן יוחנן" - הזמן המסוים והמיוחד שבו הגיע זמנו ותפקידו של מתתיהו בן יוחנן כה"ג והחשמונאים עצמם לבוא ולקיים את התפקיד והשליחות שהועיד להם הבורא! וזאת עלינו לדעת, כי לכל אדם ואדם יש את ה"בימי" המיוחד שלו - את העיתוי והזמן הנכון שבו עליו להגיע ולממש את ייעודו ושליחותו, עם כוחותיו וסביבתו שלו. וכפי שכותב רבינו יונה בספרו "שערי תשובה" (שער שני אות כ"א): "ומי שחננו ה' יתברך דעה, ישיב אל ליבו כי השם יתברך שלחו בעולם הזה לשמור משמרתו ותורתו וחוקותיו ומצותיו, ולא יפקח עיניו זולתי לעשות שליחותו". כי אכן כולנו שליחים בעולם הזה - בין אם זו שליחות בהצלת עם וציבור שלם ובין אם זו שליחות פרטית וקטנה, בסופו של דבר כולנו שלוחים. ויש לנו 'משלח' ששלח אותנו לעולם, והוא כבר ייעד אותנו עם הסביבה והכוחות הנכונים כדי להשלים את ה"בימי" שלנו - את התפקיד המיוחד, בזמן המיוחד והמיועד להשלמת שליחותנו. ועלינו להשלים את ייעודנו כדי שנוכל "להשיב אמרים אמת אל שולחך" - שנוכל לחזור ולהגיד ל'משלח', ביצענו את התפקיד והשליחות שלנו, קיימנו את ה'בימי' שלנו.

בימי חנוכה נוהגים אנו לומר את נוסח ההודאה שקבעו חז"ל בתפילה ובברכת המזון - "על הניסים". ובתחילת הודאה זו אנו אומרים: 'בימי מתתיהו חשמונאי ובניו, וכן בפורים אנו אומרים: 'בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה'. בשתי ההודאות הללו בולטת במיוחד ההקדמה של המילה "בימי", וצריכים אנו להבין מהי ההדגשה המיוחדת של המילה 'בימי' - שהיה חשוב לחז"ל להדגיש זאת דוקא בימי חנוכה ופורים, והרי התורה איננה ספר היסטוריה שמגלה לנו מה קרה בכל תקופה, ואם כן עלינו להבין מהו המסר והרעיון שבה?

אכן נראה לבאר בזה ע"פ מה שכתב היעב"ץ בהקדמה לסידורו 'בית יעקב', וז"ל: "כל האומות הקדומות העצומות אבד זכרם, בטל סברם, סר צלם - ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותינו אפילו אות וניקוד אחד מהתורה שבכתב וכו' חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השם יתברך לאבותינו במצרים ובא"י, וכל מה שארך הגלות יותר, נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תוקפו וגבורתו", עכ"ל. מובא בתוכן דבריו, שהפלא והנס של הישרדות העם היהודי כל כך גדול, עד שהיעב"ץ כותב שנס זה גדול אצלו יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השם יתברך לאבותינו במצרים. והפלא הנצחי הזה ממשיך ומתקיים לאורך הגלות כולה ע"י ההבטחה והברית שהקב"ה הבטיח לאבותינו - אף בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם ולהפר בריתי איתם, ברית קיום הרוח והגוף של עם ישראל, וזהו המקור לכח קיומו והישרדותו של "העם היהודי הנצחי". ובגמ' מגילה [יא]. מובא: "לא מאסתים - בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים - בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק חשמונאי ובניו ומתתיהו כה"ג, לכלותם - בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר וכו'". רואים אנו מכאן, איך בכל דור ודור ובכל תקופה קשה שעברה על עם ישראל, והיה נראה שהנה כבתה גחלת ישראל - בכל זאת עם ישראל נושע וניצל! כי היה כבר את ה"העמדתי להם" - הקב"ה כבר העמיד והועיד את האנשים הנכונים כדי שעם ישראל ימשיך להתקיים ולא יאבד מן העולם, והכל בעבור קיום הברית וההבטחה של 'לא מאסתים ולא געלתים לכלותם' וישלח תשכח מפי זרעו - הישרדות נצחית, רוחנית וגשמית.

”יישוב הדעת”

בעצם קביעת ימי חנוכה מובא בגמ' (שבת כא:): ”שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל ולא מצאו אלא פך אחד של שמן וכי נעשה בו נס והדליקו ממנו שמנה ימים - לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה”.

וחשבנו להעיר בזה מהו השוני וההבדל שבין קביעת ימי חנוכה – שרק 'לשנה אחרת קבעום' בהלל והודאה, לבין ימי הפורים – ששם היה 'קיימו וקיבלו עליהם' מיד באותה שנה, מהו החילוק!?

אכן נראה לבאר ע"פ מה שמובא בחז"ל במסכת מגילה (יד:): ”גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל - שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב”.

רואים אנחנו בגמ' דבר מפליא, 'ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות' - ובכל זאת לא הצליחו להחזיר את עם ישראל לדרך הישרה, ואילו מעשה קטן ופשוט כ'הסרת הטבעת' - הצליח להחזיר את עם ישראל למוטב. והסבר הדברים הוא: כי אכן ידועים דברי המסילת ישרים, שעצם מציאות האדם בעולם הזה הוא בבחינה של 'פרוודור לפני העולם הבא' - וכל עניני עוה"ז הם רק כלים לבחירה בטוב, כדי שישתמש בהם האדם להעלותם ולהעלות עצמו לבחירה בטוב. אכן זהו האמת, אבל האדם חי בדמינותו וחושב שהעוה"ז הוא 'הטרקלין' ומקומו הקבוע, וכדברי הזוהר הקדוש: ”אזיל בר נש בהאי עלמא וחשיב דדיליה הוא וישאר בה לדר דריק”.

אכן, ברגע אחד שיבוא עליו איזה פחד ואימת מות - הכל מתנפץ לפניו והאמת הטמונה בליבו בוקעת ועולה, ואז מתפכח האדם מכל דמינותו וחוזר להכרת האמת הפנימית של מטרת חייו. וזה מה שהיתה 'גדולה הסרת הטבעת' יותר מכל נביאים שנתנבאו לעם ישראל - כי בהסרת הטבעת היה את מעלת היפחד מותי שגרמה לעם ישראל להתפכח מדמינותו ולחזור למוטב!

ורצינו לחדש דבר נוסף כי מלבד זאת ש'הפחד מוציא את האדם מדמינותו' - בד בבד הוא גם נותן לאדם 'יישוב הדעת' מיוחד כדי שיהיה מספיק בבהירות השכל לקבוע מועדים ותקנות שיחזיקו לתקופה ארוכה!

ולפי"ז יבואו הדברים היטב כי בימי הפורים אכן היה להם את 'הסרת הטבעת', שהחדירה ונתנה להם את דרגת 'יישוב הדעת' הנצרכת לקבוע תקנות שיחזיקו לאורך זמן - ולכך 'קיימו וקיבלו עליהם', מיד באותה שנה. אך משא"כ בימי חנוכה, היה שם מלחמה לאורך זמן עם מתים, וידוע שביזמן מלחמה האדם הוא לא עצמו. וכבר התירו חז"ל 'קדלא דחזירא' במלחמת מצוה של כיבוש הארץ - כי במלחמה חסר לאדם 'מנוחת הנפש' לעמוד באיסורים. ולכך אף אמנם שהיה מסייג גדולה במלחמת החשמונאים - אבל מיד לקבוע חג עדיין לא באו למנוחת נפש הנדרשת, ולכך 'לשנה אחרת קבעום'.

ידוע היטב ספק וחקירת הגמ' בפרק 'במה מדליקין' (שבת כב:)

”אי הדלקה עושה מצווה או הנחה עושה מצווה”.

וחשבתי אני לפרש על דרך המוסר: ש'הדלקה' היא ההתלהבות, ו'הנחה' הוא היישוב הדעת. כי בדרכי העבודה בכדי לדחוף את האדם צריך התעוררות של התלהבות, אבל צריך עוד להתיישב בדבר, וזהו בבחינת 'הנחה'. וזהו השאלה היסודית הנחקרת בגמ': מהו עיקר העבודה? האם ה'הדלקה' - התעוררות והתלהבות הרגש, או שמא ה'הנחה' - ישוב הדעת ושמירת ההשפעות הרוחניות. ואכן צריכים אנו את שניהם, כי כדי להזיז ולדחוף את האדם צריך קודם התעוררות של התלהבות, אבל אח"כ צריך עוד להתיישב בדבר.

עוד שמעתי מהגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל בשם האדמו"ר מרז'ין פירוש נחמד, על מה שאנו אומרים תמיד בתפילה "הבוחר בשיירי זמרה". שמלבד המשמעות הפשוטה של הדברים, ניתן גם לשמוע משמעות נוספת, והיא: 'הבוחר ב-שיירי זמרה' - שהקב"ה בוחר ורוצה את ה'שיירי זמרה', דוקא את ההשגות וההשפעות שנשאר לאדם לאחר זמני התעלות והתרוממות. כי אכן יכולים לעבור על האדם זמנים מיוחדים של התעלות והתרוממות - אך בדיוק כפי שהגיעו יכולים הם לחלוף על האדם בלא להותיר שום השפעה עליו, ומשום כך מוטל על כל אחד ואחד לשמר את השפע וההשפעות הללו לתוך חייו ודרכיו, וזאת ע"י יישוב הדעת ולימוד המוסר.

וזהו בדיוק כפי רוח דברינו שבדרכי העבודה אין מספיק לו לאדם ה'הדלקה' לבד - ההתעוררות וזמני ההתעלות, ומשום כך מוטל עליו חלק חיוני והכרחי לא פחות מזה - של שימור אותם רגשות ומחשבות שעברו עליו באותם רגעי 'סיעתא דשמיא', וזהו בבחינת 'הנחה עושה מצווה'. ואמנם הקב"ה 'בוחר בשיירי זמרה' - כי לא פחות ממעלת ההתעוררות וזמני השפע על האדם, עומדת מעלת 'שיירי מצוה', כי בלא זה אין זכר ומשמעות לאותה 'זמרה' והשפע שעבר על האדם. ולכך נצרכות שני המעלות של 'הדלקה' ו'הנחה' - כי זה בלא זה אין 'זמרה' ואין מנוחה, ורק בהתעוררות האדם ובהישארותו ער לרגעי ההתעוררות והשגותיה - יושפע עליו אותו השפע הרוחני והגשמי שמגיע לו.

בימים אלו, לאחר תקופת החגים ולקראת ימי חנוכה - עלינו לחדד ולחיות בעצמנו את אותם רגעי התעלות שעוברים עלינו. שהימים והשפע לא רק 'יעברו' עלינו בבחינת 'הדלקה עושה מצווה', אלא גם בבחינה של 'הנחה עושה מצווה' - של שימור והתעוררות פנימית. וכך נזכה ממילא ע"י"ז לשפע רוחני וגשמי, כל אחד כפי מעלתו וצרכיו שלו. אמן כן יהי רצון!

המאמר הבא בעז"ה
ייצא לקראת פרשת שמות

מוקדש לרגל היכנסו בבריתו של אברהם אבינו - הדרך הנולד ישעייה ב"ר ישראל וינגרטן שיחי' - יהי רצון שיזכו הוריו לגדלו לתורה חופה ומעשים טובים ולרוות רק נחת מתוך בריאות והריוחה אמין! - לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, ולהפצה באזורים ניתן לכתוב ל: memavan7@gmail.com

מערכי תורה

וישב - הנוכה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'ועשה לו כתונת פסים'

כתוב (ל"ז, ג') 'וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים'. פירש רש"י, בן זקונים שגולד לו לעת זקנתו, ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. מדברי התרגום מבואר דסיבת אהבתו המיוחדת של יעקב ליוסף הוא משום שלו נמסרה התורה שקיבל יעקב משם ועבר.

והנה משמעות הכתוב נראה דמחמת שהוא בן זקונים לכן עשה לו כתונת פסים. ונראה לבאר הדברים, דהנה פשוט הדבר שהכתונת פסים לא היה בגד בעלמא, אלא היו בו עניינים רוחניים, ובנוסף התפלה לאחר ברכת כהנים אומרים 'ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו וכו' כמו שנתת את יוסף צדיקך בשעה שהלבישו אביו את כתונת הפסים, ומבואר דאחד מענייני המיוחדים של הכתונת פסים שהוא בגד מיוחד לנשיאות חן, ובזה שיעקב הלביש את יוסף בגד זה, ניתן ליוסף נשיאות חן וחסד ורחמים בעיני כל רואיו ושמירה.

והנה כתוב (ל"ז, כ"ג) 'ויפשיטו את כתונתו את כתונת הפסים אשר עליו ויקחוהו ושליכו אותו הבורה'. ומבואר שבטרם השליכוהו לבור, הפשיטוהו מהכתונת פסים. ולפי המבואר דהכתונת פסים הוא בגד מיוחד לנשיאות חן ושמירה, יש לפרש דלכן הוצרכו להפשיטו מהכתונת קודם ההשלכה לבור, משום דכל זמן שהוא לבוש בכתונת הוא שמור ומוגן מנזק, ולכן הפשיטוהו.

ולפי זה אפשר לומר דלכן עשה לו כתונת פסים, דכיון שמסר לו כל תורתו, הרי שבידו מסורה כל הקבלה של תורה, ועל כן עשה לו כתונת פסים, שבזה יהא לו בגד לשמירה, בשביל שמירת התורה, שהתורה והקבלה תשתמר בידו, וזהו המבואר בכתוב דכיון שהוא בן זקונים לו, לכן עשה לו כתונת פסים.

ובזה יש ליתן עוד טעם למה מיאן יעקב להתנחם, משום דהיה בזה אבידת התורה, ולכן מיאן להתנחם.

ובזה יש לבאר את הכתוב בפר' ויגש (מ"ה, כ"ז) 'וירא את העגלות ותחי רוח יעקב אביהם', וכתב רש"י, סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה. דיש לבאר דבזה נתן לו סימן שהתורה שמורה בידו ולא נאבדה, ולכן חייתה רוחו בזה.

'ונראה מה יהיו חלומותיו'

כתוב (ל"ז, כ') 'ועתה לכו ונהרגוהו וגו' ונראה מה יהיו חלומותיו'. פירש רש"י, אמר רבי יצחק, מקרא זה אומר דרשנא, רוח הקודש אומרת כן, הם אומרים לכו ונהרגוהו, והכתוב מסיים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום, או שלכם או שלי וכו'. הנה פירוש רש"י הוא מהמדרש, דהכתוב 'ונראה מה יהיו חלומותיו', אין זה מדברי השבטים עצמם, אכן הראשונים כתבו לפרש על דרך הפשט, שגם זה הוא שזה המשך דברי השבטים, ונראה לומר בביאור הכתוב באופן חדש, דהנה אאמו"ר הגאון זצ"ל אמר דחלומותיו של יוסף, היו נבואה, ודן בזה לפני אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל והמשגיח רבי ירוחם זצ"ל, ולמד זאת מדברי התרגום אונקלוס בפר' ויחי (מ"ט, כ"ד) על הפסוק שנאמר בברכת יוסף, ותשב באיתן קשתו, וכתב בתרגום 'ותבת בהון נביאותיה', וכתב רש"י, דהיינו על החלומות שחלם להם, ור"ל שנתקיימו החלומות על האחים. וכן מבואר בדברי המדרש (ד', י') על הפסוק ויאמר אליהם שמעו נא, אמר כן יהיו הנביאים מוכיחים אתכם שמעו נא את ה' אומר. ועוד איתא שם במדרש להלן על הפסוק 'ויגער בו אביו', אמר הקב"ה, וכך תהיו גוערים בנביאים. הרי דהחלומות היו נבואה, עכ"ד.

והנה הרמב"ם (פ"י מיוס"ה) כתב, שנבואה לרעה יכולה להשתנות כשעושים תשובה, אבל נבואה לטובה אינה יכולה להשתנות בשום אופן. והנה באופן שהנבואה היא לרעה בשביל אחד, ולטובה בשביל אחר, כתבו אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל ובמשך חכמה, לגבי הנבואה שתלקח המלוכה משאול ודוד ימלוך במקומו, דכיון דלדוד הייתה הנבואה לטובה, אע"פ דשביל שאול היה זה נבואה לרעה, מ"מ אינה יכולה להשתנות, מחמת שלדוד היא נבואה לטובה. ומעתה נראה דגם כאן בחלומותיו של יוסף, היה זה לטובה בשבילו, דהיה זה נבואה שהוא יהיה מלך, אבל בשביל האחים היה זה נבואה לרעה, שהרי הם לא רצו שיהיה עליהם מלך, וכמו שאמרו לו, 'המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו', ואם כן נמצא דכל זמן שיוסף חי אין הנבואה יכולה להשתנות בשום אופן, כיון דהוא נבואה לטובה בשביל יוסף, אבל אם ימות יוסף, והדבר יהיה נוגע רק לאחים, אם יהיה עליהם שליט או לא, וזה נבואה לרעה, ונבואה לרעה הרי יכולה להשתנות אם עושים תשובה.

ולפי זה יש לפרש, דזהו שאמרו האחים 'ונראה מה יהיו חלומותיו', ר"ל דכל זמן שיוסף חי, בוודאי שתקיימם הנבואה, כיון שהיא נבואה לטובה ליוסף, ואי אפשר שתשתנה בשום אופן, אבל אם יוסף ימות, אז לא ישאר מהנבואה אלא רק חלק הנבואה שהיא לרעה, וזה הרי יכול להשתנות אם עושים תשובה, ועל זה אמרו, דאחר שיהרגוהו נראה מה יהיו עם חלומותיו.

'ואני אנה אני בא'

כשחזר ראובן אל הבור ולא ראה את יוסף בבור כתוב (ל"ז, ל') 'וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא'. ופירש רש"י, אנה אברח מצערו של אבא. עוד י"ל בזה, דסבר ראובן שנחשב שהוא הרג את יוסף בשוגג, והרי מבואר בגמ' ביבמות דף קכ"א דמי שהיה מושלך בבור, מעידין עליו שמת להתיר את אשתו, הרי דבודאי ימות בבור, ועל כן סבר ראובן שהוא גרם למיתתו, בזה שיעץ להשליכו לבור, וממילא אין לו כפרה אלא בעיר מקלט, וזהו שאמר אנה אני בא, דאין לו מקום בעולם, זולת בעיר מקלט.

'חיה רעה אכלתהו'

כתוב (ל"ז, ל"ג) 'ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו'. הא דאמר שהוא חיה רעה, יש לומר על פי המבואר בב"ק דף ב' ע"ב, דמועד לבהמה לא הוה מועד לאדם, דאדם אית ליה מזלא, על כן אין סתם בהמה יכולה להזיקו, וזהו שאמר יעקב אבינו 'חיה רעה', דאם הזיקתו, בהכרח שאינה חיה סתם.

'ותקשור על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה'

כתוב (ל"ח, כ"ח) 'ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשור על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה'. נראה דזהו הדין המבואר בגמ' בקידושין דף ע"ג ע"ב, דחיה נאמנת לומר זה יצא ראשון וזה יצא שני, וזהו הנאמנות של המילדת כאן לומר שזה יצא ראשונה.

נרות חנוכה - 'להראות ולגלות הנס'

הנה בחנוכה תיקנו חז"ל הדלקת הנרות בשביל פרסומי ניסא. ופרסום היינו כדי להודיע הדבר לרבים, שכולם ידעו את הנס שנעשה לישראל בימי החנוכה. אמנם הרמב"ם בתחילת הלכות חנוכה כתב ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור וכו' ומדליקין בהן הנרות בערב על פתח הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות כדי להראות ולגלות הנס. הנה מבואר בדבריו שענין הדלקת נר חנוכה ופרסומי ניסא הוא 'לגלות הנס'. וגילוי משמעותו שיש דבר נסתר ומכוסה, דבר שהוא סוד, וצריך גילוי כדי להראותו, ומבואר שבענין הנס של נרות החנוכה היה דבר נסתר ומכוסה, ומכלל המצוה של הדלקת הנרות הוא לגלות הדבר ולהוציאו מהסתרו. וצריך להבין מהו אותו דבר נסתר שהיה בנס הנרות חנוכה.

ונראה לבאר הענין, דבאמת נס פך השמן הוא נס שנעשה בהסתר, שהרי הנס נתרחש ואירע בתוך ההיכל בהדלקת המנורה, וההיכל הוא מקום שרק כהנים נכנסים לתוכו, וגם הכהנים נכנסים רק בשעת עבודה, ואם כן נמצא שהנס אכן נעשה בהסתר ואינו מגולה ולא היה נראה לרבים כלל, ונעשה בצנעא ולא היה לנס שום פרהסיא וגילוי לרבים, והרי הוא נס שנעשה בהסתר והוא נס מכוסה. וזהו ביאור דברי הרמב"ם שהדלקת הנרות הוא גילוי על הנס, שע"י הדלקת הנרות מתגלה ויוצא לאור ידיעת הדבר הנסתר שנעשה נס בצנעא בתוך ההיכל.

ועצם הדבר שנס זה נעשה בהסתר ולא בגילוי ובפרהסיא, יש לבאר בזה דהנה המנורה היא כנגד התורה, וענין המנורה ואור הנרות הוא להאיר את אור התורה, שעצם התורה נמצאת בתוך הארון בבית קדשי הקדשים, והמנורה היא מאירה את אור התורה הנמצא בתוך ארון ברית ה', ומוציאה את אור התורה הגנוז בלוחות בבית קדשי קדשים ומאירה את אור התורה.

והנה בבנין הבית שבנה שלמה המלך כתוב בגביא מלכים (מ"א, ו') 'ויעש לבית חלוני שקופים אטומים', ומבואר בגמרא במנחות דף פ"ו ע"ב שהחלונות היו שקופין מבחוץ ואטומין מבפנים, כלומר שהיו עשויין באופן שנפתחין כלפי חוץ, ולא כמו שאר חלונות שנפתחין כלפי פנים כדי להכניס האור אל הבית. הנה מבואר ענין מחודש שעשו החלונות באופן שנפתחים כלפי חוץ, והיינו שהם באים להוציא האור מבפנים אל החוץ, היפך משאר החלונות שנעשים להכניס האור מבחוץ אל תוך הבית. ומבואר דבבית המקדש נעשו החלונות כדי להוציא את האור המאיר בבית המקדש אל החוץ. והנה איזה אור האיר במקדש, הלא הוא אור המנורה, והחלונות באו להוציא את אור המנורה אל החוץ. וביאור הענין הוא, כי אור המנורה הוא אור התורה, ואור התורה צריך שיאיר לכל העולם, ולכן נעשו החלונות להוציא את אור התורה המאיר בבית המקדש להאיר את העולם באור התורה.

מקום התורה - בסתר

והנה המקום של תורה הוא בסתר, וכמו שדרשו חז"ל בגמ' בסוכה דף מ"ט ע"ב על הפסוק בשיר השירים 'חמוקי ירכיך', שנמשלה תורה לירך, לומר לך מה ירך בסתר, אף דברי תורה בסתר. ובגמ' במועד קטן דף ט"ז ע"א איתא שמכח דרשא זו שדברי תורה בסתר כירך, גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק, וברש"י בסוכה שם כתב שכבוד התורה בצנעא ולא להיות יושב ושונה בגובה של עיר.

ובמדרש תנחומא בריש פרשת בחוקותי איתא על הפסוק במשלי 'חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה', שאל רבי שמואל בר נחמני את רבי יונתן ברבי אליעזר שהיה עומד בשוק אמר לו שנה לי פרק אחד, אמר לו לך לבית הלמוד ואני אשנה לך שם, אמר לו רבינו לא כך למדתנו חכמות בחוץ תרונה, אמר לו יודע אתה לקרות ואין אתה יודע לשנות מהו חכמות בחוץ תרונה בחוצה של תורה, אמר לו המרגלית היכן נמכרת היא לא בחוץ, אבנים טובות ומרגליות היכן הן נמכרות לא במקום הידוע, אין מוליכין אותן לא לבעלי ירקות ובעלים ושומים, אלא במקום סוחרים, אלא לא בחוץ, כך התורה בחוץ היא נאמרת שנאמר חכמות בחוץ תרונה, ברחובות, מהו ברחובות במקום שמרחיבין והיכן מרחיבין לה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

הרי דתורה מקומה אינה בחוץ ברחובות ובשווקים, לא במקום גלוי ונראה לרבים, אלא מקומה בסתר ובצנעא.

ולפי זה כיון דאור המנורה הוא אור התורה, על כן הנס של המנורה, שיכלו להדליק הנה, שעניינו הוא שיכלו להמשיך בהשפעת וגילוי אור התורה ע"י נרות המנורה, נעשה בהסתר ובצנעא, כי מקום דברי תורה ומקום השפעת וגילוי אור התורה הוא בסתר ובצנעא ברחובות של תורה.

מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

עמידה בניסיונות

אברהם אבינו שאמר לו הקב"ה לך לך ואמרין להנאתך ולטובתך, ובכל זאת כתוב שאברהם הלך כאשר דיבר איליו ה', בגלל הציווי ולא בגלל ההנאות.

אבא זצלה"ה היה מביא משל בשם רבי בן ציון ברוק זצ"ל בשם הסבא מנובהרדוק, (שהיום היא"צ שלו, ומעניין שביום היא"צ של הסבא מנובהרדוק הוא גם היא"צ של מורנו המשגיח הגה"צ רבי אהרן חדש זצ"ל שהיה נכד של סלבודקא).

משל לאדם שמצא סכום כסף גדול בשבת, ונניח שזה אבדת עכו"ם וממילא אין חשש של גזל, והמושכל ראשון שלו שאסור לקחת את הכסף בשבת, אבל אח"כ הוא מתחיל להתלבט אולי אני יבוא להציל חולים שבמצב פיקוח נפש, ואולי יזכה לתמוך בישיבות בכסף זה, או שמא יסמוך על המשנ"ב בטלטול כלאחר יד, אבל גם זה לא יעזור לו כי את הכסף הוא צריך לקחת בידיים ממש, הוא ממש לוחם עם עצמו מלחמה גדולה ועזה, עד שניגש איליו אחד ואומר לו שכל הכסף הזה הוא מזויף, בין רגע כל הטעם יוצא לו ושוב אין לו חשק בזה.

על זה אמר הסבא מנובהרדוק, דע לך, כל דבר שהוא נגד התורה, הוא מזויף, לא יהיה לך כלום מזה, וזו היא העבודה של האדם להגיע לדרגה שירגיש שדבר שהוא נגד התורה הוא מזויף.

שקר ופחתא

הזכרנו בעבר את דברי החפץ חיים ומה שהוסיף על זה אבי זצ"ל, ונחזור על זה שוב, במדרש מובא על השקר שרצה להיכנס לתיבת נח וזה לשון המדרש: שנים שנים באו אל נח אתא שיקרא בעי למיעל, אמר ליה נח לית את יכיל, אלא אם כן נסבת לך זוג, פגע בפחתא, אמרה ליה מן אן את אתי אמר לה, מן גבי נח, דאזילת בעי למיעל לתיבותא ולא שבק לי, אלא אמר לי אי אית לך בר זוג את מיעל ואי את בעי, תהוי זוגי, אמרה ליה, ומה את יהיב לי, אמר לה אנא מתקן עמך דכל מה דאנא מסגל את נסבת, אתקון ביניהון דכל דשיקרא מכנס תהא פחתא נסבא, ועלון תרויהון לתיבותא. (ילקוט שמעוני נז).

ויש להבין מה נאמר כאן, מה אנחנו צריכים ללמוד מהמדרש הזה. ושמעתי מאבא זצ"ל, שלמעשה קודם המבול לכל אנשי הדור ההוא היה כח אדיר ע"י השקר, וודאי שהיה לזה גבול אולם הקב"ה האריך להם אף והיו להם הצלחות רבות, רק שהם הרשיעו והרשיעו עד שבא המבול, וכך מובא במדרש רבה: א"ר יצחק אחת למ' שנה היו זורעים, ומהלכין מסוף העולם ועד סופו לשעה קלה, ומתלשין ארזי לבנון בהליכתן, והיו אריות ונמרים חשובים בעיניהם כנימה בבשר, (בראשית לד, יא). הם היו רשעים אבל היה להם כוחות אדירים.

אנחנו צריכים להמשיך את החיזוק בזהירות ממון הזולת שכבר דיברנו כמה פעמים, רק שצריך להיזהר כשמדברים לאברכים יראי שמים וישרים, לא הרי חיזוק לזהירות מגזל וודאי חלילה, כהרי חיזוק לבני תורה לזהירות ודקדוק בדקויות, אבל דווקא בגלל שיש כל כך הרבה ניסיונות בדברים הללו אז צריך לעורר על זה, בחז"ל כתוב רובם בגזל, אפשר להגיד חמש שנים ועדים על דיני ממונות, פשוט לקחת חושן משפט מהתחלה עד הסוף וללמוד כל שבוע סימן אחד.

הנה כשיעקב אבינו ביקש לצאת מבית לבן לאחר שאמר לו הקב"ה שוב אל ארץ מולדתך נאמר בפסוקים כך: וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום, ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו, ויאמר להן רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום ואלוקי אבי היה עמדי, וכו', ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, הלוא נוכריות נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו, כי כל העושר אשר הציל אלוקים מאבינו לנו הוא ולבנינו ועתה כל אשר אמר אלוקים אליך עשה. (בראשית לא, א טז).

ולכאורה יש להבין, הרי הסיבה והטעם לקיים ציווי ה' היא לא בגלל שלרחל ולאה היה קשה בבית לבן, הלא גם אם היה להם טוב בבית לבן אם ציווי ה' הוא לצאת מבית לבן אז צריך לצאת, וממשמעות הפסוקים נראה שבעקבות התיאור על הקושי אצל לבן, הם אמרו ליעקב, ועתה כל אשר אמר אלוקים אליך עשה.

להקטין הניסיון

ומסבירים בעלי המוסר שוודאי כל ציווי מהקב"ה מיד עושים בלי חשבון אם זה כדאי או לא, ובכל אופן יש ענין להקטין את הניסיון לדאוג שהניסיון עצמו לא יהיה כ"כ קשה, צריך להיות מוכן בכל מצב ולעמד בכל ניסיון, ובזמן של ניסיון מקבלים כוחות מיוחדים כדי לעמוד בזה, אבל בד בבד צריך לדאוג להקטין את חומרת הניסיון.

יש מבארים באופן אחר, וזו דרך עבודה שונה, שעל אף שהמצב בבית לבן לא היה טוב כמבואר בפסוקים - הלוא נוכריות נחשבנו, בכל זאת היציאה מבית לבן צריכה להיות רק בגלל ציווי ה' ולא מחמת הקשיים שהיו להם והרצון העצמי לצאת.

בדומה לזה מצאנו בפרשת בא עה"פ: ובני ישראל עשו כדבר משה, וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, (יב, לה). ופירש שם באור החיים: פירוש לא להנאת הממון אלא למצות נביא. כלומר הגם שנוח לאדם לקבל כלי כסף וזהב, אולם בני ישראל עשו כדבר משה כלומר בגלל ציווי משה, וכבר מצאנו כך גם אצל

לאחר המבול אין קיום לשקר כלל

ואנחנו יודעים שהתיבה הייתה האפשרות היחידה לקיום ולהמשכיות לאחר המבול, ומי שלא היה בתיבה לא היה לו קיום, ובא השקר ורוצה להיכנס, הוא רוצה קיום, אמר לו נח תחפש שידוך, מצד אחד א"א שלא להכניס אותו הרי יש בחירה בעוה"ז עד שנגיע לתיקון הגמור שהקב"ה יטל את היצה"ר, אבל עד אז צריך לתת אפשרות לשקר להינצל לכך שלח אותו נח שיביא בן זוג.

לאחמ"כ שהגיע השקר עם פחתא, אזי נח הכניס אותו כי אם השקר בא עם פחתא עכשיו כבר ממילא אין לשקר את הקיום החזק שלו כי הרי פחתא יפסיד אותו, ובצורה כזאת אפשר לתת לו קיום.

וודאי שהשקר לא הפסיד מיד כשבא עם פחתא, כי הרי א"כ שוב אין בחירה בעולם כי כולם יראו שהשקר מפסיד, רק צריך לדעת שכך היא ההנהגה של הקב"ה שמצד אחד יש בחירה בין הטוב ובין הרע, אבל מי שיפקח את עיניו ידע להבחין בין הטוב לרע וידע את דרך האמת.

הביטחון וההשתדלות

לאחר שלמדנו מדברי המדרש שכיום אחר המבול אין לשקר קיום כלל, הנה מצד מצוות הביטחון האדם צריך להיות סמוך ובטוח בבורא העולם כי הוא ידאג לו לכל צרכיו, ואמנם יש את ענין ההשתדלות אבל צריך להיזהר מריבוי ההשתדלות, שזה ענין בפנ"ע וכל אחד צריך להתייעץ אצל חכם מה נחשב ריבוי השתדלות ומה היא השתדלות נכונה.

ומלבד הזהירות בהשתדלות הרי צריך להיזהר ביותר מכסף שאינו כשר, שאין בזה הצלחה כלל, אם כי גם לפני המבול לא הייתה הצלחה בכסף שאינו כשר, אולם האריכו להם אף, אבל צריך לדעת שאין מושג של הצלחה בממון שאינו כשר, השקר יטפח על פניו והוא יפסיד לא רק את מה שהרוויח בשקר אלא גם מה שהרוויח בצדק וביושר.

ידוע שאם אדם רואה בחוש את ההפסד בממון שלו, הרי זה סימן ברור משמים על חיסרון בישרות, אולם פעמים שאדם לא שם לב להפסד, ומי לנו רמאי יותר מלבן הארמי שכל חייו גנב וגנב, ואצל לבן כתוב, וילך וישב לבן למקומו, וכתוב במדרש שבאו גנבים ורוקנו לו את ביתו, לאחר כ"כ הרבה רמאויות ונוכלויות, רוקנו את הבית, והוא המשיך לגנוב, כדברי המדרש וישב לבן למקומו - לרמאותו.

יעקב אבינו במסירות נפש, פשוטו כמשמעו כמו שלמדנו בפסוקים, הייתי ביום אכלני חרב וכו' וביארנו שיש בהנהגתו של יעקב שני חלקים, הא' שלא לקח כלום בלי רשות, והב' שעשה את עבודתו במסירות נפש ובשלמות, והבאנו את דברי הרמב"ם, לפיכך זכה ויפרוץ האיש מאוד מאוד, כלומר, לכן הוא זכה לשפע אדיר בגלל הישרות שלו, נמצא, מישרות מגיעים להצלחה, וחלילה עוול מביאה להפסד, זה יסוד חשוב שכל אחד צריך לדעת, ואם אדם יודע את זה, לפעמים יהיה לו יותר קל לעמוד בניסיון.

הזכרנו בעבר בשם רבי מנדל מרימינוב זצ"ל, (אבא זצ"ל היה מזכיר אותו כמה פעמים) שאמר, כי פעמים רבות אנחנו רואים ילדים מתוקים, שעדיין לגדולות, ובמשך השנים לא מוצאים אותם, איפה כל אלו שציפו להם, ויש הרבה סיבות לדבר, אבל יש סיבה גדולה שהילדים הללו שציפו מהם לגדול בתורה וירא"ש, גידלו אותם בכסף לא כשר, וזה סיבה שלא יוכלו להצליח בהצלחה שציפו מהם.

גדולים מעשי חייא

ובגמ' בב"מ מצאנו כמה טרח חייא בכדי שילמדו התינוקות תורה בטהרה: אזלינא ושדינא כיתנא וגדילנא נישבי וצידינא טבי ומאכילנא בשריהו ליתמי ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל. (פה, ב). ודברי הגמ' יעוררו אותנו בני התורה, בני עלייה, שנשתדל בעניני הממונות להיות זהירים במשנה זהירות, ואין מזרזים אלא למזרזים, ועצה טובה קמ"ל אם מגיעה קולא לגשת ולשאול, לנסות לברר, אבל לא למהר לפסוק, יש כ"כ הרבה שאלות שעולות על הפרק שצריך לבררם.

וכבר הזכרנו ונזכיר שוב את דברי ראש הישיבה רבי חיים שמואלביץ זצלה"ה על לווה רשע ולא משלם, שזה נאמר על לווה שאין לו מה לשלם, כי לווה שיש לו לשלם ואינו משלם לא צריך לומר שרשע הוא והחידוש הוא על מי שאין לו, והטעם מפני שלמוכרח האדם מוצא את הכסף הנדרש וכלפי המלווה אינו דואג לשלם חובתו ומפני כך רשע הוא, וכמה צריך להיזהר בזה, וחלילה אם אדם נכשל צריך לטכס עצות מה לעשות.

בעזרת הי"ת עוד נדבר על החלק של ההשתדלות אני לא יודע אם שבוע הבא שזה כבר חנוכה, אבל אולי נצליח להיפגש לפני הצהרים, כי יש עוד להרחיב בזה, צריך לדעת שריבוי ההשתדלות לא מועיל, ואנחנו צריכים להתפלל להקב"ה שיכוון אותנו וילמד אותנו, הורני ה' דרכך, שנדע מה היא ההשתדלות הנכונה.

וכפי מידת הביטחון כך יהיה לאדם הארת פנים מן השמים, כל אחד יכול לספר על עצמו איך שהוא ראה הצלחה וסייעתא דשמיא ואפילו סיפורים קטנים שהם בעצם דברים גדולים.

כדאי להעלות על הכתב בפנקס היושר שמביא לעושר את כל הסיכומים של עניני הממונות, כנזקי שכנים וכד' כדי שלא נבוא לידי מכשול.

וכן לרשום בפנקס נוסף את כל השבח והודאה שיש לנו לבורא עולם על כל החסדים שעושה עמנו, זכורני מילדותי מעשה שהביאו מרבי חיים בריסקער זצ"ל, שניגש אליו עשיר גדול ואמר לו שהוא ראה היום חסדים גדולים בעסקיו, אמר רבי חיים מסכן העשיר הוא רואה את יד ה' לפעמים, אבל עני רואה את זה כל יום, ויה"ר שכולם יזכו לשפע גדול ולראות את החסדים שהקב"ה עושה אתנו, שיחו בכל נפלאותיו זה גם הודאה וגם בקשה.

הקב"ה ישלח לכולם שפע רוחני וגשמי ונראה חסדים גלויים

לע"נ

הגאון האדיר רבי שלמה פישר
בן רבי אהרן זצלה"ה

לע"נ

מרן המשגיח הגה"צ רבי אהרן דוד הלוי חדש
בן מרן רבי מאיר זצלה"ה
ליום השנה להסתלקותו

בסנהדרין (צד, ב) שהחזיר עטרה ליושנה ברבוי למוד התורה - מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו. בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס, ולא מצאו תינוק ותינוקת!! איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. עד שהגמ' (שם כ, א) אמרה בלש"ק שקר החן - זה דורו של משה, והבל היפי - זה דורו של יהושע, אשה יראת ה' היא תתהלל - זה דורו של חזקיהו.

אם היה מכניס כעת לבית מדרש את ענין השירה, היו עמודי בית המדרש מתרופפים, להכניס עוד ענין לעסוק בו חוץ מתורה, יכול לגבות מחיר יקר, כאן חייב להיות רק אחת שאלתי אותה אבקש שבתי ... תורה תורה ותורה.

ולכן שלחו אותו לרבי יוחנן בן זכאי ללוותו. לומר לו - הכרעת נכון! אם לא תהיה יבנה וחכמיה, לא יהיה קיום לעם ישראל, כי אין עם ישראל בלי תורה, וכבר אחז"ל (ויק"ר יא) אם אין בתי כנסיות ובתי מדרשות אין הקב"ה משרה שכונה בעולם, אמנם בית המקדש חרב, אבל זכות התורה של יבנה וחכמיה - תכפר על זה.

אני לא בא להסביר את גדולי ישראל, ודבריהם כגחלי אש - ולאורם נלך. אבל ידוע נדע שכל דבר, אם רוצים להכניס לבית מדרש עוד משהו - זה סכנה. אפילו במחירים כאלו גבוהים לא מכניסים לבית מדרש עוד דבר. וידוע, שבזמן החזון איש רצו לגייס בחורים שיושבים ולומדים - לפעילים, והוא לא נתן לזה. וגם היום יש דבר שנפרץ, שלכל אירוסין של בחור יש כ"כ הרבה מזכי הרבים שהולכים לשמח את החתן, אך הם גורמים רפיון בבית מדרש. מספיק שילכו כמה חברים כמו שאמר לי פעם מרן רה"י זיע"א לא לתת לחתן הרגשה שהוא לבד, אבל יש גבול... זה דברים שיש להם שיעור. לעזוב בית מדרש - זה אחריות כבדה מאד!

תמשיך ללמוד ולא יקרה כלום...

חז"ל אומרים (ב"ר, עה, ג) על הפסוק 'מחזיק באזני כלב עובר, מתעבר על ריב לא לו' (משלי כו, יז) דהיינו, הכלב הולך במדרכה אחת ואני במדרכה ממול... אני עובר כביש, ומסובב לו את האוזן, אז הכלב נושך.

שמואל בר נחמן אמר, משל לשר הגזלנים שהיה ישן בפרשת דרכים, כולם ידעו ששם מסוכן לעבור... היה בן אדם שלא הייתה לו ברירה, הוא היה חייב לעבור... ופתאום הוא רואה אדם ישן בצד הדרך, הוא ריחם עליו, הרי שר הגזלנים יכול להרוג אותו. הוא התחיל להעיר אותו משנתו, הוא בקש ממנו תן לי לישון... המשיך להקיצו, קום! יש פה חיה רעה! קם אותו אדם והיה מקפח בו, הוא הכה אותו מכות נמרצות. שאל אותו המעיר: איפה הכרת הטוב שלך...? אמר לו, אני הוא שר הגזלנים. הייתי ישן וזה היה הנס שלך... למה הערת אותי? כעת תוכה כמו כולם.

כך אמר לו הקב"ה ליעקב, עשו היה הולך לדרכו לשעיר, ואתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב. והשאלה עולה מאליה: וכי עשו לדרכו היה הולך? והרי ארבע מאות איש עמו! וכן כתוב עליו ועברתו שמרה נצח! הוא הפסיד את כל הזכות של כיבוד אב ואם בגלל שאמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי. זה נקרא שעשו הולך לדרכו!...

אלא, הפשט הוא פשוט מאד: רש"י מביא בתחילת פרשת וישב את המדרש (ב"ר, פד, ה) וישב יעקב - הפשתני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן, והפחמי תמה, אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה שם פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו. כך יעקב תמה, מי יכול לכבוש את כל אלופי עשו? אך

לא מכניסים לבית מדרש שום דבר חוץ מתורה

כעת לומדים בדף היומי מסכת תענית. כשיש עצירת גשמים רואים שיש כ"כ הרבה דברים שעושים. ב"ד גוזרין תעניות על הציבור, ומוציאים ספרי תורה. וכן אם יש זמני מלחמה - גדולי הדור מחזקים את מה שטעון חיזוק, ועושים עצרות תפילה וזעקה.

בא בחור ושאל אותי: למה כעת, שקמה כזו ממשלת זדון שעומדת לעקור את כל הדת להשמיד להרוג ולאבד ולא להשאיר שריד ופליט, למה היום לא מתחילים להתפלל על זה ולעשות עצרות של תפילה וזעקה?

קודם כל צריך לדעת שהשאלה הזו מסורה ביד גדולי ישראל ועלינו רק לקיים יועשית ככל אשר יורודי - ולאיש שוגה ופתי אחשב אם בעניות דעתי אבוא להסביר רוחב בינתם הגדולה. אבל בא נראה קצת מה שאנחנו כן יכולים לדעת:

עיקרי הדברים מובאים בספר 'דברי אגדה' (מצורע, עמ' ריא) למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הגמרא מספרת בברכות (כח, ב) שכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה? אמר להם אילו היו מוליכים אותי לפני מלך בשר ודם וכו' עכשיו שמוליכין אותי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים וכו' ולא עוד, אלא שיש לפני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנום ואיני יודע באיזה מוליכים אותי, ולא אבכה!!

וכבר שואלים, אם ר' יוחנן בן זכאי פחד שהוא ייכנס לגיהנום, בשביל מי הגן עדן, בשבילנו?!... הרי הגמרא אומרת עליו שהוא לא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכה, אגדה, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים!! ודבר שני, למה הוא בכה רק כשהם נכנסו אליו והוא ראה אותם, הרי בלאו הכי צריך לבכות!...

מביא הרב אלישיב דבר נורא: הגמ' בגיטין (נז, א-ב) מספרת על ר' יוחנן בן זכאי שדיבר עם אספסינוס קיסר, אמר לו אספסינוס תבקש דבר אחד ואתן לך. וביקש ריב"ז את יבנה וחכמיה. הוא העדיף אותה על פני בית המקדש שמשם יצאה הוראה לכל ישראל. ועיי"ש בגמ' שלבקש על שניהם הוא סבר שתפסת מרובה לא תפסת.

כעת ר' יוחנן בן זכאי פחד: אמנם יבנה וחכמיה הוכיחה את עצמה, אבל מי יודע עד כמה זמן זה יחזיק מעמד. ולכן כשראה את תלמידיו התחיל לבכות, ייתכן שאם הייתי בוחר בבית המקדש אז הוא היה נשאר לנצח! מה עושים?... אם בגללי נחרב בית המקדש - זה פחד!!!

הגמ' בברכות (שם) אומרת שבשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה, והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא אלי ללוותי. ולמה שלחו את חזקיהו מלך יהודה? אומר מרן הגרי"ש זצ"ל, אצל חזקיהו היה את אותו הדבר. הגמרא מספרת בסנהדרין (צד, א), שבקשו למנות את חזקיהו למשיח ואת דורו לדורו של משיח. באה מידת הדין וקטרגה, דוד שאמר לפניך כל כך הרבה שירות ותשבחות - לא עשית אותו משיח, וחזקיהו שראה במפלת סנחריב ולא אמר שירה, תעשה אותו משיח!...

ולמה באמת הוא לא אמר שירה? מובא במדרש שיר השירים (ד, יט) אמר חזקיהו, תורה שאני עוסק בה - מכפרת על השירה. דהיינו, להכניס לבית מדרש עוד נושא שמחמתו ייגרם רפיון בבית המדרש - זה לא שווה. היה זה לאחר שאביו אחז, בטל את התלמוד תורה של הילדים כמבואר בחז"ל אם אין גדיים אין תיישים, אם אין קטנים אין גדולים. וחזקיהו מבואר

כתיב 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש' (עובדיה א, יח) - ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושוּרף את כולם. וזכורני, כשלמדנו בשיבת אור ישראל הקטנה, נכנס רה"י ר' יעקב ניימן זצ"ל לבית מדרש ותמה, היה שם 'פיקח אחד'...! איזה חכם גדול... תארו לעצמכם שאני רוצה להכניס פה איזה ארון לחדר, אבל זה ארון גדול שלא נכנס בדלת. אומר לי איזה פיקח אחד - תחכה רגע... בא נשפוך נפט ונדליק את הארון, ואז תראה איך שזה ייכנס לך בקלות... זה חכם?!...

אלא הפשט הוא, (וכבר אומרים כעין זה) מה מפריע לפחמי איך הגמל יעבור? אלא, פעם כל המרכולות היו ממש בצד הרחוב, והפחמי חשש שכשהגמל יעבור עם כל הפשתן הזה - אז הוא יזרוק לי את הכל על הריצפה... הוא ידרוך על זה ולא ישאר לי כלום. בא לשם חכם אחד ואמר לו, אל תהיה שוטה, אם אתה מתחיל לדאוג ובינתיים אתה לא תעבד - אז אתה באמת בבעיה ואין לך פיתרון. תמשיך לעבוד רגיל! ובכלל אל תחשוב על זה, ואז זה כבר יהיה בעיה של הפשתני, כי ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ושוּרף את הכל! **ואת זה אומר הקב"ה ליעקב: הקול קול יעקב ועשו שולטות. אם תסגור את כל זמן שהקול קול יעקב - אין ידי עשו שולטות. אם תסגור את הגמרא, ותתחיל רגע לדאוג מה אני עושה, אז אתה בבעיה. אבל כל זמן שאתה ממשיך ללמוד - אל תדאג מכלום. כשהקול קול יעקב - אין ידי עשו שולטות! כשלומדים, אז 'והיה בית יעקב לאש ובית יוסף להבה' - ניצוץ אחד יוצא ושוּרף את הכל. אומר הקב"ה, עשו לדרכו היה מהלך. כשיש קול יעקב אין מה לפחד... עשו לא יכול לעשות לך כלום! הוא יכול להיות כלב נובח אבל לא כלב נושך. הוא יעבור לידך וימשיך הלאה לשעיר. וזו היתה תביעה על יעקב, למה אתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב.**

חז"ל אומרים במדרש כל פעם שיעקב אמר 'אדוני עשו' - הוא הקדים מלכות אחת באדום למלכי ישראל. שמונה מלכי אדום כנגד שמונה פעמים שהוא אמר 'אדוני עשו'. המדרש מספר (ע"ה), על רבינו הקדוש שאמר לרבי אפס כתוב איגרת משמי, למרן מלכא אנטונינוס. קם וכתב מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס. נטל רבי את האיגרת קראה וקרעה. אמר לו, כתוב מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס. אמר ליה: רבי, מפני מה אתה מבזה על כבודך? אמר לו, וכי אני טוב מסבי? לא כך אמר כה אמר עבדך יעקב.

חז"ל מספרים (להלן במ"ר ע"ה) שכל פעם שרבינו הקדוש היה צריך ללכת להשתדל בשביל היהודים הוא היה קורא את הפרשה הזו. פעם אחת הוא לא קרא - ונכשל. ותמיד ידעו לאורך כל הדורות כשצריכים להגיע לשתדלנות קוראים קודם את הפרשה הזו.

איך נותנים שוחד...

הגאון ר' בן ציון פלמן זצ"ל סיפר שפעם באו למרן החפץ חיים וספרו לו שיש אחד שעושה צרות גדולות לראדין וכולם מפחדים ממנו. אמר החפץ חיים מה הבעיה... כמו שיעקב אבינו נתן שוחד לעשו, נתנו גם אתם שוחד. ואכן, הם באו והציעו לו שוחד, אך הוא התחיל לקצוץ עליהם וצעק מה, אתם רוצים לקנות אותי בשוחד?!...! תתביישו לכם! נראה לכם שאני לוקח שוחד?! והוא שילח אותם. בצר להם, הם חזרו לחפץ חיים. **אמר להם החפץ חיים, אצל יעקב לא כתוב שהוא רק נתן שוחד וזהו, אלא ויפצר בו ויקח... צריכים להפציר בו, ולשכנע אותו! ואכן כך הם עשו, והועיל.**

יש סיפור ידוע עם רבי חיים מוולאז'ין, שהיה אחד שעשה צרות גדולות לוולאז'ין. אך הוא היה מקפיד מאד לא לקחת כסף מאף אחד, ולא היה מועיל שום הפצרות. מה עשה רבי חיים מוולאז'ין?... היה זה יום קייצי חם. הוא הלך והתלבש בפרווה עבה, והרבה סוודרים, והביא עמו גם מטריה וכך הוא הלך לפני אותו אחד. כשראה אותו הצורך, התחיל לצחוק עליו, מה קרה לך?... אמר לו ר' חיים: תראה, סבתא שלי באה אלי בחלום ואמרה לי שהיום יירד גשם, בדרך כלל כשסבתא שלי אומרת - זה מתקיים, הלה צחק עליו, מה, אתה מאמין לחלומות?...! אתה יודע מה, אמר ר' חיים, בא נתערב! אין בעיה. על כמה אתה רוצה להתערב? הוא אמר לו סכום גבוה מאד. אמר לו בסדר... אני יתערב. הם התערבו, וכמובן שלא ירדו גשמים ולא קרה כלום. **אמר לו ר' חיים, טוב... אתה צודק, מגיע לך. והוא הביא לו את**

כל הכסף, וכל הצרות התבטלו... ויפצר בו ויקח. צריך לדעת איך לעשות את ה'ויפצר'. וברוך ה' - שוחד תמיד הולך, מאז ועד היום הזה...

על כל פנים נשאלת השאלה: מצד אחד כתוב שהיתה תביעה על יעקב בכל מה שהוא פנה לעשו וכיבדו. ומצד שני גם לאורך כל הדורות למדו מפה איך לנהוג... תמיד קראו את הפרשה הזו. והתירוץ, גם הוא פשוט: אם באמת היה ממה לפחד - אז היה צריך לעשות את כל מה שיעקב עשה - בדיק. ולדורות, כשיש גזירות וצריכים השתדלות אז לומדים מיעקב אבינו איך צריך לנהוג. אבל יעקב עצמו - לא היה צריך לפחד, כי כשהקול קול יעקב - אין ידי עשו שולטות. אלא מה, מה אפשר להפסיד?... על זה אומרים חז"ל 'מעין נרפש, ומקור משחת, צדיק מט לפני רשעי' (משלי כה, כו), אי"ר יהודה ב' סימון, כשם שאי אפשר למעיין להירפס ולמקור להשחית - כך אי אפשר לצדיק למוט לפני רשע. (דודאי מעצמו אין מעיין נרפש ומקור משחת אלא אי"כ האדם גורם קלקולו בהיותו מרפס המעיין ברגליו לעכרו, וכן המקור לא נסתם מעצמו, אלא סותמו האדם באבנים ועפר כדי להשחיתו, כך בנמשל, דמעצמו אין צדיק מט לפני רשע בהיות לבו בטוח בה', אי"כ האדם גורם לקלקל הדבר בהיותו מסיר בטחונו מה' מפחד הרשע להכניע עצמו לפניו, ואז גם ה' מסתיר פניו ממנו, מדה כנגד מדה) זה היפך הבריאה להראות לרשעים שמתכופפים אליהם.

ונספר: פעם שמענו סיפור ממרן שר התורה הגר"ח שליט"א. היה פעם שהחזון איש היה צריך סכום כסף גדול לענייני שמיטה. סכום גדול מאד. הוא קרא לכמה עסקנים שלו, בשביל שייסעו לתל אביב. שם היה אז עיקר היישוב הדתי, והיו שם הרבה גבירים. הם נסעו לגביר הראשון, הם יושבים אצלו והוא שואל, כמה כסף אתם צריכים? הם אומרים, זה לא מעשי שאחד יתן הכל. חזר הגביר ושאל, אבל כמה צריך? והם אמרו לו. אמר הגביר - אני מוכן לתת את כל הסכום מיידית, אבל בתנאי אחד, שהחזון איש יבא אלי הביתה וישתה אצלי כוס תה. כל חברי המשלחת היו מאושרים, הם באו לחזו"א בשמחה, וסיפרו לו דברים כהווייתם, **אמר החזון איש בשום אופן לא! אסור להראות לגבירים שכביכול גדולי ישראל ברשותם והם יכולים לקנות אותם בכסף שהחזו"א יבא לביתם, לא עושים כזה דבר בשום אופן. ולא עזר שום דבר...** צדיק מט לפני רשע! גביר צריך לדעת שגדול הדור לא כפוף אליו, אמנם הוא מכבד אותו... רבי מכבד עשירים אחרי שנתנו בלי תנאים, אבל אין לו כח לבוא ולהכתיב לו לבא אליך הביתה... הרי אין בכך תועלת אמיתית. המלחמה האמתית נגד עשו וכל הלוחמים נגד התורה היא לחזק את הקול יעקב, ואז אין ידי עשו שולטות.

החכמה היא להאבק!

ר' אלחנן וסרמן הי"ד מביא את דברי הב"ח, וזה כתוב גם בפוסקים דבר מאד מעניין: בחנוכה - היתה מלחמה של היוונים. הם בכלל לא רצו את הגופות, הם רצו את הנפש! הם רצו שכולם יהיו מתיוונים, המתיוונים חיו טוב: המלחמה היתה עקובה מדם, מלחמה של ממש ועד שבאו בית חשמונאים - הרבה הרבה מתו ונפלו. לעומת זה, בפורים זו היתה מלחמה על הגוף. להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. ואיך הם ניצלו? על ידי דברי הצומות וזעקתם.

מביא ר' אלחנן בקונטרס 'אומר אני מעשי למלך' כמה יסודות נוראיים: (כמדומה בשם הח"ח) יהודים בזמן צרה - יודעים להתפלל. ותשובה ותפילה וצדקה - מעבירין את רוע הגזירה. אך כשיש מלחמה ברוחניות - זה מלחמה של השטן בעצמו, השטן לא נבהל משום דבר. מלבד ממסירות נפש! כשהשטן רואה שיהודי הולך במסירות נפש - מזה הוא נבהל. הוא יודע שפה הוא יפסיד במערכה. איפה שיהודי מוסר נפש - השטן מופסד!

הברכת מרדכי מביא כתוב: 'לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל'. מהו כי שרית? נאבקות. אם נאבקות - מה הגדולה בזה? מה יש...? הרי אם נאבקים אפשר גם להפסיד. היה צריך לקרוא לו ותוכל! כי העיקר הוא ששרית - והצלחת! התגברת! זה הגדולה!

אומר הברכת מרדכי, אין כזה דבר. כאשר אתה נאבק עם השטן - אתה מוכרח להצליח! השטן בסך הכל יודע לאיים עליך מכל מיני כיוונים בשביל שתפחד להתחיל איתו, אל תיגע בי!!! אתה לא יודע מה יקרה לך אם תיגע בי...!

ויש את הדוגמא שאנו תמיד אומרים: אוי ואבוי אם תקום לתפילה, הרי אחר כך כל הסדר ילך לך לאיבוד ותהיה עייף ותירד בלימוד... עזוב, אל תתחיל איתי, תמשיך לישון. זה אחד האופנים שלו, ועוד כהנה וכהנה, הוא מאיים עליך אל תתחיל עם זה, אח"כ אתה לא תעמד בזה ואז אתה תיפול לגמרי. ואם נשים לב, כמעט בכל דבר יש לו את האיומים האלו, וברוך ה' יש לו גם כאלו שעוזרים לו, כל מיני עצות פסיכולוגיות למיניהם... כי שרית! נאבקת. לא נבהלת מלהתחיל איתו ונלחמת - אז ודאי שתנצח.

[דרך אגב: המשגיח הגה"צ ר' אורי ויסבלום שליט"א מביא שכתוב בתרגום, ויאבק - ואשתדל. אז הוא אמר: היום כל אחד אומר 'אני אשתדל'... אצלנו להשתדל זה סוג של הרגעה עצמית, אני ישתדל... בסדר... אתה יודע מה זה להשתדל? להיאבק! בלי זה לא השתדלת.]

השטן מפחד ממסירות נפש!

ר' אלחנן כותב (על הח"ח) שהזקן בסוף ימיו חזר בו. נובהרדוק שאלו את החפץ חיים: הרוסים לא מרשים לנו ללמוד מה נעשה? אמר להם החפץ חיים לברוך, ונימק: המקום שאסור ללמוד בו זה במבואות המטונפות. אי אפשר לומר לבן אדם לעבור את כל חייו במבואות המטונפות!...

אך בסוף ימיו הוא חזר בו ואמר, מי יודע אם היינו נשארים ברוסיה והיינו מוסרים את עצמנו להריגה, אמנם הם היו הורגים אותנו, אבל היינו מצילים שלש מליון מאחינו. אם היינו מוסרים נפש - היה אפשר לעמוד כנגד השטן וכנגד הגזירות הרוחניות שמה.

בספר בשבילי ראדין (שכתבו נין של רבי משה לנדינסקי זצ"ל ראש ישיבת ראדין) מביא שפעם החפץ חיים בא לר' משה לנדינסקי ואמר לו, ר' משה! קום! בא ניקח אתנו עוד כמה תלמידי חכמים ונצא להילחם עם רוסיה! אצל הח"ח כל דבר היה אומר ועושה. ר' משה נבהל... ר' ישראל מאיר! מילא אם היו נותנים לנו להיכנס ולהילחם - נחא, אבל יהרגו אותנו על המקום עוד לפני שנסיק להיכנס! **אמר לו הח"ח ר' משה אתה אוהב אותי לחסר הבנה, נראה לך שאני לא יודע?!... נכון, יהרגו אותנו. אבל ככה נציל את אחינו ברוסיה! הדבר היחיד שהשטן מפחד ממנו - זה מסירות נפש.**

להרבות בעמל התורה

מה באמת מוטל עלינו? יש מלכות רשעה שהם יושבים כל הזמן וחורשים עלינו מזימות. כל יום דבר חדש. חוץ מלהתפלל, אומרים בברכת המינים - והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכניע. ותכניע הכוונה היא שיחזרו בתשובה, על יהודים צריך לבקש שיחזרו בתשובה. אבל חוץ מזה, מה אנחנו צריכים עוד לעשות? מי יכול ללחום איתם?

וגם זה ידוע. אומרים בעל הניסים וזדים ביד **עוסקי תורתך**. לא **לומדי תורתך**, אלא **עוסקי תורתך**, לעסוק בדברי תורה, ובשם הבי"ח ידוע, שצריך שזה יהיה עסק ממש. התפקיד שלנו היום זה כמה שיותר עמל התורה, נגד זה - הם לא יכולים.

ידוע, כשדיבר החפץ חיים באסיפה על אודות החזקת התורה, הוא הביא שהמלאך שרו של עשו נאבק עם יעקב - אחרון האבות. וצריכים להתבונן בשביל מה חכמה המלאך כ"כ הרבה זמן ולא נלחם עם אברהם או עם יצחק? הרי אפילו כל מצביא מתחיל ידוע, שהאסטרטגיה הראשונית זה למגר את האויב כשהוא קטן כי אז זה יותר קל, אל תתן לו לגדול. היה את אברהם, ואתה שותק. בינתיים הוא מגייר גרים, ושרה מגיירת גיורות, אח"כ יצחק, ויעקב, ורק בסוף כשיש כבר גם את השבטים השטן נזכר לבא ולהילחם.

אומר החפץ חיים, הענין הוא כך: ידוע שאברהם הוא עמוד החסד, ועמוד העבודה זה יצחק, שפשוט צוארו לשחיטה בהר המוריה, ועמוד התורה זה יעקב, תתן אמת ליעקב, ויעקב איש תם יושב אהלים - באהלה של תורה.

השטן, שרו של עשו לא נבהל מהחסד של אברהם אבינו, ואף לא מהעבודה של יצחק, אבל יעקב זה תורה, וביחד עם השבטים זה כבר ישיבה. כאן החליט לצאת למלחמה ואזר כח להתנפל על יעקב. ומן אז ועד עתה, המלחמה נטושה תמיד כלפי התורה, לומדיה, ומחזיקיה.

בכל מלחמה אומר הח"ח - אפשר גם להפסיד. עם אברהם ויצחק

אם אני ייאבק יותר חזק - איתם אני מצליח. לא כדאי לי להיאבק. אבל בתורה - מה איכפת לי להיאבק, בין כה וכה אני יפסיד, כי העמל של תורה - גובר.

אם פגע בך מנוול זה - משכחו לבית המדרש! פה כבר אין לו מה לעשות... אם אבן הוא נימות, אם ברזל הוא מתפוצץ. הוא בין כה וכה אבוד... אז לא איכפת לו לצאת למלחמה. אנחנו, ע"י שאנו עוסקי תורתך, היחידים שיכולים להילחם עם הזדים, התורה נלחמת.

ונספר: אחד החוקים של מרשיעי הברית בארץ יש ראל זהו חוק האימוץ. חוק האימוץ קובע שאם אחד ההורים לא בקו הבריאות שיכול לטפל בילדים, אז יכולים עובדים סוציאליים להיכנס לבית ולהחליט שזה לא בית כשיר לגדל ילדים, והם פשוט גונבים את הילד ונותנים אותו לאימוץ רח"ל.

היה פעם יהודי תימני שעבד בחברא קדישא בעיר חדרה, ואשתו היתה מאד חולה. הוא היה יהודי ירא שמים גדול, וכשלקחו לו את הילד הוא הרעיש שמים וארץ... ונכנסו כמה אנשים למרן הרב שך זצ"ל. חלק היו בני תורה וחלק עסקנים, והוא ייעץ את עצתו. ולאחמ"כ הוסיף: אתם רוצים לגרום שלא תהיה השפעה לחוק הזה כלל? בודאי, ענינו. **אמר הרב שך: אם תשימו לב - כל הצרות נמצאות בעיקר בצפון. בדרום לא. ולמה? כי הדרום זרועה בישיבות, וכשיש הרבה תורה - השטן לא יכול להגיע למלחמה. לעומת זה אז בצפון, כמעט ולא היתה שום ישיבה, וכשאין תורה יש לשטן שליטה. אם אתם רוצים שהחוק יתבטל תזרעו את הצפון בישיבות ובכך תראו שלא תהיה לו שליטה - חתם הרב שך את דבריו.**

עוסקי תורתך מתוך הדחק

ראיתי פשוט מאד מעניין שהביא המשגיח הגה"צ ר' דב יפה זצ"ל בשם הגאון מוילנא. כתוב בפסוק יו"שם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים. אומר הגר"א שכל הפרשה מרמזת על זמן הגאולה העתידה, שבזמן הגאולה המנהיגים יהיו הערב רב, כמו שכי' על עקבתא דמשיחא, והם בבחינת 'השפחות וילדיהן ראשונה', יולאה וילדיה' - הם המון העם שנגררים אחריהם, מה אפשר לעשות... זה הממשלה שלהם, הם יהיו במדרגה שניה. יואת רחל ואת יוסף אחרונים - אלו התלמידי חכמים שיהיו שפלים ונבזים יותר מכל - במדרגה התחתונה. [וכן מביא ר' אלחנן בקובץ מאמרים בקונטרס מעשי למלך מהזוה"ק, שהת"ח יהיו שרויים בצער ויגון, ויחשבו ככלבים].

מבואר בגר"א שזה לא רק איזו מציאות, אלא זה הפיתרון! מה שהיום יכול לעזור זה תורה מתוך הדחק!!! הזדים ביד עוסקי תורתך זה עוסקי תורתך מתוך הדחק! אז אדרבה ואדרבה, זה באמת ההיכר תמצית שיוכלו לנצח, שהם יהיו הכי אחרונים ומבזים ומאוסים, ובכל זאת הם ממשיכים לעמול בתורה ולא שמים לב לכל מה שיש בחוץ. יוצא שהרחוב מסייע לנו להילחם נגדו. כל גזירה על התלמידי חכמים - זה יותר נגדו.

בספר פאר הדור על מרן החזון איש, מסופר: שפעם הזמינו אותו לעצרת של צעירי אגודת ישראל בפ"ת, אמר החזון איש, **מה שמחזיק היום את היידישקייט זה השנאה שהחילונים שונאים אותנו! וכך אמר גם הרב שך, כמה שיש יותר מרכבת הטומאה כנגד זה יש את מרכבת הקדושה**. זה לעומת זה עשה האלוקים. וזו המציאות שעליה אנו נלחמים... כמה שיותר הם מנסים להצר את צעדינו זה סוד ההצלחה שלנו... להבדיל, כמו האחים של יוסף שרצו שהחלומות לא יתקיימו, אז הם מכרו אותו למצרים, ובוה הם קיימו את החלומות.

החילונים עושים את כל הצעדים שעל ידי זה הם יפלו. תורה מתוך הדחק!...

להישען רק על בורא עולם

חז"ל אומרים (בשלהי סוטה), אחרי הסימנים של דור המשיח, יעל מי יש לנו להישען? על אבינו שבשמים. והן הן הדברים, ברגע שיהודי מרגיש שהכל נסגר מסביב ורק בורא עולם יכול לעזור לו, אז מגיעה הגאולה.

הג"ר אברהם הורוויץ בספרו דבר הלכה, כתב: וכמה פעמים התנסינו במידת הביטחון ואמר לנו מרן החזון איש זללה"ה שתשועת ה' מגיעה כשהאדם מרגיש שאין לו שום דבר במה להיאחז. אז

מגיעה ישועת ה'. וכך גם ראינו אצל יעקב אבינו שאמר אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, אליעזר העבד בא לכאן בעשרה גמלים טעונים ואני מה אני יעשה?... אלא עזרי מעם ה'!

הביאור הוא כך: זה לא שבימקרה לקחו לו את הכסף ולכן הוא בא בלי כלום... אלא בשביל לבנות את השלימות של יעקב - צריך להיות רק עם בורא עולם - אשא עיני אל ההרים - אין שום דבר שיוכל לעזור, לבן אוהב רק כסף, לי אין כלום ורק יש לי בורא עולם! וכך הוא זכה להקים את כל בית יעקב.

עוד כתוב במדרש (עו, א) ר' ברכיה בשם ר' סימון אמר אין כאל ומי כאל ישורון, ישראל סבא, מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו, אף יעקב ויותר יעקב לבדו. לא צריך יותר מזה שום דבר, רק אתה והבורא עולם. **ברגע שהחכמים יהיו בבחינת יעקב לבדו אז תבא ישועת ה'.**

דבר נוסף: במה כתוב שהשטן הצליח? ותקע כף ירך יעקב. לפגוע בתמכין דאורייתא. אמר לי הגה"צ ר' ישראל אליהו וינטרוב, מה הקב"ה עשה?... היום ברוב הבתים התמכין דרבנן זה האשה! במקום להתבונן ולקבל מאחרים, האשה הולכת לעבוד ומביאה כסף והכל בדרך כבוד. עשו לא יוכל להילחם עם הקב"ה. הפרעת לגברים?... אז כעת יהיה עוד יותר טוב.

ואספר: היה פעם מענקים מהממשלה לאברכים, ומחמת הגזירות - בטלו אותם, היו אברכים שנבהלו וחששו מי יודע מה יהיה... מה נאכל... שלחו אותי עם עוד משהו אל מרן שר התורה הגר"ח שליט"א. ר' חיים חייך ואמר, **מה איכפת לכם לקבל אוכל נקי ובדרך נקייה? אתם מעדיפים אוכל מלוכלך עם בוך ועפר?... לא הבנו את עומק דעתו. והוא הסביר: הרי הקב"ה ידאג לנו, ולא ראיתי צדיק נעזב. אלא מה, עד עכשיו זה היה דרך הממשלה, זה כסף של רשעים ועוובי דת. כעת הקב"ה ישלח את זה דרך יששכר וזבולון, הזבולון... שאוהב תורה, ורוצה תורה... האוכל בבית יהיה הרבה יותר נקי.**

להצליח בתורה - צריך כסף כשר!

כעת תשמעו יסוד לחיים! מתי היה המאבק שלהם? כשיעקב חזר על פכים קטנים, כשיעקב הלך על פכים קטנים שם הם נאבקו. ועל זה היה המאבק.

ונסביר: שמענו פעם ממרן פוה"ד ר' ניסים קרליץ זצ"ל שהסביר, כתוב בגמ' (חולין צא, א) שהסיבה שיעקב נשתייר על פכין קטנים מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם לפי שפושטים ידם בגזל. **הקפדה יתירה נצרך בשביל שיהיה כסף כשר נקי וטהור מכל סדך של איסור. אצל הצדיקים הכסף היה חפצא של מצוה שהם נזהרו בו מכל סייג של איסור!**

הבן של רבי דוד זריצקי סיפר בשם אביו שהיה פעם יהודי שהיה אחראי לאסוף כספים לשיבת ראדן. הימשולח' של ראדן. ושם בישיבה, החפץ חיים לא הסכים לשנות שום דבר מהאמת, הכל היה במדויק ע"פ האמת. באחד המקומות אמר לו הרב, יש פה גביר שנתן למוסד לא כ"כ רציני סכום עתק (!) בטח לשיבה של החפץ חיים הוא יתרום סכום גדול מאד... והם הלכו יחד לגביר, אך הוא נתן רק כמה פרוטות. אמר הרב לגביר, כעת אני רוצה לשאול אותך שאלה: קודם, בא אליך יהודי ואתה קלטת שזה לא מוסד מי יודע מה... ובכל זאת נתת סכום כזה גדול.

למה לשיבת ראדן אתה לא נותן? זה הרי ישיבה מיוחדת וזה של החפץ חיים, אמר לו הגביר: שמה - אני קלטתי שהוא לא רציני, אבל מה... יהודי מסכן, בא, בכה, בסדר נתתי לו. אבל פה, אני רואה שהכל זה אמת, אי"כ פה צריך כסף כשר. בקושי מצאתי את הסכום הקטן הזה שהוא הכסף הכשר שלי...!

ידוע ומקובל מגדולי עולם שבהרבה מקרים של ילדים שגדלו בבית תורני, ואחר כך ראו שהם סרו מן הדרך ונפלו, זה בגלל שהכסף בבית לא היה כשר למדרין, והילדים אכלו אוכל שיש בו סדך ונדנוד של גזל.

היצה"ר יש לו הרבה הוראות היתר, והשוחד מעוור עיני חכמים, ויש מאד להזהיר שיהיה הכל על פי דין. הוא יודע שאם לא יהי כסף כשר, אז לא ייצא ממנו הרבה.

ומסופר על החפץ חיים שהיה זקוק פעם לגפרור, והלך בחור אחד ומצא קופסא על אחד הספסלים והביאו לחי"ח, ושאלו אם זה שלו, וא"ל שלא, אבל קודם ודאי שהוא מסכים וכ"ש לחי"ח, ועוד שזה פחות משווה פרוטה, וענה לו החי"ח שזה שווה פחות משווה פרוטה, אבל מגזל כזה - שלא ברשות יכול לצאת כזו תבערה שיכולה לשרוף את כל וורשה.

לא להעריך את הרחוב

יועתי הלוח הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלוהי? הגאון ר' שמעון שקופ, ראה פעם בחור בישיבה בגרודנא שהביא עיתון לשיבה, ר' שמעון נזעק: לבן אמר ליעקב נכסף נכספת לבית אביך... תמיד אתה אומר לי אתה לבן, אתה הרשע... אבל אבא שלי - כזה צדיק... עולה תמימה. אומר לבן ליעקב, אם התרפים שלי רעים ואבא שלך כזה צדיק, למה גנבת את אלוהי?... **אמר ר' שמעון לאותו בחור, אם הבן תורה כל הזמן מדבר נגד הרחוב, וכמה שהעיקר זה שבתי בבית ה', ומתיקות התורה, אז למה אתה מביא את העיתונים מהרחוב?... למה גנבת את אלוהי?...**

אמר לי הגאון רבי אפרים שטראוס מרבני ישיבת קול תורה, שכתוב בזוהר הקדוש שרחל מתה מכיון שהיתה עליה תביעה בכבוד אב ואם. ובאותו הזוהר כתוב שם, הרי ללבן היו תרפים, והתרפים דברו, אז למה הם לא צעקו ללבן מתוך כר הגמל, לבן! הנה אנחנו כאן...!

אומר הזוהר הקדוש: כשרחל שמה אותם בכר הגמל וישבה עליהם, היא **ביזתה** אותם! וכשמבזים אותם הם מאבדים את כל הכוחות שלהם, ולא יכולים לעשות כלום. כל מה שיש לשטן שליטה בעולם זה בגלל שאנחנו מעריכים אותו. וזה לא משנה באיזו צורה.

היתה פעם חתונה של ר' שלמה לורנץ בוגשל. באו לשם שרים וראשי ממשלה חשובים. היו הרבה ילדים סקרנים שבאו לראות אותם, עד שסוף סוף יש הזדמנות לראות, זה מעניין! **עמד שם הגאון ר' חיים שאול קרליץ, הוא עמד בפרץ וצעק: מה אתם הולכים לראות??? מחללי שבת?!... חייבי כריתות?! על מי אתם מסתכלים???...**

ברגע ומעריכים אותם - הם מקבלים כת. אם באמת היינו יודעים שהכל זה הבל הבלים והעיקר הוא רק תורת ה' ואין לרחוב שום דבר להציע לנו, ברגע ונדע את האמת הזו ונשריש אותה בקרבנו, שהם אפס. והם ממש כלום. אז נעמוד לפני הקב"ה, על מי יש לנו להישען? על אבינו שבשמים. ואשא עיני אל ההרים - עזרי מעם ה', אז נגיע באמת לישיבתנו של ישראל, וכל הרשעה במהרה תעקר ותמגר ותכניע במהרה בימינו - אמן!

ברכת מזל טוב

להרב **יוסף חסקל שליט"א**

תלמיד מובהק למרן המשגיח שליט"א

לרגל אירוסיו בתו שתחי

עב"ג החתן המופלג הבה"ח **אפרים טברדוביץ שיחי**

מבחירי הישיבה הקדושה

יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה

לזכות ולהצלחת

ידידנו היקר תלמיד מובהק למרן המשגיח שליט"א

החתן המופלג הבה"ח **מרדכי דרזין שיחי**

אשר שקד וטרח בעריכת השיחות לזיכוי הרבים

לרגל אירוסיו בשעטו"מ

עב"ג בת **למשפ' אדלר** מבית שמש

יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

'ובמושב לצים לא ישב'

היה לדבר אז דברים שמועילים, דברים שנשארו מהם לנצח. יש כאלה שמוספיקים בזמן הזה לחזור על כמה דפי גמ', אפשר לשמוע שיעורים קצרים וכדו', הזמן קצר והמלאכה מרובה...

ונחזור על הגמ' ביומא (לה:), תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין, רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה ולא רצה לשמוע אליה לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה לעולם הבא נמצא, יוסף מחייב את הרשעים. עכ"ל.

וצ"ב, וכי מה תשובה היא זו בעולם האמת דלא עסקתי בתורה מפני שטרוד הייתי ביצרי, הייתי עסוק בלעשות עבירות.

אך הב' הוא, דאכן זוהי אינה תשובה, אך בעולם האמת אדם כ"כ יתבייש לומר דסתם לא עשיתי כלום, פטפטתי או ישנתי, וכבר האדם יותר יתכבד לומר ד'טרוד הייתי ביצרי'.

ואפילו אחד שעסק בגניבה, עובד בלילה כפשוטו, אבל לכה"פ הוא עשה משהו, הוא עבד להשיג כסף למחייתו, ואפ' שזה בושח וחרפה, אדם יותר יצליח להגיד למעלה שבכך הוא עסק מאשר להגיד שסתם הוא לא עשה כלום.

שם. אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי

תורה שכינה ביניהם שנאמר או נדברו יראי

ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו.

יש להתבונן בדברי המשנה, דהלא הקב"ה מלוא כל הארץ כבודו, וא"כ מה המכוון בהא דהשכינה נמצאת שם יותר מאשר בכל מקום, והב' הוא דאכן הבורא ית' נמצא בכל מקום, (ואין מקום פנוי מאיתו ית', דהוא הכל, ואכמ"ל), אך היכן השכינה שורה - זהו במקום הקביעות היכן שיש שני יראי ה' שיושבין ויש ביניהם דברי תורה.

הגרא"מ שך זצ"ל הספיד את הסטיפלר בשלושים שלו בשיבה, ובתוה"ד כאשר הוא רצה להגדיר מי היה הסטיפלר, הוא סיפר, שכשהוא התגורר בביתו הקודם, היה פעם שהוא למד בביתו והתקשה בסוגיא בערלה (יעו' על ענין זה באמת באבי עזרי), ואז הוא ראה שלמטה הולך הסטיפלר, וירד להקשות לפניו את הקו, וכאשר הוא ניגש אליו אז הוא ראה שפיו ממלמל בתורה, לחזור על תלמודו, רואים כאן כמה כל כולו היה תורה, שאפ' כשהוא ברחוב בדרכו לאיזה מקום "ובלכתך בדרך" הוא לומד (אנחנו ראינו את השקיעות הזו ג"כ אצל מרן הרב שך).

פ"ג מ"ג. שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום.

'כאילו אכלו מזבחי מתים'

יעוין בגמ' במכות (י:): דאמרינן: "מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו וכו', מן הכתובים דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן".

פ"ג מ"ב. שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה הרי זה מושב לצים שנאמר ובמושב לצים לא ישב.

'אם ללצים הוא יליץ'

פ' רבינו יונה, דיש לץ המדבר לשון הרע על חברו להכלימו ולבזותו בין אנשים, וגם מתגאה ואין אדם נחשב לפניו לכלום. אבל הכתוב שאמר "ובמושב לצים לא ישב" לא דבר מן הליצנים שאמרנו... אלא מושב לצים קרא הפך ממה שכתוב אחריו "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה". על העושים ישיבה של קבע על דעת לדבר

בדברי הבאי ובוטלין מדברי תורה שפורקין עולה מעליה כי אם בשעה שאין להם עסק מלאכה. גם לא צריכין לדבר בענייניהם וקובעין מושב לדברים בטלים הרי זה נקרא מושב לצים ולענין בטול תורה נאמר הדבר הזה. עכ"ד.

הפס' אומר "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן", לענין הקב"ה עושה שיהיה לו קל להסתדר בין האנשים, והדברים צ"ב, דהרי מעלתו של העניו היא דוקא דכאשר מחרפים אותו הוא אינו משיב ועונה אלא מחריש ויושב דומם, אבל אם יש לו חן בעיני הכל אז קל מאוד להיות עניו, והב' הוא, דמכיון שהוא באמת עניו אז הקב"ה עוזר לו להמשיך שיהיה לו קל, מכיון שהוא התחיל. אבל "אם ללצים הוא יליץ" מי שבחר בדרך של להיות 'לץ' בזה הקב"ה לא עוזר לו, ואם רצונו בכך - שהוא יעשה את זה לבדו.

הגר"א במשלי אומר, יש את מצות תלמוד תורה שזהו הדבר הכי גדול שיש ומי שבחר בדרך הזו נותנים לו רוח ממרום לעסוק בתורה עוד ועוד, אבל כנגד זה יש את ההיפך והוא הליצנות, שגם בזה יש רוח ממרום שמי שבחר בדרך הזו ממשיך על עצמו שימשיך ויתבטל ויתלוצץ עוד ועוד, כי בעצם לא אמור היה להיות לאדם כ"כ הרבה דברים בטלים לדבר עד שאפ' לאחר כמה שעה ושתיים עדיין הוא אינו מפסיק לפטפט, מצד הטבע זה כבר היה נגמר, אלא שיש רוח ממרום עליו שכיון שבחר בזה יש לו את הכח להמשיך בזה עוד ועוד.

ואמר לי פעם אבי הגר"פ זצוק"ל (איני יודע אם הוא שמע את זה או ראה את זה כתוב או שהוא אמר את זה), הגמ' בסוכה דף כא: אומרת, "מניין שאפילו שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד שנאמר ועלה לא יבול", ואילו הגי' בגמ' בע"ז דף י"ט היא 'צריכה תלמוד', אז לפי הגי' בגמ' בסוכה יש לבאר דהשיחה של ת"ח מה היא - שצריך ללמוד. שיחת ת"ח היא 'צריך לימוד'...

צריך להבין מה זה בעצם לץ, ומה מביא אותו לעשות כמעשיו אלו, "לץ" זהו מי שלא אכפת לו מהחיים שלו, הוא מבזבז את הזמן, והזמן אינו חשוב בעיניו, אין לו מטרה בחיים ולא בוער מאומה, וכאשר יש לו כמה שעות פנויות הוא מעביר אותם בפטפוטים בעלמא.

יושבים להם שני אנשים בספסל האוטובוס ועליהם לנסוע כך שלושת רבעי שעה, וודאי זוהי אינה סיבה שעליהם לשוחח זה עם זה, אך הם מחליטים שודאי עליהם לשוחח קצת, והם מדברים על קרוב פלוני, וקרוב אלמוני וכו', מזג האוויר בשבוע הקרוב..., וכיו"ב, והמתבונן יתמה, מה יצא מזה?, נשרף לך שלושת רבעי שעה, ולא נשאר ממנה שום דבר, הרי בין כה יש כעת את הזמן שעליכם לשחות ביחד, אפשר

ויש להבין, דבשלמא כלפי 'לענוים יתן חן' אתי שפיר היכי חזינן דבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, דכיון שהאדם הוא שפל בעיניו ולא מגביה את עצמו לעומת אחרים, הקב"ה נותן את חינו בעיני הבריות וכן עוזר לו לחיות בשלום בלי צורך להתגאות (וכפי שאנו רואים בעינינו, שמי שאהוב על דעת הקהל אין לו צורך להחשיב עצמו בעצמו...). אך כיצד מתפרש הענין מן המילים 'אם ללצים הוא יליץ', דלכאוף אף אם האדם מתלוצץ מה יגביר בקרבו את מידת הליצנות אם משמים יתנהגו איתו גם כן באותה מידה.

וביאור הדבר, ש'ליצנות' פירושה 'לזול', והיינו שהאדם אינו מחשיב שום דבר לענין בעל ערך ורגיל לעשות מכל דבר לעג וקלס, וממילא כיון שהוא נוהג בדרך כזו של חוסר רצינות, מבלי לתת משמעות לערכים, אף משמים מניחים אותו לחיות בדרך כזו של 'ליצנות' - כלומר בצורת חיים ריקנית וחוסרת תועלת, בלי לתת לו לממש את המטרה שעבורה הוא חי ולהוציא לפועל את התכלית מומעשיו.

מעתה, 'ליצנות' אינה כוללת דוקא ענינים של שחוק וקלות ראש, אלא כל מהלך חיים ששוטף וזורם כסוס, בלי שהאדם ינסה לעצור על עומדו ולהוציא תוכן מן הדברים שאותם הוא עושה.

כאשר נתבונן נגלה שכל עניני הגוף הם בעצם דברים חסרי משמעות, אם עושים אותם בצורתם הפשוטה. וכי מה תועלת יש לו לאדם להכניס אוכל לתוך מעיו? אם מצד הנאת גרונו, הלא התענוג חולף ועובר באותו רגע של חיכוך המאכל עם החיך, ואם מצד הנאת מעיו, כל עוד אין הדבר נוגע לסכנת נפשות אין שום חסרון לאדם אם יישאר רעב, מלבד ההרגשה שבדבר, ואם מצד האוכל עצמו - אדרבה ואדרבה, הוא נמאס ונתעב לזמן אותו שלב של לעיסה מלאכול את המאכל אחרי שהוא נכנס למעיו...

גם שינה אינה מביאה לאדם שום תועלת ממשית מלבד הנאת אותו רגע והסרת העייפות שהיתה לו עד הנה. לאחר שיקיץ מהשינה יתעייף שוב, לאחר מכן ירצה לחזור לישון, ולאחר מכן שוב וחוזר חלילה במשך כל חייו, ובדרך כלל הוא אינו משיג כלום מהשינה בעצמותה.

הן אמנם שהאדם יכול לעשות את עצמו כבהמה ולהפוך את תענוגי הגוף לדברים 'קדושים' ובעלי ערך מצד עצמם, הוא רוצה לאכול כי

האוכל טעים והוא רוצה לישון כי השינה מענגת אותו וכו', ובאמת לא מצינו על כך איסור מפורש בתורה, אבל פשוט שאם כן האדם מחטיא את כל מטרת חייו ואין שום הבדל בינו לסוס ופרד, מלבד שהוא מהלך על שתיים והם על ארבע.

ניתן לראות בני אדם מפטפטים עם חבריהם במשך שעות, מעסיקים בהבליהם את מוחם וליבם ונושאים ונותנים בדברים כאילו זהו הדבר החשוב ביותר, אולם כשתשאלם במה עסקו תגלה שאין כאן אלא 'מושב לצים' - שריפת זמן בעלמא על לא דבר, בלי שייצא להם מאומה ממה שדיברו. בדרך כלל האדם עצמו אינו זוכר על מה הוא דיבר, וגם אם זוכר הוא - מוטב לו אילו לא יפרש את שיחתו...

וזו התביעה הגדולה מן האדם: הרי ניתנו לך חיים בשביל לנצל אותם, לעשות איתם משהו ולהועיל לכלל או לפרט, ואילו אתה לוקח את הדבר היקר ביותר ומשחית אותו על כלום, על ריק, על פטפוטים חסרי תועלת שלא תרוויח מהם מאומה. וכי אתה מה הנאה יש לך?

מסופר על הגה"צ רבי ירוחם ממיר שפעם עמד בחלון ביתו, הצביע לעבר הרחוב העמוס ואמר - 'הנה בית קברות'. סובביו לא הבינו והתפלאו בקול, היכן יש כאן בית קברות, הלא אין כאן אלא רחוב בעלמא. אך ר' ירוחם בשלו - 'אני רואה כאן בית קברות', וביאר כוונתו: כאשר מביטים על העוברים ושבבים רואים כמה אנשים קברו את עצמם בעודם בחייהם, פלוני יכל לצמוח אדם גדול בתורה וביראה, אלמוני יכל לנצל את כשרונותיו לעשיית חסד וכן הלאה וכן הלאה, ואילו כל אחד כאן פונה לעיסוקיו בהבלי עולם ואינו מתבונן כיצד יוכל לפתח את הכוחות שיש בו לתועלת אמיתית, לחיי נצח.

ומעתה מובן היטב שזוהי החומרה הגדולה המתבארת לנו מלשון המשנה, 'שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים', ללמדך, שכאשר נאספים יחדיו קבוצת בני אדם ומקדישים את זמנם על לא דבר, לאכול ולשתות כבהמות וכחיות בלי למצוא שום ממשות וטעם בכילוי חייהם, אין הבדל בין זה לבין פניה אל האלילים, ואין לך הגדרה אחרת מאשר 'זבחי מתים' ו'קיא צואה' - לכלות את הזמן על כלום, על דברים שאין בהם שום ממש, גם אם לו יצוייר ואין בהם חסרון מצד עצמם.

חוב עמל התורה בכל מצב

בשנותי האחרונות בישיבה בפוניבז' מקומי בביהמ"ד היה מקדימה, ובסמוך ממנו היה מקומו של מרן הרב שך. ביום שלישי אהה"צ הוא היה מוסר שיעור כללי, ולפני השיעור הוא היה הולך בביהמ"ד קדימה ואחורה, כך הוא חיב אתי מכין את השיעור ('א"י' היה לדבר איתו אז), והיה שם עמוד של הבנין מהתקרה לריצפה, ובאופן קבוע כמעט מדי שבוע היה קורה שהוא היה נתקל בעמוד בהילוכו, והיה מבקש 'סליחה' מהעמוד, הוא אפילו לא ראה ממי הוא מבקש, 'סליחה', והמשיך בלימוד. השקיעות שלו היתה נוראה.

הזכרנו בעבר, בשלהי תקופתי בישיבה נשארנו רק שני בחורים בועד, אני ועוד אחד. וכנראה הרב שך דאג שאולי במצב כזה יהיה קצת רפיון, אז הוא חיב אותי להגיד לו פעמיים ביום קושיא על מה שלומדים (בלי שהלכתי להיוועץ איתו), ולהגיד לרב שך קושיא לא היה שייך למרוח איזה משהו... בסוף זמן חורף יבמות - ביום האחרון של הזמן היה האירוסין שלי, ולכן חשבתי לעצמי שהרי כבר נגמר הזמן, ובערב אני מתארס, אז ודאי שלא אצטרך היום לומר לו קו, אמנם, הרב שך קרא לי לאחר מנחה ואמר לי 'היום תיגש אלי לדבר בלימוד', האמת שמעט כעסתי בליבי, אמרתי לו, 'רה"י יודע שהיום אני מתארס...' אך הוא רק ענה 'כן...' הלכתי לפנימייה לחברותא שלי, הוא כבר עסק באריות המזודה, סיפרתי לו מה שהיה והחלטנו שחייבים למצוא איזו קושיא... נכנסנו לביהמ"ד ולמדנו עד שהיתה קושיא טובה. הלכתי לרב שך, אך מיד כשהוא ראה אותי אמר לי 'לך לשלום!!', אז הבנתי, שהוא רק רצה ללמד אותי שאף פעם אין פטור, תהיה הטיידה מה שתהיה, ערב אירוסין וסוף זמן - צריך ללמוד בכל מצב.

יסוד הדברים הוא שחוב לימוד התורה אין בו תנאי של 'מצב טוב' וזמן טוב. צריך להתרגל ללמוד, ללמוד בכל מצב, יש זמן, אין זמן, יש חברותא, אין חברותא, יש חשק, אין חשק - לפני הכל צריך ללמוד. וכפי שלא יתכן שלא יהיה חשק להתפלל שחרית' או 'אין זמן להתפלל', - אף אחד לא יאמר דבר כזה, כי אם חייבים להתפלל אז אין תירוצים. לא צריך זמן ולא צריך חשק, חייבים להתפלל אז מתפללים. אם כן תורתנו הק' חייבים לשקוד בלימודה כל היום, לא יועילו תירוצים, בכל מצב מוכרחים ללמוד. ורק אם נרגיל את עצמנו ללמוד בכל מצב, או לכה"פ להיות מונחים בלימוד תמיד, רק זה יגרום לנו לזכור את הלימוד, ושיהיה חשק בלימוד, ולדעת את התורה כולה בעז"ה.

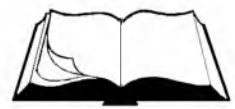
בגמ' (מגילה ג' ע"א) אי' שבזמן מלחמת יריחו פגש המלאך את יהושע בלילה וחברו שלופה בידו ואמר לו 'עתה באתי' דהיינו על דברי תורה, ופי' בתוס' שם דהיינו משום דעל התורה כתב 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת', - מיד 'וילן יהושע בלילה הוא' שלן בעומקה של הלכה. והקשה הרב מפוניבז' למה המלאך נקט דוקא לשון 'עתה' ולא אחד משאר הלשונות שיש על התורה.

ותירץ, שרצה המלאך לומר ליהושע - מהי הדרך לעמול בתורה בכל מצב, גם בשעת מלחמה - **אם התורה תהיה "שירה", השירה אינה נפסקת לעולם**. כפי שבהפסקות שבתוך הקרב נוהגים להוציא את הגיטרה - את שירת התורה א"א להפסיק. זוהי הדרך להגיע לעמל התורה גם כשקשה וגם כשפחות הולך, לדעת שהתורה היא חיינו ובה נהגה יומם ולילה. מפורסם המעשה במרן הגר"ז זצ"ל, שפעם בברית מילה לבנו הכין לו הגר"ז כלי עם מים חמים לרחוץ את פניו, ולאחמ"כ יצא ועמד כך בכותנתו. והנה מרן הגר"ז בא לפניו ושאל לו שאלה עמוקה ברמב"ם. הרב ז"ל עיין והשיב מה שהשיב, והגר"ז חזר ושאל לו משך שעה ארוכה. והרב עמד כך בכותנתו ע"י הכלי עם המים, עד שהתחילו האורחים לבוא לברית, ועדיין הגר"ז עומד כך בכותנתו עם ספל המים בידו. אפילו חותנו של הגר"ז הגר"ר שפירא זצ"ל שנתכבד בסנדקאות העיר לגר"ז 'מה אתה רוצה ממנו, תן לו לגמור'...

והנה בדרך כלל מביאים מעשה זה להראות עד כמה נזהר מרן הגר"ז בכבוד אביו עד שלא הוריד את הספל מידו כל זמן שהגר"ז דיבר איתו ואף לא אמר לו שכבר מתחילים לבוא אורחים ואולי כדאי לדחות הדיבור לזמן אחר. אך האמת שבזה אין חידוש כלל, ברור שהגר"ז כיבד את אביו כפי ההלכה ובהידור רב כפי המפורסם ואכ"מ, אך במעשה זה יש כדי להמחיש את העמל והעיון שתבע הגר"ז מהגר"ז. מן הסתם לא היה נדרש לגר"ז לשאול דוקא באותו רגע פטש ברמב"ם, הוא רק רצה להראות לבנו, **שכל מצב שהאדם נתון בו, בכל רגע וזמן עליו להיות מונח בלימוד**, כי מי שלומד רק כשנח לו ומסתדר לו - בד"כ לא נוח לו ולא מסתדר לו, צריך להתרגל לא להתנתק מהתורה בשום מצב - "אם תעזבני יום יומיים אעזובך". וכמובן ואצ"ל שאין זו הדרגה של אף אחד מאיתנו, ולא נדרש מאיתנו עד כדי כך, **וכשיש מצב לחץ מוכרחים להרפות ולא לשבר את הגוף**, אך עלינו לראות עד היכן עמל התורה אמור להגיע.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 454

מהלכות וזנוכה

כסלו תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לענין

ר' צמח ישראל אבולב ב"ר יצחק נח ז"ל

הדלקת נרות בעזרת מצית או גפרור

◀ **שאלה:** האם אפשר להדליק מנורה בעזרת מצית גז או שמה אין זה 'עובר לעשייתו', אלא 'עובר דעובר' שהרי מדליק את השלהבת רק לאחר סיום הברכה, וכן מי שאין לו נר ומדליק ע"י גפרור, האם יכול להדליק את הגפרור לאחר הברכה?

תשובה: אין בזה חיסרון, והר"י דומה להופך אתרוג לאחר סיום הברכה, כיון שאינו יכול להופכו קודם (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ולא דמי ל' מיני' שאי אפשר לברך בשעה שמונה ביד חברו ששם חפץ המצוה לא מונח ומוזמן במקום המצוה, משא"כ כאן שחפצא של המצוה שהוא המצית מונח בידו, וכן הגפרור כבר בידו, רק שאינו דולק להרבה זמן לכן מדליקו אחר הברכה.

שמן תרומה טמא לנרות חנוכה

◀ **שאלה:** האם מותר לכהן להדליק נר חנוכה עם שמן שריפה (תרומה טמאה)?

יסוד השאלה הוא, היות והשמן הזה עומד לשריפה, ויכול ליהנות מהם בשעת השריפה, לכן מותר לכהן להשתמש בו לנרות שבת שניתן ליהנות מהם, אבל בחנוכה שאסור ליהנות ממנו שמה אסור להדליק בו שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ונמצא ששורפו בלי ליהנות.

תשובה: **בירושלמי** (שבת פ"ב) נסתפקו בזה, ומסקנת הירושלמי שמותר, וכן כתב הרמב"ם (הלכות תרומות פרק י"א הל' י"ח), ישראל שאין לו חולין להדליק נר חנוכה מדליק שמן שריפה שלא ברשות הכהן, ומפרש ב"דרך אמונה" (שם) כיון שהכהן עדיין לא זכה בהם, והנאה של כילוי אינו אלא מדברנן הקילו בזה. וכ"ש הכהן עצמו בודאי יכול להשתמש בו גם לנר חנוכה (ורק ביו"ט אסור להדליק בו משום שאין שורפים תרומה טמאה ביו"ט), וכן מותר לכהן להדליק נר חנוכה גם בערב שבת חנוכה ("דרך אמונה" שם ס"ק קע"ב ס"ק קע"ג, "ציון ההלכה" ס"ק ש"ב, ודלא כהרדב"י שם).

לכבות או להעביר למקום אחר

◀ **שאלה:** לאחר חצי שעה רוצה להכניס את הנרות לביתו לאחר שהדליקם בחוץ כיון שנוסע מהבית למקום אחר, האם יכול להעבירם כמות שהם לתוך הבית ולהניחם ליד החלון, או צריך לכבותם?

תשובה: אין לטלטל את הנרות ממקומם בעודם דולקים אפילו עם עברה יותר מחצי שעה מפני שהרואים שלא ידעו ויאמרו: להשתמש נטלו (שעה"צ סי' תרע"ב ס"ק י"ב), לכן עדיף לכבותם ואח"כ להכניסם משום שבכביבו אין לחוש למראית העין (מג"א שם ס"ק ד' בשם המהרש"ל), ובשם הב"ח כתב כיון שנהגו שלא לכבותם ולהשתמש בהם אין להקל בזה. ב"ערוך השולחן" (סי"ט) כתב שכן הוא המנהג, עיי' שם. אולם ידוע שה"חזון איש" היה מכבה חצי שעה לאחר צאת הכוכבים חוץ מבבילה האחרון ("נר חנוכה" עמ' ט"ו, "מעשה איש" ח"ד עמ' קי"ל "ארחות רבינו" ח"ג עמ' ט"ו).

חיוב הדלקת נרות לבחורי ישיבה

◀ בחור הדר בפנימיית הישיבה חייב מעיקר הדין להדליק בישיבה (ולא רק מדין מהדריק), ואינו יוצא בהדלקת הנרות של אביו, (הגם) שלענין ממונות נחשב כסמוך על שולחן אביו, היות שהוא מחזיקו בעניני ממונות, ולכן גם לפי מנהג בני ספרד הנהגים כהשו"ע שרק בעל הבית מדליק עבור כל המשפחה, מ"מ בחור הנמצא בישיבה חייב להדליק בעצמו (ה"חזון איש" זצ"ל, הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

◀ ויש סוברים שבחורים בני ספרד, גם בהיותם בישיבה מעיקר הדין אינם מדליקים בעצמם אלא יוצאים ידי חובה בהדלקת הנרות ע"י אביהם בביתם. ומ"מ עדיף שידליקו בלי ברכה, שבכל דבר בחור אחד ידליק והשאר ישתתפו בפרוטה. ואם יש בחדר בחור אישכני, ישתתפו עמו בפרוטה וישמעו ממנו הברכה (הגר"ש ז"ל איערבך זצ"ל מובא בספר "הליכות שלמה" פרק י"ד סי' י"ב).

הדלקה בפנימיה בפתח החדר או במסדרון

◀ **שאלה:** בפנימיה בישיבה באופן שא"א להדליק בחלון כגון שגובה

למעלה מכ' אמה. היכן ידליקו האם בפתח החדר או במסדרון (באופן שיש מסדרון עם הרבה חדרים)?

תשובה: ידליקו בפתח המסדרון, דחשיב כחצר, כיון שמשתמשים שם גם שאר שימושים (ולא כחצר וחדר מדרגות דידן). ואם אינו פתוח לרה"ר אלא לחדר מדרגות וכיוצ"ב, עדיף להדליק בחדר האוכל (כאשר שם רואים מרה"ר), (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

בית כנסת שיש בו כמה מנינים

◀ בבית הכנסת שמתפללים בו כמה מנינים, הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל, מכיון שיש שם ציבור נוסף של מתפללים, יכול להדליק פעם שניה ולברך. הוסיף הגר"נ קרליץ זצ"ל, אם הנרות עדיין דולקים מההדלקה הראשונה כבר מקיימים המצוה בזה, ואז אי אפשר לברך פעם נוספת. ולכתחילה ראוי להניח שמן או נרות בכמות גדולה שידלקו עד המנין האחרון.

הדלקת נרות בכולל ערב

◀ ביהמ"ד או 'כולל' שקובעים ללמוד ואח"כ מתפללים שם מערב, אם יש שם כבר ציבור שמתאספים ללמוד ואח"כ להתפלל, הרי הם מדליקין מיד נרות חנוכה, ואינם צריכים להמתין עד תפילת ערבית, כיון שהמקום קבוע להתפלל בו מערב ("חוט שני" על רבית עמ' קמ"ו).
◀ אם לא מתפללים אלא רק לומדים שם, אין להדליק, משום שתקנו להדליק רק במקום כינוס רבים של תפילה קבועה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

מקום הנרות בבית הכנסת לתושבי הצפון

◀ **שאלה:** תושבי צפון הארץ המתפללים לכיוון ירושלים, שהוא לכיוון דרום, האם ידליקו את הנרות בימין בית הכנסת שהוא לצד המערבי, או שמה יש להניח את הנרות בצד דרום שהוא בצד הקדמי של בית הכנסת?

תשובה: יש להניח את המנורה בצד דרום ליד ארון הקודש.

הדלקת נרות רבע שעה לפני עלות השחר

◀ **שאלה:** מי שבא לביתו מאוחר, פחות מחצי שעה לפני עלות השחר:

א. האם צריך שיהא שם שיעור שמן לחצי שעה (וימשיך לדלוק לאחר עלות השחר)?

ב. האם יכול עדיין לברך על הנרות?

תשובה:

א. כיון שזמן ההדלקה שנשאר הוא רק רבע שעה לא צריך שיעור שמן יותר מזה ואפילו לפי התיורץ של הגמרא (שבת כ"א:), ושו"ע (סי' תרע"ב סעיף ב'), שצריך שיעור בשמן עד שתכלה רגל בשוק (משנ"ב שם ס"ק ה').

ב. כיון שזה הזמן שנשאר למצות נר חנוכה נחשב שהדליק לכל הזמן, ויכול לברך על רבע שעה זו (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח תשי"קניו, "חוט שני" חנוכה עמ' שט"ו, וכן משמע במשנ"ב שם ס"ק י"א).

החלפת שמן ופתילות כל לילה

◀ **שאלה:** האם יש להחליף כל לילה את הפתילות או את השמן?
תשובה: כתוב בשו"ע (סי' תרע"ג סעיף ג') שבמנורה של מתכת וזכוכית אין צריך להחליף כל לילה שלא מתכלך, וכמו כן מבואר (שם סעיף ד') שאין צריך להחליף את הפתילות כל לילה, עיי' שם. ואדרבה, נוחין להדליק יותר כשהם מדולקין כבר (משנ"ב ס"ק ל"א).

וכן מנהג ה"חזון איש" היה שלא להחליף את הפתילות ואת השמן בשאר הלילות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ויש סוברים שיש להחליף את הפתילות כל לילה, זכר למקדש שהיו מחליפים כל לילה ("מאירי" שבת כ"א:), "כף החיים" שם ס"ק ע"ב בשם "כל בו", וכן משום שכל לילה היה הנס מחדש.

מותר השמן מנר העיקרי

◀ **שאלה:** שמן שנשאר מלילה ראשון, האם למחרת אפשר להשתמש בו לצורך הנר הנוסף, שהוא רק 'הידור מצוה'?

יסוד השאלה הוא, דאיתא ברמ"א (סי' תרע"ד סעיף א') שנוהגין להחמיר שלא להדליק נר שני או שלישי וכו', מנר הראשון, מכיון שר ראשון

עלויות בר"ח טבת שחל בשבת

◀ **שאלה:** ר"ח טבת שחל בשבת מוציאים ג' ספרים (פר' השבוע, ר"ח, חנוכה), האם מותר להוסיף עלויות, והאם מותר להעלות כהן או לוי בספר תורה שני?

תשובה:

א. מותר להוסיף עלויות בספר ראשון אע"פ שעייז קריאת ר"ח לא יהיה בתוך שבעה הקרואים (משנ"ב סי' קל"ה ס"ק ל"ו, ובסי' תרפ"ד ס"ק ט', וסי' תרפ"ה ס"ק ד').

ב. אפילו עשו חספות, אסור לקרות כהן בעלייה אחרונה (שמיני או תשיעי) של ספר הראשון, שאין זה נחשב לעלייה אחרונה של היום כיון שיש עוד את הקריאה של ר"ח, ורק בספר שני מותר לעלות לכהן אם היא עלייה שמינית או יותר (משנ"ב שסי' קל"ה ס"ק ל"ו).

ג. אם קראו רק לשש עולים בספר ראשון אסור לעלות כהן גם בספר שני, ואז רק למפטיר אפשר להעלותו.

עלויות ג' אחים

◀ **שאלה:** כשיש ג' ספרים האם מותר לקרוא ב' או ג' אחים או אב ובנו זה אחר זה בג' העלויות האחרונות?

תשובה: בין שביעי למפטיר, שהוא גם ספר אחר, וגם יש קדיש ביניהם מותר לקרוא לב' אחים או אב ובנו (משנ"ב סי' קמ"א ס"ק כ'), אבל בין שיש לשביעי שיש ב' ספרים ואין קדיש ביניהם יש סוברים דיש להחמיר קצת אם לא שיש צורך בדבר ("שערי אפרים" שער א' סעיף ל"ב). ויש סוברים שב"שיירי כנה"ג" משמע שגם בזה אין לחוש לעין הרע כיון שהוא ב' ספרים ("פתחי שערים" שם).

ביהכ"נ שיש להם ב' ספרי תורה

◀ **שאלה:** כשחל ר"ח טבת בשבת איך ינהגו בביהכ"נ כשיש רק ב' ספרים?

תשובה: כתב הרמ"א (סו"ס תרס"ט) כשיש רק ב' ספרי תורה בשמחת תורה קורין בראשונה פ' וזאת הברכה, ובשניה פ' בראשית, וחוזרין ולקחין הראשונה לענינו של יום, וכן עושין בכל מקום דבעינן ג' ספרי תורה ואין להם רק שתיים.

וכתב ה"ביאור הלכה" (שם) דוקא אם כבר גללוה למקום הזה שלא יצטרכו הציבור להמתין, אבל בלא"ה יותר טוב לגלול אותה שכבר מונחת ולא לעבור על המצוות ולקחת הראשונה.

ולפי' בשמחת תורה שיש זמן לגלול הס"ת בשעת ה"מי שבידך" לחתן תורה ובראשית, אפשר להכין הספר תורה לצורך קריאת המפטיר, אבל בשבת ר"ח וחנוכה שאין מספיק זמן להכין הס"ת לצורך קריאת המפטיר של חנוכה, אי"כ יש להשתמש בספר השני לצורך ר"ח וחנוכה (ובפרט שהם סמוכים זה לזה, מפרשת פנחס לפרשת נשא), וגם מרוויחין הענין של אין מעבירין על המצוות כמשי"כ ה"ביאור הלכה" (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ספר תורה אחד לשבת ר"ח וחנוכה קטע חדש

◀ **שאלה:** בר"ח טבת שחל בשבת איך יש לנהוג במקום שיש ספר תורה אחד, האם לאחר קריאת פ' מקץ, יגללו לפרשת ראש חודש (אף שבינתיים עוברים על פ' נשא), ואח"כ יחזרו ויגללו לקריאת חנוכה, או שאין לעשות כן משום 'אין מעבירין על המצוות', ויש לקרוא קריאת חנוכה לפני קריאת של ראש חודש?

תשובה: כתב הרמ"א (סי' תרפ"ד) ראש חודש שבת שחל בחול, אם טעה והתחיל לקרוא בשל חנוכה, צריך להפסיק ולקרוא בשל ראש חודש ואח"כ יחזור לקרוא בשל חנוכה, וכתב המשנ"ב (סי' ק"י) בשם ה"ט"ז שחולק על זה שאם כבר התחיל לקרוא בשל חנוכה אסור להפסיק, אלא יסיים בשל חנוכה ואח"כ יקרא של ראש חודש, אבל אם עדיין לא התחיל לקרוא רק לקח ספר תורה של חנוכה לפתוח בו ועדיין לא התחיל הברכה, כתב ה"ביאור הלכה" שלכו"ע יגללו ויתנו בצד ויקח ספר התורה השני ויקרא בו ראש חודש, ואח"כ יחזור ויקח ס"ת של חנוכה, ואין בזה פגם לספר תורה הראשון כיון שיקראו בו אח"כ, עיי' שם.

ולפי' כ"ש בנד"ד שיש רק ספר תורה אחד, בודאי אפשר לכתחילה לגלול לפרשת פנחס לקרוא בו של ר"ח, ואח"כ יחזור ויגלול לפרשת נשא כדי שיקרא בו של חנוכה.

נרות של בית המקדש בזמן החשמונאים

◀ מבואר ברמב"ם (תמידין ומוספין פ"ג הל' י"ג) שצריך להדליק המנורה מאש המזבח, ואם לא הדליקו מאש המזבח יצאו ידי המצוה, וקשה, לפי' איך הדליקו את המנורה בזמן החשמונאים, שהרי לא היה המזבח, ואם כן לא יצאו יד"ח.

ותירץ בעל "שבת הלוי" זצ"ל שכל זה אם יש מזבח, אבל כשאין מזבח אינו צריך להדליק מאש המזבח.

והגר"ש אלישיב זצ"ל תירץ (הערות במסכת סוכה נ'): שאה"נ בדיעבד לא יצאו, ועשו רק זכר להדלקת המנורה כמה שאפשר לעשות, עיי' שם. ולפי' יש להעיר שלכאורה אין זה דוחה שבת כלל, כיון שלא הוי מצוה אמיתית של הדלקת הנרות במקדש, אלא רק 'זכר', וא"כ בשבת לא היו יכולים להדליק את המנורה.

וכן נמצא לפי' שלא בירכו כלל על אותם נרות כיון שלא היה בהם מצוה.

הוא עיקר המצוה, ושאר הנרות הוא רק משום הידור עיי' שם. וא"כ יש לדון מכיון שמבואר בשו"ע (סי' תרע"ז) דשמן הוקצה למצוות, ואסור להשתמש במותר לשמן לצרכי חול, האם מותר להשתמש במותר שמן של הנר הראשון לצורך שאר הנרות.

תשובה: מכיון שזהו שיירי מצוה, העיקר הוא לא להשתמש לצרכי חול, אבל כל מה ששייך למצוה, אפילו רק להידור מצוה, מותר להשתמש בו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

מי שיש לו שני נרות בלילה השלישי

◀ **כתב המשנ"ב** (סי' תרע"א סק"ה): 'ימי שיש לו תשעה נרות, ידליק בליל שני שני נרות, ואם יש עשר נרות, אעפ"כ לא ידליק רק בליל שני שני נרות, ובלילה שלישי לא ידליק שנים רק אחד"'.
וב"שער הצינור שם כתב שאח"כ מצא כן בשו"ת "כתב סופר" (תשובה קל"ה). והטעם שאין שום עניין להרבות בנרות, אם אין זה המניין של אותו לילה.

אולם מרן הגר"מ שך זצ"ל בספר "אבי עזרי" (הלכות חנוכה והובא בספר "שונה לכוות" שם), חולק וסובר שיש ענין מיוחד בריבוי נרות בליל חנוכה, שהדבר מלמד על ריבוי הנס, ואפילו אם מנין הנרות קטן ממנין הימים, וע"כ ידליק גם ביום השלישי שני נרות.

וכן משמע מדברי "אבודרהם" (הל' חנוכה) בשם הרמב"ם (מובא במג"א סי' תרנ"א סק"ה), שנשאל לגבי מי שהדליק נר חנוכה וברך עליו, ואחר כך הדליק נרות אחרים, האם צריך לחזור ולברך או לא, וכן פעם אחר פעם? והשיב הרמב"ם: אם בשעה שברך והדליק לא היה בדעתו להדליק עוד נרות – ואחר כך נזדמנו לו נרות נוספים – צריך לחזור ולברך כל פעם ופעם.

משמע שמברך אפילו עוד פעמיים באותו ערב. ואיך יתכן שמברך פעמיים נוספות לאחר שכבר ברך בפעם הראשונה? ועל כרחך באופן שלא היו לו די נרות בשעת ההדלקה הראשונה, כגון: שהיה לו נר אחד בלילה שלישי, ואח"כ מצא עוד אחד שמדליק ומברך, ואחר כך מצא עוד אחד ושוב מדליק ומברך, הרי להדיא שיש ענין להדליק שני נרות בלילה השלישי, וכיו"ב בשאר הלילות, וכסברת ה"אבי עזרי" הנ"ל (רק שאין לא קימ"ל בזה כהרמב"ם, ואין מברכין על הידור לחוד, וכמשי"כ המשנ"ב).

ויש לדחות דהרמב"ם לטעמיה דבעל הבית מדליק בעצמו לפי מנין בני הבית כגון מי שיש לו עשרה בביתו מדליק ביום הראשון עשר וביום השני עשרים וכו', וא"כ יתכן באופן שמתחילה היה לו נר אחד והדליק אחד עבור עצמו ואח"כ מצא עוד ומוסיף עבור עוד מבני הבית, עד שמשלים עבור כולם.

ב' נרות שבת או ו' נרות חנוכה

◀ **שאלה:** כאשר חל ליל שיש נרות שבת ויש לו רק שבע נרות, האם עדיף להדליק שני נרות שבת (משום שלום בית נר שבת דוחה נר חנוכה) ושאר הנרות לחנוכה (או עכ"פ נר אחד לחנוכה לדעת הכת"ס הנ"ל), או שישתמש בשש נרות לחנוכה ונר אחד לשבת?

תשובה: מצד מצות נר שבת מספיק נר אחד, ולא מוזכר כלל ב' נרות, אלא שאנו נוהגים כן משום רמז ל"זכור ושמור" (עיי' שו"ע סי' רס"ג סעיף א'), אבל לגבי נרות חנוכה מוזכר בגמרא ההידור של 'מוסיף והולך', וא"כ הידור חנוכה חשוב יותר, וידליק נר אחד לשבת ושש נרות לחנוכה.

הדלקה בזה אחר זה

◀ **שאלה:** יש מספיק שמן לחמש נרות (ביום החמישי) אבל יש לו רק כוס אחת, האם יש להדליקם בזה אחר זה?

תשובה: כל יסוד המצוה של ריבוי נרות להראות שהוא יום חמישי של הנס, והיינו שדולקים ביחד, אבל בזה אחר זה אין זה משום סימן לריבוי הנס ואין צורך להדליקם (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

לצאת מאביו או להדליק בעצמו

◀ **שאלה:** בליל חמישי יש רק שמונה נרות, והאבא מדליק מהם חמש נרות, האם הבן (לבני אשכנז) יצא עם הדלקת אביו כדי לקיים הידור של חמש נרות ולא יהיה לו הידור להדליק בעצמו, או עדיף שידליק בעצמו ולא יוכל להדליק חמש נרות?

תשובה: מסתבר שיצא עם הדלקת אביו, ועיי' יהיה לשניהם הידור של "מוסיף והולך" להדליק חמש נרות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הדליק נרות בלי רשות וגרם נזק

◀ **שאלה:** באחת הישיבות שלא מרשים להדליק נרות (מחשש שריפה), בחור הדליק נרות בפתח החדר בתוך בית חנוכה מזכוכית (בלי רשות), עבר שם ילד ששיחק בכדור ופגע בקופסה והפילה ופרצה שריפה. האם חייב בעל הנרות לשלם על הנזק הרי אע"פ שנחשב אונס על הנזק, כי הנרות היו שמורים היטב, מ"מ הדלקת הנרות היתה שלא ברשות?

תשובה: אדם חייב רק על מעשה מזיק, והיות שהפעולה שעשה היה שמור מלהזיק, נחשב לאונס ופטור, הגם שהיה עבריון בזה שהדליק ללא רשות לא חייב לשלם, היות שעצם הנזק היה באונס (ומה שתחילתו בפשיעה וסופו באונס – חייב, היינו כשיש פשיעה בדיני נזיקין, כגון שעלול להזיק משא"כ בזה), (עיי' רמ"א חו"מ סי' ת"ח סעיף ב').

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 79 – ישיבת תשפ"ב

שינוי החלומות

"והנה קמה אלומתי וגם נצבה" (וישב ל"ז, ד')

בחלום הראשון רואה שינוי בעצמו גם נצבה אכן בחלום השני לא רואה בעצמו כל שינוי, ונראה ע"פ הביה"ל שהחלום הראשון עניני ממון שפרנס יוסף את אחיו וע"ז נאמר הממון אשר ברגליהם שהממון מעמיד את האדם והיינו קמה וגם נצבה, אבל החלום השני של אחד עשר כוכבים שהוא לענין תורה בזה לא ניצב אלא עומד על עומדו ומאיר באור יקר. עוד הוסיף חתני הרב אברהם יצחק וולפא שליט"א שבאמת לגבי האלומות הוסיף יוסף אח"כ להתעלות ולעמוד על עמדו שהרי אח"כ פירנס, אכן לגבי תורה מיד שנמכר נשאר בתורת אביו כמו שהיה קודם, ודפח"ח.

חלום זה כנבואה

"הנה השמש והירח אחד עשר כוכבים משתחיים לי" (וישב ל"ז, ט')

בחי"ל הובא בילקו"ש יהושע, מובא משא ומתן של יהושע עם השמש, שמצוה יהושע על השמש שתעמוד מלכת, וטוענת השמש וכי יש גדול נשמע לקטן, אני נבראתי ברביעי ואתה בשישי, ומשיב לה יהושע כמה טענות, ואחת מהן הרי כבר השתחית ליוסף וא"כ כבר שברת עול אדוניך. והדברים מתמיהים הרי השמש שהשתחיה ליוסף הכל היה בחלום ולא במציאות וא"כ איזו טענה היא לשמש.

אשר מוכח שחלום נבואי אינו רק מראה בלבד, אלא מציאות קיימת ויש מציאות בדרגה של חלום, והשמש באמת השתחיה ליוסף. ובה תתישב שיטת הרשב"א בנדרים הביאו הר"ן שהנודר בחלום צריך לקיים נדרו, וכבר תמה עליו הר"ן שהרי צריך דבור פה ודעת ורצון, אכן לפי המדרש חזינן שנחשב כמעשה ראית חלום וא"כ ס"ל להרשב"א שצריך לקיים נדרו וצ"ע.

עושה מה שיכול

"ויט אליה אל הדרך..." (וישב ל"ח ט"ז)

בחי"ל מאתי יצאו כבושים לא היה ראוי יהודה גדול השבטים לאותו מעשה. לבא על קדשה בדרך אלא בא מלאך ודחפו. (והיך דחפו המלאך בתוך לבו, שהרי משא ומתן שלם יש בין יהודה ותמר) הרי שבטי קה קדושי עליון אין שייך בכלל למעשה זה ולא מצינו שום תביעה על יהודה בזה רק כמו שאמרו חי"ל בא מלאך ודחפו. והנה תמר בתו של שם מתאוה להעמיד ולדות מיהודה ומישראל, ועושה כל טעדי נשאת לבני יהודה והם מתים זה אחר זה, ובזכות זה מלאך דוחפו ליהודה.

אכן איך חושבת תמר שיהודה יבא עליה כקדשה, והרי הדבר לא ע"פ טבע, ובלא מלאך שידחוף אותו הרי לא שייך בעולם שגדול הדור יבא על קדשה, אכן כאשר הרצון הוא כביר בלהט של קדושה להעמיד בנים מיהודה להעמיד מלכות ישראל אין שום מחשבה ואין מעצור לרצון כביר זה עושים דברים כנגד כל סיכוי, אכן כאשר הרצון כל כך גדול וכל כך מתאווים לקדושה בכזו מסירות, בא מלאך ודוחפו לגדול הדור לבנות מלכות ישראל.

הצלחה של יוסף

"וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" (וישב ל"ט, ג')

והנה בהמשך הפרשה בבית הסוהר ג"כ כתיב ביוסף וכל אשר הוא עושה מצליח, והתם כתיב באשר ה' אתו ואשר הוא עשה ה' מצליח. הנה בבית פוטיפרע כתיב וכל אשר הוא עשה ובבית האוסרים כתיב ואשר הוא עשה בלי כל וצ"ל שבבית, שם יש רבוי לברכה כל אשר עושה מתברך ומתרבה בברכה כל לרבות. אבל בבית האוסרים לא צריך ריבוי לברכה לרבות אסירים.

אכן מצינו עוד הבדל ברש"י שבבית פוטיפרע על מה שכתוב כי ה' עמו פרש"י ששם שמים שגור בפיו, אכן בבית האוסרים פרש"י כאשר ה' עמו בשביל שה' עמו ואפשר שבבית האסורין היה מקום שא"א היה להזכיר שם שמים.

עוד הבדל שבבית פוטיפרע סיים מצליח בידו ובבית האסורים מצליח ולא כתיב בידו, אכן בבית פוטיפרע כמו שרואים בחי"ל שהיה מוציא ומביא בכל הדברים וא"כ היינו בידו, אבל בבית האוסרים כתב שם התרגום שע"פ דבורו של יוסף היה נעשה הכל וא"כ לא שייך לכתוב בידו רק עפ"י יוסף.

מי יודע מהו חן

"ויתן חינו בעיני שר בית הסוהר" (וישב ל"ט, כ"א)

ובאר האוה"ח אע"פ שיוסף מצינו שכולו חן, בן פורת יוסף ע"ש שהוא בעצמותו מלא חן, אבל היה צריך ליתן בשר בית הסוהר את חינו של יוסף בעיניו, שאנשים פשוטים לא יכולים להבחין בחן האדם. וכך היא דרכה של תורה הנושאת חינה בעיני היודעים את ערכה צריך להפך לא לאיש פשוט כדי שבעדינות נפשנו נדע את החן והחסד של רבש"ע בבריאה ואת החן שבתורה.

משולחנו של אאמו"ר רבי דוב אריה גולדברג זצ"ל

ממי לקבל שלום

ולא יכלו דברו לשלום. (וישב לז, ד)

נראה לבאר מה שלא יכלו אחיו לדבר עמו שלום ע"פ דברי הגמ' בנדרים ח' ע"א אמר רב יוסף בידוהו בהלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו וכי ואי ליכא לזיל וליתב אפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי עשרה וכי ע"כ הרי בגמ' שלומר שלום זה מטיב לו את החלום וא"כ אפשר שכאן ג"כ מה שלא יכלו לומר לו שלום היינו שלא רצו להטיב לו את חלומותיו.

ומענין לענין באותו הענין מרגליה בפומיה דאאמו"ר וצ"ל שהביא לגמ' זו והוסיף דרואים ללמוד הנהגה לחיים מגמ' זו דפוק וחזי מי הם אותם הנמצאים בפרשת דרכים בדרך כלל הלא הם אינשי דלא מעלי ואעפ"כ איתא בגמ' שיאמר להם שלום ויחזירו לו שלום ובכך ייטיבו לו חלומותיו הרי שלומר ולקבל שלום כדאי הוא מכל אדם.

(דב"ר קדשו שם)

טנא מלא ברכה

למעלת מורנו הגאון שליט"א והרבנית תליט"א

לרגל הולדת נכדם בן לחתנם הרה"ג ר' ישראל קנטור שליט"א ובתם תחי' ישא ברכה מאת ה' לראותו גדל בתורה וירא"ש לתפארת הדורות

לימוד התורה של כל אדם ואדם מישראל

ולהתעלות.

והנה ימי החנוכה הם זמן של עליה שאין כמותו, והמהר"ל ביאר מה שאמרו בגמ' בשבת כא: 'לשנה אחרת קבעו ועשאו ימים טובים בהלל והודאה', ולכאורה כיון שהיה נס גדול כ"כ, מדוע המתנו לשנה הבאה ולא קבעו ימי הלל והודאה באותה השנה, וביאר המהר"ל שניסינו שנעשים הוא הארה מיוחדת מן השמים לקבל כוחות מיוחדים, ופעמים שההארה היא הארה מיוחדת שקורית רק פעם אחת, וכאשר רצו חז"ל לקבוע הימים לימי הודאה לדורות, היינו שימים אלו מסוגלים, וכפי שביאר המהר"ל ענין גלגל השנה, שהוא גלגל שחוזר בכל שנה מחדש, ולכן כאשר ראו החכמים שבאותו הדור בשנה האחרת שישנה אותה ההארה של "רחמיך הרבים", וישנה סייעתא דשמיא ברוחניות, אזי קבעו שימים אלו מסוגלים להשיג כוחות וס"ד.

והנה בפרשת וישב מצינו שחלם יוסף שני חלומות, ובחלום הראשון חלם (בראשית לז ט) "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי", והחלום השני היה (פס' ט) "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי", ובבית הלוי עה"ת הביא כמה חילוקים בין שני החלומות, שבחלום הראשון השתחוה האלומות לאלומתו של יוסף ולא ליוסף עצמו, ואילו בחלום השני השמש והירח והכוכבים השתחוה ליוסף עצמו, וכן איכא עוד חילוק, שאחר שסיפר יוסף את החלום הראשון כתיב (פס' ח) "ויספו עוד שנה אתו על חלמתי ועל דבריו" והיינו ששנאו אותו, ואילו אחר שסיפר את החלום השני כתיב (פס' יא) "ויקנאו בו אחיו", והיינו שהייתה קנאה, וכן הביא שם עוד חילוקים, ויש להוסיף על דבריו ולהביא עוד חילוק, דהנה בחלום הראשון לא נאמר כמה אלומות היו, אלא כתיב רק "והנה אנחנו מאלמים אלמים", ואילו בחלום השני נאמר שהיו הם אחד עשר כוכבים.

וביאר הבית הלוי יסוד ששני החלומות הם שני עניינים שונים זה מזה ואין להם שייכות זה לזה, שהחלום הראשון הוא על גשמיות, שאמר להם יוסף שיהא זמן שיהיה רעב בארץ והוא יכלכל אותם, ואילו החלום השני הוא על תורה ורוחניות, שיוסף היה זה שקיבל את התורה מיעקב אביו, ולפי זה ביאר הבית הלוי מה שבחלום הראשון השתחוה האלומות לאלומתו של יוסף ולא לו עצמו, משום שהוא כמו שמקובל לומר שכאשר מתחנפים ומשתחווים לעשיר ונגיד בכדי שיתן מהונו, אין משתחווים לעשיר אלא להונו, וכמו"כ הכא שהשתחוה לאלומתו של יוסף, ומשום כך ג"כ היתה בחלום הראשון שנהא, מפני שהיה זה על גשמיות, אמנם החלום השני היה על רוחניות, ולכן נאמר שהשתחוה ליוסף עצמו, משום שהרוחניות היא ביוסף עצמו ואינה דבר חיצוני, ומשום כך גם היתה קנאה ברוחניות של יוסף.

ולפי זה יש לבאר ג"כ מה שבחלום השני נמנה מספר הכוכבים, ואילו בחלום הראשון לא נמנה מספר האלומות, וביאר האור שמח דהנה בהל' זימון מצינו דין בגמ' בברכות ה: ד'מאה נשי כתרי גברי דמיין', אמנם באנשים איכא חילוק בין מנין האנשים, אם הם שלושה או עשרה או מאה, וטעם הדבר ביאר האור שמח (פ"ה נזהל' ברכות ה"ג) משום שבנשים שאינם עוסקות בתורה אלא רק מקיימות מצוות, אין משמעות לכל אשה ואשה בפני עצמה, ורק במי שעוסק בתורה יש משמעות לכל אישיות בפני עצמה, שכל אדם הוא עולם בפני עצמו, וכמו שמצינו שהיו גדולי עולם רבים שעסקו בכל חייהם בתורה, ומכל אחד יצא אדם אחר, מפני שכל אדם שעוסק בתורה הוא עולם בפני עצמו, ולכל אחד יש את החלק שלו בתורה, וכדאיתא בחז"ל שששים רבוא פנים לתורה, והגר"י בלאזר ביאר בספרו כוכבי אור מדוע על ביטול תורה יש תביעה וטענה יותר משאר המצוות, ע"פ הא דאיתא בגמ' ששאלו עבר עבירה אחת ונטלו ממנו את המלוכה, ואילו דוד עבר שלוש עבירות ולא נטלו ממנו את המלוכה, וביאר המהרש"א הטעם דהוא משום ששאלו חטא בחטא של מלך, ואם אינו מקיים מצוה זו נתבטלה המצוה ולכן נטלה ממנו המלכות, אמנם דוד חטא בחטאים אחרים שאינם שייכים לענין המלכות, ולכן אף אם הוא אינו מקיים מצוות אלו נתקיימו הן ע"י אחרים, משום שמצוה השייכת רק לו עצמו יש עליו תביעה גדולה ביותר, וכדאיתא בחז"ל שבזמן נח כל העולם היה תלוי בו, משום שרק הוא היה צדיק באותו הדור, ולפי זה ביאר הגר"א בלאזר שלכל אדם יש את החלק שלו ואת ההבנה שלו בתורה, ואת הבנה זו אין אף אדם אחר שיכול להבין, וע"כ התביעה בביטול תורה היא עצומה על כל אחד ואחד, משום שהתורה של כל אחד היא עולם שלם ונפרד בפני עצמו, ולכן אף בחלום יוסף השני שהיה על תורה נמנה כל שבט ושבט ככוכב בפני עצמו, שלכל אחד יש את חלקו הנפרד בתורה.

בפרשת וישב מתוארים חלומותיו של יוסף הצדיק, וכתב שסיפר יוסף את החלום ואמר (בראשית לז ט) "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי", וכתב שגער בו יעקב אביו ואמר לו (פס' י) "מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחריך להשתחות לך ארצה", ופירש רש"י "והלא אמך כבר מתה, והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלחה, שגדלתו כאמו, ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים", עכ"ל.

ולכאורה יש להבין שאם באמת דברים אלו בטלים, לשם מה סיפר יוסף הצדיק חלק זה שבחלום שהשתחוותה לו אמו, וביאר המהר"ל דיסקין שכיון שאין חלום בלא דברים בטלים, א"כ אם לא היה מספר יוסף אף את חלק זה של החלום, שהוא הדברים הבטלים שבו, היו אומרים על חלק אחר בחלום שהוא הדברים בטלים שבו, וע"כ הוכרח לספר אף דבר זה שהשתחוותה לו אמו.

אמנם יש להעיר דהנה בחלומות של שר המשקים ושר האופים בסוף פר' וישב, וכן בחלומות פרעה בפר' מקץ לא מצינו שהיו דברים בטלים, [ואמנם בחלום יעקב שחלם בלכתו חרנה, אף שלא מצאנו אף בו דברים בטלים, כבר דן בזה התשב"ץ בתשרי, אמנם בחלומות אלו צ"ב].

ובעיקר דברי חז"ל אלו שאין חלום בלא דברים בטלים יש לבאר דהוא משום שחלום הוא דבר המגיע ומתקבל מהקב"ה בלא עמל ובלא יגיעה, וכפי שאמר הגר"ח מוואלוז'ין שרצו לגלות מן השמים להגר"א בחלום סודות רבים, ולא הסכים הגר"א לזה, משום שרצה להגיע להשגות אלו ע"י עמל ויגיעה ולא במתנה ע"י חלום, וזהו שאמרו שאין חלום בלא דברים בטלים, משום שדברים שמקבלים במתנה וללא עבודה אין בהם שלימות, אלא שבפרעה ושר המשקים והאופים שהיו גויים אין שייך בהם כלל שלימות, ולא בעי שיהיו בחלום דברים בטלים.

ור' אלי' לופיאן הקשה על מה שאומרים בתפילת "על הנסים" שבחנוכה "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", ומבואר בזה שהחשמונאים ניצחו את היוונים בימיהם רק ע"י רחמים מרובים, והקשה דהנה כאשר אדם אוכל סעודה משובחת כיד המלך לשובע, ובשר ודגים וכל מטעמים, קיבל בזה הטבה גדולה מבורא העולם, ומדוע כאשר מברך ברכת המזון אומר רק "בחן ובחסד וברחמים", ולא "ברחמים רבים", והלא בברכת המזון ההודאה היא על גשמיות, ואילו החשמונאים נלחמו לכבוד ה', וכפי שהביא המשנ"ב (ס"ה תרע סק"ו) בשם הלבוש שהיוונים ביקשו להעבירם על דתם ואילו היו עושין כן היו נותנים להם היוונים כל טוב שבעולם, ויצאו החשמונאים למלחמה למען כבוד השי"ת, וא"כ מדוע הוצרכו במלחמה זו ל"רחמיך הרבים".

וביאר ר' אלי' לופיאן הדברים ע"פ משל ללולין שהולך בין שני בתים על חבל דק בפני קהל, וכאשר הגיע הלולין למקום שבו עמד לילך על חבל זה, ביקש קודם שפוסע על החבל ארוחה טובה ומזינה, בכדי שיהיה כח בידו לילך ע"ג החבל, וכן נעליים טובות חזקות וציציות שיעמדו בזה, ועוד ביקש שבמקום החבל שעליו יפסע יהיה גשר, וצחקו עליו על דרישה זו שיהיה גשר במקום חבל, שכל מלאכתו של הלולין היא לילך ע"ג החבל.

וע"פ זה ביאר ר' אלי' לופיאן שבהודאה על גשמיות ודאי שהדין נותן שיתן הקב"ה לברואיו מזונות, וכדאיתא בתוס' יר"ט בברכות פ"ז מ"ג על מה שאומרים בברכת הזימון של ברכה"ז שם "אלוקים" שהוא מידת הדין, דמאן דהיב חיי ייב מזוני, אמנם לענין רוחניות אין כל סייעתא דשמיא, שהרי זו המטרה לשמה בא האדם לעולם, להתמודד עם הקשיים ולהתגבר עליהם, ובימי החשמונאים שסייעו להם שלא בדרך הטבע היה זה "ברחמיך הרבים", משום שברוחניות צריכים הדברים לבוא ע"י עמל ולא בקלות ובלא עמל, וכידוע שכאשר רצה ר' חיים מוואלוז'ין להקים את ישיבת וואלוז'ין הגיע לגר"א וסיפר לו כי עלה בדעתו להקים ישיבה ותוך זמן קצר הגיעו אליו נדיבים ונציבים שרצו להחזיק את הישיבה ולתמוך בה, ואמר לו הגר"א שלא יפתח את הישיבה ושיבוא אליו לאחר שנה, ובשנה האחרת אמר לו שיפתח את הישיבה, משום שכאשר ראה שהדבר הולך בקלות הרי זה עצת היצר, וצריך את הקשיים בכדי להגיע ולהצליח ברוחניות.

וכן בזמן ר' איצליה בלאזר היה ויכוח בין גדולי ישראל אם ללמוד מוסר בישיבות, שהיו שטענו שכיון שההתמדה היתה כל כך גדולה בעולם הישיבות אין צריך מוסר, וזו עצת היצר ללמוד מוסר ולהתבטל מן התורה, אמנם ר' איצליה בלאזר כתב מכתב שחובה היא על כל אחד ללמוד מוסר, וכמו שפסק המשנ"ב (ס"א סק"ב) שצריך לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, ובלא מוסר א"א בדורנו לעלות

יום היארציט של מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זצ"ל – גלב"ע כ"ד כסלו תשע"ח [כבר כתבנו אודותיו בגליונות וישלח וישב תשפ"א וכעת נביא דברים נוספים]

מבין ביופי האמיתי

הגה"צ ר' דן סגל אמר פעם בועד, הנה כל בני ברק באים להראות את לולביהם למרן הגר"ל שטיינמן זצ"ל, הרי שהוא מבין בהדר ויופי, ואעפ"כ ראו נא איך ביתו נראה... אלא שהוא מבין ביופי של מצוות, שם הוא יחיד!

כשמותר לדבר לשה"ר

היה פעם שביקשו ממני לברר על בחור גרוש ושאלתי לרבנו את מי אפשר לשאול עליו והפנה אותנו לאדם מסוים אולם אותו אדם אמר שזה לשה"ר ולא רוצה לומר. וחזרתי וסיפרתי דבר זה לרבנו אמר רבנו כל הזמן מדברים לשה"ר ודוקא כשמותר כבר לדבר אז מחמירים לא לדבר. והוסיף שהשנאה הכי גדולה שיש לאדם זה בין גרוש לגרושתו כיון שהיה בניהם אהבה גדולה של איש ואשתו זה גורם אח"כ לשנאה גדולה.

לתת צדקה לעילוי נשמת

סיפרו לי בניחוס אבליים אצל משפחת שימל, שפעם אמר להם רבנו שהעילוי נשמה גדול זה לתת כל יום אפי' פרוטה אחת לצדקה, ואמר שהוא נותן פרוטה לכל קדושי השואה, ונשאל כיצד הפרוטה מתחלקת לכל כך הרבה אנשים, ואמר שזה לא הפרוטה אלא המצוה מתחלקת כל האנשים.

לב אלמנה ארנן

סיפר לי הרה"ג ר"ס: פעם אחת הייתי אצל רבנו ודיברתי עמו על איזה ענין. וכשסיים שאלני רבנו על אמי מהיכן היא ועוד פרטים, והתפלאתי מה זה היה נוגע לענין. אחר שיצא אמר רבנו לנכדו: הנה הוא ודאי יספר לאמו ששאלתי עליה והיא אלמנה, ויתקיים כאן 'לב אלמנה ארנן'.

זהירות במזון

פעם נשאל רבנו מראש כולל אחד שאשה בחול נתנה לו תרומה של אלפים דולר, ולא ידוע אם בעלה הסכים או לאו, האם זה נחשב כמתנה מועטת שאפשר לקבל בלא רשות בעלה, ואמר רבנו אלפים דולר זה לא מתנה גדולה גם אני יכול לתת כזה סכום, וכך המשיך עוד דבר עמו, ובסוף השיחה ניגש לארון והוציא אלפים דולר ונתן לו, כי חשש אולי כשאמר את זה התכוין להתחייב סכום זה לצדקה.

תורה לשמה

שמעתי מהגר"א רפפורט שליט"א שפ"א הצביע לו רבנו על הספר קרבן אהרן על התורת כהנים, ואמר לו זה ספר של אהבת תורה, שהמחבר יגע להסביר את דרכי הלימודים וכיצד לומדים כל דבר, אפי' שלכאוף אין בזה סבראות אלא זה תורה לשמה להבין ולהשכיל.

לכבד אב רשע

סיפר הרה"ג ר' דוד ברורמן שליט"א שפ"א הגיע למסור הרצאה בבית כלא, וראה בחור ישיבה משוחח עם עבריין גדול במחלקת הרוצחים של הבית כלא, והתפלא אבל לא היה נעים לו לשאול אותו על כך, ביציאה ראה שהוא מחכה לטרמפ ולקח אותו לב"ב, ואז סיפר לו הבחור שהוא נולד להורים פושעים שנמצאים בכלא ושלחו אותו בגיל שנתים למשפחה אומנת ולכן גדל כחרדי, ולא היה לו כ"כ קשר לאביו, ולאחרונה למד ענייני כיבוד אב ולכן התחיל לבקר את אביו, אבל מרגיש רע עם זה ורוצה להפסיק לבא. אמר לו ר"ד בא נעלה למרן הגר"א ונשאל אותו.

וכך נכנסו להגר"א ונשאלו אותו לבחור 'אני מקנא בך, שאני כבר יתום 70 שנה ואין לי מצות כיבוד אב ולך ישי', תמשיך לבא ולכבד את הצלם אלוקים של אבא שלך אתה לא צריך לשוב ולעריך אותו אלא לעשות מעשה כיבוד גרידא והבחור המשיך ללכת ולאט לאט אביו התקרב ליהדות עד שחזר בתשובה שלימה.

אוהב אותי

שמעתי מבעל המעשה אירע פעם ביהודי מסורתי אחד שהיה תורם למוסד אחד באר"י סכום גדול כל חודש, באחד הימים קרא בעיתונות החילונית על רבנו, וביקש ממנהלי המוסדות שרוצה להיכנס לראותו. נסעו עמו אותם מנהלים לבית רבנו, וכשנכנס השפיל רבנו את עיניו לרצפה. הם סיפרו לרבנו שבא לכאן יהודי שתורם הרבה כסף והוא מבקש ברכה. רבנו כשענינו עדיין מושפלות שואל את היהודי 'האם אתה שומר שבת?' והלה החל לגמגם. רבנו נפרד ממנו לשלום ולא הסכים לברך. בכל הדרך חזרה שתק הנדיב ושתקו גם המנהלים. הם הרגישו שנפלו לבוך והתחרטו על כך שהגיעו. כשהגיעו למחוז חפצם פנה אליהם הנדיב: 'תדעו לכם, האיש הזה שהיינו אצלו הוא אוהב אותי באמת. יש כאלו שאוהבים את הכסף שלי ובשל כך לא יעירו לי על דברים מסוימים כדי שלא יפסידו, כאן זה אחרת'.

זקני עם הארץ

שמעתי מבנו הגר"ש שליט"א נשאל רבנו על דברי המש' בסוף קנין 'רבי שמעון בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מיטרפת עליהן שנאמר (איוב י"ב) מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח'. דהנה אחד מראשי המדינה דאז היה כבר זקן מופלג והוא מנהל את הדברים בצורה מאוד יפה וחכמה.

אמר רבנו הנה הוא כבר זקן מופלג וקצו קרב ותשובה הוא עוד לא עשה, האם זה לא זועק שדעתו מטרפת עליו שלא חושב על מצבו בחיים. [כדרך אגב פ"א הגיע הנ"ל לרבנו לבקש ברכה, ורבנו לא רצה לברכו, ומאידך לא רצה לפגוע בו, אז אמר לו 'מי שקיבל ברכה מהחפץ חיים צריך ברכה ממני', וכך לא פגע בו ולא בירך אותו].

הסתיימה תקופה

הנה בפרשת ויחי מצינו שעשו מספד גדול על יעקב אבינו, כדכתיב (בראשית נ. ז) 'ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד', ובגמרא בסוטה יג. ביארו שהמספד הגדול היה שאף את הסוסים והחמורים הלבשו בגדי אבלות, וכל העולם בכה, ויש להבין מדוע דוקא אצל יעקב אבינו היה המספד הגדול, מה שלא מצינו אצל אף אדם אחר בתורה שעשו עליו כלל מספד.

ויתכן לבאר שאצל יעקב אבינו הסתיימה תקופה, שכאשר נפטר אברהם אבינו נשאר יצחק, וכאשר נפטר יצחק נשאר יעקב, אך כאשר נפטר יעקב הסתיימה תקופת האבות, ועל כך היה מספד גדול, שהתחילה תקופה חדשה של שבטי קה אך הסתיימה תקופת האבות. וכמו"כ כאשר נפטר מרן זצ"ל ההרגשה היא שהסתיימה תקופה, שהיתה תקופה של מלאכי מעלה מהדור הקודם שלפני השואה, אשר כל עבודתם היתה קירבת ה' וקידוש ה', וכל עבודתם להפיץ תורה בעולם, וזו היתה כל הנאתם ושמחתם.

האח ר' דוב גיברלטר ז"ל נלב"ע יום ו' כ"ב כסלו תשע"ז

ר' דוב נולד בט' תמוז תרפ"ג בעיר קובנה להוריו הגאון רבי שרגא פייבל זצ"ל ורעייתו הי"ד שהיה מהת"ח הגדולים בעיר ובעלי חסד המפורסמים וחתן הגאון רבי אריה לייב כגן זצ"ל רבה של הר הירוק בקובנה ודיין בבית דינו של רבשכנה"ג ר' יצחק אלחנן ספקטור.

בילדותו למד ר' דוב בחידר החשוב של הרב רוזין זצ"ל בקובנה, ובגיל 12 שלחו אותו הוריו לישיבה החשובה אור תורה שבילקומיר בה למלמד באותו שיעור עם יבדלח"ט הגאון הגדול רבי שמואל קמנצקי שליט"א. שם התקרב מאוד לראש הישיבה הגאון רבי משה גראץ הי"ד ורבני הישיבה הגאון רבי אלתר ברידה הי"ד והגאון רבי ישראל דוד גורדון הי"ד. וכל ימיו היה מספר על העניות הגדולה שהיתה בשיבה מחד גיסא, ומאידך על השטייגען הגדול שעשו שם. שכפי שאמר להם רבי ישראל דוד שהציעו להיות ר"מ בישיבה באנגליה בסכום גדול יותר, ולא הסכים כי רצה לישאר עם הבני הישיבה העמלים בתוך הדחק.

אחרי ה' שנים בישיבה רצה ליכנס לישיבת סלבודקה אך באותה תקופה נכנסו הרוסים וסגרו את הישיבות, וכך נשאר ללמוד עם אביו בבית המוסר בקובנה.

אחרי שהגרמנים נכנסו לליטא והצרכו כל תשובי קונה לעבור לגטו בסלבודקה, והוא שהיה צעיר ובעל כול נלקח לעבודת הכפיה בשדה תעופה, ובמעט כסף שהיה מקבל היה נותן לכל בני המשפחה וכך החזיק אותם ברעב.

מלבד זה היה מסכן את נפשו להחלים חפתיים תמורת אוכל, כדי שיהיה בבית מה לאכול, ולמרות שהגרמנים ימ"ש היו הורגים על דבר כזה, הוא לא יכל לראות את בני משפחתו ברעב נמורא וכך סיכן את עצמו למענם.

דוגמא אחת מספר אחי: פעם אחת הצליח אחי דוב להצטרף לפלוגה שעבדה בקובנה ליד נהר הויליי הסמוך לגטו קובנה, ובפעם הזאת הצליח להחליף חליפה בתפוחי אדמה וקמח. הוא שם את השלל בתוך שק וסחב אותו על גבו. בגטו הצליחו להכין תרמיל גב גדול שמכיל כחמישים קילו, המטרה היתה לאפשר סחיבה על הגב ולהקל על ההליכה.

היה זה באמצע החורף, ונהר הויליי היה קפוא ומלא קרח. האנשים רצו לחסוך בהליכה מסביב לנהר דרך הגשר שחיבר בין קובנה לסלבודקה, וביקשו מהשומר הגרמני לעבור דרך הנהר הקפוא. השומר הגרמני הסכים לקצר את הדרך, ולפתע, תוך כדי ההליכה על הנהר, נבקע הקרח עליו עמד אחי, כנראה בשל המשקל שסחב על גבו, ואחי נפל לתוך מי הנהר הקפואים אשר הגיעו עד צווארו. האנשים ברחו מהאיזור מחשש שמא במקום הזה הקרח דק וכולם יפלו לנהר. אחי סיפר שהצליח לאחוז בשתי ידי בשפת הקרחון, אך הזרם של המים היה חזק ביותר ומשך אותו בחזקה פנימה לתוך מי הנהר הקפואים. הוא ידע שאם הוא יפול למים, אף שהוא יודע לשחות, לא תהיה לו אפשרות לצאת מתוך המים כיוון שמעל המים ישנה שכבת קרח עבה. היתה לו ברירה אחת - לזרוק במהירות את התרמיל ולהשתחרר מכובד של חמישים קילו, ואז אולי יוכל להתרומם, לקפוץ מעל הקרח ולהינצל. בשניות אלו ראה בעיני רוחו את הרעב האיום בבית לאחר שכבר מספר שבועות לא הצליח להביא אוכל הביתה, והתרמיל עם תפוחי האדמה שבתוכו יכול להציל את חייו. ברחמי שמים עצומים נתנו לו כוחות על אנושיים, הוא אימץ את כל כוחותיו והצליח להתרומם עם המשקל הכבד שהיה על גבו ולצאת מתוך מי הנהר הגועשים. הוא כלל לא הבין איך קרה לו הנס הזה ומנין שאב כאלו כוחות.

אנו חיינו לו כל הערב ליד שער הגטו כדי לראות אם הצליח להביא דבר מאכל. בכל פעם בה היה מביא דבר מאכל, היינו סוחבים את השק עד הבית משום שביתנו היה בסוף הגטו, כשני קילומטר משער הכניסה של הגטו. באותו יום, כשראינו אותו עובר את שער הגטו, נבהלנו מאד. הוא היה כולו גוש קרח. מיד הורדנו את התרמיל עם תפוחי האדמה מעל גבו והנחנו אותו על גבי המגלשה הפרימיטיבית שעשינו. רצנו עם אחי במהירות לביתנו, ידענו שכל רגע הוא פיקוח נפש שמא יקפא וירד חוס גופו. אחי לא היה מסוגל לדבר איתנו. כשהגענו הביתה, אמא התחילה במהירות להרתים מים כדי למלא בבקבוקי גומי ואותם להניח על גופו כדי לחממו. ניסינו להוריד את הבגדים והנעלים שהיו גוש קרח והתחלנו לעשות לו עיסויים בכל הגוף כדי להחזיר את זרימת הדם. לאחר מכן הלבשנו אותו בבגדים חמים והכנסנו אותו למיטה היחידה שהיתה ברשותנו. כיסינו אותו בשמיכת נוצות והנחנו עליו את בקבוקי הגומי עם המים החמים בעיקר תחת כפות רגליו. אמא רצה לשכנים להשאיל עוד בקבוקי גומי. בסופו של דבר הצלחנו ברחמי שמים הגדולים לחמם אותו וכשאחי חזר לעצמו, הוא סיפר לנו על הנס הגדול שקרה עימו.

ואכן ארבע פעמים נתפס לגאסטפו וכמעט שהרגוהו אך בחסדי שמים ניצל כל פעם מחדש.

כמו"כ באקציות הקשות בקובנה שלקחו את רוב האשים שלא יכולים לעבור לגיא ההריגה בפורט התשיעי הוא נעמד ליד הוריו ואחיו הצעירים כדי שהגרמנים בזכותו יתנו גם להם לעבור לחיים, ואכן באקציות בזכותו ממש שראו הגרמנים את כרטיס העבודה שלו הוציאו את בני משפחתו משיירה הנידונים למוות, והחזירו לחיים.

וכך עבר בנסים מופלאים את כל תקופה זו כפי שסופר ע"י אחיו הרב יצחק אלחנן גיברלטר בספריו 'יסור יסרני ג'ח'.

כשהסתיימה המלחמה היה במצב נוראי של מוזלמן ושקל 22 קילו בלבד ובחסדי שמים הצליח להתרפא ולהתאושש, וכך עלה לארץ ישראל באונית מעפלים, ונתפס ע"י האנגלים וגלה למחנה קפריסין. ואחרי כל תלאותיו הגיע לארץ ישראל, וכאן למד מקצוע ובהמשך עבר לגור בניו יורק שם המשיך בעסקיו ובד בבד עמל לעזור לכל אחייניו שהקימו משפחות שיחתנו ילדיהם בכבוד ויכלו לשוקד על דלתי תורה.

שם נוגע גם בישרותו בממון באופן יחודי וכשהתחיל בעסקיו והחברה שלפשטה את הרגל, נהוא היה היחיד מבעלי החברה ששילם מכספו עד הפרוטה האחרונה, והיה תמיד אומר שכך התחנך בליטא להיות ישר דרך ולא לרמות אפי' בפרוטה ותמיד נפשו סלדה מן השקר ומן המרמה.

בשנים האחרונות עלה לארץ ישראל והתגורר בבני ברק ליד אחיו הרב יצחק אלחנן זצ"ל. בימים האחרונים נחלש עד שנלב"ע בעש"ק פר' וישב כ"ב כסלו שבני המשפחה מקיפים את מיטתו.

שם ספדו לו אחיינו הגאונים רבי ישראל חניסקי שליט"א ר"מ בישיבת מענה שמחה שהזכיר היותו של ר' דוב שנפטר בפר' וישב שעמד לו בכל עת דמות דיוקנו של אביו הגאון ר' שרגא פייבל וכן את היותו טוב לכל אדם. וכן הספיד אחיינו מורינו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א שהזכיר שאמנם לא זכה ר' דוב להקים זשי"ק, אבל כל הצאצאים של האחים שלו הם צאצאים שלו שבזכותו ניצלו בימי השואה והאקציות, כמו"כ הזכיר את משעיו הנעימים והיותו אדם כשר.

זכה ליקבר בפני מעליא שבתא בבית החיים שומרי שבת זכרון מאיר סמוך ונראה לקברו של אביו הגאון רבי שרגא פייבל זצ"ל חלקת יוצאי קובנה. תנצב"ה.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הלכות חנוכה

זמן ההדלקה

שאלה מתי זמן הדלקת הנרות לכתחילה.

תשובה דעות רבות הובאו בשולחן ערוך. רבינו הדליק עשר דקות לאחר זמן שקיעת החמה המובא בלוחות. וכן כתב האגרות משה (א"ח ד קא, 1). "הזמן היותר עדיף הוא עשרה מינטיין אחר תחילת השקיעה, ויש לזה טעמים נכונים". משום שאיננו בקיאים בדיוק מתי היא השקיעה, ובספק עדיף לאחר ולהדליק כל זמן שלא כלה הגל מן השוק מאשר להקדים בזמן שייתכן והא קודם השקיעה (פניני חנוכה קט).

זמן ההדלקה בבית הכנסת

שאלה בית מדרש שלא מתקיים בו מניין בימות החול לתפילת מנחה קטנה כך שבזמן הדלקת נרות חנוכה כמעט ואין איש בבית המדרש ותפילת ערבית היא כמה שעות לאחר השקיעה מתי ידליקו בו נרות חנוכה.

תשובה לא ידליקו בו נרות חנוכה בזמנה שהרי כתב ביאור הלכה (תרע"א, 1): בשם המור וקציעה שבהדלקת בית הכנסת שהיא לפרסומי ניסא לעיטובא שיהיו עשרה באותה שעה. לכן יאחרו את ההדלקה לכשיאספו הציבור לתפילת ערבית ואע"פ שהיא בשעה מאוחרת (פניני חנוכה).

האם חוזר ומברך בביתו

שאלה המדליק בבית הכנסת, האם חוזר ומברך בביתו כל הברכות. **תשובה** ברכת להדליק ושהחיינו חוזר ומברך משום שלא יצא ידי חובתו בהדלקה בבית הכנסת. אולם שהחיינו אין חוזר ומברך בביתו כיון שאפשר לברכו אף בשוק (דעת המאירי הובא בשע"צ תרעו, ב ובביאור הלכה תרעב ד"ה ושהחיינו) ואם כן יצא בברכתו בבית הכנסת. אולם אם יש לו אשה או בני בית להוציאם די חובה חוזר ומברך עבורם (מ"ב תרעא, מה).

אם חוזר ומברך בבית הכנסת

שאלה המדליק בבית הכנסת לאחר שכבר הדליק בביתו, האם חוזר ומברך כל הברכות.

תשובה אפילו כיום הראשון אינו מברך אלא רק שתי ברכות להדליק ושעשה נסים, ואינו חוזר ומברך שהחיינו. אע"פ שהשערי תשובה (תרעא, יא) מביא משו"ת זרע אמת (א, 13) שכלילה שחוזר ומברך

מחשבת 'אילו' - אם כל חטאת

פוטספר, אזי הייתי עומד ומנצח שוב ושוב בניסיונות היצר.

אך כעת כשאני מושלך בודד מאחורי סורג ובריה בארץ נכריה, וכפי הנראה אף לא אמצא כאן בת ישראל כשרה להינשא אליה כדן, מה אעשה... אין בכוחי להתגבר על ניסיונות עצומים השכם והערב, וכפי הנראה אף לא תהא עלי תביעה גדולה בשמים מאחר שזהו המקום בו אני נמצא.

אך יוסף הצדיק לא שת ליבו למחשבות היצר. בגבורה עילאית ובעזות דקדושה נלחם שוב ושוב מתוך ידיעה "כי ה' אתו". אם מלכו של עולם הביא אותי לכאן והניח אותי לפתחם של ניסיונות אלו, סימן מובהק שאני יכול להתגבר עליהם, וזהו תפקידי, והמשך להילחם ביצר עד שהכריעו לגמרי.

שם שמים ממשך להיות שגור על פיו בכל עת, אף כשעולה לגדולה. ומתוך כך זוכה לגדולה אמתית, לנצח נצחים, מוכתר לאחר משבעת הרועים וזוכה למידת היסוד.

לאחר פטירת יעקב חששו האחים שמא תחת כל הרעה שגרמו ליוסף, כעת יענישם כראוי להם "ויאמרו לו ישטמנו יוסף, והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו. ויאמר אליהם יוסף אל תיראו, אתם חשבתם עלי רעה, אלוקים חשבה לטובה... להחיות עם רב".

כל מעשה המכירה לא אירע מחמת האחים אלא הקב"ה סובב הכל.

ואין זה שלאחר שאירעו המקרים הללו סידרם הקב"ה לטובה, אלא יודע הדורות מראש סיבב מלכתחילה שיתנהל הכל דווקא בצורה זו, כדי להחיות עם רב.

אבי יתומים

בגיל עשר התייתמתי בפתאומיות מהורים נכבדים. אבא זצ"ל כיהן עוד בטרם מלאו לו ארבעים שנה כאב בית הדין ורב העיר רחובות ושמו הלך לפניו כאחד מחשובי הרבנים והדיינים. אמא ע"ה הייתה מרצה מבוקשת שקירבה רבים לאבינו שבשמים בספרים שכתבה ובשיעורים שמסרה.

לפני כחמישים שנה בנסיעה מירושלים לרחובות בליל ד' דחנוכה, פגעה רכבת ברכבם. ברגע אחד כבו ארבעת הנרות. אבא ואמא נהרגו במקום יחד עם שני אחי הקטנים. אבא היווה דוגמה לרבים כיצד רב בישראל

'אילו' - היא-היא מחשבת היצר הרע המכלה כל חלקה טובה.

אילו הייתי לומד בשיבה יותר טובה, אילו היה לי חברותא פלוני, אילו הייתי נולד למושפחה אלמונית, כל אחד כיד הדמיון הטובה עליו, או אז החיים היו נראים אחרת, הייתי רואה ברכה והצלחה בכל מעשי ידיי, אך במוצאי מה כבר אפשר לדרוש ממני. הרגשה זו היא אם כל חטאת. היא משרה על האדם מחשבת היתר להתרפות מעבודת ה' המושלת עליו.

ליוסף הצדיק היו הזדמנויות שונות לומר 'אילו', אך הוא לא שם לב לזה כלל וכלל. הוא התעקש להתקדם ולעבוד את ה' בדרגתו וברמתו. אך דווקא עם הנתונים הקשים, עלה ונתעלה לדרגת 'צדיק יסוד עולם'.

הוא היה בנו של יעקב אבינו, אביו למד עמו בכל עת והשיב לו אהבה בכפלים ביחס מיוחד על פני שאר אחיו.

חייו התהפכו כנער בן שבע עשרה שנה כאשר נתלש באכזריות מבית הוריו והושלך ע"י אחיו לבור מלא נחשים ועקרבים כשמטרתם להורגו, ולא העלו בדעתם שייצא משם חי.

אמנם ראובן אמר "לא נכנו נפש" (ל, כא), אך השליכוהו לבור שסופו למיתה עד כדי כך שמתירים עוגנה שנפל בעלה לבור מלא נחשים ועקרבים (בימות כסא, א).

לאחר מכן העלוהו מן הבור, והוא נפל לרגליהם להתחנן על נפשו, כעדותם (פב, כא) "לא ראינו צרת נפשו בהתחננו אליו". יוסף ביקש את רחמי ראובן כאב הגדול והאחראי, משמעו ולוי ביקש שירחמו עליו לפחות כפי שירחמו על דינה אחותם, וכך עבר מאחד לאחד והתחנן על נפשו, אך לא שתו ליבם.

ומהבית הגדול והקדוש, שושלת הפאר והייחוס, נמכר לעבד שפל ועבר מאדון אחד למשנהו עד שהגיע לידי המצרים שטופי הזימה, שם מחמת התגברות אדירה על תאוותיו, הושלך לבית האסורים, כאשר במצרים יוצאת דירתו רעה על מעשיו השפלים כביכול, ואשת פוטספר מנסה שוב ושוב להכשילו בדרכים שונות.

יתכן שעלו מחשבות בראשו: 'אילו הייתי כעת בבית אבי רגל במרכבה לשכינה הקדושה, אילו הייתי קונה ממנו עוד תורה, אילו גדלתי עוד בחברת השבטים הקדושים ולא בחברת שטופי הזימה כמשפחת

הגיליון מוקדש להגל יום השנה החמישים לאסון הנורא בהסתלקות הגאון הגדול רבי שלמה ב"ר רפאל הכהן קוק זצ"ל

מרא דאתרא ואב"ד רחובות

הרבנית יהודית ב"ר דב (לבית כץ) ע"ה

וילדיהם הרבים מנחם דן ונחמן נתן ע"ה

נלב"ע גר רביעי דחנוכה תשל"ב

ת.נ.צ.ב.ה

הלכה למעשה

הפתח ובוה ירחיב הפתח, והאם יש נפק"מ ממה עשוי הלחי?

תשובה ניתן להוסיף על הפתח ולהדליק שם, ואין הבדל ממה עשוי הלחי. גם פלסטיק הוא המושך הפתח, כמו שאפשר להאריך פתח העשוי מבטון ואבנים באמצעות לחיים מעץ או ברזל אע"פ שהם שונים לחלוטין מהפתח. צריך שלא יהיה אורך הלחי יותר מה' טפחים (פניני חנוכה צג). לא די בהוספת לחי אחד אלא צריך שיהיה ב' לחיים ומשקף על גביהן (שם).

השתתפות בפרוטה

שאלה רבים מבני הישיבה חפצים לצאת ידי חובה בהדלקת נרות בפתח החצר ע"י פרוטה. האם קיימת הגבלה במספר המשתתפים.

תשובה לכתחילה ניתן לצרף עוד ועוד אנשים בתנאי שישאר לכל אחד שווה פרוטה בנרות. כמוכח ברש"י (סוכה כג, ב) שכדי לצאת ידי חובה במזמן שותפים, חייב שיהיה לכל אחד לפחות שווה פרוטה.

הדלקה בשמאל

שאלה כמה שכנים מדליקים בפתח הבניין, האם ידליקו זה למעלה מזה ויוצא שחלקם ידליקו למעלה מעשרה טפחים, או שעדיף שהנוספים ידליקו בצד ימין בתוך עשרה.

תשובה ההדלקה בשמאל עדיפה למרות שהיא למעלה מעשרה. ומאחר וטעם ההדלקה בתוך עשרה הוא כדי שיהא מוכח שלא לאורה הוא צריך אלא הדליק לשם פרסומי ניסא, בזמנינו שמדליקים בחנוכה מיוחדת וניכר לכל שהוא לשם פרסומי ניסא, קיים פרסום הנס אף כשמדליק למעלה מעשרה (הגר"ש אלישיב). ואמנם עדיף להדליק בתוך עשרה כעיקר התקנה, אך אין להעדיף צד ימין מחמת כן.

גר בקומה חמישית

שאלה פתח ביתו לא פונה לרה"ר וחלון ביתו בקומה החמישית גבוה עשרים אמה, היכן ידליק.

תשובה אם יש בתים סמוכים שגובהם פחות מעשרים אמה אל מול החלון, נידונים כרה"ר ויכול להדליק שם.

מקנה חלקו בחדר מדרגות

שאלה המתגורר בבנין רב דירות שוקל להקנות את זכות שימוש בחדר המדרגות לאחר. האם יחשב שאין לו פתח הפונה לרה"ר ויותר לו להדליק בחלון.

תשובה החפץ להיפטר מהמצוה יכול גם להקנות את ביתו לגמרי לכל ימי החנוכה... ואמנם אף אם יקנה את חלקו, לא ייחשב שאין לו חלק בחדר המדרגות וימשיך להתחייב להדליק בפתח, כיון שלא מופקעות ממנו זכות מעבר ודריסת רגל בככל השנה, ורגילים להחשיב 'בעלות' על חדר מדרגות בשימוש כזה. בשונה מדר בעליה שאמנם עובר בבית תחתיו, אך ברור לכל שאין זה רשותו אלא רק משתמש למעבר.

בביהכ"ס שהחיינו. אך המ"ב (שם מה) העתיק רק החצי השני שכתב השע"ת בשמו, שכשבידך שהחיינו בביהכ"ס לא יחזור ויכרך בביתו (אם אין לו בני בית להוציאם בברכתו) ואילו את החצי הראשון לא הביא אלמא לא סבירא ליה כוונתה בזה. משום שבימינו שאין אורחים בבית הכנסת ואין מי שיוצא בהדלקתו אין מקום לשהחיינו אחרי שבידך כבר בביתו (פניני חנוכה).

הדלקה בשחרית

שאלה האם נהוג להדליק נ"ח בבית הכנסת גם בתפילת שחרית.

תשובה מנהג זה הובא בשד"ח (סוף מערכת חנוכה) בשם הבנין שלמה הרב דוולנא. ובלוח ארץ ישראל כתב שכן המנהג בכל בתי הכנסת בארץ ישראל. וזכרנו שמו"ר הבחין פעם אחת באמצע פסוקי דמורה ששכחו להדליק, ורמז לאחד המתפללים שיגש להדליק.

שמן זית דומיא דמנורה

שאלה מהו שמן דומיא דמנורה המהודר ביותר להדלקת נר חנוכה.

תשובה כל השמנים כשרים, אך מצוה מן המובחר בשמן זית שבו נעשה הנס. אמנם שמן המנורה היה עשוי מבשר היות לבדו ואילו השמנים המצויים בשוק בימינו מופקים מבשר היות והגלעין גם יחד, לכן שמן העשוי בבתי בד טבעיים המקפידים על יצירה מהיזהר ללא הגלעין, הוא המהודר ביותר.

בשנותיו האחרונות, השינוי שמן זה עבור רבינו והידר להדליק בו והתבטא כי במכשור המצוי בימינו, ניתן להגיע אף בלא "ראשון, רביעי ושביעי" לשמן מוזכר ונקי עוד יותר, וממילא הוא השמן הדומה ביותר לזה שידלק במנורה במהרה בימינו.

טפח הסמוך

שאלה הדלת נפתחת לכיוון מקום ההדלקה ויש חשש שהחנוכה תיפגע, האם יכול להניחה מחוץ לטפח הסמוך לפתח.

תשובה 'טפח הסמוך' לעיכובא, וכשהניח רחוק יותר לא יצא ידי חובה. ואם הנר הראשון בתוך הטפח הסמוך, אף אם שאר הנרות מוחצה לו, מועיל, כיון שהם סמוכים ונגררים. ואם הדליק רחוק מהפתח, ואחר שהסית דעתו רוצה לתקן את מקום ההדלקה, עליו לכבות ולהדליק מחדש בברכה. ובפתח ישיבה שרבים רוצים להדליק, יכול להדליק בטפח הסמוך לנר חברו, ואמנם יש ליהרר שיהא בטפח הסמוך לשלחת חברו ולא בסמוך לבית חנוכה.

ואם מדליק בתוך ג' טפחים אין זה מועיל מדין 'לבד', דיש צורך שיהא 'היכר' שהם נרות מבעל הבית, אך לבד מחשיב שהפתח 'מוחבר' למקום הסמוך לו.

הוספת לחי על הפתח

שאלה כשקשה לסדר מקום הדלקה בטפח הסמוך לפתח, האם ניתן להוסיף לחי על

צריך להיראות: מחד, בקירוב ואהבה לכולם בלי הבדל כלל, עד שגם הרחוקים אהבוהו, ומאידך, לא חת מפני איש, עמד בתקיפות על משמרת הדת והכשרות, ואף לא ויתר על שקידת התורה גם בימים העמוסים ביותר. ואמא - תפילתה הייתה כשל צדיקים מדרות קדומים, ואף ערכה תיקון חצות.

באותה הפכתי מכן לחורים מצליחים בבית מלא שמחה לילד יתום שהציג ממשפחתו נגדעה. מה כבר אפשר לדרוש מילד יתום שברגע אחד מתבשר בידיעה קשה זו. כל חיי יכולתי להשוב 'אילו' - אילו היו לי חורים, אילו הייתי ממשיך לגדול בבית מצליח, אילו ואילו. כולם סברו כי הכל נחרב, אך אבי יתומים סבר אחרת.

הוא שחמל עליו וגידל אותנו ביד דודים חכמים ונבונים וקירב אותנו לרבותינו פוסק הדור והמשגיח זצ"ל שכיוונו וניווטו. מהם למדנו כיצד להבחין אף בתאונה טראגית זו - ביד ה'. דווקא מאותה נקודה שבעיני בשר ודם היינו אמורים לרדת לשואל תחתית, מסובב הסיבות האיר דרכנו לא לומר 'אילו', אלא להתעלות.

כדי להשריש בלבנו את היסוד שרק הקב"ה הוא עשה, עושה ויעשה לכל המעשים (י"ג עיקרים), ראוי לעמוד על כוונת הלב בברכת 'שעשה לי כל צרכי'. "מניין שחצי שיעור אסור מן התורה, שנאמר 'כל חלב לא תאכלו' משמע אפילו כל שהוא" (יומא עה, א). מכאן שאפילו מחשבה שכל שהוא לא נעשה בהשגחתו אסורה.

כי הוא דואר לכל צרכי. הוא מסדר באיזו משפחה תיוולד, איפה תלמד, עם מי תתחתן, איפה תעבוד, הוא נותן לך את הילדים המתאימים ביותר עבורך, הכל בהתאמה אישית.

אני משתדל שלא לברך ברכה זו בחופזה, שהרי אם לא מכוונים בזה באמת, עלולים לעבור בחשש ברכה לבטלה כפי שהתבטא הגר"ש איערבאך. אני עוצר כל בוקר לפני הברכה ואומר: ריבוננו של עולם, אני מאמין באמונה שלמה שיש לי את כל מה שאני צריך, ומה שאין לי, סימן שאני זקוק לו, כיון שאתה הכל יכול הוא שעושה לי כל צרכי.

כשנוגשים כך לברכה, המבט על כל אירועי היום מתהפך לטובה. אף בשעת פסוקי דמורה באומרי "יתום ואלמנה יעודד", נושא אני לבי לשמים ואומר לו יתברך "שר כוח".

האותה בהתבוננות זו, זוכה להגיע מיוחדת בכל זמני ומקרי. וכפי שכותב החפץ חיים (שער התבונה ח) "וכל זה בא מצד קדושת הנפש ואמונתה הטהורה, שהקב"ה מפקח על כל איש ואשה ועושה עמו הכל לטובה".

אכן כשאדם יודע שהעושה לי כל צרכי מכוון כל צעד ושעל, זוכה לשלווה מיוחדת. ה' יכנו לחוש בכל עת כי מאת ה' היתה זאת לטובה ולברכה.

מוקד ההלכה

שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 31

פרשת וישב תשפ"ב

מאמר להנחה

א מתקבצים אלינו ימי החנוכה, ימים נפלאים של התרוממות והתעלות הנפש, כמו שכותב הדר"ח ה' "ענין חנוכה ופירות הוא להאיר האור המאיר בימים ההם, כפי התיקונים שנתקנו בהם".

בחנוכה, כמו כל יו"ט נותנים ליהודי להתעלות לכל השנה, כמו כל ה'ו"ט בתוך מערכת השנה, שכל יו"ט מוסיף לקומתו של היהודי, ומרומם אותו בבחינה אחרת. אז יש כאן עבודה של מוסף והולך.

צריך לדעת שישנו הבדל גדול בין המועדים האדרייתא למועדים דרבנן. בכל המועדים אדרייתא פירוש הדבר, שהרבש"ע צוה על משהו, ומתעורר האור והכח שהיה בזמן. בפסח מתעורר האור של יציאת מצרים, ובשבועות מתעורר הכח של זמן מתן תורתנו.

אבל בימים טובים דרבנן, בחנוכה ופורים, זה לא מה שהיה, אלא מה **שהתחיל** להיות, זה התחיל אז, בימי מתתיהו ויבמי מרדכי, ומאז בכל תקופה יש חנוכה ופורים, כל הזמן עומדים עלינו כלליתנו, או בגזירות הגוף כמו בפורים, או בגזירות ורנניות כמו בחנוכה. פעם זה היתלד ופעם זה הציונות. וזה היסוד בדרבנן, שזה בא מצידנו, שאנחנו מתעוררים לזה.

ב והנה חז"ל במדרש אומרים: "**כל הנהיאים ראו המלכות בעיסוקן**", כל הנהיאים דיברו על ארבע מלכויות... 'בעיסוקן' הכוונה שראו את הפעולות וההתעסקויות של המלכויות, ובמדרש אחר כתוב שאדם הראשון ראה את המלכויות בעיסוקן, וכן משה רבנו ואברהם אבינו דיברו על המלכויות, שלמה המלך, וכל הנהיאים, כולם דיברו על המלכויות. ובחז"ל מוצאים עשרות פעמים שמוזכר הארבע מלכויות, אימה, חשיכה, גדולה, נועלת – אלו ד' מלכויות. הגמל, השפן, הארנבת, החזיר – ד' מלכויות. וכן ארבע נהרות, ארבע מראות נגעים.

ואפי' בתחילת הבריאה ראינו את הנושא של ארבע מלכויות, עוד לפני שאדם הראשון נברא: "תהו – זה גלות בבל, ובהו – זה גלות מדי, וחושך – זה גלות יון שהשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, על פני תהום – זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חלק כמו התהום". אומר המהר"ל שבכל המדרשים האלו ראינו, שד' מלכויות מושתתים בעצם הבריאה.

ג וזה יסוד גדול בתורה. הרי מה קורה כשיש מלחמות או מאורעות, מלכות עולה ומלכות יורדת? הרי תמיד יש פרשנים 'חרדים' שיגידו מיד למה זה קרה, בדואי כשיבוא משיח יכתבו פרשנויות בכל העיתונים החרדים למה דווקא עכשיו הוא מגיע, ומה זה אומר. [ובסוף יכתבו כמוון שהכל יד' ה', והכל בהכשר הבד"ץ וכו']. הדבר הזה זה נקרא 'להשיכים תורתך'!! אם מדברים על מאורעות בעיניים פוליטיות, בעיניים של אנשי הרחוב, אז אנחנו נמצאים ב'להשיכים תורתך'. הרי באמת צריך להתבונן, מה הפשט להשיכים תורתך? הרי הרמב"ם כותב איזה גזירות נוראות היו שם, הכריחו אותם להשתחוות לפסלים, לאכל דבר אחר. זה נקרא 'להשיכים תורתך'??

אבל התשובה היא, שאפשר ללמוד את כל התורה, אבל זה 'להשיכים תורתך'. אפשר לשמוע את כל המצוות, אבל זה 'להעביר מחוקי רצונך'. כשלא יודעים מה הקב"ה רוצה מיהודי, כשלא חושבים מה התורה רוצה, אז לומדים תורה וישיבים את התורה.

למה? כי ברגע שהבן תורה קודם ציתון – הוא שוכח שיש תורה. ברגע שהוא נכנס לבגד, ברגע שהוא מדבר עם חברים פוליטיקה, אז זה החלק ה'חליני' שלו רח"ל!! לכל אחד יש חלק קודש ויש חלק חול, בחלק קודש הוא לומד מוסר, מתפלל, וכו', אבל אחר כך הוא הולך ברחוב, וכאן הוא מדבר בעיניים של חול איך מסבירים מאורעות. זה נקרא 'להשיכים תורתך', כי זה אומר שבתור 'בן אדם' הוא בלי תורה! האדם' שבן, שאוכל ושיתה ויושן, הוא לא בן תורה. הוא שבוי תחת הפרסומות, שכל התורה כולה לוקחים בשביל שטויות, בשביל שטויות. תפתחו את העיתון ותבינו מה זה להשיכים תורתך, כל מה שמענין זה מה השיגעון ההוא אמר והגוי השני אמר, ומה התורה אומרת? – זה תחפש במדור של הדברי תורה... זה לא שייך לעיתון... האם זה לא להשיכים תורתך??

ד ונכשיו את ראינו שדברים שנמצאים בפרשי הבריאה. כמו שאומר המהר"ל, שעצם המהות של הבריאה נבראה עם ד' מלכויות, שהתפקיד שלהם זה לעקור שם שמים, לעקור את כבוד שמים מהעולם. זה לא מקרה שקרה ש'פתאום' הצליחו לעלות, אלא זה בתחילת העולם, יעקב אבינו ראה אותם בסולם, ואברהם אבינו ראה אותם בבבית בין הבתרים.

איך זה יכול להיות כבוד דבר, שהעולם נברא עם כאלו חסרונות נוראים? ומה המטרה של זה? אם זה רק מקרה שקרה, מאורעות פוליטיים, צריך לשאול את הפרשנים הפוליטיים. אבל אם זה ביסוד הבריאה, שאין שום דבר שיוצא מתנהגותו ית', אז איך זה יכול להיות שיש כ"כ הרבה דברים שמתנגדים להתנהגותו ית'?

בשביל זה צריך ללמוד בעיון את כל היסודות של עבודת ה', להתחיל מהתחלה...

אנחנו יודעים את מה שאומר הנפח"ח שמואל חטא אדם הראשון יש תעורבות שהתערב טוב ברע ורע בטוב, ומה התכלית של זה – התכלית היא יחוד ה'. התכלית צריכה להגיע לתכלית של 'ונגשנו ה' לבדו ביום ההוא', "מלאה הארץ דעה את ה'", שכל הבריאה תתנהל לפי רצונו ית', רק לפי רצונו ית' שמתגלה בבריאה.

אלא שהאדם צריך לעמוד על זה, להתיגע על זה, להשקיע את כל מאמציו בשביל לגלות את יחוד ה', לגלות את רצונו ית' ע"י תורה ה'. כל מילה שהוא לומד ומיישם את זה בחיים, לא סתם שיעשה מצוות, אלא המחשבות שלו הם מחשבות של תורה. שההשקפות שלו הם השקפות של תורה, לא השקפה מהמאמרים בעיתון, מהשקפות זרות שכל המטרה שלהם להעמיד את האדם בבניין, שיבררו מה רצון ה', מה דעת התורה בכל דבר.

כמה צריך להתפלל שלא נטעה בהשקפה לא נכונה, וגם בתורה, שלא נאמר דברים לא נכונים, צריך לבנות על זה כלים בתפילה, שיהיה מחשבה נכונה, הבנה נכונה בלימוד... וגם הדיובר, עמל עצום צריך להשקיע בדיובר... יש הרבה שנהגים מלשה"ד, מרכילות, ומכל איסורי הדיבור, אבל לא נשמרים מאיסור אחר – לדבר שטויות. זה אם איסורו לפעמים ראינו שמדברים בסגנון שמגיע מהרחוב, כל מיני מילים שבאות ממש מהבויב של הרחוב, ונגנסים לתוך עולמה של תורה. הרי פה שלומד תורה ומתפלל להיות פה קדושו!

והמעניין – שהמעשה יהיה מודקוק עם"ה התורה, כל פרטיה ודקדוקיה, עמל עצום לעמוד איפה לשים בדיוק את נות חנוכה. אם היינו בדרגה ב'ז' כמה לילות לפני החנוכה לא היינו יכולים לישון. איפה לשים נרות חנוכה? ומאיפה להתחיל? הרי כל מעשה קטן מי יודע איזה עולמות הוא יוצר.

וכך אדם משלים את עצמו, בשביל להגיע לרצונו ית' שמתגלה בבריאה.

אבל כדי שכלל ישראל יעמוד בנסיין, לכן הקב"ה ברא היפך הטוב רע, שיהיה בחירה בין טוב לרע. אז העולם מלא דברים רעים, כדי שיהיה התמודדות בין טוב לרע, לבטל את הרע ולהשיל את רצונו ית'.

והמייצגים של הרע בעולם, זה ד' מלכויות, כנגד ד' אותיות שם הוי"ה ד' מלכויות שמתנגדים לשם שמים, ולכן גם נלחמים בכלל ישראל שהוא ממלך את מלכות שמים. אם יש להם תפקיד בשורש הבריאה לנהל מלחמת עולם כנגד מלכות שמים.

והבן תורה נמצא באמצע, שהוא צריך להלחם איתם בשביל מלכות שמים, בשביל גילוי רצונו ית' שמתגלה בבריאה.

יש להם בחינה אחת של ה'תורה' שבכל עושה בבריאה, ויש את ה'בה' שמדי עושה, ואת ה'תהום' של אדם, וכל הזמן אנחנו עובדים בשביל להביא את 'רוח אלקים' מרחפת' - רוחו של מלך המשיח.

באמת צריך דרוש שלם על כל ענין וענין מה אז בא ללמד, כל הדברים שכוללים ה'ד' מלכויות. אבל העיקר שצריך לדעת זה שיש מלחמה, מלחמה עם שורש הרע בעולם לגלות את רצונו ית'. כאן נמצאת המלחמה, וכל המלחמות האחרות באים להסיח את דעתנו מהמלחמה האמיתית שישנה.

ואנחנו עדיין מנהלים מלחמה, בד' צומות נלחמים בבבל, פסח זה כנגד מלכות מצרים [שכבר התבטלה] ועם מדי ופרס נלחמים במדי ופרס, זה העבודה של פורים שאז מתגלה האור של המלחמה נגד מדי ופרס, ובחנוכה כנגד מלכות יון, ועם אדום נלחמים כל הזמן.

ה [ת] אנני נא ליסוד שכותב המהר"ל על מלכות יון, אומר המהר"ל, "החל של יוון היה בשביל פילוסופיה, תרגומו 'אוהבי חכמה' היו אותה את החכמה, כל הפילוסופיה הגדולה של העולם יצאה מיוון, שהיו בעלי שכל עצום.

מה לא טוב? התשובה שאמנם כל היום אמרו דברי חכמה עצומים, אבל שלש פעמים ביום היה אריסטו מתבודד. פעם תלמידו החליט שהוא רוצה לבדוק מה עושה אריסטו הגדול בחדר הסגור. הצ'ין ורואו פושט את הגלימה המיוחדת של הפילוסופים. מוציא מהארון חתיכת ד"א, שם אותו על הרצפה, מתוכנף ומתחיל לטרוף את הכשר כמו בהמה. והתמלך משתומם למראה עיניו. לאחר מכן העז התלמיד ושאל את רבו, "למדנו רבנו, 'תורה היא וללמוד אני צריך', איך זה מתאים לאדם מכובד כגון אדם יוון? כשאני אוכל לא אאריסטו, לא אריסטו, לא אריסטו!"

כך היתה החכמה אצל היוונים! אמנם היוונים אהבו חכמה אבל לא חכמת התורה, לא תורה שמקדשת את האדם בכל מהלכי החיים שלו, אלא חכמה מחקרית. קדושת התורה לא היה להם. לכן הם תירגמו את התורה ליוונית, כי יש בה הרבה חכמה, אבל זה לא קשור לתאוות שלי.

ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל היה אומר, 'החדר אוכל את התהום של בן תורה'. בן תורה גם כשאוכל צריך לאכול כמו בן תורה, זה מה שהתורה מלמדת אותנו, לאכול גם זה עבודת ה', עושה הרבה, מקדישם שם, יש להלכות לכל סעודה, לכל שלשה, לכל פעולה הכי גשמיית. הכל התורה מגלה מה לעשות. הכל זה עבודת ה'.

ובזה בנין מה שמסופר שם "אחרי זמן לא רב שלח המלך איש זקן מאתונה לאלן את היהודים לסור מתורת האבות". האם אנטייונים היה באתונה? אמנם הוא היה יווני, אבל הדי התחלק לארבע מלכויות [כנגד ה' כנפים], ולאנטייונים הוא נתן את סוריה. אז למה שלח מאתונה.

וגם למה בא עם זקן, ומדוע לא בא עם פילים ופרשים, אלות וכו', רק עם זקן מאתונה, מה הוא יכול לעשות?

התשובה היא שהוא הביא פילוסוף מאתונה, עם חכמה יוונית. הוא רצה בזה, שילמד את האידאולוגיה של יוון היהודים, יסביר להם את השיטה, וכך כולם יהיו מתיוונים. וכן נפץ לפי את המדרש "ישמע מהכיל קול, כל זמן שמלכות יוון היתה לא חרב ההיכל", כי הרי זה בנין מאוד יפה. אמנם כל האומות מכלים את המקדש, ואת עם ישראל, אבל היוונים לא רוצים לנגוע בעם ישראל, תשאו יהודים אבל מתיוונים, ונהגו את המנהגים שלנו, תדעו איך 'לנהוג מהחיים'.

איזה חרדה ויראת כבוד ואיזה אהבה היה לעם ישראל לביה"מ. ולכן היוונים השאירו אותו, כולם עלו לרגל, אבל במקום שירת הלוויים היה שם תזמורת טמאא. תמשיכו להדליק הלאה את המנורה, אבל עם שכן טמא. ובינתיים הטומאה התמסמם לכם את המוח. בשעת גזירת שמד, אמר הפני הישע, לא אמורים טומאה הותרה בציבור.

ו אומר המהר"ל יסוד, אף פעם הגויים אין להם כח לשלוט בעם ישראל. אם הגויים יבואו ולא ירשו ללמוד ולהתפלל, אף אחד לא ישמע להם. כולם יושבים ולומדים, תפארת גזירה אסור לשבת וללמוד. כולם ימסרו את הנפש בלי בעיה.

נראה לעצמינו אנטייונים מגיע וגוזר גזירות, אסור לבוא לתפילת שחרית בשיבה. הרי כל ביהמ"ד יהיה צפוף ומלא מפה לפה, אם יגזרו גזירה לא לבוא בזמן לסדר, אף אחד לא יאכל ארוחת בוקר, יהיה כמו ליל שבועות. היהודים לא מפחדים מגזירות!

תפארת חזקן מאתונה הביא שירים של כנסיה, של ע"ז! איזה בחור ישיבה לך וישמע שירים של כנסיה. אלא מה, מכניסים את זה על פסוקים, עם מנגינות של כושים אוכלי אדם, כוונים של יצה"ר שמבעירים את הצירים. [היווים כבר החוקרים אומרים את זה]. לשיר זמירות שבת? ממש מיושן. צריכים לקום מנגינות של הגויים.

היום כבר לא צריך לדבר עם חוטים. בשביל מה? היום יש כבר אלחוט שנגנס בתוך הכיס, שאפשר הכל לדבר ולראות, מכל מקום ולכל מקום בעולם. כמובן, בשביל לדבר בלימוד! שחם ושולם לא יקרה מצב שישע לאיזהו מקום ויעלה לו קושיה ולא יהיה לו את מי לשאול. ובפנים יש את כל התועבות, אבל "לי זה לא מפריע".

כל זה מהעצת של חזקן מאתונה. המשיכו ללמוד לעבוד את העבודה, אבל גם ללחץ על הכפתורים. אף אחד לא יראה. תבוא, תיסע לכל מיני מקומות 'להחזיר תהום בתשובה'.

ובנין היטב למה כתוב 'להשכיחם תורתך', הם לא יכלו לגזור 'אסור ללמוד', אז אמרו תלמדו תורה, אבל תסביר את הגמרא ביוונית, עם שכל עקום של משפטים. "תלמדולוגיה"...

"להשכיחם תורתך", הגמ' בשבת אומרת כשהלויים אחרי הנאות העולם שוכחים את התורה. כי הראש תפוס בשטיות, מה אוכלים היום בצהרים, אז מה שמעניין אותנו. ולהעבירם תורתך, ישיבונו מחזקו רצון, מנצנצם, כל בגדיות.

בעת הזאת, אחרי שכולם כבר היו מתיוונים, אז באו הגזירות של יוון, כי היו חסידים שנלחמו עם המתיוונים, והמתיוונים שהיו שבויים תחת יוון, הלכו וקראו לאנטייונים, בוא תעזרו לנו, הם לא נותנים לנו לנהוג את המנהגים של יוון, לעשות את התהליכות שלנו.

הראש היה תפוס כבר בשטיות ובתועבות, אז כבר שוכחים את התורה.

"ולא געלתם זה מלכות יוון", למה דוק על יוון נאמר געלתם. כי "דעות היוונים נראו יפות ביותר", זה נראה מאוד נחמד, אבל זה 'געלתם'. יכול להיות חכם גדול כל היום, אבל עשיתי בליה הוא לא חכם! מוריד את הכובע והחליפה והולך לשוטט בדרכים. להתאוויר מלהיות בן תורה. "זה לא מזיק לי", רחמנא ליצלן, מילה אחת לא יפה, וכבר יש להשכיחם תורתך.

"חיה וקלה בגזירותיה", כאלו גזירות אימות נקרא קלה בגזירותיה. אבל זה התחיל עם גזירות קלות, לא רציני... קצת להתאוויר. אבל בסוף - "החשיכה ענינה של ישראל".

מה זה החשיכה ענינה? עשו אותם חשויים. כמה שאתם מסכנים, לא מכירים את הנאות העולם. עשו אותם לחושך ד"ק. בואו תהנו מהחיים, הכל עם הכשר.

אבל מתתיהו ובניו "מסרו נפשם על העבודה". שהכל יהיה קדוש וטהור. שהשמן יהיה שמו זית זך, שהכלים יהיו טהורים, מהם בא הנצחון.

"רנ מצוה ותורה אור", שהתורה תהיה אור בלב כל אחד ואחד. "והאר עינינו... ולא נבוש".

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולתנצחה להפצת הגליון > דריים פלוס > חיפוש מוסד > ישיבת קהלות יעקב > קטגוריית "עולן חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky688042@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

- כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 -

הוציאוהו ותשרף

הוציאוהו ותשרף [ל"ח כ"ד] פרש"י אמר אפרים מקשאה משום ר"מ בתו של שם היתה שהוא כהן לפיכך דנוה בשריפה. ובנדרים דף ל"ב ב' אמר ר' זכריה משום ר' ישמעאל ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם שנאמר והוא כהן לקל עליון כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם שנאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לקל עליון קונה שמים וארץ וברוך קל עליון אמר לו אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכות קונו מיד נתנה לאברהם שנאמר כו' והיינו דכתיב והוא כהן לקל עליון הוא כהן ואין זרעו כהן.

ולפ"ז תמר אף שהיתה בתו של שם לא היתה כהנת, ובסנהדרין דף נ"א א' פליגי תנאים בבית כהן שנבעלה לפסול ועי"כ נפסלה מכהונה וזינתה אח"כ אם דינה בשריפה ור"מ ס"ל שאין דינה בשריפה, ולכאור' פליגי אם צריך בת כהן או צריך שהיא עצמה תהא כהנת, והשתא לר"מ דס"ל שאם נתחללה שוב אינה בשריפה הרי לכא' ס"ל שרק כשגם היא כהנת דינה בשריפה, וא"כ הואיל וזרעו של שם לא היו כהנים, א"כ למה אמר ר"מ שהיה דינה בשריפה, וע' בס' כלי חמדה.

אם אשת איש בגוי ניתרת כשמת בעלה

הוציאוהו ותשרף [ל"ח כ"ד] בקדושין י"ג ע"ב ילפי' מקרא שמיתת הבעל מתרת, ובפני יהושע שם כ' "אפילו לפי המסקנא דבישראל איכא קרא דמיתת הבעל מתיר אפ"ה בבן נח אסור מעשה דודבק, ובזה הוי אתי שפיר הא דקאמר יהודה הוציאוהו ותשרף משום דתמר בת כהן הוה ואכתי פנויה הוה, ולשיטת ר"י אתי שפיר דבבן נח אין מיתת הבעל מתיר אבל לאחר שאמר יהודה צדקה ממני וא"כ ראה ונזכר והכיר בה שהיא בתולה דער ואונן שלא כדרכן שמשו ובבן נח לא הוי בעולת בעל אלא ככדרכה וקידושין נמי בבן נח לא מהני מיד.

וק' מסנהדרין נ"ח א' בגמ' הק' למאי צריך קרא לאסור אשת אביו בנכרי ותיפול' משום אשת איש ותי' דנפ"מ לאחר מיתה, ומבואר להדי' דאחר מיתה מותרת.

אבל יש להבין שהרי לא מצינו בב"נ ילפותא להתיר מיתת הבעל, וי"ל שא"צ ע"ז ילפותא דהנה ברמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ח מבואר שב"נ שייחד אשה אין להם גירושין אלא אם רצה הוא או היא פורשין ושוב אינה א"א, וא"כ ע"י מיתת הבעל לא גרע ממה שפרש ממנה ומתוך כך שוב אינה א"א.

אך בחי' הר"ן בעמ' ב' הביא מר' דוד שאין גירושין לב"נ ומבואר לפ"ז שע"י שפורש ממנה אינה מותרת, ומ"מ הרי מבואר בגמ' שע"י מיתה מותרת.

וצריך לחלק שבמיתה כיון שאין בעל שוב אינה אסורה, אלא שהרי בישראל חזינו בקדושין י"ג ב' שצריך ילפותא ע"ז שמותרת במיתה הבעל.

אך אפשר שהרי ברמב"ם מבואר שאם פורש ממנה שוב אינה אשת איש, וע"ז פליג ר' דוד וסובר דמה שפורש מעצמו לא סגי, אבל פרישה מוחלטת ע"י מיתה הוי פרישה גמורה ושוב אינה אשת איש.

איסור תענית בחנוכה

בשו"ע רפ"ח ד' מותר להתענות בו תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו וצריך להתענות ביום א', כדי שיתכפר לו מה שביטל עונג שבת, (ומקור ד"ז שצריך להתענות תענית לתעניתו בברכות ל"א ב) ותענית י"ב ב". ובמ"ב ס"ק ט' "אבל המתענה תענית חלום בר"ח וחנוכה ופורים ויו"ט שני של גלויות וחיה"מ צריך למיתב תענית לתעניתו [אחרונים]."

וכן במ"ב ס' תר"ע ס"ק יא ואם עבר והתענה יום שמת בו אבין ואמו או ת"ח צריך למיתב תענית לתעניתה אחר חנוכה.

והנה יש להוכיח ד"ז שאם מתענה בחנוכה צריך למיתב תענית לתעניתו מגמ' זו בר"ה יח ב' איתמר רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא בטלה

מגילת תענית כו' התיב רב כהנא מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד, וירד רבי אליעזר ורחץ, ורבי יהושע וסיפר. ואמרו להם צאו והתענו על מה שהתעניתם.

הרי מפורש שאם נתענו בחנוכה צריך למיתב תענית לתעניתה.

והנה בחול המועד אסור להסתפר ובחנוכה מלבד מה שהוא פשוט כן הרי מפורש כן גם בגמ' הנ"ל שר' יהושע סיפר.

כלי להדלקת נ"ח

חולין ק"ז אמר רבא מגופת חבית שתקנה נוטלין ממנה לידים, תנ"ה מגופת חבית שתקנה נוטלין ממנה לידים.

ובתוד"ה מגופת פ"ה שחקקה, נראה דבלא חקיקה היא רביעית אלא שמשופעת היא ואינה יושבת אלא מסומכת ותקנה היינו שהרחיבה מלמטה עד שיושבת שלא מסומכת וקודם שתקנה אין נוטלין ממנה דאין בית קבול שלה חשוב כיון שאם בא להושיב בלא סמיכה היו המים נשפכין ואין נשאר בהם רביעית ואמר לעיל שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו

ויש שעוררו שצלוחיות של נר חנוכה שמכניסים אותם לתוך המנורה ואין יכולות לעמוד בפני עצמם אלא רק בתוך המנורה והיינו ע"י סמיכה א"כ להתו' אפשר דלא חשיבי כלי, וע' בשער"ת סוף סי' תרע"ג ס"ק י"ג שלא ידליק בקליפי ביצים ובצלים ומבואר שצריך כלי.

אולם באמת שזה אינו דהנה בשו"ע סי' קנ"ט הביא ד"ז שמגפה שאינה יכולה לעמוד בפנ"ע לא חשיב כלי, אבל בסעיף ה' כ' שאם הכלי נעשה לכתחילה באופן זה שצריך סמיכה חשיב שפיר כלי, והיינו שמגופה כיון שאינה עומדת בפנ"ע מוכח שלא נעשית לשימוש זה שיכניסו בתוכה מים, אבל היכא שנעשה לשם כך שפיר הוי כלי.

ויש להוכיח שהרי קבלת הדם צריך בכלי שרת והרי בפסחים ס"ד א' תנן ולא היו לבזיכין שוליים, שמא יניחום ויקרש הדם, ומוכח שכלי שיכול לעמוד רק ע"י סמיכה אבל מ"מ נועד למה שבתוכו חשיב כלי. ובעיקר מה שמבואר שם שצריך כלי, צ"ב שהרי כשמדליק בנר שעוה או חלב אין זה הדלקה בכלי.

אם מותר להדליק נ"ח במקום מטונף

במ"ב סימן תתע"א ס"ק מ"ד כ' אם אבל מתפלל בערב חנוכה מדליק אדם אחר הנרות משום שהחיינו דמברכין אז ומינכר דעת שמחה היא לצבור ואין כדאי שאכל ידליקם [אבל בביתו יכול לברך שהחיינו] אבל שאר ערבית דחנוכה דאין מברכין שהחיינו יכול האבל להדליק נר חנוכה. (ומקורו מט"ז בשם שו"ת מהר"ם מינץ סי' מ"ג).

ובמ"ב הל' מגילה סימן תרצ"ב ס"ק א' כ' אם אבל קורא את המגילה יברך
אחר הברכות משום ברכת שהחיינו שאין האבל מברך להוציא רבים
בברכת שהחיינו והאבל יקרא את המגילה (ומקורו מדרך החיים).

והנה גבי מגילה מבואר שקורא האבל ורק אחר מברך ואילו גבי הדלקה בבית הכנסת כ' במ"ב שאחר ידליק, ולא כ' שאחר יברך והוא ידליק. ואפשר שאין דרך בנ"ח שאחד מברך ואחר מדליק משא"כ במגילה, וגם בנר חנוכה אפשר שאחר ידליק משא"כ בקריאת המגילה שפעמים שאין אחר שיכול לקרות מלבד אותו אבל.

אולם אפ"ל עוד דהנה כבר כתבנו להסתפק אם בהדלקה בבית הכנסת מוציאה את כולם בברכה או שהברכה מוטלת רק על המבשר, וכ' להוכיח מדר' זרע אמת שהובא בשער"ת תרע"א י"א שהברכה היא רק על המדליק ומה"ט כ' שהמדליק לא יחזור ויאמר שהחיינו בביתו אבל הציבור יכולים לומר שהחיינו בביתם והיינו משום שכל הציבור לא יצאו ידי הברכה. ובמק"א כ' נ"מ אם הציבור צריכים לעמוד בעת הברכה אך אם נימא שבשומע כעונה צריך לעמוד אבל כאן דין שומע כעונה לא הברכה רק על המדליק.

והנה לפ"ז אם אחר בא להוציא צריך לדין ערבות, וכמו שיצא מוציא ה"נ מי שאין הברכה מוטלת עליו ה' יכול לברך ולהוציא, אלא שיש להסתפק בדבר שהוא רק מנהג אם מצינו בו דין ערבות, ואם נימא שאין דין ערבות א"ש שאין עצה שאחר ידליק ויוציא את המדליק ויוציא את המברך בברכות, משא"כ בפורים שהברכה מוטלת על כולם וע"כ כל אחד יכול לברך וגם הברכה היא חובה וש"יך בה ערבות.

ובמק"א כתבנו לדון נפ"מ במה שמנהגינו לברך על קריאת מגילת רות ושה"ש וקהלת, ויש לדון באחד שכבר קרא בבית כנסת אחד אם יכול לחזור לקרות ולברך בבית כנסת שני, אם שייך בזה ערבות כיון שאינו אלא מנהג, ונתבאר שע"פ ד' ח' מרן רי"ז הלי אין זה משום ברכה על מנהג אלא דינא דקריאת כתי' הקדש טעונה ברכה וא"כ שפיר יכול לחזור ולברך, אבל אם הוא משום ברכה על מנהג יש לדון כנ"ל.

ויל"ע אם אכל יכול לברך שהחיינו בבית הכנסת על תקיעת שופר, אך י"ל בתקיעת שופר אין זה ענין של שמחה, ורק בהדלקת נ"ח בביהכנ"ס ובקריאת המגילה בבית הכנסת חשיב ענין שמחה. ועוד יש להעיר שאם אחר מברך והוא קורא למה לא ל"ח אבילות בפרהסיא.

יפוצו מעינתיך חוצה ברחבות פלגי מים

היו"ל ע"י וועד התלמידים להפצת שיטת שיעורי ושיחות רבינו הגאון האדיר רבי צבי אליהו הלוי שטיינברג שליט"א בארץ הקודש"

ניתן לקבל במייל: je527686598@gmail.com

ניתן לקבל במייל: jo527686598@gmail.com

לפני ידוע שכל הדברים נערכו ע"י הרב קצ'ליץ קרנלמן ובאחריות ואין לתלות שגיאות באיור כלה.
 ולקבלת העניין באיור, לשלוח את הערות ותוספות ובענין לשונויות וספרי צבא חלה, ניתן לפנות אל העורך הראשי
 zellig747@gmail.com | באקס: 0732549970 | בעמודות נדפס: דף צבא חלה

בבאוא"ל ס' תרע"א סעיף ז' הביא ממור וקציעה שבהללקת נרות בבית הכנסת מברכים רק כשיש עשרה בעת שמדליק, ובבאוא"ל חולק וכו' שאף אם אין עשרה עתה אבל יבאו אח"כ עשרה ג"כ אפשר לברך. והנה בשו"ע נ"ה ס"ב מבואר שדבר שצריך לעשות ב' אם התחילו ב' ויצאו מקצתן גומרים, וא"כ יל"ד למו"ק אם ברכו ברכה ראשונה ב' ויצאו מקצתן אם גומרים ברכה שניה, אך י"ל שד"ז שאם התחילו אין מפסיקין הוא בדבר שצריך ל' משום דבר שבקדושה אך כאן מה שצריך עשרה הוא משום פרסומי ניסא, וא"כ אפשר דל"ש ד"ז, אלא כל שאין פרסומי ניסא אין מברכים. וכה"ג במגילה שלא בזמנה שצריך ב' משום פרסומי ניסא אם יצאו מקצתו.

חנוכה תשפ"ב

דיני חנוכה

מקום ההדלקה

א. **נר חנוכה** מניחו על פתח הסמוך לרה"ר מבחוץ, אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתחו, ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר, ואם הוא דר בקומה שניה או שאין לו פתח לרה"ר מניחו בחלון הסמוך לרה"ר (שו"ע סי' תרע"א ס"ה).

ב. **חצרות** שבזמנינו י"א שאין להם דין חצר משום שאין משתמשים בהם תשמישים צנועים כמו בדורות קודמים שהיו מכבסים ומסתובבים שם בבגדי שינה, ולכן בזמנינו אין להדליק בפתח החצר ולא בכניסה לחדר מדרגות אלא ידליק בפתח הבית הפונה לרה"ר כגון אם גר בקומת קרקע ופתח ביתו נראה לרה"ר, ואם אינו פונה לרה"ר ידליק בחלון (מ"מ החזו"א זצ"ל ע"י שו"ת הלכות סי"א דינים והנהגות פכ"ב אות א), ואולם י"א שגם החצרות וחדרי המדרגות שבזמנינו יש להם דין חצר, ויש להדליק בפתח החצר וחדרי המדרגות, ובמקום שאין פתח לחצר עושים צורת הפתח (מ"מ הגר"י זצ"ל ע"י שו"ת יצחק הל' חנוכה).

ג. **מצוה להניחו משמאל** לפתח כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ויהא מסובב במצוות (שו"ע שם סעי' ז'), ובצירוף טלית קטן שלובש בבגדיו הרי הם ג' מצוות שראשי תיבות שלהם צמ"ח ציצית מזוזה חנוכה (תשובות מהרי"ל סי' מ'), ואפילו כשיש כבר נרות אחרים משאר בני הבית, מ"מ יניח כל אחד שלו כדי שיהא מסובב במצוות שלו (חוט שני חנוכה פ"ט).

ד. **צריך להניחו בטפח הסמוך לפתח** כדי שיהיה ניכר שבעל הבית הניחו שם (מ"ב שם סקל"א), ואם הניחו רחוק יותר י"א דהרי זה כמי שהדליקו ברה"ר ואינו יוצא יד"ח (ע"י חוט שני שם), וי"א שאין זה אלא דין לכתחילה אבל אין זה מעכב ובלבד שניכר שההדלקה משתייכת לבית (אילת השחר שבת כ"א), אמנם אם רבים מדליקים בפתח אחד כמו שמצוי בישיבות, רשאים להניח הנרות זה בצד זה אף שרק נרותיו של הראשון הם בטפח הסמוך לפתח, הואיל וניכר דכולם שייכים לפתח זה (חוט שני שם).

ה. **מצוה להניחו למעלה** משלושה טפחים סמוך לקרקע [שהוא 29 ס"מ למ"מ החזו"א ו-24 ס"מ להגר"ח נאה] ועד גובה עשרה טפחים [שהוא 96 ס"מ למ"מ החזו"א ו-80 ס"מ להגר"ח נאה], ואם דר בקומה שניה מניחו בחלון אפילו אם החלון גבוה יותר מ" טפחים (מ"ב שם סק"ז), ובדיעבד יוצא יד"ח גם בפחות מג' טפחים וביותר מ" טפחים עד כ' אמה (שו"ע שם סעי' ו').

ו. **המדליק נרות במרפסת** ידליק על פתח המרפסת ולא על המעקה, ואף אם יצטרך להגביה את החנוכיה כדי שתראה היטב ויפסיד את המעלה של למטה מעשרה טפחים, מ"מ מעלת הפתח עדיפה שזה נחשב ג"כ כפתח הבית הפונה לרה"ר שהוא עיקר מקום ההדלקה, וגם יש בו את מעלת מזוזה בימין וני"ח משמאל (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), ומ"מ אם אין רואים את הנרות מרשות הרבים יכול להדליק על המעקה של המרפסת אפי' אם המרפסת אינה מקורה (חוט שני שם בשם מ"מ הגר"י קניבסקי זצ"ל).

ז. **חלון** שיש בו סורגים הבולטים אפשר להניח עליהם את הנרות כשיש פרסומי ניסא גדול יותר כשמניחים על הסורגים, אבל צריך שיהיה ניכר גם לבני הבית, ואולם אין להניח ע"ג מזגן שאינו ניכר לבני הבית אלא לבני רשות הרבים (חוט שני שם).

ח. **נרות חנוכה שהניחם למעלה מכ' אמה מרה"ר** (11.76 מטר לדעת מ"מ החזו"א ו-9.80 מטר לדעת הגר"ח נאה) לא יצא (שו"ע שם ס"ו), ולכן מי שגר בקומה רביעית שהוא למעלה מעשרים אמה ידליק בפתח הבית כדי שהדיירים בקומתו יראו הנרות, ואפילו אם יש בניינים גבוהים ממול אפילו הכי עדיף שידליק בפתח הבית שהוא פרסומי ניסא לעוברים בחדר מדרגות שנחשב כרשות הרבים מאשר להדליק בחלון הפונה לבתים שממול שהוא פרסומי ניסא לרבים ברשות היחיד (הגר"י אלישיב זצ"ל), ואם אין עוברים ושבים בקומה שגר בה, ידליק בחלון ויקיים פרסומי ניסא לדיירים הגרים בבתי ממול, ובכל אופן עדיף שידליק גם בפתח הבנין ויברך למעלה ולא יפסיק בדיבור עד אחרי ההדלקה בפתח הבנין (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), וי"א שיעשה גם "אמלתרא" דהיינו מנורות זוהרות שהעין שולטת בהם גם למעלה מכ' אמה (הגר"י זילברשטיין שליט"א).

ט. **נר חנוכה שהוא למעלה מכ' אמה לדעת הגר"ח נאה, ולמטה מכ' אמה לדעת מ"מ החזו"א** יש להקל כהחזו"א דספק דרבנן לקולא (והגר"י זצ"ל אמר דב"ב שהחזו"א הוא המרא דאתרא השלטא ביה עינא תלוי לפי העינים של החזו"א).

י. **בתים הנמוכים מכ' אמה מרשות הרבים** כמו בתים הנמצאים מתחת לכביש יוצאים ידי חובה, שלמטה העין שולטת גם ביותר מכ' אמה (אילת השחר שבת כ"ב ע"א).

יא. **הגר בקומה שהיא למעלה מכ' אמה לרחוב הצמוד, אך ביחס לרחוב הרחוק היא פחות מכ' אמה**, אם העוברים ושבים ברחוב הרחוק רואים הנרות בהסתכלות רגילה הרי זה כמדליק למטה מכ' אמה (ע"י שו"ת שבה"ל ח"ד ס"ה ואילת השחר שם).

יב. **מי שנמצא יחידי בין הגויים אין צריך להדליק בחוץ דפרסומי ניסא** הוא רק לישראל ולא לגויים (שעה"צ סי' תרע"ב סק"ז בשם שלטי גיבורים ושו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' ק"ה אות ז'), אבל ליהודים הרחוקים מתורה ומצוות קיים ענין של פרסומי ניסא, ואדברה בזה גורם שגם אלו שלא מדליקים לכל הפחות יקיימו ענין של רואה (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בשם מ"מ הגר"י זצ"ל).

הדלקה מפני החשד

יג. חצר שיש לה שני פתחים לשני צדדים שונים כגון מזרח ומערב או צפון ודרום, צריך להדליק בשניהם מפני החשד שלא יאמרו העוברים באחת כמו שלא הדליק בזה לא הדליק בזה (שו"ע סי' תרע"א ס"ח), אבל אם יש לו שני חלונות משתי רוחות אין צריך להדליק אלא בחלון אחד שהכל יודעים שיש לבית כמה חלונות ולא יבואו לחושדו שלא הדליק (חוט שני שם).

יד. בזמנינו שיש מנהגים שונים על מקום וזמן ההדלקה י"א שאין חיוב להדליק מפני החשד (הגרש"ז אויערבך זצ"ל), ואולם י"א שגם בזמנינו יש חיוב הדלקה מפני החשד דרבים מדליקין בחוץ ויבואו לחושדו (הגר"ש אלישיב זצ"ל וכן נוהג הג"ר יעקב פרידמן שליט"א בביתו בתפוח להדליק בשלושה פתחים), ויש שחילקו דבזמנינו אין חוששים לחשד בבי' פתחים אבל מ"מ חוששים לחשד אם לא מדליק בבית כלל כגון כשנוסע מביתו וצריך להדליק מפני החשד או לסגור את התריסים שיהיה ניכר שאין שום אדם בבית (הוראת החזו"א זצ"ל להגר"ח שקליט"א כשנוסע לשבת לירושלים שימנה שליח שידליק גם בביתו בב"ב מפני החשד וכן הורה שסגי בסגירת התריסים).

במה מדליקין

טו. כל השמנים כשרים לנר חנוכה (שו"ע סי' תרע"ג ס"א), ומצוה מן המובחר להדליק בשמן זית (רמ"א שם), ואין לערב מעט שמן קנולה עם רוב שמן זית (דביטול ברוב מבטל דינים ולא נותן דינים כמוש"כ העונג יו"ט ס"ד, ועוד דלא מועיל בזה ביטול ברוב כלל דבעינן שמן זית זך שאורו יפה וזך), ויש מהדרים בשמן זית הראוי לאכילה שבו הדליקו במקדש (הגר"ש אלישיב זצ"ל, אילת השחר שבת כ"ג ע"א).

טז. פתיל צף ופתילה המצופה בשעוה אף שברגע הראשון נדלקת הפתילה מכח השעוה והדלקת הפתילה מכח השמן נעשית רק בהמשך לא הפסיד את ההידור להדליק בשמן (הגר"נ קרליץ זצ"ל), ואמנם י"א שיש להחמיר בזה דהדלקה עושה מצוה וא"כ ההדלקה היתה בשעוה ולא בשמן, ולכן ישתמש בפתילות של צמר גפן בלבד (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), ויש עצה להטביל הפתילה בשמן או לשורפה קודם הדלקה (ואולם לפמ"ש"כ בשו"ת דברי יציב או"ח סי' רפ"ד שאם הדליק נר של שעוה שהשלהבת שלה היא ביותר מכל אמה ולאחר איזה רגעים הגיע למטה מכל אמה יצא משום דאשו משום חציו וכל מה שנדלק אח"כ נעשה ע"י מעשיו עכשיו, א"כ נמצא דהדלקה בפתיל צף נחשבת ג"כ כהדליק מתחילה בשמן דהדלקת השמן אח"כ נעשית על ידו).

יז. אם הניח השמן תחת המיטה לא ידליקו בו נר חנוכה משום שמאכל שהיה תחת המיטה שורה עליו רוח רעה, וכיון דנמאס לאכילה נמאס למצוה, אבל אם השמן הוא מר דאינו בר אכילה אין שורה עליו רוח רעה ומותר (בן איש חי פ"י וישב), ולפי"ז אם הניח תחת המיטה שמן זית הראוי לאכילה לא ידליק בזה, אבל אם הניח שמן למאור שאין ראוי לאכילה ידליק בזה.

מנין הנרות

יח. מצות נר חנוכה נר איש וביתו, והיינו נר אחד בכל בית, ולהידור מוסיף בעה"ב נר בכל לילה כמנין הימים עד שבלילה האחרון יהיו שמונה, ודעת המחבר שאע"פ שבני הבית מרובים לא ידליקו יותר, וכן מנהג בני ספרד (שו"ע סי' תרע"א ס"ב), ודעת הרמ"א דכל אחד מבני הבית מדליק כדן המהדרין ומוסיף והולך, וכן מנהג בני אשכנז (רמ"א שם), ואפילו קטן שהגיע לחינוך (רמ"א סי' תרע"ה ס"ג), והגיע לחינוך לענין הדלקת נרות חנוכה הוא מגיל שיוזע להדליק נר בעצמו ומבין ענין הנס (תשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ו אות ט"ו), וקטן מבני ספרד שרוצה להדליק אין למנוע ממנו (שו"ת אור לציון ח"ד סי' מ"ב אות ב).

יט. למנהג אשכנז דכ"א מבני הבית מדליק י"א שיכוונו בני הבית שלא לצאת בהדלקת אביהם כדי שיוכלו לברך על הדלקתם דאל"כ אין מברכים על הידור (שו"ת רע"א תנינא סי' י"ג), וי"א דיוצאים בהדלקת אביהם בכל ענין, ומ"מ מברכים דההידור הוא הוא מעשה נפרד מבעה"ב (מג"א בדעת הרמ"א שאין להדליק נר של בני הבית מנר בעה"ב דנר דבעה"ב לבד חשיב נר מצוה הובא במ"ב סי' תרע"ד סק"ו, ומהגרא"ל שטיינמן זצ"ל, שמעתי דלדעת המ"א אף אין מועיל כוונת בני הבית שלא לצאת, ועי' ח"י מרן רי"ז הלוי הל' חנוכה ואבי עזרי שם ואשר לשלמה תנינא בהקדמה, ואצל הגר"ח גריינמן זצ"ל נוהגים שבני הבית יוצאים בברכת בעה"ב ואין מברכים בעצמם), **ובכל אופן ידליק בעה"ב ראשון ואח"כ בני ביתו ולא ידליקו בני הבית קודם להדלקתו דנמצא דמהדר הוא את הדלקתם** (כתבי תלמידים מבית בריסק).

זמן הדלקת הנרות

כ. זמן הדלקת הנרות לדעת המחבר הוא **בצאת הכוכבים** (סי' תרע"ב ס"א), וכן מנהג החסידים ועדות המזרח, ומתפללים מעריב ואח"כ מדליקים (עיי' בבואה"ל), ויסדר החנוכה לפני שיתפלל כדי שיוכל להדליק מיד אחר מעריב, ואולם לדעת הגר"א (מובא במ"ב שם סק"א) זמן ההדלקה הוא **בשקיעה** וכן מנהג אשכנז, (ומרן הגר"ז זצ"ל הקפיד שתהיה ההדלקה בשקיעה בדיוק, וכן מנהג הארז"ל להדליק בשקיעה ממש דהדלקה עושה מצוה ואז יכול לזכות באור הגנוז מששת ימי בראשית שקיים בנר חנוכה), ומ"מ אף הנוהג להדליק בשקיעה ישים שמן שיהא דולק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים (מ"ב שם), ומרן החזו"א זצ"ל נהג להדליק עשרים דקות לאחר השקיעה (בערך בשעה 4:55) כדי להרויח את שתי השיטות (וכן נהג האדמו"ר בעל ה"בית ישראל" מגור זצ"ל).

כא. אם עבר הזמן ולא הדליק, יכול בדיעבד להדליק כל הלילה עד עלות השחר **בברכה**, ומ"מ ידליק במקום ההדלקה בפתח ביתו (עיי' שו"ע שם ס"ב, ומ"א סק"ו ופר"ח סק"ב ומ"ב סק"א), ונראה דאף שמדליק בסוף הלילה לא ידליק בביתו דהא הטעם דמדליק בדיעבד כל הלילה הוא משום לישנא בתרא בגמ' דעד שתכלה רגל מהשוק היינו 'לשיעורא', אבל אין זמן להדלקה ויכול להדליק כל הלילה, וזה פלא שהרי מפורש בברייתא שם דנ"ח מדליקו על פתח ביתו מבחוץ לפרסומי ניסא, ועי' דיש להדליק במקום שיש אפשרות לראות את הנרות מבחוץ אף כשמדליק בסוף הלילה, ועי' ברשב"א שם דאף ללישנא קמא דעד שתכלה רגל מן השוק הוי זמן ההדלקה מ"מ ידליק כל הלילה דקצת פרסומי ניסא איכא והיינו בחוץ), ואפ"י אם הגיע לביתו פחות מחצי שעה סמוך לעלות השחר ידליק בברכה (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ו וכן משמע בלשון המ"ב שם סק"א), ובלבד שבני ביתו ערים אבל אם הם ישנים יקיץ שנים או שלושה מהם כדי שיוכל להדליק בברכה (שעה"צ שם סק"ז), ויכול להעיר ג"כ קטנים שיש בהם דעת להבין מה זה נ"ח (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), אבל אסור להעיר את אביו ואמו דמחויב בכבודם (הגר"י זילברשטיין שליט"א). ומ"מ המנהג לברך אף אם אינו יכול להעיר את בני בית דפרסומי ניסא אינו מעכב (עיי' בשעה"צ שם בשם החמד משה ומסיק דהמברך אין מוחין בידו ובאגרות משה או"ח ד' סי' קה אות ז' פוסק דמחויב לברך וכן הורה הגר"ש וואזנר זצ"ל).

כב. יש אומרים שמי שטרוד בשעת ההדלקה (שנוסע מביתו ובשעת ההדלקה יהיה בדרך) יכול להדליק נר חנוכה מפלג המנחה ואילך, ויכול לברך על הדלקה זו ובלבד שיתן בה שמן שידלק עד כחצי שעה לאחר צאת הכוכבים (שו"ע סי' תרע"ב סי"א ומ"ב שם), ומכל מקום עדיף לכתחילה שישלח שליח או ידליק בעצמו מאוחר בלילה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ל"ו, חוט שני חנוכה עמ' שי"ז).

כג. אשה החוזרת מאוחר בלילה ימתין לה בעלה להדלקה משום שלום בית כל עוד שלא כלתה רגל מן השוק (הגר"ה ואזנר זצ"ל, וידוע המעשה עם רבי נחומק זצ"ל רבו של הח"ח שהמתין להדליק נרות חנוכה עד שאשתו תחזור הביתה משום שלום בית, ואמנם כל זה בחו"ל שמדליקין בפנים אבל באר"י יכול להמתין רק כל עוד שלא כלתה רגל מן השוק עי' פניני חנוכה עמ' קע"ב), ואין צריך לומר שאם הבעל חוזר מאוחר לביתו לא תדליק אשתו עבורו כיון שהוא עיקר הבית אלא א"כ כלתה רגל מן השוק (עי' ביאוריה"ל סי' תרע"ה סי"ג שהביא את דברי חז"ל "תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו"), ולמנהג החסידים שמדליקים בפנים תמתין לו כל הלילה (מבית לוי מועדים).

כד. כשמדליקים עליו בביתו יוצא ידי חובת הדלקה, ומ"מ צריך לראות נר חנוכה ולשמוע הברכות מאחר משום ד"א שגם אם מדליקים עליו בביתו צריך לברך על הראיה להודות על הנס (עי' מ"ב סי' תרע"ו ושו"ע סי' תרע"ז סי"ג, ועי' בס' נר חנוכה פ"ד אות כ"ט, ואמנם הורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א דכיון שברכת הרואה היא רק אחרי שרואה נר דלוק, ואילו המדליק עצמו מברך קודם ההדלקה א"כ אין הרואה יכול לצאת בברכת המדליק א"כ יראה תחילה נר חנוכה שכבר דלוק ע"י אחרים ואז יכול לצאת ידי חובת ברכה מפי המדליק שמברך אחריו, עי' בס' נר חנוכה שם הערה ס"ט, ואולם מהגרא"ל שטיינמן זצ"ל שמעתי דכיון שהמדליק מברך עובר לעשייתו להדלקה נחשב כמי שרואה ההדלקה ויכול לצאת מהמדליק אף שלא רואה נרות אחרים).

כה. אם מדליקים עליו בביתו **ורוצה** לברך ברכות הראיה בעצמו יש עצה שיכוין שלא לצאת בברכת שעשה ניסים ושהיינו שמדליקין בביתו דאז אין מתייחסים ברכות אלו אליו ושפיר יכול לברך בעצמו (כדעת שו"ת רעק"א מהדו"ת סי' י"ג שפי' דטעם הסוברים דכשהדליקו עליו בביתו אינו מברך משום שמוציאים אותו גם בברכות אע"פ שלא שמע אותם, אבל אם טעמים **דלמדליק** אין דין "רואה" והיינו דתקנת רואה נתקנה רק למי שלא מדליק אבל המדליק אין יכול להפריד בין ההדלקה לראיה א"כ לא יועיל עצה זו דכיון שמדליקין עליו בביתו אין לו דין רואה, ואולם כבר פסק המ"ב כדעת רעק"א בס' תרע"ו סק"ד ובס' תרע"ט סק"א ובשעה"צ שם).

סדר ההדלקה

כו. ביום הראשון מתחיל להדליק בצד ימין של החנוכיה, ויניח את הנר הראשון בקנה הימני שבחנוכיה ובכל יום מוסיף נר סמוך לו ועליו מברך וממנו ממשיך לימינו (שו"ע סי' תרע"ו סעי' ה'), ואין חילוק בין מניח מימין הפתח ובין שמניח משמאל הפתח תמיד יתחיל הברכה בנר הנוסף (מ"ב שם סק"ט בשם הב"י), ולכן יש לעמוד בצד שמאל של החנוכיה שכשיתחיל להדליק בנר השמאלי לא יהא כמעביר על המצוות (מ"ב שם), וי"א שאין לברך על הנר הנוסף שהוא הידור מצוה אלא לעולם יברך על הנר שהדליק ביום הראשון, וסדר ההדלקה משתנה לפי מקום הנחת החנוכיה, שכאשר יש מזוזה בפתח ומניח החנוכיה משמאל לפתח **מבחוץ** מדליק מימין לשמאל כדי להדליק בטפח הסמוך לפתח, ואם אין מזוזה מימין ומעמיד החנוכיה מימין לפתח **מבחוץ** מדליק משמאל לימין דאז הטפח הסמוך לפתח הוא בהדלקת הנר השמאלי, ואם מדליק בחלל הפתח שאין בו טפח הסמוך לפתח או מדליק בחלון מתחיל משמאל לימין משום כל פניות יהיו לימין (הגר"א עי' מ"ב ושעה"צ שם).

כז. טעה והדליק פחות **נרות** ממנין הימים, כגון שהדליק ב' נרות ביום ג' צריך להוסיף נר נוסף אבל לא יברך (ח"א כלל קנ"ד סכ"ט), ואם הדליק וראה מיד שחסרו נרות מההידור לא ישיח עד שיביאו לו השאר (בן איש חי פרשת וישב י').

כח. טעה והדליק יותר ממספר הנרות כגון שביום ג' הדליק ד' נרות יצא ידי חובתו (חכמת שלמה על השו"ע), ואולם צריך לכבות את הנר הנוסף שהוסיף בטעות כדי שלא יפסיד ההיכר של אותו היום (חוט שני פ"ט עמ' ש"ג) ויכבה את הנר הראשון מימין שהוא הנר האחרון שהדליק, ואף אם ביום הראשון הדליק שנים צריך לכבות אחד כדי שלא יתבטל ההיכר ביום השני (הגר"י קרליץ זצ"ל ויבלח"ט הגר"ח קנייבסקי), ועוד שלא יאמרו לצרכו הוא מדליק (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

כט. אם יש לו שתי נרות ביום השלישי לא ידליק אלא אחד (מ"ב סי' תרע"א סק"ה), ואולם אם התחיל להדליק ביום השלישי את הנרות ולא הצליח להדליק את השלישי לא יכבה את הנר השני אף שאין היכר לימים באופן זה (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), וי"א דאם יש לו ב' נרות ביום השלישי ידליק שנים משום ריבוי נרות (מרן הגרא"מ שך זצ"ל באבי עזרי' ה' חנוכה, ונפק"מ במי שהדליק נרות כנגד חלון זכוכית שאינה שקופה שניכר בחוץ שיש שם נרות אבל אין ניכר מספר הנרות דהורה הגר"ש אלישיב זצ"ל דלא יוצא אלא ידי עיקר הדין של נר איש וביתו אבל לא ידי מהדרין ולדעת הגרא"מ שך יוצא בזה ידי ריבוי נרות).

ל. טעה והדליק בחנוכיה של חברו (טעות זו מצויה מאד בישיבות או בבתי מלון, שמדליקים כולם בחדר האוכל) יחזור וידליק בלא ברכה, וישמע ברכה מחבירו (עי' מ"ב סי' תרע"ג סק"ב "שמן גזול צ"ע אם כשר לנר חנוכה שואל ומשיב חלק א' מהדורא תליתאה סי' שמ"ט" ועיי"ש טעמו דקנאו להשמן ע"י שאסרו באיסור הנאה וכמבואר בתוס' שבת דף נ"ח ע"א דע"י שנאסר בהנאה חשוב שינוי מעשה, ואף שהמדליק לא טלטל את הנרות וא"כ ליכא קנין גניבה וא"כ אינו כגב לקנות בשינוי; הרי כבר כתב רעק"א כתובות ל"ד ע"ב דשינוי מעשה חשוב להקרא קנין גזילה אף שלא קדם לו מעשה קנין של הגזול, והיה מעשה בבעל חנוכיה שבא ומצא את חנוכיתו דולקת וכיבה אותה והדליקה מחדש, ולא טוב עשה דכיון שקנה הראשון את השמן בשינוי מעשה ע"י שאסרו בהנאה, א"כ נמצא שהדליק בשמן של חברו, ואצלו אין שינוי מעשה שהרי כבר נאסר בהנאה).

לא. יקבץ אשתו ובני ביתו בעת ההדלקה והברכות לפרסם הנס (חיי אדם כלל קנ"ד אות כ' בן איש חי וישב אות א').

לב. ראוי שלא לצאת מביתו בתוך חצי שעה להדלקת הנרות שמצוה לראותם דולקים והוא פירסום הנס וחיוב מצוה (מקור חיים לבעל החוות יאיר תרע"ב סק"ב וז"ל "נ"ל שעיקר המצוה היא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראותם ולשמוע בהם ולא סגי שידליק וילך לו"), ויש להאריך בשירים ופיוטים חצי שעה לכל הפחות (יסוד ושו"ש העבודה שער י"ב פ"א), ובכח הראיה של הנרות לטהר כל מה שפגם בראיית העיניים שהאור הגנוז לצדיקים לעתיד לבא טמון בנר חנוכה (המגיד מקו"ניץ זצ"ל).

לג. בליל ראשון מברך ג' ברכות: להדליק, שעשה נסים, ושהחיינו, ובשאר ימים להדליק ושעשה נסים, ואם לא בירך שהחיינו ביום א' יברך ביום שנזכר בשעת ההדלקה (שו"ע תרע"ו ס"א), ואם לא בירך עד יום השמיני אפשר שיברך על עצם הזמן של חנוכה אפילו בלא הדלקה (שע"צ שם סק"ג שמסתפק בזה ומניח בצ"ע).

לד. הדליק נר חנוכה ושכח לברך, אם נזכר קודם שהדליק את כל נרות ההידור יכול לברך את כל הברכות, ואם נזכר לאחר שהדליק את כולם מברך רק שעשה נסים וביום א' גם שהחיינו, וכדין רואה שמברך ב' ברכות (מ"ב ס"י תרע"ו סק"ד).

לה. אין להפסיק בדיבור בין הברכות להדלקה ואם הפסיק צריך לחזור ולברך (עפ"י שו"ע קס"ז ס"ו), ואולם אם הפסיק בדיבור אחרי שהדליק נר אחד אינו צריך לחזור ולברך (שו"ת מנחת יצחק ח"ד ס"י קט"ו וח"י ס"י ס"ד), ואומרים הנרות הללו אחר שהדליק הנר הראשון, ויש שנוהגים לאומרו אחר שסיים את כל ההדלקה קודם שהדליק השמש (מ"ב ס"י תרע"ו סק"ח).

הדלקה עושה מצוה

לו. הדלקה עושה מצוה ולפיכך אם כבתה אין זקוק לה, ואפילו בערב שבת אם כבתה קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום אין זקוק לה (שו"ע ס"י תרע"ג ס"ב), ומ"מ ראוי להחמיר לחזור ולהדליקה ובפרט בערב שבת ואינו מברך (רמ"א שם ומ"ב סק"ז), אבל אם הדליקה ולא נתן בה שמן כשיעור או הדליקה במקום הרוח אפילו אם דלקה כשיעור לא יצא וצריך לחזור ולהדליק בלא ברכה (שו"ע ס"י תרע"ה ס"ב ומ"ב סק"ח וס"י תרע"ג סק"ה), ואם הדליק על דעת לכבות, דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו 'טעמא דקרא' דנחשב כהדליק במקום הרוח ולא יצא, ולכן בערב שבת כשיש לו רק נר אחד נר שבת קודם לנר חנוכה ולא אומרים שידליק נ"ח ויכבה ואח"כ ידליק נר שבת, ואמנם דעת הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל דאין המחשבה מגרעת את מעשה ההדלקה ויצא).

לז. אם כבה אחד מהנרות ואפי' הנר הראשון קודם שהשלים את כולם צריך לחזור ולהדליקו, כיון שצריך דבעת ההדלקה יהיו כל הנרות כחשבון הימים (ביאור"ל ס"י תרע"ג ס"ב), ונמצא דשייך הדלקה שכולה הדלקה של הידור שהלא בכבה הנר הראשון כבר נתקיימה המצוה ומדליק את הנר הראשון רק כדי שיהיה לו נרות כחשבון הימים, ויתכן דלפ"ז שיש אפשרות שכל הנרות של הידור, א"כ באופן שלא יכול להדליק בפתח הבית רק נר אחד ידליק נר אחד בפתח הבית ואת נרות המהדרין דמוסיף והולך בחלון, וכגון ביום ג' ידליק נר אחד בפתח ביתו ושלושה נרות בחלון ונמצא שידליק ארבעה נרות חוץ מהשמש בנר שלישי של חנוכה, וצ"ע).

לח. טוב שכל אחד ישתדל להשיג חנוכיה יפה לפי כחו (מ"ב תרע"ג סק"ח ויש הוכחות שהחנוכיה אינה רק היכי תמצי לקיום המצוה אלא חלק מקיום מצות הדלקת נ"ח), ועל זה אחז"ל הרגיל בנר שמקיימה בהידור זוכה לבנים ת"ח, ואמנם אם חושש להדליק בחנוכיה של כסף בחוץ שמא תגנב עדיף שידליק בחוץ בחנוכיה פשוטה משידליק בפנים בחנוכיה של כסף (וע"י באה"ט ס"י תרע"ג סק"יג שהמהרש"ל קנה חנוכיה של כסף ובליל ב' הדליק בה ובירך שהחיינו, והטעם שחיכה ליום השני עם החנוכיה שרצה לברך גם על ההידור שהחיינו, ואין הברכה הפסק כיון דמברך שהחיינו על השימוש של החנוכיה שהיא חלק מצורת ההדלקה, וכמו שמברך שהחיינו קודם עטיפת טלית חדשה).

איסור הנאה מנרות חנוכה

לט. אסור להשתמש לאור נרות חנוכה כגון למנות מעות או לראות תוית של תרופה, ואפי' ללמוד לאורה אסור (ע"י שו"ע ס"י תרע"ג ס"א), וי"א דמותר לעיין בספר בדרך עראי (באה"ט שם סק"ד), ולעיין בספר לצורך איזה ספק שמסתפק בדין הנרות ודאי מותר (שע"ת שם סק"ד), וכשיש הפסקת חשמל אין צריך לצאת מהבית כדי לא להנות מהנרות (שע"ת ס"י תרע"ג סק"ג).

מ. לאחר שעבר זמן הצריך להדלקה יכול להשתמש לאורה, ואולם ראוי להתנות לכתחילה שלא מקצה את השמן אלא לשיעור ההדלקה משום דיש הסוברים שאם נתן בסתם הקצה הכל למצותה (מ"ב ס"י תרע"ב סק"ז, וס"י תרע"ז סק"ח).

הדלקת "שמש"

מא. נוהגים שחוץ מהנר שבו מדליק את הנרות מניחים נר נוסף ליד נרות החנוכה כדי שלא יהנו מהנרות אלא מהנר הנוסף והוא הנקרא "שמש" (שו"ע שם), וי"א שאין מוסיפים עוד נר אלא הנר שבו מדליק את הנרות מניחו לנר נוסף וממילא הנר הנוסף הוא נר של שעה שהרי בשמן א"א להדליק את הנרות (רמ"א שם וכן נוהגים החסידים), ואמנם אין להשתמש לאור השמש תשמיש של גנאי כגון לגזוז צפרנים או להכנס עמו לבית הכסא בהפסקת חשמל (באה"ט שם סק"ז, ודבריו הם על דברי הרמ"א שיש רק נר נוסף אחד שבו אין להשתמש תשמיש של גנאי כיון שמדליקין אותו כנר נוסף, אבל להשו"ע שיש שני שמשים אחד שמדליקין אותו את הנרות ואחד בשביל נר נוסף מותר להשתמש בנר שמדליקין אותו תשמיש של גנאי שהרי משמש רק להדליק בו והרי הוא כגפרור בעלמא ולא כנר נוסף של חנוכה).

מב. שני בנ"א המדליקים נרות חנוכה בסמוך, צריך כ"א להדליק שמש לעצמו ולא יסתמך על של חברו (הגרא"ל זצ"ל).

מג. יש להזהר שלא להשתמש לצורך ה"שמש" בכוסיות שהשתמשו בהם יום קודם לנרות המצוה, משום שנשאר שם שמן האסור בהנאה ונאסר השמן כולו משום תערובת, ואולם אם לא נשאר שמן בכוסיות אין לחשוש לבליעות משום שלא הקצה מתחילה אלא השמן שנדלק ולא השמן הבלוע, ובלא"ה כלי זכוכית להרבה פוסקים אינם בולעים (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

שבת חנוכה

מד. בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחילה ואח"כ נר של שבת (שו"ע ס"י תרע"ט ס"א), ואם הדליק קודם נרות שבת ולא קיבל שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ נרות חנוכה, וכ"ז דוקא באיש, אבל אשה המדלקת כיון שבסתמא מקבלת שבת בהדלקתה לא תדליק אח"כ של חנוכה אלא תאמר לאחר להדליק והוא יברך ברכת להדליק בשבילה, אבל ברכת שעשה נסים ושהחיינו יכולה לברך בעצמה דלא גרע מרואה נרות אצל אחר דמברך שעשה נסים ושהחיינו בשבת (מ"ב שם סק"א בשם הפמ"ג).

מה. יכול להדליק נר חנוכה בערב שבת ולברך בעוד היום גדול (רמ"א שם), ודוקא אחר פלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם הלילה (מ"ב שם סק"ב), והשנה זמן זה הוא בשעה 32: 3. ויש הנוהגים בערב שבת לומר רק "הנרות הללו" בשעת ההדלקה, אבל "מעוז צור" שרים בליל שבת בסעודה (לקט יושר עמ' 153 שכן נהג רבו בעל התורה"ד וכן נהג מרן הסטייפלר זצ"ל).

מו. צריך ליתן שיעור של שמן בערב שבת כדי שיספיק לדלוק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים (מ"ב שם סק"ב), ויש להקפיד שגם הקטנים שהגיעו לחינוך שידליקו נרות בשיעור זה ולא יתנו להם את הנרות הפשוטים הדולקים רק חצי שעה (פשוט), ולכן בירושלים שנוהגים להדליק נרות שבת 40 דקות קודם השקיעה, מאחרים את ההדלקה ומדליקים 25 דקות קודם השקיעה (לוח א"י, וכן נהג הגרש"א), אבל י"א שידליקו בזמן הרגיל שהרי יש היום בית קיבול לשמן הראוי לדלוק זמן רב (הגרש"א זצ"ל).

מז. נכון להתפלל מנחה בערב שבת קודם הדלקת הנרות שלא יהיה תרתי דסתרי (מ"ב שם ושעה"צ סק"ז, וטעם זה שייך רק אם מדליק מבעוד היום גדול וסומך על ר"י דמפלג המנחה נחשב כמו לילה אבל אם מדליק קודם השקיעה שהוא הזמן לרבנן בערב שבת יכול להתפלל מנחה לאחר ההדלקה, ע"י שעה"צ בסוגריים שם), ועוד טעם שמנחה כנגד תמיד של בין הערביים והדלקת נרות היתה אחריו (שע"ת שם סק"א), וכן מטעם דתדיר ושאינו תדיר (פוסקים), ואם אין לו מניין לא יתפלל ביחידות אלא יתפלל במנין לאחר ההדלקה (א"ר סק"א).

מח. שבת חנוכה יש להרבות בסעודה יותר משאר שבתות השנה (בן איש חי שנה א פרשת וישב אות כ"ח).

מוצש"ק חנוכה

מט. יש נוהגים להקדים תפילת ערבית במוצש"ק כשלושים וחמש דקות אחר השקיעה, ויש שמקדימים מארבעים וחמש לארבעים דקות אחר השקיעה (ובלוח א"י כתב להתפלל 23 ד' אחר השקיעה, כדי להדליק שלושים וחמש ד' אחר השקיעה), ויש שאין מקדימים כלל ומתפללין כבכל מוצאי שבת (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), ואין אומרים ויתן לך בבית הכנסת (לוח א"י).

נ. במוצאי שבת מזדרזין להדליק נרות חנוכה מיד בגמר תפילת ערבית כדי שלא יעבור זמן ההדלקה, ולכן באם אפשר נכון להכין מערב שבת הפתילות והשמן להדלקה במוצאי שבת כדי שיוכל למהר ולהדליק במוצאי שבת, ואם רוצה בשבת לומר לבני ביתו שיכינו את הנרות והשמן מיד במוצאי שבת יאמר להם ע"י רמז שיש מצוה להדליק נרות במוצאי שבת בהקדם האפשרי (וידוע על הגה"צ רבי דוד בהרן זצ"ל שהזריז מאד להדלקת הנר במוצש"ק, וקפץ דרך חלון בית הכנסת ורץ לביתו להדלקת הנרות).

נא. מדליקים נרות בביהכ"נ קודם הבדלה (שו"ע סי' תרפ"א ס"ב), ובבית י"א שמדליק ואח"כ מבדיל (רמ"א שם), וי"א דמבדיל ואח"כ מדליק (ט"ז ע"י מ"ב שם סק"ג), ומרן החזו"א הדליק ואח"כ הבדיל ובסוף ימיו הבדיל ואח"כ הדליק, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (מ"ב שם), ומי שנכנס לביתו ופוגע בחנוכיה תחילה ידליק קודם משום אין מעבירין על המצוות (הנהגות ופסקים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל עמ' 100, והגר"ח קרליץ זצ"ל כשהיה גר ב"ם והדליקו את החנוכיה בחוץ היה מדליק ואח"כ מבדיל משום שפגע בחנוכיה תחילה אבל כשהגיע לב"ב והדליק בחלון הבדיל קודם משום שפגע תחילה בהבדלה שהכינה לו הרבנית ע"ה).

נב. מי שנוהג להדליק נר חנוכה ואח"כ להבדיל ושכח לומר אתה חוננתנו בתפילה ובא לביתו בזריזות ובירך להדליק נר של חנוכה ונזכר שלא הבדיל בתפילה ולא אמר ברוך המבדיל בין קודש לחול והרי אסור לעשות מלאכה קודם שיבדיל מה יעשה? העצה הטובה ביותר שאחד מבני הבית יוצאו בברוך המבדיל, ואם אי אפשר נראה שידליק נר אחד ואח"כ יאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול וימשיך להדליק את שאר הנרות (ע"פ הרמ"א סי' רצ"ט ס"י דמלאכה קלה כמו הדלקת נר מותרת בלא הבדלה, ואף שהמ"ב מסיק שלא כדבריו, מ"מ כיון דנפק מפומיה דרמ"א ראוי הרמ"א לסמוך עליו כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, והגר"ח קנייבסקי שליט"א אמר שיאמר הוא עצמו ברוך המבדיל ולא נחשב הפסק דהוא כמו שאומר תנו אוכל לשור דלא נחשב הפסק, ואולם הגרא"ל שטיינמן זצ"ל אמר דהוי הפסק ולא דמי לתנו אוכל לשור דהוי צורך האכילה משא"כ כאן דלא הוי צורך ההדלקה אלא צורך המלאכות).

דין אכסנאי (אורח) בחנוכה

נג. אורח שמתארח בעיר אחרת אפי' ליום אחד לאכילה ושינה ואין מדליקים עליו בביתו יתן פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן ויוצא בזה ידי חובת הדלקה (שו"ע סי' תרע"ז ס"א), וי"א דצריך בעל הבית להוסיף אף מעט שמן בשביל האכסנאי חוץ משמן חצי שעה שנותן בשביל עצמו (מ"ב שם סק"ב), ואולם למנהג האשכנזים דכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו נכון יותר שידליק האורח בעצמו (ע"י מ"ב שם סק"ג ושעה"צ סק"י דכהנים שהמנהג להיות מן המהדרין יבואו לחושדו שלא הדליק נר חנוכה, וע"י בשלמי תודה חנוכה עמ' קט"ז שהוכיח מלשון השעה"צ שם סק"ט דאכסנאי המשתתף בפרוטה מקיים בזה גם דינא דמהדרין לכל אחד), **וכן המנהג דהנשואים המתארחים אצל הוריהם ונחשבים לאכסנאים מדליקים בעצמם** (הוראת גדולי הפוסקים הגרש"א והגרש"א זצ"ל).

נד. מי שמתארח וסועד אצל חברו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר צריך לילך לביתו כדי להדליק נר חנוכה (מ"ב שם סק"ב).

נה. אורח שאשתו מדלקת נר חנוכה בביתו יוצא ידי חובתו בהדלקתה (שו"ע שם ומ"ב סק"ב). ומכל מקום אם רוצה להדליק בעצמו באכסניו ולברך רשאי ובלבד שיכון שלא לצאת בהדלקתה, (רמ"א שם ס"ג), ומ"מ טוב יותר לשמוע הברכות מאחר או להדליק הנרות לפני שאשתו מדליקה כי י"א דאינו יכול לנתק עצמו מהדלקת אשתו בביתו (מ"ב שם סק"ט).

נוסע חוץ לביתו

נו. מי שנוסע לשבת לעיר אחרת ואוכל במקום אחד וישן במקום אחר, מדליק במקום שאוכל, אבל אם אוכל באולם שמחות ידליק במקום שישן, ואמנם אם ישן בביתו הקבוע ואוכל אצל אחרים ידליק בביתו (ע"י שו"ע סי' תרע"ז ס"א).

נז. מי שנוסע מחוץ לעיר למשך השבת ימהר במוצ"ש לחזור לביתו בעוד שלא כלתה רגל מן השוק (בערך בשעה 10: 00 וכל מקום לפי עניינו) וידליק בביתו, ואם לא יספיק להגיע לביתו בזמן זה, ידליק במקום שנמצא שם וישאר שם כשיעור של חצי שעה (הוראת הגרש"ה ואזנר זצ"ל), ועדיף להשאר ללון שם במוצ"ש ולאכול מלוה מלכה, ובבוקר סעודה נוספת (הוראת מרן החזו"א זצ"ל).

יולדת השווה בבית"ח בחנוכה

נח. יולדת השווה בבית החולים בחנוכה, ובעלה מדליק בביתם יוצאת בהדלקת בעלה, וראוי שתראה נר חנוכה ותשמע ברכת שעשה נסים ושהחיינו, ואם בעלה בבית הוריו י"א שאין יוצאת בהדלקתו וצריכה להדליק בבית החולים, או לצאת בהדלקה של האחראי בבית"ח (הגר"י קרליץ זצ"ל), וי"א דאשה טפלה לבעלה ויוצאת בהדלקתו בכל מקום שמדליק (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

דין חתן בנר חנוכה

נט. חתן המתחתן בחנוכה וחופתו אחר צאת הכוכבים עליו להדליק בבית הוריו, אבל אם יוצא מבית הוריו לפני זמן ההדלקה, כגון שבת הוריו בירושלים ומתחתן בב"ב ויגור בה, אין יוצא בהדלקה שמדליקין בבית הוריו אפי' את עיקר הדין של נר איש וביתו, משום שברגע שיצא ממפתן בית הוריו לחופתו עקר דירתו ואינו סמוך שוב על שולחנם ועליו להדליק בלילה כשיגיע לביתו החדש, ויבקש מאחד מבני המשפחה להצטרף אליו כדי שיוכל לברך את ברכות ההדלקה בפני שניים, ויש שעושים את חדר היחוד בביתם החדש של החתן והכלה ומדליקים שם את נ"ח (הליכות שלמה פי"ד סי"ד), וי"א דלא נחשב שעוקר דירתו כשיוצא מבית הוריו אלא רק לאחר הנישואין שהרי אם תברח הכלה קודם החופה יחזור לבית הוריו, ולכך יוצא הוא בהדלקה שמדליקין עליו בביתו ורק צריך להדליק בביתו החדש משום נר מהדרין של כ"א ואחד (הוראת הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

קטן שהגדיל בחנוכה

ס. מי שנעשה בר מצוה בחנוכה ומנהג אבותיו להדליק בשקיעה, י"א דידליק גם את הנר של ליל יום הבר מצוה **בשקיעה** ואינו צריך להמתין לצאת הכוכבים שאז יהיה בר חיובא מדינא (הליכות שלמה פט"ז סי"ד הגר"י קרליץ זצ"ל), ואולם י"א דיחכה וידליק **בצאת הכוכבים** (הגרא"ל שטיינמן והגר"ה וואזנר זצ"ל, ומ"מ ברכת שהחיינו מברך ביום הראשון אף שנעשה בר מצוה באמצע חנוכה ואינו חוזר ומברך כשיגדיל), ואם חל ליל הבר מצוה בשבת, **ידליק בער"ש ויברך רק ברכת להדליק, ובליל ש"ק יברך שעשה נסים ושהחיינו על ראית נ"ח, וכמו מי ששכח לברך עד אחר ההדלקה דיכול לברך שעשה נסים ושהחיינו דלא גרע מרואה** (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), וכל זה בקטן שהגדיל אבל בקטנה שהגדילה אין צריך אביה להמתין מלהדליק עד צאת הכוכבים (עי' אשרי איש עמ' רס"א).

דיני יארצייט ואבל בחנוכה

סא. כל דיני אבילות נוהגים בחנוכה (מ"ב סי' תרפ"ג סק"א), ומנהג בני אשכנז ד"חיוב" תוך י"ב על אביו ואמו אין ניגש להיות ש"צ בשחרית שיש בו הלל אלא במנחה ומערב, ויש אומרים שיתפלל שחרית ובאמירת הלל יחליפו אחר (מ"ב תר"ע סק"ב ותקפ"א סק"ז), ומנהג החסידים שאבל לא נגש כלל להיות ש"צ בחנוכה (וכן מורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א בביהכנ"ס לדרמן).

סב. אבל לא ידליק את נרות בית הכנסת ביום הראשון של חנוכה משום שאין ראוי שיברך שהחיינו בציבור, ואולם בביתו יכול לברך שהחיינו (מ"ב תרע"א סק"ד).

סג. אבל בתוך י"ב חודש לא ישתתף במסיבות חנוכה, ומ"מ בחור ישיבה שהוא אבל מותר לו להכנס לחדר האוכל במסיבת חנוכה משום שזהו ביתו ואינו חייב לצאת מביתו מפני זה, אך לא ישתתף בריקודים (הגר"י איערבך זצ"ל).

סד. נוהגים לומר הלל בחנוכה בבית האבל כיון שהוא חיוב מדינא, אבל האבל לא יאמר ויצא לחדר אחר (מ"ב תרע"ג סק"א).

סה. אין הולכים לבית הקברות בימי חנוכה ואפי' מי שיש לו יארצייט ילך קודם חנוכה (כף החיים סי' תר"ע סק"ג, בן איש חי פרשת וישב אות כב), אולם לקברות צדיקים מותר (וכן נהגו בבגדד לעלות לקבר יהושע כהן גדול בחנוכה בא"ח שם), ויש הנוהגים לעלות לבית הקברות ביארצייט אלא שאין אומרים תפילת אל מלא רחמים ודברי הספד רק תהילים וקדיש (הליכות שלמה פי"ז הע' 31).

איסור עשיית מלאכה לנשים

סו. נוהגים הנשים שלא לעשות מלאכה חצי שעה אחרי הדלקת נרות כיון שהנס נעשה על ידן (שו"ע סי' תר"ע ס"א ומ"ב סק"ג), ויש בזה ג"כ טעם ע"פ הסוד (בן איש חי וישב אות כ"ז), ואין להקל בזה (שו"ע שם), ואף אם כבו הנרות בתוך חצי שעה וכבתה אין זקוק לה מ"מ לא יעשו מלאכה (הגר"ח קנייבסקי שליט"א), ואסרו רק מלאכות כמו תפירה וסריגה כיבוס וגיהוץ אך שאר עניני הבית כהדחת כלים בישול ואפיה מותרים, ומנהג ירושלים שגם בישול ואפיה אסורים, וראוי להמנע משטיפת הרצפה (מבית לוי).

הדלקה בבית הכנסת

סז. מנהג ישראל להדליק נרות בביהכנ"ס ולברך עליהם משום פרסומי ניסא (שו"ע תרע"א ס"ז), והמנהג להדליק בין מנחה למערב (רמ"א שם), והמדליק יחזור וידליק בברכה בביתו, ומ"מ לא יחזור על ברכת שהחיינו אם לא שמדליק להוציא אשתו ובני ביתו (מ"ב שם ס"ק מ"ה), ודעת הגר"י קרליץ זצ"ל דגם באופן הפוך דהיינו אם בירך שהחיינו **בביתו** אינו חוזר ומברך שהחיינו בביהכנ"ס (וכן המנהג בכולל חזו"א שמדליקים בכל יום מימי החנוכה נרות בשעה 8:00 לאחר שהדליקו בבית ואין מברכים ביום א' שהחיינו), ואולם דעת הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שיכול לחזור ולברך שהחיינו בביהכנ"ס לצורך הציבור (וכן המנהג בכולל פוניבז' שמדליקין בשעה מאוחרת קודם מעריב ומברך הש"ץ ביום א' גם ברכת שהחיינו, עי' בזה בשע"ת שם סי' תרע"א סק"א).

סח. מיקום החנוכה בביהכנ"ס בצד דרום כמו במקדש, וצורת העמדת החנוכה בין מזרח למערב, והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון ומדליק **בנר הסמוך לארון הקודש** ומוסיף והולך בכל יום נר לשמאלו ופונה משמאל לימין (מ"ב שם סק"ג).

סט. בית כנסת שיש בו כמה מניינים יש להניח בו שמן בכמות גדולה שידלק עד המנין האחרון (הגר"ח קנייבסקי שליט"א), ואולם אם כבו הנרות י"א שיכולים כל מנין להדליק פעם נוספת ולברך, וכן אם יש חדרים לתפילה (שטיבלך) מלבד האולם המרכזי, יש להדליק בכל חדר שמתקיימת בו תפילת מעריב לפרסומי ניסא (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

ע. יש להקפיד שיהיה מנין בבית הכנסת בשעת ההדלקה דכל עיקר ההדלקה בבית הכנסת היא לפרסומי ניסא, ואם אין לו מנין או בערב שבת שהציבור מתאחר ידליק בלא מנין ויברך (מ"ב סי' תרע"א סקמ"ז ובביאור"ל ד"ה ויש ודלא כמוש"כ המור וקציעה דצריך שיהיו מנין אנשים בשעת ההדלקה בבית הכנסת לעיכובא ואם השעה דחוקה ידליק בלא ברכה).

עא. קטן יכול להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בברכה משום שעיקר ההדלקה בביהכנ"ס היא לפרסומי ניסא ואין מוציאין בזה אחרים ידי חובה, אך אין לעשות כן מפני כבוד הציבור, אבל באופן שאין מנין בהדלקה כגון בערב שבת שעדיין לא הגיעו המתפללים לביהכנ"ס יכול קטן להדליק (שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ס"ה אות א').

עב. אין לברך על הדלקת נרות חנוכה שמדליקים במסיבות חנוכה שאין תקנת חז"ל להדליק אלא בביהכנ"ס או בפתחי הבתים, ויש למנוע זאת והמברך ברכותיו לבטלה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ה, ושו"ת ציץ אליעזר חט"ו).

עג. רבים נוהגין להדליק נרות בביהכנ"ס בלא ברכה קודם תפילת שחרית (לוח א"י ועי' מור וקציעה סי' תרע"ה).

ההדלקה בישיבות

עד. בני הישיבה האוכלים בבנין אחד וישנים בבנין אחר יכולים להדליק בחדר האוכל אף שהוא מקום אכילה משותף לכולם (הוראת החזו"א זצ"ל לבני ישיבת פוניבז' עפ"י הרמ"א סי' תרע"ז ס"א דמקום האכילה עיקר, עי' שלמי תודה חנוכה), אבל עדיף שידליקו בחדר בו הם ישנים ויאכלו שם לפחות ארוחה אחת בכל יום, ובזה מרויח אף דעת השו"ע דמקום שינה עיקר, ובפרט שדעת הרבה מגדולי ההוראה שצריך להדליק בפנימיה משום שחדר האוכל אינו נחשב בית אלא כמסעדה (שו"ת אגרות משה או"ח סי' ע', ושו"ת שבה"ל ח"ג סי' פ"ג ועי' חוט שני עמ' ש"ט), ואם חדרי האוכל והפנימיה בבנין אחד אין הבדל אם ידליקו בחדר האוכל או בפנימיה כי כל הבנין הוא ביתם וכמו שבבית אין מדליקים בחדר שבו אוכלים דוקא אלא היכן שיש יותר פרסומי ניסא (שו"ת שבה"ל שם).

עה. בחור בישיבה גדולה שישן בבית הוריו בלילה אבל אוכל בישיבה וישן בה שנת צהריים, ידליק בבית הוריו, ואם יגרם בכך ביטול תורה ידליק בחדר האוכל של הישיבה (שו"ת מנחת יצחק ח"ז סמ"ח, חוט שני חנוכה עמ' ש"ט).

עו. בחורי ישיבות קטנות הישנים בביתם ואוכלים שם ארוחת צהריים, ישובו לביתם בזמן ההדלקה (פשוט).

עז. רשאים הבחורים להדליק בפתחי הפנימיות ובפתחי חצר הישיבה אפילו שהחצרות של היום לא נחשבים כבית לדעת החזו"א, כיון שמסתובבים שם הבחורים בבגדי שינה, וכל מקום לפי המציאות הנהוגה בו (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

עח. בחורי ישיבה בני עדות המזרח י"א שאינם יוצאים בהדלקת אביהם כיון שאינם נחשבים סמוכים על שולחנו וצריכים להדליק בישיבה (חוט שני חנוכה), וי"א דנחשבים סמוכים על שולחן אביהם ויוצאים בהדלקתו (שו"ת אור לציון), ולצאת ידי ספק טוב שישתתפו בפרוטה וישמעו הברכות מאחר (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

עט. בחור שנתמנה להדליק נ"ח בהיכל הישיבה לא ידליק שוב בפנימיה או בחדר האוכל בברכה (עי' שעה"צ סי' תרע"א סקנ"ב).

איסור אכילה ולימוד קודם הדלקה ואם מועיל שומר

פ. משהגיע זמן הדלקת נרות אסור לאכול או לישון ואם התחיל פוסק (מ"ב סי' תרע"ב סק"י), ויש להחמיר שלא לאכול חצי שעה קודם זמנה (שעה"צ סק"ד), ואמנם אין האיסור אלא לבעל הבית המדליק אבל היוצאים בהדלקתו מותרים באכילה.

פא. אסור להתחיל ללמוד תורה חצי שעה קודם זמן ההדלקה, ואמנם יכול להקל ללמוד חצי שעה לפני השקיעה ולסמוך על הפוסקים שזמן ההדלקה הוא מצאת הכוכבים (שעה"צ שם), ובכל אופן מותר ללמוד הלכות חנוכה חצי שעה לפני הזמן דכיון שעסוק באותו ענין לא חיישינן שישכח (חוט שני חנוכה פ"ט עמ' ש"ח).

פב. בחצי שעה קודם זמן ההדלקה מועיל שומר כדי שבינתים יוכל ללמוד או לאכול אבל משהגיע זמן ההדלקה דהיינו שרוצה לאכול ומבקש מאחר שיזכירונו להדליק את הנרות **לא מועיל שומר** (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, והטעם דכיון שהגיע זמן ההדלקה אף בלא אכילה אסור לאחר את הזמן, ועי' ביאור"ל סי' תל"א לענין בדיקת חמץ, ואולם למנהג החסידים שמדליקין בפנים וההיכר הוא לבני הבית אי"צ להדליק בזמן דוקא ומועיל שומר, ועי' רמ"א שם ס"א דבזמן הזה שמדליקין בפנים אי"צ מעיקר הדין להדליק בזמן ומ"מ טוב יותר לזהר גם בזה"ז).

אמירת הלל ועל הנסים

פג. כל שמונת ימי חנוכה גומרים את ההלל, והוא חיוב מדינא להודות ולהלל (שו"ע סי' תרפ"ג ס"א), ויש אומרים שאף נשים חייבות באמירת הלל (שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ר"ה, ועי' שלמי תודה חנוכה סי' י"ח).

פד. בשמונת ימי חנוכה אומרים 'על הנסים' בברכת המזון ובתפילה בברכת מודים, ואם לא אמר אין מחזירין אותו (שו"ע סי' תרפ"ב ס"א), ומ"מ כששכח 'על הנסים' בברכת המזון כשמיגע ל'הרחמן' יאמר 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כמו וכו' (רמ"א שם), ויאמר כן מיד אחר לעולם אל יחסרנו (לוח א"י, אולם מדברי המ"ב סק"ה שכתב דבר"ח יאמר הרחמן זה אחר הרחמן שאומרים בר"ח, משמע שמקומו לפני הרחמן הוא יזכנו), וכן בתפילה יאמר כן אחר התפילה קודם 'יהיו לרצון' (מ"ב שם סק"ד).

פה. אמירת על הנסים בברכת המזון רשות (גמ' שבת כ"ד ע"א), ולכן י"א שאם הזכיר של חנוכה בשבת בברכת המזון ולא של שבת חוזר לראש ואינו מזכיר של חנוכה כיון שאינו חובה (מ"א סי' קפ"ח סק"ג ושו"ע הגר"ז סי"ד), ואולם להלכה יחזור ויאמר גם על הנסים (שעה"צ שם סק"א שהטעם שלא העתיק את דברי המ"א במ"ב משום דדבריו אינם מוכרחים).

קריאת התורה

פו. בכל יום משמנות ימי חנוכה קורין בפרשת הנשיאים ג' קרואים בכל יום (שו"ע סי' תרפ"ד ס"א), ואם טעו וקראו קריאה של יום אחר כגון שקראו ביום ג' את הנשיא של יום ב' יצאו דאין קפידא בימים (מ"ב שם סק"ג, ויש לעורר דמצוי שהבעל קורא את הנשיא של אותו יום והעולה לתורה קורא בטעות נשיא של יום אחר ונמצא שקריאתו היתה ביחיד ואין על זה ברכת התורה וצריך הבעל קורא לחזור עוד פעם על קריאה זו, ואף שבדיעבד יכול לברך על קריאתו של הקורא אע"פ שלא קרא איתו, מ"מ כאן גרע שקרא קריאה אחרת).

פז. בר"ח טבת קוראים ד' אנשים לס"ת ומוציאים שני ספרים באחד מעלים ג' קרואים וקוראים בענין ר"ח, ובשני מעלים הרביעי וקוראים בענין חנוכה (שו"ע שם ס"ג), ואם טעה הש"ץ וקרא רביעי בשל ר"ח אין צריך לקרות יותר דאין משגיחין בשל חנוכה, ואם הוציאו ס"ת שני צריך לקרות חמישי בשל חנוכה משום פגמו של ס"ת (שו"ע שם ומ"ב סק"ד).

סופגניות

פח. נוהגים לאכול סופגניות המטוגנות בשמן זכר לנס שנעשה בשמן, ועוד טעם לפי שברכתן מעין ג' אשר מוזכר בה ענין המזבח להזכיר חנוכה המזבח שהיה בחנוכה ומוזכרת רק בברכת מעין שלוש ולא בבהמ"ז (הגרא"ז מלצר זצ"ל מובא בהליכות שלמה פרק י"ז, ורבינו מימון אבי הרמב"ם כתב "ופשט המנהג לעשות סופגין בחנוכה והוא מנהג הקדמונים משום שהם קלויים בשמן זכר לנס").

פט. מברכין על סופגניות בורא מיני מזונות (שו"ע סי' קס"ח ס"ג ורמ"א שם), אפילו אם דעתו לקבוע עליהם סעודה (מ"ב שם סק"ע), וירא שמים לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה (שו"ע שם), וכל זה אם אוכלם לשובע אבל אם אוכלם לקינוח בעלמא כמו בסופגניות הנמכרות בזמנינו צריך לברך עליהם מזונות גם אם אוכלם בסעודה, ולא מרויח כלום אם אוכלם בסעודה, ואדרבה מפסיד בכך שנכנס לספק ברכות לשיטת ר"ת שברכתו המוציא אלא א"כ מכיון במפורש בברכת המוציא גם על הסופגניה (עי' ביאורה"ל ד"ה ויר"ש מה מרויח יר"ש שיאכלנו בתוך הסעודה הלא בא לקינוח והתירוצים לא שייכים בענייננו אלא אם יכוין בהמוציא, וחכ"א מורה לבני קהילתו לעשות את עיסת הסופגניות עם מיץ פירות ומעט מים דאזי מברכים עליהם בודאי מזונות כדין פת הבאה בכיסנין רק שלא יקבעו על כך סעודה).

צ. סופגניה שהניחה בתנור כדי לחממה לא נחשב כאפיה וברכתה עדיין מזונות, וכן בשבת מותר להניח סופגניה המטוגנת בשמן על גבי המיחם לחממה ואין זה נחשב כצליה אחר בישול כיון שאין משתנה טעמה על ידי זה (חזו"א או"ח סי' ל"ז סק"ד).

דמי חנוכה

צא. נוהגים לחלק מעות חנוכה לילדים (מין הסטייפלר זצ"ל היה מחלק דמי חנוכה בנר ה' שהוא היום היחיד בחנוכה שלא חל בשבת), והטעם הוא שהיונים אסרו ללמוד תורה וכשנצחום נתנו לילדים מעט כסף כדי להחזירם ללימוד התורה ולזכר זה נותנים דמי חנוכה לילדים (שפתי חיים בשם הרב מפונבז''), ויש בזה גם טעם על פי קבלה (הגר"ח פלאגי' בס' מועד לכל חי סי' כ"ז).

זאת חנוכה

צב. יום שמיני דחנוכה הוא אחרון של חנוכה והוא הנקרא זאת חנוכה על שם שבקריאת התורה של יום זה קוראים "זאת חנוכה המזבח", ויום זה הוא גדול ומסוגל והוא גמר החתימה של יום הכיפורים (לקוטי מהרי"ל ומקורו על פי קבלה שיש בו מעין החתימה שמסיימים לשלוח הפתקים), ובספרים הק' כתבו עניינים נשגבים במעלת וגדולת היום (ועי' בס' בני יששכר שכתב דמה שאומרים הקדמונים שחנוכה הוא זמן לעורר פקידה של עקרות כמו ר"ה, עיקר הסגולה הוא ביום אחרון של חנוכה), והמנהג אצל הצדיקים לעשות סעודה גדולה ביום זאת חנוכה (וכן נוהגים בחצרות האדמו"רים לעשות טיש בזאת חנוכה).

שריפת הפתילות

צג. השמן הנותן בכוסיות של החנוכה לאחר היום השמיני, וכן הפתילות, עושה להם מדורה ושורפם משום שהוקצו למצותם ואסור להנות מהם, ואין להשאיר שמן זה אפילו להדלקת נ"ח של שנה הבאה שמא ישכח וישתמש בו לחולין (שו"ע סי' תרע"ז ס"ד ומ"ב סק"ט), ואמנם יש מתירים להשתמש בהם לצורך הדלקת נרות שבת או ביהכנ"ס (ערוה"ש שם סק"ו והליכות שלמה).

צד. השמן שנותן בבקבוק שאותו ייחד כדי להשתמש ממנו לנ"ח מותר להשתמש בו לחולין ואין צריך לשורפו (ביאה"ל שם).

צה. כוסיות החנוכה אין צריך לשורפם אלא רשאי לזרוקם אף לאשפה אבל אם ניכר שהשתמשו בהם לצורך הדלקת נ"ח אין לזרוקם דרך בזיון, וכן אין לזרוק את החנוכה דרך בזיון אם ניכר שהשתמשו בה להדלקת נ"ח (אשרי האיש עמי' ר"מ).

צו. יש הנוהגים שאת השמן הנותן מצניעין לסגולה להשתמש בו לרפואת חולי "שושנה" ברגל ורמז לזה "ומנות קנקנים נעשה נס לשושנים" (שיח שרפי קודש מהגה"ק רמ"מ מקאצק זצ"ל ורבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א מציע סגולה זו לחולי שושנה), ואמנם לזה יש להתנות שלא יאסר השמן רק כשיעור זמן ההדלקה (הוראת הגר"ח קרליץ זצ"ל), וי"א דאין צריך להתנות שהרי אפי' לצורך רפואה סגולית מותר לחולה שאין בו סכנה לעבור על איסור דרבנן (הגר"ח זילברשטיין שליט"א ועי' באר היטב סי' שכ"ח סק"ג).

צז. אין להשכיר דירה למי שלא ידליק נר חנוכה משום שמכשילו בביטול מצוה דרבנן של נר חנוכה והרי זה כמו שמשכיר בית למי שלא יקבע מזוזה דעובר בלפני עור על שמכשילו בביטול מצות עשה של מזוזה (עי' קובץ תשובות ח"א סי' קי"ז בסופו דאסור להשכיר דירה למי שלא יקבע מזוזה דהרי בלא בית אינו חייב במזוזה, ומה"ט נראה דאין להשכיר בית למי שלא ידליק נ"ח דהרי בלא בית אינו חייב בהדלקת נ"ח, ואולם לדעת הגרא"ל שטיינמן זצ"ל דגם מי שאין לו בית חייב בהדלקת נ"ח וידליק על הספסל ומה שתיקנו דין רואה הוא למי שאין לו נר או שמן או שלא יכול להדליק מחמת הרוח א"כ אין זה חיוב על הבית ואין מכשילו בביטול מצות עשה שהרי אף בלא בית חייב ולא ידליק).

הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א גאב"ד בד"ץ בני ברק

ביטול עיסקת קניית דירה

כאן קנין גמור בחלק מהדירה, ואם רוצים לבטלו צריכים לעשות קנין בחזרה מהקונה למוכר.

ופעמים שמוסיפים בחוזה שחוץ ממה שכל תשלום יקנה חלק יחסי בדירה, יש גם התחייבות שהמוכר ימשיך למכור את שאר חלקי הדירה, וכן הקונה מתחייב שימשיך לקנות את שאר חלקי הדירה, על ההתחייבות הזו אפשר למחול אך לא על הקנין, רק כאן יש מקום לשאלה, שכיון שהקונה קנה חלק מהדירה לפי האחוזה ששילם. יש מקום לומר שהוא קנה את זה בתנאי שהמוכר ימשיך למכור את שאר החלקים שיש לו, וברגע שמחלו על ההתחייבות והמוכר כבר לא מתחייב להמשיך למכור את שאר החלקים, יתכן שכיון שההתחייבות למכור את כל שאר החלקים התבטלה, גם הקנין בחלק מהדירה שקנה הקונה התבטלה, כיון שמסתבר שכל הקנין היה בתנאי שהמוכר ימשיך למכור את שאר החלקים, וברגע שלא ממשיכים את הקנין על שאר החלקים, יכול להיות שמתבטל למפרע הקנין של חלק מהדירה שקנה בתשלומים הראשונים, ואין צריכים לחזור ולעשות קנין בחזרה מהקונה למוכר אלא הדירה חוזרת למפרע לרשותו של המוכר.

ערב שחתם ערבות תמורת תשלום

שאלה מעשה באדם שחתם לחבירו ערבות (ערב קבלן או שלוף דוץ) תמורת תשלום, ולאחר ההלוואה נודע לערב שיש איסור ריבית בתשלום ולא יוכל לקבל את התשלום ורוצה לבטל את הערבות אע"פ שכבר הלווה המלוה ללווה על סמך הערבות, השאלה האם יוכל לבטל את הערבות לאחר ההלוואה.

תשובה נראה שאע"פ שיתכן שיש אומדנא שאילו היה הערב יודע שאסור לו לקבל תשלום תמורת היכנסו להיות ערב, לא היה מסכים להכניס עצמו לכך, מ"מ כיון שהמלוה סמך עליו ועל פיו הלווה ללווה, התחייב הערב לשלם למלווה, ואינו יכול לפטור עצמו מחיובו באומדנא שאילו היה יודע שאסור לו לקבל את התשלום משום ריבית לא היה מסכים לקבל על עצמו הערבות.

אמנם אם ידע המלוה שלא התערב הערב עבור ההלוואה אלא תמורת תשלום, ובלא התשלום לא היה מסכים הערב לחתום על הערבות, יתכן שהערב יכול לפטור עצמו בטענה שגם המלוה לא סמך עליו בוודאות, שהרי ידע המלוה שאם יודע שהתשלום אסור משום ריבית, הערב לא היה מסכים להתערב עבור ההלוואה, וצ"ע.

שאלה מעשה באדם שמכר דירה לקונה, ואח"כ בהסכמת שניהם רצו לחזור בהם מהמכירה, האם מספיק שיחזיר את הכסף ומוחלין זה לזה, או שצריך לעשות שוב קנין להקנות את הדירה מרשות הקונה לרשות המוכר.

השאלה היא האם באותה הסכמה שהם הסכימו לבטל את העיסקא העיסקא באמת התבטלה אפילו בלי קנין או שלא וצריך לעשות קנין חוזר.

תשובה באמת דבר זה מפורש בשו"ע (חו"מ סי' קפ"ט ס' א') וז"ל לאחר שנגמר המקח אין שום אחד מהם יכול לחזור בו, ואפילו מחלו זה לזה אח"כ לא מהני, **אלא צריכים לחזור ולהקנות זה לזה**, ע"כ. הרי מבואר שהיכן שעשו קנין על דבר ואח"כ התחרטו ורוצים לחזור בהם א"א לחזור מהקנין, אלא צריך לעשות קנין חוזר, וכל זמן שלא עשו קנין בחזרה, אפילו ששניהם אמרו שרוצים לחזור בהם ולבטל את הקנין אין זה מהני עד שיעשו קנין בחזרה מהקונה למוכר.

א"כ ה"ה בנידון דידן, לאחר שעשו כבר קנין במכירת הדירה הקנין קנין גמור וא"א שיחזרו בהם, אלא צריכים לעשות קנין חוזר ולהקנות מהקונה למוכר, וכל זמן שלא עשו פעולה של הקנהה בחזרה, העיסקא קיימת.

אמנם בקניית דירה צריך לבדוק איך נעשה העיסקא, לפעמים מוכרים דירה באופן שכותבים בחוזה שמזמן נתינת התשלום הראשון וחתימת החוזה הקונה קונה את כל הדירה, ויש כאן קנין גמור של קניית הדירה. ובמקרה כזה אם באמצע התשלומים נתגלה ויכוח בין המוכר לקונה ומגיעים למסקנא בין שניהם שרוצים לבטל את העיסקא, צריך להקנות בחזרה את הדירה מהקונה למוכר וכנ"ל.

אך הרבה פעמים הנוסח של החוזה הוא אלא שהמוכר מתחייב למכור את הדירה, וכן הקונה מתחייב לקנות את הדירה, ובגמר התשלומים המוכר יעביר את הדירה לקונה ובוה מקיים את התחייבותו, וכן הקונה מקבל את הדירה ובוה מקיים את התחייבותו, בנוסח כזה שאין בו שום קנין אלא רק התחייבות למכור את הדירה לכאורה אפשר למחול על ההתחייבות, וברגע שמוחלים ההתחייבות בטלה, ואח"כ אם רוצים לחזור בהם ומעוניינים להחזיר את העיסקא ולמכור ולקנות את הדירה צריכים לעשות הכל מחדש בהסכמת שני הצדדים.

אמנם היום נפוץ מאד שכותבים בחוזה בגלל שאלות של ריבית שכל תשלום יקנה חלק יחסי בדירה כנגד אחוז התשלום, ובכזה נוסח יש

הגאון הגדול רבי שבח צבי רונבלט שליט"א רב ואב"ד בני ברק

בענין מהדרין נר לכל א' באכסנאי

א. בשו"ע או"ח תרע"ז איתא, אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה. יש לדון אם שייך באכסנאי דין מהדרין נר לכל א' וא', וכל דברי השו"ע שמשותף בפרוטה זה עיקר הדין, אבל אם חפץ להדר מדליק לבדו, או דילמא באכסנאי לא תיקנו דין למהדרין נר לכל א', ולא שייך בו אלא להשתתף בפרוטה ותו לא.

והנה במ"ב איתא (ס"ק ג') ומ"מ אם יש לאכסנאי נר נכון יותר להדליק בעצמו, ובשעה"צ (סק"י) מבואר הטעם לצאת דעת מהר"י וי"ל שכתב דהיות שהמנהג בעלמא להיות מן המהדרין נר לכל א', אתו לחשדו שלא הדליק נר חנוכה.

וצ"ב מהו החשד בזה, הלא כיון שדינו להשתתף עם בעה"ב, א"כ נרו של בעה"ב זהו נרו, וכי שייך לחשוד בו שלא השתתף, וזה דבר שאינו ניכר. ובביהו"ל (ד"ה פתח) הביא בשמו דהשתא רובא דעלמא אין משתתפין מפני שהמנהג הוא שכ"א מדליק לעצמו ואתו למחשדיה. והיינו שלא יחשבו שהשתתף, מפני שזה אינו מצוי כי המנהג הוא להיות מן המהדרין נר לכל א'. ואף זה צ"ב, מה שייך לאכסנאי מה שמנהג העולם שכ"א מדליק לעצמו, והרי מנהג זה הוא בבני הבית ולא באכסנאי. ומוכח מזה שאף באכסנאי שייך דין מהדרין נר לכל א' וא', וכיון שנהגו כן לפיכך יחשדו בו שלא הדליק ולא יחשבו שהשתתף עם בעה"ב מאחר שהמנהג שנהגו להדליק כ"א לעצמו שייך אף באכסנאי.

אלא שצ"ב שלכא"ו מה בכך שיחשדו בו שלא הדליק כהמהדרין, והלא אין חיוב להיות מהמהדרין, שהרי כל הדין הוא להדר ומי שאנו חפץ להדר אינו מחוייב בכך, ומה שייך בזה חשד. והביאור בזה הוא שכל מה שהמהדרין נר לכל א' אינו חיוב היינו דוקא בבני הבית, שאם אינם רוצים להדליק לבד ממילא הם בכלל נרו של בעה"ב, אבל אכסנאי שצריך להשתתף בפרוטה בשביל להיות מכלל נרו של בעה"ב, ומכיון שלא יחשבו שהשתתף, שזה אינו מצוי, נמצא שלפי מחשבתם הוא מחוייב מעיקר הדין ולא רק בתורת מהדרין, ולכן זה מטיל עליו חיוב להדליק לבדו. אך עכ"פ מוכח ששייך באכסנאי דין מהדרין נר לכל א', דאלי"כ לא שייך לחשוד בו שלא השתתף מכח מה שנהגו בבני הבית להדליק כל א' לעצמו.

וכל זה הוא לד' הרמ"א (תרע"א ב') שהמנהג שהמהדרין מדליקין כל א' מבני הבית בעצמו. ויש לדון לדעת המחבר שם שפסק שאף להמהדרין מדליק רק בעה"ב לבדו, אם ה"ה לאכסנאי דלא שייך בו הדלקה בפני"ע, או דלמא אכסנאי שאני וכפי שיבואר בעז"ה.

ב. בתוס' (שבת דף כ"א ע"ב ד"ה והמהדרין) כתבו הטעם שרק בעה"ב מדליק לבדו, לפי שאין ניכר כמה הדליקו היום (שאם הדליק פ' נרות אין ניכר אם הדליקו י' בני"א ח' נרות או כ' בני"א ד' נרות). ומבואר מזה דגדר המוסיף והולך איננו מצד הריבוי אורה, אלא במה שמניין הנרות מורה על כך שהנס התמשך כך וכך ימים, ומשהדליק ד' נרות הוא מפרסם הנס שגם ביום הרביעי דלק השמן וכשמדליק ה' נרות מפרסם ושגם ביום החמישי דלק השמן, ולכן צריך שיהיה ניכר מתוך

ההדלקה כמה נרות ישנם. ולפי"ז לכא"ו אין חילוק בין אכסנאי לבני הבית.

אכן הנה הרמ"א כתב ויזהרו ליתן כל א' וא' נרותיו במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין. ולכא"ו מפני מה לא ניתא לתוס' בעצה זו.

ג. ויש לבאר זה עפ"מ ש"כ הגר"י (הל' חנוכה) לבאר מחלוקת הרמב"ם והרמ"א, שדעת הרמב"ם שהמהדרין נר לכל א' היינו שבעה"ב מדליק נגד כ"א מבני הבית, ודעת הרמ"א שכ"א מדליק לעצמו. וביאר הגר"י שנחלקו לשיטתם בדין ציצין שאין מעכבין את המילה. שדעת הרמב"ם שבפירש אינו חוזר והרמ"א פסק שאף אם פירש חוזר עליהם (בחול). ובבית הלוי העמיד מחלוקתם שהנה הסרת הציצין אינה מעכבת אבל לכתחילה צריך להסירן, והיינו שזהו הידור מצוה, ונחלקו בהכי שלהרמב"ם הידור מצוה שייך רק כשה עשיה אחת עם עשיית המצוה, ולכן כשמסירים יחד עם הערלה, הידר בכך את מצות מילת הערלה, אבל כשפירש וסיים כבר מילת הערלה שלא בהידור, לא יועיל לחזור ולהסיר הציצין ועי"ז לתקן מילת הערלה שתהיה בהידור, ולכן אינו חוזר. אבל להרמ"א הם ב' עניינים נפרדים, גוף המצוה והידורה, ולכן אף שפירש יכול לחזור ולהסיר את הציצין ולקיים בכך את ההידור מצוה.

וביאר הגר"י שבוזה הוא שנחלקו הכא, שלהרמב"ם א"א שידליק כל א' מבני הבית לעצמו, כיון שזה רק הידור מצוה בנוסף על עיקר המצוה דהיינו הדלקת בעה"ב, ומאחר שבעה"ב סיים הדלקתו לא שייך עוד להוסיף הידור, ולכן בע"כ בעה"ב עצמו מדליק עבור כל א' מבני הבית, משא"כ להרמ"א שניתן להדר בנפרד מעיקר המצוה, הלכך שייך שאחר שהדליק בעה"ב ידליקו בני הבית כל א' לעצמו.

ד. אשר לפי"ז יש לבאר מה דלא מהני להמחבר ליתן נרות של כל א' במקום אחר, שזה משום סברת הרמב"ם שהידור מצוה צריך לבוא יחד עם עיקר המצוה, ולכן אם יתן הנרות הנוספים במקום אחר אין זה הידור מצוה, וה"ז נמי כמי שפירש מההדלקה וחוזר ומדליק שוב שלא מהני. [ואמנם עדיין נחלקו הרמב"ם והמחבר, שלהרמב"ם במקום א' מיהא שייך הידור זה ובעה"ב מדליק בנפרד מכ"א מבני הבית, ובוזה פליג המחבר וס"ל שכיון שאין ניכר מנין הנרות זה מקלקל אף את הדלקת בעה"ב, ולהדליק במקו"א ס"ל כהרמב"ם שלא מהני כיון שזה נפרד מעיקר המצוה, ולפיכך אין מקום להידור זה].

מעתה נראה שכל זה שייך דווקא בבני הבית, שמעיקר הדין הם נגדרים אחר בעה"ב, אבל אכסנאי שבשביל לצאת בנרו של בעה"ב הוא צריך להשתתף עמו בפרוטה, ואם אינו משתתף חוזר עליו החיוב מעיקר הדין ולא רק בתורת הידור. וא"כ הוא יכול להדליק במקום אחר שיהיה ניכר כמה נרות מדליקין, שמאחר שכל הטעם שלא להדליק בנפרד הוא מפני שלא שייך הידור בנפרד, א"כ באכסנאי ששייך בו הדלקה מעיקר הדין, הוא יכול להדליק בנפרד אם רצונו להיות מן המהדרין נר לכל א', שבכה"ג אף לתוס' והמחבר המהדרין היינו שהוא מדליק לעצמו מלבד מה שבעה"ב מדליק.

הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א מרא דאתרא רמת אהרן בני ברק

אמלתרא, צריך לומר דנר אחד לא כ"כ מושך את העין, אך באופן שיש אמלתרא שמושכת את העין ללמעלה מכ' י"ל דמהני, אמנם לא ברירא לגמרי דאמלתרא מועיל לנר חנוכה, ואכמ"ל,

הדלקה בפתח ביתו לחדר מדרגות, לא יוצא בה

למעשה באופן שהחלון למעלה מכ', ואין יכול לצאת הדלקה בחלון, יש לברר היכן מקום הדלקתו, ואי נימא דפתח חדר מדרגות דינו כפתח החצר, א"כ מקום הדלקתו לכתחילה בפתח החדר מדרגות, אולם לפי דברי החזו"א דפתח החדר מדרגות אין דינו כפתח החצר נמצא שאין לו מקום הדלקה לא בחלון לבני רה"ר שהרי הוא למעלה מכ', ולא בפתח החצר, וזה ברור דגם לדעת החזו"א שחדר מדרגות אין דינו כחצר מ"מ גם אין דינו כרה"ר, שהרי אינו מעבר לרבים ובפרט בקומות הגבוהות, דהמעבר בחדר מדרגות מתייחס לדיירי הבנין שנדונים כאנשים פרטיים, ואין כאן התייחסות של מעבר לרבים.

ויש לעיין לדעת רש"י שמקום ההדלקה הוא בפתח ביתו לחצר, אם אפשר להדליק בפתח הבית הפונה לחדר מדרגות, או שלפי דברי החזו"א דחדר מדרגות לא מיקרי חצר א"כ גם לרש"י לא הוה הדלקה בפתח הפתוח לחצר, אכן זה לא מסתבר דהרי לשיטת רש"י עיקר ההדלקה הוא בפתח הבית, ומה לי אם חדר מדרגות מיקרי חצר או לא מיקרי חצר, סו"ס ההדלקה מתקיימת בפתח הבית, אולם מסתבר שגם לרש"י שההדלקה היא על פתח הבית לחצר צריך שההדלקה תהיה נראית לבני רה"ר, וצ"ע.

באופן שאין מקום הדלקה לבני רה"ר אם יכול להדליק בביתו כדן שעת הסכנה

ומעתה יש לעיין באופן הנ"ל שאין מקום הדלקה בחלון מפני שהוא למעלה מכ', ואין מקום הדלקה בפתח החדר מדרגות לדעת החזו"א שחדר מדרגות אינו כחצר, וכן אין מקום הדלקה בפתח ביתו לחדר מדרגות שהרי חדר מדרגות אינו כרה"ר, וא"כ יש לעיין באופן שאין מקום הדלקה לבני רה"ר, אם הדר דינא להיות כשעת הסכנה ויכול להדליק על שולחנו בברכה ודיו, או דשעת הסכנה זוהי תקנה מיוחדת שתקנו בזמן הסכנה, אך שלא בשעת הסכנה אפילו אם אין לו מקום להדליק לבני רה"ר לא תיקנו לו הדלקה על שולחנו.

ובאמת דזהו ספק בדברי הברייתא דאמרין היה דר בעליה מניחה בחלון [ואיירי באופן שאין יכול להדליק בפתח, וכפי שנתבאר לשיטת רש"י ולשיטת תוס'], מה הדין כשהעליה היא למעלה מכ', האם אין לו מקום הדלקה, או שכיון שאין יכול להדליק בפתח ובחלון, דינו כשעת הסכנה שמדליק בתוך ביתו ודיו.

וברשב"א וריטב"א מבואר להדיא דלא בעינן דווקא שעת הסכנה, אלא כל היכא שאין יכול להדליק בפתח ובחלון הוה ליה כשעת הסכנה שיוצא בהדלקה בתוך ביתו.

וכן לכאורה מוכח מדעת הראשונים שס"ל דגם כשמקום ההדלקה הוא בפתח וא"כ מצות פרסומי ניסא היא לבני רה"ר, אם לא הדליק בתחילת הלילה יכול להדליק כל הלילה, ואף דבהמשך הלילה ליכא פרסומי ניסא, ש"מ דכשאין אפשרות לפרסם הנס לבני רה"ר יוצא בהדלקה לביתו אפילו שאין פרסומי ניסא לבני רה"ר, וא"כ לכאורה ה"ה כשאין יכול להדליק בפתח ביתו ובחלון, יוכל לצאת בהדלקה שמדליק בביתו אף שליכא פרסומי ניסא לבני רה"ר.

ולמעשה נראה דבאופן הנ"ל שדר למעלה מכ', ידליק גם בביתו דשמא דינו כשעת הסכנה, [ומ"מ ידליק בפתח הבית בכדי שיהיה ניכר שההדלקה היא למצוה ולא להאיר את ביתו], וידליק גם למטה בפתח החדר מדרגות לרה"ר, דשמא דין פתח חדר מדרגות כפתח החצר, ויברך ברכה אחת על ב' מקומות וידליק בשניהם ללא הפסק.

בניינים שהקומות הגבוהות למעלה מכ' אמה

יש לברר במה שמצוי כיום שיש הרבה בניינים רבי קומות, והקומות הגבוהות הם למעלה מעשרים אמה, א"כ היכן מקום ההדלקה שלהם. ויש לידע שמצות נר חנוכה זוהי מצוה שיש מאוד לזהר בה לקיימה כהלכתה, והזהיר בנר חנוכה הוי"ו לו בנים תלמידי חכמים כדאיתא בשבת דף כ"ג:.

ולכן העצה הראויה היא שעוד לפני שקונים את הדירה לשים לב שיהיה מקום הראוי להדלקה בלא חששות, ומסופר שבנו של הגרי"ז בא לשאול את אביו על מקום הדלקת נר חנוכה היכן להדליק, ואביו לא רצה לענות לו על כך, ואמר לו וכי כעת אתה בא לשאול היכן להדליק נר חנוכה, הרי כשקונים את הדירה צריך לשים לב על כך שיהיה אפשרות לקיים את מצות נר חנוכה בכל שנה ושנה, אכן לא כל אחד תלוי בו היכן ידור, ויש כאלה שתלויים בידי אחרים, ולמעשה נוצר מצב שהרבה דרים למעלה מעשרים אמה.

מבואר בגמ' (דף כ"ב.) שר חנוכה שהדליקה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי, ומבואר דמעכב אף בדיעבד, ואע"פ שבריטב"א חידש שכ' אמה מודדים מקרקע העלייה, ולכן בני העלייה יכולים להדליק גם למעלה מכ' מרה"ר, כיון דמקרקע ביתם זה תוך כ' אמה, אולם סתימת הפוסקים ודאי לא משמע כן, וכן מבואר בפרי חדש ובמשנ"ב שעשרים אמה היינו מקרקע רה"ר, וזוהי הסברא הפשוטה שעד כ' אמה יש פרסומי ניסא לבני רה"ר, אך למעלה מכ' אמה מקרקע רה"ר אין פרסומי ניסא לבני רה"ר.

חלונות כנגד ביתו אם הוה פרסומי ניסא

וכן במקום שיש חלונות ממול ביתו וא"כ יש פרסומי ניסא לאותם הדרים כנגד ביתו, לא מהני, דהרי תקנת חז"ל לפרסם את הנס על ידי הדלקה לבני רה"ר, ואף שיש הרבה דרכים אחרות לפרסם את הנס, הרי ודאי שהמצוה היא לפרסם את הנס כפי תקנת חז"ל, וכיון שתקנת חז"ל היתה להדליק לבני רה"ר, א"כ באופן שההדלקה למעלה מכ' אמה ואינה ניכרת לבני רה"ר, מה שיש הרבה יחידים מהבתים שכנגד שרואים את הנר לא מיקרי פרסומי ניסא לבני רה"ר, אלא ליחידים, וכמו שאם יבואו הרבה אנשים לביתו וידליק על שולחנו לא יצא ידי חובתו אפילו שיש כאן פרסומי ניסא, מ"מ בעינן שהפרסומי ניסא יהיה לרה"ר דווקא, שזוהי צורת תקנת חז"ל שיפרסם הנר לבני רה"ר,

שני מפלסים לרה"ר

באופן שמקום ההדלקה לגבי הרה"ר הסמוכה לביתו הוא למעלה מכ' אמה, אך במרחק יש מפלס יותר גבוה לרה"ר, ומאותו מפלס ההדלקה היא תוך עשרים אמה, יש לדון אם יוצא בהדלקה זו שהרי לאותם בני רה"ר שבמפלס הגבוה הוה הדלקה תוך עשרים, ואכמ"ל,

אמלתרא למעלה מכ' אם מהני לנר חנוכה

ואפשר שיש עצה על ידי אמלתרא היינו שליד מקום ההדלקה ישנם פנסים וכדומה שמושכים את העין ללמעלה מכ', דבגמ' בעירובין (דף ג.) מבואר דאמלתרא מועיל להכשיר קורה למעלה מכ', משום דע"י האמלתרא שלטא ביה עינא, ואפילו לענין סוכה דאורייתא מבואר בגמ' בריש סוכה דדפנות מגיעות לסכך כשר אפילו למעלה מכ', והטעם דעל ידי שהדפנות מגיעות לסכך שלטא ביה עינא אפילו למעלה מכ', ובטור איתא בשם רבינו יואל דכשמדליק בתוך הבית למעלה מכ', ויש תקרה לבית ודפנות מגיעות לתקרה, מועיל להכשיר נר חנוכה למעלה מכ', דכמו שלענין סוכה מועיל דפנות מגיעות לסכך שע"י שלטא ביה עינא, הכא נמי לענין נר חנוכה,

אולם הטור חולק דבנר חנוכה לא מועיל שהדפנות מגיעות לתקרה דמ"מ לא שלטא ביה עינא, אך משמע דבאופן שיהיה שלטא ביה עינא למעלה מכ' כגון על ידי אמלתרא שפיר מהני, ואף שהנר חנוכה עצמו לא חשיב מינכר לבני רה"ר למעלה מכ', ולא אמרינן דהנר עצמו יהיה

דרכי השמיטה

בדין עציץ שאינו נקוב וגידולי מים

שורשים, אלא שזה ק' ממש"כ הרמב"ם פ"א ה"ו שורין את הזרעים בשביעית כדי לזרוע במוצאי שביעית, הרי דאין איסור בשריה במים, ודברי מהרי"ל דיסקין צ"ע, ובשם החזו"א מוסרים דבכל אופן שמצליחים לגדל, הוא בכלל הגזירה אטו עציץ נקוב.

כמו"כ דן החזו"א סי' כ"ב סק"א גבי זריעה בבית וכ' דכיון דהירושלמי נסתפק אם נוהג שביעית בגדל בבית או לא, המקיל לזרוע בבית בעציץ שאינו נקוב שלא נתפרש איסורו, יש לו במה לסמוך, להנ"ל בגידולי מים שאין בעציץ עפר, עדיף טפי, וכל שהוא בבית אפשר להקל, ובית היינו דווקא תקרה ומחיצות י' טפחים כמש"כ החזו"א שם, אבל בחממות אינו בכלל בית כיון שהוא טוב לגידול ואינו עומד לרועץ לגידולים הרי שאכתי בכלל "שדה" הוא.

תולעים הגדלים בעציץ ובגידולי מים

בגמ' חולין דף סו : מבואר דשרץ המים הנוצר בכלים מותר, כל שלא פירש הכלי ושם דף פז. אמר שמואל קישות שהתליעה באיבה, אסורה כיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע, הוי כמהלכת ע"ג קרקע, וכך נפסק בשו"ע יו"ד סי' פ"ד ס"ד דרק תולעים הגדלים בפירות בתלוש מותרים. כמו"כ איתא בתוס' בפסחים דף קטו : בהא דמצרכין לטבול חסא בחרוסת משום קפא לפי ר"ח קפא היינו תולעת והק' שם לשמואל דקישות שהתליעה במחובר אסור, הרי שהחסא אסורה באכילה כ"ז שלא הוציא התולעים, ותי' דרוב ירקות אין בהם תולעת ומשום איסור תולעים סמכין ארובא, ורק משום סכנא דקפא חיישין למיעוטא וצריך חרוסת.

וי"ל בתולעים הנוצרים בעציץ שא"י ד"ל דאע"פ שהפרי מחובר בעציץ מ"מ כיון שדינו כתלוש הוי כגדלו בתלוש ומותרים, אלא ד"ל דגם לענין איסור תולעים גזרו בהם אטו שאינו נקוב תולעים הגדלים בו נאסרים כיון דחשוב מחובר, ואי נימא דבגידולי מים ל"ג אטו שאינו נקוב א"כ התולעים הגדלים בהם מותרים,

אולם כ"ז לגבי תולעים הנוצרים מן הירק עצמו אבל לגבי תולעים הבאים מבחוץ הרי שכבר נאסרו ועומדים באיסורם, ובירק עלים שלנו המציאות היא שהתולעים באים מבחוץ וע"כ גם בגידולי מים אסורים.

א. לענין שבת ב. שביעית ג. תולעים הגדלים בהם

בשבת נאמרו ל"ט אבות מלאכות ולכל אב יש "תולדות" אולם בשביעית נמסרו רק ד' מלאכות האסורות מן התורה והם זריעה, זמירה, קצירה, ובצירה. וק"ל דתולדותיהן אינם אסורות אלא מדרבנן, ויש לברר אם הזרע בשבת בעציץ שאינו נקוב חייב מה"ת או לא.

הנה לענין "קוצר" תנן בשבת צה. דתולש מעציץ שאינו נקוב פטור, אולם לענין זריעה לכא"י יש להוכיח מהא דאמרין בשבת יח : דלבי"ש דמצווים על שביעית כלים גיגית ונר וקדרה ושפוד מ"ט שרו ופרש"י גיגית שהשכר בתוכו והשעורים נשורים כל השבת יותר מח' ימים. יל"ע איזו מלאכה נעשית בשריית שעורים ח' ימים ונראה דמלאכת "זריעה" נעשית במה שמתחיל להנביט ואף שאין שורה למטרת זריעה מ"מ כיון שצריך את ההתפתחות לעשית השכר נחשב מלאכה, וכן מבואר בגמ' בזבחים דף צד : ושו"ע סי' של"ו סי"א.

עציץ שאינו נקוב בשביעית

הנה בשבת אף שבמשכן היה בקרקע ממש מ"מ גם הכשרת הזרעים ונבייתם במים ע"מ שזרעו בקרקע, נחשבת תולדה של זרע, אולם מדרבנן י"ל שאסרו בא"י אטו נקוב כדמצינו גבי שבת לגבי קצירה. אמנם לענין שביעית לא נתפרש דינו ומדאורייתא ודאי אין לאסור זריעה בעציץ שאינו נקוב, דבשביעית נאסרה עבודת הארץ ואינו נקוב אינו "בארץ", ואמנם איתא במנחות דף ע. הזרע כלאים בעציץ שאינו נקוב אסור ופריך פשיטא דמדרבנן הויא זריעה דתנן גבי תרו"מ דאם תרם משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום, א"כ גם לענין שביעית י"ל דמדרבנן אסור וכ"כ החזו"א סי' כב סק"א אולם במכתב סי' כ"ו סק"ד כ' דיש לדחות דלענין שביעית לא גזרו עיי"ש אד לדינא הסיק דאין להתיר זריעה בעציץ שא"י.

גידולי מים בשביעית

ויש לדון אם ליתן בעציץ עם מים בלא עפר, עדיף וקיל טפי מעציץ שא"י דסתם עציץ שא"י עם עפר דומה לנקוב שאסור מה"ת, אך כשאין בו עפר י"ל דל"ד לזריעה האסורה מה"ת ול"ג בו. אכן בשו"ת מהרי"ל דיסקין סי' כ"ז כ' לאסור ליתן זמורה במים כדי שתוציא

תמצית שיעוריו של מורינו שליט"א בביהכ"נ צאי רמת אהרן
בליל שבי"ק פרי וירא נערך ע"י הגאון רבי אברהם קסלר שליט"א

חבורת סת"ס "הוד והדר"
בראשות הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
חזון איש 41 ט"ל 03-5506613

בית הוראה
רמת אהרן

זמני בית ההוראה

ימים א-ה

צהריים : 2.00 – 1.30
ערב : 8.30 – 7.30

ע"י מורינו הרב שליט"א : 8.30 – 8.10

ימי שישי

1.30 – 2.00

מענה טלפוני

בשעות הני"ל, במספר : 03-5470476
לפרטים בעניני בית ההוראה 052-7656905

שיעורי מורינו שליט"א

בהלכות פת ובישולי עכו"ם
מידי מוצש"ק בביהכנ"ס צא"י
רמת אהרן רח' רוזנהיים 20
בשעה 8:30

בהלכות שבת

מידי מוצש"ק בביהכנ"ס הליגמן
רח' רבי עקיבא 97
בשעה 9:30

נכתב מכתבי תלמידים
להארות והערות ותרומות ניתן לפנות
ל : alon4189@gmail.com

לע"נ מרן פוסק הדור רבינו
שמריהו יוסף ניסים קרליץ
בן רבי נחום מאיר זצוקלה"ה

מענה בשאלות הלכתיות, הנהגה והשקפה במקומות עבודה,
ע"י ועדת הרבנים לצביון מקומות עבודה,
שע"י בתי הדין של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל ומרן הגר"נ קרליץ זצ"ל,
בימים א-ה, בין השעות 9-10 בערב בטל : 0722-722-188

פניני שם אבותי

שעשועי דאורייתא בעניני חנוכה

ממורטו הגאון הרב מנחם שמואל כהן שליט"א

בגדרי הידור

יל"ע בגדרי ההידור אם צריך ששמונה נרות יהיו דולקים כדי לקיים את ההידור, או שצריך שמונה פעמים מעשה הדלקה, ונפק"מ בזה דהנה במהרש"ל בתשובה סי' פ"ה כתב דאם נכבה הנר הראשון קודם שהדליק נרות ההידור יחזור וידליק כדי לקיים דין ההידור, ומבואר שדין ההידור מתקיים רק אם כל הנרות דולקות יחד. אכן רע"א בתשובה (תנינא סי' י"ג) חולק וסובר שיש דין הידור גם כשכבה הנר הראשון.

ונראה דמהרש"ל שם שכתב שאחר שהדליק הנר הראשון יכול לתת לאחר להדליק את נרות ההידור, הוא לשיטתו שגדר ההידור אינו מעשה ההדלקה אלא שיהיו נרות דולקים, ולכך גם אחר יכול להדליק, אך לדעת רע"א שההידור נעשה במעשה ההדלקה אחר אינו יכול להדליק.

עוד נראה דהנה הרע"א שם דן אי יש ברכה על הידור, ולכאורה יש להביא ראיה מהא דגבי לולב יש ברכה על הידור של נענוע. אלא דיש לחלק דדוקא בלולב ההידור הוא תוספת צורה באותה מצוה, אך בנר חנוכה שההידור הוא לעשות עוד הדלקה יתכן ששם אין ברכה על הידור. ונראה דרע"א לשיטתו בזה שגדר ההידור הוא עוד מעשה הדלקה, דאי נימא כמהרש"ל שגדר ההידור הוא כמות הנרות שדולקות הרי זה ממש צורה במצוה ודמי להידור של לולב.

תן לה כדי מידתה

ידועה קושית הב"י (בס"ל תר"ע) דאם מצאו פך שמן שדי בו להדליק יום אחד א"כ ביום הראשון לא היה כלל נס ומ"ט עבדינן חנוכה ח' ימים ולא ז'.

והב"י תירץ ע"ז ג' תירוצים, בתירוצו הראשון ת"ל שכיון שידעו שלא יספיק השמן עד שיגיע חדש, חילקו את השמן לח' חלקים ובכל יום נתנו חלק, כדי שלא יבטלו מצות הדלקה אף יום, והיה נס שהמקצת ששמו דלק כל היום כולו.

הדליק ונמסו האזיקונים

מעשה באדם שתלה את החנוכיה באזיקונים ובתוך חצי שעה נמסו האזיקונים ונפלה החנוכיה ובפשטות לא יצא, דהא קי"ל שצריך להדליק במקום שעתידי לדלוך בו חצי שעה, וצריך להדליק שוב.

אכן נראה לומר שלא חייב שהלא כאשר הדליק את הנר הראשון לא היתה כמות חום שאמורה להמיס את האזיקונים, אלא דלאחר מכן כאשר הדליק את שאר הנרות רק אז התחממו האזיקונים ונמסו, וזה נחשב התחדשות ולא דבר שעתידי לקרות.

כלתה רגל מבית הכנסת

מעשה היה שהדליקו נר חנוכה בבית הכנסת, ולאחר תפילת מעריב האנשים יוצאים מבית הכנסת, ורוצה הגבאי לכבות את הנר כי חושש שיהיה שריפה, ויש לדון אי נתיר לו לכבות בתוך זמן ההדלקה, די"ל מכיוון שבבית הכנסת אין יותר אנשים חשיב ככלתה רגל מן השוק, או דנימא דכיוון שבחוץ עדיין יש אנשים אי"ז סוף הזמן של ההדלקה, ויל"ע בזה.

הפקירו את השמן

דעת ב"ש שאדם מצוה על שביתת כלים, וא"כ א"א להדליק נר בערב שבת, והפיתרון לזה הוא שיפקיר את הנר. וא"כ יל"ע במשתתף בפרוטה לדעת בית שמאי, בהפקירו את השמן בערב שבת כנדרש, האם מכיוון שפקעה הבעלות נפקעה ההשתתפות ואינו יוצא ידי חובה. ואולי לפמשנ"ת בארוכה בכמה מקומות שגדר ההשתתפות הוא רק צורה לייחס אליו את המעשה, סגי בשעת ההדלקה, ואפי' שלא עמד לדלוך בתור שמן שלו.

נס לקיים מצווה

איתא בגמ' ביבמות (ע"ב.) דבנ"י לא מלו כל מ' שנה שהיו במדבר, ומקשה הגמרא שם "מאי טעמא לא מהול איבעית אימא משום חולשא דאורחא ואיבעית אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית מאי טעמא איבעית אימא משום דנזופים הוו ואי בעית אימא דלא נבדור ענני כבוד". והק' הריטב"א מדוע הקב"ה לא עשה נס שתנשוב רוח צפונית כדי שיוכלו למול, ותי' שאין הקב"ה עושה נס כדי שיוכלו לקיים מצוות. ולכא' קשה מנס חנוכה שנעשה נס כדי שיוכלו להדליק את המנורה.

ונראה ע"פ הגמ' בברכות (דף כ.) דמקשי' התם מ"ש ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומ"ש אנן דלא מתרחיש לן ניסא, ומסקי' ראשונים מסרו נפשם אקדושת השם ואנן לא, ובפשוטו המכוון דכיון דמסרו נפשם נתנו להם במתנה את הניסים, אבל יותר נראה לומר דהוא צורת הנהגה עם האדם מדה כנגד מדה מי שאינו מוסר נפשו אלא הולך בדרך הטבע מתנהגים עמו בדרך הטבע ואין עושין לו נס אבל מי שמוסר נפשו שזה הנהגה של מעל הטבע מתנהגים עמו מעל הטבע בדרך ניסית.

ולפ"ז יש לבאר עוד מה דמצאנו דשבט לוי מלו במדבר וכמו"ש רש"י עה"פ ובריתך יצורו (דברים ל"ג ט'). ובפשוטו היה זה במסירות נפש דהא מבואר בחז"ל (יבמות ע"א, ע"ב) שהסיבה שבנ"י לא מלו את בנייהם היתה מכיון שלא נשבה להם רוח צפונית והיה בזה סכנה, ויל"ע כיצד שרי לסכן עצמם עבור המצוה והא אי"ז ג' חמורות דיהרג ואל יעבור, וכ' החת"ס (או"ח ח"א סי' קנ"ח) דבהכרח שלהם נשבה רוח צפונית והיינו דמ"מ לא נתפזרו ענני הכבוד ולהמתבאר אין זה סותר את דברי הריטב"א, כי גם הריטב"א מודה בכה"ג שמוסרים את הנפש.

רוב בניו

נתקבל בכלל ישראל לומר אחר ההדלקה את הפיוט "מעוז צור", ומזכר שם על המן הרשע "רוב בניו וקנייניו על העץ תלית". וקשה דאיתא בגמרא במגילה (ט"ו:) שהיו להמן הרבה יותר בנים, ולא היה רוב מבניו שנתלו על עץ. ויש לפרש עפ"ד התוס' בפסחים ק"ט: (ד"ה ברום שלוש אמות) שגבהו של אדם הוא ג' אמות עד ראשו, וכתבו שם שבני המן נתלו על העץ ללא ראש. ומעתה י"ל דזהו הפירוש רוב בניו דהיינו שכל אחד מבניו לא נתלה בשלימותו אלא רק רובו, לפי שהיה חסר ראש.

והפר"ח (שם) והנצי"ב תמהו על תירוץ זה דהלא הדין הוא תנ' לה כדי מידתה שתהא דולקת מערב עד בוקר, ומחויבים לתת שמן בשיעור שידלק כל הלילה, וכיצד נתנו רק שמינית פך.

ומוהר"ש קלוגר (ספר החיים) אמר בזה שישנם ב' דינים בהדלקת המנורה, א. דין ההדלקה, ב. דין שיהא בה שיעור לדלוק מערב עד בוקר, ודין השיעור של ההדלקה אינו מעכב בעצם דין ההדלקה, ועל כן העדיפו לחכות ולקיים מחר את עצם דין ההדלקה מאשר לקיים היום דין שהוא אינו לעיכובא (וראה בתוס' רא"ש (שבת כ"א:) שכתב כן).

והנה הקה"י הוכיח מכאן שכל פעם שיש לפני האדם ב' אפשרויות או לעשות מצוה קלה עכשיו או מצוה חמורה לאחר זמן ואינו יכול לקיים את המצוה השניה שעדיף שיחכה למצוה החמורה, (כגון שבוי שיכול לצאת ליום אחד האם יצא מיד או שיחכה לפרשת זכור או ליוה"כ, או כנידון השבות יעקב לגבי אדם שיכול כרגע להדליק נרות חנוכה בנרות שעוה ואם ימתין זמן כלשהוא יהיה לו שמן, ועוד כהנה וכהנה רבות), והקשה מדברי הרדב"ז (הובא במשנ"ב סי' צ' ס"ק כ"ח) גבי שבוי שהכריע שצריך לצאת מיד.

ויש לדחות ראיית הקה"י, ע"פ מה שמבואר בשפת אמת (זבחים צ"א) וכ"כ בספר משנת חיים בשם הגר"ש רוזנבסקי, לגבי קרבן תמיד שאם יחסר יום אחד קרבן התמיד הרי זה חיסרון בכל התמידים, דנמצא שאין הקרבן 'תמיד', וא"כ ה"נ הלא במנורה נאמר להעלות נר תמיד, ואם לא יהיה מחר העלאת נר, הרי זה חיסרון בהעלאת של היום כיון שיהיה זה חיסרון ב'תמיד', ועל כן גם ההדלקה של מחר עומדת לפנינו כעת. וכל הנידון של האחרונים היה בכה"ג שהמצוה של מחר אינה שייכת כלל למצוה של היום.

וכל שמונת ימי חנוכה אלו הנרות הללו קודש הם.

יש לבאר עפמ"ש כ"הב"י לתרץ הקושיא מהו הנס ביום הראשון, וכתב הב"י דהנס ביום הראשון הוא הניצחון במלחמה. והנה הר"ן בשבת כתב טעם האיסור להשתמש בנרות חנוכה הוא שהחנוכה היא דומיא דמנורה. וא"כ אולי היה ה"א דדוקא בז' הימים האחרונים שהנס הוא בהדלקת המנורה אז אסור להשתמש לאורה, אבל ביום הראשון נימא שיהא מותר להשתמש לאורה כיון שהוא על הניצחון ואינו שייך למנורה, קמ"ל וכל שמונת ימי חנוכה אלו – אפי' ביום הראשון – הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם.

גיליון זה נערך מתוך הספר החדש "פניני שם אבותי – חנוכה", שעתידי לראות אור לרגל חתונת ביתו של מוריני נכדת הגאון הגדול ר' יגאל רוזן שליט"א עם החתן המופלג כמר ראובן יוסף אדלר הי"ו בן הגאון הגדול ר' ישעיה אדלר שליט"א נכד למרן רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול ר' גרשון אדלשטיין שליט"א

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 42

לקבל באהבה כל הנהגה של הקב"ה עמנו

וישלה חטפ"ב

במקלי עברתי את הירדן

א. בפרשיות אלו מספרת התורה על מהלך חייו של יעקב אבינו, ויש לנו להתבונן בדבר מופלא שאנו למדים מהנהגותיו.

הנה כאשר הגיע יעקב לבית לבן, הוא פגש את רחל על שפת הבהר, ונאמר בתורה: וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך (כט, יא). והטעם שבכה יעקב, כתב רש"י: דבר אחר, לפי שבא בידיים ריקניות. אמר, אלעזר עבד אבי אבא היו בידי נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום, לפי שרדף אליפו בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת, ע"כ.

מלמדים אותנו חז"ל שכאשר יצא יעקב מבית אביו, הרי ודאי שהוא לא שלח אותו בידיים ריקניות, היתכן שרבה שגדלה יחד עם לבן, ויודעת היטב מה אחיה אוהב כל כך, וכפי שראתה את ריצתו אחר אלעזר כאשר באה לביתה עם הצמיד והנזמים שהביא לה, אם כן פשוט וברור שהיא שלחה אותו עם תכשיטים וכסף וזהב עבור לבן. אך לאחר שהתחיל ללכת בדרכו, הגיע אליפו ורצה להורגו בשליחות אביו, ותחת נפשו נתן לו את כל ממנו.

כיצד היה יעקב צריך להרגיש באותו שלב? כאשר הוא גולה מביתו של יצחק אביו, שם היתה עשירות מופלגת [וכפי שנראה להלן בעז"ה], והוא יצא בידיים מלאות כל טוב, וכעת נותר לבדו עם מקלו ובגדיו. נתאר לעצמנו את הצער הגדול שהיה צריך להיות יעקב להיות בו לאור מאורע זה. אך אנו רואים שהוא קיבל על עצמו את ההנהגה של הקב"ה בשלמות, הוא אמר לעצמו: כך רצונו של הקב"ה, שאצא מבית אבי, שאחיה בעניות, אם זהו רצונו הרי אני מקבל על עצמי בלב שלם את הנהגתו יתברך.

מהיכן אנו למדים זאת? כאשר יצא יעקב מביתו של לבן, ועמד בפני סכנת עשיו, הוא התפלל להקב"ה ואמר: קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני מחנות. כלומר, הוא מודה להקב"ה על חסדיו עמו, שכאשר עבר את הירדן לא היה לו אלא מקלו בלבד, וכעת הוא מגיע עם שני מחנות. וכאן אנו רואים כיצד הוא ראה תמיד את חסד השם, שהרי הסיבה שהוא עבר את הירדן במקלו היא משום שאליפו שדד אותו והפך אותו לעני מרוד, ועם כל זאת הוא לא התלונן ולא רטן על ההנהגה הזו, אלא ראה בכל ענין את חסד השם והודה עליו.

קבלת הנהגתו ית' בלב שלם בלי תלונות

ב. נקודה זו בולטת במיוחד בכל מהלך הנהגתו של יעקב, בכל מצב שהיה לו הוא לא התלונן על המאורעות שפקדו אותו, אלא היה מקבל הנהגתו ית' עמו בלב שלם, ונתבונן בזה.

הנה בבואו לבית לבן, רצה יעקב לישא את רחל לאשה. והנה מצד האמת היה לבן צריך לרדוף אחר יעקב שיסכים לישא את בתו לאשה, ומכמה טעמים: ראשית, מי יש לנו מיוחס גדול מיעקב אבינו, בנו של יצחק אבינו שנעקד על גבי המזבח, נכדו של אברהם אבינו, שהיו שניהם נביאים גדולים שדיבר עמם השם. שנית, הוא עצמו היה נביא,

שהרי דיבר עמו השם, ככתוב: והנה השם ניצב עליו וגו'. ואם היה נביא הרי זה מוכיח ומלמד על דרגתו הגבוהה מאוד, וכמו שכתב הרמב"ם "ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד" (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"א). ועוד כתב שם בהמשך "והולך ומזרז עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו", הלא זה היא מדרגה גדולה מאוד! שאין לו שום מחשבה בענייני העולם הזה.

ואנו רואים אצל יעקב אבינו עד כמה היה משקיע עצמו בלימוד התורה, וכמו שאמרו חז"ל שבמשך י"ד שנה היה לומד בבית מדרשו של שם ועבר, ולא הלך לישון אפילו פעם אחת! כמובן שהוא נרדם על המקום, שהרי אי אפשר שלא לישון שלשה ימים (שבועות כה, א), אבל הוא לא פרש מתלמודו ללכת לישון במיטה. איזו התמדה היא זו, ארבע עשרה שנה!

ועוד מעלה גדולה היתה בו, שהיה חסיד צדיק ישר ונאמן, וכל הנהגתו באמונה ובישרות, ובזכות שהיה נוהג בישרות זכה לעושר הגדול, וכמו שכתב הרמב"ם (סוף הלכות שכירות): שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אבייך, לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרוץ האיש מאד מאד.

ומלבד מעלות רוחניות אלו, ייחוסו החשוב ומעלתו הגבוהה, היתה לו מעלה נוספת, והיא מה שהיה עתיד לרשת את עושרו הגדול של יצחק. ואמנם באותה שעה היה יעקב עני מרוד, אחרי שאליפו שדד אותו בדרכו, אך אביו יצחק אבינו הרי היה עשיר מופלג עד מאוד, וכמו שכתוב בפסוק לאחר פטירתו של אברהם: ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו (כה, יא), ומה היא הברכה, מבואר בחז"ל שכל שדה של יצחק הוציאה יבול בשפע של פי מאה ממה שבכוחה להוציא! כדוגמה, אם השדה הזו רגילה להוציא עשרה טון חטים בשנה, היא הוציאה לו אלף טון, זו כמות אדירה (יעו' רש"י כו, יב - עה"פ ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים). ומבואר עוד בחז"ל שהיו לו גם הרבה פרידות, עד שהיו אנשי הדור אומרים שזבל היוצא מפרידותיו של יצחק שווה יותר מכספו וזהב של אבימלך, כלומר שכמות הזבל שייצרו הפרידות של יצחק היה כל כך גדול, עד שהשוויו שלו נאמד ביותר משווי הכסף והזהב של אבימלך! כי הרי יש שווי מסויים לזבל בהמות וחיות, שאנו מזבילים את השדות והוא משבח את הקרקע, וזה מלמד אותנו שהיו ברשותו כמות אדירה של פרידות (יעו' רש"י כו, יג), ואם השווי של הזבל שלו היה שווה יותר מכספו וזהב של אבימלך, על אחת כמה וכמה רכושו וכספו של יצחק היה בעשירות מופלגת. ועוד אמרו חז"ל שהתחייב יצחק לרבקה בכתובה שני גדיי עיזים למאכלה כל יום, וזה ודאי אפשרי רק אם יש לו הון רב. ובנו, יעקב, אמור בבוא היום לרשת את כל העושר הגדול הזה.

ועוד מעלה היתה בו, שהיה יפה תואר מאוד, וכמו שאמרו בגמ': שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון (בבא בתרא נח, א),

¹ זכורני כאשר הייתי בבישיבה בבאר יעקב, יש שם באזור הרבה שדות, ומפעם לפעם היינו מריחים ריח נורא של זבל, והיתה לי היכרות עם בעל השדות, שאלתי אותו מה זה הריח הנורא הזה. הוא אמר לי שזהו ריח של זיבול השדות, בררתי אצלו, האם הוא משתמש בזבל אורגני שבא מזבל הבהמות והעופות, או בזבל כימי שמיוצר מחומרים כימיים שונים המועילים לקרקע. ולמאי נפקא מינה: לדבר דברים שבקדושה במקום שיש בו הריח הזה. כי אם מדובר בזבל כימי, אפילו שיש לו ריח רע מאוד מותר להתפלל וללמוד שם, ורק אם זה זבל בהמות וחיות אסור. והטעם, לפי שכל דבר שמתחילת ייצורו הוא מיוצר באופן שיש לו ריח רע, אינו נחשב כ'ריחו רע' שאסור להתפלל שם, כי זה הריח שלו. וכמו שמצינו שעטרן ריחו רע, ולא שמענו שאסור להתפלל כנגד הריח הזה. והטעם, כפי שכתב המש"ב (סי' ע"ט סק"ב) שרק דבר שהסריח מחמת קלקול נחשב 'ריח רע', אבל דבר שמצד טבעו יש ריח רע אין איסור לומר כנגדו דברים שבקדושה.

על כל פנים, שאלתי אותו מה הוא הזבל הזה, וענה לי שזה באמת זבל אורגני, שמגיע מזבל של תרנגולים. וסיפר לי שבעלי הלולים מרוויחים על התרנגולים שלהם בשני מישורים, גם בביצים שהם מוכרים וגם בזבל שלהם שגם אותו הם מוכרים. וכאשר הסבתי תשומת ליב לעובדה שהריח הזה יוצר לנו בעיה הלכתית בישיבה שא"א לדבר דברים שבקדושה, הבטיח לי שהוא יחרוש את הקרקע שוב, מה שיגרום לזבל להיכנס פנימה, וממילא ייעלם הריח. ואכן כך עשה.

ממות וחיים וריש ועושר וחול, לא יכסף לזולת מה שבחר לו האלוקים ולא ירצה אלא מה שרצה לו, ונמסר אל האלוקים ומשליך נפשו וגופו אל דינו, ע"כ.

הנהגת הביטחון הזו, היא ההנהגה שאנו רואים בצורה בולטת מאוד בכל סדר מאורעות חייו של יעקב אבינו, שכל מה שעובר עליו, למרות שהדברים הם לא הגיוניים בעליל, וכמו שבארנו למעלה, שהיה צריך לעבוד ארבע עשרה שנים בכדי לישא את רחל ולא, והוא דבר המופקע מן השכל, למרות הכל – בכל מצב היה תמיד מודה לאלוקיו ומשבחו, ולא בא בתלונות ודרישות.

לקבל באהבה, לא להתלונן!

ד. דבר זה אנחנו צריכים לקחת לעצמנו מוסר השכל, לא תמיד הכל הולך כמו שרוצים, לפעמים יש לנו דרישות כביכול שצריך הקב"ה לנהוג עמנו אחרת. למשל, בחור מגיע לגיל השידוכים, הוא חושב ומדמיין שמגיע לו דירה וקעסט, והוא אינו מוכן בשום אופן להתפשר על פחות מסכום פלוני, ואם הוצרך להתפשר ולקבל רק חצי דירה הוא כבר מרגיש ממורמר ומלא בטרוניה שלא קיבל את מה שמגיע לו. ואני ראיתי פעם אברכים שכבר היו מספר שנים לאחר חתונתם ועדיין הרגישו ממורמרים על שלא קיבלו את המגיע להם. ואני קורא להם, בחורים יקרים, כמה שתהיו טובים ומיוחסים עדיין לא תגיעו לאחד מאלף אלפים מדרגתו ומעלתו הגבוהה של יעקב אבינו, הלא כן? ויעקב מלמד אותנו שכאשר הוא מגיע לסיטואציה שהוא רואה מה רצון השם כעת, הוא מבין שהקב"ה מוביל אותו למצב שיצטרך לעבוד עבודה קשה בכדי לישא את רחל לאשה הרי שללא אומר ודברים הוא מיד נרתם לקיים את רצון הקב"ה. ולא די בכך שהוא לא קיבל לא נדונה, לא דירה, לא קעסט ולא פרנסה, הוא עוד היה צריך לעבוד בשביל לקבל את רחל. והצורה שבה הוא קיבל את ההנהגה הזו של הקב"ה, צריכה ללמד אותנו לקבל כל מצב שהשי"ת מביא אותנו אליו – באהבה ובלב שלם.

וכן פעמים רבות שאברכים מסתובבים עם הרגשה רעה על פרנסתם הדחוקה, והם אינם מבינים דרכי הנהגתו ית' עמם, מדוע כל כך קשה להם בפרנסה, ובלבסם מלאים בדרישות כביכול מהקב"ה: מגיע לי כך וכך. להם אני אומר, בני תורה היקרים, התבוננו וראו כיצד קיבל יעקב אבינו ע"ה את מה שזימן לו הקב"ה עם אליפו בדרכו לבית לבן, כיצד הפך בין רגע מעשיר גדול שבא מבית של עשירים, לעני מרוד שאין לו ברשותו כלום. וכאשר הלך משם ללמוד בבית מדרשם של שם ועבר י"ד שנה, מה כבר היה לו לאכול? הרי לא היה לו מאומה.

ולמרות הכל, אנחנו רואים שיעקב אבינו לא התלונן, ברגע שהוא הבין שרצונו של הקב"ה הוא שיעבור מחיי עשירות לחיי עניות, ושיחיה בהסתפקות במעוט, מיד קיבל את רצונו ית' בלב שלם, ואפילו בתפילתו לא ביקש מאתו ית' אלא שיתן לו לחם לאכול ובגד ללבוש! זה כל מה שהוא ביקש ממנו. לא עשירות, לא כסף וזהב ולא מקנה רב, רק לחם לאכול ובגד ללבוש. אגב אורחא, פעם שאל אותי אחד מדוע מדגישה התורה "לחם לאכול ובגד ללבוש", הרי ברור שהלחם אוכלים ואת הבגד לובשים, וכי סלקא דעתך שהוא רוצה את הלחם למטרה אחרת? השבתי לו, שהתורה מדגישה לנו, שכל הצורך של יעקב בלחם היה רק בשביל לאכול, שיהיה לו ממה לחיות, ולא בשביל לפתוח חנות ולמכור לחם ולהרוויח כסף. וכן בגד, רק בשביל ללבוש, ולא להרוויח עליו ממון. הוא רצה רק לחיות במינימום הנצרך, לא שאף ליותר מזה. **היה די לו לחיות באשר הוא חי.**

ולאחר מכן כאשר שב מבית לבן, אמר: כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני מחנות, הוא לא הרגיש שהמציאות הזו של 'במקלי עברתי' היא הנהגה שאינה מתאימה לו, הוא לא הרגיש כאילו היה מגיע לו יותר מזה, אדרבה הוא תמיד קיבל את הנהגתו ית' עמו בלב שלם, וכאשר היה במצב של 'במקלי עברתי' לא היה לו שום טענות על זה.

שמעתי פעם, שיש מדרש פליאה שנכתב לפני כמה מאות שנים על ידי הדרשנים והמגידי מישרים של אותה תקופה, בו נכתב: הצדיקים נהנים מן הגזל, ואומרים כדרלעומר. פננוח החידה הוא, צדיקים נהנים מן הגזל – גם זו לטובה, ואומרים כדרלעומר – כל דעביד רחמנא לטב עביד. כך היא דרך חייהם של הצדיקים, שכל מה שיבוא עליהם ויודמן להם, יאמרו גם זו לטובה ויקבלו באהבה את הנהגתו ית' עמם.

ואדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה ודאי היה בפסגת השלמות בכל ענין, גם ביופי תואר וזו פניו, ויעקב אבינו היה יופיו מעין יופיו של אדם הראשון. עוד אנחנו מוצאים אצל יעקב אבינו, שהיה גיבור גדול, וכמו שנאמר בתורה שבבואו לחרן ונעמד על יד הבאר, גלל את האבן הגדולה שעל פי הבאר, מה שרק כל הרועים יחד היו יכולים לעשות. וכתב רש"י שם: להודיע שכוחו גדול.

אמור מעתה, חתן שכזה המעוטר בכל המעלות הטובות, הן מעלתו הרוחנית הגבוהה, הן ייחוסו הנכבד, וכן עושרו הגדול של אביו, תואר פניו וגבורתו. הלא כל אחד צריך לרדוף אחריו לזכות בו לחתן, ומי צריך לרדוף אחרי מי, יעקב אחרי לבן או לבן אחרי יעקב? הרי ברור לכל בר דעת שלבן היה צריך לקפוץ על ההזדמנות לקחת את יעקב לחתן עבור בתו!

ובפועל, קרה ההיפך הגמור! לא די שלבן לא הסכים בחפץ לב להיענות לבקשתו של יעקב, אלא עוד דרש ממנו לקבל מוהר עבור נישואיו עם בתו, והיה צריך לעבוד עבורה שבע שנים! ואלו היו שבע שנים שבהן התעשר לבן מאוד, וכמו שאמר לבן ליעקב "ניחשתי ויברכני השם בגללך" (ל, כז), ואחרי שבע שנות העבודה עוד מעז לבן להפיר את הבטחתו ולתת לו את לאה, ואילו תמורת רחל הוא דורש עוד שבע שנות עבודה. וההתנהלות הזו היא נוראה, שלא די שאין אתה משלם ליעקב בכדי שישכים לישא את ביתך, ולא די שאין אתה משלם ליעקב על עבודתו שהוא עובד אצלך אשר בזכותה אתה מתעשר מאוד, אלא אתה עוד דורש אותה ממנו עבור לקיחת בנותיך. הלא זו התנהלות בלתי הגיונית בעליל.

ולמרות הכל, אנחנו רואים שיעקב אבינו לא בא בתלונות, אלא אדרבה הוא מודה להקב"ה ואומר: קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני מחנות, הוא לא מביט על הדרך הקשה שהוא עבר עד שהגיע לזה, אלא הוא מודה להקב"ה על שהביא לו את המחנות הללו. אנחנו לומדים מזה, שיעקב אבינו לא היה לו דרישות מהקב"ה, הוא לא הרגיש שמגיע לו, שחייבים לו, הוא קיבל על עצמו בלב שלם את הנהגתו של הקב"ה אתו.

הישלך על השם יתברך – עשה עמי כחפצך

ג. ההנהגה הגדולה הזאת, שיעמיד האדם את עצמו לרשות קונו כביכול, כאומר לו: עשה עמי כחפצך ואני מקבל על עצמי כל הנהגותיך עמי בלב שלם, הנהגה זו מקורה מהתבטלותו שמתבטל האדם בפני הקב"ה. יעקב אבינו ע"ה, הכיר את הקב"ה, וכלשונו של הרמב"ם (פ"ד מהלכות יסודי התורה הי"ב) שכאשר אדם מתבונן ומכיר את כל הברואים ורואה את חכמתו ית' בכל הברואים ובכל היצורים, 'מוסיף אהבה למקום, ותצמצא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא, ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו'. וככל שאדם משיג יותר בחכמת הבורא, הרי שהוא מתבטל בפניו יותר ויותר, וכשהאדם מרגיש התבטלות בפניו כיצד יהיו בדעתו לחשוב שיכול הוא לבוא בדרישות אליו ית', מגיע לו כך וכך, זה הרי לא יתכן. ולזה זכה יעקב אבינו להגיע, שכל הנהגותיו היו תוך התבטלות מוחלטת לפני המקום ב"ה, ובקבלת הנהגותיו בלב שלם.

עוד נקודה יש בזה, שכאשר האדם מכיר ויודע שהוא נמצא בידיים הטובות ביותר, הוא יודע שהקב"ה מרחם עליו יותר מכל מרחם, ואוהב אותו בתכלית האהבה, והוא זה שיודע את כל מכאוביו וכל רצונותיו, ומשגיח עליו להגן עליו מכל דבר רע, הרי שהוא משליך את כל ייחוסו עליו ית', והרצון שלו הוא שיעשה עמו הבורא כרצונו ית'. וממילא בכל מצב שהוא נמצא בו, גם אם זה קשה מאוד והוא לא מבין את דרכי הנהגתו, אינו בא בטרוניה חלילה, ואין לו טענות ותלונות, אדרבה הוא יודע שהקב"ה הטוב והמטיב עושה לו כך, וממילא הוא מאמין בו ובטוח בו שזה לטובתו.

הדברים האלו מלמד אותנו החובות הלבבות (שער הביטחון פ"ו), וז"ל: כי יתרון הבטחון מהבוטחים באלוקים, כפי יתרון ידיעתם אותו ואמונתם בהגנתו עליהם ורוב השגחתו על טובתם. כלומר שכל שהאדם מאמין יותר בהגנת השי"ת על בראיו, ביטחון בו גדול יותר.

ועוד כתב שם בהמשך הפרק בלשונו הזהב: וכאשר תחזק הכרתו יותר מזה בחמלת הבורא על בראיו, **ירצה במה שיהיה מגזרת האלוקים** לו בלבו ובבלשונו ובנראהו ובנסתרו, **וישמח בכל אשר עשה לו האלוקים**

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר

טל' 054-8520936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות

הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שלימו"א במערכת

"קול יהודי מרוקן" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו ע"פ הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 19.50 לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

לוקוס לוקוס

היא עומדת בתוך בית אלוקיננו, רוצה להתריס בלועזית, ותחת זאת יוצא לה משפט מסורס. משפט אותו התנא שונה בברייתא לדורות, להודיע ולהיודע את נימי נפשו של היהודי, גם הרחוק ביותר

ומפטירה לעברו בגסות, 'לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל' (סוכה נז:).

זה שהיא מכנה את המזבח כ'זאב' ('לוקוס' בלשון יוונית), אינה המצאה שלה. התורה כבר מכנה את המזבח כזאב – 'בנימין זאב ישרף', הכתוב שם מדבר על שלל הכהנים בקדשי המזבח (אונקלוס בראשית מט, כז וברש"י). לא על זאת ההקפדה שלנו עליה. לא על זאת נקנסה משמרתה לדורות.

האישה הזו סבבה בתוך הרגשה של כלוב. הכהונה זועקת מכל קירות בית אביה, אכילת תרומה בקדושה ומתנות כהונה, אביה ואחיה אסורים בשתיית יין ופריעת ראש, אין להם חלק ונחלה בארץ ישראל, הדריכות התמידית מדיני טומאה וטהרה מלווה את חייהם מגיל ינקות.

וזה המריד אותה. היא הניחה אצבע על הנקודה, על לב העניין. הלגלוג שלה מכוון על המזבח הזה, מכלה הממונן, הוא המשעבר את כל חייהם לצורך גבוה. לוקוס לוקוס.

איסתר בלגינא

התנא מציין את נוסח דברי אותה פותה, כאמירתן. 'לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה את ממונן של ישראל'. במשפט קצר אחד היא נעה מלשון יוונית ללשון הקודש, והברייתא שבה על הלשון הזו.

אין בהתרסותה תפיסת עולם מגובשת, אין היא אלא איסתר בלגינא. צווחנית ורעשנית. היא אכן לא ידעה הרבה מילים מהשפה היוונית, אבל סוף סוף נמצאת כעת בבירתם של בני עמה וצריכה להציג את נאורותה, פלטה איפוא מילה יוונית אחת, חזרה עליו בשנית, וכולם יראו בדיוק היכן היא נמצאת.

לא איכפת לה שיבוזו לשפתה העילגת. העיקר שכאן הוכיחה שהיא כשרה לבוא בקהל היווני. היא חלק מהחברה, כבר מלהגת בלשון השלטון – -

הקדמה נחוצה –

סדר התפילה, כפי שנתקן על ידי אנשי כנסת הגדולה, נבנה ממחצב עליון. לכל תיבה יש שורש ואילן בדיוק בנוסח הזה ובצורה הזו. משום כך רבינו המור, אף שכתב ספרו כדינים והלכות, הקדיש חלקים רחבים בהלכות תפילה, למניין התיבות בכל ברכה וברכה (מסימן קיג והלאה).

לכל ברכה שקל ומונה את מספר תיבותיה, הוציא במספר צבאם דקדוק אחר דקדוק, האם הנוסח תואם את המספר אשר גבלו ראשונים או חורג ממנו.

לא רק בברכות תפילת העמידה, אלא גם טופס שנתקן כמה דורות מאוחר יותר – כגון בנוסח 'על הניסים' – דקדוק במספר תיבותיו (שיעלו כמנץ 'יוחנן'), דקדוק בסדר המילים (מתתיה בן יוחנן כהן גדול, או מתתיה כהן גדול בן יוחנן), בשמות (מתתיה או מתתיהו) וגם בניקוד התיבות (חשמונאי בחיריק או באל"ף נחה) אלה וכאלה.

ולא באה הקדמה זו, אלא לשאול את השאלה הפשוטה מהו 'בימי מתתיה'. משמע שהיה רקע של פרשת דור שלם, תקופה שיש לה השלכות על מעשה הנם הזה.

ובכן, מהו 'בימי'?

עד מתי אתה מכלה

הסיפור של מרים בת בילגה, גם הוא צריך להילמד.

צריך להילמד היטב כי בין קפלו המועטים שזור כל המצב העגום בו היה שרוי הדור ההוא, נפש אבודה ומיוסרת הנתונה בכף הקלע.

היא כבר נשואה לסרדיוט יווני, כביכול נתנה גמ כריתות לבית אביה ולעמה – עד כמה שיש גמ שכזה – ועם הזחחות הזו נכנסת לבית אלוקיננו, מבטמת בסנדלה על המזבח המקודש

הפוסחים על שני הסעיפים

ייתכן שהיא דווקא כן ידעה את השפה היוונית על בוריה. אחרת איך תתנהל עם בעלה היווני.

אולם את אמירתה לא חרצה בשפה הזו, רק במעט. מילה או שתיים. כי כך דרכו של עשו, להתכסות באדרת שער למען כחש. לא בבת אחת תבוא בקרב אחיה ותדבר בשפה יוונית, רק קמעא. איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו.

ובאן בדיוק מצטיירת דמותה הקרועה של אותה אישה, קרועה כל ימיה בין שתי העולמות. מכירה את ריבונה, יודעת את מקומה. מבינה שיש דין ויש דיין, אבל לא מצליחה להתנתק ממתק החיים בעולם היווני, מהעושר והשררה, וכל ימיה מוטחת בכף קלע ממקום אחד למשנהו.

האנשים החיים ברגשות מנוגדים, יודעים שהם צועדים במקום הרסני, מתקדמים לעבר החידלון והאובדן, פוסחים על שני הסעיפים ואינם מסוגלים לעורר עצמם ולהפוך צד. לפעמים טובים מהם החוטאים המוחלטים, כי מהם יש תקווה אולי ישובו וניחמו על מעשיהם, אבל הפוסחים על שני הסעיפים לא ישובו, לא יתנתקו, דרכם קשה מכולם.

זו בדיוק השפה של בת בילגה; לוקום מצד אחד, ממנון של ישראל מצד שני, והיא בתווד.

יקלענה בתוך כף הקלע

ייתכן גם שהמנגנון של כף הקלע פעל בה בדיוק כשנכנסה להיכל. רגשות הקודש גאו בה ככל יהודי העולה לרגל, כן כאותו יוסף משיאת שבפעם הראשונה היה מסוגל ליטול את מנורת המקדש ובפעם השניה כבר פעפעו בו תחושות עליזות של הקודש והמקדש ושוב לא היה מסוגל לחזור לסורו.

כי גם ישראל שחטא, ישראל הוא. עדיין שם אלוקיו עליו, עדיין שאר רוחו נוקר ממצבת קודש. והרוח הזו לא תרפה ממנו עד יום מותו, יאבוס עצמו במאכלי טרפה ומעיו יחמרו, יחלל את השבת ורוחו נעכרת. מכיר את ריבונו ונחמץ מלמרוד בו.

בת בילגה נכנסה לבית המקדש ממקום היוונים, בטוחה בעצמה ובהתרסותה. אבל הרוח ששררה, רוממות אל

ששרתה על הכתלים, פוגנה את בטחונה העצמי, רוקנה את הרוח ממפרשיה והנה כבר חדלה מלשוחח בלשון יווני, זה השפיע עליה!

'והיה כי ירעב והתקצף וקילל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה'

הבדל מהותי ויסודי בינו לבין אומות העולם, הוא היחס לממון. בבית אלוקינו ידענו שאין עניות במקום עשירות, ידות הכלים עשויים זהב, גם כשמשמשים בהם אחת בשנה וגם כשמשמשים בהם את הבהמה לפני שחיטתה. את בגדי הכהנים לא מכבסים אלא מותירים אותם לעשיית פתילות. הכהן יולבש רק בבגדים חדשים, כי אין עניות במקום עשירות.

אצל הגוים, הכל לפי חשבון, לפי משתלם או לא. אם לא מסתדר לגוי כרצונו, יבעט בהכל. 'והיה כי ירעב והתקצף וקילל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה' (ישעיה ח, כא). עבודת האלילים בנויה על חשבון ורווח, עד כמה 'משתלם לי', ואין כמותם להעיד לטובת ישראל, ראו מה בין בני לבין חמי.

שם היה הקושי של שר צבא ארם מול אלישע הנביא למבול בירדן. מבחינת 'מובן' ו'משתלם' טובים נהרות דמשק אמנה ופרפר, מה לו בירדן העברי, מה לו לקיים דברי הנביא, אם לא אותה ילדה עבריה קטנה המשרתת את אשת נעמן או עבדיו הניגשים אליו ולוחשים באוזנו כי 'דבר גדול הנביא דיבר אליך'?

שבעים פנים

בפמיש יפוצץ סלע, דברי תורה נחלקים לאין ספור הבנות ודרכי הבנה. ייתכן שכל ששת הנקודות שמנינו כאותו מעשה דבת בילגה, כולחו איתנהו בה. את כולן רצה התנא להנחיל לנו לדורות. איך משתנה האדם בעקבות השפעת הרחוב עליו.

ומיניה וביה הרווחנו ליישב עוד שאלה רווחת, כיצד התנא לא מסיים את המסכת בדבר טוב. ושוברו בצידו כי זה הדבר הטוב ביותר, להנחיל למורשה לדורות את רקמות הנפש של היהודי, ומה קורה כשהוא מנסה לשבט עצמו ככל הגוים.

נתרם להצלחת
הר"ר משה בן יוכבד
ברוחניות ובגשמיות

הוצאות השיחה לשבוע זה
נתרמו לעילוי נשמת
מרת רות שמחה בת מרים ע"ה
ת. נ. צ. ב. ה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

במיל:

8542164@gmail.com

פרשת וישב

אסור לאדם ליפול בדעתו ולהתייאש

בעזרת ה' יתברך נראה כמה ענינים בפרשה, פרשת וישב, שיש להתבונן בהם. עד עכשיו עסקנו באבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, וכאן מתחילה התורה לדבר גם מענין השבטים, שבטי י-ה. לאחר הסיפור עם מכירת יוסף, מספרת התורה מה שהיה עם יהודה.

ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה. כבר עמדו רבותינו לבאר את ענין הסמיכות בין הירידה של יהודה לבין מכירת יוסף, וכמו שמביא רש"י: "ויהי בעת ההוא. למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף, הרי לכאורה הפרשה הזו של יהודה לא שייכת לכאן, וכיוון שהתחילה התורה לספר את שאירע עם יוסף, היתה צריכה לגמור את סיפור הדברים שהיה עם יוסף, ורק לאחר מכן שוב לדבר על יהודה ושאר השבטים, ומדוע מיד אחרי תחילת סיפור המכירה מופיע ענין זה של ירדת יהודה? - ללמד, שהורידוהו אחיו מגדולתו יהודה היה הארי שבחבורה, הגדול שבהם, ואחיו עשו אותו מלך עליהם (בראשית רבה פ"ד ס"ז), ועכשיו הורידוהו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו, אתה אמרת למכור, אלו אמרת להשיבו, היינו שומעים לך".

אמרו האחים ליהודה: הרי אתה היית זה שמחליט בסופו של דבר, שהיית מלך עלינו כנ"ל, וההכרעה היתה בידך. הנה, אנחנו רצינו להרוג אותו אבל מכיון שאתה אמרת שלא נהרגנו אלא נמכור אותו, שמענו בקולך ומכרנו אותו. ואילו היית אומר גם לא למכור אלא להשיבו אל יעקב, היינו שומעים לך. ולכן עכשיו שאנחנו רואים בצרת אבינו, ששרוי בצער עצום וממאן להתנחם, כאמור "ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם", אתה הוא זה שאשם בדבר. ומפני זה הורידוהו מגדולתו.

ומה עשה יהודה? - "וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה". הלך להתחתן. ועמדו המפרשים על זה, וכי זהו הזמן המתאים ללכת ולהתחתן? הרי מצב המשפחה אז לא היה טוב. יעקב היה שרוי בצער גדול, "ויאמר כי ארד אל בני אבל שאלה ויבך אתו אביו". האחים גם הם בצער שהרי רואים את אביהם בצער, ולא יכולים לספר מאומה ממה שהיה ושיוסף עודנו חי כי החרימו וצירפו את ה' יתברך בחרם שאין לגלות מה שהיה. גם יצחק אבינו ידע מהענין הזה שיוסף חי, אבל שותק. ראובן - בשקו ותעניתו, גם הוא יש לו את הענינים שמחמתם הוא בצער. ויהודה יורד והולך להתחתן. וכי לא מצא זמן אחר להתחתן? עכשיו שכל המשפחה נמצאת בצער וביעור, זהו הזמן המתאים לזה?

יתירה מזו. הרי בגישוואין אלו של יהודה, היה הקב"ה עומד ובורא אורו של מלך המשיח, כמו שאמרו רבותינו במדרש (בראשית רבה פה, א). ומשמע, שהסכימה דעת המקום ב"ה עם פעולתו ומעשיו של יהודה. ובכן נשאלת השאלה, הלא כל המשפחה נמצאת בצער נורא, אביו יעקב ממאן להתנחם, כל המשפחה אבלה, עכשיו דוקא אתה הולך להתחתן? למה לא תחכה קצת כמה חודשים, שהזמן יעשה את שלו והכאב יפוג קצת, ואז תתחתן?

כאן לימדה אותנו התורה יסוד גדול ומהותי לכל אחד ואחד מאתנו. והוא, כי עיקר העיקרים בעבודת ה' יתברך, שהאדם לא יפול בדעתו, ולא יתייאש. יש הרבה שאומרים, נכון, אנחנו באמת רוצים לתקן את מעשינו, ללכת בדרך הטובה והנכונה שעושה נחת רוח לה' יתברך, אבל כבר ניסינו הרבה ולא עולה בידי. כל כך הרבה התאמצתי וניסיתי ולא הצלחתי, וכבר אין לי כח עוד לעמוד במערכה. התייאשתי כבר.

וזהו מה שהתורה באה ללמד אותנו כאן, שזו טעות גמורה היא, ואסור לאדם ליפול בדעתו. יהודה היה החכם מכולם, ומיד בראותו את אביו יעקב יושב בצער גדול ולא מתפייס, הבין שעשו טעות גדולה במכירת יוסף. הוא ראה איך יעקב שרוי בצער גדול ועמוק, וכמה שמנסים לנחם אותו הוא לא מתנחם. ובאמת במשך שבע עשרה שנה הסתלקה השכינה מיעקב כמו שאמרו רבותינו (מדרש תנחומא וישב ב), לפי שהיה שרוי בצער והכאב בכל יום עדיין בתוקפו.

אמר יהודה, ובכן, כפי הנראה, חטא זה של מכירת יוסף מאבד את כל שיש לי. החטא החמור הזה, מאבד את כל מעשיי הטובים שעשיתי, והפסדתי אותם. אבל אני לא אפול בדעתי יהיה מה שיהיה. מתחילים את הכל מחדש. מהי המצוה הראשונה בתורה? - פרו ורבו. מיד הולך יהודה ולקח אשה ומעמיד בית חדש.

יהודה לא נפל בדעתו. הוא לא אמר 'אני אבוד', 'אני מזוואש', את כל התורה והמצוות שעשיתי ואת כל העולם הבא שלי הפסדתי, ועכשיו לפחות שאת העולם הזה יהיה לי. לא. הוא החליט: ממשיכים הלאה במערכה. נכון, קרה מה שקרה, אבל אני אפתח דף חדש ואתחיל הכל מההתחלה.

זו היתה הגדולה של יהודה, וכשהקב"ה ראה את זה הסכימה דעתו לדעת יהודה. אמר הקב"ה, כיון שכך אתה נוהג יהודה, שלמרות שהיית הגדול שבחבורה מלך וראש הסנהדרין, מכל מקום עכשיו שהפסדת את הכל לא נשברת אלא המשכת הלאה בעבודת ה', לך נאה ולך ראוי שיעמוד ממך מלך המשיח. זה היה שכר פעולתו.

והנה אנחנו נקראים "יהודים" על שם יהודה, ללמדנו גם כן את הנקודה הזו. באיזה מצב שיהיה האדם, לא יפול בדעתו ולא יתייאש. ואדרבה, כאשר רואים בשמים שהאדם מתחזק בדעתו ואומר, אף על פי שקרה מה שקרה, אני אתחיל את הכל מההתחלה ויהי מה, אפתח דף חדש, מסייעים אותו מן השמים ונותנים ברכה בעמלו.

נח לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים

הפסוק אומר: ויהי כמשולש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף. יהודה שהיה ראש הסנהדרין ומלך, דן אותה על פי דין תורה שהיתה חייבת שריפה, בהיותה בתו של שם, בת כהן.

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה. רש"י מביא בשם רבותינו: היא מוצאת. להשרף. והיא שלחה אל חמיה. לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת, אלא רק אמרה לאיש אשר אלה לו, אמרה, אם יודה יהודה מעצמו, יודה, ואם לאו, ישרפני ואל אלבין פניו, מכאן אמרו רבותינו (סוטה י), נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. הכר נא. אין נא אלא לשון בקשה. הכר נא בוראך, ואל תאבד שלש נפשות. תמר ידעה שהיא מעוברת ויש תאומים בבטנה, וגם ידעה שעתידי לצאת מכאן מלך המשיח, אך עם כל זה העדיפה להשרף ולא להלבין את פני יהודה. אם הוא מעצמו יודה - מוטב, אבל היא לא תלבין את פניו. מזה אמרו רבותינו נח לאדם שיפילוהו לכבשן האש ולא ילבין פני חבירו ברבים.

לפי שיטת התוספות במסכת סוטה (י"ג), ורבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (ש"ג אות קל"ט) אנו לומדים את דברי רבותינו כפשוטם ממש שאדם צריך למסור נפש ובלבד שלא ילבין את חברו, וכן דעתם להלכה. לפי זה, אם אומרים לאדם 'לך ותבייש את פלוני, תמצא אותו ברחוב ותבזה אותו בכל מה שתוכל, ואם לא תעשה כן כדבר הזה דמך בראשך ונהרג אותך', חייב האדם למסור עצמו למיתה ולהרג, ובלבד שלא לבייש ולהלבין את פני חברו ברבים.

אמנם הפרי חדש בחיבורו על הרמב"ם מים חיים (הלכות יסודי התורה פ"ה) רוצה לומר שדעת הרמב"ם להלכה היא לא כמו התוספות. אך על כל פנים, מכאן אנחנו לומדים ורואים כמה צריכים זהירות בענין זה של בין אדם לחברו עד קצה האחרון, עד כדי כך שתמור העדיפה להשרף בכבשן האש ולא להלבין ולא לצער את יהודה.

המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא

לדאבונו הרב הענין הזה הזדלול מאד, והרבה הרבה נשכחה חומרת הדבר והחשיבות להתייחס אל השני כמו שצריך. והנה, אדם יכול במשך חייו לטרוח הרבה במצוות, ולהתייגע הרבה בלימוד התורה, ולבסוף – אין לו עולם הבא. שהרי כך אמרו רבותינו (ובבא מציעא נח): כל המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. וזו הלכה פסוקה, כמו שהביא הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ו ה"ח) והלכות תשובה (פ"ג ה"ד).

ומדוע כל כך חמור עונש המבייש את חברו ברבים? מפרש רבינו יונה בשערי תשובה (שער שלישי קל"ט) שבזמן שאדם מבייש את חברו הרי הוא נוגע באבק רציחה. יש דברים שהם טף האיסור ממש, ויש דברים שהם מסתעפים לאיסור ואם עוברים עליהם זה נקרא 'אבק'. וכמו שיש 'אבק לשון הרע', 'אבק ריבית', יש גם אבק רציחה. לא רציחה ממש, אבל אביוזיהו דרציחה. וכשאדם מבייש את חברו בתחילה מסמיק ולאחר מכן מחוויר, 'אזל סומקא ואתי חיזורא', ואם כן יש כאן בחינה של רציחה באותו האיבר.

אולם עדיין זהו דבר הטעון ביאור. הרי אם אחד היה קם על חברו בסכין שלופה והורג אותו, הרג אותו ממש. יש לו חלק לעולם הבא? – יש. לא מצאנו שמי שרוצח את חברו אין לו חלק לעולם הבא, וכמו שכתב רבינו יונה שם [א"ה: ועיין בדברי רבינו שליט"א בס' שובי השולמית ח"ה (סימן ד') עש"ב]. ואם כן, איך ייתכן שמי שמלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא? הלא כל החומרה של הלבנת פני חברו היא מחמת שיש בה אבק של רציחה, והלא ברציחה עצמה יש לרוצח חלק לעולם הבא. הייתכן שהתולדה, המסתעף, יהיה יותר חמור מן האב?

אומר רבינו יונה (שערי תשובה שער שלישי קמ"א) תירוק פשוט וברור, שאכן כן. לבייש פני חברו חמור יותר מרציחה ממש. וזאת, כי כשאדם מבייש את חברו הוא לא מייחס חשיבות וחומרה למה שעשה. אדם אומר לעצמו, אז אמרתי מילה אחת לא במקום והצטער קצת החבר, מה יש? והרי אדברנה, כל הנוכחים שהיו שם חייכו ושמוחו וגלגלתי אהבה ואחוזה ביניהם... וכי קלה היא בעיניך לתת שמחה בלב הבריות? הוא לא רואה את חומר הענין, ולכן הוא יכול לחזור על זה שוב ושוב, ולהיות כסיל שונה באוולתו. וזהו כלל גדול, אומר רבינו יונה, כי עבירה קטנה שחוזרת ונכפלת פעמים הרבה, היא חמורה הרבה יותר מאשר עוון אחד גדול. ולכן אם אדם רגיל בדבר הזה של הלבנת פני חברו, ובלי לחשוב על חומר הדבר הוא חוזר על זה שוב ושוב, ממילא הוא מאבד את העולם הבא שלו, ולכן זה חמור יותר מרציחה.

הרמב"ם בפירושו למשניות (בהקדמה לפרק חלק), גם הוא עומד בדבר הזה, איך ייתכן שאדם הרוצח בידים יש לו עולם הבא, ואילו אם מלבין פני חברו אין לו עולם הבא. ומבאר זאת בדרך אחרת. אומר הרמב"ם, הבה ונחשוב, האם נכניס לעולם הבא, פרה או שור, או עגל? ודאי שלא. צא ברחוב ותשאל, מה דין פרה שהתנהגה יפה, מגיע לה גן עדן? כל אחד יאמר לך, עגל? פרה? – תכניס אותם לפרת, אבל בשביל מה להכניס אותם לעולם הבא, לגן עדן, אין לבהמה מה לעשות שם.

אומר הרמב"ם, הוא הדין והוא הטעם במי שמלבין פני חברו ברבים. מי שמתנהג כך עם חברו, הרי הוא מעיד וחותר על עצמו שהוא בהמה בצורת אדם. ולכן כשם שלא מכניסים בהמה לעולם העליון, כך גם לא מכניסים

אותו. ולפי זה מה שהמלבין פני חברו לא מקבל עולם הבא זה לא מחמת עונש שמענישים אותו, אלא מחמת המציאות, אתה לא שייך לכאן.

כך היא ההסתכלות של רבותינו על מי שמלבין פני חברו ולא חס על צערו. כבהמה הוא נחשב, וגדול עונשו. ולכן ראינו תמיד אצל כל רבותינו כמה היו משגיחים ונוזהרים עד הקצה האחרון בענינים הנוגעים בבין אדם לחברו.

סיפרו על רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זונגפלד זצ"ל, שהיה גר באיזה ספק מרתף בבתי מחסה, ליד הכותל המערבי. פעם אחת, בימי חול המועד כאשר כל החכמים וכל הנכבדים יחד עם כל אנשי העיר באו אל ביתו לקבל את פניו, שהרי 'חייב אדם להקביל פני רבו ברגל', ישב אצלו בבית אחד מגדולי הרבנים שבירושלים, ודיבר איתו בלימוד.

בזמן שהיה יושב הרב הזה יחד עם רבי יוסף חיים, היו באים ונכנסים אצלו אנשים רבים שבאו להקביל את פניו. והנה, לכל אחד ואחד שנכנס היה פונה רבי יוסף חיים זצ"ל ואומר, נכון שאתה בדרך לכותל? או היה אומר לו: ודאי אתה חוזר מהכותל המערבי, וכנראה בגלל שאתה חוזר מהכותל המערבי ואתה עובר ממילא על יד ביתי לכן נכנסת לומר חג שמח.

כך אמר לכל אחד ואחד שהגיע. נכנס משהו ואומר לרבי יוסף חיים, 'חג שמח כבוד הרב, תזכר לשנים רבות'. אומר לו רבי יוסף חיים בתגובה: וודאי אתה בדרך אל הכותל או בחזרה משם, ולכן באת לכאן. בני הבית התפלאו שהרי זה נראה כסתם פטפוטים, ואף פעם לא שמעו אותו מדבר דיבורים שכאלו.

לאחר שיצאו כולם נגש אחד מבני הבית אל הרב ואמר לו, ימחל לי כבוד הרב, אולי אין זה מן הדרך ארץ לשאול, אבל תורה היא וללמוד אני צריך. אני נמצא בביתך כבר הרבה זמן, ימים ולילות, ומעולם לא ראיתי אותך מדבר דיבורים שכאלו, 'אתה הולך לכותל המערבי', 'חוזר מהכותל המערבי', מה פשר כל הדיבורים האלו?

אמר לו רבי יוסף חיים זונגפלד זצ"ל, איך אתה לא מבין. הלא לידי ישב אחד מגדולי הרבנים בירושלים ואותו לא הלך אף אחד לבקר. אם היה רואה שכל אנשי העיר באים אצלי ואומרים לי 'חג שמח כבוד הרב', ומברכים אותי בברכות גדולות, היתה נחלשת דעתי עליו. וכך אני הקלשתי את צערו והרגעתי אותו, אמרתי לכולם דאי אתם באים לכאן רק כבדרך אגב, בדרך הליכתכם אל הכותל המערבי או בחזרתכם ממנו. זו זהירות בבין אדם לחברו. אחד אחר היה עומד במרפסת וקורא לכולם, בואו בואו, תכנסו... והיה שש ושמוח על כל מי שבא, ולאחר מכן היה עושה חשבון כמה באו היום וכמה הגיעו בפעם שעברה... אבל מי שיוזע ומבין את החשיבות של זהירות בבין אדם לחברו, יודע שיש עוד נפש קיימת חוץ ממני, אז הראיה שלו היא אחרת.

תחילת הזהירות בבין אדם לחברו - בבית פנימה

וצריך כל אחד לקחת את הדברים האלו לחשומת לב, ולהשתדל להיות יותר מתחשב בזולת. ובראש ובראשונה צריך זהירות בתוך הבית פנימה, להיות יותר רך בבית ויותר עדין, לא להיות 'טוב לב בחוץ ובביתו קפדן ורע לב', כלשון רבי חיים ויטאל (הובאו דבריו בחוברת הדרכה מהגר"ש וולבה זצ"ל). לדאבונו יש כאלו שבחוץ חושבים אותם למלאכים גדולים, אבל בבית הם מלאכי חבלה... כולם יודעים שהוא מבקר חולים ומנחם אבלים, אבל לא יודעים שאצלו בבית כולם חולים ואבלים בגללו.

אחד כזה שעושה חסדים מחוץ לביתו ובבית לא גומל חסד עם אנשי ביתו, אין בזה שום טעם ואין בזה שום ברכה. יותר טוב שיהיה בבית ורק שם ישקיע את גמילות החסדים שלו, וזה חשוב יותר מכל דבר אחר. ואל לו לאדם לומר, 'סוף סוף הרי יש לי עוד חסדים שאני עושה מחוץ לבית וזה גם דבר גדול', שכבר העיד רבי חיים ויטאל שהיה צופה ברוח קדשו מקצה העולם ועד סופו שאדם כזה לא יזכרו לו מכל חסדיו האחרים.

מאומה (כמו שהביא הגר"ש וולבה שם).

דברי מוסר צריכים לחזור עליהם שוב ושוב, הפלא יועץ כמעט בכל דף כותב את זה, וגם המסילת ישרים מזהיר, שדברי מוסר לא עוזר ללמוד אותם פעם אחת, אלא צריכים לפתוח את הלב ולחזור על הדברים פעם אחר פעם עד שייקלטו ויעשו רושם לטובה. ולכן צריך לחזור ולשנן את הדברים האלו, וזה כל מה שהפרשות האלו באות ללמד אותנו, כמה חשוב החסד, וכמה גדול האיסור להלבין פני חברו ולצער אותו. ה' יהיה בעזרנו.

פרשת וישב תשפ"ב

מישבי התורה

הליכות חיים

בס"ד

טעה וקנה מוצר שלא היה במבצע

שאלה

בחנות הסופר השכונתית נשארה במקרר כמות גדולה של מעדנים, שתאריך התפוגה שלהם הוא בעוד יומיים. לפיכך, כדי שלא יפסיד, עשה בעל הסופר מבצע שהקונה חמש יחידות ומעלה - ישלם חצי מחיר, מבלי לפרט את הסיבה. את השלט של המבצע תלה בצד המקרר סמוך למעדנים.

אחד הקונים שראה את השלט קנה עשר יחידות, ולקח את אותו סוג מעדנים ומאותה חברה, אלא שלקח מאלו שהיו מונחים במרכז המקרר, ושעליהם התברר מאוחר יותר, שהם היו מהסחורה החדשה, ולגביהם לא היה מבצע. והנה הקונה שילם עבורם כפי המחיר המזול, ורק כשהגיע לחנות שלושה ימים לאחר שנגמר המבצע, נודע לו מהטעות שקרתה.

כעת ברצונו לדעת, האם עליו להוסיף כסף על קנייתו, מאחר ולטענתו, לא היה כתוב בפתק בפירוש שהמבצע תקף רק על המעדנים הסמוכים לפתק, ואם היה יודע שאין מבצע על מה שקנה - לא היה קונה אותם, אלא את המעדנים שבמבצע.

תשובה

(א) עבור המעדנים שאכל הקונה ביומיים הראשונים - הוא פטור מלשלם תוספת במחיר לבעל החנות. לכן אם אכל את כולם ביומיים אלו - אינו חייב לשלם מאומה.

(ב) לגבי המעדנים שאכל מהיום השלישי ואילך, אם הוא מודה שדרכו לקנות מעדנים מסוג זה - יצטרך לשלם עבורם מחיר מלא.

אולם אם לטענתו לא היה קונה אותם במחיר מלא - יצטרך לשלם עבורם שני שליש ממחירם המלא.

מקורות

1. מבואר בגמ' ב"מ (מב): גבי אדם שהפקיד אצל חברו חומר גלם שממנו עושים שכו. והשומר הניחו בצד ימין שבחדר, אולם היה לשומר חומר דומה ששייך לו שהיה מונח בצד השמאלי של החדר. למחרת אמר השומר לפועל להביא לו את חומר הגלם שבצד השמאלי לצורך עשיית שכו עבור עצמו, אבל הפועל לקח את חומר הגלם שנמצא בצד הימני שבחדר, מה שהופקד אצלו לשמירה. ומאחר והשומר לא ידע מהטעות, עשה את השכו מהחומר שקיבל שלבסוף החמיץ, כך שלא נגרם לשומר כל תועלת מהשימוש בחומר שקיבל לשמירה.

ואומרת שם הגמ' ביחס לפועל, שלמרות ששינה - הוא פטור מלשלם למפקיד על הפסד הפיקדון. מאחר וטוען הפועל, מכיוון שבעה"ב לא אמר לי בפירוש להביא לו רק מהצד השמאלי ולא מהצד הימני, לכן לא ידעתי שיש לו איזה שהוא נפ"מ מאיזה מקום לקחת את חומר הגלם, ולכן לא פשעתי במעשי, וממילא אני פטור מלשלם עבור הנזק שנגרם למפקיד מחמתי. ומוכח מהגמ' וכך גם נפסק בשו"ע חו"מ (ס"ו דצא, כה) שהפועל צודק בטענתו ולכן הוא פטור מלשלם. וע"ש בש"ך (ס"ק לט), ובנתיבות בחידושים (ס"ק לט) שהביאו להלכה, שהפועל פטור אפילו אם חומר הגלם היה מונח בחדר אחר או במקום מרוחק יותר.

לאור האמור, בנידון דנן צודק הקונה בטענתו - שלא היה צריך להעלות בדעתו שהמבצע קיים רק על המעדנים שבסמיכות לשלט, ובפרט שהמעדנים שלקח היו מונחים באותו מקרר אלא מרוחקים יותר, שוודאי אין כל פשיעה במעשהו, ולכן אינו נחשב מזיק לבעה"ב. וא"כ נמצא, שבעל החנות הוא זה שהפסיד לעצמו במעשיו, ואילו הקונה נהג כשורה. ולכן אם היה לוקח מעדנים מחברה אחרת ובטיב מעולה, ולכן הם נמכרים במחיר יקר יותר, היה מקום לדון האם ניתן לחייבו מדין נהנה, ועייין לקמן במקורות במס' 2 ואכמ"ל. אולם בנידון דנן מכיוון שהיו מאותה חברה, וכן, ביומיים שאכלם היה להם את אותו הטעם כמו המעדנים שהיו במבצע, נמצא שהקונה לא קיבל הנאה נוספת באכילתם, ולכן הוא פטור מלשלם עבורם.

2. מהיום השלישי ואילך - אין לקונה טענה, שאם הייתי יודע מהמבצע הייתי קונה רק את המעדנים הראשונים, כי הם הרי לא היו נמכרים יותר, וגם אסור לו לאוכלם, לפיכך הנידון לחייבו הוא רק בגלל שנהנה מממון של השני, ולכן אפילו אם לא פשע במעשיו, ישלם לבעל החנות עבור ההנאה שממנו גרם לו.

לפיכך אם הוא מודה שדרכו לקנות מעדנים מסוג זה, במקרה זה ישלם עבורם מחיר מלא כמו שהיה קורה לו אם היה מגיע ביום השלישי לחנות לקנותם, שאז היו נמכרים רק המעדנים החדשים במחירם המלא. אולם אם טוען שבמחיר מלא לא הייתי קונה, אמנם מאחר ונהנה באכילתו מממון ששייך לחבירו, לפיכך ישלם עבורם שני שליש משוויים, וכמו שרבא אמר בגמ' בב"ק (ק"ב). לגבי יתומים שאכלו בטעות בשר שחשבו שהיה שייך לאביהם, והתברר להם לבסוף שאביהם קיבלו בתור פיקדון בלבד, וכך גם נפסק בשו"ע חו"מ (ס"ו שמו"ד). והטעם לכך הוא - מסבירים חז"ל, כי כך היא הדרך של בנ"א לשלם עבור קניית אוכל בזול כמבואר שם בסמ"ע (ס"ק ט) וע"ש כי קצרת.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

יהודה - אורו של משיח

"ויהי בעת ההיא, וירד יהודה מאת אחיו" (לה, א)

א. היכן החל גילוי אורו של המשיח

במדרש רבה (פ"ה, א) כתוב על הפס' הזה: רבי שמואל ב"ר נחמן החל לבאר פרשה שתנומה זו. נאמר בירמיהו (כט, יא) "כי אנוכי ידעתי את המחשבות". שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, יעקב היה עסוק בשקן ובתעניתו [על אובדן יוסף]. ראובן היה עסוק בשקן ובתעניתו [על חטאו בנידון בלהה]. יהודה ירד לקחת לו אשה. והקב"ה - מביא אורו של משיח. שעד שלא נולד המשעבד הראשון [כלומר - פרעה מלך מצרים] נולד הגואל האחרון [כלומר - שורשו של מלך המשיח] ע"כ. כלומר, התורה הקדימה את סיפור נישואי יהודה ולידת פרץ וזרח, לפני הסיפור על חיי יוסף במצרים. היות והקב"ה מקדים תרופה למכה, ולכן הוקדמה לידת פרץ שממנו עתידים להיוולד דוד ושלמה המלך, ובהמשך ייוולד מזרעם מלך המשיח. ופרשה זו צריכה להיכתב בתורה לפני הסיפור על ירדת יוסף למצרים, שתגרוור אחריה את ירדת כלל ישראל למצרים, וששם תתחיל הגלות הראשונה.

ולכאורה מהראוי שנתבונן, מה הקשר בין תחילת דברי המדרש על סדרת יעקב ובניו בצורותיהם, להבאת אורו של משיח?

ב. סיבת מלחמת החורמה של הס"מ בנשמת המשיח

כלל אמרו חז"ל, וכן כתוב בווהר הקדוש, מכיוון שתקיון העולם הסופי יהיה בזמן מלך המשיח, שאז כל ישראל יעבדו את הקב"ה בשלימות מבלי לחטוא, וכן יבנה בזמנו ביהמ"ק כמבואר באריכות ברמב"ם בהל' מלכים (פרקים יא-יב). וממילא בזמנו - כל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי הקב"ה יעביר ממשלת זדון מהעולם, שזה כולל את הס"מ וכל המסייעים בידו בשמים ובארץ, וכפי נוסח התפילות שבשמו"ע של ר"ה ויוהכ"פ. לפיכך הס"מ מנסה בכל כוחו לקטרג ולמנוע את הולדת שורשו של המשיח. לכן כדי שלא יצליח בקטרוגו, חייבים להביא את אורו ושורשו של המשיח באופן שהס"מ לא יבחין בכך. כלומר - ליצור לו מצב של היסח דעת גדול. או ליצור אופנים שהוא יהיה בטוח, שמזיווג שנראה שנעשה בצורה לא טובה, ובניגוד לקדושת ישראל - משם ודאי לא יצמח זרעו של המשיח, שצריך להיות האדם הגדול והקדוש ביותר בבריאה, ולכן הס"מ לא ימנע מזיווג זה מלהתקיים. וכלשון הגמ' בסנהדרין (אז) שלושה באים בהיסח הדעת: משיח, מציאה, ועקרב. וכן גם כתוב בווהר הקדוש (ח"א דף קעב):

לאור האמור נבחין להלן בס"ד את האמור בתנ"ך ובמדרשי חז"ל, ביחס לנשמתו של המשיח. ונראה מעט מנפלאותיו של הקב"ה, כיצד למרות ניסיונותיו הנואשים של הס"מ למנוע מהולדת שורשו של דוד המלך, לא עלה הדבר בידו, ודבר ה' יקום לעולם.

ג. מאיזה שבט חייב לבוא המשיח

תחילה נתחיל מהצד של הזכרים. יסוד היסודות הוא - שמלכות ישראל שממנה יבוא מלך המשיח, הינה מזרעו של יהודה בלבד. וכלשונו של יעקב אבינו בפ' ויחי (מט, י) "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, עד כי יבוא שילה [ופי' רש"י] - שהוא מלך המשיח - שהמלוכה שלו [ולו יקחת עמים] [ופי' אונקלוס] - עד שיבוא מלך המשיח, שלו ישתעבדו כל האומות]. והנה האמא של יהודה היתה לאה אמנו, ובגדלותה העצמית - שם נמצא שורש כוחו של מלך המשיח מצד הזכרים, כי היא הנחילה והורשה ליהודה חלק מתכונותיה המיוחדות. לכן ננסה מעט להתבונן באורחות חייה של לאה אמנו.

ד. תרומתה המכרעת של לאה אמנו לגדלותו של המשיח

כתוב בפ' ויצא (טו, כט) "ועיני לאה רכות" ונאמר במדרש רבה שם (ע, כט) שהוא בקצרה בפ' רש"י: שענינה היו רכות מבכייה. שהיו אומרים: כך הם התנאים, הגדולה [לאה] תינשא לגדול [לעשו]. והקטנה [רחל] תינשא לקטן [ליעקב]. והייתה לאה בוכה ואומרת: יהי רצון שלא אפול בגורלו של עשו. ומרוב בכייתה נשרו ממנה ריסי עיניה, שזה פגם ביופיה. ואמר על כך רב הונא: קשה היא התפילה [כלומר - כוחה גדול] שביטלה את הגזירה, ולא עוד, אלא שקדמה לאחותה ע"כ. כלומר, בשמים היתה גזירה מיום בריאת העולם, שלא תינשא לעשו, ואם כך היה קורה - ודאי שלא היה נולד מהם יהודה, שהרי שרו של עשו הוא הס"מ עצמו כמבואר ברש"י (לב, כה). נמצא שעל פי חשבונות שמים - לא היתה אפשרות שייוולד מלך המשיח. אלא שלא אמנו ע"י תפילתה במסירות נפש ובדמעות שליש עד ששינו את מראה, הצליחה בכך לעקור את הגזירה, ולזכות להינשא ליעקב.

והנה מאחר והמשיח צריך להיוולד רק מיהודה, ויהודה חייב להיוולד רק מלאה ויעקב, לכן הס"מ מצידו ינסה למנוע שיהיו נישואים אלו. לפיכך סובב הקב"ה שהם ייעשו בחושך ובערמה, כמבואר שם במדרש (ע, ט), ובהטעיית יעקב שחשב שנושא את רחל, ולכן רק על דעת רחל חשב בהזווג עמה. וכל זה נעשה כדי שהמקטרג יסיח דעתו מנשואים אלו שנעשו בניגוד להלכה, מאחר וזה דומה לבן תמורה, וכפי שמבואר בשו"ע אור"ח (ס"ו, רמ, ב-ג). ולאחר שהמקטרג ראה שעדיין יעקב לא מגרש את לאה, הוא עקב אחר שלושת הילדים הראשונים שנולדו ללאה, וראה שלמרות גדלותם - אבל מהם לא ייצא המשיח. ומאחר ואמרו חז"ל במדרש שם (עא, א), שהאמהות היו נביאות וידעו שיעקב יישיא ארבע נשים, וא"כ כל אחת מהן תלד שלושה ילדים בלבד. נמצא שע"פ הטבע - לאה לא תלד יותר ילדים מיעקב. והיות ורק ממנה יכול להיוולד שורשו של המשיח, לכן מעתה הסיח המקטרג את דעתו מהמשך חי יעקב עם לאה. וכדי שייוולד יהודה - שינה הקב"ה את

נבואת האימהות, "וניצל" את הסחת דעתו של המקטרג, והוליד מלאה ויעקב בן נוסף, שלא קראה לו יהודה. על שם ההודיה לקב"ה, שקיבלה ממנו בן נוסף מעבר למה שהגיע לה כמבואר ברש"י (כט, לה).

ה. כח התפילה, השירה, וההודיה לקב"ה שמאפיינים את מהות המשיח נמצא שלא הכניסה ליהודה ממהותה את כח התפילה הגדול שהיה לה, וכן את כח ההודיה לקב"ה - הנציחה בשמו יהודה, והם חלק מהמאפיינים את תכונותיו של מלך המשיח. ובזכות תכונות אלו שהשרישה לאה ביהודה, חיבר דוד המלך שיצא מזרעו את ספר התהילים שכולו תפילה והודיה לקב"ה. וכן בנו שלמה המלך חיבר את שיר השירים, שאין בבריאה שבח והודיה לקב"ה יותר מספרים אלו. ונראה גם שמסיבה זו, לא נעשה חזקיה המלך מלך המשיח, למרות שהיה מזרעם ומצאצאי יהודה, והיה גדול בתורה וצדיק באופן מופלג, כמבואר בגמ' בסנהדרין (טז). כיון שלא אמר שירה להקב"ה שעשה לו את הנס הגדול בהריגת סנחריב וצבאו. כי כאמור לאה אמנו קבעה בבריאה, שאחד המאפיינים של שבט יהודה והמשיח שיבוא ממנו, הוא שהאדם יודה ויהלל וישבח בתמידות את הקב"ה, ובפרט לאחר שנעשה לו נס גלוי. ומי שחסרה לו מעלה זו - אינו ראוי להיות מלך המשיח, למרות גדלותו בתורה ושאר המעלות הנשגבות שיש לו.

ו. מה מסתתר מאחורי חטאם של ער ואונן

והנה לאחר שנולד יהודה שהוא אורו ושורשו של המשיח, מעתה עוקב אחרי המקטרג שלא יהיה לו ולזרעו המשך. ולכן בכל כוחו הסית הס"מ את שני בני יהודה ער ואונן, שלמרות שמבואר בחז"ל ובווהר הקדוש שהיו אנשים גדולים מאד, והרי טבעו של כל אדם בר דעת - לשאת אשה ולהוליד ילדים, כדי שיהיה לו המשך בעולם. וכדברי רחל אמנו ליעקב (ל, א) "הבה לי בנים, ואם אין - מתה אנוכי" וע"ש ברש"י. וכ"ש הצדיקים שרצונם לקיים מצוות הבורא ית"ש, ולפרות ולרבות ולא חלילה לעשות הפוך ר"ל. ואילו ער הצדיק הגדול התנהג כאן באופן הפוך ובניגוד לטבע כמבואר ברש"י (לח, ט). וכמו כן אחיו אונן הצדיק כתוב בפירוש בתורה (לח, ט) מה היתה סיבת מניעתו מלהוליד ילדים - והרי אין אכזריות גדולה מכך. ובפרט שאפילו לטעותו הגדולה, נניח שהבן הראשון שייוולד יקרא ע"ש אחיו, אבל שאר הילדים שייוולדו לו אח"כ מתמר, הרי הם ודאי יהיו שלו וממשיכי דרכו. אלא הסיבה לחטאם הגדול היתה כאמור לעיל, בגלל שהס"מ יש לו כמלאך כוחות רוחניים מיוחדים, ובאמצעותם הצליח להסיתם לחטוא בניגוד לטבע ולדרגתם הרוחנית הגבוהה, והכל כדי שלא ייוולד מהם השורש של המשיח, ולא יהיה המשך ליהודה. וכיוון שצדיקים אלו היו קרובים להיות אנוסים כשחטאו, לכן כתוב בווהר הקדוש, שזכו להתגלגל אח"כ בנשמות אחיהם פרץ וזרח שנולדו מתמר ויהודה אביהם, ובכך תוקנה נשמתם.

ז. פעולות הסחת דעת שעשה הקב"ה שגרמו להולדת פרץ

לאור האמור, המשיך עדיין הס"מ להסית את יהודה שלא יתן את בנו שלה לתמר, כדי שלא ייוולד ממנו אורו של משיח. וכלשון רש"י (לח, יא) שיהודה דחה את תמר בדברים שאין בהם ממש. אולם מכיוון שהקב"ה רוצה שדוד וזרעו כן יהיו בעולם, לכן גרם ערפול והסחת דעת מכולם, וחיכה לרגע שבו יעקב וכל בניו הצדיקים - שבטי ה' יהיו טרודים בצרותיהם, וגם יהודה יהיה טרוד באבלו על מות אשתו ושני בניו, ויסיח דעתו משיקום משפחתו, וברגע של היסח דעת כשהלך לגזוז את צאנו לצורך פרנסתו, גרמו משמים שתמר שהייתה צנועה במיוחד, שכסתה פניה אפילו בבית יהודה, שתעשה מעשה פרוץ שהוא בניגוד לטבעה ומהותה. ובו זמנית מבואר במדרש רבה (פה, ה) נשלח מלאך ליהודה להגביר לו את תאוותו באופן שלא תהיה לו בחירה אחרת, וכלשון המדרש שם על הפסוק "ויט אליה" - בעל כורחו, ושלא בטובתו ע"כ. כדי שבמציאות שנוצרה שנראית כפריצות, ושהעונש שמגיע על כך לתמר הינו מיתה בשריפה וכפי שאכן גזרו עליה, במצב הזה לא יחשוב המקטרג שיכול להיווצר מכאן שורשו של המשיח, ולכן הוא הסיח דעתו מהזיווג הזה. לפיכך דווקא מהזיווג הזה שכולם הסיחו דעתם ממנו - יכול להיוולד פרץ שממנו נולד בהמשך

הדורות דוד המלך. ובכך מתורץ מה שהקשנו בתחילת המאמר, על הקשר שבין טרדת יעקב והשבטים - להולדת אורו של משיח.

והנה למרות שהמקטרג הפסיד במניעת ההריון - הוא עדיין עמל לבטלו. ולפיכך הוא החביא מתמר את הערבון שנתן לה יהודה, כדי שישרפו אותה עם העוברים שברחמה, ויאבד שורש המשיח. לכן שלח הקב"ה את גבריאל המלאך להביאם כמבואר בסוטה (:) או את המלאך מיכאל כמבואר בתרגום יונתן ב"ע (פסוק כד) וע"ש. והערבון הזה כשהוצג בביה"ד, גרם ליהודה שיודה שממנו התעברה תמר, ולכן לא הרגוה.

אמנם עדיין הס"מ לא מתייאש. ונקדים, שכדי שייולד אורו של משיח מיהודה, צריכים שני תנאים: א - שיהיה מהבן פרץ. ב - שפרץ יהיה הבן הבכור של תמר, שבאופן הזה הוא ימשיך את מלכות יהודה אביו. וכדי שיתקיימו שני תנאים אלו בלי שהס"מ יפריע, פעל הקב"ה שתחילה הוציא הבן זרח את ידו מרחם אמו, כלומר - שכעת לפי טבע הבריאה אמור זרח לצאת ראשון, כי לאחר הוצאת ידו ימשיך להוציא את ראשו וגופו, כמו שמקובל אצל כל התינוקות כשנולדים. ולכן כשראה זאת המקטרג, הסיח דעתו מעתה מהלידה, והיה בטוח שלא ייוולד מכאן שורש המשיח, כי אם זרח יהיה הבכור - לא ייוולד ממנו המשיח. ולכן מיד לאחר שהס"מ הסיח דעתו, החזיר הקב"ה את ידו של זרח לרחם של תמר, והוציא את פרץ ראשון מהרחם, כך שפרץ נעשה הבכור, וע"י כך התקיימו שני התנאים שמאפשרים לאורו של המשיח לבוא לעולם, וכפי שכתוב בסוף מגילת רות, שיחוסו של דוד המלך מתחיל מפרץ. וכעת לאחר שבא לעולם שורשו של המשיח, חיכה הקב"ה מאות שנים נוספות עד שיגיע הזמן הראוי לממש את זה להולדת דוד המלך.

בשלב זה נעזוב את יחוסו של שורש המשיח מצד הגברים, ונתבונן מעתה מעט מנפלאות הבורא ית"ש גם בצד של הנשים. וכיצד נוצרה לבסוף לידתו של דוד המלך, כאשר משמים מסיחים את דעתו של המקטרג, לאורך כל הדרך.

ח. כיצד הוצאו חלקים מנשמת המשיח ששכנו בשבי בגופו של לוט

והנה כדי שייולד דוד המלך שממנו יצא מלך המשיח, חייב הדבר להיות מזיווג של איש ואשה, שיש בנשמת שניהם שורש וחלק מנשמתו של המשיח. ומאחר והתבאר שהס"מ רוצה בכל כוחו למנוע היווצרות של חיבור זה, ולכן רק באופנים של היסח דעתו ניתן להוציא זאת לפועל. הנה מסיבות הידועות לקב"ה בלבד, שכנו בגופו של לוט שני חלקים מנשמתו של המשיח, והיו שם כלאות בשבי במקום נפרד, בלי להיות חלק מהנשמה שעמה הוא חי. ורק ע"י זיווג ניתן להוציא אותן, שבאמצעותו עוברת הנשמה ששבויה בגוף אחד לגוף השני או שעוברת לגוף של הולד שייולד מזיווג זה. ועיין באורה"ח הקדוש בספר דברים (כא, יא) שבאופן הזה יצאה נשמת רבי חנינא בן תרדיון ששכנה כשבויה בגופו של שכם כשהזדווג עם דינה, ועברה לגוף הקדוש של דינה בת לאה ויעקב אבינו וע"ש.

כתוב בתורה בפ' וירא בהפיכת סדום (יט, טו) "וכמו השחר עלה, ויאיצו המלאכים בלוט לאמור... ואת שתי בנותיך הנמצאות" וכו'. וכתוב במד"ר שם (ג, ה) אמר ר' טוביה ב"ר יצחק: הנמצאות - זה רות המואבייה, ונעמה העמונית. ואמר ר' יצחק על זה נאמר בתהילים (פס, כא) "מצאתי דוד עבדי" והיכן מצאתיו - בסדום ע"כ. וממשיך המדרש שם (נא, ה) "לכה נשקה את אבינו יין" ר' תנחומא משום ר' שמואל אומר: למה כתוב ונחיה מאבינו זרע ולא כתוב נחיה מאבינו בן? אלא שנרמז כאן לאותו הזרע הבא ממקום אחר שהוא - מלך המשיח. לפיכך לצורך זה נשלח מלאך והביא למערה שהתחבאו בה יין מגן עדן, כדי שעמו ישכרו את לוט אביהן, וע"י כך כשהן יזדווגו עמו - יצאו מגופו שני החלקים מנשמת המשיח ששכנו שם בשבי. ומוסיף על כך רבינו בחיי שם (פסוק לג) שכתוב בתורה "ותשקין את אביהן יין בלילה" - הוא? וקשה, מה מלמדת המילה הוא? ותירץ רבינו בחיי, שהכוונה היא - על הקב"ה, שהוא עצמו סייע שתצא מזיווג זה נשמת המשיח, ותעבור לגופם של הילדים מואב ועמון וע"ש.

נמצאנו למדים, שגם כאן סובב הקב"ה ששורש נשמת המשיח תצא מהכח אל הפועל בזמן של היסח דעת, כלומר - בשעה שהחריב ארבע

ערים בסדום ושכנותיה. כמו כן הזיווג נעשה בצורה שפילה, כאשר אב שהינו אחיינו של אברהם אבינו, חי עם שתי בנותיו. ולכן חשב הס"מ שמזיווג כזה, ובזמן הזה, ודאי שלא יכול לצאת דבר קדוש, וממילא הסיח דעתו מכך, ולכן הקב"ה "ניצל" את המצב, ודווקא אז הוציא מהכח לפועל שני חלקים מנשמת המשיח ששכנו בגופו של לוט ועברו לילדים מואב ועמון.

ט. למה הסיח הס"מ דעתו מנשמות המשיח כשהגיעו למואב ועמון

והנה לאחר שנולדו ילדים אלו, מאחר והס"מ ראה שמהם הוקמו שתי אומות של רשעים גדולים, ולכן נאסר עליהן לבוא בקהל ה' אפילו אם יתגיירו, ועדיין לא חודשה ההלכה שהנשים מותרות לבוא בקהל ה', לפיכך מעתה הס"מ הסיח דעתו מנשמות אלו. כי היה בטוח שלא יוכלו להיכנס לעם ישראל, וכל זמן שכל חלקי נשמת המשיח לא יתאחדו ביחד - לא ייוולד המשיח.

אמנם הקב"ה גלגל במשך השנים את נשמת המשיח ששכנה אצל הבן מואב שהיה מייסד אומה זו, וגלגל אותה ממלך אחד לשני עד שהכניסה לעגלון מלך מואב, ומשם היא עברה לרות שהייתה בתו או נכדתו של עגלון כמבואר בגמ' בסנהדרין (קה), ובגמ' בנזיר (כג) וע"ש בתוס'.

והנה כעת כדי שהנשמה הזאת תצא משבייתה באומה שנאסר עליה לבוא בקהל ה' ותכנס לעם ישראל, הביא הקב"ה רעב בארץ ישראל, ומחמת זה עזב אלימלך את ארץ ישראל למרות שהיה מגדולי ישראל ומשבט יהודה ויחד עם אשתו נעמי ושני בניהם עברו למואב. וכל זה סובב משמים, כדי שמחלון יקח לאשה את רות המואבייה למרות שלא גייר אותה, כי עדיין לא התחדשה ההלכה שמואביות מותרות לבוא בקהל ה'. וע"י הזיווג עמה, תעבור ממנה נשמת המשיח שהייתה בגופה לגוף היהודי של מחלון. לפיכך לאחר שהתחדשה ההלכה בסוף ימי בועז שמואביות מותרות לבוא לקהל ה', ומסובב הסיבות גרם שרות שהתאלמנה בינתיים ממחלון תרצה להינשא לבעוז, היא אמרה לו (ג, ט) "ופרשת כנפץ על אמתך [כלומר - תנשא לי] כי גואל אתה" ופי' רש"י - לגאול נחלת אישי ע"כ. כלומר, אם תשא אותי, בכך תגאל את נשמת מחלון שבקרבה שוכנות כעת גם חלקים מנשמתו של המשיח, וע"י זיווגם - נשמת המשיח תכנס לבן המשותף שייולד להם שנקרא - עובד. וכך אכן עשה בועז בפועל, ובלדת בנם עובד - נגאלה ותוקנה נשמת מחלון ונשמת המשיח ששכנה בו, ועברה כעת לשבט יהודה.

י. סיבת הערפול והספק בכשרותה של רות המואבייה שהתגיירה

אמנם כדי שגם כאן הס"מ לא יקטרג, פעל הקב"ה, שבאותו הלילה שחי בועז עם רות הוא נפטר באופן פתאומי, כדי שכל העם יאמרו שהוא נענש מידידת משמים, כיוון שטעה בכך שהתיר את רות המואבייה לבוא בקהל ה', וממילא גם אם לבסוף ייוולד מזיווג זה ילד - הוא ייחשב כגוי ופסול מלבוא בקהל ה', כי נולד מרות המואבייה, שכלפי המואביים - לא יעזור להם אם יתגיירו, כי תמיד הם נאסרים מלבוא בקהל ה'. ולכן כשנולד עובד, רות ונעמי התביישו ולא קראו שם לילד, ורק השכנות קראו לו שם, וע"ש בפירוש האלשיך הקדוש בסוף מגילת רות. לאור האמור, מובן שאע"פ שהתברר אח"כ שעובד היה ת"ח וצדיק גדול, וכן בנו ישי היה ת"ח וצדיק מופלג שלא חטא מימיו, ומבואר בגמ' ב"ב (פ, ד) שמת רק בגלל חטא אדם הראשון, אולם עדיין העם לא היו שלמים שאכן ישי כשר לבוא בקהל ה', בגלל היותו נכד לרות המואבייה.

יא. התעלומה שנוצרה בלידת דוד המלך, והסיבות לכך

כתב החיד"א בספרו יוסף תהילות על התהילים (פ, טו) בשם מדרש חז"ל, שאפילו ישי הצדיק למרות שנולדו לו שבעה בנים שכולם היו צדיקים מופלגים, עדיין פחד שמא אכן בועז ובית דינו טעו בהלכה, והוא פסול לבוא בקהל ה', לכן פרש מאשתו היהודייה שנקראה נצבת בלי שנתן לה גט. ולאחר מכן לקח את שפחתו הכנענית שעבדה בביתו ואמר לה: הרי את משוחררת מעבודתך אצלי, בתנאי שאם אני כשר לבוא בקהל ה' - השחרור חל, ואת תהי אשתי כגורת כשרה. אולם אם אני פסול לבוא בקהל ה' - כלומר שבועז טעה בהלכה - השחרור הזה לא יחול, ואת נשארת עדיין שפחה כנענית, והרי כמואבי מותר לי להיות עם גויה.

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

וישב גליון 83

וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׂרֹף

האם יש ד' עבירות חמורות שיהרג ואל יעבור

כמה סייגים לדעתכם מציב לעצמו האדם טרם יאמר דבר שיש בו חשש כלשהו של הלבנת פני חברו. מה הם ה'חומרות' וה'קולות' שמגדיר האדם לעצמו טרם יבזה אדם בגלוי או בסתר, ילבין פניו ברבים או יעשה לו 'שיימינג' כפי שנהוג לכנותו היום? והדברים אמורים לגבי כל שיח בין אדם לחבירו, הן הדברים הנעשים בשיחה רגילה או במפגש, הן הדברים הנעשים שלא בפניו אך יכלימו את פניו, וגם אלו הנעשים במסווה של מלחמת קודש או מלחמת דת וחורגים מגבולות הלכות 'מחאה', וכמובן - מחנך הכיתה מול תלמידו - כאשר נאמרים דברי תוכחה לתלמיד בפני תלמידים אחרים.

קשה לתאר את פגיעת הנפש הרכה של תלמיד (לעיתים גם של בוגר) מהכלמה והלבנת פנים, גם במידה ופגיעה כזאת לא גרמה לנזק חמור, היא בוודאי לא הועילה ולא השיגה דבר.

אין חולק על כך שכולנו "יודעים" שאסור להלבין את פני חברו ברבים, אימרת חז"ל זו משמו של רבי שמעון בר יוחאי "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים" שגורה על פינו מאז ילדותינו, אנו יודעים לחזור על אימרה זו ולשננה תוך כדי אמירת דברי תורה ובפרט בפרשתינו שממנה מקורה במעשיה של תמר שהעדיפה להישרף ולא אבתה להכלים את פני יהודה.

כל אחד יכול לפרוס כפיו בניקיון ולומר שחס ושלום לא עבר על ג' עבירות חמורות שבתורה שעליהם נאמר 'יהרג ואל יעבור'. בתוך תוכינו ביססנו את תודעתנו על עבירות אלו על פי סיפורי מופת וגבורה של יהודים לאורך כל הדורות שמסרו נפשם על קידוש השם ולא רצו לעבור על דתם או לחטוא באחת מג' העבירות החמורות שבתורה.

הבה נשים לב לדברי חז"ל - נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. במובנה הפשוט, אימרה זו מצביעה על כך שיש עבירה נוספת שיש למסור עליה את הנפש? ליפול לכבשן האש כפי שביקשה לעשות תמר ולא להלבין את פני יהודה.

הראשונים וגדולי הפוסקים דנו בהרחבה בסוגיה זו של הלבנת פני חברו, כיצד יתכן שיש עבירה רביעית שיש למסור עליה את הנפש. יש מהראשונים שסוברים שאימרת חז"ל זו היא לא בגדר של הוראה הלכה למעשה מבחינת

היהרג ואל יעבור, אלא הוראה של התנהגות המביאה לידי ביטוי את החומרה הגדולה של הלבנת פני חברו.

אולם רבינו יונה וסיעתו בראשונים, סוברים כי אין בכך רק אמירת התנהגות כי אם הוראה למעשה ויש למסור את הנפש ולא להלבין פני חבר ברבים - מחריד.

רבינו יונה מבאר זאת בהרחבה וטוען כי הלבנת פנים היא בגדר רציחה וממילא היא נכללת ביהרג ואל יעבור של שפיכות דמים. "והנה אבק הרציחה - הלבנת פנים. כי פניו יחווירו ונס מראה האדם. ודומה אל הרציחה. וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה. והשנית - כי צער ההלבנה מר ממות. על כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. ולא אמרו כן בשאר עבירות חמורות. אכן דימו אבק הרציחה אל הרציחה. וכמו שאמרו כי יִהְיֶה ולא יִרְצַח. ודומה לזה אמרו שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

גם בתשובות האחרונים אנו מוצאים פסקים להלכה למעשה לנהוג כך בהלבנת פנים שיש בה משום רציחה ויש למסור על כך את הנפש.

ברור הדבר, שבין אם ננקוט כסיעת הראשונים הסוברת שהלכה זו היא למעשה ובין אם נאמר שיש בה משום אימרת התנהגות, אנו רואים כי חז"ל ראו בהלבנת פנים איסור חמור ונורא. בפרט כשאנו מוצאים אימרות חז"ל נוספות בעניין זה: כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים (בבא מציעא נ"ח:), המלבין פני חברו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צ"ט).

זה שוב יהיה קצת נדוש לסיים כך - אבל בכל זאת, הבה נתחיל לבדוק את דקדוקי דיני הלבנת פנים - שלדעת פוסקים רבים יש למסור עליה את הנפש - לפחות כמו מסירות הנפש על דקדוקי מצוות עשה, או מנהגים שנהוג להדר בהם באופן חריג.

▲ ▲ ▲

וַיֵּצֵא בְּגָדוֹ בִּידָה וַיָּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה

להעצים את התלמידים

בעולמם של אנשי החינוך, נוקטים בשנים האחרונות יותר בשיטת ה'העצמה' מאשר בשיטת ה'הנמכה'. אולם עדיין ניתן למצוא את המחנכים המעצימים מול המחנכים המנמיכים.

המחנכים המעצימים נותנים לתלמידיהם תחושת חשיבות ומחזקים בהם את התודעה העצמית כי יש בכוחם להצליח ולצלוח כל מכשול, להתקדם ולכבוש פסגות, הם נותנים להם כלים ורוח גבית ובעיקר מדרבנים אותם כל העת להצלחה ומגדילים אותם בעיני עצמם. לעומת זאת, המחנכים המנמיכים מתמחים במשפטי ההנמכה – מה ייצא מכם, אתם גרועים, תת רמה של תלמידים, לא יאומן כמה שאתם ילדותיים ולא בוגרים וכו' וכו' – לא נאריך כדי שלא להעלות רעיונות לסוג זה של חינוך.

זכור לי לטובה מחנך מופלא בכיתה ח' בעת שכיהנתי כמנהל חינוכי, בשנת הלימודים האחרונה בת"ת הוא היה הופך את התלמידים לבני ישיבות בוגרים, התנהגותם הייתה משתנה מקצה לקצה, הם התנהגו אחרת, דיברו אחרת, אפילו צעדו במסדרונות באופן שונה ומכובד יותר. הוא דחף אותם למעלה באופן כה בולט עד שהיה הדבר לפלא של ממש.

שיטתו הייתה – העצמה בלתי פוסקת, באופן מכוון ובאופן עקיף הוא העניק לתלמידיו את תחושת הבגרות וחשיבותו של בן ישיבה, הם הבינו ממנו היטב מה נכון ומה ראוי למי שהוא בדרכו ללמוד בישיבה. הגיעו הדברים עד כדי כך שבישיבות הופתעו מאופיים והתנהגותם של הבוגרים שהגיעו מכיתתו שהיו ברמת מודעות עצמית גבוהה בפער ניכר מחבריהם.

הלוואי והכל היו כך.

מסופר על אחד מתלמידי הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל לפני מלחמת העולם, שעבר את הזוועות ושכח מאין בא ומה הוא, נכנס פעם אל השטיבל שבבנין הקהילה והחל מפציר בר"ג לצאת עמו אל החוץ, מכיון שיש לו דבר סודי לשוחח עמו.

עם צאתו ביקש הבחור להתרחק עוד ועוד, אל מחוץ לאותה סביבה, פסעו הרחק הרחק, עד הגיעם אל המקום שבו היה תלמוד תורה 'דרכי נועם' קודם המלחמה, שם למד אצל ר"ג. רק בהגיעו שמה גילה הבחור את הדבר הנורא שעל לבו, 'ברצוני להתחתן עם נכרית', ר"ל. ביקש לשמוע מה יאמר ר"ג על כך.

'הבט נא', אמר לו ר"ג, 'הרי עקב המלחמה חלפה תקופה ארוכה שלא חזרתי על שלחן ערוך אבן העזר, וצריך אני לעיין בהלכות אלה, אבל דבר אחד יכול אני לומר לך כבר עכשיו – קיין חסידישע זאך איז דאס נישט...' (זו בוודאי לא התנהגות חסידית...)

הבחור התעורר והתחזק מכך שר"ג התייחס אליו כמו אל 'חסידישער בחור'. הרפה מן הענין ולימים זכה להקים בית נאמן וכשר בישראל.

איך התייחסות מעצימה ומכבדת יכולה להציל ולהציף מהאדם את כל הטוב שיש בו.

^ ^ ^

וַיְהִי יוֹסֵף אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מִצְלִיחַ

יראת שמים והתמודדות עם היצר הרע

כל הון שבעולם היינו משלמים, לו היה משהו מעניק לנו את הדרך המושלמת להתמודד עם היצר הרע. זו ההתמודדות

המורכבת ביותר עבור היהודי, ומשימת חייו היא לצלוח את המהמורות שמציב לו היצר בדרכו לאורך ימי חייו.

אולם כבכל התמודדות וכבכל בעיה, נקודת המוצא היא ההכרה בבעיה. דהיינו, קודם כל להבין שאנו עומדים כרגע בפני התמודדות מול עצת יצר.

כי תחכמו של היצר הרע הוא לגרום לנו ברוב הפעמים להטעיה כשאננו יודעים כלל שהמעשה שאנו עומדים לעשות הוא בעצם מעשה לא טוב והוא עצת היצר, ואנו חושבים לתומינו כי מעשה טוב אנו עומדים לעשות.

ברובד העמוק יותר, יש אבחנות נוספות שאנו אמורים לעשות בדרכינו להתמודדות עם היצר הרע. ראשית עלינו להבין כאמור אם מדובר במעשה שהוא בוודאי רע והיצר הרע ברוב חוצפתו מנסה להכשילנו, או שמא מדובר במעשה רע שמולבש עליו מעשה טוב. וגם כשהמעשה הוא רע עלינו לבדוק אם מדובר על ניסיון להכשלה חד פעמית או שמא מדובר בהליך של מדרון חלקלק שהיצר מנסה לדרדר אותנו אליו.

כאשר נבהיר לעצמינו את הסיטואציה, נוכל טוב יותר לדעת כיצד להתמודד איתה.

יוסף הצדיק שכיניו זה נוסף לו בשל עמידתו בניסיון, הציב את דמות דיוקנו של אביו מול עיניו כדי להינצל מהניסיון. אנו רואים שיוסף היה עושה זאת גם בהצלחותיו ולא רק בהתמודדותיו. ויהי ד' את יוסף ויהיה איש מצליח, רבי שמחה בונים מפשיסחה מביא כי התורה מציינת כאן את גודל צדקותו של יוסף גם בטוב לו, גם כשהיה יוסף איש מצליח, היה זה לאור זכירתו תמיד שד' עימו.

על היהודים של פעם סיפרו שהיו ביניהם 'שיויתניק' – דהיינו יהודי ששויית ד' לנגדי תמיד מול עיניו עד שהוא הפך ל'שיויתניק' – סגולה בדוקה להינצל מהיצר הרע.

ובענין זה, מרנא החפץ חיים מבאר בנוסח ברכת החודש, אנו מבקשים ומתפללים על 'חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא' ושוב חוזרים ומבקשים 'חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים'. נשאלת השאלה מפני מה אנו מבקשים על יראת שמים שתי פעמים רצופות באותה תפילה?

אלא השיב ה"חפץ חיים" שהטעם לבקשה כפולה זו היא, שלאחר הבקשה הראשונה על יראת שמים אנו מבקשים "חיים של עושר וכבוד".

אחרי קבלת העושר והכבוד שוב צריך לשוב ולבקש "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים"...

שיהיה שם שמים תמיד שגור על פינו, שיהיה ד' לנגדינו תמיד, בהתמודדות ובניסיונות, באושר ובעושר.

זו כנראה הסגולה הטובה ביותר להתמודדות מול עצות היצר ומול הניסיונות העומדים בפנינו.

^ ^ ^

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
בן-ציון בן בנימין

גליון ר"ה, פ' וישב
כ"ד כסלו ה'תשפ"ב
רמת - השרון

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

בענין הדלקה שלא בכלי

כמו שביום הזה ממש אנו שומרים תורה ומצוות, בזכות הניסים שנעשו אז.

ישנו נדון אם אפשר להדליק נרות חנוכה (את הנר עצמו) שלא בכלי, והחסד לאברהם שהוא ספר הנהגה המביא טעמים גם עפ"י הסוד מביא דרגות שונות של כלים להדלקת נר נחוצה. אך המ"ב לא מצא לנכון להזכיר עניין זה.

אך ישנו עוד טעם, שגר אינו נר ללא כלי והוא נידון הלכתי ולא עפ"י הסוד ומ"ט לא חש לזה המ"ב.

ונראה לומר, שבנר של שיעור שפיר מקרי כלי. שהשעור מחוממת והופכת לנוזל, והרי חזינן דהשעורה מחזיקה את עצמה במקום, כי השעורה המוצקה שעדיין לא נמסה, היא כלי לשעורה הנוזלית. ושפיר איכא כלי, ואעפ"י שזהו כלי קטן, אין שיעור לגודל הכלי והחומר. ומה שאומרים שבבצלים וביצים לא לעשות נר חנוכה, טעמו עפ"י הסוד שאינו כלי חשוב, אך אין זה מעיקר הדין.

ולכן המ"ב בשם המג"א אומר שגר של שעור נקרא כלי ומביא המ"ב את המור וקציעה שחולק ואומר שהוא כעצים ואבנים. ונראה שאף לדבריו, אף שאינו כלי לעניין שבת, אבל לחנוכה סגי בבית קיבול לשמן, וד"ז מתקיים בנר של שעור אף לשיטת המור וקציעה.

אבל לעניין הידור, וודאי שיש עניין בכלי חשוב, ועדיף מגורה יפה. ועוד שאעפ"י שמדליקין בכלי זכוכית (היושב בתוך המנורה) הרי שהמנורה היא ההידור.

החילוק בין 'שעשה ניסים' מ'על הניסים' שבתפילה

ומה שמברכים בהדלקת הנרות "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", אינו קשור ל"על הניסים" שבתפילה. אלא במילים "בימים ההם" הכוונה היא בתאריך הזה של כ"ה בכסלו, שהוא יום שנקבע להודות על הנסים. והוא כעין מה שאמרנו לברך על מקום שנעשו בו ניסים, "ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה", כך כשמגיעים לתאריך שנעשו בו ניסים מברכים ברוך שעשה ניסים לאבותינו בזמן הזה. וכמו שיום השבת מקודש מכל הימים, כך יש על היום הזה קדושת הזמן ששייך לברך עליו, וגם משום שאז נזכרים בנס שקרה בזמן זה.

וכמו שמסופר על הגר"ח מוולוז'ין, שהיה מברך "שעשה לי נס במקום הזה" בכל פעם שהיה עובר ליד הגשר שממנו נפלה אם הגר"א בילדותה לתוך הנהר, וניצלה בנס, שמנס זה יצא שגולד הגר"א שהיה רבם של ישראל.

יש כח בעם ישראל גם בזמן הזה להמשיך לקיים את התורה. וכל שכן בארץ ישראל. ויה"ר שנוכח שימישיכו חסדי ה' כאשר עשה עמנו בימים ההם בזמן הזה.

הנרות הקלו

שיחת מו"ר זצוק"ל
ערוך מתוך כתבי הרב אליהו
אליעזר גרינבוים שליט"א

על הנפים

שיחת מו"ר זצוק"ל
מתוך קובץ 'בית נירה'

חנוכה תשע"ד

שאלני חכם אחד: איך אומרים "על הנפים ועל הנפלאות וכו' מסרת גיבורים ביד חלשים" וכו', ולא מזכירים כלל את הנס של פך השמן שדלק שמונה ימים שבזכותו יש לנו את המצוה של הדלקת נרות חנוכה.

החילוק בין נס פך השמן לנצחון במלחמה

וכדי ליישב את השאלה חשבנו לומר בפשטות, שברכת מודים היא ברכת הודאה על דבר שעכשיו מקבלים, ובנס פך השמן אמנם נהנו אז באותם ימים שזכו להדליק המנורה, אבל מאז ועד היום אין לנו שום הנאה מכך. אבל בניסים ונפלאות של הנצחון במלחמה יש לנו הנאה מכך עד היום הזה. ואף שהנצחון היה אז לפני אלפי שנים. אבל כמו שביציאת מצרים, אנו מרגישים כאילו אנחנו יצאנו ממצרים, שהרי אילו לא הוציאנו הקב"ה, היינו אנו ובנינו משועבדים לפרעה עד היום הזה. וכן בנצחון על הייננים. מה שאנחנו היום לומדים תורה, הוא בזכות הנס שהיה אז.

וזה גם נרמז בנוסח של על הנפים, "ולך עשית שם וכו' ופורקן כהיום הזה", דהיינו

^א נאמרו במסגרת השיעור השבועי בב"ב; נכתבו ע"י יבלחטי"א בנו הגאון הגדול מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א.

^ב כנאמר בהגדה של פסח.

^ג ברכות נד, א.

^ד מתוך שיעור משניות כסלו תשע"ב.

אברהם יעקב ר' יצחק
בנימין הגדול זצ"ל
הנפ"ק שנת ה'תש"ב
ה'תש"ב א' אלול

שהתקימה בחדר האוכל וכשבא לא הסכים להכנס כי לא היה שם מזוזה, ואחת הכנות פרצה בשחוק שהרי זה דבר עתיק שכבר לא קיים ח"ו, ואמר לה דעי לך כי גם את מאמינה, ואמר לה הרב ניסים תדעי שהאלוקים יביא עליך עונש קשה על שביזית את המזוזה, וצעקה בקול אתה מקלל אותי, ואמר: הרי אמרת שאת לא מאמינה ומה את מפחדת, אלא את כן מאמינה, והוא כמו שמבואר בר"מ הנ"ל].

כמה שנים היה קשה לי כשיצא לדבר בחנוכה לפני אנשים רחוקים, על מה ששרים גם אצלם בגני ילדים שירי חנוכה על המכבים והיונים, וזה פלא כי הרי אם הם היו חיים בזמן היונים היו נלחמים נגד מתתיהו ובניו, כי המלחמה לא התחילה נגד היונים אלא נגד המתיונים, שהרי ידוע כי היונים שי מי שחיפש חיי עוה"ז קיבל את היונים בזרועות פתוחות, כי הם פיתחו את חיי הגוף, ולפי המסופר יוצא שרוב היהודים השלימו עם היוונים וכמבואר בספר חשמונאים שבשעת הנצחון היו הולכים מעיר לעיר למול את הילדים, ומשמע שכולם לא מלו.

אבל כשמתבוננים רואים את הקדושה של עם ישראל, כי באמת החוק של היוונים לא למול ילדים היה להגן על הילדים לא לפצוע אותם [ואם היה חוק שאב לא יכה את בנו לחנכו יתכן שגם הגויים היו מתנגדים כי זה קלוקל שלא לחנך את הילדים] אבל לא למול בלא תורה הוא חוק הגיוני, וגם כאן באר"י היה מישור רשע שרצה לחוקק כזה חוק שלא למול וזה לא עלה אפי' לדין, והדבר הזה מוכיח שאפילו שהיו כאן רשעים גמורים מחללי שבת, לא עלה כלל על דעתם לעשות חוק כזה. והסיבה לדבר באמת, זה מצד הנשמה של כלל ישראל.

וא"כ י"ל שגם אם היו בזמן המכבים היו עמם ובאמת אין כאן ניצחון של שלטון, שהרי 180 שנה היו מלכות יוון ולא לחמו עמם כלל כל זמן שלא עשו גזירות על התורה, ויש כאן ללמד זכות על עם ישראל שיש בהם נקודת אמת. והרב דסלר זצ"ל אמר שיש אנשים שנאבדה מהם לגמרי נקודת האמת, ופעם היה המגיד מדובנא מעורר לתשובה והיה רשע שלא נתפעל כלום מדבריו, וא"ל המגיד מדובנא שהוא רק כמו נפח שמבעיר את הניצוץ הקטן שנדלק לאש, אבל אצלו אין ניצוץ כלל ומה יעזור לנפוח, ולכך לא עוזר לו מוסר, אבל כאן ב"ה שנשאר עדיין הניצוץ.

הרב זצ"ל בשנתו האחרונה בודק את גליונות 'גאון יעקב' לאחר הדלקת נר חנוכה.

שהיו עוסקי תורתך, וכן טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים הוא טעם לניצחון, שהיו טהורים וצדיקים.

ידוע כי הגר"ח פרידלנדר זצ"ל בזמן מלחמת ששת הימים הפיץ ספר של ניסים שארעו בזמן המלחמה, כדי להפיץ אמונה, והרבה חזרו בגלל זה בתשובה, ומזה התחיל ארגון "מורשת אבות".

רואים שכל כלל ישראל עושים מסיבות חנוכה וגם אנשים רחוקים שאין שומרי ואין להם מזוזה במשרד ואין מוכנים עקרונית לקובעה ובכל זאת עושים מסיבות חנוכה, והוקשה לי מדוע הוא כן והרי אם היו בימי החשמונאים היו נלחמים בהם והם עושים מה שהיונים עשו.

ובפשטות הם טועים שחושבים שהמלחמה היתה על השלטון וניצחו את כיבוש היוונים, ולכן חוגגים. אבל זה טעות, שהרי כבר מאה ושמונים שנה קודם היה שלטון יווני והי' גם לפני זה שלטון פרס ובכל זאת לא מרדו בהם ולא לחמו מימי שמעון הצדיק, ורואים שלא הפריע להם השלטון הזה. ובספר דורות הראשונים מביא מספרי ההסטוריה ששלחו הרבה פעמים משלחת ליוונים שיעזרו להם ולא ביקשו אף פעם שילטון עצמאי רק ביקשו שיעזרו להם לקיים את המצוות, א"כ כל המלחמה היתה רק כשגזרו על קיום התורה. אבל נראה כי באמת גם אותם יהודים רחוקים מאמינים הם בליבם, וכמבואר ברמב"ם שגם הכופרים מאמינים בליבם

והיה מעשה בימי הרב ניסים ז"ל שהיה בשלום עם מפלגת מפא"י והומינהו לקיבוצים וכיבדוהו (והיה לו בן מקורב למלכות) ופעם אחת הזמינהו למסיבה

עוֹסְקֵי תוֹרַתְךָ

שיחת מו"ר זצוק"ל
מתוך הספר 'בעקבי דעת'

אנחנו אומרים בעל הניסים: "טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים", והקשה הגר"ש שברדון זצ"ל מה הנס בזה של רשעים ביד צדיקים, וכי צדיקים לא יכולים לנצח? וכן קשה טמאים ביד טהורים, ואמר דבע"כ הרשעים והטמאים לא קאי על היוונים אלא על הרשעים בכלל ישראל שנתקלקלו מהיוונים וחזרו בתשובה ע"י הצדיקים והטהורים וכמו שכתב בספר חשמונאים דהלכו החשמונאים מכפר לכפר למול את הערלים, כי זה השפיע על כולם לחזור בתשובה. [ואדרבה לולי זאת לא היה תועלת בהנצחון על היוונים, כיון שאף בעם ישראל היו מתיונים].

ובזה ניחא דקשה לכאור' הא הגויים אינם מקבלים טומאה מה"ת ומה שייך לקרוא להם טמאים, אלא ע"כ קאי על הטמאים שהיו בכלל ישראל, שהם חזרו בתשובה ונעשו טהורים וזה עיקר הישועה.

והגאון מפוניבז' זצ"ל ביאר בעיקר הקושיא דזה גופא סיבת הניצחון, כלומר, דהא דודים ביד עוסקי תורתך הוא טעם למה ניצחו, משום

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

ישב תשפ"ב ❖ גלין תנ"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

לך נא ראה את שלום אחיך

וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ נָא רֵאָה אֶת שְׁלוֹם אַחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הָצֶאֱן וְהַשְׁבֵּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעַמְק חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא שָׁכְמָה (ל"ז י"ד)
הנה איתא בקרא דיוסף הלך לראות את שלום אחיו, כמו שציווה אביו. והקשה בפרי מגדים (תיבת גומא וישבאות ב') היאך יעקב אבינו צווה ליוסף שילך לאחיו, והיאך באמת הלך יוסף, הרי ידעו שאחיו שונאים אותו והיה סכנת נפשות והרי פיקוח נפש דוחה כל התורה.
ותירץ שיעקב אבינו ציוה מכיון דלא ידע שהיה סכנה. ויוסף שידע שהיה סכנה, מכל מקום הלך לאחיו, דרצה למסור עצמו למיתה לקדש השם, להראות לעולם יקרת מצות כיבוד אב, שבדורו היו מזלזלים קצתם בכיבוד אב.

והלכך יכול לשמוע בקול האב אע"ג דאינו מחוייב, ואם ירצה ישמע בקול האם, דהא אינו מחוייב לשמוע בקול האב בחסרון כיס.

ולפי זה דוקא בנשואה ולא בגרושה, דבגרושה חייב לשמוע בקול האם כיון דאינה מחוייבת בכבוד אביו והרי אין בו חסרון כיס.

העולה מהאמור

נמצא לפי זה לדעת מראות הצובאות ישמע בקול האם, בין בנשואה ובין בגרושה, לדעת הגרע"א איזה שירצה יעשה בין בנשואה בין בגרושה, ולמאי דצייד בחזון איש, בנשואה איזה שירצה יעשה כהגרע"א, ובגרושה ישמע בקול האם כמראות הצובאות.

אסור להאם לצוות

הנה יש לחקור מהו באופן שאסור להאם לצוות לבנה לעשות כיבוד מסויים, אבל ליכא איסור מצד הבן לעשותו, האם חשיב מצוה אם הבן יעשהו. ונפקא מינה האם נימא בזה עוסק במצוה פטור מן המצוה.

כגון בגוונא דהיה צווי האם כנגד צווי האב, והיה אסור להאם לצוות נגד צוואת האב מכיון דהאם חייבת בכבוד האב, והנה בקיום צוואת האב היה חסרון כיס, אבל בצווי האם לא היה חסרון כיס, [והאם נשואה לו], נמצא דאע"פ דהיה אסור להאם לצוות לבנה כך, אבל אין איסור מצד להבן לעשותו מכיון דאינו מחוייב לעשות הכיבוד אב מפאת שיש בו חסרון כיס.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לומר דחשיב מצוות כיבוד, דאף אם צווה כמאן דליתא, ואינו מחוייב לעשותה, מכל מקום כיון דמעגנה בזה יש כאן מצות כיבוד אף בלא צווי, ואם כן יהא פטור ממצוה אחרת. [והא דאמרינן דאינו מחוייב לשמוע בקול האם, היינו משום דמצוה זו יהא לו אף אם ישמע בקול האב, ושוב הויין שקולות]
אמנם לאידך גיסא יש לומר דלא חשיב כיבוד, דכל דאין בכוחה לצוות כיון דאסורה בזה, אין כאן כלל מצות כיבוד, אף אם לגבי הבן ליכא איסור, דכיבוד היינו מלוי רצון וכל שאסור לה לצוות, נמי חשבינן דאין כאן רצון.

ב. לאור ג' דרכים הנ"ל

הנה יש לדון בגוונא הנ"ל לפי הג' דרכים הנ"ל, דהנה אם יעשה צוואת האב, לדעת הגרע"א והחזון איש דרשאי לעשות צוואת האב, [דפליגי על מראות הצובאות], הנה בעשותו כן יהא לו דין עוסק במצוה ויהא פטור ממצוה. [אבל לדעת מראות הצובאות הרי אסור לקיים צוואת האב ואם כן ודאי דלא חשיב עוסק במצוה].

אבל אם ישמע בקול האם, דזה רשאי לעשות לכל השיטות, הנה לדעת מראות הצובאות והגרע"א יהא דינו נמי כעוסק במצוה.

אך למאי דצייד בחזון איש, יש לדון כהנ"ל האם יהא דינו כעוסק במצוה, דהרי אע"פ דרשאי שלא לשמוע בקול האב מפאת דיש חסרון כיס, אך אינו מקיים מצוה בשמעו לאמו כיון דצווייה לא חייל כנגד אביו.

כיבוד אב בחסרון כיס

הנה איתא בגמרא קידושין (ל"א א') דהיכא דאביו אומר השקיני מים ואמו אומרת השקיני מים, חייב לשמוע לאביו, כיון דגם איהי מחוייבת בכבוד אביו. אבל בנתגרשה שניהן שוין.

ודן הגרע"א בתשובות (קמא סי' ס"ח) היכא דכיבוד האב גורם לבן חסרון כיס, וכיבוד האם אינו גורם לבן חסרון כיס, לפי מאי דקיימא לן (שולחן ערוך יו"ד סי' ר"מ סעי' ה') דחייב כיבוד אב ואם רק משלהם ואינו מחוייב להוציא מכיסו, מה דינו.

מי אמרינן דחייב לשמוע בקול האם, כיון דכיבוד אב ליתא, או דילמא איזה שירצה יעשה, כיון דמכל מקום מקיים מצות כיבוד אב אף אם מוציא משלו.

ואשכחן בזה ג' דרכים:

א. דעת מראות הצובאות

הנה הביא הגרע"א (שם) דעת מראות הצובאות (והגאון רבי משה זאב זצ"ל, טאב"ד דק"ק ביאליסטאק) דחייב לשמוע בקול האם, בין בנשואה בין בגרושה, כיון דבשמעו בקולה מקיים חיוב ובשמעו בקול האב אינו מקיים חיוב.

ב. דעת הגרע"א

אמנם דעת הגרע"א (שם) דאיזה שירצה יעשה, בין בגרושה בין בנשואה, דנהי דאינו מחוייב לשמוע בקול האב באיכא חסרון כיס, מכל מקום כד מוותר על הפסדו, הוי אותה מצוה כמו אצל האם, והלכך איזה שירצה יעשה.

וכתב הגרע"א דהוא הדין היכא דהמצוה עולה יותר מחומש ממונו דפטור מלקיימו, ואיכא לפנינו עוד מצוה, אמרינן נמי מה שירצה יעשה, דמכל מקום הויין שקולות.

ג. דעת החזון איש

דעת החזון איש (אה"ע נשים סי' קמ"ח בסוגיין) דיש לומר בעיקר הדבר כמראות הצובאות דכשיש לפנינו מצוה מחוייבת ומצוה שאינה מחוייבת מפאת חסרון כיס, יש לומר דיעשה המחוייבת, אלא דמכל מקום יש לומר כדינא דהגרע"א ולא מטעמיה, מפאת שצוואת האם שלא ישמע בקול האב לא חיילא, כיון דמחוייבת בכבוד אביו.

אכיל מקיים מצוה, וממילא סוכה דאורייתא עדיפא על לולב דרבנן.

אך יש לדון לדעת הגרע"א דבאמת לולב עדיפא, דיש לחלק בין מצות סוכה דלעולם הוה רשות, לבין מצות כיבוד אב דבעלמא הוה מצוה חיובית, ורק השתא נעשית רשות מפאת חסרון כס, ובה נימא דאם מוותר על הפסדו חוזר להיות כעשה חיובי גמור. וצריך תלמוד.

ד. זמנם זה אחר זה

אגב, לענין ספיקא דהמטה אפרים במצוות שזמנם בזה אחר זה אך חיוב השתדלותם עכשיו, אם תשיבי כחיילי תרויהו ואיזה שירצה יעשה, או דילמא זו שזמנה קודם קדמה, הנה בגמרא חולין (קמ"א א') מבואר דעשה דשילוח הקן בדין דעדיפא מעשה דלקיחת צפורי מצורע, לולא סברא דגדול השלום, והקשה הגרע"א בתשובות (ח"ג ס"פ) אמאי עדיפא הא שקולים ניהו ואיזה שירצה יעשה, ואם נימא דלא אזלינן בתר חיוב השתדלות אלא בתר עצם זמן החיוב, הא שילוח הקן חייל השתא אבל מצוות ציפורי מצורע אינו בלקיחה השתא אלא רק בשחיטה ובשילוח, ואם כן יש ליישב קושיית הגרע"א לחד גיסא דהמטה אפרים, אך אפשר דחשיבי תרויהו לפניו, אע"ג דזו בשילוח השתא ואידך צריך לקחתה ולשחטה.

הבן רוצה להוציא יותר מחומש

הנה יש לעיין בבן הרוצה להוציא על מצוה יותר מחומש ממונו, והאב מצוהו שלא לעשות המצוה.

וכעין זה היכא דמצטער לילך לסוכתו, דפטור מההליכה להסוכה אע"ג דכשיגיע לסוכה כבר לא יהא מצטער, ואם הבן רוצה להכניס עצמו לחיוב סוכה וללכת אע"פ שמצטער בהליכתו, והאב מצווהו שלא לעשות כך, האם חייב לשמוע לאביו.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לדון דחייב הבן לשמוע להאב מכיון דהבן פטור מהמצוה.

אך לאידך גיסא יש לדון דכיון שהבן רוצה להוציא ממונו לקיים המצוה אם כן ציווי האב הוה לעבור על דברי תורה.

ב. מידת חסידות

הנה בתשובות ערוגת הבושם (אור"ח ס"י י"ט) העלה דבמידת חסידות יש לו לשמוע לאביו המצווה כנגדה, אלא אם כן נהגו ג' פעמים דחייל עלה דין נדר.

ולכאורה מצוה שפטור ממנה מפאת יותר מחומש לא עדיפא ממידת חסידות. ויש לחלק.

ג. לדברי הגרע"א

מעתה אם נימא כן, תיקשי בעיקר דברי הגרע"א דהיכא דהוה כיבוד אב משל בן וכיבוד אב משל אב, דאיזה שירצה יעשה, הא האם יכולה לצוות שלא יעשה הך כיבוד אב כיון דהבן אינו מחוייב בו ואם כן יחול צויה.

אך לא קשיא, דלדעת הגרע"א ודאי יש לדון דחייל צווי האם לא רק לעשות רצונה אלא גם שלא לעשות כיבוד האב, אך גם צווי האב איתא אם רוצה הבן להפסיד ממונו, ואם כן איזה שירצה יעשה.

ולפי זה נמצא דלדעת הגרע"א במצווה האב על הבן שלא יוציא על מצוה יותר מחומש או שלא יצטער לילך לסוכה, יהא הדין איזה שירצה יעשה, דאמנם יש לומר דחייל צווי האב אך גם המצוה איתא.

וכל זה לדעת הגרע"א, אך לדעת מראות הצובאות והחזון איש יהא הדין דאסור לו לעשות המצוה, כיון דיש לפניו כיבוד אב דחייב בו, ואידך מצוה דפטור ממנה.

ד. מצוה דרבנן או ספק מצוה

הנה היכא דהמצוה העולה יותר מחומש היא רק ספק מצוה דאורייתא או מצוה דרבנן, בזה גם להגרע"א יצטרך לשמוע בקול האב.

דנהי דבמצווה לבן שלא לעשות ספק מצוה דאורייתא או מצוה דרבנן, לא ישמע להאב, הכא הא פטור מדינא אלא דרשאי לעשות איזה מצוה שירצה, או המצוה העולה יותר מחומש או כיבוד אב, והרי המצוה דכיבוד אב הוא ודאי מצוה ומדאורייתא, וכלל הוא דודאי עדיף וכן דאורייתא עדיף.

ה. שב ואל תעשה

הנה היכא דצווי האב שלא יעשה המצוה ויהא בשב ואל

נמצא דגם בנשואה איכא חילוק בין הגרע"א לחזון איש, דאע"ג דלתרויהו איזה שירצה יעשה, מכל מקום להגרע"א בכל מה שיעשה חשיב עושה מצוה ויחול עליו דינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, משא"כ להחזון איש.

ג. חייל צווי האם באופן שלא ישמע להאב

אך מטעמא אחרתא יש לומר דגם להחזון איש אם ישמע בקול האם יקיים מצוה, דהנה בגוונא שהאם מצווה את בנה שאע"פ שיעשה מה שירצה ביחס לצוואת האב, אך אם יחליט שלא לשמוע לאב מפאת דהוה משל בן, אזי הינה מצוה אותו לעשות רצונה, הרי בכחאי גוונא ודאי דיכולה לכתחילה לצוות בן.

מעתה אף היכא דמצווה במוחלט שיעשה רצונה, הא דבטל צווי דידה הוא רק לענין שלא יחול בכל ענין, אך לענין שיחול אם יחליט שלא לשמוע בקול האב, שפיר חייל, ואם כן יקיים בזה מצוה ויהא פטור ממצוה אחריתא כדין עוסק במצוה.

ד. עוסק במצוה בכיבוד אב

הנה כל זה אם נאמר דאמרין דינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה אף בעוסק במצוות כיבוד אב ואם. וכך משמע בברכי יוסף (אור"ח ס"י ל"ח ס"ק ז' ד"ה והטור) ובערך לחם (למהר"י קאסטרו יו"ד ס"י ר"פ).

אך עיין בחשובות מהרש"ג (אור"ח ס"י נ"ב) שדן בזה דדילמא בעוסק בכיבוד אב לא אמרינן פטור דעוסק במצוה, דדמי לגוונא שהאב אומר לבנו לבטל מצוה, דלאו כל כמיניהו דהאב והאם לגרום שהבן לא יקיים מצוה.

הקיום או הביטול

הנה יש לדון ביש לפניו ב' מצוות, האם אזלינן בתר הקיום מצוה, ואם לענין הקיום מצוה שניהם שוים, יעשה איזה שירצה, או דילמא אזלינן בתר הביטול מצוה, ואם רק אחת מהמצוות יבטל, צריך לקיים דוקא אותו מצוה.

א. פליגי בב' הצדדים

הנה דעת הגרע"א הנ"ל כהצד הראשון הנ"ל, דהרי כתב דהיכא דכיבוד האב גורם לבן חסרון כס, וכיבוד האם אינו גורם לבן חסרון כס, נהי דפטור מכיבוד אב היכא דהוי חסרון כס דהוה משל בן, מכל מקום כד מקיימו הוה מצוה גמורה ולא גריעא ממצות כיבוד אב.

ונראה דגם המראות הצובאות והחזון איש מודו בזה דכד מקיים הכיבוד אב הוה מצוה גמורה, אלא דסברי כהצד השני הנ"ל, דאזלינן בתר הביטול, ואם כן נהי דמפאת הקיום שניהם שוים, מכל מקום יש לו לקיים כיבוד אב כיון דאם יעשה כיבוד אב יבטל מצוה חיובית דכיבוד אב, משא"כ אם יעשה כיבוד אב יבטל רק מצוה שאינה חיובית דכיבוד אב.

ב. נידון המטה אפרים

מצאנו נידון כעין הנ"ל, דהנה דן במטה אפרים (ס"י תרכ"ב באלף למטה אות ל"ג) בערב סוכות ויש לפניו ב' אפשרויות, או ללכת למקום שיש בו סוכה ואין בו ארבע מינים, או ללכת למקום שיש בו ארבע מינים ואין בו סוכה.

וכתב דיש לדון דילך למקום הסוכה כיון דחיובה קדים בערב, משא"כ בארבע מינים הוה רק למחרת ביום. אך כתב דיש לדון לא כך, דדוקא כשכבר הגיע זמן המצוה עבדינן זו שהגיע זמנה, אך כאן הנידון בערב סוכות ואם כן תרויהו שקולים.

אלא כתב דיש לדון דאדרבה ד' מינים עדיפי, משום דמחוייב מדרבנן כל שבעה, משא"כ בסוכה דאי בעי לא אכיל. ושוב כתב דגם בסוכה כד אכיל מקיים מצוה כל ז' ומברך עלה. ואסיק דאין בידו להכריע, הלכך לאיזה מקום שירצה ילך.

נמצא דמסתפק המטה אפרים בהאי סברא דהיכא דאינו מחויב לאכול אלא כד אכיל מקיים מצוה האם שוה לעשה גמור.

ג. האם נידון מטה אפרים תליא בהנ"ל

מעתה לדעת מראות הצובאות והחזון איש דאזלינן בתר הביטול, אם כן בעינן למינקט כהך גיסא דמטה אפרים דלולב עדיפא אע"ג דהוה דרבנן אבל הרי אם אינו נוטל מבטל מצוה, משא"כ בסוכה אם אינו אוכל אינו מבטל מצוה אלא רק היכא דאכול מקיים מצוה.

משא"כ לדעת הגרע"א דאזלינן בתר הקיום, בעינן למינקט כאידך גיסא דמטה אפרים דסוכה חשיבא כעשה גמור דכד

תעשה, בזה גם להגרע"א ישמע לאב.

כמו שכתב בהפלאה בתשובות גבעת פנחס (סי' ג') דדינא דאיזה שירצה יעשה היינו דוקא בתרוייהו בקום ועשה או תרוייהו בשב ואל תעשה, אבל לא בחדא בקום ועשה וחדא בשב ואל תעשה, דאז שב ואל תעשה עדיף. וכך כתב בחזון איש (שם).

ולפי זה יהא חילוק אם רצון האב שלא יעשה המצוה ביותר מחומש כדי שיעשה לאב איזה דבר, שאז איזה שירצה יעשה, והיכא דרצונו שהבן יהא בשב ואל תעשה דאז צריך לשמוע לאב.

והיכא דיצונו להיות בשב ואל תעשה כדי שעל ידי זה יצטרך לעשות רצון האב כיון שממילא אינו מקיים המצוה, לכאורה חייל צווי להיות בשב ואל תעשה וממילא צריך לעשות רצון האב.

ו. כוונתו רק נגד

הנה כל האמור היינו היכא דיש לאב טעם אמאי מצונו שלא לקיים המנהג חסידות, אך היכא דכוונתו רק כנגד המנהג חסידות, לא ישמע להאב. וכמבאר בתשובות כנסת יחזקאל (סי' ל"ה) דהא דבמצוה שאפשר לעשות על ידי אחרים מניח המצוה ועוסק בכיבוד אב, אך אם רצון האב רק כנגד המצוה לא ישמע לו. ויש לעיין מינה לנידון דידן.

[נ"ה. בכנסת יחזקאל איירי באחד שכיבד להבן בסנדקאות ואביו מתנגד לזה, וכתב שלא ישמע להאב דמצוה גדולה היא והרי הוא כמקריב קטורת, ומכיון שהאב מצוהו ללא תועלת לעצמו לאו כל כמינה לבטלו מהמצוה, ורק אם יש תועלת להאב מביטול המצוה שעל ידי זה יאכילהו וילבשהו בזה חייב בכבוד אב, שהרי מצוה זו יתקיים על ידי אחרים].

האב מצווה איזה מצוה לקיים

הנה אם יש לבן שתי מצוות שקולות לפניו, ויכול לעשות רק אחת מהן והאב מצונו איזה שיעשה, לכאורה חייל צווי.

א. אף להגרע"א

הנה נראה דהיינו אף להגרע"א דהיכא דהיה כיבוד אב משל בן וכיבוד אם משל אם דאיזה שירצה יעשה, דהתם לא נימא דחייל צווי האם לעשות כיבוד אם ולא כיבוד אב, דנהי דהוי משל בן, בזה כיון דמוותר הבן על ממונו, שוב הויין צווי האב והאם שקולים, דגם האב מצוהו לעשות אחת משתייהן.

ב. מצווה להיות בשב ואל תעשה

לפי זה גם בכיבוד אב ואם בנתגרשו, ושניהם בקום ועשה, דאמרין דאיזה שירצה יעשה, אם האב יצווה לבן להיות בשב ואל תעשה לגבי צווי האם וממילא יחול צווי, יש לומר דיועיל.

אלא אם כן נימא דאם מצונו להיות בשב ואל תעשה הוי צווי כנגד דברי תורה, אך לכאורה אינו כן, דהא מצווה כן לתועלתו ויכול לעשות כן דהוה כיבוד אב כנגד כיבוד אם.

ג. מונח בצווי האחרון שיהא בשב ואל תעשה לגבי הראשון

מעתה תיקשי דאם כן לעולם בנתגרשו אמאי שניהם שוים הא יש לומר דמונח בצווי האחרון שיהא בשב ואל תעשה לגבי צווי הראשון. אך לא קשה דמונח גם בצווי הראשון שיהא בשב ואל תעשה לגבי האחרון, וממילא חשיבי תרוייהו כשב ואל תעשה ויצטרך לקיים שניהם ולא להשקות אף אחד, וממילא לא מפרשין צוויים בכהאי גוונא אלא רק לענין הקום ועשה והלכך איזה שירצה יעשה.

מידת חסידות

הנה כתב בתשובות ערוגת הבשם (הבאנו לעיל) דנהי דהיכא דהאב מצווה כנגד הנהגה טובה או מידת חסידות, איכא כיבוד אב, ולא חשיב שמצווה לעבור על דברי תורה.

[היכא דטעם האב מצד סיבה שטוב לו לאב כן, או מפאת דאינו טוב לבן. ועיין בתשובות באר משה (ה"א סי' ס"א) שכתב לא כך. וצריך עיון]. אך היכא דהבן נהג כך ג' פעמים ובהוה הוי נדר לדבר מצוה, בכהאי גוונא כל שהנדר קיים אינו יכול לצוותו לבטל מנהגו אלא צריך להשאל. ויש בזה מקום עיון וכדלהלן:

א. פקע המצוה

הנה תיקשי דאף בנהג כן הא השתא דהוה כנגד כיבוד אב לא הוה מצוה ולא חייל הנדר מכאן ולהבא.

דהרי הוה כנודר לעשות דבר טוב ולאחר מכן פקע הענין הטוב, דבפשוטו לא חייל נדרא מכאן ולהבא, דהרי לא אשכחן נדר

בקום ועשה אלא רק בנודר לעשות דבר טוב, אבל בנודר לעשות דבר רשות לא חייל נדרא בקום ועשה אלא רק היכא דאסר חפצא עליו, ואם כן אף היכא דחייל הנדר מכל מקום כיון דהשתא לא הוה דבר טוב יפקע הנדר, ושוב יהא חייב בכיבוד אב.

ב. עני והעשיר

כגון הנודר לתת לעני וקודם שנתן לו העשיר, בפשוטו אין כאן נדר, ובשלמא להסוברים דבנדר צדקה חייל חיוב ממון עליה וגם היורשים חייבים, אם כן הכי נמי איכא שעבוד, אבל להסוברים דליכא שעבוד והיורשים פטורים כיון דאינהו לא נדרו, אם כן הוה הדין לגביו גופיה היכא דפקע הדבר מצוה מן הנדר.

אך עיין בתשובות חתם סופר (יו"ד סי' רל"ז) הובא בפתחי תשובה (יו"ד סי' רנ"ח סי"ק ז') משמע דכל הא דנדר ליתן לעני ונתעשר דאינו חייב ליתן, היינו דוקא משום אומדנא דאדעתא דהכי לא נדר. אבל לא כתב דהוה משום דפקע הנדר מכיון דעכשיו אינו מצוה. ואולי אזיל להסוברים דאיכא שעבוד ממון.

[והעירוני דבאר זרוע (הלכות צדקה סי' ז') איתא באורח תשובת רבינו חיים כהן צדק ורבי"ה ור"י אור זרוע דבכהאי גוונא ולא אתו אלא מפאת אומדנא].

ג. אכתי הוה דבר מצוה

יש לדון לחלק, דאף אם נימא דבעני והעשיר ליכא כלל נדר, היינו משום דהשתא ליכא מצוה, אך בנידון דידן דנדר לעשות דבר טוב, נהי דאיכא כנגדו כיבוד אב וצריך להיות בשב ואל תעשה, מכל מקום אכתי הוי דבר מצוה. ואם כן נימא דאכתי חשיב נדר לדבר מצוה.

ונפקא מינה במי שנדר לעשות דבר טוב והשתא נעשה חולה שהדבר מזיקו, האם צריך להשאל על נדרו.

ד. נדר לצום ואירע ראש חודש

הנה מבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' תקי"ע סעי' א') דמי שנדר לצום ואירע ראש חודש, אין צריך התרה, חזינן דכיון דאסור לצום לא הוה נדר מצוה. אמנם התם מתחילה היה עומד לכך משא"כ בנעשה חולה אחר כך.

אך אם נימא דבנודר צדקה לעני ונתעשר פקע נדרא, אם כן הוה הדין הכא, וליכא למימר כחילוק הנ"ל (באות הקודם) דיש כאן מצוה אלא שרמי עלה איסור, דזה שפיר ילפינן מדינא דראש חודש.

ולפי זה היכא דהוה ספק כיבוד אב ונדר לעשות מידת חסידות, יפקע הנדר דהשתא ליכא מצוה מפאת ספק כיבוד אב, והוה ליה כדבר חולין דלא חייל נדרא כיון דליכא מצוה.

ה. חל הנדר ולא הכיבוד

אלא דיש לומר דאדרבה נימא לאידך גיסא דהא אם חל הנדר אין כאן כלל מצות כיבוד אב, ואם כן אדנימא דמפאת כיבוד אב פקע הנדר, נימא איפכא דמפאת הנדר פקע כיבוד אב.

אך בסברא יש לומר דכיון דאיכא כיבוד אב קמן, לא מצי חייל נדרא אף כשנדר מקודם.

[ובתשובות כנסת יחזקאל (סי' ל"ה) כתב דבמצוה לבנו שלא יהא סנדק אע"ג דיכול לעשות על ידי אחרים, אם קיבל עליו, אין צריך לבטלה משום כיבוד אב, אך התם הוא בצירוף טעמים אחרים רבים עיין שם].

התחיל בכיבוד האם

הנה אמרינן בגמרא קידושין (ל"א א') דהיכא דאביו אומר השקיני מים ואמו אומרת השקיני מים, חייב לשמוע לאביו, כיון דגם איהי מחוייבת בכבוד אביו.

ולכאורה איכא גוונא דכיבוד האם קדים, היכא דקודם אמו אמרה לו השקיני מים, והתחיל בכיבוד האם, ואחר כך ציוהו האב, דבכהאי גוונא יהא פטור מכיבוד אב, מפאת דעוסק במצוה פטור מן המצוה.

א. לחזון איש אינו כן

הנה לכאורה לדברי החזון איש הנ"ל אין הדין כך, דהרי כתב בחזון איש לענין גוונא דהגרע"א דצווי האב משל בן וצווי האם משל אם, דבנתגרשה יש לומר דישמע לאם, ובנשואה יש לומר דיעשה מה שירצה, כיון דצווייה לא חייל דהוה כנגד האב. דנהי דלענין הבן אין לו חיוב לשמוע לאב בכהאי גוונא דהוה משל בן, מכל מקום מצד האם אין לה רשות לומר כנגד האב.

מעתה בנידון דידן, לפום סברת החזון איש דלאו כל כמינה לצוות דבר שאסור לה, אע"פ שהתחיל בכיבוד האם, מכל מקום לאחר

שצוהו האב פקע מינה שם מצוה, ולא חשיב עוסק במצוה, וחייב לעזוב את כיבוד האם ולעשות את כיבוד האב. אבל לדעת המראות הצובאות והגרע"א דלית להו האי סברא דהחזון איש, יהא פטור מכיבוד אב מפאת עוסק במצוה. וצריך תלמוד.

ב. באבידה מודה החזון איש

הנה טעמא דהחזון איש לאו בכולהו גווני, דהנה תניא בתוספתא (בבא מציעא פ"ב הלכה ל"א) דאבידת אביו ואבידת אמו, אבידת אביו קודמת, והשתא היכא דאבידת אביו כרוכה בהוצאות משל בן ואבידת אמו בלא הוצאות, בזה יודה החזון איש להמראות הצובאות, דהא לכאורה חיוב האשה לכבד בעלה לא איתמר היכא דתפסיד אבידתה, ואם כן דמי לגרשה דבזה גם לדעת החזון איש יצטרך לשמוע לאמו, דמודה בזה למראות הצובאות.

ואם כן לענין נידון דידן, היכא דהתתיל מקודם בכיבוד אם להחזיר אבידתה, ואחר כך צוהו האב להחזיר אבידתו, יהא פטור מכיבוד אב מפאת עוסק במצוה.

ג. אב נזיר האומר השקיני יין

הנה נראה ביאור דברי החזון איש, דאינה יכולה לצוותו שלא יוציא

כספים משלו לטובת אביו, דזה בניגוד לחיובה לכבד את בעלה. הנה חזון מהכא לענין הלכות כיבוד אב, דכל שאין רשות לאב לצוות, אף אם לבן אין איסור, אין מצוות כיבוד אב, כגון אב נזיר האומר לבנו השקיני יין, אף היכא דאין לבן איסור מן התורה, כגון בחד עברא דנהרא דאינו מכשילו, מכל מקום אינו מצווה לכבדו בזה. [אף בלא טעמא דאב רשע, אין לכבדו, דבזה יש אומרים דבעינן הוחזק, עיין בהגהות מיימוני (פ"ה מהל' ממרים אות ח').]

ד. ביאור אחר בחזון איש

אך היה מקום לבאר דברי החזון איש בענין אחר, דכוונתו דלאחר דחדית קרא דבאביו ואמו ישמע לאביו, פקע מצות כיבוד לאמו, והלכך היכא דמוותר הבן על ממונו, שוב הדר דינא דאביו קודם. ולפי זה איירי אף באבידה.

אך לא משמע כן מלשון החזון איש, אלא משמע מפאת דאין בכוחה לצוות דבר שאסור לה לצוות כן. ולפי זה יש לומר דהא דחדית קרא דכבוד האב קודם לאם, לא דפקע דין כיבוד אם אלא דהאב קודם.

[א"ה. זה לשון החזון איש, וי"ל שאינו חייב לעשות כלל צוואת אם כיון שהיא חייבת בכבוד אביו, והלכך רשות בידו לוותר על הפסד ממונו ולעשות צוואת אב].

ענינים שונים

בתולדה מזה אמרינן דאסור לאכול, וכמו דחזון דאונן פטור מלברך אף דלא מיפטר מאיסורים.

אך הא חזון במשנה ברורה לענין הניעור בלילה דהוה איסור בקום ולעשה. [א"ה. לא מצאנו המשנה ברורה. נא להאיר ענינו].

ב. כל ממונו או חומש ממונו

הנה נפקא מינה מהאמור, דאם הוה עבירה בקום ועשה, אם כן צריך לתת כל ממונו כדי שלא לאכול בלא ברכה, אבל אם הוה עבירה רק בשב ואל תעשה, צריך לתת רק עד חומש ממונו.

ג. שרינן רק בשעת הדחק

מעתה אם נימא דהוה קום ועשה אכתי תיקשי כהנ"ל. ויש ליישב דמעיקר הדין אע"פ שבידך בורא פרי העץ שרי למיכל, ומכל מקום שרינן רק בשעת הדחק, ובזה עדיפא משלא לאכול לגמרי, דהתם הוה ודאי ברכה לבטלה. וחזון בסוגיא דפרק קמא דנדה (ו' ב') דבדרבנן סמכינן על היחיד בשעת הדחק. ולא עיינתי היטב.

יאהל קצת

הנה כתב במשנה ברורה (סי' ר"ג ס"ק ג') בפירות אדומים שקורין פאימקע"ס הגדילים בתוך היערות, מברך עליהם בורא פרי האדמה, ואפילו אותן הגדילים בגנות, כתב דמסיק בחיי אדם דכיון דלרוב הפוסקים מברכין בורא פרי האדמה ולחד שיטה בורא פרי העץ, נכון לכתחילה שיברך עליהן בורא פרי האדמה, ובדיעבד כשבידך בורא פרי העץ, יאכל רק מעט כדי שלא יהא ברכה לבטלה.

ותיקשי אמאי אמרינן שיאכל קצת, הרי דילמא אוכל בלא ברכה, ועושה עבירה בקום ועשה, דאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה, משא"כ אם לא יאכל כלום, לא יעשה עכשיו עבירה בקום ועשה.

א. עיקרה מצות ברכה

אולי נימא דלאכול בלא ברכה גם כן חשיבא רק עבירה בשב ואל תעשה, שמבטל המצוה של ברכה, דעיקרה הוא מצות ברכה ורק

עניני שבת

להוציא את הסוברים שקוראין כאן בט"ו, דלשיטת השומע גם הבעל קורא חשיבא בר חיובא, וכן היה נלענ"ד, אך אין לי ראיות לכל זה.

ד. לענין מוקצה

הנה חזון דאם לדידהא אסירא מדינא, חשיבא מוקצה, ולא אמרינן דלחבירו שרי, דהרי לשיטתו דאסור הוה מוקצה לכולם.

כמו שכתב בשער המלך (הל' לולב פ"ה הל' כ"ה) דלדעת האוסרים לעשן סיגריות ביום טוב, הסיגריות הם מוקצה, אע"פ דיש אנשים המקילים ומעשנים הסיגריות ביום טוב, לא אמרינן דמשום הכי לא הוי מוקצה לכל, דהרי לשיטת הסוברים דאסור לעשן הוי מוקצה לכולם. [ולא דמי לתרומה ביד ישראל דלא הוה מוקצה, דהרי תרומה חזי לכהן מדינא].

וכך כתב בחזון איש (סי' מ"ט ס"ק ט"ו, ט"ז) דאם מחזיקין שרויה לאיסור מצד הדין, אם ביום טוב נפלה מצה במים ונעשתה שרויה, אע"פ שיש נוהגין בזה היתר ואוכלים שרויה, הוה מוקצה, דהרי לשיטתו דאסור הוה מוקצה לכולם.

[ואבל הסיק החזון איש דשאני שרויה דהוי רק חומרא, והלכך לא הוי מוקצה, דראוי לאחרים. ויש לבאר דפסיקא ליה דסתמא חזי לאורחים, משא"כ בגוונא דמכוון בהדיא שלא ליתן לאורחים הוי מוקצה].

אך צריך עיון דנהי דלא חשיבא אוכל נפש, אבל מתוך איכא, וכמו במבשל גיד הנשה ביום טוב.

בישל תבשיל והזיקו

הנה לדעת רמ"א (סי' ש"ה סעי' ט"ו) שרי בשל בשבת משקין שנצטננו, אם עדיין פושרין, אבל להבית יוסף (שם) אסירא דהוה ספיקא דאורייתא.

ויש לדון מהו אם אדם ההולך בתורת הרמ"א בישל בשבת משקין שנצטננו ועדיין פושרין, ובשעת הבישול הזיק להולך בתורת הבית יוסף, האם הניזק יוכל לתובעו.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דהניזוק לא יוכל לתובעו, דהרי להניזוק הוה מלאכה וקם ליה בדבריה מיניה, או דילמא כיון דלהמזיק אינו מלאכה ולדידה ליכא קם ליה בדבריה מיניה, אם כן חייב. הנה לענ"ד הניזוק לא יוכל לתבעו, דלניזוק אסירא לכולי עלמא.

ב. מהו איפכא

הנה אם היה איפכא, שההולך בתורת הבית יוסף הזיק להולך בתורת הרמ"א, הנה כלפי המזיק איכא קם ליה בדבריה מיניה ואינו חייב, אבל כלפי הניזוק אין קם ליה בדבריה מיניה וחייב ויוכל לתובעו. אך אין נפקא מינה דלתפוס בלאו הכי מהני.

ג. לענין מגילה

כמו כן יש לדון האם הסוברים שקורין המגילה כאן ב"ד אם יוכל

הגליון נתרם לזכות ולרפואת

הר"ר ברוך יהושע בן שינדל יפה נ"י
הר"ר יחיאל יהושע בן בלה ברטה נ"י

לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל

בעזה"ת
ניתן לקבל
את
הגליון מידי
שבוע במייל:
L5703949
@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

מהלכות חנוכה

לימוד הלכות חנוכה. מצוה ללמוד הלכות חנוכה בחנוכה ולשאול ולדרוש בענינו של יום כמו בשאר המועדים (פנ"י, הגר"ח זוננפלד). יש שכתב שלא להזכיר דבר של צער בחנוכה (וכמו שאסורים בהספד).

מנהגי האכילה. סעודות בחנוכה. לא קבעו ימי חנוכה למשתה ושמחה אלא להלל ולהודות. ומ"מ יש קצת מצוה בריבוי הסעודות מטעמים אחרים, א' שבכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן. ב' בימי אנטיוכוס טמאו ההיכל ועשו חנוכת הבית בח' ימים אלו. ונוהגים לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם [והיינו כגון לשיר שירים כאלה וכדו'] ובצרוף זה הוי סעודת מצוה ממש. וכל שעושה את הסעודה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנס או המצוה הכל סעודת מצוה. (סי' תרע ס"ב בשו"ע רמ"א ומ"ב).

שמחה ואכילת בשר. יש מצוה להיות שמח בחנוכה ומי ששמח ע"י שיאכל בשר יאכל בשר, אך אין מצוה בעצם הסעודה (הגר"ש"א). ואסור להימנע מאכילת בשר ושתיית יין בחנוכה בגלל שרוצה לסגף את עצמו. גבינה. י"א שיש לאכול בחנוכה (ויש שכ' תבשיל של גבינה), מפני שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב (רמ"א שם).

סופגניות (וקביעותם לסעודה). נוהגים לאכול סופגניות ומאכלים המטוגנים בשמן זכר לנס שנעשה בשמן, ונוהגים לברך על הסופגניות בורא מיני מזונות. אמנם יש חילוק, בסופגניות שמורגש בהם טעם השמן היטב ראוי לירא שמים לא לקבוע עליהם סעודה. (ודעת כמה פוסקים שבשיעור ד' ביצים נחשב קביעות סעודה. מ"ב סי' קעח סקכ"ד. ומ"מ בסופגניות אלו יש מקום להקל יותר, וכגון לשער הד' ביצים מקמח לבד. וע"ע). ובסופגניות שאין בהם טעם השמן כ"כ ראוי ליר"ש לאכלם רק אחר שברך על לחם אחר תחילה ויכוון בברכת המוציא בפרוש לפטור הסופגניות, או שיכוון לאכלם למזון ולא ליקינוח שאז נפטר בברכת המוציא בכל עניין. והחזו"א מיקל דכיון שמטוגנים הם מברכים עליהם במ"מ ועל המחיה אפי' בקבע סעודה עליהם.

כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה הי"ב) מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הקל והודיה לו על הניסים שעשה לנו. עכ"ל.

ואמר חכמים הזהיר בנר חנוכה ונר שבת יהיו לו בנים תלמידי חכמים (מור, ב"י ומשנ"ב עפ"י הגמ' שבת כג, ב). ובאמת בזכות מצוה זו ראוי גם הוא להיות ת"ח, מו', ע"כ. (לבוש ופר"ח).

דין השמן הפתילות וכו'. כתבו הספרים דטוב שכ"א יטרח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו וכן הנרות יעשה יפה. ועדיף מנורה של כסף. ובחושש לגניבה ידליק במנורה פשוטה.

השמן. כל השמנים כשרים ומצוה מן המובחר **בשמן זית** שבו נעשה הנס. אף בשמן זית מר או קרוש מקיים ההידור דשמן זית. ויש מהדרין לחזר אחר שמן זית טוב הראוי לאכילה ובכבישה קרה בדומה לשמן המנורה בבית המקדש. ולפי"ז ראוי גם לנקות את כוסיות השמן משיירי פתילה ופחם וכדו' כדי שיהיה נקי וראוי לאכילה בדומה למנורה שבביתם"ק (הגר"ש"א). אין להדליק נ"ח בשמן של שביעית, וכן אין להדליק נ"ח משמן טבל (ובדיעבד אם הדליק בטבל א"צ לחזור ולהדליק (מנח"י)).

הפתילות. כל הפתילות כשרות, ומצוה מן המובחר ליקח לפתילה **צמר גפן או חוטי פשתן**. יש הידור לעשות הפתילות עבות. 'פתיל צף' כשר לכתחילה, ואע"פ שמצופה שעה מ"מ כיון שנשרף מיד הרי עיקר ההדלקה בשמן (הגר"ש"א, הגרש"א, הגר"ש"ו). א"צ להחליף הפתילות בכל יום, ויש נוהגים להכין פתילות חדשות כל יום.

מקום ההדלקה. 'מניחו על פתח ביתו מבחוץ – אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתחו, ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר' (שו"ע תרעא ס"ה). נחלקו הפוסקים בזמניו כשיש חצר לפני הבית, וה"ה חדר מדרגות, האם מדליקים בפתח החצר ובפתח חדר המדרגות (וכנ"ל בשו"ע, וכ"ד הגר"ז מבריסק והגר"ש"א), או דבזמניו אין משתמשים כ"כ בחצר כבימות חז"ל, וע"כ לא ידליק בפתח החצר וחדר המדרגות אלא בחלון הנראה לרה"ר (כן דעת החזו"א. וכמובן שבאופן שהבית עצמו פתוח לרה"ר לכו"ע מדליק בפתח הבית וכנ"ל בשו"ע).

במקרה שגר **למעלה מכ' אמה**, ויכול להדליק או בפתח הבית (שיראוהו בחדר מדרגות) או בפתח הבנין, י"א שבכה"ג ידליק בפתח הבנין (הקה"י, הגר"ק – וטעמו שסו"ס זהו הפתח והמעבר לבית), ודעת החזו"א שאף בזה ידליק בפתח הבית. במקרה שיש חלון למעלה מכ' אך יש ממול בנינים שרואים משם הנרות, עדיף שידליק בפתח (הגר"ש"א, הגרש"א, הגר"ק. אבל בשבה"ל כ' שידליק בחלון. ואם אין לו מקום אחר הפונה לרה"ר ידליק בחלון. הגר"ש"א).

באופן שיש להדליק בפתח, אף אם בחלון יש פרסום הנס גדול יותר ידליק בפתח, שזהו עיקר התקנה (הגר"ש"א, הגר"ק, תשוה"נ), אמנם בשם החזו"א שאם יש הבדל גדול בפרסום ידליק בחלון.

המדליק בחלון. אם יש לו חלון בחדר האכילה ובחדר השינה ידליק בחדר האכילה, ואם בחדר השינה יש יותר פרסום הנס ידליק שם. המדליק בחלון עם תריסים יזהר לפותחם קודם ההדלקה.

מיקום הנרות. גובה הנרות. מצוה להניחם מעל ג' טפחים ומתחת י' טפחים, ומ"מ בדיעבד א"ז מעכב. ולמעלה מ' אמה לא יצא. (השיעורים. ג"ט להגר"ח נאה 24 ס"מ ולחזו"א 28.8 ס"מ. י"ט להגר"ח נ' 80 ס"מ ולהחזו"א 96 ס"מ. כ' אמה להגר"ח נ' 9.60 מטר ולחזו"א 11.54 מטר. ומודדים השיעור מהשלהבת וע"ע.) (תרעא ס"ו ובמ"ב).

וכן מצוה להניח הנרות בטפח הסמוך לפתח [והיינו הנר עצמו ולא רק החנוכיה. ויש שלא דקדק בזה. וד"ז דטפח הסמוך אינו לעיכובא ויש חולקים]. ובשמאל הפתח, שתהא מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל ויהי' מסובב במצוות. ואם אין מזוזה בימין יניח הנרות בימין. (תרעא ס"ז ובמ"ב). אם בצד שמאל אין הנרות ניכרים כ"כ לבני רה"ר ובצד ימין יש יותר פרסום הנס יניח הנרות בימין (הגריש"א, הגר"ח ק).

במקרה שהרבה מדליקים בפתח אחד, י"א שיכולים להמשיך ולהדליק אחד בסמוך לחבירו אף שא"ז בטפח הסמוך לפתח, שניכר שזה המשיך השייך לפתח (הגרש"ז, א, הגר"ח ק, תשוה"נ), וי"א שיש להדליק בימין ולמעלה מ' בטפח הסמוך לפתח (הגריש"א), וי"א שאם אין מקום בטפח הסמוך לפתח עדיף להדליק בחלון (הגר"ח ק).

לימוד אכילה ומלאכה. משהגיע זמן הדלקת הנרות אסור ללמוד וכ"ש לאכול ולהתעסק במלאכה, ואם התחיל פוסק (מ"ב תרעב סק"י). וכן בחצי שעה קודם זמן ההדלקה (-כל אחד למנהגו) יש להחמיר באכילה ומלאכה, אבל בלימוד אין להחמיר (עי' שעה"צ סק"ד). ומשקיעת החמה אין להתחיל אפילו ללמוד, אבל הלכות חנוכה מותר (שע"י הלימוד יזכור שצריך להדליק) (הגר"ח ק).

זמן ההדלקה. י"א בשקיעת החמה בדיוק, י"א צאת הכוכבים וי"א תחילת שקיעה שניה והוא כרבע שעה לפני צאה"כ. החזו"א הדליק 18 דקות אחר שקיעת החמה, וי"א שידליק 10 דקות אחר שקיעה"ח (הגר"מ פ, הגריש"א). אין להקדים או לאחר הזמן, ואל ישנה אדם ממנהג אבותיו או רבותיו בזה. (ובאבני נזר כ' דבאחר חצי הזמן איבד חצי מצוה). המדליקים בצאה"כ יכולים להקדים מעט (מ"ב ס' תרעב סק"א וביה"ל שם). הנוהגים להתפלל מעריב בצאה"כ ידליקו איזה זמן קודם צאה"כ, וע"ע פרטי הדינים בזה בפוסקים.

סדר ההדלקה. תפילה. ראוי לאדם להתפלל בשעת ההדלקה שיתן לו הקב"ה בנים תלמידי חכמים מאירים בתורה, כי בשעת קיום המצוה התפילה על השכר המיוחד לאותו מצוה רצויה יותר לפניו יתברך. (ונדפס בסידורים נוסח תפילה קודם הדלקת הנרות). נטילת ידיים קודם ההדלקה, יש נוהגים ליטול, אבל אין בזה חיוב. ראוי ללבוש בגד עליון כמו שהולך לביהכ"ס. יקבץ בני ביתו קודם ההדלקה לפרסם הנס.

יקח הנר בידו הימנית (ואיטר בשמאל) ויברך. אם יש רוח ואינו יכול להחזיק נר דולק ולברך בכוונה יחזיק גפרור בשעת הברכה ותיכף אח"כ יציתו וידליק. יכוין היטב בברכות של הדלקת נרות לאמרם מתוך שמחה. כשבא להדליק לא יעמוד מול הנרות כשיד ימינו (שבה מדליק) כנגד הנר שאינו מדליק ראשון כי א"כ יצטרך לשכל ידו ונמצא מעביר על המצוות. (אלא יעמוד בעת ההדלקה כנגד הנר שצריך להדליק).

אחר הברכה מיד. יתחיל להדליק ולכתחילה לא ישהה יותר מכדי דיבור. המדליק לא יסלק ידו עד שהדליק רוב הפתילה היוצא מן השמן. בצורת ההדלקה. האם משמאל לימין ומאיזה נר מתחיל להדליק נח' הפוסקים וכ"א יעשה כמנהגו. "הנרות הללו" אומר אחר הדלקת נר ראשון, ומדליק שאר הנרות בעודו אומר הנרות הללו. וי"א לומר רק אחר גמר ההדלקה מחשש הפסק.

אחר ההדלקה נוהגים לזמר 'מעוז צור ישועתי' כו'. ויש נוהגים לשהות אצל הנרות חצי שעה לראות אותם ולשמוח בהם ולומר זמירות ותשבחות ולספר לבניו ולבני ביתו הניסים ונפלאות שעשה ה' עימנו. אבל אין חיוב בכ"ז. להשתמש בנרות אסור ואפי' תשמיש עראי, אבל מותר לילך בבית לאור הנרות (אע"פ שאין שם נר אחר) דא"ז נקרא תשמיש.

איסור מלאכה לנשים. נהגו הנשים שלא לעשות איזה מלאכות (והגדר בזה עי' בפוסקים) בעוד שהנרות דולקות, עד כחצי שעה אחר צאת הכוכבים. והוא כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה. ד"ז דווקא לנשים, ויש מקומות שגם אנשים מחמירים בזה (מ"ב ס' תרע סק"ג). ויש שכ' דראוי להחמיר בזה גם לאנשים (הגריש"א, ובשבט הלוי דייק כן מס' חסידים).

נכבו הנרות באמצע זמן המצוה ונשאר בהם שמן אסור להשתמש בו לצורך חול, מפני שהוקצה למצוה. אבל מותר להדליקו לנ"ח למחרת. נשאר בסוף חנוכה שורפו וכן שייך הפתילות שורפם (ועכ"פ יעטפם ויזרקם כדרך שעוטפים הפרשת תרו"מ). ברוצה להשתמש בשמן אחר שדלקו הנרות כשיעור (וכגון לסגולה), יעשה תנאי שאינו מקצה רק השיעור הנצרך למצוה. [וכן טוב לעשות תמיד - להתנות שמה שישאר אינו קדוש].

מי שלא הדליק בשקיעה יכול להדליק עד חצי שעה שאחר צאה"כ. ובדיעבד יכול להדליק עד עמוד השחר עם ברכה, אבל זהו דווקא אם יש פרסומי ניסא לכה"פ לבני ביתו. ואם בני ביתו ישנים י"א שידליק בלי ברכה (אבל הרוצה לברך אין מוחים בידו. שעה"צ), והנכון שיעיר ב' או ג' מבני ביתו ויברך וידליק. [ובשם הגר"ח כתבו שמספיק להעיר את אשתו].

ערב שבת חנוכה. נכון להתפלל מנחה תחילה ואח"כ להדליק. אם אין לו מנין לא יתפלל ביחידות אלא יתפלל בציבור אחר ההדלקה. מן הראוי להכין שמן ופתילות להדלקה במוצ"ש. **מדליקים** נר חנוכה תחילה ואח"כ נר שבת. (בחורים הנוסעים לביתם לשבת ע"י להלן).

מוצאי שבת חנוכה. ראוי להזדרז ולהתפלל ערבית במוקדם האפשרי כדי להדליק נ"ח בזמן, ומ"מ לא יקדים להתפלל לפני צאה"כ ותוספת שבת. נחלקו הפוסקים האם הבדלה קודמת לנ"ח או לא וכ"א יעשה כמנהגו. הנוהגים כר"ת. אם נוהגים כך מן הדין ידליקו לאחר זמן זה, ואם נוהגים כך רק כמנהג טוב לחומרא – ידליקו תוך חצי שעה מצאה"כ שהוא מן הדין.

במוצ"ש מי שאינו יכול להדליק בתוך חצי שעה שאחרי צאה"כ, מ"מ יכול להמתין עד שיחזור לביתו- אם הוא בזמן שיש פרוסום הנס לרבים, וא"צ להדליק ע"י שליח (הגרש"א, הגר"ק. אמנם החזו"א הורה להגרו"ק לשלוח שליח להדליק). (לגבי שאר ימים האם ידליק בכה"ג ע"י שליח או בעצמו מאוחר יותר יש דעות בפוסקים ע"י בדבריהם).

ישיבה מקום ההדלקה. (שאוכלים וישנים במקומות נפרדים). י"א שידליקו בחדר האוכל, דמקום האכילה הוא העיקר (החזו"א) (ואינו מוחלט ממש דה"ה חד"א דזמנינו), הגר"א קוטלר, הגר"פ שיינברג). ודעת הרבה גדולי הוראה שידליקו בחדר השנינה שזהו המקום הקבוע ומיוחד להם יותר (קה"י, הגר"מ פ, הגרש"א, הגרש"ו, ועוד).

הרוצה להסתלק מהספק יאכל סעודה אחת של לחם בחדרו בכל יום מימי החנוכה (הגר"ק בשם החזו"א, הגרש"א, והגר"ק בשם החזו"א ב' סעודות), ועיד"ז נחשב גם מקום אכילה וידליק שם. א"צ לאכול בחדר בערב חנוכה (הגר"ק, הגר"ק), ולפי"ז צריכים לאכול בחדר אפי' ביום אחרון של חנוכה. (ובדיעבד יוצא לכו"ע אף אם לא אכל בחדר).

בחורי ישיבה, שבת חנוכה. בחורים הנוסעים לבית הוריהם לשבת חנוכה י"א שידליקו שם נ"ח בין בערב שבת ובין במוצ"ש, אע"פ שחוזרים לישיבה במוצ"ש (הגר"ק, ובשם הגר"מ שך). וי"א דבחוזרים לישיבה במוצ"ש צריכים להדליק בישיבה במוצ"ש (הגר"ק בשם החזו"א). וי"א שאם רוב ימי החנוכה הוא נמצא בישיבה ידליק בישיבה ע"י שליח, ומ"מ כדאי להדליק גם בבית, וידליק לפני שהשליח הדליק ואז יכול גם לברך. (הגרש"א).

אם ראש הישיבה הודיע לבחורים שהוא אוסר עליהם לשהות בישיבה בימים שהולכים לבית הוריהם, הרי הם כמי שעקרו דירתם מהישיבה בימים אלו וידליקו רק בבית הוריהם לכולי עלמא. (והנ"מ בשיטות הנ"ל אם נוסע בזמן שרה"י אינו אוסר על הבחורים את השהייה).

על הניסים. אומרים בתפילה ובברכהמ"ז. הנוסח "ועל הניסים" כו' (מ"ב תרפב סק"א, אמנם בהרבה סידורי אשכנז כתוב על). בתפילה הראשונה נכון להיזהר לאומרו מתוך סידור (מ"ב סי' ק סק"א).

שכח על הניסים. אם נזכר קודם הזכרת השם של חתימת הברכה, חוזר לעל הניסים. ואפי' אמר 'הקל ישועתנו' (בתפילה) ואפי' אמר ועל הכל ה' אלוקינו (בברכהמ"ז). נזכר באמצע עניין כגון שנזכר בברכהמ"ז אחר שאמר יתברך שמך בפי. יסיים כל חי, ואח"כ יחזור לעל הניסים (וכל כה"ג). נזכר אחר שאמר השם של החתימה (ברוך אתה ה') לא יסיים למדני חוקיך אלא יאמר דרך בקשה אח"כ בברכהמ"ז כשמגיע ל'הרחמן הוא יזכינו', הרחמן יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתתיהו כו'. וכן בתפילה יאמר דרך בקשה קודם יהיו לרצון (שאחר אלוקי נצור) הרחמן כו'.

הלל. כל שמונת ימי חנוכה אומרים הלל שלם לפי שבכל יום נוסף נס חדש, ועוד טעמים (מ"ב סי' תקפג סק"א).

מפני שהיוונים ביטלו את ישראל מתורה ועבודה... לכו אנו מחוייבים בימי חנוכה ללמוד תורה, ועבודה בלב זו תפילה והודאה, וגמילות חסדים בממון ובגוף (פמ"ג ר"ס תרע בא"א). ובקיצור שו"ע (קלט ס"א) כ' זמרים בצדקה בימי חנוכה כי הם מסוגלים לתקן בהם פגמי נפש ע"י הצדקה'.

"ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ובמצוות" (של"ה).

מלוקט וערוך מס' "נר חנוכה".

היה לעיני הגהמ"ח שליט"א. [הגר"ד ספטימוס שליט"א]. (מהדורת תשפ"ב).

י"ל ע"י
"דברי הלכה"

להערות, הארות והנצחות: 151-527678363 (תא קולי) ובל"ג נחזור אליכם. יישר כח.
לקבלת דפי סיכומי הלכות במייל: divrey.haloche@gmail.com

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וישב

כותבים את ההיסטוריה של עצמנו

עוצרים את הסכנה

כאשר אחיו של יוסף הצדיק ראו בו כמי שרודף אחד הכבוד, הם הבינו מיד שתופעה זו מהווה סכנה לעתידו של עם ה', וכי עליהם לעצור אותה כאן ועכשיו. הם לא יכלו לאפשר לו לקחת לעצמו את תפקיד הנהגת המשפחה והעם, ואשר על כן, לא היתה להם ברירה אלא לשים לזה סוף.

אולם ראובן החליט למנוע בעד אחיו מלשפוך את דמו של יוסף, ועל כן אמר, "השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו", ומטרתו היתה "למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו" (בראשית לז, כב).

ואיזה שכר קיבל ראובן על מעשהו? אומרת הגמרא במסכת מכות (י, א), "א"ר תנחום בר חנילאי מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחילה [רש"י - שפתח הכתוב בו בערי מקלט תחילה], מפני שהוא פתח בהצלה תחילה, שנאמר וישמע ראובן ויצילהו מידם".

אולם, עיניהם הטהורות של חז"ל קלטו גם זווית אחרת של המעשה הזה, והם אומרים דברים אשר נשמעים לנו כחידוש גדול: "אילו היה יודע ראובן שהכתוב מכתוב עליו 'וישמע ראובן ויצילהו מידם', בכתפו היה מטעינו ומוליכו אצל אביו" (ילקוט שמעוני רות רמז תרד). ראובן לא היה מסתפק רק בשתדלנות אצל אחיו, אילו ידע שהסיפור הזה ייכתב לנצח בתורת ה', הדברים היו נראים אחרת לגמרי. כל שנה, בשבת קדש פרשת וישב, היינו שומעים את הבעל-קורא מרעים בקולו וקורא את המילים הבאות: "ויקח ראובן את יוסף וישאֵהוּ עַל כַּתְּפוֹ וַיִּרֶץ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל אָבִיו". בכל שנה ושנה, היינו קוראים בשמחה ובהתרגשות כיצד הציל ראובן את יוסף אחיו, וחוזרים על הברכות שלבטח היה יעקב מרעיף על ראשו.

תמונה נצחית

חז"ל מלמדים אותנו שכך היה יכול להיות, אילו רק ידע ראובן שסיפורו יירשם לנצח. להבדיל - בחתונה, כאשר הצלם מתחיל לצלם, מבינים כולם את גודל הרגע.

אלבום החתונה הוא דבר שמועבר בירושה, מדור לדור, ולכן משתדלים כולם שהופעתם תהיה מושלמת, כנאה למעמד המכובד. הלא יתכן שמישהו, אי פעם, יסתכל בתמונה שלי, ועל כן עלי להראות במיטבי.

למען האמת, אלבום החתונה אינו קיים לנצח - במוקדם או במאוחר הוא מתבלה. אפילו הכלה בעצמה מאבדת בו עניין במידה רבה, ולבסוף ימצא האלבום את עצמו מושלך לפח האשפה של אחד הנינים, או במקרה הטוב ייטמן באיזו עליית-גג, ממתין להיזרק על ידי מי שיקנה את הבית. כמו כל הזיכרונות בחיינו, התמונות והמזכרות שהיו יקרות לנו, מאבדות מחשיבותן בסופו של דבר, והן נשחקות ומושלכות.

אולם לא כך במקרה של ראובן. "תמונה" זו יכולה היתה להישאר לנצח נצחים! ולא רק שהיו מסתכלים בתמונה, אלא היו מעיינים בה היטב! היא היתה נלמדת בהתבוננות על ידי מאות אלפי תלמידי חכמים ולומדי תורה, ומיליוני ילדים וילדות היו שומעים ממוריהם, כיצד ראובן הציל בעוז נפשו את אחיו הצעיר והביאו אל אביו. מעשה זה היה נלמד מיליוני פעמים, וננצר לעד בתורת הנצח של עם ישראל!

אולם, המציאות היא שאין פסוק כזה בחומש. ראובן לא הכיר בכך שמעשיו יירשמו בתורת ה', ולא הצליח להגיע לגדולה אותה יכול היה להשיג. אמנם הוא עשה דבר גדול, הוא פתח בהצלה תחילה - הוא הציל את חייו של יוסף. אולם חז"ל מלמדים אותנו שאילו ידע ראובן שמעשיו מתועדים לנצח - היתה מתעוררת בקרבו דרגה אחרת לגמרי של גדולה. אילו היה מבין שמעשיו נכתבים כדי שיילמדו על ידי כל הדורות הבאים אחריו, לנצח נצחים, הבנה זו היתה מציתה בו רגש של אחריות רוממה, והסיפור היה מסתיים בצורה שונה לחלוטין.

בספר נכתבים

למדנו כאן יסוד גדול ביותר, שבכוחו להשפיע השפעה ניכרת על מהלך חיינו, אם רק נשכיל להבינו כראוי.

דברים כפשוטם

אנחנו רגילים לפרש כל דבר כמשל. האם הקב"ה באמת "מטריח את עצמו" לכתוב כל מעשה ומעשה? האם יש לו סיבה להעלות את הדברים על הכתב? בוודאי הדברים אינם כפשוטם, זו רק צורת דיבור בעלמא. אולם הדברים הללו חוזרים על עצמם פעמים רבות כל כך בתנ"ך ובדברי חז"ל, עד שעל כרחנו אנחנו צריכים לומר שקיים תיעוד ממשי, בצורה של כתיבה. זה יכתב בסגנון התנ"ך, בלשון הקדש, ולא בעברית המודרנית המאוסה, וזה יהיה ספר ממש.

זה נראה לנו רעיון מפתיע - שהמעשים שלנו עכשיו הולכים להיכתב ב"תנ"ך החדש". אולם הבה נחשוב לרגע על ראובן. גם ראובן לא חשב שמעשיו ייכתבו בחומש. אם מישהו היה אומר לראובן שמעשיו יתועדו לנצח בתורת ה', זה גם כן היה נראה לו מגוחך. "מי אני ואיזה מעשים אני עושה?" מן הסתם היה אומר. "המעשים של אבי - ניחא. אולי החלטות גדולות ורציניות. אבל כאן מדובר במשהו בעל חשיבות רגעית - כיצד בדיוק להציל את יוסף מהאחים". ראובן כלל לא העלה על דעתו דבר כזה - כפי שאנחנו איננו מעלים זאת על דעתנו. זו הסיבה שחז"ל יוצאים מגדרם כדי ללמדנו שאותו הדבר בדיוק מתרחש עמנו, ברגע זה ממש. "אל תטעו את עצמכם", הם מזהירים אותנו, "כל פעולה, מחשבה או דיבור שלנו בעולם הזה, ימשיך להתקיים לנצח נצחים".

משחזרים את הקולות

הטכנולוגיה הקיימת בימינו, מקלה עלינו, יותר מאי פעם, להבין כיצד דבר כזה יתכן. לפני זמן לא רב, אם היו מספרים לאדם שיום יבא ותהיה אפשרות להקליט מילים שנאמרו, ולהשמיעם שוב מאוחר יותר, קשה היה לו לקבל דבר כזה. בעבר, אפילו לא חלמו שאפשר יהיה לשחזר שוב את המילים שאני אומר עכשיו.

כאשר למדתי בישיבה, המציאות הזו לא היתה קיימת. בסלבודקה שמענו שיחות מוסר מאלפות, בנות שעה וחצי כל אחת; הם היו מושלמות כל כך, מנוסחות בקפידה, ומלאות מחשבה. אולם הם נעלמו. חלקם של השיחות נכתבו, אך רובם הלך לאיבוד. אילו היו באותם הימים רשמקולים, העולם שלנו היה עשיר, עם כמות גדולה של חכמה.

אולם האמת היא ששיחות אלו לא הלכו לאיבוד, אלא הן חיות וקיימות. ברצוני להסביר את הדברים באופן שיובן לכם, אפילו מבחינה מדעית. דבר ידוע הוא, שעל אף שיש לנו את הרושם שלאחר שגלי הקול מגיעים לאוזנינו ומעבירים אליהם את ההודעה אותם נושאים, הם

במדרש מבואר, שדברים אלו של חז"ל בענין ראובן, נועדו להדריך אותנו בחיינו. המטרה אינה להצביע לעבר ראובן ולחזור על דברי חכמינו, ולהסביר כיצד לא הצליח להבין שפעולותיו נשמרות ונכתבות לנצח; חז"ל מפנים את אצבעם גם כלפינו, ומה שנאמר על ראובן תקף לכל אחד ואחד מאיתנו. וכך ממשיך המדרש הנ"ל ואומר: "רבי כהן ורבי יהושע דסיכנין בשם רבי יהושע בן לוי, לשעבר אדם עושה מצוה נביא כותבה, ועכשיו אדם עושה מצוה מי כותבה, אליהו ומלך המשיח, והקב"ה חותם על ידיהם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב".

משמעות הדברים היא, שהתנ"ך הנמצא בידינו, אינו סוף הסיפור. כעת ברגעים אלו ממש, ישנו "תנ"ך נוסף, ספר נהדר ומפואר, שהולך ונכתב! אמנם בוודאי התנ"ך כבר נחתם, ולא שייך כלל וכלל להוסיף על כתבי הקודש ח"ו. גם למשנה ולגמרא אין להוסיף כלל לאחר חתימתם, ואסור לבצע בהם כל שינוי! ובכל זאת, מלמדים אותנו חז"ל כי על מעשיהם של בני אדם מתקיים רישום עד היום הזה. הם נכתבים על גליון גדול, אשר עתיד להיקרא לנצח!

אין זה כמו הספרים שכותבים בימינו. כיום, אנשים רבים מוציאים ספרים שכמעט ואינם נלמדים, וחלקם לא יילמדו לעולם, ואפילו לא פעם אחת. סיפר לי יהודי חרדי, בעל בית דפוס, שהוא מתפרנס מרדיפת הכבוד של בני אדם. אנשים רוצים ששמן יופיע בשער הפתיחה של ספר מודפס, ולכן הם באים אליו כדי שידפיס את חידושי התורה שלהם. הספר מודפס פעם אחת, הדודים ובניהם מחוייבים לקנות את הספר, אולם אף אחד מהם אינו מציץ בספר עצמו, והוא נשכח לאחר זמן.

אבל ספרו של ה' שונה לחלוטין! מדובר בספר שעתיד להישאר לעד - הוא ייקרא לנצח נצחים בעולם הבא. הכל מתועד בו, כל מעשה ומעשה! ושמותנו יופיעו בספר הזה - לא יהיו בו "שמות בדויים"! כל פעולה שאנחנו עושים כאן בעולם הזה, נכתבת על ידי אליהו הנביא ומלך המשיח, ומאושרת בחתימתו של הקב"ה. אמנם מעשינו לא יופיעו בחמישה חומשי תורה, והם אינם בכלל כתבי הקודש, אולם הספר הולך ונכתב, וְעַל סִפְרָךְ כָּלֵם יִכְתְּבוּ (תהילים קלט, טז). כל הדורות המגיעים לגן עדן, יקראו אותו שוב ושוב. חייו של כל אדם ואדם הופכים לספר לימוד, אולם לא רק "החיים" באופן כללי, אלא כל מעשה בודד רשום בספר הגדול והנורא, הנקרא ברגעים אלו על ידי הקהל הגדול ביותר שראה העולם אי פעם.

סדר עיון

לא זו בלבד שהמעשים נצפים על ידי הצדיקים, הם אף נלמדים על ידם בעיון ובדקדוק. הם אינם לומדים רק את מה שכתוב בחומש; כל המעשים שהתרחשו לאחר חתימת התנ"ך, נלמדים אף הם. ברגע זה ממש, כל מעשה ומעשה מוצג שם לעיני כולם, ונלמד ביסודיות על ידי כל מי שזכה והגיע אל העולם הבא.

והעיסוק הזה אינו נעשה משעמם. אדרבה, ככל שהמחזה הזה נמשך זמן רב יותר, הוא נהיה מרתק יותר ויותר, משום שכל פרט ופרט של כל מעשה ומעשה, נבדק ונחקר, יותר ממה שאפשר אי פעם לחקור בזה העולם. המעשים נלמדים בחריפות כל כך גדולה, ובהיגיון כה חותך ובסדר כה מופתי, באופן שיבלבל גם את המוחות החדים ביותר בעולם הזה. מתקיימים שם דיונים סוערים עם פלפולים אדירים; כל המניעים הנמצאים בתת-המודע של האדם, מועלים על גבי שלחן הדיונים. כל סיפור, על כל פרטיו, נחקר ביסודיות שאין למעלה הימנה.

וזאת עליכם לדעת, שהעיסוק הזה מביא לצדיקים הנאה גדולה ביותר! זהו חלק מהשמחה הגדולה של עולם הבא - ללמוד ולנתח את אירועי ההיסטוריה האנושית, עם כל הסודות שנחשפים ומנותחים ביסודיות.

שמחה זו היא מנת חלקם של הצופים - אך לא תמיד זהו זמן של שמחה עבור אלו שכולם צופים ומביטים במעשיהם. ראובן נמצא שם ומביט במעשים כולם, אולם כאשר תמונתו מוקרנת לעיני הכל - הוא אינו כל כך מרוצה מעצמו. כולם - הצדיקים, הנביאים, התנאים, האמוראים, הראשונים והאחרונים, וכל הבאים אחריהם, יושבים ולומדים את מעשה מכירת יוסף, שומעים את ראובן אומר לאחיו: "אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם, הַשְׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר יִדְ אֵל תִּשְׁלְחוּ בוֹ", והוא מתמלא בחרטה עמוקה על כך שלא ניצל את ההזדמנות ונהג בגדולה יתרה. "הלואי והיתה ניתנת לי הזדמנות נוספת" הוא לבטח חושב לעצמו, אולם בעולם הבא אין הזדמנות נוספת - מה שנכתב והוקלט, יישאר לעולמי עד.

החטא שלא היה

ידועים דברי חז"ל (שבת נו, א), "כל האומר דוד חטא, אינו אלא טועה", פירוש, מי שמבין את חטאו של דוד כפי שהוא נתפס בפשיטות - טעות היא בידו. זהו נושא גדול שיש להאריך בו, ונתבאר מעט בספרי "הן עם". אמנם, הגם שלא קרה החטא שהיינו מבינים מפשטות הפסוקים, האירוע הזה נתן פתחון ופה ובית אחיזה לאויביו, ומהווה תירוץ למתיחת ביקורת עליו. ישנו כתם אחד ברשומה של דוד: "רַק בְּדָבָר אֲוָרָה הִחַתִּי" (מלכים א' טו, ה).

כלים ונעלמים, המציאות המדעית אינה כך. ישנו חוק במדע הנקרא "חוק שימור האנרגיה", הקובע שלעולם אי אפשר להרוס ולאבד אנרגיה, מכל סוג שהיא. לדוגמא, אם אני דופק על השלחן כאן, החבטה הזו תעבור דרך כדור הארץ עד לסין, בצדו השני של הגלובוס. ולמרות שהיא לא תפחיד כלל את הסינים - לא תהיה שם רעידת אדמה, אין זה משום שהאנרגיה הלכה לאיבוד, אלא שהיא התפזרה. האנרגיה הופכת למפוזרת כל כך, שכאשר תגיע לסין, היא אינה חזקה מספיק כדי להשפיע כלל, אולם האנרגיה הזו קיימת לנצח.

והנה, צליל הוא צורה של אנרגיה, ובדיוק כפי שכאשר דופקים על השלחן, אנרגיית החבטה אינה אובדת, כך גם שום דיבור ושום צליל אינם הולכים לאיבוד. מה שקורה הוא שהצליל מתפוגג; הוא מתפזר באטמוספירה, אבל הוא עדיין קיים בעולם, ואם היו לנו את היכולות לאסוף את האנרגיה הזו ולהביאה בחזרה למקומה המקורי, היינו יכולים לשמוע היום מילים שנאמרו לפני אלפי שנים.

עכשיו, אינני כזה חכם גדול, אולם ישנה דעה בקרב המדענים, שכל דבר שנאמר בעולם, עשוי, ביום מן הימים, להיקלט מחדש, ויתכן שיום אחד ימציאו מכונה שתוכל להרכיב מחדש את כל הצלילים המפוזרים ביקום, ובלחיצת כפתור נוכל לשמוע את גלי הקול כפי שנשמעו בשעת אמירתם. עוד אין לנו מכונות המסוגלות כאלו, אולם אין זה מופרך לדמיין מציאות כזו.

עין רואה ואוזן שומעת

בין אם תהיה לנו אי פעם היכולת ליצור מכשיר כזה ובין אם לא, הקב"ה עושה את זה בכל עת ורגע - הוא אוסף את כל גלי הקול המפוזרים ברחבי האטמוספירה, מרכיב אותם מחדש, ומשמיע אותם שוב.

ומי שומע את הצלילים הללו? כל אלה אשר זכו להגיע לעולם האמת. הם יושבים ומקשיבים לכל מילה שנאמרה אי פעם! הכל מושמע שוב, למען ישמעו כולם. כל דבריהם של צדיקי הדורות, ולהבדיל כל דבריהם של הכסילים, השוטים; שום דיבור אינו הולך לאיבוד!

ולא רק הצלילים - כל מקרי העולם מוקרנים שוב על גבי מסך אדיר. ברגע זה ממש, יושבים הצדיקים בעולם האמת ומביטים בכל מעשה שעשה אדם אי פעם בהיסטוריה. הקב"ה מציג בפניהם, את מעשיהם של כל בני האדם!

אין ספק שאילו היה דוד המלך שם אל לבו שכך יהיה כתוב עליו בתנ"ך, פני הדברים היו נראים אחרת לגמרי. אין שאלה שההכרה הברורה והשלמה שכל פעולה וכל מחשבה, נרשמים לנצח נצחים, ויילמדו על ידי כל הדורות הבאים, היתה גורמת לו לנהוג באופן אחר. זהו שיעור גדול עבורנו, שבעולם הזה אי אפשר להחזיר את הגלגל אחורה, ולא ניתן למחוק את אשר כבר נעשה.

גדלות האדם

בכדי למלא את הרעיון הזה במעט יותר תוכן הנוגע אלינו, הבה ונתמקד כעת בעצמנו - בחיים שלנו ובמעשים שאנו עושים. לא רק מעשיהם של ראובן, דוד, וכל צדיקי הדורות ייכתבו ויזכרו לנצח נצחים, עלינו להפנים שיבא יום שגם אנחנו נהיה בין קהל הצופים במעשיהם של בני אדם, וכל מעשה שעשינו, קטן כגדול - יוצג לראווה בפני כל שוכני גן עדן. השאלה היא - כיצד אנחנו נגיב לכך?

אמנם המחשבה הזו רחוקה מאד מצורת החשיבה אליה הורגלנו. לחשוב שפרטי הפרטים של מעשינו הנם חשובים ומשמעותיים עד כדי כך? את חשיבותם של מעשי ראובן - אנחנו מבינים, כך גם לגבי דוד המלך, אולם אנחנו? קשה לשכל שלנו לתפוס שלמישהו אכפת מהמעשים הקטנים שלנו. זה רחוק ממנו כל כך.

והאמת היא, שכדי שנוכל לקבל את הרעיון הזה, נדרשים אנו לשנות את כל יחסנו כלפי המושג "אדם". אם ברצוננו להעריך אל נכון את השיעור הזה שמלמדת אותנו כאן התורה, מתחילה עלינו להבין עיקרון יסודי ביותר, הדורש הסבר נרחב. זה לא יכול להיעשות על רגל אחת, ובהחלט לא נוכל להקיף את הנושא העצום הזה במסגרת זו. האמת היא שזהו נושא רחב כל כך, שנדרשים חיים שלמים של עבודה כדי להעריך אותו באופן הנכון. ובכל זאת, אנו מוכרחים להזכיר אותו, ולו בקצרה, שכן בלעדיו לא נוכל להבין כלל כיצד ענין זה של "אילו היה יודע ראובן שהכתוב מכתוב עליו..." קשור לחיינו.

ומהו העיקרון הזה? זהו היסוד של גדלות האדם! לא של האנושות באופן כללי! אלא של **כל אדם ואדם**! כל אדם הינו חשוב מאוד! מעשיו של **אדם** אחד חשובים יותר מכל ההיסטוריה של אימפריה עולמית! ולא רק כל מעשי חיינו, אלא גדולתו של **מעשה יחיד** של אדם אחד, חשובה בעיני הקב"ה יותר מכל שאר אירועי ההיסטוריה.

עלינו להפנים זאת! זוהי ידיעה מדהימה! בעיניו של השי"ת, האדם הוא החשוב והיקר מבין כל יצורי תבל, והמעשה הקל ביותר שמי מאיתנו עושה, גובר בחשיבותו על האירוע הגדול ביותר בתולדות השמים! אם כוכבים

מטעים זה, דוד המלך ספג תוכחה קשה מאת נתן הנביא, אשר דיבר בשם ה', עד שדוד התוודה והתחנן בפני השי"ת שימחל לו על מעשיו. ואכן, דוד המלך השיג מדרגה נעלה ביותר מכח תשובתו הנשגבה, וכך, במקום להוות את אחד הפרקים האפלים בחייו, מעשה זה והתשובה שבאה בעקבותיו, הפכו לסמל של גדלות הנפש וגבורה פנימית.

כתם נצחי

והנה, לאחר שדוד המלך שב בתשובה שלמה, היה נראה לכאורה שהכל בא על מקומו בשלום - הכל בסדר כעת, הלא כן? אולם דוד הבין שלא הכל בסדר. לאחר סיומה של הפרשה, החל דוד לחשוב על ההשלכות. אמנם הוא שב בתשובה שלמה, אולם דוד הבין שהמעשה שהוא עשה יירשם לנצח, ודאגה זו העיקה עליו ולא נתנה לו מנוחה.

משכך, החליט דוד לבקש מהקב"ה חנינה מיוחדת במינה: "דוד אמר אל יכתב סורחני" (יומא פו, ב). דוד התחנן לקב"ה שהענין כולו, כולל תשובתו הגמורה, והשלמות המיוחדת שלה זכה בעקבותיה, יחד עם כל מזמורי התהילים שחיבר כתוצאה מטעותו - לא ייכתבו בתנ"ך. הוא רצה שהכל ימחק כלא היה.

איננו יודעים כמה דמעות הזיל דוד בתחינתו זו, אולם היה זה מאוחר מדי. המעשה נעשה, ולפיכך הקב"ה סירב לבקשתו. היודעים אתם כמה עצב נגרם לדורות הבאים, כאשר הם לומדים את מעשה דוד ובת שבע? שלא לדבר על דברי הלעג של הגויים ועמי הארץ הנצמדים למשמעות הפשוטה של הכתובים, ולפיכך טועים לבזות את דוד בלבם. תוסיפו על כך את הרשעים הרבים שהשתמשו במעשה זה כדי לתרץ את מעשיהם המתועבים, וטוענים, "אם דוד המלך היה יכול לעשות כך וכך, מדוע עלינו לשאוף להיות שונים?"

לימוד לדורות

ומה עם האכזבה שנגמרה לכל שלומי אמוני ישראל שמאותו דור והלאה? מעשה זה מהוה קוץ בעיניו של העם היהודי מאז ועד עתה. לא היה זה רק דוד שהתחרט על המעשה שעשה; כל יהודי ויהודי מצטער על שדבר כזה התרחש אי פעם. "דוד המלך! נעים זמירות ישראל! הלא הוא הסמל שלנו! כולנו שואפים להדמות אליו! הוא הגיבור הגדול, הלוחם למען התורה, ידיד ה'! איננו רוצים ללמוד את המעשה הזה! אולם לא! המעשה הזה רשום, והוא ממשיך להכאיב לנו לנצח נצחים. הקוץ הזה ממשיך לבעור בעורפו של העם היהודי.

התשובה היא כן. אנחנו אוהבים להיראות במיטבנו עבור כל סוג של קהל, וכאשר ניתן אל לבנו שמצלמת הנצח מכוונת אלינו, ושלכל מעשה, גם הקטן ביותר, ישנה משמעות, אין ספק שנפעל אחרת.

עלינו לחשוב על כך לעתים קרובות ככל האפשר. "דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין" (אבות ב, א) "עין רואה" אין פירושו רק שיש מי שמסתכל עליך - עינו של השי"ת מצלמת אותך! "אזן שומעת" - אזנו של השי"ת אינה רק שומעת אלא גם מקליטה!

דברים אלו נאמרו על ידי חכמי המשנה, והם לא כתבו אותם סתם כך, אלא כוונתם היתה **שנחשוב ונתבונן** בדברים! בכל עת עלינו לזכור את השיעור הגדול של "וכל מעשיך בספר נכתבין" - יש ספר, וכל מעשינו יירשמו בספר הזה לעד!

פותרים דף חדש

האמת היא שמי שכותב את ההיסטוריה שלנו זה **אנחנו**. וכך כתב החובות הלבבות (שער חשבון הנפש, פרק ג, החשבון האחד עשר), "הימים מגילות, כתבו בהם מה שתחפצו שייזכר לכם" - כל יום הוא דף של המגילה, ואנחנו כותבים בדף הזה את אשר אנחנו רוצים שייזכר לעד. עלינו להבין, שזה אינו משל או צורת התבטאות - זו אמת לאמיתה, שאתה כותב את הביוגרפיה של עצמך! אתה מצלם תמונה של עצמך! כמוהו שמי שעושה את זה בפועל זהו הקב"ה, אבל מי שגורם לזה זהו אתה!

פירושו של דבר הוא, שכשתעורר מחר בבוקר, ייפתח דף חדש בחיך. הדף הזה הוא נקי, ולכן כדאי שתשתדל שיהיו כתובים בו הדברים הטובים ביותר, שהרי דף זה עתיד להישאר לנצח נצחים. כאשר אתה פוקח את עיניך ואומר "מודה אני" - "תודה לך ה' שהשבת לי את חיי", תאמר את זה בכוונה - זו דרך טובה להתחיל את כתיבתו של העמוד החדש של חייך.

הכתיבה נמשכת

כעת אתה ממשיך הלאה בכתיבת המגילה היומית, והולך לבית הכנסת להתפלל שחרית. התפילה היא הזדמנות לכתוב פרק נהדר מסיפור יומך. כשאתה מתפלל - אל תמהר לשום מקום. "טוב מעט תחנונים בכוונה

היו מתפוצצים ומתפוררים, אם מיליארדי טונות של חומר יתפרקו בשמי השמים הרחוקים, אם גלקסיות יתנגשו ויתנפצו לרסיסים וייעלמו, כל זה אינו תופס מקום כלל אצל הבורא יתברך, בהשוואה לפעולתו הבודדת של בן אדם! זהו אחד מאבני היסוד של התורה - גדלות האדם! לא משנה כמה זמן נדון בענין הזה וכמה נסביר אותו, לא נצליח להבין את הנושא העצום הזה של גדולתו וחשיבותו של האדם. ולתכלית זו ברא הקב"ה את האדם - כדי שיעשה מעשים שיילמדו לעולם ועד.

העדשה מכוונת אליך

כעת אנו יכולים להתחיל להבין מדוע כל מעשה שלנו מצולם ומתועד לעד. כל פעולה נרשמת לנצח נצחים, משום שאין דבר חשוב יותר ממנה! זה לא דמיון. זו אינה אמירה בעלמא. זוהי עובדה קיימת - ולמעשה זוהי העובדה המשמעותית של חיינו. כל פעולה שלנו מתועדת, והיא תיחפה ותילמד בעולם הבא על ידי הצדיקים לעולם ועד. ואותם אלו שהיו יכולים להניב תוצאות טובות יותר ממה שעשו בפועל, עתידים להתחרט על כך לנצח. הבושה הזו תהיה נצחית.

משל למה הדבר דומה - לעתים, כאשר מדפדפים באלבום התמונות של חתונה, רואים לפתע מישהו שהצטלם כשעל פניו הבעה מגוחכת. האין זה חבל? החיוך המטופש שעל פניו של האיש מתועד כעת לנצח, ואין בידו שום דבר לעשות בנידון.

ברגע שהאדם יודע שהמצלמה ממוקדת בו, הסיפור שונה לחלוטין. ההבנה שכל פעולה שאנחנו עושים נשארת לנצח; בין אם אנחנו יושבים בבית או הולכים ברחוב, כל פעולה שהיא מצולמת ומתועדת - תהווה תמריץ עבורנו לעמוד בתנוחה המתאימה לתמונת נצח זו.

קהל הצופים

כבר סיפרתי בעבר סיפור שארע לי, כאשר ישבתי פעם ברכבת התחתית. מי מסתכל עלי שם? אף אחד. למי אכפת מיהודי זקן שיושב ברכבת התחתית? אולם פתאום גיליתי שיש לי קהל צופים. ילדה כושית קטנה ישבה והביטה בי. על אף שהצופים לא היו רבים, זקפתי במעט את ישיבתי. חשבתי לעצמי, "עבור מי אתה עושה את זה? עבור קהל כזה?!"

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

לכתוב את הביוגרפיה שלנו. ברגע זה ממש, המצלמה מכוונת אלינו ומצלמת את הרגשות שלנו, את הבעות הפנים, את הקול שלנו. זה מתועד לנצח, ויום יבא שהדברים יושמעו בקול רם. לא משנה מה החלטת לעשות, עליך לדעת שזה נשאר לנצח נצחים.

ולכן, עלינו להמשיך ולטהר את שכלנו, בכל כוחנו, ולעמול כדי להקנות את הגישה הטהורה הזו, לזכור שכל פעולה ומחשבה שלנו מתעודת. ככל שנקנה עוד ועוד את הגישה הזו, כך נהיה מאושרים יותר, שכן אנחנו יודעים שאנחנו עולים ומשיגים עוד ועוד. שום פרט בחייך אינו חסר חשיבות, כי בכל מקום בו אתה נמצא, בכל פעולה שאתה עושה, אתה כותב את סיפור חייך - הסיפור שייזכר ויחרט לעולם ועד.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

"אילו רק ידעתי..."

אם אני רוצה להתחרט על מעשי בעולם הבא, עלי להרגיל את עצמי להכיר באמת הזו, שמעשי נרשמים ומצולמים בכל עת ורגע.

בלי נדר, השבוע, פעם ביום אקדיש 30 שניות, ובהם אמשיך לעסוק במה שאני עוסק, בתוספת מחשבה זו: "ברגע זה, הקב"ה מצלם אותי, וביום מן הימים, כולם יראו את המראות וישמעו את הקולות". במשך 30 שניות אלו, אנסה להנציח את תמונתי באופן הטוב ביותר.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה -
ההבדל בין שופט ויועץ, כי היועץ מודיע לעם את דרכי החכמה והיושר, ואילו השופט מודיעם את הדין. מפני שהשופט מודיעם את הדין הרי הוא המכריח ובעל הכח, כי מלת שפט כמו שבט, ושבט בידו להכריח ולענוש. לא כן היועץ, שאין לו להכריח ולענוש על החכמה והיושר, רק ליעץ לבד. אנו מבקשים על שני מיני התועלות: שישב לנו ה' מכריחים גיבורים המדריכים אותנו בדרך התורה על כרחנו, ויועצים להדריך אותנו במתק שפתיים ובחכמתם.

מהרבות בלא כוונה" (שו"ע או"ח סימן א סעיף ד). כאשר אתה אומר את מילות התפילה מתוך הבנה, זהו יהלום יקר. זה יירשם לזכותך לנצח נצחים. שורה אחת בסידור, הנאמרת בכוונה עמוקה, הוא הישג נצחי - עד כדי כך זה חשוב.

לאחר מכן אתה מתיישב לאכול ארוחת בוקר, והנה עוד הזדמנות מפוארת. אוכל הוא נס. מנין הגיעו הלחם והחלב? הם הגיעו מכלום, מהאוויר. האם אי פעם חשבת על זה בזמן שאתה אוכל? הנה לך דרך נוספת לכתוב פרק טוב בהיסטוריה שלך. בזמן שאתה אוכל - התבונן בנפלאות הבורא. חשוב כיצד הלחם שאתה אוכל כעת, הופך להיות חלק מגופך. זה הופך להיות חלק מהשיער, מהזקן, כן כן, הזקן שלך עשוי מלחם. העור, השרירים, העצמות - כולם עשויים מלחם. "הלחם שאני לועס כעת הופך לשרירים ועצמות!". ככה אוכלים - תוך כדי המחשבה הנפלאה הזו. בזמן שאתה אוכל וחושב - אתה כותב את ההיסטוריה הנצחית שלך.

ואז, לאחר שתסיים לאכול, תברך "ברוך אתה ה'" - אני כורע ברך ["ברוך" מלשון "ברך"] בפניך, ה', אלוקינו מלך העולם, הזן את העולם כולו, ותחשוב על הפלא הגדול, איך שהקב"ה מספק מזון לעולם כולו.

גם בסוף היום, היד רושמת והמצלמה מצלמת. כאשר אתה חוזר הביתה ורעייתך מגישה בפניך את ארוחת הערב, זכור להחמיא לה על האוכל - תאמר לה שהוא היה טעים, כי זה מה שאתה רוצה שייזכר ממך. כך ייכתב בביוגרפיה שלך: "הוא אמר לרעייתו, 'תודה לך שרה, האוכל היה טעים'". ואם תחליט לומר, "האוכל היה מאוד טעים", גם המילה הנוספת הזו תירשם. תדאג לעשות זאת, כדי שכך יהיה כתוב.

אם משהו אמר לך מילה פוגעת, אל תענה לו. אל תאמר מילה, כי המילה הזו שתאמר - תרשם לנצח, ואינך רוצה שכך יהיה כתוב ברשומה שלך. "כתבו בהם מה שתחפצו שייזכר לכם" - רק מה שאתה רוצה שייזכרו לך.

הדרך שבה אתה מדבר עם רעייתך, עם השכנים. הצורה שבה אתה מדבר בבית הכנסת או בבית המדרש; כל מילה שאתה אומר הינה בעלת חשיבות עליונה. אין מושג של "מעשה חסר חשיבות", שכן אתה חשוב ביותר!

המשך לעבוד!

ככל שאתה יוצר את הגישה הזו בראש שלך, כך תצליח יותר בחייך. אילו ידע ראובן שמצלמים אותו לנצח נצחים, הוא היה נוהג אחרת. והתורה מספרת לנו סיפור זה כדי שנלמד את הלקח, שאנחנו נמצאים כאן בעולם הזה כדי

אחר מתן תורה, ובזאת עשו התחלה נכונה לכל הדורות הבאים אחריהם.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם יש בעיה בכך שבחור ישיבה יעבוד בימי בין הזמנים?

תשובה:

בוודאי שזו בעיה, משום שיש לו דברים טובים יותר לעשות. בחור ישיבה פיקח, מנצל את ימי בין הזמנים כדי לחזור על מה שלמד במשך הזמן, ומי שאינו עושה זאת - זוהי טיפשות שאן כדוגמתה. הלא הוא יושב ולמד במשך חדשים על גבי חדשים, וכעת הכל ילך לאיבוד - כל עבודתו תרד לטמיון.

עליו לחזור שוב ושוב על הדפים שלמד, גם אם הוא עושה זאת בצורה שטחית. "כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה, דומה לאדם שזורע ואינו קוצר" (סנהדרין צט, א). מה שווה העבודה שהשקעת במהלך הזמן? מה יהיה עם כל העבודה הזו אם לא תחזור על מה שלמדת?

בחור הולך לעבוד בבין הזמנים - הוא מסדר מוצרים על המדף בצרכניה, עובד קשה כדי להרוויח מעט כסף - עבוד מה? מהי המטרה? אם הוא זקוק לכסף כדי לפרנס את עצמו, אז מה אפשר לעשות, אבל אם יש לו אפשרות לשבת וללמוד ולחזור על מה שלמד, זו צריכה להיות העבודה שלו בבין הזמנים! הצל את עצמך! כל הלימוד שלך עומד ללכת לאיבוד! זו טרגדיה! עליך לשבת ולחזור ולחזור. השקעת כל כך הרבה זמן ומאמץ - אל תניח להשקעה זו ללכת לאיבוד!

וההבדל בין כבראשונה וכבתחילה הוא כי תיבת ראשונה מורה לא לבד על הסדר המספרי דהיינו כמו שאחד קודם לשני ושני קודם לשלישי, אלא מורה על החשיבות [כי הוא שם עצם, נגזר מתיבת ראש] כמו (אסתר א, יד) היושבים ראשונה במלכות. אבל תיבת תחילה שם פעולה [נגזר מהחל] ומורה על קדימה בזמן.

ושתי התיבות כבראשונה וכבתחילה משמשות שתי התיבות שופטינו ויועצינו, כאילו אמר יועצינו ושופטינו כבראשונה וכבתחילה.

והכוונה היא:

(א) שבראשונה היתה התקופה היותר חשובה וגדולה של אומתנו, ואז היו לנו השופטים והיועצים היותר גדולים שבכל הדורות, ולא קם עוד נביא כמשה רבינו (דברים לד, י), ולא קמו אחר כן מנהיגים גדולים כאהרן ויהושע ודומיהם. זהו לא כמנהג שאר האומות אשר מתפתחים ומתגדלים מדור לדור, כי בישראל הושמה הראשית למופת ולדוגמא, בגדולת המנהיגים, וגם גדולת הדור שהיו דור דעה (ויקרא רבה ט, א), וראו יד ה' בנפלאות מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה וענני כבוד והבאר והמן, כדי שכל הדורות הבאים יביטו אל גדולי מוריהם ואבותיהם וילכו בדרכיהם. וזה הוא ענין של בראשונה.

(ב) יש גם ענין של בתחילה [שהיא פעולת ההתחלה] כי כשהאומה התחילה אזי הוצרכו לגדולים אשר יניחו את היסוד כראוי לעם ה', כי כל דבר הולך אחר אופני התחלתו. זאת עשו משה רבינו ואהרן ויהושע ודומיהם [מלבד דוגמתם לדורות לעשות כמעשיהם] שהנהיגו את האומה בדרכי ה' וגם תקנו תקנות ומנהגים מיד

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 301
כסלו תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

במסגרת השיעורים החדשה עסקנו השבוע בלימוד ענין זה, מה החשיבות של צורת העמוד הנכונה, מה הדברים שצריך להקפיד בעשייתו, וכן הבאנו מגוון דוגמאות של דברים שנעשו ללא מקצועיות והעירוב היה פסול במשך שנים רבות. אחד מהדברים שאמרנו להקפיד לעשות כיוון לראש העמוד, ואז אפשר לחבר את הוי במרכז ראש העמוד, משא"כ אם לא עושים כיוון לראש העמוד, הרי הוא חלול, ואז מחברים את הברזלים לצידי העמוד, ואז יתכן מאוד שהחוט יהיה מחוץ לרוחב העמוד, ולא מעל גביו. בעיה זו היתה גם בישוב הנ"ל בכמה עמודים חדשים, שלא חיברו כיוון [כדי לחסוך כמה שקלים], וחיברו את הברזלים בצד, אך מתוך הצינור ולא מבחוץ, כדי שהחוט יגיע לפנים. ובכל זאת במקום אחד החוט הגיע מהצד החיצוני, ולא מהצד הפנימי של הברזל, והוא היה מחוץ לעמוד ממש. [ואע"פ שלאחר הסיבוב הוא נכנס על העמוד אינו כשר, כי מתיחסים רק לקו החוט שמגיע בקו ישר, שהוא המשקוף של הפתח, ולא למה שמסובב לאחר מכן].

התיקון הזמני לשבת, והתיקון המקצועי לאורך זמן

במצבים אלו יש שני חלקים, חלק ראשון להכשיר את העירוב לשבת הקרובה, שלא יספיקו לעשות תיקון רציני, ולכן צריך לפתוח את החוט, ולהעביר אותו מכיוון אחד שיישב על העמוד ולא מחוץ לעמוד. חלק שני צריך להדגיש שלא מספיק להזיז עכשיו את החוט, אלא צריך להחליף את ראש העמוד לצורה תקינה, כי גם אם ישאיר את העמוד כך, מצוי שאחרי זמן נקרע החוט, ובא משהו אחר לתקן אותו, והוא לא עיני לדעת לקשור את החוט דרך ימין ולא דרך שמאל, זה לא נראה לו משמעותי, ואז יתכן שיעשה תיקון פסול בקשירת החוט מחוץ לעמוד, ואף אחד לא ידע מכן, [עד שיבואו עוד אברכים שלמדו בתיקוני עירובין]. לכן צריך להחליף לגמרי את ראש העמוד.

שני האברכים עבדו במסירות ביום שישי, במשך כארבע וחצי שעות, העמידו לחים וסידרו את החוטים, ביחד עם האחראי של הישוב שהעמיד את רכבו קרוב לעמוד וטיפס עליו, עד שסיימו להכשיר את העירוב לאותה שבת.

הבטיחה שיהליפו את העמודים הפסולים ועדיין זה לא קרה

בשבוע זה הזדמן לנו להגיע לישוב דתי באזור מודיעין, בעקבות שהנהג טעה בדרך, ואמרנו לו שאם כבר הגיע לישוב הזה, נכנס לראות מה מצב. בישוב הזה קראו לנו לפני כשנה, ובדקנו את העירוב, והיו שני מקומות שראשי העמודים אינם תקינים כפי שהסברנו, במקום אחד היה אחד מהחוטים מחוץ לעמוד ממש, כי גם התפיסה של החוט בראש העמוד היתה בצד לגמרי, ולכן חוט אחד שהגיע מימין עבר על העמוד על לו שהיה בצד שכנגד, והחוט שמשמאל יצא ישר מהצד בלי לעבור על העמוד. במקום השני היה עמוד דק, והיו שני ברזלים קטנים בראשו לתפוס את החוט, אבל הברזלים מחוברים מהצד החיצוני, וגם כאן תלוי איך החוט מגיע, אם הוא עובר על העמוד ויורד לצד שכנגדו נוחא, אבל קורה שלא שמים לב והחוט יורד מיד לאותו צד, ואז אינו עובר על העמוד והוא פסול, ופוסל את כל הישוב. אמרו להם שלא יתקנו רק את החוט, אלא יחליפו את העמוד או את ראשו, ויעשו בצורה תיקנית שאז לא יקרה שוב דבר כזה נורא שציבור שלם מטלטל בעירוב פסול. התושב שהיה בבדיקה הבטיח שהוא ידאג שיעשו תיקון טוב ויחליפו את העמוד. בשבוע זה נכנסנו לשם ובדקנו את שני המקומות, ועדיין לא החליפו את העמודים.

בדברים אלו חשוב לעורר על חוסר המודעות שבציבור להשקעה נכונה בעירוב, זה ענין של כשרות, של עיקר הדין, ולא רק של עמידות לאורך זמן. וכמו כן נלמד שיש מקומות שיש להם בודק והם מתקנים את החוטים אבל אין להם עירוב כשר, רק בגלל שעשו כפי הבנת הקבלן, ולא על פי אנשי ההלכה המקצועיים.

בודקי עירובים מלומדי מסגרת השיעורים של מוקד העירוב

בשבוע זה היתה עוד התרחבות בפעילות של מוקד העירוב ברחבי הארץ, דבר שאנו מצפים לו כבר שלוש שנים, שאברכים שלמדו במסגרת השיעורים במחזורים קודמים, ורכשו היטב את ידיעת ההלכות עם הפרקטיקה, וכן עשו שימוש בנסיעה לכמה מקומות לבדוק ולתקן יחד עם הדרכה, יצאו כעת לבד לאחד הישובים ובדקו אותו ותקנו אותו ביסודיות וכהלכה, ועשו הכל בעצמם ללא ליווי בשטח. הם עברו יחד עם האחראי, הראו לו את הבעיות, הסבירו בצורה יפה כפי שלמדנו בשיעורים, ויחד גם סייעו לו לתקן בצורה זמנית, והדריכו אותו במה כדאי לשנות ולשפר, וכן ערכו רשימה מסודרת של הדברים שתוקנו ושצריכים עוד לשפץ, בצורה נפלאה מקצועית והלכתית.

הדבר הזה הוא בשורה, שבס"ד יהיו עוד אברכים שאפשר לומר שהם ראויים לסמוך עליהם לבדוק עירוב. הדבר הזה אינו קל בכלל, והוא יותר קשה מלהיות אחראי על עירוב בשכונה, כי בעירוב שבשכונה לא רואים כל כך מגוון של בעיות, אלא בשעת ההתקנה מביאים אחד מומחה גדול שיבדוק ויתכנן וידריך מה לעשות, ואחר כך צריך רק לשים לב לדבר שמשתנה, ואם יש ספק אפשר להתקשר לשאול. אבל בבדיקת עירוב של ישוב, תוך כמה שעות עוברים על קו עירוב ארוך, שבדרך כלל הוא כמה קילומטרים [בין 3-5]. ויש בו עשרות צורות הפתח, צריך להיות עירני למאות הלכות, ובפרט לדעת את הפרקטיקה, כלומר לדעת על מה צריך להתבונן בכל דבר, מה צריך לראות בראש העמוד, ומה לבדוק בגדר רשת, מה צריך לבדוק בתל שנראה זקוף, ולאחוז את החיבור בין כל חלקי העירוב. המומחיות הזו נרכשת רק בלימוד שעוסק בהמחשת הדברים בצורה מעשית, ובשימוש בפועל בבדיקות במקומות שונים.

האחריות והשימוש הנדרש להיות בודק עירובים

האמת היא שמוקד העירוב מלווה הרבה את האברכים שהשתתפו בשיעורים, והרבה שכונות נהנים מבודקי עירובין שעברו הכשרה במסגרת זו, וגם הרבה מהאברכים נשלחו על ידי המערכת לישובים רבים, ובפרט ב"חודש העירוב" שהתקיים בין הזמנים בחודש אב תשפ"א, שנערכה הדרכה מסודרת ותיאום מיוחד, היו הרבה אברכים שזכו לעורר את האחראים בישובים על תיקונים קריטיים שהאחראים לא שמו לב אליהם, ולזכות את כלל ישראל בחיזוק גדול בשמירת השבת. ובכל זאת מתוקף האחריות הגדולה, איננו ממחרים לומר לכל לומד שהוא כשר להיות מפקח עירובים, זה לא סתם לתת תעודה, אלא רק לאחר שימוש והשתתפות רבה בסידורים ובתיקונים יחד עם צוות המומחים, שזה הצורה להקנות את הידיעה הברורה ברמת כשרות נכונה. יתן ה' שנזכה להעמיד עוד אלפי תלמידים הגונים, ולזכות אכל עם ישראל, בכשרות טובה ללא מכשול.

החשיבות של צורת ראש נכון, לעומת צורה פיראטית

נביא כאן דבר אחד מתוך הבדיקה שעשו בישוב ההוא. בעקבות הרחבת הישוב בשנתיים האחרונות, היו צריכים להרחיב את העירוב, והתקינו עמודים חדשים. והנה יש דבר מצוי בישובים דתיים בפרט ביר"ש, שהם מתקינים את העירובים לבד, ללא אנשי מקצוע, והדברים נעשים לפי הידיעות שיש לאותו מתנדב, ללא הכשרה כלשהי. וזה מתוך מחשבה שעשיית העירוב הוא דבר פשוט כמו לקשור ציצית, ובשביל מה צריך אנשי מקצוע שנדרש לכך להשיג תקציב. לכן הם מבקשים מהמועצה

רק צינורות, ומחברים אותם באיזה צורה פיראטית כפי הבנתם. לכן אחד מהדברים הבעייתיים במקומות אלו, הוא צורת ראשי העמודים, שזה דבר שיכול לפסול את כל העירוב על חוץ של חוט, שבהבדל קטן שהוא מהצד של העמוד, כל העירוב נפסל ואסור בטלטול.

מהבעיות המצויות בגדר הביטחון חורים לשפנים

ביום שישי האחרון הגיעה למוקד העירוב שאלה מענינת מהאחראי על העירוב ביישוב עמנואל. ביישוב זה העירוב מסתמך על גדר הביטחון שמקיפה את הישוב [עם צורת הפתח בשער הכניסה], והגדר מפותחת היטב, ויש עליה חישנים לזהות נסיון של חדירה ח"ו. למרות הכל ידוע שאירע חדירה לפני כשנתיים ולא הבחינו בה מיד, ותמיד אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר, וה' ישמור. אבל לגבי כשרות העירוב לא מספיק להסתמך על הביטחון, אלא צריך אחראי על העירוב שיסתכל על הגדר בעין הלכתית, כי יש דברים שהביטחון אינו נזהר, ולגבי העירוב צריכים להיזהר, ואחת הדוגמאות אירעה כאן.

יש דבר מצוי ביישובים באזורי יהודה ושומרון, שיש שפני סלע בכמויות גדולות, והם חופרים תחת הגדר ונכנסים ליישוב, [כמו כן חזירי בר ותנים], והם פוסלים את המחיצות משום דין מחיצה תלויה [בנוסף לענין שהם מפריעים לתושבים]. יש מקומות

שעשו תחת הגדר פס ברזל נמוך, שקצת מונע מלהרים את הרשת ואז קשה להם לחפור ולהיכנס מתחת הגדר. בשנה זו עשו באחד מהיישובים שאנו עוסקים איתם בעירוב, גדר חדשה ושפכו בטון לאורך כל הגדר, באורך של כמה קילומטרים, כדי למנוע את הבעיות של חדירות בעלי חיים. אבל ביישוב עמנואל היתה להם בעיה נוספת, כיון שהשפנים שרצו להיכנס קפצו על הגדר וכיון שיש עליה חישנים, הם זיהו תזוזה בגדר, וזה הקפיץ את אנשי הביטחון לבדוק כל פעם אם זה ערבים ח"ו או שפנים. לכן הם עשו חורים מיוחדים בגדר בשביל השפנים, שיוכלו לעבור בלי לקפוץ על הגדר, ולא ייקלטו בחישנים. האחראי על העירוב עבר על הגדר וראה את החורים, ופנה למוקד העירוב לשאול האם זה לא בעיה של פירצה, ובפרט שהחור בתחתית הגדר וזו מחיצה תלויה.

מדוע נמנעים מלומר דין עומד מרובה בגדרות רשת

והנה באמת זו פירצה, אלא שהיא קטנה, וא"כ אפשר להתיר אותה מדין "עומד מרובה על הפרץ". אבל יש דין בעומד מרובה שאם הפירצה בקרן זווית לא אומרים דין עומד מרובה, וגם פירצה של ג' טפחים יכולה לפסול [עי' משנ"ב סי' שס"א ס"ק י']. ובשונה הלכות למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב ע"פ דברי החזו"א (סי' ע"ב סק"א) שגם בגדר בקו ישר ולא בסיבוב, צריך שהצדדים יהיו מכוונים היטב זה כנגד זה, באופן שאם נמשך את הגדר בקו ישר, היא תפגוש בגדר שכנגדה אחרי הפירצה. אבל אם כאשר נמשך את הגדר כפי צורתה היא לא תפגוש בגדר שכנגדה, הרי זה כמו קרן זווית והיא פסולה. לפ"ז בגדרות רשת שהן דקות מאוד, וגם הן מתעקמות כאשר יש פירצה כלשהי, מחמירים בעירובים השכונתיים שלא להסתמך בה על דין עומד מרובה, אלא לסגור את הפירצות בשיעור לבד, או לעשות לפנייה צורת הפתח. האחראי בעירוב זה משתתף ג"כ בשיעורי מוקד העירוב, ולמד לשים לב לבעיה זו, ופנה לשאול מה הדין של חורים אלו שנעשו בכמה מקומות ביישוב.

בדבר זה יש לצייץ שיש מצב של לכתחילה, ויש מצב של שעת הצורך, ולכן גם אם בדרך כלל אנו נמנעים מפירצות כאלו וסוגרים אותם, אבל כשצריך להשאיר אותם פתוח, יש לבדוק שאין עיקום בגדר ולסמוך על כך שיש עומד מרובה מכוון, או לעשות פתרון טוב יותר, והצמיד מצד אחד של הפירצה שני קרשים בגובה מטר, אחד בצד הפנימי של הגדר, והשני בצד החיצוני, ואז העומד מרובה בודאי מכוון, אם לא פוגש בגדר הוא פוגש באחד מהקרשים. האחראי הציע שיביא שרשרת ברזל ויתלה באמצע החור [ויחבר רק מהצד העליון] וזה יהיה לבד לשני צידי החור [שרחבו עד 40 ס"מ], וכאשר שפן יעבור הרשת תזוז ותחזור למקומה. שאל האחראי האם אין בעיה של מחיצה שהגדיים יכולים לבקוע בתוכה. והתשובה היא שהפסול הוא רק כאשר אין מחיצה שמונעת, אבל כאן זה נחשב סגור והגדיים פותחים אותה, ולכן כל זמן שזה סגור המחיצה כשרה.

דין לבד ללבד בסגירת החור של השפנים

לאחר מחשבה נוספת שאל האחראי, האם אפשר לומר שהחור הזה סגור גם בלי שרשרת, כיון שהוא עגול, והקוטר שלו בין 30 ל 40 ס"מ, א"כ בקצוות אפשר ולמר לבד מלמעלה למטה ומימין לשמאל, ונשאר באמצע חור של 10 ס"מ בלבד, שרק בו אין לבד, וא"כ זה פירצה פחות מג' טפחים, ואינה פוסלת. אבל בענין זה צריך לבאר, שהטעם שפירצה פחות מג' אינה פוסלת זה מחמת שהיא סגורה בלבד, ואם יש אפילו רק 10 ס"מ שאין להם לבד, הרי זה חסרון בגדר ונחשב פרוץ אל מקום האסור למרות שהפירצה קטנה.

אבל א"כ קשה שנגיד לבד ונסגור גם את החלק הזה, שהרי כל מה שמסביבו נחשב סגור מדין לבד, א"כ גם העשרה ס"מ שבאמצע ייסגרו מדין לבד. והתשובה לכך ע"פ מה שכתב החזו"א (י' ע"ז סק"ה) שלא אומרים לבד ללבד, כלומר אומרים לבד מדבר ממשי לדבר ממשי, ולא מאויר שנחשב סגור. לכן לפירצה שבאמצע אין היתר של לבד, וצריך להתיר אותה ע"י עומד מרובה או ע"י סגירת החור באחד מהאמצעים הנ"ל.

נתן את מצות העירוב לאורה לסעודה שלישית והחזירם

מתוך השאלות שמגיעות למענה הטלפוני של מוקד העירוב, הגיעה השבוע שאלה חדשה, מאברך שיש לו בביתו מצות של עירוב חצרות, שהוא קנה וזיכה לכל בני עירו, בשביל לעשות עירוב לחומרא בבנין שלו, [וכפי שבארנו במק"א שצריך לזכות את הפת לכל מי שיוכל להצטרף אף לכל העיר, משום שאחרת נחשב שהוא חולק את עצמו מהעירוב של העיר ופוסל את עירוב העיר, או שיעשה תנאי שאם עירוב העיר טוב אינו עושה את העירוב שלו. עי' בחכם צבי (סי' ק"ב) הובא במשנ"ב סי' שס"ו ס"ק ל"ג, שנקט שיעשה תנאי דוקא, לעומת זאת בבית מאיר ובחזו"א (סי' צ' ס"ק כ"ח) נקטו שאם מזכה את שלו לכולם אינו פוסל, וכן נראה בביאור הלכה שם ס"ד]. בשבת אחר הצהריים דפק בדלת אורח שנמצא בדירת אחד מהשכנים וביקש לחמניה לסעודה שלישית, כיון שהוא נתקע ללא חלה ולחמניה. האברך חיפש מה יוכל לתת, כיון שגם לעצמו קנה רק כפי צרכי ביתו, ופתאום העלה רעיון שיש לו את המצות של העירוב, ניגש לארון והביא לו את המצות. האורח קיבל, אבל משום איזה סיבה לא אכל מהם, כנראה שהסתדר בדרך אחרת, ולאחר זמן חזר והחזיר את המצות בשלימותו. האברך החזיר אותם למקום העירוב, אלא שפתאום התעורר לו ספק, האם צריך לעשות את העירוב מחדש, ולזכות אותו מחדש, כיון שהוא נתן אותם לו על דעת שייאכלו ויעשה עירוב אחר, א"כ הפסיק את העירוב, ואינו חוזר מעצמו, וגם בטל הקנין שהקנה לכולם. והתקשר למוקד העירוב שיכריעו לו בהלכה למעשה.

והנה לכאורה י"ל שאין כאן שינוי בעירוב כלל, אדרבה הוא היה חייב לתת לו את המצות מדין עירוב, כמו שכתב השו"ע (סי' שס"ו ס"ה) שאם מישהו מבקש את הפת צריך לתת לו ואסור להקפיד ולמנוע ממנו, כי זה ענין העירוב שכולם שותפים בו, [אמנם כתב בשמירת שבת כהלכתה בשם מרן הגר"ח איועברך זצ"ל שמספיק לתת לו כגורגרת מהעירוב ולא את הכל, מ"מ פשוט שמותר לכל אחד לאכול את הכל, כי זה המושג של שותפות במאכל], וא"כ כאשר הוא קיבל את הפת לאכול, לא השתנה היעוד של הפת, וכאשר הוא החזיר את מה שנשאר אחרי שלא אכל ממנו, הרי זה ממשיך להיות של השותפין וממשיך את העירוב כרגיל. וא"כ פשוט שאינו צריך לזכות מחדש או להניח מחדש.

אבל כל זה רק אם הוא אחד מאנשי העירוב, משא"כ אם הוא אורח, ומבואר בשו"ע (סי' ש"ע ס"ח) שאורח אינו אוסר, משום שהוא טפל לבעה"ב הקבוע, [ורק כשכולם אורחים כגון בבתי מלון וצימרים, שאין בעה"ב קבוע איתם בשבת, אז האורחים צריכים לערב], א"כ אותו אדם לא היה לו חלק בעירוב, כי מזכים לכל מי שיש לו דין להיות שותף בעירוב, וא"כ אי אפשר לתת לו את הפת כלל, כי היא שייכת לשותפים מסוימים, ושוב קשה איך בכלל הוא נתן לו את המצות של העירוב לאוכלם.

והתשובה על פי המבואר בחזו"א שבעל הפת יכול לקחת את הפת לעצמו בין לאכול ובין למכור, ואינו צריך לשאול רשות ממי שזיכה לו אותה, כי האנשים שזיכו להם את העירוב אינם מקפידים על דבר שזיכו להם רק עבור המצוה, שיחזרו הנותן ויקח אותו. לפ"ז בעל המצות יכול לתת את המצות לכל מי שירצה, ואף מותר לו להשליכם לאיבוד, וכן יכול לקחתם לעצמו שלא יהיו שייכים לכולם. לפ"ז יכול הבעלים לתת אותם לאורח אף אם אינו אחד מאנשי העירוב. אלא שא"כ חוזרת הבעיה שהעיר האברך בשאלתו, כי יוצא שכאשר נותן לאורח הרי זה כמעביר על דעת השותפות, ולוקח את המצות לצורך אחר, וא"כ בנתינתו לאורח התבטל העירוב והתבטל הקנין של כולם, וכעת שרוצה לחזור ולהניחו לעירוב, צריך לחזור ולהקנות לכולם ולהניחו לשם עירוב.

לפ"ז יוצא שאם המבקש היה אחד מהזוכים בעירוב, אין בלקיחתו שינוי משותפות כולם, וכיון שלא אכל והחזיר, חזר העירוב למקומו, ואין צריך לחזור ולזכות או לומר את הנוסח. אבל אם המבקש היה מאלו שאינם שייכים לעירוב, והנתינה היתה מדין שהנותן יכול לקחת לעצמו ואין מקפידים עליו, הרי זה הפקעה משימוש העירוב ומהקנין של כולם, וכשהחזיר את המצות בשלימותו, צריך לחזור ולזכות אותם לכולם ולהניח מחדש עם אמירת נוסח העירוב. אמנם אם המבקש לא היה צריך לאכול מהם, אלא רק ללחם משנה כפי שמצוי ששכנים מבקשים ומחזירים מיד, בזה יתכן שאינו מקנה את המצות ואין כאן שינוי כלל, ובידו לעשות שימוש שאינו מגרע את הזכות של שאר השותפים, ולא פקע קנין העירוב.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

במכתב לתושבי רכסים ב-י' כסלו תשס"ז כתב רבנו בתו"ד: ומאוד להזהר שלא לדבר דברי חול בביהכ"ס ובפרט בשבת, וכ"ש מאוד להזהר שלא ידברו דברים האסורים.

ובמכתב לחנוכה אחת מבתי הכנסת כתב: בס"ד. לך' קהילת ... יצ"ו. שמחתי לשמוע שזכיתם להקים בית כנסת בו כל אחד יכול לשפוך שיחו ותפלתו וליחד לבבו עם קונו, ביחד עם בני תורה האהובים מאד בעיני השי"ת. ומאוד ראוי שהמקום קדוש זה לא יתחלל ח"ו ע"י דיבורים המתנגדים לקדושה, וישמש רק לדיבורים ודברים שבקדושה ויהי נועם ה' עליכם, וגם הס"ת שזכיתם להכניס לקרוא בה כמו שאמרו שכמו שניתנה במורא ברתת ובזיע לכן יהא ניכר מורא שמים וכבוד ראש. ויה"ר שיתקדש שם שמים במקום זה. הכו"ח.

ובמענה לשאלת ביהכ"נ 'בני הישיבות' בפלטבוש (תשס"ט), מה ראוי לקבוע בהנהגת בית כנסת חדש, כתב: ידוע כמה החמירו בשו"ע שלא לשוח שיחה בטלה בבית המדרש וכ"ש בשעת התפילה, והיא מצות עשה של 'ומקדשי תיראו', שקאי גם על בית מקדש מעט, וראויה זכות זו להגן לכל מי שמשתדל ועמל בקיומה, ואזי יתקיים בהם 'ועשו לי...' ושכנתי בתוכם'.

ופעמים רבות היה רבינו אומר: קבלה טובה להינצל מדבר רע, שלא לדבר בבית הכנסת ובית המדרש דברים בטלים. וכידוע המעשה עם התיו"ט שתיקן מי שברך על זה, כי נתגלה לו שהיתה תביעה בשמים על זה, ובימי החורבן האחרון- השואה, ידוע כי בארצות המזרח לא הגיעו הגזרות כי הם היו נזהרים מאד בקדושת הבכ"ס ובהמ"ד. ופעמים רבות כשהגיעו לרבינו לבקש עצה וקבלה כשאחד מחבורה חלה ל"ע, היה ממליץ רבנו להתחזק בשמירת הדיבור בביהכ"ס.

לרגל היא"צ של רבן של ישראל מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן זצוק"ל שיחול בעז"ה ביום ראשון כ"ד כסלו, ברצוננו להביא דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בית הכנסת ממרן זצוק"ל:

מרן רה"י היה מרבה לעורר על שמירת קדושת ביהכ"נ וביהמ"ד. ובער"ח אלול תשס"ב נערך כנס לראשי כוללים בענין שמירת הדיבור בבתי כנסיות בביהכ"נ 'דברי שיר' בב"ב, והבאנו מדברי מרן זצוק"ל:

דיברו בגודל הענין להזהר מלדבר דברים בטלים בביהכ"נ, בביהמ"ד. ידוע שכתוב בספרים ובזהר הקדוש (תרומה קלא ע"ב) איזה עונש גדול רח"ל יש אם מדברים דברים האסורים ודברים בטלים בבית הכנסת ובביהמ"ד. וכמדומה שכתוב (שער הכונות ד, ב) על האריז"ל שה' נמנע מלדבר אפי' בדברי תורה בביהכ"ס. ורק ללמוד ממש ה' לומד אבל לדבר ה' נמנע מחשש שמא יבוא לדברים בטלים. וא"כ מה צריך להוסיף? וכן ידוע שבעל התוס' יו"ט עשה 'מי-שבירך' מיוחד למי שנוהר בזה. וא"כ באמת הדברים ידועים ומפורסמים ואין צורך להרחיב בזה אך רח"ל בשעתו היו גזירות קשות על עם ישראל, ובעוונתו צרות רבות אפפנו כל יום ואין לך יום שאין צרתו גדולה מחבירו רח"ל, ויש קיטרוג גדול על עם ישראל. לימוד התורה והתפילה נעשים ע"י דיבורים קדושים וכשמדברים באמצע דברים בטלים הדבר מהווה קיטרוג רח"ל וגורמים לטמאות את הדיבורים הקדושים. ממילא בודאי שצריך כל אחד להתחזק, ולראות לא רק לחזק את עצמו אלא גם לעורר את השני שישתדל עד כמה שאפשר לדבר רק דברי תורה! ובודאי בזכות זה הקב"ה יעזור שכלל ישראל ינצל מכל הצרות, מה שכיום לדאבונינו לא חסר צרות. יום יום נהרגים יהודים, יש קיטרוג גדול! ובודאי אם נתחזק בדבר זה זה יציל הרבה מאד. והקב"ה יעזור באמת שכל אחד מאתנו יתחזק בזה, וע"ז נצל מהרבה צרות. ונזכה לגאולה האמתית במהרה בימינו אמן.

בירורי הלכה

תיקון טעות: בגליון של שבוע שעבר הבאנו דברי מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א בעניין הכנסת אופניים לביהמ"ד, באופן לא נכון.

מצד משתמש בביהמ"ד כיון דחשיב כחלק מתשמיש הלימוד והתפילה, או מכיון דביהכ"נ לא נאסר שימוש של הנחה בעלמא אלא רק שימושים כגון אכילה ושתייה ושתיחת פירות והפשטת חבלים וכיוצ"ב דהוו תשמיש טפי. ששם הנידון מצד שימוש בביהכ"נ משא"כ הכא דהנידון מצד כבוד ביהכ"נ ובדברים שאין מכבוד ביהכ"נ להניחם ביהכ"נ כדוגמת שקיות קניה אין להניחם בביהכ"נ, אבל דברים שאין בהנחתם בביהכ"נ סתירה לכבוד ביהכ"נ כתרמילו מותר להניחם בביהכ"נ.

ברצוננו השבוע לתקן ולהביא את דעת מו"ר שליט"א כתיקנם: אין להכניס אופניים לביהכ"נ ולביהמ"ד אלא רק בכה"ג שהתיר הירושלמי הכנסת חמור לביהמ"ד דהיינו לת"ח בביהמ"ד שזהו מקום תלמודו, אבל בביהכ"נ ודאי שאסור וכמו"כ אסור לילדים להכניס אופניים לביהמ"ד.

ובענין הכנסת שקיות קניה לביהכ"נ: הבאנו את דעת מו"ר שליט"א לאסור מצד שאינו מכבוד ביהכ"נ. הוסיף מו"ר שאין זה סתירה לנכתב בגליונות פר' צו' וי' תצא' שאין בהנחת השקיות לבא להתפלל וללמוד איסור

ליקוט הלכות בית הכנסת

ממרן ראה"י הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, מתוך ספר 'כאיל תערוג'

חדרי שיעורים חדרי שיעורים שבישיבות וחדרי כיתות ללימוד תלמידים בתלמוד תורה לא נתקדשו בקדושת ביהכ"נ, כי פעמים רבות משנים החדרים ומחליפים וא"כ אין זה נקרא קבוע, וכה"ג אמרין לב ב"ד מתנה שלא יהי' קבע של ביהכ"נ [ולא דמי למש"כ המשנ"ב סי' קנ"א סקי"ד ע"ש, ומש"כ בשו"ת מבי"ט ח"ב סי' קמ"ה דנתקדש, י"ל דהיינו בזמנם אך בזמננו מצוי יותר שמשנים].

אכילה מה שמקילין לאכול בביהכ"ס שבא"י זהו בסעודת מצוה דכה"ג שרי. **גדר תנאי בקדושת בית הכנסת** בתוס' בבא בתרא (ג, ב ד"ה ועיילי' לפורייא), מבואר דהא דאמרין דבתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות יש בזה ב' פירושים, א' של רש"י דעודן בבנין מותר לאכול ולשתות ולהיכנס מפני החמה ומפני הגשמים, והב' לשיטת הר"י, התנאי הוא דלאחר שיחרבו יהא מותר לעשות מהם מה שירצו חוץ מקלות ראש. הנה צ"ב מה מהני תנאי כיון דהקדושה אוסרת לאכול ולשתות, מאי מהני תנאי להתיר כל הדברים האלה ואיך יש לעשות חצי קדושה? ולא משמע לומר דמה דנאסר

ס"ת או בית הכנסת נשאל רבנו על אחד שרוצה לתרום לע"נ, ויש לו רק אחת משתי האפשרויות, או לתרום ס"ת לבית הכנסת או לתרום לצורך בנין בית כנסת בקיבוץ שאין שם ביהכ"נ כלל, מה עדיף? והשיב: אע"פ שכתבת ס"ת מצוה דאורייתא, בכל זאת עדיף לתרום לבית הכנסת במקום שאין שם ביהכ"נ, היות שע"ז יתקברו אנשים לחזור בתשובה ולקיים את כל המצוות, משא"כ ס"ת הרי ילך למקום שבין כך קוראים שם. **בנין ע"י גוים** בתשובה לשאלה אמר רבנו שלא שמע להקפיד שלא לבנות ביהכ"נ ע"י גוים, ואדרבה בחו"ל רוב המקומות היו בונים ע"י גוים (וע"ע ביה"ל ריש סי' ק"נ ד"ה לבנות).

נתינת אבן איסור נתינת אבן מבית הכנסת לכאורה הוא אפילו כשמגרר מעט טיח מהכותל. (עי' רמ"א ריש סי' קנ"ב ועי' באוה"ח עה"ת דברים יב, ד). **הקטנה זמנית** ביהכ"נ גדול שנתמעטו בו הלומדים, יכולים להקטין ההיכל, ואין זה הורדה מקדושה כיון שבדאי זה רק ליזמן וכשיגדל מספר המתפללים ירחיבו חזרה, וכה"ג מותר (ועי' שו"ע סי' קנ"ד ס"ו ודעת תורה שם).

לכתחילה כן אבל אנו נוהגים כן רק בשעת הדחק ועי' רמ"א ס"ס ק"ג. [ורבנו בעצמו ה' ש"ץ שנים רבות ביה"כ בנעילה, ועמד באמצע ביהמ"ד].

גבאי שטעה וגרם הפסד לבית הכנסת מעשה שהיה בראובן שקנה עליה והגבאי טעה ונתנה לשמעון, כי סבור היה ששמעון קנה את העליה. ויש לדון אם יש לחייב את אחד מהם לשלם. והשיב רבנו, את ראובן הקונה אין לחייב כלל כיון דלא קיבל את העליה, ואת שמעון העולה ג"כ אין לחייב כיון דלא התחייב ולא קנה. ואת הגבאי ג"כ אין לחייב מטעם שהפסיד לביהכ"נ, משום דהוי רק מניעת ריוח ולא הפסד בידים. ונשאל א"כ יוצא שכולם פטורים, והשיב אה"נ דיני אדם ודאי כולם פטורים. שוב נשאל אמאי הוי רק מניעת ריוח, הרי לכאורה יש כאן כבר חוב ממוני לביהכ"נ, ע"י זה שקנה את העליה והתחייב, וא"כ לכאורה הוי זה הפסד בידים, ומדוע פטור הגבאי? והשיב דזה תלוי אם יכול הקונה לחזור בו מקנייתו, דאם אינו יכול לחזור בו א"כ הוי הפסד בידים משום שביהכ"נ זכה כבר בכספו, אבל אם יכול לחזור בו לפני שעולה לתורה הרי זה עדיין לא שלו, וביהכ"נ עוד לא זכה בכספו וא"כ אין כאן הפסד בידים.

השתדלות ברב בית כנסת רב בית כנסת המכהן כבר עשרים שנה בקהילה, ביקשו ממנו להיות רב בקהילה אחרת שיש בה ציבור גדול יותר. נשאלה שאלה האם מותר לאנשי המקום הראשון לפעול ולשדל שלא יעבור לשם, מפני שבני הקהילה מרגישים שאם הרב יעבור לשם יפסידו הרבה ברוחניות שלהם, או שמא מאחר שבמקום השני יש יותר אנשים שצריכים לו הוי בגדר ביטול זכות הרבים. השיב רבנו: איתא בברייתא (ב"מ סב, א) וחי בהם חי"ך קודמים לחי"ך חברך, ואם יש קיתון אחד של מים ישתמש בו לעצמו. וכמו כן לענין רוחניות, שזהו חי"ך נפש ממש, חייב לדאוג עבור עצמו לפני השני, ואם הסיבה שרוצים שהרב יישאר במקום הראשון הוא בגלל הרוחניות של הקהילה הראשונה מותר להם לעשות השתדלות להציל הרוחניות, דחי"ך קודמין לחי"ך חברך.

חיזוקים בבתי כנסת

בעקבות שחלה אחד המתפללים והגיע לכלל סכנה, ובאו אנשי ביהכ"נ קמי מרן הגרא"ל ושאלוהו במה להתחזק לרפואת החולה, וענה להם מרן הגרא"ל שיתחזקו בקדושת ביהמ"ד ולא לדבר בביהמ"ד מתחילת התפילה ועד סיומה, וב"ה החולה הבריא וחי עוד שנים רבות, ובשנה האחרונה מתפללי ביהכ"נ התחזקו בזה עוד, וחיזוק זה נשמר בקפידא גם למתפללים שאינם קבועים במקום.

סיפור השבוע

רבנו יותר רגוע בזמן סיום השיעור ולא היה לחוץ לסיים בזמן מאחר ולא המתינו לו, ולפעמים היה מאריך מעט יותר מבכל יום. (כאיל תערוג)

***יהודי שבנה ביהכ"נ מאיסוף שיירי מאכלים** שח רבנו, ה' כאן בבני ברק יהודי שה' בא עם חמור וה' אוסף שיירי מאכלים שאנשים זורקים כגון שיירי חתיכות לחם וכדומה, וה' מוכר את זה למגדלי תרנגולים וכדומה, ובכסף שקיבל בנה בית כנסת. (כאיל תערוג)

***המניין שבבית רבינו** בשנים האחרונות היו מתפללים בביתו, והתנה שלא יהיה על המקום דין בית כנסת, כדי שלא יזיק לשכנים הגרים למעלה. וכשלא שהה בעיר לא התקיים שם מנין לתפילה, כדי להוכיח שאינו ביהכ"נ. (עי' בשו"ע סוף סי' קנ"א, ט"ז משנ"ב וביה"ל שם). ומהאי טעמא לא נהגו להדליק נרות ליד הש"ץ (עי' סי' קנ"א ס"ט), מפני שזה עראי [ואמר שהגע עצמך המתפלל בביתו פ"א במנין ידליק נרות ובודאי שא"צ], וכשהביא לשם את הספר תורה לארון, התנה בפה שאינו קדוש, ומיד הכניס לתוך הארון ספרי קודש, שלא יחול בזה קדושת ארון קודש, ולא תהיה בעיה לגור מעליו. ולא הניח פרוכת על הארון שהס"ת היה מונח שם בקביעות (עי' שע"ת סי' קנ"ד סק"י). ומטעם זה לא אמרו ברכת 'מעין שבע' בערבית ליל ש"ק מפני שאין זה בית כנסת קבוע (עי' סי' רס"ח ס"י).

סיפר אחד המתפללים בבית רבנו: כאשר התחיל להתפלל במנין הותיקין בבית רבינו, הבחין שאין שעון בכל החדר, והוא דבר נצרך בפרט כשמתפללים לפי ותיקין צריך לדעת את השעה. וביקש לתרום שעון. וביקשו את רשות רבנו ולא הסכים, וכששאלו למה אמר כי אינו רוצה שהמקום יחשב לבית כנסת, כדי שהשכנים מעל לא יגורו מעל בית כנסת שכידוע זו בעיה הלכתית, ואם יש שעון זה כבר בית כנסת ממש, 'וכי ראתם פעם בית כנסת בלי שעון?...

מפני שיש לאנשים כח לאסור ע"י הקדשה וכשלא מתנים בפירוש דאין מתכוונים לאסור מתפרש דזה כוונתם, ולכן יכולים לומר דאין כוונתם להקדיש ולאסור לאכול ולשתות, דהא לא מצינו שבכח אנשים לחדש שבמקום הזה יה' אסור לאכול ולשתות ולהיכנס בחמה, וע"כ שזה דין בקדושה שחל על הביהכ"נ מעצמו בלי שיקדישום לאסור וא"כ מה מהני התנאי? והנה בהקדש לקדשי מזבח או קדשי בדה"ב, לא מצינו שיכול להתנות לגבי דבר מסוים שהי' מותר להשתמש, ולמה כאן יש כזה דבר? אמנם גם שם צ"ע מה מהני לב ב"ד מתנה בכמה דברים, ולשיטת הר"י קשה טפי דהא מה דאסור גם בחורבן כל הדברים הא ודאי זה ממילא מחמת קדושתן כשהיו קיימין דלכן גם בחורבן נשאר דין קדושה ואיך יועיל תנאי לענין שלא יה' איסור בחורבן דאין יפקע הקדושה, ובפרט כיון דקלות ראש נשאר אסור הרי דלא יפקע גם אז הקדושה לגמרי ואיך זה יה' אז קדושה לחצאין. ובאמת מצינו לענין עיבוד לשמה דמועיל תנאי לעשות דברי חול יעוי' באו"ח (סי' מ"ב) וגם זה צ"ב. (אילת השחר ב"ב ג, ב)

דרשה מאחרי ארון הקודש כשהיה דורש ברבים היקל לעמוד בדוכן ארון הקודש כשגבו מופנה לארונה"ק. ואמר שלכתחילה כבר אפשר לעשות כן כי לב ב"ד מתנה כי כן הוא הדרך היום. (וע"ע בשעה"צ סי' ק"נ אות י"ג). ובישיבת גאון יעקב ה' עומד רבנו בשיחה בצד, עד השנים האחרונות שהי' קשה לו לעמוד שם, ולכן עמד במרכז.

הבימה והעמוד בבריסק היה נהוג שהמקום של הש"ץ היה נמוך כטפח משאר בית הכנסת (כמנהג המובא במג"א, עי' משנ"ב סי' צ' סק"ה). והבימה היתה תמיד גבוהה. היום לא מגביהים את הבימה לפי שתופס שטח גדול, ובחול"ב בד"כ היו בתי הכנסת גדולים מאד, ויכלו לעשות כן]. לישיבה שהיתה בה צפיפות מרובה בימים נוראים ולא שמעו היטב את הש"ץ, הורה שיעמידו הש"ץ באמצע ההיכל. ואמר שמנהג הספרדים

ביהכ"נ 'חניכי ישיבת חברון' סמטת האר"י ב"ב

בית הכנסת זה הינו אחד מבתי הכנסת הוותיקים בב"ב, בכניסה לבית הכנסת מתנוסס שלט הכתוב בו: **בהתאם להוראת מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א, לאחר בקשת הציבור חיזוק, שיהיה לזכות רפואת אחד מבני החבורה, קיבל הציבור על עצמו לא לדבר בביהמ"ד מתחילת התפילה ועד סיומה. וכל מתפללי ובאי ביהמ"ד נקראים לשמור קבלה זו.** חיזוק זה נוסד

***הנהגת מרן זצוק"ל היתה,** כשהיו באים להתייעץ עמו אחרי התפילה, ביקש לצאת מתחילה מבית הכנסת ולדבר רק אחרי שעברו את מפתן הכניסה. (גליון עטרת תפארת)

***כנכנסו כמה בחורים** מיישיבת 'גאון יעקב' בעשרת ימי תשובה קמי מרן ראה"י הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, ובתוך כדי הדברים שאל אחד הבחורים את מרן זצוק"ל איזו קבלה לקבל לקראת יוה"כ? ענה לו מרן, **להתחזק לא לדבר בבית הכנסת**, טען הבחור שזאת קבלה קשה מאוד, ענה לו מרן **שזו היא הלכה שאסור לדבר בביהכ"נ**, והיה ניכר על פני מרן פליאה בדברי הבחור מרוב פשיטות הדברים. (ע"פ זכרון אחד התלמידים)

***סיפר הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א:** בעת שכיחתי כרב קהילת חניכי הישיבות בקרית הרצוג בבני ברק, חלה אברך ת"ח מבני הקהילה במחלה קשה והציבור כולו חש צורך להתעורר ולהרבות בזכויות, פניתי למרן רה"י הגרא"ל שטינמן זצ"ל, ושאלתי אותו במה עלינו להתחזק? והשיב על אתר: **כיון שבעל התוספות יו"ט תיקן מי שברך מיוחד למי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה, וזה היה בעקבות הגזירות הנוראות בשנות ת"ח ות"ט שנתגלה לו משמים שהחרון אף בעבור עוון זה א"כ עלינו לקבל חיזוק בענין זה דוקא, שזוהי סגולה להנצל מכל נגע ומחלה.** וכמובא שם 'מי שברך אבותינו הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה הקב"ה ישמרהו מכל צרה וצוקה וכל נגע ומחלה'. (ימלא פי תהלתך)

***להתפלל בבית מדרש ולא בחדר שיעורים** בזמנו נהגו בישיבה קטנה שביום שיש כל שיעור התפלל לעצמו תפילת מנחה בחדר שיעורים, (נוהג זה התחיל כמדומה כי פעם היו שוטפים את ההיכל בשעה זו), אבל רבנו לא ניחא ליה בהכי, ואמר שיש מעלה להתפלל בבית כנסת ולא בחדר שיעורים, והיה יורד עם השיעור שלו להתפלל בהיכל הישיבה. ואמנם ביום שיש היה

לע"נ רבן של ישראל מרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי שטינמן זצלה"ה

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש"
על ספר בראשית

הולדת יוסף - הראיה שאין און בעקב

אלה תלדות יעקב יוסף (ח, ב)

וכי "תלדות יעקב" הם רק יוסף? הלא היו לו, ליעקב, שנים עשר בנים, כלם שבטים קדושים. יש לו בן לוי, שכלו קדש לתורה, ובן נוסף - יהודה, שהוא ראשון לשושלת המלכים בישראל. יששכר הוא למדן גדול ומתמיד, ובנימין הצדיק מת בלי שום חטא, וכן שאר השבטים עם מעלותיהם הקדושות. למה רק יוסף מזכיר כאן בתולדות יעקב?

החיד"א מביא פרוש מדהים, הוא כותב, שיעקב אבינו פחד שמא נכשל, חס וחלילה, בשני חטאים. החשש הראשון היה מחמת שנשא שתי אחיות. יעקב אבינו אמנם חשב לשאת לאשה רק את רחל, אבל בעקבות הרמאות של לבן, הוא התחתן עם שתי אחיות. החשש השני היה שמא היו הקדושים של לאה קדושי שעות. הוא חשב שלא היה רחל, וקדש אותה בתור רחל, ולבסוף התברר שהיא לאה. יעקב אבינו ידע שלבן עלול לרמות אותו, שאם לא כן לא היה צריך לתת סימנים. על אף שידע שאולי לבן ירמה אותו, הוא קדש אותה. יעקב אבינו חשש, שאולי היה מחמת כך פגם בראובן. דוד המלך העיד על עצמו: "וחטאתי נגדי תמיד" (תהלים נא, ה), וכן היה אצל יעקב אבינו, שהיה מתאבל כל הימים על שני החטאים שאולי חטא, ולא היה יכול לשבת בשלוה. עכשיו אומרת התורה על יעקב: "וישב יעקב". מבאר רש"י: "בקש יעקב לישוב בשלוה, קפץ עליו רגזו של יוסף".

למה פתאום הוא יושב בשלוה? מאחר ש"אלה תלדות יעקב יוסף", כלומר, בזכות לידתו של יוסף באה שלוה ללב של יעקב אבינו, כי ידע שלא נכשל בחטא.

איזו הוכחה יש מלידתו של יוסף? כידוע, לאה היתה אמורה ללדת את יוסף, ורחל היתה אמורה ללדת את דינה, כפי שכתב רש"י: "שדנה לאה דין בעצמה, אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי באחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקה". קרה כאן מעשה נסים, שלא היה כמותו מעולם.

אמר יעקב: אם הנשואין היו באסור, חס ושלום, לא היה הקב"ה עושה נס כזה. אם כן, מעצם הולדתם של דינה ושל יוסף, יש ראיה שלא היה חטא ופגם במעשי יעקב אבינו. קדושי לאה לא היו קדושי שעות, ולא היה פגם בנשואיו ללאה ולרחל, על אף שהיו אחיות [ושעם הדבר, כי רחל ולאה היו גרות, וגר שנתגיר כקשן שנולד, אין לו קשר משפחתי למשפחה שממנה בא].

נחה אפוא דעתו של יעקב אבינו, אך לא לזמן רב. דינה - שהיה הראיה הראשונה שלא היה חטא ופסול במעשי יעקב - נתפסה על ידי שכם.

האם יש בכך ערעור על הראיה? יעקב אבינו תלה את האשם בכך שנעל את דינה בתיבה, ולכן לא התערערה הראיה.

אבל כששלח יעקב אבינו את יוסף וחשב שהוא נסרף, אמר

יעקב אבינו: אם כך, כנראה חטאתי, ויש עוון בידי. יעקב אבינו התאבל ולא היה יכול לקבל תנחומים, כי בטלה הראיה על צדקותו, ונפעת ראה גיהנם פתוחה לפניו על עברות שבידו.

במשך כ"ב שנים התאבל יעקב, אבל לאחר אותן שנים התברר שיוסף נשאר בחיים, ולא זו בלבד אלא שנשאר בטהרה ובקדושה כפי שהיה בבית אביו, על אף הנסיונות הקשים. יוסף הציל את כל עם ישראל, והוא זה שהוריד את יעקב למצרים בצורה מכבדת, ולא בשלשלאות של ברך.

על כן, "ויחי יעקב בארץ מצרים". יעקב אבינו "חי", מאחר שענה הוא יודע שלא חטא, ואין בו פגם ועוון.

*

הנשואין של יעקב אבינו עם האמהות הקדושות הם מן היסודות של עם ישראל.

אם כן, למה גלגל הקב"ה, שיהיה פגם-כביכול בנשואין אלו?

כדי לענות על כך, נקדים וגספר ספור קצר: היה יהודי בירושלים, שהיה לו כולל מאד גדול עם אברכים מיוחדים, שכלם עלויים ומתמידים. הוא נתן מלגה של ארבעת אלפים שקל לכל אברה, ורצה רק אברכים ששקועים בלמוד בלבד. למגנת לבו, הוא הבחין שאחד האברכים מאחר לעתים קרובות לסדר, ובעצומו של הסדר הוא יוצא לא פעם להסתובב בחוץ, מעשן ושותה קפה, ומדבר בטלפון הנייד.

ראש הכולל נסע אל מרן הגר"ל ששיינמן זצ"ל כדי להתייעץ אתו בענין אותו אברה, ופך אמר: "אני מתאמץ לשלם הרבה יותר מהמקובל, כדי שיהיו אצלנו אברכים מיוחדים. אם האברה הזו אינו עומד בתנאים המינימאליים, שילך לכולל אחר. האם זה בסדר שאסלקו מהכולל שלי?"

אמר לו הרב ששיינמן משפט מדהים: "ראש כולל שאומר שכל האברכים בכולל שלו מצוינים, או שהוא מדמין או שהוא שקרן, או שהוא לא עובד לשם שמיים!..."

"מה הכוונה?" תמה ראש הכולל.

אמר לו הרב ששיינמן: "מי שעובד לשם שמיים - תמיד יש לו קשיים, יש משהו שלא מסתדר אין מציאות שהכל מסתדר באופן משלם. החלבנה היא סממן עם ריח רע, והיא נמצאת עם כל הסממנים של הקטורת. כשאיתה רוצה לעשות ריח טוב, יש תמיד גם ריח רע בפנים. אם אתה מחזיק כולל לשם שמיים, תמיד יהיה לך משהו שהוא 'חלבנה'. אם תסלק אותו, יבוא אברה אחר עם בעיות, לא תתפטר מהחסרון. את החלבנה שיש לך עכשיו אתה כבר מכיר, אבל אי אפשר לדעת איזה 'חלבנה' תבוא במקומו... לכן, כדאי שתשאיר אותו אצלך, אל תסלק אותו".

אותו ראש כולל ספר, שהוא נגש אל האברה המדבר, ואמר לו: "סע לבני ברק ותגיד לרב ששיינמן תודה רבה, כי בזכותו השאיתי אותך בכולל. ולמה? כי אתה 'חלבנה' שלי ואני צריך שתהיה לי 'חלבנה'". האברה שמע זאת זה והודיע. "מה? אני אהיה החלבנה של הכולל?" הוא תפס את עצמו, ונעשה האברה הטוב ביותר בכולל שכלו אברכים מעלים שבמעלים.

ומה המסר מכאן?

ראשית, אסור להתנאש משום יהודי. תראו לאן הוא הגיע, ושנית, אדם צריך לדעת, שאם הוא מועיל לשם שמים, סביר מאד שלא הכל ילך באפן חלק. תמיד יהיה איזשהו קושי, פגם, ואולי גם חסרון. מעצם הידיעה הזאת יכול האדם לשאב עידוד, לא להתנאש אלא להמשיך ולהתקדם.

(רבי גואל אלקריף שלישי"א)

נחמת הצאצאים ליעקב

ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו (וי, לה)

יעקב אבינו חי באבלות נוראה. הוא לא נרגע. איך בדיוק הם רצו לנחמו? תשמעו דבר מתוך: הם לא אמרו ליעקב כלום! לא כתוב שצאמרו לו משהו. יתרה מזו, כתוב "ויקמו כל בניו וכל בנותיו". כמעט אף פעם לא מזכיר משהו על הבנות של יעקב. מה קרה כאן? הם הגיעו כלם יחד. כל הבית התמלא עם הילדים והנכדים. רמזו לו: "אבא, תראה איזו מעצמה הקמת! שנים-עשר בנים ושלוש-עשר בנות. נכדים בלי סוף". עצם ההתאספות ביחד - זו הנחמה ליעקב. נכון, אבדת את יוסף, אבל תראה איזו מעצמה הקמת! כתוב בפעל הטורים (ריש פרשת ויחי) שיעקב אבינו ראה שש מאות אלף מצאצאיו בעיניו, וזה לשונו: "ויחי יעקב - בגימטריה ראה ס' רבוא. וזהו שצאמר (ישעיה כט, כג) 'כי בראתו ילדיו, בראתו אותיות רבאות. ילדיו עולה ס'. לומר שראה ששים רבוא מילדיו".

(רבי חזקיהו יוסף קרלנשטיין שלישי"א)

הקשר בין נס חנוכה להשלכת יוסף לבור

בגמרא (שבת כא ע"ב) מובא: "דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום: גר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה, כסכה וכמבוי. ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום: מאי דכתיב 'והבור רק אין בו מים', ממשמע שצאמר 'והבור רק' איני יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר 'אין בו מים', מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו". לכאורה נראה, כי שתי המימרות שהובאו בשם רבי תנחום אינן קשורות אחת לרעותה, שהרי מה הקשר בין דיני חנוכה לבורו של יוסף? מבאר בעל ה"זכרון מנחם", שהיה מקום להקשות על ראובן, כיצד הוא תכנן להציל את יוסף מאחיו שבקשו להרגו? במה יועיל הדבר אם לא יהרגו את יוסף, ותחת זאת יורקו אותו לבור מלא בנחשים ובעקרבים? אלא, שראובן אמר בלבד: אם האחים יהרגו את יוסף בידיים זהו רצח ודאי. לעמת זאת אם הם יורקוהו לבור - יהיה ליוסף סכני של אחד ממאה להנצל, וכיון שזה כל מה שהיה ביכולתו של ראובן לעשות, הרי שזה תפקידו, ואת זאת הוא עושה, כשאת השאר הוא מניח בידי בורא העולם.

על האדם לעשות את אשר ביכולתו

במשך מאה ושמנים שנה נמק עם ישראל תחת על היננים ויחל לתשועת ה'. מן השמים המתנו בסבלנות עד שמתתיהו הזקן ועמו קבוצה בת שנים-עשר איש, קמו ויצאו למלחמה הכי משעשעת שהתרחשה בתולדות העמים. שנים-עשר איש יצאו לקרב כנגד חיל גדול שאין לו שעור. שנים-עשר איש כנגד צבא ארצות הברית עם כל המפציצים, ספינות הקרב ונושאות המטוסים...

הגדוד של אלימורנוס בלבד מנה מאה ועשרים אלף גבורי מלחמה, עשרים ושנים אלף קשתים, וגמלים נושאי מזונו עד אין מספר. באותה עת הגיע לארץ ישראל מפקד יוני בשם גסקלגס, מלווה בשמונים אלף גיסות, ואמר לחשמונאים: "שושים, יש בכם י"ב איש שייעשו מלחמה עם חיל שאין לו שעור?".

באמת, על מי דרך הטבע לא היה לחשמונאים כל סכני להביס את היננים. אולם מתתיהו קם ואמר: 'אני עושה מה שאני יכול, ואת השאר אני משאיר בידי הקב"ה'.

זהו המסר שאנו למדים מחג החנוכה. על האדם לעשות את כל

שביכולתו לעשות, והשאר יעשה על ידי הקדוש ברוך הוא.

אותו מסר אנו למדים מהדלקת הנרות במקדש בחנוכה. בידי החשמונאים היה פך שמן שהור שהספיק ליום אחד בלבד, ולעשית שמן חדש נדרשו לפחות שמונה ימים. החשמונאים היו יכולים לומר: 'בשביל מה להתחיל להדליק את המנורה, מה נרויח מזה? הרי בין כה וכה המנורה תשוב לשמונה לאחר יום אחד'. אבל במקום זאת הם אמרו: 'אנחנו עושים מה שאנו יכולים, יש לנו שמן ליום אחד, הבה נדליק את המנורה ליום אחד'. באשר אדם ממלא את תפקידו ועושה את מה שביכולתו, הקדוש ברוך הוא מסיעו ומשלים את המלאכה.

ומאחר שזהו המסר הנלמד גם מחנוכה, הובאו המימרות בענין ראובן ובענין חנוכה בחדא מחתא, כי משתיהן נתן להפיק את אותו לקח: על אדם לעשות מה שביכולתו ולהשאיר את היתר בידי הקב"ה!

מאיבי תחבמני מצותך

לא לחנם נסמכה לחנוכה פרשת וישב, בה עוסקת התורה בחלומות שר האופים ושר המשקים.

שר האופים חלם כי על ראשו מנחים שלשה סלים, ובסל העליון מנחים מכל מאכל פרעה, והעוף אוכל מהסל. כאשר שר האופים ספר את חלומו, פתר לו יוסף כי הוא עתיד למות בתליה.

בפשטות, יוסף ידע זאת משום ששבע העוף לחשש מאדם חי. אם בכל אופן אכלו העופות מהסלים שעל ראש שר האופים, סימן שמדבר היה באדם מת.

בדרך צחות בארו, כי שר האופים חלם שיש על ראשו סל מלא במיני מאפה, בורקסים, רוג'ל וספגניות, וכל מי שיש לו בראשו כל כך הרבה אכל, אין לו בשביל מה לחיות, חבל על החיים שלו, וממילא ברור שהוא עתיד להסתלק מן העולם...

ברם על פי הדברים שבארנו נתן לבאר באפן אחר. שר האופים ישב בבית סהר כיון שנמצאה אבן במאפה המלה. בודאי שבמהלך הזמן בו הוא ישב בבית הסהר, הוא עשה תשובה והכה על חטא. לפיכך, כשראה בחלומו צפור המנקרת את מיני המאפה, היה עליו להרים את ידו ולשלח את העוף, כדי שלא יחדיר זממה במאכלי המלה. אבל בפעל, שר האופים לא נקט בכל אמצעי כנגד העוף המכרסם את מאפי המלה. הוא לא התקדם למעשה, כיון שהיה פער בין הראש לגוף, בין הראש ללב. לכן אמר לו יוסף במדה כנגד מדה: "בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו מעליך" (בראשית מ, יט).

לעמת זאת שר המשקים חלם: "ואסח את הענבים ואשחש אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה" (שם כא). הוא חשב מה נתן לעשות בפעל, ואדם החושב איך הוא מתקדם - נדון לחיים. לכן פתר יוסף את חלומו לטובה ונבא: "בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו והשיבך על כנף" (שם יא).

בלי ספק, לא נדרש מאתנו לעשות מעשים מפלאים כפי שעשו החשמונאים, אבל עם זאת אין אנו פטורים מלהתקדם כפי יכלתנו. הגמרא (שבת קה ע"ב) אומרת: "כף אמנותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כף, ולמחר אומר לו עשה כף, עד שאומר לו עבד עבודה זרה, והולך ועובד".

רמז לכך נתן למצא באותיות המלה 'יון'. בתחלה נראה היצר הרע כאות י' קטנה, הוא רק אורח, 'אני יכול להתארח אצלך לכמה ימים בודדים?...' אף באשר הוא נכנס אליך הביתה, הוא הופך לאות ו', ונהיה כבר חצי בעל הבית. לאחר מכן הוא נכנס עוד יותר, הופך לאות ח' ונהיה בעל הבית היחיד, בעוד האדם עצמו הופך לאורח...

עלינו ללמד מדרך היצר הרע ולהשתמש בהן לחיוב, בבחינת "מאיבי תחבמני מצותך" (תהלים קיט, צח). אין לנו לקחת הכל בבת אחת, אלא להתחיל עם צעד קטן, ולאחריו עוד צעד ועוד צעד עד שנגיע לשלמות אמתית.

(רבי חזקיהו קרלנשטיין שלישי"א - דורש טוב חנוכה)

נר מצוה - ותורה אור

דברי חיזוק לעמל ושקידת התורה לאורם של ימי החנוכה

שנאמרו ע"י ראש ישיבת סלבודקא

מורינו הגאון רבי יצחק שורץ שליט"א

בימי החנוכה תשע"ט

מה כתיב למטה (פסוק ב') אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב (עובדיה א' י"ח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם. והמכוון בזה דבית יעקב אש – אש התורה, שהרי התורה נמשלה לאש, ובית יוסף להבה היינו הלהבה שמוליכה את האש, וכמו שהפחמי עיקר עבודתו אינה לכלות את הפשתן, אלא שבעת שפועל לעבודתו יוצא בינתים ניצוץ אחד שמכלה את כל הפשתן והוא עצמו לא פעל שום פעולה חיובית, כך אנו אין אנו צריכים לפעול לכלות את אויבינו, אלא עיקר עבודתנו היא לעמול בתורה שהיא אש, וע"י השפעת התורה יוצאת הלהבה – בית יוסף שענינם להפיץ את התורה, ומכלה את אויבינו בר"ג.

וזה אשר היה בזמן החשמונאים, שמאחר שנתרשלו בלימוד התורה ועבודת ה' והיה חסר בהשפעת התורה, יכלו היוונים לגזור עליהם גזירות, אך לאחר שמסרו נפשם על התורה, וחזרה השפעת התורה שוב נצלו מהיוונים ע"י הניסים, וחזרה שלימות ההשפעה של התורה והיינו הדלקת המנורה שע"י פך השמן שהיא כנגד התורה וכמש"ג.

ולמעשה כבר כ' הרמח"ל דהארה שהיתה בזמן ההוא הינה קיימת גם בזמן הזה, וכלשון בימים ההם בזמן הזה, וכשם שבזמנו ע"י נס חנוכה הושפע שפע התורה ע"י חידוש המנורה, כ"ה בזמנינו. ובה מבואר דברי הרמב"ן ריש פר' בהעלותך למה נסמכה פרשת מנורה לחנכת הנשיאים, לפי שכשוראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חיך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב, לשון רש"י ממדרש אגדה. ולא נתברר לי וכו'.

ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר, ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנכה שקרויה על שמם, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח עכ"ל.

והיינו שכמו שהשפעת התורה בזמן שביהמ"ק היה קיים היתה ע"י המנורה, כ"ה לדורות ע"י הדלקת נרות חנוכה תושפע שפע התורה. וכבר הביאו מהשל"ה (מסכת תמיד פרק דרך חיים תוכחת מוסר אות קנב) דימי החנוכה מסוגלים להשגות בתורה והיינו כדנתי, וכל שם תוכחת מוסר על אלו שמבטלים תורה בימים אלו, וכל מה שפסקו קדמונים ישיבה בימים אלו לא היא אלא לחזור על התלמוד.

וע"כ המוטל עלינו בימים קדושים אלו להתחזק ולהתמסר ללימוד התורה הקדושה, ולהיות בגדר "מוסיף והולך" ו"מעלין בקודש", ובזכות זה נושפע שפע של סיעתא דשמיא לחזות באור התורה ולהתקדש בקדושתה העליונה.

הנה ענין חיזוק בתורה המבואר בגמ' דצריך חיזוק בכל יום (ברכות ל"ב ב' ופירש"י שם) זמנו מיוחד בחנוכה, וכמ"ש בספרים. וכבר הביאו הפוסקים הא דבחנוכה עיקר הגזירה היתה שמד על הרוחניות, בשונה מהגזירה בפורים שהיתה על הגשמיות, שהרי בחנוכה גזרו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, וידוע שבכל עת שישנם גזירות על כלל ישראל הגזירות הינם על אותם הדברים שהתפרו בהם, וממילא אם הגזירה היתה להשכיחם תורתך ועל קיום המצוות, בהכרח שהרפיון היה בדברים האלו, וכבר כ' הב"ח (ס' תר"ע סק"ד) דהגזירה היתה מאחר שנתרשלו בעבודה, והמכוון בזה ל"ד לעבודת ביהמ"ק, אלא על כל עניני עבודת ה' שהיה בהם רפיון וכדנתי, וע"ז היה התיקון שמסרו נפשם על העבודה וכמ"ש הב"ח שם, והיינו דמסרו נפשם על התורה וקיום המצוות, ובה זכו להינצל מכל גזירות השמד.

ובזה אפ"ל מאי דידוע להק', דמחד גיסא אמר' בגמ' בשבת (כ"א ב') דחנוכה נקבע על נס פך השמן, ומאידך בנוסח 'על הניסים' מב' דתיקנו על כל הניסים שהיו. וביותר צ"ב דנס פך השמן היה נס על מצוה פרטית שבלא"ה היו אנוסים ע"ז ושאר הניסים שהיו להינצל מהשמד לכאן הם עיקר הישועה, ואפ"ה מבואר דתיקנו לחנוכה על נס פך השמן.

דהנה הנס הלא היה מחמת שמסרו נפשם על התורה וכדנתי, וידוע דהמנורה היא כנגד התורה שבע"פ וכמ"ש רבינו בחיי (שמות כ"ה ל"א) דשבעת קני המנורה הם כנגד ז' חכמות וגביעים וכפתורים ופרחים כנגד הפרד"ס שיש בתורה, ואיתא בגמ' (ב"ב כ"ה ב') הרוצה להחכים ידרים שהמנורה בדרום, וכל הנצ"ב שמרע"ה כשהיה מתקשה באיזה דבר בתורה היה מביט על המנורה. וכפי שידוע ג"כ שבזמן שביהמ"ק היה קיים היתה השפעת התורה מרובה, וכדנתי דעיקר השפעת התורה היא מהמנורה.

א"כ נימא שאף שודאי עיקר קביעת הי"ט הינה מחמת שניצלו מהשמד, אך מה שנעשה נס פך השמן בא ללמד ולפרסם שכל הזכות שנצלו מגזירות השמד היתה ע"י שמסרו נפשם על התורה, וביטלו בזה את סיבת הגזירות. שהרי זהו ענין המנורה שנעשה בה הנס וכנתי שהשפעת התורה תלויה בה, ומש"ה קבעו את צורת פרסום הנס ע"י הדלקת נרות.

ובאמת שמצאנו כזה בפרשיות השבוע, שבסו"פ וישלח האריכה התורה אריכות גדולה למנות את כל אלופי עשו וכל תולדותיו, ובפשטות א"ז מובן מה ראתה תורה צורך להאריך בזה, אולם ב' הדבר מב' בדברי רש"י ריש פרשת וישב שהביא את המשל עם הפשתני והפחמי, הפשתני הזה נכנסו גמלי טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו,

תַּמְמוֹ הַלֵּל לְגִמְזוֹר שְׁמוֹנָה / תַּכֵּן נִרוֹת לְהַעֲלוֹת בְּרִנָּה / תַּמְיִיד בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה

(יוצר לשבת חנוכה)

א. אם יש דין שואלין ודורשין בחנוכה ב. שכח על הנסים בבהמ"ז ג. מה ההתרגשות מהנס ד. אם טעו וקראו קריה"ת של מחר ה. בימי מתתיהו כה"ג וחשמונאי ובניו ו. נוסח הברכה להדליק ז. מדוע אין מסכת חנוכה ח. הטעם שאין על הנסים בברכת מעין שלש ט. האם יש ענין בשבת פ' וישב להזדרז בסעודה שלישית כבער"ח י. ווארט נאה במזמור שיר חנוכה הבית לדוד יא. איזה קניניו על העץ תלית יב. זמר לחנוכה, וענינו. יג. פרסומי ניסא טפי בשבת. יד. עוד נידון מהזמר הנ"ל. טו. הספד בחנוכה. טז. מצוה בחנוכה. יז. מי היה כה"ג מתתיהו או יוחנן. יח. קבעו שיר ורננים. יט. מי שיש לו בליל ג' רק שני נרות. כ. בית שמאי אומרים פוחת והולך כנגד פרי החג. כא. עובדה נאה מר' דוד מטאלנא זצ"ל

א. אם יש דין שואלין ודורשין בחנוכה

אי' במגילה ד. משה תיקן לישראל שיהיו שואלים ודורשים בענינו של יום הלכות פסח בפסח חג בחג ועצרת בעצרת. עוד אי' שם דפורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום. ובפנ"י שם כתב דגם בחנוכה יש דין שואלין ודורשין, דמ"ש פורים מחנוכה.

אכן בתוס' שם אי' דדוקא בפורים שחל בשבת, אבל בחול לא משום דקוראים המגילה ויש פרסומי ניסא. ובמנח"י הק' על הפנ"י הנ"ל דמהתוס' עולה דכל הענין הוא משום פרסומי ניסא ובחנוכה הלא יש פרסומי ניסא ע"י הנרות גם בשבת, ולכאור' אין דין שואלין ודורשין. עוד הק' על הפנ"י מנ"ל ללמוד חנוכה מפורים והרי פורים הוא דברי קבלה משא"כ חנוכה, ע"ש.

אכן להחולקים על תוס' דהדין הוא גם כשחל בחול א"כ א"ש הפנ"י, דאי"ז משום פרסומי ניסא. וראיה לדבריהם יש מהשאלות (כ"ו דרשה דחנוכה) דהביא דין זה דשואלין ודורשין בחדא מחתא עם דין קריה"ת דמועדים הנלמד בגמ' מאותו פסוק דוידבר משה, ועשה מהם דין אחד, וכיון דלגבי קריה"ת הוא בודאי גם על חנוכה כדאי' שם להדיא א"כ ה"ה שואלין ודורשין, ולאו משום פרסומי ניסא.

והנ"מ לדינא לגבי שאלה בבעלים, דהדין נפסק (ב"מ צז. חו"מ שמו) דהרב מחוייב ללמד לתלמידיו הלכות המועד, והוא שאול להם באותו זמן, ואם חנוכה נכלל במועדים הנ"ל הרי ששאלה ממנו היא שאלה בבעלים.

ויש להוסיף כאן דברי הבן יהוידע ערובין נד: רבא אמר ע"ש מועדים לתורה, (רש"י פ' מענין קביעות עתים) ופ"י הבן יהוידע דמדברי רבא נלמד דיש ללמוד הלכות חג בחג וכו' והלכות חנוכה בחנוכה. וכ' דע"י שלומד הלכות בעתם חשיב לימודו הלכה למעשה ועי"ז יתייסדו בלבו ולא ישכחם.

ב. שכח על הנסים בבהמ"ז

הדין נפסק ששכח על הנסים בבהמ"ז אומר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו', וצ"ע הרי אין מתפללין על הנס. וכבר הק' כן בשע"ת קפ"ז ס"ג, ותי' בב' אופנים א' דהבקשה היא בלשון רבים וזה שפיר דמי, ועוד דכיון דהנס היה בדרך טבע אפשר לבקש ע"ז. ותי' ב' הוא ראי' נפלאה לתירוץ ששמעתי מאאמו"ר על הקושיא מדוע נוסח על הנסים נתקן על נצחון המלחמה הלא בגמ' נראה דעיקר הנס היה השמן. ותירץ, דודאי עיקר השמחה והזכירה היא על נצחון המכבים על היוונים, אלא דמ"מ לא קבעו מיד אחר הנצחון לומר הלל אלא רק אחר נס הנרות, משום דאילו היו קובעים על נצחון המלחמה שמא תהיה גם מחשבת כוחי ועוצם ידי, אבל כיון דהיה נס השמן נשתרש בלב כל ישראל דהכל הוא נס מעל הטבע וממילא ניחא לחז"ל לתקן זכרון על נס המלחמה דאין חשש שיאמרו כחי ועוצם ידי. ומהשע"ת הנ"ל מתחזק הענין.

הגר"א בידרמן מביא מבעל השואל ומשיב לתרץ דבחנוכה הנס הוא ח' ימים וידוע יסוד המהר"ל דח' הוא מעל הטבע, וממילא חנוכה הוא כולו מעל הטבע, ובימים אלו זה הטבע, ובכזה זמן שפיר אפשר לבקש על הנס. (עוד תי' בנצחות, דמי ששוכח את חנוכה בבהמ"ז צריך ישועה גדולה מאד, ובכה"ג מותר לבקש על הנס...)

ג. מה ההתרגשות מהנס

בחידושי הרי"ם הק' מדוע תיקנו זכר לנס וכי לאו בכל יומא איתרחיש ניסא, והלא כל הדורות גדולי הדורות עד ימינו מצוי שנעשה על ידיהם נסים ומופתים רבים מעל דרך הטבע. ותי', דנרות המנורה באו מתרומות הצבור, וא"כ כל ישראל שותפים בהם, ואעפ"כ לא עיכבו עוונותיהם, הגם דזה של כולם ממש, וזה נס גדול במיוחד.

ד. אם טעו וקראו קריה"ת של מחר

אם טעו וקראו ביום השני את של יום השלישי וכדו', כ' במ"ב דיצא יד"ח דאין קפידא בימים. ובכף החיים כ' דמ"מ למחרת לא יקרא את של אתמול אלא יקרא את של אותו יום אפילו שכבר קרא אותו אתמול.

ועי' במחנה חיים (ח"ו נ"א) דהאריך בזה ותמצית מדבריו הוא דהנה המשכן נגמר בכסלו ומובא במדרש דאף דנחנך בניסן הקב"ה שילם לכסלו בחנוכה חשמונאים, ולפ"ז מלבד מה שלא היה חנוכה הבית גם הנשיאים לא הקריבו את קרבנותיהם בכסלו וטבת אלא בניסן. וידוע במדרשים שלכל נשיא היו כוונות גדולות ומיוחדות משל עצמו בקרבנותיו, ועל ידי כוונות

אלו זכו ישראל לנסים גדולים במדבר לנצח את סיחון ועוג. וכ' דזה גם היה הכח של החשמונאים, כי הקב"ה החזיר לכסלו לא רק את החנוכה אלא גם את הנסים והנפלאות לימים אלו, ולפי"ז יש הקפדה יתירה לקרוא כל יום את קרבן אותו יום.

ה. בימי מתתיהו כה"ג וחשמונאי ובניו

במס' סופרים (כ) יש נוסח: בימי מתתיהו כה"ג וחשמונאי ובניו. ומשמע דמתתיהו אינו חשמונאי. ואכן ברש"י עה"ת (דברים לג כא) כ' דלחשמונאי היו י"ב בנים, ואנו מצאנו למתתיהו רק ה' בנים (יהודה שמעון אלעזר יוחנן ויהונתן). ובסדור הרוקח כ' דלמתתיהו היתה בת שהיתה מקודשת לבן חשמונאי, וראי' כהנ"ל. ואמנם לא מצינו לשנות הנוסח, אך מ"מ תן להכם ויחכם עוד.

ו. נוסח הברכה להדליק

הנוסח בשו"ע (תרעו) להדליק בר חנוכה. במ"ב מביא הנוסח של חנוכה, עוד הוא מביא מהמהרש"ל הנוסח של חנוכה במילה אחת. ומצאנו כע"ז במילה אחת ביונה (בשלמי הרעה הזאת) ומבאר השל"ה (תמיד, נר מצוה ז') דכיון שבר חנוכה לא עשוי להאיר אלא לפרסם הנס אינו נר בפנ"ע אלא עשוי לחנוכה וע"כ הוא במילה אחת. והגר"א קיים את נוסח השו"ע. והטעם לזה ע"פ האר"י שהוא ר"ת נח"ל והוא שם קדוש היוצא מהפסוק נפשנו חיכתה לה' ונוצר חסד לאלפים. וביאר בזה הגר"מ שפירא שהוא לשון הנחלה והמשכה כנחל, כי בחנוכה התגלה הקשר בין עליונים לתחתונים. ואכן בחסידות בעלזא נהוג לומר אחר הדל"ב הפסוק נפשנו חכתה לה'.

ז. מדוע אין מסכת חנוכה

שמעתי מאמרו"ר ב' תשובות מדוע לא קבע רבי מסכת חנוכה. א' בשם החת"ס, כיון דרבי היה נצר לבית דוד וחשמונאים לקחו המלוכה מבית דוד. ואל תתמה וכי כבוד משפחתו הוא דרש, כבר עמד בזה בשו"ת מהריא"ץ וביאר שהוא כבוד שמים דהקב"ה נתן המלוכה לבית דוד.

והב', דרבי ובית מדרשו התירו לכתוב תושבע"פ משום עת לעשות לה', ולא מצא רבי היתר לכתוב נס חנוכה משום דכבר היה כתוב במגילת תענית.

ח. הטעם שאין על הנסים בברכת מעין שלש

מקובל מהגר"ח סאלאוויצ'יק זצ"ל לבאר, דהנה אי' ברבינו יונה ברכות כט, דאין מעין הבדלה בברכת הבינו משום דהבדלה אינה ברכה בפנ"ע, ובברכה כוללת תיקנו רק מה שהוא ברכה בפנ"ע. וא"ת מדוע מזכירים במעין ג' ר"ח ושבת ויו"ט הלא יעלה ויבא ורצה אינם ברכות בפנ"ע, וי"ל דאם שכח וכבר סיים בונה ירושלים ולא התחיל הטוב והמטיב, קבעו לו ברכה, וא"כ נחשב ברכה בפנ"ע. (וזה הטעם שההזכרות במעין ג' הם לפני כי אתה ה' טוב ומטיב ולא לפני בנין ירושלים). וזה הטעם שאין על הנסים במעין ג' מהאי טעמא דאינה ברכה בפנ"ע ולא קבעו לו ברכה אם שכח. (אכן להגרשז"א דהטעם לאכילת סופגניות הוא כדי שיברכו מעין שלש שמוזכר שם המזבח, משום דאת אבני המזבח שטימאו היוונים לא ידעו החשמונאים לטהרם וגגזום, ולפי"ז ענין החנוכה מוזכר בתוך הברכה...)

אכן בלבוש (תרפב) כ' הטעם, וכן מהר"ם מרוטנבור"ק, משום דעל הנסים הוא הודאה ואין נוסח הודאה במעין ג', וכ' הא"ר דמה שיש הודאה בסוף הברכה, דזה מעין החתימה. אכן בנוסח המהר"מ מרוטנבור"ק אין נוסח גודה כלל במעין שלש.

ויעויין בכף החיים דכ' דכיון דיש דעות שצריך להזכיר חנוכה במעין שלש, על כן אם הזכיר אינו הפסק.

ט. האם יש ענין בשבת שחל בו ערב חנוכה להזדרז בסעודה שלישית כבער"ח

בשבת ער"ח נהוג לגמור לאכול הכזית פת לפני השקיעה כדי לא להכנס לספק יעלה ויבוא דראש חודש במו"ש. ולכאור' בשבת החל בערב חנוכה ה"ה, משום על הנסים. אך בבאה"ט (קפה) בשם המג"א, דאינו דומה ואין לחשוש, דגם אם המשיך אחר השקיעה אין מזכיר משום דעל הנסים אינו אלא רשות.

י. ווארט נאה במזמור שיר חנוכת הבית לדוד

מבעל האבן האזל (בהקדמה לספרו) דהנה נאמר במזמור זה שועתי אליך ותרפאני, דהיינו דדהע"ה מודה על שנתרפא מחוליו, והלא בודאי דבשעה שנתרפא כבר הודה, ומדוע הודה שוב בחנוכת הבית, וביאר, דאמנם כשנתרפא היה לבו מלא תודה והודה, אבל כשהניח היסוד ביהמ"ק ראה כמה גדולה הזכות שזכה ונתרפא זכה לדבר כזה, ושוב הודה מחדש על הרפואה שהיתה לו.

יא. איזה קניניו על העץ תלית

רב בניו וקניניו על העץ תלית. וצ"ע אלו קנינים תלו. ומבארים בזה ע"פ הרמב"ם (פ"ט עבדים ב) דלגוי יש קנין בבניו ויכול למוכרם, וע"כ בניו קרויים קניניו.

אכן עדיין יש להבין דא"כ, מדוע נכפל בניו וקניניו. ויש לבאר ע"פ המנ"ח (שמו) דהסתפק אם קנין הגוי בבניו הוא רק בקטנים או גם בגדולים, ולפי"ז יש לבאר דבניו הם הגדולים וקניניו הם הקטנים.

יב. זמר לחנוכה, וענינו

ישנו זמר לחנוכה המודפס בכמה סדורים ומחזורים קדמונים, הוא אף מושר בכמה חסידויות (סקווירא, טשערנאביל, סלונים ועוד. גם שמעתי מפי שא"ב המחנך הנודע הג"ר בנימין זאב בוימל שליט"א רב קהילת רסקו ברכסים, את הניגון המושר בחסידות סלונים על שיר זה).

אָכלו מִשְׁמָנִים, וְסוּלַת רְבוּכָה, תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, שֶׁבֶת וַחֲנוּכָה

הָאֵי הָאֵי בֵּית כּוֹר, תִּמְכּוֹר תִּחְבּוֹר תִּשְׁכּוֹר בֵּית כּוֹר, לְצוֹרָה שֶׁבֶת חֲנֻכָּה

בְּרַבּוּרִים אַבּוּסִים, בְּשִׁפּוּדִים צְלוּיִם, וְכָלִיל לְאִישִׁים, אֶחָד מִן הַמְּנוּיִם

הָאֵי הָאֵי בֵּית כּוֹר, תִּמְכּוֹר תִּחְבּוֹר תִּשְׁכּוֹר בֵּית כּוֹר, לְצוֹרָה שֶׁבֶת חֲנֻכָּה

רַךְ וְטוֹב וְשָׁמֶן, צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת, עֲנוּ וְאָמְרוּ אָמֵן, וְאָכְלוּ בְּדִיצוֹת

הָאֵי הָאֵי בֵּית כּוֹר, תִּמְכּוֹר תִּחְבּוֹר תִּשְׁכּוֹר בֵּית כּוֹר, לְצוֹרָה שֶׁבֶת חֲנֻכָּה

הַקּוֹלוֹת יִתְדָּלוּן, מִנְסוּף הַמַּיִם, בְּבֵית חַיִּין נָלוּן, בְּכָל יוֹם פְּעָמַיִם

הָאֵי הָאֵי בֵּית כּוֹר, תִּמְכּוֹר תִּחְבּוֹר תִּשְׁכּוֹר בֵּית כּוֹר, לְצוֹרָה שֶׁבֶת חֲנֻכָּה

מִקּוֹלוֹת מַיִם רַבִּים, תִּצְלָנָה אֲזַנֵּיכֶם, וְכָל מִשְׁרַת דָּם עֲנֵבִים, לֹא יִמוּשׁ מִפִּיכֶם

הָאֵי הָאֵי בֵּית כּוֹר, תִּמְכּוֹר תִּחְבּוֹר תִּשְׁכּוֹר בֵּית כּוֹר, לְצוֹרָה שֶׁבֶת חֲנֻכָּה

רבים מיחסים שיר זה להאבן עזרא באשר האקרוסטיכאן שלו הוא אברהם, אבל רבים שדו נרגא בזה מכמה וכמה טעמי, גם משום שהחרוזים אינם משובחים כדרכו של הא"ע, (רבוכה-חנוכה, אבוסים-אישים, רבים-ענבים) וכן שאין בו משקל ועוד.

אחד הטעמים הדוחים התייחסות שיר זה להאב"ע, הוא מפני שמנין לקח האב"ע שיש לעשות סעודה בחנוכה הרי נפסק שסעודה בחנוכה אינה סעודת מצוה (אא"כ יש ד"ת).

אלא דתמיהה זו ניתן ליישב ע"פ הבן איש חי (שנה א' כ"ח) דכ' וז"ל "ירבה בסעודת שבת חנוכה יותר מכל השבתות בשביל פרסום הנס" (מובא גם בלוח עתים לבינה אופק רכסים, יש לכל אחד בבית). ולפי הבן איש חי הנ"ל יתיישב מש"כ הא"ע בשיר זה, שהרי השיר הוא על שבת חנוכה כמובא בסוף הפזמון. אלא דיש לבאר מדוע שבת חנוכה יותר חשוב בו פרסום הנס יותר משאר ימי החנוכה דדוקא בו יש להרבות בסעודה עי' באות דלהלן.

יג. פרסומי ניסא טפי בשבת

א' בשבת כג: בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום הי מינייהו עדיף, ופשט דנר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא, וע"ש בתוס' דמבואר מדבריו דגם קריה"ת ומהפטרה בחנוכה הוא משום פרסומי ניסא.

עוד מצינו דמעלת שבת חנוכה גדולה היא משבת רגילה, כמבואר בדברי הפייטן (יוצר לשבת חנוכה) תִּאֲמוּ הַיּוֹם שֶׁבֶת וַחֲנוּכָה (פי', התחברו (תאמו לשון תאומים) היום שבת וחנוכה) תִּפּוּאֵר מַעֲנִינִים מַעֲנוּגָה וּרְכָה (הקב"ה יפואר מענינם של שבת וחנוכה ע"י ישראל הקרויים ענוגה ורכה) תַּעֲדִידֵךְ נִצַּח יַחֲיד כִּי לֶךְ הַמְּלוּכָה וכו' ע"ש, כלומר ע"י החיבור של שבת וחנוכה יש עדות יותר מיוחדת על יחודו של השי"ת.

הרי ששבת חנוכה יש בה יותר ענין של פרסום הנס, ולכן כ' הבן איש חי המובא באות דלעיל שיש להרבות בשבת חנוכה יותר בסעודה, בגלל פרסום הנס.

יד. עוד נידון מהזמר הנ"ל

אך עוד יש לדון בזמר הנ"ל דכתב דיש למכור לחכור לשכור לצורך חנוכה. מנ"ל הא. וראיתי בזה דבר נאה ומתקבל. הרמב"ם כ' (ד' חנוכה יב) דעני שואל או מוכר כסותו כדי להדליק נר חנוכה, וכ' המ"מ דהרמב"ם למד דין זה מדין ד' כוסות בליל הסדר דגם עני המחזר על הפתחים חייב משום פרסום הנס, וכיון דעל חנוכה פשט הגמ' דעדיף על קדוש היום וכמו שגם פסק הרמב"ם שם (יג) א"כ כ"ש בחנוכה דעל העני למכור כסותו כדי להדליק נר חנוכה.

וזהו שכ' הא"ע בית כור תמכור תחכור תשכור לצורך חנוכה. (אלא דא"כ אי"ז דוקא בשבת חנוכה, ואכן יש גירסה בזמר הנ"ל "לצורך חנוכה" ולא "לצורך שבת חנוכה" אך לעיל טרחנו לבאר שהעיקר הוא על שבת חנוכה ודו"ק).

בשנה זו שחנוכה הוא בתוך ימי השבעה של רבן של ישראל יש לדון מה מותר ומה אסור בהספדים. הנה נפסקה ההלכה דאין מספידין בחנוכה ובפורים אלא לחכם בפניו.

אך יש לדון אם מותר לשמוע הספד מהקלטה (קול הלשון וכדומה). ובס' שבט הקהתי (מר' שמאי הכהן גראס) הביא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאסור בחנוכה לשמוע הספד אף מהקלטה. ומאידך העיד הגר"ר אביגדר נבנצל שליט"א רבה של ירושלים העתיקה ששאל את מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל אם מותר לשמוע מתוך קלטת הספד על מרן המשגיח הגר"י לעוינשטיין זצוק"ל, וענה לו הגרש"ז שהאיסור הוא רק הספד המעורר לבכי והוא סמוך לפטירת הצדיק אבל לאחר זמן שמתוך שמיעת ההספד הו מתעורר למוסר ועבודת ה' הרי זה כלומד מוסר ויראת ה' ומותר. ומתוך כך הורה הגר"א נבנצל שכ"ש שמותר לקרוא הספד מתוך הכתב.

ויעו' בספר נתיבות אור מהגרי"ס זיע"א שהביא מהגר"ר זונדל מסלנט שפ"א דיבר עם איזה אנשים בחנוכה והזכירו דבר צער ואמר להם "הס" כי אין להזכיר דבר צער בחנוכה כי אסרו הספד, הרי שצער הוא בכלל האיסור על הספד. וא"כ ה"ה לשמוע הקלטה או לקרוא הספד.

ועי' בחוט שני (אבלות עמ' תכה) דכ' דבתוך שנה אסור לשמוע הקלטה אבל אחר שנה זה כמו לקרוא מתוך הכתב ומותר ומשמע משדבריו דלקרוא מתוך הכתב מותר גם בתוך השנה.

מכל הנ"ל עולה לכאורה הכלל בזה שמה שמביא לידי בכי וצער אסור, ומה שמעורר או מחזק ליראת ה' טהורה, יהיה מותר.

טז. מצוה בחנוכה

הגר"ר יוסף ענגיל זצ"ל הביא מהפמ"ג (בספר מתן שכרן של מצוות) להסתפק אם עבירה בשבת חמורה מעבירה בימות החול, וכ' שספק זה הוא גם על מצוה אם מצוה בשבת קדושה יותר ממצוה בחול, ע"ש.

והוסיף ע"ז הגר"י ענגיל דהנה הגמ' בשבת (כד:) דנה אם יש להזכיר שלחנוכה במוספין או לאו וצדדי הספק אי אמרי' דכיון דלא נתקן מוסף לחנוכה אין להזכירו במוסף, או שכיון דיום זה הוקבע בו ד' תפילות חייבין להזכיר בכולם. וביאר דספק זה הוא כהנ"ל, אם קדושת החנוכה מתפשטת על כל המצוות אף שאינם שייכים לחנוכה ולכן המוסף משתנה למעליותא מפני היותו נאמר בחנוכה, והרי כך נפסק דמזכירים חנוכה במוספין, הרי לך שהמצוות מעולות יותר בחנוכה.

יז. מי היה כה"ג מתתיהו או יוחנן

"בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול" מי הוא הכה"ג האב או הבן? עי' בתפארת ישראל (פרה ג, ו) שהביא מהגמ' בסוטה (לג.) דיוחנן זכה לשמוע בת קול מקה"ק שנצחו בניו במלחמה ומשמע שיוחנן אבי החשמונאים היה כה"ג. וכ"כ התשב"ץ (ח"ג קל"ה) שיוחנן שנעשה צדוקי הוא אבי מתתיהו, וא"כ הוא היה הכה"ג.

אכן בגר"א (אמרי נעם ברכות כט.) כ' דיוחנן היה אביו של מתתיהו כהן גדול היה צדיק מראש ועד סוף, הרי שחלק בתרתי, א' דמתתיהו היה כה"ג ולא יוחנן ועוד דלא הוא נעשה צדוקי. ובסדר הקבלה להראב"ד כתב כהגר"א.

אך יש קצת לדון בזה ע"פ מש"כ הרמב"ן בדרשתו לקהלת עה"פ "דברי קהלת בן דוד מלך ישראל" דמלך ישראל קאי על קהלת הוא שלמה, וכמו שמצינו במלכים (ב, כ, א) "ישעיה בן אמוץ הנביא" ו'הנביא' קאי על ישעיה, וכן הנכתב בשטרות גיטין וכתובות "איש פלוני בן פלוני עד" ומתבאר מזה דבכל מקום שיש שני שמות ובסוף יש תואר התואר מתייחס לשם הראשון.

וזה לכאורה דלא כהתשב"ץ שיוחנן היה כה"ג אלא מתתיהו שהרי נאמר בימי מתתיהו בן יוחנן כה"ג, והתואר עולה על הראשון כנ"ל. וביותר דא"י בגמ' (מגילה יא.) "ולא געלתים בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול" וזה קשה מאד על התשב"ץ אכן בדקדוקי סופרים הגירסה בגמ' שם "ויוחנן בן מתתיה כהן גדול", ולפי"ז שפיר יוחנן היה כה"ג אלא דבנוסח על הניסים לפי הרשב"ץ לא יהיה זה כהכלל שאמר הרמב"ן שהתואר עולה על השם הראשון אלא כאן הוא עולה על השני: מתתיהו בן יוחנן כהן גדול וזה ק"ק כי הרשב"ץ הולך תמיד בשיטת הרמב"ן, ואולי הוא סבר שהתואר הוא 'חשמונאי' וממילא כהן גדול זה עדיין חלק מהשם של יוחנן. ולפי"ז הכל עולה שפיר.

יח. קבעו שיר ורננים

"בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים" הנוסח מוכר וגם המקור. אך יש לבאר מהו שיר ומהו רננים. וכתב מרן שה"ת בטעמא דקרא דשיר הוא הלל כדאי' בפסחים (צה:) דהלל נלמד מהפסוק "השיר יהיה לכם כליל התקדש החג". ורננים הוא תפילת על הנסים דכתיב ביה 'רשעים ביד צדיקים' ונאמר רננו צדיקים בה', וא"כ רננים הוא על הנסים.

אך יש לומר באופן דרננים הוא הדלקת נרות כי הרי יש רבים הנוהגים לומר מזמור רננו צדיקים בהדלק"ג (עי' ס' משמרת שלום מט, ב) דנר חנוכה הוא סוד אור הגנוז לצדיקים וגם כי במזמור זה נאמר נפשנו חכתה לה' (ר"ת 'נחל' והוא גם ר"ת להדליק נר חנוכה) וכמו שהבאנו אשתקד דיש המשוררים פסוק זה נפשנו חכתה לה' אחר הדלק"ג.

ולפי"ז יעלה יפה לשון הפייטן ביוצר לשבת ראשון של חנוכה "תוֹכֵן נְרוֹת לְהַעֲלוֹת בְּרִנָּה" נרות - ברננה. כי לשון רננה נופל על נרות וכן"ל.

יט. מי שיש לו בליל ג' רק שני נרות

מי שאין לו בליל ג' אלא ב' נרות האם ידליק ב' או א'. ובספר אבי עזרי (זמנים, חנוכה) בשם בית הלוי שידליק נר אחד שהוא עיקר החיוב, אך הוא חלק ע"ז מכל וכל דודאי שידליק שתים דאטו בגלל שאינו יכול לקיים את כל ההידור לא יקיים בכלל, לכה"פ יקים מקצת ההידור. אלא דהח"א והמ"ב (תרע"א סק"ה ובשעה"צ שם) כתבו כהבית הלוי.

אך יש לדון לדעת האבי עזרי דהרי כל הענין להוסיף כל יום נר הוא כדי שיהיה היכר וכמ"כ תוס' (שבת כא: ד"ה ומהדרינן) ואם מדליק ביום ג' ב' נרות אין היכר.

ויעוי' בס' שו"ת הלכות למרן שה"ת שליט"א שהביא דברי האבי עזרי ונקט כמותו. וזה פלא דהרי אין דרכו מעולם להביא אחרונים בני זמננו מלבד המ"ב והחזו"א, וכשנשאל על כך ענה "הוא דבר נכון".

כ. בית שמאי אומרים פוחת והולך כנגד פרי החג

יש לדון בדברי בית שמאי הנ"ל, מה שיאטיה דפרי חג הסוכות לחנוכה דכנגדם פוחת והולך. וכ' המהרש"א בח"א שב"ש באים לומר שלמרות הדין דמעלין בקודש וא"כ היה צריך להוסיף ולילך, מ"מ כשיש סיבה אפשר לפחות, כמו שמצינו בפרי החג שכיון שיש סיבה למעט אומות העולם אין נוהגין מעלין בקודש, כמו"כ בחנוכה כיון שיש סיבה לכן פוחת והולך.

ומבאר מה היא הסיבה בחנוכה שיש לפחות וללכת, ע"פ התי' הראשון של הב"י על קושיתו מדוע חנוכה ח' ימים שביאר שביום הראשון נתנו במנורה מעט שמן והשאירו לימים שאחריו אע"פ שלא היה במה ששמו במנורה כדי שיעור והיה גם וזה דלק, וכל יום כך נהגו ובכד נותר כל יום פחות ופחות, ולזכר זה יש סיבה לעשות פוחת והולך.

אכן יעוי' באבודרהם שכ' מדוע גומרים תהלה בכל ימי החנוכה וביאר שכיון שכל יום מדליקים מספר אחר של נרות הרי זה כסוכות שחלוק בקרבנותיו - פרי החג ולכן גומרים בו את תהלה. ולפי"ז וא"כ אפשר לומר דלכן שייכו ב"ש את פרי החג לחנוכה.

כא. עובדא נאה מר' דוד טאלנער זצ"ל

שנה א' לפני שהדליק נר חנוכה פנה לאחד העומדים על ידו: הלא אשתך גוצה, איך אתה פונה אליה האם אתה מרכין עצמך אליה או היא מגביהה עצמה אליך. ומיד פנה להדליק.

ובכד אחיו הסביר כוונתו, דהרי א' (סוכה ה) דמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה. ואם רוצה להידבק בשכינה צריך להגביה את עצמו, אבל בנר חנוכה הלא מצוותה דוקא למטה מעשרה, משום שגם אם נמצא בדרגה הנמוכה ביותר ויש לו תשוקה ורצון ומבקש בתחנונים ומהרהר בתשובה השכינה הק' יורדת גם למטה מעשרה. ואין לשום יהודי באשר הוא להתייאש, כי בל ידח ממנו נדח.

בְּרַב עֲלִילוֹתָיו אֲשֶׁעָה / עוֹלָל בִּינּוֹן הִרְשָׁעָה / וְאֶל שׁוֹעֲתֵי שְׁעָה / וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה

(זולת לחנוכה)

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נהמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:

תשלומי חן וחסד ושלמא
רבא מן שמאי ועיניכם
תראנה בנים ובני בנים
כשתילי יותים סביב
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם וושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:

מי שישתדל בהדפסת ספרי
אהיה לו למליץ, וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.

(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"ז גלוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) וז"ל:
אם היה מעיק בדבריי מעט
עיון היה מריוה לו טובה
הרבה.

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
ושצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספרו בשעת הלוייה הכריז:
נצטויתי מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים א"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה

פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

מכירת יוסף. איתא במדרש (ב"ר פ"ד ט"ז): ר' אחוה בר זעירא אמר, עבירתן של שבטים זכורה הוא לעולם, תקוה היא לעולם, ע"כ. וקשה, דהרי אם זכורה הוא לעולם והיינו שהקב"ה לא ישכח אותה, א"כ מה תקוה יש בעבירה זו. וי"ל עפ"י מש"כ הש"ך בפרשתינו וז"ל: שמעתי שמכירת יוסף הועילה לגליות, שאלמלא כן היה שופך חמתו בבית ראשון או בבית שני על ישראל והיו ח"ו כלים, אבל כשגלה יוסף וגלתה השכינה עמו, שנאמר (ויסוף הורד מצרימה", ד"מצרימה" גימטריה "שכינה", הורגלה השכינה לגלות, וכשחטאו בבית ראשון ושני כלה חמתו בגלות, כן שמעתי מפי מקובל אחד, ע"כ. והיינו שבזכות שירדה השכינה לגלות יחד עם יוסף, הורגלה לגלות, וכשהיו ישראל צריכים להיענש בבית ראשון ושני, הסתפק הקב"ה בעונש גלות שלבסוף חוזרים מהגלות ולא הרגם.

ולפי דבריו יש לפרש כוונת המדרש "עבירתן של שבטים זכורה הוא לעולם", שהשכינה מחמת עון זה הוצרכה לילך לגלות, אמנם מצד אחר היה בעבירה זו "תקוה לעולם", שכשם שהשכינה בודאי חוזרת, כך יחזרו בני ישראל מן הגלות, ולכן לישועתן קיונו כל היום.

בתקופת היונים נתעורר חטא מכירת יוסף. יש לבאר ענין הגזירות שהיו בתקופת היונים, לפי מה שגילה המגלה עמוקות דבימי יון נתחדש ונתעורר עון מכירת יוסף, ונרמז בכך ד'אנטיוכס" גימטריא "יוסף". וכן "מלך יון" גימטריא "יוסף", והיה מעשה יון וגזירתם בשנת ר"ג לבית שני, ומובא בחז"ל (ילקוט חדש ערך גלות אות י"ג) דכשיצאו ממצרים נתן להם הקב"ה מצות השבת, שהוא מדתו של יוסף שיכפר על חטא המכירה, וכשלא שמרו את השבת נגזר עליהם גלות בבל. ואח"כ חזר ונתעורר בבית שני ע"י שנאת חנם שהיתה ביניהם, שזה דוגמת חטא השבטים, דכתיב "וישנאו אותו", ע"ש בדבריו. ונראה להוסיף על דבריו, דנראה הטעם שדוקא בשנת ר"ג התעורר עון מכירת יוסף, כי "ריב" היינו מריבה, ו"ריב" היינו

הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם. נראה כי 'שכם' הוא מקום סכנה (ע' תרגום יונתן כאן), לכן "שלחו", שיהיה בגדר 'שלוחי' מצוה שאינן ניוזקין. ולזה היתה סיבה שהיה תועה בשדה ולא מצאם בשכם, והיה לו לחזור אצל אביו לומר לו שכבר נסעו משכם מבלי סכנה, ואחר שמצאם בדותן, שוב לא היה בגדר 'שלוחי' מצוה, ואירע לו מה שאירע^א.

ישראל בטח בה' עזרם ומגנם הוא. אפשר "עזרם" כינו כשעומדים בשלוותם, שאז הוא עזרם לעשות חיל. ובגלות "מגנם", שהוא מגן בעדנו במה שמצילנו בזמן הגלות, בזמן דהשגחה הוא בהסתר פנים. או יאמר, "ישראל" - כשהמלוכה למלכי ישראל, "בטח בה'" , שאז הצליחו. וכן "בית אהרן" היינו החשמונאים, דהצליחו בימי מתתיהו בן יוחנן. ו"יראי ה'" קאי בגלות האחרון שלא ניכר ההפרש בין המשפחות לאחר החורבן, [ואי אפשר לכוונתם "בית אהרן", רק "יראי ה'"], מכל מקום "עזרם ומגנם הוא". (ברכת השיר).

יברך יראי ה' הקטנים עם הגדולים. נראה שבכל אחד יש מעלה פרטית, כי על הקטנים אמרו (שבת קיט): שאין העולם מתקיים רק בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, נמצא שיש מעלה בקטנים שהוא הבל שאין בו חטא.

אך יש בו חסרון שאין בהם כוונת המצות, וכבר אמרו "תפלה בלא כונה כגוף בלא נשמה", כי הגוף הוא הגשמי, והנשמה הוא רוחניות, והגשמי הוא חומרי, והתפלה היא בעולם הרוחני, לכן הוא "כגוף בלא נשמה", שאין בה תנועה ועליה. לכן התינוקות שאינם בני כוונה, מקיימים [רק] עולם החומרי והגשמי, [ועל זה אמרו דאין העולם הגשמי מתקיים רק בהבל פיהם של תינוקות], ואילו הגדולים יש להם מעלה שעושים המצות בכוונה.

נמצא שלענין חטא, יש מעלה בתינוקות, כי לא יחשוב ה' להם עון. אבל לענין המצוה, יש מעלה בגדולים, שמכוונו למצוה. וזהו הכוונה "הקטנים" יחשב להם זכות ויזכרו לברכה ע"י הבל פיהם שאין בהם חטא. ו"הגדולים" יזכרו לברכה מחמת שהם בני כוונה ומכוונו לבם לאביהם שבשמים. (ברכת השיר).

בפרשת נח שלחתי לכם הקרעדיט קארד שלי, והתחייבתי לנדב כל שבוע 60 דולר למשך כמה שנים להגליון. עכשיו הגיע הזמן לפרסם מה גרם לי להתחייב סכום כזה לכמה שנים.

הנה ביו"ט סוכות העבר, נתגלה לדאבוני מה שהרגשתי בלבי כבר כמה חדשים, כי בני הבחור בן 16 אינו מתנהג כראוי ל"ע, יש לו חברים רעים רח"ל, ואפי' שהוא הצליח לרמות כולם כאילו הוא מתנהג כראוי, אבל נתגלה לי בדרך לא דרך - האמת, ואין לשער ולתאר צער העמוק שהיה לי, ופתאום באמצע סעודת יו"ט של שמיני עצרת פרצתי בבכי רב, ורצתי לחדרי ובכיתי שעה שלמה בכיות כאלו שמעולם לא בכיתי, ומעומק לבי ונשמתי צעקתי לאבינו אב הרחמן שירחם על בני שיחזור בתשובה.

והנה קוה קויתי שתפילות בלב נשבר כזה ביום קדוש כזה בודאי בקע רקיעים ומיד אראה ישועה שלא כדרך הטבע, אבל אחר כמה ימים ראיתי שהמצב לא בסדר. והנה באסרו חג עיינתי בגליון שלכם, וראיתי מה שהבאתם שכ"ד תשרי הוא היומא דהילולא של הגה"צ פועל ישועות רבי אליהו ב"ר שלמה גוטמאכער זי"ע, ועלה ברעיוני לנדב סכום גדול פי כמה יותר מכוחתי ויכולתי לעילוי נשמתו וליתן הכסף להדפסת הגליון שלכם, והחלטתי לנדב להגליון שלכם במשך כמה שנים עשר אלפים דולר, ועוד עשר אלפים דולר לע"נ הרה"ק מריבניץ זי"ע שגם היומא דהילולא שלו הוא באסרו חג סוכות, ס"ה עשרים אלפים דולר למשך כמה שנים להדפסת הגליון "מליצי יושר".

והנה באותו יום ממש ראיתי שינוי קטן לטובה, ומאותו יום ואילך ראיתי כמעט בכל שבוע שינויים לטובה, עד שהפסיק הקשר שלו עם החברים הרעים, ועכשיו אחר חודש וחצי הוא בחור מצוין ירא שמים ובעל מדות ומדקדק קלה כבחמורה, ופשוט קשה להאמין דנס כזה אירע לבני. וכמו שאמר לי לאחרונה המשגיח שלו (שאינו יודע מה היה המצב שלו): "משהו קרה עם בנך, הוא היה קר לכל דבר שבקדושה, והתחיל לאחרונה להתעלות בכל שבוע בכל התחומים, בתורה ויראת שמים ותפילה ומדות טובות, זה פלא לראות דברים כאלו בזמנינו".

נא לפרסם מכתבי כדי לחזק לבות נשברים, וכדי להודיע לכולם, כי גם בזמנינו אפשר לראות ישועות גדולות שלא כדרך הטבע ע"י תפילות מעומק הלב, וצדקה יותר מהיכולת, וקיום צוואת הצדיקים שהבטיחו להמליץ יושר למי שיפרסם דבריהם.

החותם בדמעות של שמחה
הרוצה בעילום שמו

בשנת רי"ב, דמיד לאחר מכן בשנת רי"ג בא אנטיוכס, וזה רמז שהגזירות באו מפני הרי"ב, דע"י שנאת חנם נתעורר עון מכירת יוסף, ולכן בא עליהם אנטיוכס וגזר לבטל מהם שבת חודש מילה, מפני שכל שלושה מצוות אלו היו מכפרים על עון מכירת יוסף.

שבת - כפי שנתבאר לעיל דניתן לישראל בשביל לכפר עון מכירת יוסף.

ראש חודש - ששוחטים בו שער לקרבן מוסף, איתא בזוה"ק (פרשת פנחס עמוד עא). שזה כנגד יוסף, ויש להוסיף שהשער של ר"ח בא בכדי לכפר על השעיר עזים ששחטו השבטים בשעת המכירה, ומקריבים קרבן זה י"ב חדשים כנגד י"ב שבטים. [והא דיש קרבן גם כנגד ב' השבטים שלא היו בעת המכירה, יש להסביר ע"פ מה דאיתא בהוריות (דף ה.) בענין פר העלם דבר של ציבור ע"ש].

מילה - ידוע שזה מדת היסוד - מדתו של יוסף, ולכן מצינו שטרח יוסף שהמצריים ימלו עצמם. וע"י שגזרו עליהם לבטל ג' מצוות אלו ולא יכלו לקיימם, נלקח מהם הכפרה שהיה להם על עון מכירת יוסף.

והנה ידוע דיש רק ג' מצוות שנקראים "אות": תפילין שבת מילה. נמצא דבשבת שאין מניחים תפילין, יש לכל אחד מישראל ב' אותות: שבת ומילה, ומתקיים בו "על פי שנים עדים יקום דבר". ובימות החול יש לנו: תפילין ומילה. אך כשבטלו את מצות שבת ומילה, אף שהיה עדיין לישראל מצות תפילין שג"כ נקרא אות, לא הועיל כלום, שהרי עד אחד אינו מועיל כלל, ולכן מיד כשביטלו ישראל אלה המצוות, מיד היו רוצים היוונים שיכתבו על קרן השור אין לנו חלק וכו',

כי לא היה להם כבר את האות והעדוה שהם שייכים להשי"ת. אלא שאז גברה ידם של ישראל ותקנו את הפגם מאותו "ריב" ושנאת חנם שהיה בשעת מכירת יוסף שנתעורר עליהם עתה ע"י שנאת חנם שהיה ביניהם, והדליקו נרות ונעשה נס בשמן כדי שתהיה מתוך אפילה - אורה, "אורה" גימט' "ריב", לרמוז שתקנו את מה שפגמו במנין "ריב". (זרע שמשון מקץ אות א').

^א ע' בספר לבית יעקב להג"ר יעקב יאזעף זצ"ל רב הכולל דניו יארק (דרוש כ"ד) שחידש, דחז"ל רק אמרו "שלוחי מצוה אינן נזוקין", ולא אמרו "אינן מצטערין", כי צער פסידא דהדד הוא. וכן אמרו (חולין ז:) ההולך לדבר מצוה ונזקף אצבעו ירצה דמו כדם עולה. הרי דשיין צער בשעת עשיית מצוה.

ל"עלה ויבוא" דאינו מכח חובת ר"ח וי"ט, אלא מצד חובת ברכת המזון ותפילה.⁷

וז"ל: מבעיא ליה להגמ', דנהי דחכמים לא תקנו בברכת המזון, מ"מ יהיה מחויב להזכיר כמו שצריך להזכיר כל מעין המאורע, רק בתפילה מילתא אחרייתא דהוא חובת חנוכה [לומר על הניסים] כמו הלל, ולא כשאר מעין המאורע שהוא חובת התפילה או הברכת המזון, עכ"ל. וצדדי הספק הוא, אם אמרינן "כיון דמדברנן הוא לא מדכרינן", דלא תקנו הזכרת מעין המאורע בחנוכה כיון דזה דרבנן, או דלמא "משום פרסומי ניסא" תקנו הזכרת מעין המאורע.

והוסיף האבנ"ז להוכיח דהזכרת "עלה ויבוא" אינו מכח חובת ר"ח וי"ט, אלא מצד חובת התפילה, וז"ל: וראה, דהא אם שכח לומר יעלה ויבא במנחה של ר"ח מתפלל ערבית שתיים, אף שבערבית לא יאמר יעלה ויבא, מ"מ צריך לחזור ולהתפלל, כיון דלא יצא ידי תפלה במה שהתפלל ביום בלא יעלה ויבא וכו', [משום דהזכרת יעלה ויבוא הוא מצד חובת התפילה].

ולכן בתפילה פשיטא דצריך לומר על הנסים, כיון דזה חובת חנוכה כנ"ל, וזה שכתב רש"י "דעיקר מילתא דחנוכה להודאה נתקנה", ולכן פשיטא דקבעוה בתפלה, דברכת הודאה לא נקרא רק ברכת מודים, דמסיים בהודאה וזהו שם הברכה, משא"כ בברכת המזון. וזה מבואר בדברי רש"י שכתב "תפלה בברכת הודאה", ובברכת המזון כתב "בהודאה בברכת הארץ", עכ"ל.

והנה לאור הדברים האלה דחובת הזכרת על הנסים בחנוכה הוא מצד חובת חנוכה, ולא תקנו להזכיר מצד חובת חנוכה אלא בתפילה, ולכן נסתפקה הגמ' אם יש להזכיר על הנסים גם בברכת המזון, א"כ פשוט דבפורים כיון דלא תקנו חובת "הודאה" בפורים כמו בחנוכה, דאין חילוק כלל בין תפילה ובין ברכת המזון.

אבל כתב האבנ"ז דאולי תקנו גם בפורים חובת הודאה, וז"ל: והנה לשיטת רש"י לכאורה נראה, דבפורים הבעיא היא בתפלה כמו בברכת המזון, דשם לא היתה התקנה לומר על הנסים [מצד חובת פורים], רק משום דצריך להזכיר מעין המאורע, וא"כ שוב יש להסתפק כיון דמדברנן לא מדכרינן. והא דלא בעי הגמ' להדיא גם בפורים, משום דהכא בחנוכה קאי.

אך בתוספתא (ברכות פ"ג ה"ד) מפורש דאף בפורים מזכיר על הנסים בתפלה, וצריך לומר דגם בפורים תקנו לומר על הנסים בהודאה [מצד חובת פורים].

כי בן זקונים. פירש"י דכל מה שלמד משם ועבר מסר לו. יש לדקדק מפני מה באמת דוקא לו. ויש לומר על פי מה דאמרו (ערכין טו): דתיקון ללשון הרע הוא שיעסוק בתורה, וכיון שראה יעקב בו שרגיל להביא דיבת אחיו, לכן למד עמו הרבה יותר מאחיו שעל ידי זה יחזור למוטב.

⁷ וע' במשנת יעבץ (אר"ח סימן ע"ג אות ג') שתיקן קושיית התוס' (שם ד"ה איבעיא) וז"ל: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה, עכ"ל. וכתב במשנת יעבץ, דלפי ה"ל דחובת הזכרת על הנסים בברכת המזון אינה מדין הודאה ומחובת חנוכה, אלא זה מדין הזכרת מעין המאורע ומחובת ברכת המזון, מובן דלכן לא הביא הגמ' דין זה לעיל בדיני חנוכה, אלא לאחריו, ללמד שאין ההזכרה מעצם תקנת החנוכה אלא מדיני ברכת המזון היא.

הזכרת על הנסים בתפילה הוא מחובת חנוכה ולא מחובת התפילה. איתא במס' שבת (דף כד.): מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, כיון דמדברנן הוא לא מדכרינן, או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן, ע"כ. ולכא' קשה דמדוע שאני תפלה מברכת המזון, דבתפלה פשוט שמזכירים על הנסים, ואילו בברכת המזון נסתפקה הגמ' אם יש להזכיר. וביאר רש"י, דהגמ' (שם דף כא:) אמרה דתקנו חכמים ימי חנוכה "בהלל והודאה", ו"הודאה" היינו הזכרת על הנסים בתפלה בברכת הודאה. ולכן רק בתפלה פשיטא דמזכירין ולא בברכת המזון, ע"כ.

ולכאורה קשה, דהא גם בברכת המזון איכא ברכת הודאה, והיינו ברכת "נודה לך". ותי"ר האבני נזר (אר"ח סימן תק"ז), דליכא ברכת הודאה בברכת המזון, דברכת "נודה לך" קרויה "ברכת הארץ", ולא "ברכת הודאה".⁸

וז"ל: מפירש"י נראה דבתפלה לא מבעיא ליה, דפשיטא ליה, דהא דקבעו ימים טובים בהלל ובהודאה פירוש שקבעו על הנסים בברכת הודאה, זה פירוש "בהודאה", וברכת הודאה לא מצינו אלא בתפלה, דברכה שניה שבברכת המזון "ברכת הארץ" מיקרי, עכ"ל.

וכתב עוד, דהזכרת על הנסים בתפלה, אינו מצד חובת התפלה דיש להזכיר מעין המאורע - כמו יעלה ויבוא בר"ח דזה מחובת התפלה וברכת המזון. אלא הזכרת על הנסים בתפלה הוא מדיני חנוכה, דכמו דחייב להדליק נר חנוכה ולקרות הלל, כך חייב לומר על הנסים, אלא חכמים קבעוה לומר על הנסים בברכת הודאה.⁹

ולכן נסתפקה הגמ' דאע"ג דברכת הודאה היא רק בתפלה, מ"מ אולי יש להזכיר על הנסים בברכת המזון מצד מעין המאורע, דאח"כ דמצד חובת חנוכה לא תקנו להזכיר אלא בתפלה, אבל מצד חובת ברכת המזון יש להזכיר מעין המאורע, דמדמה חובת ברכת המזון וחובת התפלה צריך להזכיר מעין המאורע, ודומה

⁸ וכונתו, דבתפלה - ההודאה הוא מהות הברכה, כדחזינו בברכת מעין שבע בליל שבת, כשמזכירין הברכה של מודים, אומרים "נודה לשמך", משום דהודאה היא מהות הברכה. משא"כ בברכת המזון - הודאה אינה מהות הברכה, אלא מהות הברכה הוא ברכת הארץ, כדאמרו בברכות (דף מח): יהושע תיקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ. הרי דלא נקרא ברכה זו בשם "ברכת הודאה", כי אם בשם "ברכת הארץ", וכן חותמין "על הארץ", ואין חותמין על ההודאה. ואע"ג דאמרו שם דצריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף, מ"מ אין זה מהות הברכה, רק שכוללן בתוכה ההודאה. ועוד דיש סוברים (ע' ביאור הלכה סימן קפ"ז ד"ה ברית) דהודאה בברכת הארץ אינה מעכבת כלל. וזה בברכת מעין שלש אין משתמשים בלשון הודאה כלל, ואין מזכירין רק "ארץ חמדה טובה", והיינו משום דבברכה שהוא מעין ברכות אחרות אינו מזכיר כי אם מהות הברכה, ולכן כמו שאינו מזכיר ברית ותורה משום שאינו מהות הברכה, כמו כן אינו מזכיר הודאה לפי שאינו מהות הברכה. אבל ברכת הודאה בתפלה, עצם מהות הברכה הוא הודאה.⁹ וע' בדברי הקודש (מועדס, חנוכה סימן ה') שכתב ג' נפ"מ אם החיוב הוא מדיני חנוכה או מדיני תפלה:

(א) הדין הוא דמי שתורתו אומנתו אינו מפסיק לתפלה (שבת יא.), אבל להדליק נרות חנוכה מפסיקין מרת' (ע' שער הציון תרע"ב ס"ק ט"ו). וא"כ אם אמירת על הנסים הוא מדיני חנוכה, א"כ יש להפסיק כדי להתפלל. אבל אם על הנסים הוא מדיני תפלה, א"כ דינו כמו כל תפלה דבעוסק בתורה אינו מפסיק.

(ב) אם זה מדיני תפלה א"כ נשים דפטורות מתפלה, א"צ להתפלל בימי חנוכה כדי להזכיר על הנסים. אבל אם זה מדיני חנוכה, א"כ נשים כיון דחייבות בדיני חנוכה משום דאף הן היו באותו הנס, לכן אולי גם הן חייבות להתפלל כדי להזכיר על הנסים. (ג) הכלל הוא דעל מצות אין צריך לבזבז יותר מחומש, אבל על נרות חנוכה חייב אפילו לחזור על הפתחים משום דהו פרסומי ניסא. וא"כ אם חיוב הזכרת על הנסים הוא מדיני חנוכה, א"כ יתחייב להתפלל בחנוכה גם אם ע"ז יפסיד יותר מחומש מממונו, אבל אם החיוב הוא מדיני תפלה, א"כ היי כמו כל המצות דאין חייב לבזבז עבור זה יותר מחומש.

כתונת פסים. כתב רבינו בחיי וז"ל: 'פסים' על שהטילו פיס ביניהם באיזו מיתה ימיתוהו בארבע מיתות ב"ד, שנאמר "ויתנכלו אותו להמיתו". כיון שמכרוהו הטילו פיס ביניהם, מי יוליך הכתונת לאביהם, נפל הפיס על יהודה, זהו שאמר לו "הכר נא", ולכן נאמר לו: "הכר נא למי החותמת". וכשאמר לו "הכתונת בנך", פסקו חייו של יעקב, לכך

פסקו חיי בניו מן העולם, זה ער ואונן שנאמר (ירמיה לב:ח) "ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם", עכ"ל.

ודבריו הקדושים פלא, דבהדיא כתיב "ויהי ער וגו' רע בעיני ה' וימיתוהו ה'", וכן כתיב באונן, ודרשו רז"ל שהיו משחיתים זרעם, ונמצא דמותו בחטאם, ולא בשביל חטא אביהם יהודה⁹

מהדרין מן המהדרין. נחלקו הרמב"ם (פ"ד חנוכה ה"א) והתוס' (שבת כא: ד"ה והמהדרין) האם ה"מהדרין מן המהדרין" מוסיפים על ה"מהדרין" או לא.

שיטת הרמב"ם דהם מוסיפים על ה"מהדרין", ולפ"ז קיים שלשה אופנים לקיים את המצוה: א) נר אחד בכל לילה ולילה, ואפי' אם יש כמה בני בית מדליק רק נר אחד. ב) ה"מהדרין" - מדליק בעה"ב נר אחד לכל אחד ואחד מבני הבית בכל לילה, ואם יש עשרה בני בית, מדליק כל יום ויום עשרה נרות. ג) ה"מהדרין מן המהדרין" - מדליק כפי מספר בני הבית וכפי מספר הימים, והיינו לב"ש שפוחת והולך, אם יש עשרה בני בית, ביום הראשון מדליק שמונים וביום השני שבעים ובשלישי שישים, ולב"ה שמוסיף והולך, ביום הראשון מדליק עשר ובשני עשרים ובשלישי שלשים וכו'.

ושיטת התוס' דאין ה"מהדרין מן המהדרין" מוסיפים על ה"מהדרין", אלא עושים הידור אחד, דלפי ה"מהדרין מן המהדרין" - מדליק רק כפי מספר הימים (ולא כפי מספר בני הבית), ולב"ש ביום הראשון מדליק שמונה נרות וביום השני שבעה וכו', ולב"ה ביום הראשון מדליק אחד וביום השני שנים וכו'.

וז"ל התוס': דאם [המהדרין מן המהדרין] עושה נר לכל אחד [כפי שיטת הרמב"ם], אז אפי' יוסיף

מכאן ואילך, ליכא היכרא, דהרי יסברו שכך יש בני אדם בבית, עכ"ל. וכתב החזון יחזקאל וז"ל: ואולי יש לומר דהא שלא חשש הרמב"ם להא דאם עושה נר לכל אחד אז אפילו אם יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא משום שישברו שכך יש בני אדם בבית, משום דהרמב"ם סובר דרק בשעה שהוא מדליק בעינן היכרא, והכא בשעה שהוא מדליק והכל רואים שאיש אחד מדליק כמה

נרות, ועוד אדם אחר מדליק כמה נרות, הלא יש היכר בשעה שמדליק שהוא מדליק לשם ההוספה, כשם שיש היכר מדבר צדדי ממדורת אש שבבית שהנר שהוא מדליק על שלחנו לשם חנוכה הוא מדליקה.

[דהרי אמרו בגמ' שם: בשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, ואמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה. ואי איכא מדורה לא צריך, ע"כ. הרי דסגי בהיכר מדבר צדדי - ממדורת אש, דנר על השלחן הוא נר חנוכה, אע"ג דליכא היכר בגוף הנר שמונח על השלחן דזה נר חנוכה. וא"כ הוא הדין דמועיל כשיש היכר צדדי בשעה שמדליק הנר חנוכה, דהוא מדליק לשם ההוספה, והכא יש היכר ע"י שרואים דאיש אחד מדליק הנרות].

אבל התוס' סוברים, שכל הזמן שנרות חנוכה דולקים, משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, בעינן שיהא היכר שהן נרות נוספות. ואפילו לדדן דפסקינן שהדלקה עושה מצוה, מ"מ בעינן הדלקה כזו שהדלקה תהיה באופן כזה שיהיה היכר לכל זמן דלוקתם שהן נרות נוספות. דומיא דלדדן שהדלקה עושה מצוה ואם כתבה אין זקוק לה, מ"מ בעינן שבשעת הדלקתה יהא שם שמן כשיעור משתשקע החמה עד שתשקע רגל מן השוק. (עיין רש"י ד"ה לשיעוריה).

ולפ"ז יוצא איפוא, דהא דאמרו שבשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו וצריך נר אחר לעשות היכר דזה שמניח על שלחנו הדליקה לשם חנוכה ולא לשם צרכו, דבעינן שבשעה שמדליק נר חנוכה, צריך שיהיה שמן גם בנר אחרת כדי שיעור שתשמש להיכר לכל הזמן שנר חנוכה דולקת, [דבעינן היכר כל הזמן, ולא רק בשעת ההדלקה]. (חזון יחזקאל שבת שם).

כבוד מערכת מליצי יושר

תודה רב על גליון הנפלא שלכם, בא לשלוח לי הגליון על המייל שלי מידי שבוע. תודה למפרע

והנה ראיתי כמה מכתבים בהגליון אם כדאי להשתמש בהפתגם שלכם "מקה בלייבט מקח", דנראה כמו שהצדיקים התחרטו על הבטחתם, אך אין להם עוד ברירה ומחויבים לקיים הבטחתם, ולכן לא כדאי להשתמש בפתגם כזה.

הנה לדעתי אין בזה שום חסרון, כי אין הצדיקים צריכים לבטל מלימודם בגן עדן על זה, כמו שמובא באביר הרועים (אות קצ"ה) בגוגע האבני נזר.

וז"ל: סיפר האבנ"ז בעת שהייתי אצל הסבא קדישא הרה"ק איש אלקים ר' יעקלי מראדזימין זצ"ל, הפציר בי כמו שיעור שעה שאבטיח לו שבעת שיבואו אלי יהודים הצריכים לישועה להוריד עצמי מדרגין שלי ולבטל אפי' מלימודי כדי לפעול להם ישועות, ולא פעל אצלי, ולא הבטחתי לו אז, אבל עכשיו אני רואה שהעולם אינם מבטלים אותי כלל מלימודי, וכלאחר יד הם נושעים אצלי, וא"כ למה לא אהיה פועל ישועות לישראל, עכ"ל הקדושים. ועוד, כי אין האבנ"ז צריך לצאת מגן עדן ולהתייצב לפני ב"ד של מעלה להמליץ טוב על המקיימים צוואתו, כי אדרבה, ב"ד של מעלה באים אצלו בהיכלו ושומעים את חידושי תורתו, כמו שמובא באביר הרועים (אות קס"ו), וז"ל: פעם בא רב צדיק אחד למדינתנו מארץ ישראל, ורעשה הארץ ממנו, כי היה מגיד לכל אחד הנסתרות והנעלמות בביתו וכדומה, ונהרו אליו מכל המקומות, ונסע אליו גם אחד מחסידי האבני נזר שהיה צריך לישועה גדולה בענין צרת הבת, והנה אמר לו הצדיק הנ"ל לעשות דבר שהיה להיפוך ממה שכבר אמר לו בזה רבו רבינו הקדוש האבני נזר זצ"ל, והיה נבוך מאד מעתה מה לעשות, אם לציית להצדיק מארץ ישראל, או לרבו האבני נזר, והסכים בדעתו שישאל אותו - הצדיק מארץ ישראל בעצמו. וכן עשה וסיפר לו שרבו שנוסע אליו תמיד אמר לו היפוך מזה, ואז שאל אותו הצדיק הנ"ל שיאמר לו מי הוא הרבי שלו, והי כשישמע שהוא נוסע לסאכאטשאב, נתרשג מאד בהתפעלות הקודש ואמר בזה הלשון "נגד רבך אני מבטל את דעתי לגמרי, ולא תשנה מדיבורי הקדושים כלום, כי הוא הוא באמת שר התורה, אשר המלאכים הקדושים דוחקים עצמם אצל השיעור שלו כדי שישמעו תורה מפיו הקדוש", עכ"ל.

וא"כ אין האבנ"ז צריך לילך לב"ד של מעלה, אלא הב"ד של מעלה באים אצלו ושומעים השיעור שלו, ואז אומר להם האבני נזר "גזור אני בכח התורה שלי, לבטל כל גזירות רעות מאותם ההוגים ולומדים את דברי ומקיים צוואתי". אם לדעתכם דברי נכונים, תוכל להדפיסם בשמי ברכה והצלחה.

שמאל י. רוזנגרטן - ירושלים

⁹ בתולדות יצחק (בראשית ל"ח) הקשה דהלא ער ואונן היו אז בני ג' שנים כדאיחא בסדר עולם, ולהרמב"ם בני "ב שנים, ואפי' ב"ד של מטה אין מענישין עד שיהיה בן "ג שנים, ול"ש ב"ד של מעלה שאין מענישין עד עשרים, וא"כ למה מתו בחטאם. עוד הוקשה, דאפי' אם היו בני עשרים, אינם ראויים לעונש על זה העון, לפי שאין זה משבע מצות בני נח. וכתב דלפי רבינו בחיי הנ"ל א"ש, דבאמת נענשו בשביל חטא יהודה.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **בן לאשרי און חזון יחזקאל** - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

אוצר החידות והדלילות לנהיגה וישיבה

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

א צריך עיון. בפרשתנו [ל"ז - ל"ח] כתוב "וימאן להתנחם", וכתב הכלי יקר "ויעקב ראה ברוח הקודש שיוסף אינו בגן עדן על כן וימאן להתנחם, ונתן טעם לדבר כי ארד אל בני אבל שאולה, והז"ל אמרו (עיין תנחומא ויגש ט) שאמר זה על שהיה מובטח שלא יראה הוא פני גיהנום כל זמן שלא ימות אחד מבניו, וקשה על זה דהוה ליה לומר כי ארד אבל שאולה, כי מדקאמר אל בני משמע שגם בנו בשאול הגיהנום, ומחזיקן למד יעקב לומר כן, אלא ודאי לפי שראה שאין בנו בגן עדן אז חשב שודאי הוא בגיהנום וגם אני ארד אליו שם, על כן וימאן להתנחם אפילו על בנו לבד. וצ"ע דאיך חשב יעקב שיוסף בגיהנום, הלא בית דין של מעלה אינם עונשים בפחות מבן עשרים, ויוסף היה רק בן י"ז?

תשובה. הרא"ם כתב לפרש הא דנענש יוסף ונמכר לעבד, אף שעדיין לא היה בר עשרים, כיון שהיה בר חכים כבן עשרים. ובספר עצי חיים פ' וישב כתב שיוסף הצדיק היה חש שיהא נענש על מה שהביא דיבתם רעה אל יעקב אבינו ע"ה, אע"ג דהיה פחות מבן כ', מטעם שהיה לו דעת ביותר. וכבר כתבו כן הקדמונים בעלי התוס' עה"ת בשם רבי יהודה החסיד וכ"כ הריב"א ובפירוש הטור ובפנינו רזא והחיד"א בחומת אנך (פ' שמיני). ובדרשות ר"י אבן שועיב (פ' וישב) שכתב היאך נתקשה יעקב על יוסף יותר מדאי, וכתב יש מפרשים שהיה יוסף פחות מבן עשרים שנה והיה יעקב חושב כי בחטאו מת וכמו שאמרו ז"ל על אותו חכם כשהגיע בנו לכלל עשרים ובירך ברוך שפטרני מעונשו של זה.

ב] חידה. מה השייכות בין פרץ וזרח למכירת יוסף?

תשובה. במדרש רבה מבואר דסמך וירד יהודה למכירת יוסף, לרמוז דהשבטים עסקו במכירת יוסף והקב"ה התחיל בבנין מלכות בית דוד, כי ע"י מכירת יוסף הורידו אחי יהודה מגדלותיו, ולפיכך נטה עד איש עדולמי ואז נולד פרץ וזרח שורש משיח בן דוד.

ג] חידה. יל"ע ביבום אם בביאה שניה יש מצוה קיומית או שמא אף מצוה קיומית ליכא, ומחזיקן בפרשה ניתן להוכיח זאת.
תשובה. הרמב"ן פירש על הפסוק ולא יסף עוד לדעתה דכיון שקיים מצות הקמת זרע לא רצה להיות עמה עוד, אע"פ שהיתה מותרת לו כמשפט היבמים, והסברא בזה כתב בספר מגדנות נתן כיון שיהודה קודם מ"ת לא נצטווה לייבם, ע"כ לא רצה לעשות רק מה שנוגע למצוה שהיא ביאה ראשונה, וזה כבר קיים בלא כוונה, ולא לקיימה לו לאשה לעבור על איסור כלתו שהיה עתיד להיות אסור בה לאחר מ"ת, בלי קיום מצוה.

ד] חידה. מה השייכות בין המכות שהיו במצרים לפרשתנו, ומדוע?

תשובה. במדרש תנחומא (פ' וישב) איתא ויוסף הורד מצרימה זה שאמר הכתוב (תהלים סו, ה) לכו וראו מפעלות אלקים נורא עלילה על בני אדם. אמר ר' יהושע בן קרחה, אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה אתה מביאן וכו'. וכן הוא אומר ביוסף ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם על ידי לשון של ארגמן שעשה לו כתונת פסים נכתב עליו ארבע אונאות וכו'. אמר ר' יודן, היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עלילה לכל דברים אלו. כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו, וימכרוהו לישמעלים ויורידוהו למצרים, וישמע יעקב שיוסף חי במצרים, וירד עם השבטים וישתעבדו שם. הוי ויוסף הורד מצרימה אל תקרי הורד אלא הוריד את אביו והשבטים למצרים. אמר ר' תנחומא, משל למה הדבר דומה, לפרה שמבקשין ליתן עול לצוארה, והיא מונעת העול מן הצואר. מה עשו, נטלו את בנה מאחריה ומשכו אותו לאותו מקום שמבקשין בו לחרוש, והיה העגל גועה, שמעה הפרה גועה הלכה שלא בטובתה בשביל בנה. כך הקב"ה היה מבקש לקיים גזירת ידע תדע והביא עלילה לכל אלו הדברים. וירדו למצרים ופרעו את השטר לכך נאמר, ויוסף הורד מצרימה, הוי נורא עלילה. וביאר בספר אבני ברקת כי הבראה נבראה שהרע הגדול מוליד את הטוב הגדול. משל הפרה מעיד על טבעיות זו, לא רק ביחס ליעקב ובנו יוסף, אלא ביחס לכלל העולם גם כן. ואם כן אף זה טעם לחיזוק לב פרעה ולמכות שבאו על מצרים, כי מכות מצרים היו כמו בהכרחיות לחיזוק הטוב אותו טוב הנובע משורש הרע המצוי במצרים ושהוא למעלה מבחירת הפרט. והגר"מ שטרנבוך כתב עפ"ד הרמב"ן שהמצרים נענשו במצרים, אע"פ שהיתה גזירת הבורא שישראל ישתעבדו במצרים, אבל המצרים לא נתכוונו לקיים מצות הבורא, אלא כל רצונם היה להרע לישראל ולכן נענשו במכות, כמו כאן באשת פוטיפר היא נתכונה לרעה, ולא הועילה בזה כוונתה לשם שמים.

ה] חידה. אב שמחל על כבודו, כבודו מחול או לא, ואולי רק חלקית יהיה מחול? ומחזיקן ניתן להוכיח זאת?

תשובה. החיד"א בספרו פני דוד הקשה למה נענש יעקב אבינו על שלא כיבד את אביו ואמו, למה יצחק לא מחל לו, והלא אב שמחל על כבודו כבודו מחול. ותירץ על פי שכתב בספר חסידים (סי' תקעג) שאפילו אב שמחל על כבודו, כבודו מחול, היינו בדיני אדם, אבל בדיני שמים עדיין חייב, ולפי זה כתב שיש בכיבוד אב שני דינים, א. בין אדם לחבירו ולזה מועיל מחילת האב. ב. בין אדם למקום, ולזה אין מועיל מחילת האב.

חידה. מה הקשר בין הלשון של זהורית שהיה ב' סלעים למה ששינה יעקב ליוסף, חוץ מעצם הדבר ששניהם היה משקל ב' סלעים.

תשובה. המשך חכמה כתב שלשון של זהורית של שעיר המשתלח ביום הכפורים היתה כנגד שני סלעים שנתן יעקב ליוסף ומחמתה נתקנאו בו אחיו וירדו למצרים, וכדי לכפר על עוון זה היו נותנים לשון של זהורית, שע"י השעיר מתכפר עוון שבין אדם לחבירו שבעוונתו נפקד עוון מכירת יוסף.

חידה. פרט, את האופנים אין איסור לשנות בנו בין הבנים.

תשובה. כמבואר בתשובה ב ותשובה ה' דאם האח חשוב יותר מותר לשנות, או בצנעה, או ראוי למלכות, או שנתעסק בקבורה וכדומה, או שהוא חלש ונוזק לקירבה, או כדברי הר"ש סובול אם החשיבוהו לבכור. או בירושה לדעת הרמב"ם.

חידה: מהיכן לומדים בפרשתינו שמפרסמין עושי מצוה.

תשובה: כתב בתשובת הרשב"א [ס' תתקפ"א]: שמן הפסוק (כב) למען הציל אותו - מכאן שראוי לכתוב ולפרסם את העושה מצוה, שהרי התורה פרסמה מצות ראובן שחשב להציל את יוסף ולהשיבו אל אביו. ומסיים הרשב"א, ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלך אחר מדותיה שדרכיה נועם ושלום. ומקור הדברים הוא במ"ד רות פ"ה בזה"ל, אלו ה' יודע ראובן שהקב"ה כותב וישמע ראובן ויצילהו מידם ה' מוליכו על כתפיו אל אביו, ר' לוי אמר, לשעבר ה' אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו כשאדם עושה מצוה מי כותבה אליהו כותבה וכו', וע"פ אגדה זו פסק הרמ"א ביו"ד ס' רמ"ט ס"ג דמי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו לכתוב שמו עליו ואין הצבור יכול למחות בידו.

חידה: כתב רש"י (לז ב) ומקור דבריו הוא ממדרש רבה (פד ו) שכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, וכו', כמה דברים באמת מצאנו שקרו ליוסף הצדיק כמו ליעקב אבינו.

תשובה: מצאנו במדרש רבה: 1. מה זה נולד מהול אף זה נולד מהול, 2. מה זה אמו עקרה אף זה אמו עקרה, 3. מה זה אמו ילדה שנים אף זה אמו ילדה שנים, 4. מה זה בכור אף זה בכור, 5. מה זה נתקשה אמו בלידה אף זה נתקשה אמו בשעת לידה, 6. מה זה אחיו שונא אותו אף זה אחיו שונאים אותו, 7. מה זה אחיו בקש להרגו אף זה בקשו אחיו להרגו, 8. מה זה רועה אף זה רועה, 9. זה נשטם וזה נשטם, 10. זה נגנב שתי פעמים וזה נגנב שתי פעמים, 11. זה נתברך בעושר וזה נתברך בעושר, 12. זה יצא לחוצה לארץ וזה יצא לחוצה לארץ, 13. זה נשא אשה מחוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ, 14. זה הוליד בנים בחוצה לארץ וזה הוליד בנים בחוצה לארץ, 15. זה ליווהו מלאכים וזה ליווהו מלאכים, 16. זה נתגדל ע"י חלום וזה נתגדל ע"י חלום, 17. זה נתברך בית חמיו בשבילו וזה נתברך בית חמיו בשבילו, 18. זה ירד למצרים וזה ירד למצרים, 19. זה כלה את הרעב וזה כלה את הרעב, 20. זה משביע וזה משביע, 21. זה מצוה וזה מצוה, 22. זה מת במצרים וזה מת במצרים, 23. זה נחנט וזה נחנט, 24. זה העלו עצמותיו וזה העלו עצמותיו.

חידה. מהיכן רואים שאף העושה דבר לשם שמים יש לו לזיזה בפעולותיו.

תשובה. פוטיפר לשם שמים נתכוונה אמר הגר"ש וולבה רואים מכאן כמה צריך לזיזה אף בכוונה לשם שמים.

חידה. האיד סוגיא דקידושין של אדם חשוב שייך לפרשתינו.

תשובה. כתב בספר חומת אנך פרשת וישב - יב. הבה נא אבא אליך וכו' ותאמר מה תתן לי כי תבא אלי. שמעתי במ"ש פ"ק דקדושין הילך מנה ואתקדש אני לך אם הוא אדם חשוב מקודשת דההיא הנאה דמקבל ממנה חשיב פרוטה גם אמרו שם דבנתיה דר' ינאי לא מקדשי נפשיהו בפחות מתרקבא דדינרי. וז"ש יהודה הבה נא אבא אליך כלומר תני לי מתנה כי אני אדם חשוב ומה שאני מקבל מתנה ממך בההיא הנאה תהיה מקודשת. ותאמר מה תתן לי אדרבא אני חשובה ואיני מתקדשת בפרוטה ואם כן מה תתן לי כי תבא אלי כי אני מקפדת ע"ד ברתי דר' ינאי. ויאמר אנכי שאני אדם חשוב ועכ"ז לכבודך אשלח גדי וכו':

חידות בעניני חנוכה

חידה. איזה מזמור אומרים פעמיים בשבוע בתפילה שקשור לנס חנוכה?

תשובה. מזמור ויהי נועם אומרים בשבת בשחרית, ובמוצאי שבת דהיינו פעמיים בשבוע, ונוהגים לאומרו בחנוכה אחר הדלקת הנרות שיש שם רמזים הקשורים לחנוכה כמ"ש בעבודת ישראל וההמשך שכופל לאורך ימים לומר כשם שהיה ברכה בחינוכו, כן יהיה בחנוכת בית חשמונאי ועפ"ד הקדושת לוי (פ' מקץ) שמעשה ידינו שנאמר במזמור היינו של חשמונאי ובניו, כוננה עלינו, ע"י הקב"ה שהצליח את מעשה ידינו לנצח במלחמה. ואיתא במגן אברהם (ריש ס' רצה) שיאמר פסוק אורך ימים אשביעהו בכפל, כדי שיהא בזה המזמור של ויהי נועם מספר ק"ל תיבות. והוא מספר 'הכהנים', לרמז שכהני חשמונאי אמרו זאת בשעת מלחמתם.

חידה. היכי תמצי שאדם ביום הראשון חייב להדליק ב' נרות (לא שמש, ואפי' שהוא גר יחידי)?

תשובה. אם נתערב נר חנוכה האסור בהנאה בשאר נרות, צריך שידליק ב' נרות כדי שימצא ביניהם נר של היתר.

חידה. איזה הלכה מהלכות חנוכה אפשר לכא' להוכיח מפ"ק דשבועות?

תשובה. מנהגינו לומר ויהי נועם בליל חנוכה ונקרא שיר של פגעים כמבואר במסכת שבועות (טו"ב) שאמרוהו בחנוכת בית המקדש, ועיין במג"א או"ח (ריש ס' רצה) שגם החשמונאים אמרוהו, ולכן כופלים ויהי נועם כדי שיהיה ק"ל תיבות כמנין הכהנים. ועי' בספר יפה

חידה. מתי אם נכבה הנר בחנוכה צריך להדליק (לא בער"ש ולא בכיבה במזיד)?

תשובה. במשנה ברורה ובביאור הלכה (סי' תרעג) מבואר דבעינן שבעת ההדלקה יהיה כל הנרות לפי חשבון הימים, ואז נחשב למהדרין מן המהדרין, ועל כן, אם כבתה אחת קודם שהשלים ההדלקה, צריך לחזור ולהדליקה.

חידה. היכי תמצי שאדם לא אמר על הניסים וצריך לחזור?

תשובה. שכח לומר ועל הניסים, ונזכר באותה ברכה, כל זמן שלא הזכיר השם של סוף הברכה הרי זה צריך לחזור.

ברכות נר הנוכה-האם משכח"ל עיברך ד' ברכות.

חידה. היכן מצינו שאפשר שיברך על נ"ה ד' ברכות.

תשובה: א. יכול לעשות ע"ז הבדלה ואח"כ יכבה וידליק עם זה נר חנוכה ויברך ג' ברכות (ערוך השולחן סימן תרפא) ועדיף כך שכיון שאתעביד בה מצוה חדא לתעביד בה מצוה אחרית.

ב. ראה בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' קג) שכתב בש"ץ שהדליק בביהכנ"ס ביום הראשון ואח"כ הולך להדליק בביתו יברך רק ברכת להדליק וא"כ הוי ד' ברכות. וכה"ג איתא בפוסקים עיין בספר חזון עובדיה שהביא חבל פוסקים בזה באם חל ליל כ"ה כסלו בשבת שאם הדליק קודם בביתו ואח"כ כשבא להדליק בביהכנ"ס הוא מברך רק ברכת להדליק ושוב הוי ד' ברכות.

חידה: כיצד ייתכן אדם שמדליק לכתחילה ביום השישי של חנוכה שלוש נרות.

תשובה. א] לדעת ב"ש (שבת כא, ב) שביום הראשון מדליק שמונה ומכאן ואילך פוחת והולך, נמצא שביום השישי מדליק רק שלשה נרות. וא"כ מי שהיה תלמיד ב"ש ונהג כב"ש, היה מדליק ביום השישי לכתחילה רק שלשה נרות. והנה כ' הביאור הלכה תרעא ומשמע מדבריו דמעיך דינא בענינא דהידור רשאי לנהוג לכתחילה כבית שמאי.

ב] י"ל דמייירי שמכניס כל פתילה בשתי כוסיות, ומדליקן באמצע. וע"י שהן נשרפות באמצע ונחלקות, נהיות לשש נרות.

חידה: איך יתכן שמן מסוים שכשהוא מותר בהנאה אסור להדליק בו נ"ה, וכשהוא אסור בהנאה מותר להדליק בו נ"ה.

תשובה: ראה תפארת ישראל פרק במה מדליקין. י"ל בשמן תרומה. דכשהיא טמאה שאסור לישראל להדליק בו אלא ברשות כהן, מ"מ אם אין לו שמן חולין דמותר להדליק בו נר חנוכה, שלא ברשות כהן, ואף על פי שאסור לישראל ליהנות ממנו, מדליק בו, לפי שמצות-לאו-ליהנות-נתנו כדאיתא בירושלמי סוף תרומות, וברמב"ם ז"ל הלכות תרומות פ"א הי"ח. ואילו בשמן תרומה טהורה שהיא מותרת בהנאה, אסור לישראל להדליק.

חידה. איך שייך יוצא ידי חובה בנר חנוכה כשהוא לא הדליק והשמן לא שלו.

תשובה: אם הוא אכסנאי, והדין הוא משתתף בפרוטה כמבואר בגמ' בשבת כ"ג. והקשו האחרונים הרי מעות אינן קונות וא"כ איך קנה השמן, ויעויין בשפת אמת שם בשבת שביאר שבאמת אין דין שיקנה את השמן אלא בזה שנותן מעות מתייחס ההדלקה גם אליו, אבל השמן לא שלו, וא"כ זהו התשובה שהוא יוצא ידי חובה בנר חנוכה אפילו שהוא לא הדליק וגם אין זה שלו, ורק יוצא ידי חובה מכיון שההדלקה מתייחסת גם אליו.

חידה. באיזה שמן לא ניתן להדליק במוצאי שבת.

תשובה: שמן טמא שהופרש לתרומה גדולה הניתנת לכהן מוגדר כשמן שריפה, ובזמנינו כל השמן המופרש טמא הדין הוא ששמן זה אסור באכילה אף לכהנים ועומד לשריפה כמו כן נאמרה הלכה שאין שורפים קודשים בלילה [והוא הדין לתרומה] לפיכך כתבו כמה פוסקים כי המדליק בשמן שריפה יקפיד להדליק דוקא בתחילת השקיעה-פסקי תשובות תרע"ג ג

חידה. איך יתכן אדם שמונה לפניו שמן זית כשר ובכל אופן צריך להדליק בשל שעות.

תשובה: כתב הבאר היטב סימן תרעא סק"א בשם תשובת השבות יעקב חלק א' סימן לז שאדם שעסק בהדבקות נרות השעות ולפתע הביאו לו שמן זית יעדיף להדליק את נרות השעות לגמור את המצוה שבה התחיל אף שמצוה מן המובחר להדליק בשמן זית משום שאם יניח את נרות השעות וידליק בשמן יהיה בכך ביזיון לנרות אלו. וא"כ זה התשובה שאפילו שיש לו שמן בכל אופן ידליק נרות שעות..

חידה. איך יתכן שהדליקו בחנוכה עד שלישי של חנוכה וברביעי כבר לא יוצאים ידי חובה.

תשובה: כתב המשנה ברורה סימן תרעא ס"ק יב בשם הח"י אדם במנורות [חנוכיות] שלנו שיש להן שמונה פיות מותר להדליק שני בני אדם, זה בקצה זה, וזה בקצה זה, שהרי רואין שהדליקו שנים, שאם לא כן היה מדליק כסדר אחד אצל חבירו, לפי זה ביום ד' של חנוכה כבר אינם יכולים להדליק יחד שכן לא יהיה היכר שמדובר בהדלקה של שני בני אדם.

חידה. איך יתכן שדין השמש חמור משל הנרות עצמן.

תשובה: 1. לגבי הדין שאם נכבה הנרות נפסק בשו"ע שכבתה אין זקוק לה ולא צריך להדליק ואילו לגבי השמש מבואר שצריך להדליק שוב כל עוד שיש נרות שדולקים וא"כ כבתה זקוק לה.

2. כתב השו"ע תרע"ג ס"א כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה, ובמשנה ברורה שם ס"ק ג כתב שדווקא לנר חנוכה זה כשר אבל לא להשמש [מ"א] ור"ל דבשבת חנוכה אסור לעשות השמש מהשמנים ופתילות שאין מדליקין בהם בשבת דכיון דמותר לעשות איזה

תשמיש נגד השמש א"כ חיישינן שמא יטה. אם נמצא עכבר בשמן מאוס הוא ואסור לנר חנוכה:

חידה. איך יתכן שמי שמדליק כל יום בשקיעה יום אחד צריך להדליק מאוחר יותר [לא במוצ"ש].

תשובה: לגבי קטן שנוהג כל יום להדליק בשקיעת החמה ובאחד מימי חנוכה הוא יום הבר מצוה שלו כתבו הפוסקים בשלמי תודה הביא מהרב שטיינמן זצ"ל שביום הבר מצוה שלו לא ידליק בשקיעה כי זה ספק שהוא גדול ולכן יחכה ללילה שהוא ודאי גדול, דמדין חינוך מאז שהוא ספק גדול אינו חייב להדליק.

חידה. איך יתכן שמברך ברכת המזון בהנוכה ול"צ לומר על הניסים.

תשובה: מבואר במגן אברהם בסימן קפח ס"ק יג שאדם שבירך ברכת המזון בשבת חנוכה והזכיר על הניסים אבל לא הזכיר 'רצה' הדין הוא שחזור לברך פעם נוספת ברכת המזון אך לא יאמר שוב על הניסים שהרי הזכרה זו אינה חובה וכך גם פסק השולחן ערוך הרב שם סעיף יד. -אולם להלכה המשנה ברורה כתב בשער הציון שם אות כא שאין דברי המגן אברהם מוכרחים וציין שכך כתב גם הפרי מגדים ולכן יזכיר אף על הניסים כשחזור לברך.

חידה. איך יתכן שנים שהדליקו ושכחו לברך ונזכרו בשעת ההדלקה אחד יברך והשני פטור.

תשובה: מובא במשנה ברורה בסימן תרעו סק"ד בשם הגאון רבי עקיבא איגר שאם הדליק נר חנוכה ושכח לברך על הדלקתו ונזכר טרם כילה להדליק את כל הנרות יכול לברך על יתר הנרות אולם אם קודם שהספיק לברך ולהדליק את הנוספות כבר הראשונות לא יברך על ההדלקה אלא רק על הנסים כמבואר בשער הציון בסק"ו.

חידה. כיצד יתכן שאדם יש לו חנוכה שלו מלאה שמן עם כל ההידורים, ולא יצא יד"ח בהדלקה.

תשובה: יש כמה אופנים, ששם את השמן בכלים שמחמתן לא יוצא ידי חובה, ולמשל כששם את השמן בקלפות של ביצים אינו יוצא ידי חובה, וראה בספר חסד לאברהם נהר נ"ח ממעין שני הנקרא עין הקורא אחר שמנה ט"ו כלים הראויים לנר חנוכה ובאחרונה מנה קליפת רימון קליפת אגוז קליפת האלון כתב ואלו קליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפל וכיוצא. אבל קליפת בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים להדלקה. וכל הט"ו כלים הנזכרים שאין ראויים לעמוד מאליהם בלא סמיכה אינם ראויים לנר חנוכה עד כאן לשונו. נראה דעתו דכל שאינו כלי לא נקרא נר:

2. כתב בספר פרי אליהו ח"ג סכ"ה שאסור להדליק נר חנוכה בכלים שקנה מגוי ולא טבל אותם, משום שזה מאוס ופסול לנר חנוכה.

חידה. מה הדין מי ששם שמן פחות מכשיעור וקרה לו נס ודלק כשיעור האם יצא יד"ח.

תשובה: נראה לי שיצא ידי חובה, דאין דין שיעור בנר חנוכה כי כבר ביארו האחרונים שכל הדין שיעור הוא רק שצריך שידלק בשיעור של פרסומי ניסא, אבל לא שיש דין שיעור בעצם, ולכן ביאר הרב מפונביץ שמי שהדליק בשמן של איסורי הנאה יצא יד"ח דלא שייך לומר בזה כתותי מיכתת שיעוריה שאין דין שיעור בשמן אלא רק צריך שידלק זמן של פרסומי ניסא ואם זה דלק כך זה טוב.

שאלה. ההנוכה בבית משפ' ששון עומדת על שידת מגירות בחדר הסלון. במגירות ישנם ספרי קריאה של ילדי המשפחה. פתיחת המגירות גורמת לניענוע קל של השידה. בשבת חנוכה התעורר ויכוח בין ילדי המשפחה האם מותר לפתוח את המגירות בעוד הנרות דולקים - חיים אמר שאסור, אהרון אמר שמותר אחרי חצי שעה שזה כבר דולק - מי צודק?

תשובה. בסימן שי מבואר דהמגירה אינה נעשית מוקצה אגב השולחן, כיון שהוא דבר נפרד ואינו משמש את מה שמונח על השולחן ולכן מותר להשתמש במגירה. וע"ע בס' תקפו בענין כשיש אבן על פי החבית ויש יין בחבית. ואף אם פתיחת המגירה גורמת לניענוע קל של השידה, מבואר בסימן רעז שעצם הגורם לשינוי צורת הלהבה אין בו משום איסור מבעיר או מכבה, ולכן אף שנגרם עי"ז נענוע הלהבה, שרי להשתמש במגירה.

שאלה. גב' לוי טיגנה סופגניות בשמן עמוק לכבוד שבת חנוכה. בשבת רצתה להניח את הסופגניות על המיחם שעומד על הפלטה החשמלית כדי להממץ. חיים בנה אמר לה שאסור מאחר והסופגניות מבושלות ויש איסור של אפיה אחר בישול, אהרון אמר שאין כל איסור להמם אותם - מה הדין?

תשובה. בסימן רצג מבואר שדעת השולחן ערוך שאין בישול אחר אפייה, אולם דעת הרמ"א שנהגו להחמיר באפיה אחר בישול. ודעת הגרש"ז דמותר לחמם כיון שאין זה אפיה אחר בישול, ובעל השבט הלוי כתב דכיון שאין דרך בישול להניח על הפלטה, אין לאסור באפיה אחר בישול כשעושה שלא כדרך בישול. והגרש"ז אויערבאך בספרו שלחן שלמה והובא במאור השבת (ח"ב עמ' תקכח) דבכה"ג מותר להניח דלא חשיבא כאפיה אחר בישול כיון שאין זה משנה את טעמו.

שאלה. ר' חיים מניח את החנוכה בפתח הצרו. מאחר והחנוכה יקרה, שאל ר' חיים את ידידו ר' זושא האם מותר לו לומר לגוי בשבת להכניס את החנוכה לביתו חצי שעה אחרי צאת הכוכבים בעוד החנוכה דולקת, ומה יהיה הדין במקרה והחנוכה כבתה?

תשובה. בס' רעו מבואר דמותר לומר לגוי ליטול נר דלוק הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא, ולדעת הפמ"ג מותר רק באופן של טלטול לצורך גופו או מקומו אך לא בשביל שיפסד או יגנב זולת אם זה הפסד גדול, ועי' בשש"כ פ"ל הערה סה שביאר דאי הוי כלי שמלאכתו לאיסור אזי נמי אסור כשדולק כשהחשש שמא יגנב, אולם לאחר שכבה האש מותר לטלטל ע"י גוי לצורך גופו או מקומו. ויתר על כן כתבו האחרונים דאין להקל לטלטל מוקצה על ידי גוי, אלא רק אם הוי צורך גדול או צורך מצוה וע"ע בפסקי תשובות סי' רעו אות יג.

שאלה. כמה דינים שוים מצינו בהדלקת נרות חנוכה ובהדלקת נרות שבת, ומה הם?

תשובה. הפוסקים דימו את מצות נר חנוכה לנר שבת ודיניהם שוים זולת באופנים דלקמן, בנר חנוכה הדין שכבתה אין זקוק לה ובשבת כבתה זקוק לה. בשבת אם הדליק לפני פלג המנחה יצא בשעת הדחק ובנר חנוכה הדין שצריך לחזור ולהדליק. בנר חנוכה צריך לברך עובר לעשייתו, משא"כ בנר שבת אפשר לברך גם לאחר ההדלקה. בנר חנוכה פטור מי שאין לו בית, אולם בנר שבת צריך להדליק בכל גווניו. בנר שבת צריך שיהיה לו אור במקומו ואין האשה פוטרת אותו בכך, ובנר חנוכה האשה פוטרת את בעלה הנמצא מחוץ לביתו. אשה המתארחת בבית אחר אינה יכולת לפטור את בעלה הנמצא בביתו, משא"כ בנר שבת היא פוטרת את בעלה. נר שבת שהודלק ע"י גוי יוצאים בו לעומת נר חנוכה שאי אפשר לצאת על ידי גוי. יש דיעות שנה שבת אפשר לצאת גם בתאורה חשמלית, אולם לחנוכה זה פסול שצריך שיתן בה שמן כשיעור.

שאלה. לבית שמאי המצווים על שביתת כלים, ולדברי הראשונים שנ"ה צריך משלו, א"כ לא יהא אפשר להדליק נר בער"ש?

תשובה. בשו"ת שערי דעה (ח"א סו"ס כב) תירץ דלא בעינן לכם בנר חנוכה ויוצא בשל הפקר. ועי' מה שהאריך בזה בספר מאורות נתן (סי' מא).

הידה: איזה גזירה הידש המשנה ברורה מעצמו בדיני חנוכה.

תשובה: א] כתב המשנה ברורה בסי' תרע"א סקט"ו, על מש"כ הרמ"א יש לזיזו להעמיד הנרות בשורה בשורה, היינו שלעשות אחד נכנס ואחד יוצא גם אינו כדאי שלא יבוא לעשות בעיגול. וכ' בשער הציון כן נראה לי.

ב] כתב השו"ע בסי' תרע"ב סעי' ב', "שכח או הזיז ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא, הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור, ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן, וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן. הגה: י"א שבזמן הזה שמדליקין בפנים א"צ לזיזו ולהדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם תוספות), ומ"מ טוב לזיזו גם בזמן הזה, ומיהו ה"מ לכתחלה, אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה, ואם עבר כל הלילה ולא הדליק, אין לו תשלומין. הגה: ובלילות אחרות ידליק כמו שאר בני אדם, אף על פי שלא הדליק בראשונה (מצא כתוב בשם מהר"ל ואגודה ד"ע), ע"כ.

ועל מש"כ הרמ"א ז"ל שבזמן הזה שמדליקין בפנים א"צ לזיזו ולהדליק קודם שתכלה רגל מן השוק. כתב המשנה ברורה בס"ק י' "ידליק כשבני הבית מקובצים יחד. ואפילו ללמוד אסור משהגיע זמנה וכ"ש אכילה וש"ד ואפילו התחיל [טו] פוסק, ע"כ.

ועי' הוסיף השער הציון ס"ק י"ד מדיליה, "ובאמת יש להחמיר בעוד חצי שעה קודם, אלא הוא מייירי בבני אדם שמתפללים ערבית בזמנה, ואם כן חצי שעה קודם בלאו הכי אסור משום קריאת שמע [מחצית השקל]. ולפי דעת הפרי חדש והגר"א דיש להדליק אחר שקיעה, ממילא צריך להחמיר חצי שעה מקודם לכל הדברים הנ"ל, ואפילו אם כבר התפלל מנחה. אכן לענין לימוד נראה דאין להחמיר, דיש לסמוך אשארי פוסקים הסוברים דזמנה של הדלקה הוא עם סוף שקיעה, כנ"ל בריש הסעיף", ע"כ.

ג] הנה כתב השו"ע בסי' תרע"ג סעי' ב', "הדלקה עושה מצוה. לפיכך קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה, ואפילו כבתה בערב שבת קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום, אינו זקוק לה. וכן אם לאחר שהדליקה בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג, אינו זקוק לה. הגה: ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה, אין לברך עליה (רשב"א סימן תקל"ט, ור"ן), ע"כ.

ועל מש"כ השו"ע "הדלקה עושה מצוה וכו'", כתב המשנה ברורה בס"ק כ"ה "ר"ל כיון שהדליק תיכף קיים המצוה לפיכך אם כבתה אין זקוק לה ואם הדליקה במקום הרוח וכבתה זקוק לה לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח מצוי דזה הוי כאלו לא נתן בה שמן כשיעור [ל] ומ"מ לא יברך עליה [אחרונים]", ע"כ.

ועי' כתב המשנה ברורה שם מדיליה "ופשוט דאם הוא רואה שהאור אין נאחו בהפתילה ובודאי יכבה במהרה שאינו יוצא בהדלקה זו וצריך מדינא לחזור ולהדליקה לאחר הכביה", ע"כ. והוסיף ע"ז בשער הציון ס"ק ל"א, "דזה גרע מפתילות שאין נאחו בהן האור יפה, דשם הוי רק חשש שיכבה".

ד] עוד כתב בשו"ע סי' תרע"ה סעי' א' "הדלקה עושה מצוה, ולא הנחה, שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה, מדליקה שם וא"צ להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה. לפיכך עשית שהיתה דולקת כל היום, שהדליקה מערב שבת למצות חנוכה, למוצאי שבת מכבה ומדליקה לשם מצוה, ומ"מ צריך שידליקנה במקום הנחתה, שאם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ, לא יצא, שהרואה אומר, לצורכו הוא מדליקה, וכן אם מדליקה ואוחזה בידו, במקומה, לא יצא, שהרואה אומר, לצורכו הוא אוחזה", ע"כ.

ועל מש"כ השו"ע "שידליקנה במקום הנחתה שאם וכו'", כתב המשנה ברורה ס"ק ה', "הנה בזמן הגמרא שהיה צריך להניח הנ"ח על פתח ביתו מבחוץ הוא כפשטיה דצריך להדליק ג"כ במקום ההנחה דהיינו מבחוץ ששם הוא מקום החיוב של פרסומי ניסא ואפילו כהיום שאנו מקילין ומדליקין בפנים בבית מ"מ אינו יוצא באופן זה דצריך שיהיה הדלקת הנרות במקום שיניחם לבסוף משום דהרואה יאמר לצורכו הוא מדליקה".

ועי' הוסיף המשנה ברורה שם מדיליה "ולפ"ז פשוט דה"ה אם הדליקה בחוץ והניחה בפנים ג"כ אינו יוצא מטעם זה", ע"כ.

נזר השבת

שיעורים בתפילות השבת
הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

משנה ברורה

אבן העזר

נזר השבת

משיעורי הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א

משנה ברורה

אבן העזר (סי' ב')

טעם ודעת בתפילות יום השבת

בשורה משמחת לעמלי תורה שבכל אחר ואתר לרגל הופעת הספר הנפלא נזר השבת מאת הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבת אור ישראל וראשון לציון.

הנה כבר נודע בשערים שיעוריו הנפלאים הנמסרים כבר רבות בשנים בבתי כנסיות בלילות שבת ובזמנים שונים. דברים הנאמרים בבחירות נפלאה, ומתוך חן וחביבות לשומעים, איילת אהבים ויעלת חן.

ובשנים האחרונות עסקו השיעורים בליבון תפילות, להבין ולהעמיק סדר ומבנה התפילה בהלכה ובאגדה, מהמקורות של הראשונים ואחרונים. שכל הרואה אומר ברקאי ותפילות שהורגלנו שנים רבות להתפלל קיבלו אור מיוחד. כמו שפ"א נישג יהודי זקן אחר השיעור בעניין קידוש לבנה, ואמר בהתרגשות 70 שנה אני אומר קידוש לבנה ולא ידעתי עד השיעור מה אני אומר ולמה אני אומר.

ולאחר שהוציא את ספרו נזר התפילה ובו שיעורים על תפילות ימי החול ונתקבל בחיבה גדולה בהיכלי התורה בארץ ובחו"ל, וכמה קבוצות עסקו בסוגיות שבספר ולמדו על פיו להבין ולהשכיל מעמרי התפילה, ועתה המשיך והניף ידו על תפילות שבת. כגון אמירת קבלת שבת, מעין שבע, תפילות שחרית ומוסף, תפילת מנחה ועוד ועוד, שיעורים בסגנון הישיבתי למדני ומוסרי כמסורות הישיבות.

אין ספק שכל הלומד בספר זה יתעורר לבו לעבודת התפילה של שבת ושאר עבודת היום של שבת להעמיק ולהשכיל לשאוב מנועים הנשמות ולהנאות מזיו נשמה היתירה. ברכתנו למעלת הגאון שליט"א שמשך ביתר שאת וביתר עוד בהרכצת התורה ובהוצאת ספרים מועילים לכלל ישראל מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

להבין אבן העזר כמו אורה חיים

לאחר שנתקבל בחבה בקרב בני התורה קונטרס כרך א' של מפעל 'משנה ברורה אבן העזר' העוסק בסי' א' משו"ע אבן העזר, יצא לאור זה עתה קונטרס כרך ב' העוסק בסי' ב' משו"ע אהע"ז.

כמעשיהו בראשונה כך מעשיהו עתה, דברי השו"ע מובאים בראש הדף ועליהם נוסף פירוש משנה ברורה כשסביבו חונים ביאור הלכה ושער הציון, דוג' משנה ברורה אורה חיים שנתחבר ע"י הכהן הגדול מאחיו מרנא החפץ חיים זיע"א.

משנה ברורה אבן העזר חובר ע"י צוות תלמידי חכמים היגעים באהע"ז וזכו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בצורה ברורה, והשכילו להביא את עיקרי הדינים עם פרטיהם באופן חתוך וברור כמשנה ברורה.

וכבר הסכימו איתם גדולי הפוסקים, והרבה תלמידי חכמים, אשר חלקם אף העירו הערותם הנדפסים בסוף קונטרס סי' ב'. יחא רעווא שיתקבלו דבריהם לרצון כבי מדרשא.

ניתן להשיג בנקודות הבאות:

ירושלים-גאולה- 0583228066

נוה יעקב- 0527655754

רמות- 0527615176

בני ברק- 0548456050

קרית ספר- 0504107934

אלעד- 0527134699

אשדוד- 0527665330

נתיבות- 0527665330

רכסים- 0556706923

רעננה- 0548456050

תל ציון- 0527144551

משנה
ברורה

אבן העזר

סימן
ב

ניתן להשיג בבית המחבר ובחנויות הספרים

לפרטים - 0527680034

למשלוח בכל הארץ דרך הדואר

05331-05347

וארטיס לפרשת וישב

לז ב. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. אומר רש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף. וביאורו: דהנה איתא בתורה ועבדום ועינו אותם 400 שנה, ובסוף עבדו רק 210. יש ע"כ בחז"ל 2 תשובות. א. שחישוב שנות העבדות התחיל משנולד יצחק וא"כ עברו 400 שנה. ב. קושי השיעבוד השלים את הגזירה, היינו שבאיכות עבדו 400 שנה אפי' שבכמות היו רק 210. והנה יש קושייה בחז"ל איך נענש יוסף הרי הוא היה פחות מבן כ' שנים ואינו בר עונשין. ותירצו ע"פ התרגום וישב לו ג שיוסף היה בן זקונים היינו חכם. לכך נענש אפי' שהיה פחות מ-20 משום שבאיכות הוא היה נחשב כבן 210. כעת הפסוקים מוסברים יפה. ביקש יעקב ליישב בשלוה-משום שס"ל שהולכים בתר איכות וא"כ הוא לא צריך להיות בגלות כעת, אלא מספיקה הגלות שהיו 210 שנה במצרים שהם נחשבים כמו גלות של 400 שנה, דבאיכות ה- 210 האלו הם 400. מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף, כי אם מחשבים לפי הכמות בלי להתייחס לאיכות אז יוסף לא אמור להיענש כי הוא מתחת גיל 20, אבל מכיוון שיעקב ביקש ליישב בשלוה סימן שסבר שאוליין בתר האיכות, א"כ באיכות יוסף כבר בן 20, ולכן מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף. מהרש"ם.

לז ד. ולא יכלו דברו לשלום. הגאון מקשה מה זה הנוסח דברו לשלום למה לא כתוב שלום. י"ל ע"פ ברכות סד. הנפטר מחברו ליאמר לו כך בשלום אלא לך לשלום, שהרי יתרו אמר למשה לך לשלום והצליח. ודוד אמר לאבשלום לך בשלום ונתלה. וזמ"ש שהשבטים שנאו את יוסף, ולא יכלו לומר לו לך לשלום. (ומדוקדק שבפגישת יוסף עם אחיו לקמן כתוב וישאל להם לשלום משום שהוא לא שמר להם טינה, לכן אמר לשלום. וכן: ואתם עלו לשלום).

לז י. הבוא נבוא וגו' להשתחוות לך ארצה. איתא בברכות לד: ת"ר השתחוה זה פישוט ידיים ורגלים. שנאמר להשתחוות לך ארצה. והקשו למה לא הביאו ראיה מקרא לעיל לג' וישתחו ארצה שבע פעמים. ותיירץ בליקוטי שושנים' ששם כתוב שהשתחוה ארצה, והיינו שכן עשה. אבל אנו לא יודעין מה קורה במקום שסתם אמר להשתחוות, האם יש דין שם ארצה והיינו פישוט ידיים? וע"ז הגמ' מביאה ראיה מכאן שיוסף אמר סתם, הנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי, ויעקב ענה הבוא נבוא אני וכו' להשתחוות לך ארצה. ש"מ שסתם השתחוה זה ארצה והיינו בפישוט ידיים ורגלים.

לז יא. ויקנאו בו אחיו. למה רק כעת קנאו בו, ואילו בחלום לא נתמלא בפסוק ח' לא נאמר ויקנאו בו אלא רק ששנאו אותו. י"ל, אומר האלשי"ך, שבתחילה זלזלו בחלומותיו וחשבו שזה מה שחושב ביום, אבל כעת כשראו שהוא חולם גם על השמש והירח שגם אבא ואמא שלו ישתחו לו, כאן הם אמרו בוודאי הוא לא חשב ע"כ ביום ויש משהו בדבריו, אז כבר קנאו בו.

לז יז. ויאמר האיש נסעו מזה. ובמד"ר ממידותיו של מקום. מה הכוונה נסעו ממידותיו של הקב"ה? אומר ר' העשל: במדרש מבואר, שהשבטים התנכלו אל יוסף להמיתו, מפני שהם ראו ברוח הקודש שעתיד לצאת ממנו ירבעם בן נבט שעתיד להחטיא את ישראל, הגדלה ביות עשרת השבטים - השואה הרוחנית הגדולה ביותר שהיתה בהיסטוריה של כלל ישראל, והם דנו אותו על שם העתיד. ומה הן מידותיו של הקב"ה? כתוב אצל ישמעאל (בראשית כא, יז), שהמלאך אמר להגר: אל תיראי כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם. ואומר רש"י: לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת מוסגרים ואומרים: מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר. והוא משיבם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק, אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וכיון שהשבטים לא דנו את יוסף באשר הוא שם - לפי מעשיו עכשיו, אלא על שם העתיד, לפיכך הם נסעו ממידותיו של הקב"ה.

לז י. ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותנה. וברש"י: הסיעו עצמן מן האחוה. ברש"י מבואר שהנסיעה לדותן היתה בשביל ללכת מהאחוה, מה הקשר? וי"ל שכיוון שאביו שלחו לשכם (לז יג) אז שם הם לא יוכלו להזיק לו כי הוא שליח מצווה (כיבוד אב) ושלוחי מצווה אינם ניזוקים. לכן

הלכו לדותן ששם הוא לא שליח מצווה ויהיה אפשר להזיק לו. וזאת היתה מטרת הנסיעה לדותן שיוכלו להזיק לו, וא"כ מובן שנסעו מהאחוה, היינו מהאחבת אחים. דברי אברהם.

לז כא. וישמע ראובן ויצליהו מידם. איתא בחז"ל דאילו ידע ראובן שהכתוב יכתוב עליו וישמע ראובן היה נושא לו כתפו ומביאו לאביו. ויש להקשות מה טעם באמת לא עשה כן, ואם לא יכל אז למה כתוב אילו היה יודע שהכתוב יכתוב עליו הרי לא יכול גם אם רוצה? וי"ל שהנה אמרו חז"ל וישמע ראובן שמע שרוח הקודש אומרת נראה מה יהיו חלומותיו, וכיוון ששמע כך הצילו, שמצא שראובן חשב שגם אחיו שמעו את הבת קול ובכ"א ס"ל שאין משגיחים בבת קול לכן לא הביאו על כתפו לאביו מפחד אחיו, אבל אילו ידע שהתורה תכתוב עליו וישמע ראובן היינו שרק ראובן שמע, מיד היה מנשאו על כתפו כי לא היה פוחד מאחיו כי היה אומר להם שנאמר בבת קול. ואצרות התורה.

לז כד. והבור ריק אין בו מים. אומרים חז"ל אבל נחשים ועקרבין יש בו. מקשים העולם א"כ מה הצלה יש כאן הרי זה ממש מיתה לזרוק אדם לבור מלא נחשים ועקרבין. וי"ל דהנה השבטים דנו את יוסף כדן מורד במלכות יהודה כי חלם שימלוך והמלוכה נתונה ליהודה, ולכאורה קשה מה הוא אשם הא זה מה שהוא חלם: אלא יש חלק בין חלום שחולם מעצמו לחלום שחולם ע"י מלאך (ברכות נה) השבטים ידעו שחלם אבל אולי זה פרי מוחו, אלא שאמרו חז"ל בברכות סב. שהצנוע בבית הכסא ניצל מנחשים ועקרבין, וחלומותיו מיושבים עליו, והיינו שחלומותיו ע"י מלאך, וא"כ אמר ראובן ממי"א אם הוא חולם מפרי מוחו אז אדרבה נגזר דינו למוות ע"י הנחשים, אבל אם חולם ע"י מלאך סימן שהוא חולם חלום אמת והוא צנוע בביה"כ וא"כ הוא גם אמור להינצל מהנחשים והעקרבין. מלבי"ם

לז כד. והבור ריק אין בו מים. שבת כב. נחשים ועקרבין יש בו. אפשר לבאר זאת ע"פ בבא בתרא ד. שדורש שם על הפסוק (מלכים א ח, ט): אין בארון רק שני לוחות אבנים, מאי אין בארון רק? מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ספר תורה שמונח בארון, ומבאר המלבי"ם (שם) איך המיעוט הכפול משמע ריבוי: שהמיעוט השני אינו מיעוט של עיקר הדבר אלא מיעוט מהמיעוט האמור, דהיינו שלא קוראים את הפסוק: אין בארון, רק שני לוחות אבנים - שאותם יש בארון, אלא קוראים את הפסוק: אין בארון רק שני לוחות אבנים אלא יש עוד דברים. ועפ"ז אפשר לבאר גם כאן על דרך זו: והבור רק כתוב חסר, בלי יו"ד, ואפשר לקרוא את זה גם במשמעות 'רק' דהיינו מיעוט, וכאילו יש כאן מיעוט אחר מיעוט 'רק' ויאין, וממילא קוראים את הפסוק: והבור ריק אין בו מים - שרק אין בו מים אבל דברים אחרים יש בו. רבי אליהו דיסקין.

לז כז. ויאמר יהודה וגו' כי אחינו בשרנו הוא. יל"ע הא יוסף היה אחיהם רק מאבא, והאבא נותן רק את הגידים והעצמות, והאמא את הבשר, אז למה אמר אחינו בשרנו? (וכן אמר ליעקב אך עצמי ובשרי אתה, אומר שם הגאון שכוונתו היתה שהוא קרובו גם מצד האבא-נחור, וגם מצד האמא-רבקה). וי"ל לפי התרגום יונתן שכותב שלא היה היתה מעוברת ביוסף, ובקשה רחמים שלא תהא רחל פחותה מהשפחות, בא מלאך והחליף את העוברים מרחל (דינה) ללאה (יוסף), א"כ הוא גם בשרנו מאמא. רבי יעקב המבורגר.

לז ל. הילד ואני אנה אני בא. פרש"י שהטעם שהאבא לא היה במכירה מפני שהיה עסוק בתעניתו על שביבלב יצועי אביו. ויש להבין מה טעם רק כעת הוא נזכר להתחרט על אירוע כה ישן? וי"ל שמצינו בחז"ל (שבת פט: ומד"ר במדבר יח ד) שאין ב"ד של מעלה מענישים אדם פחות מגיל עשרים. והנה כעת רואה ראובן שהאחים מבקשים לעונשו ולהורגו למרות שהיה בן 17 אמר ראובן אז אני גם צריך להיענש על חטא שהייתי צעיר ובלבלי יצועי אבי, לכן באותו הזמן ישב בשקו ותעניתו, וזה מה שאמר הכתוב הילד איננו - והיינו למרות שהוא ילד הוא נענש. ואני אנה אני בא - והיינו שגם אני צריך להענש ע"כ. זרע אברהם.

לז י. וימת גם אותו. בסנהדרין ילפינן דמיתת ער ואונן היתה בלי רשום. ויש להקשות מנלן, אולי

הקב"ה עשה שימותו בנפילה מהגג, או ע"י אדם וכדו? וי"ל דמצינו שיהודה לא נתנו לשילה בנו מחשש שמא ימות גם הוא כאחיו דקטלנית היא, והנה מצינו ביבמות דרך במת מחולי והיינו ללא רשום אמרינן דקטלנית היא (למ"ד מעיין גורם), לכן מוכרח דער ואונן מתו ללא רשום. ליקוטי שושנים.

לח יח. ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך. למה ביקשה דיוקא את הערבון הזה? וי"ל, אומר החת"ס ע"פ הראשונים שאומרים שקודם מתן תורה היה שייך יבום גם ע"י אבי המת, וזה מה שרצתה תמר שיהודה יקח אותה בתורת יבום, כיוון שמת בעלה. אך ידוע הדין שמלך אינו מיבם, ויהודה היה מלך. אולם רש"י לעיל על הפסוק וירד יהודה מאחיו, אומר רש"י ירד מגדולתו, היינו שירד מממלכתו, והסתפקה תמר האם נפסק ממנו דין מלך וחייב ביבום. או שעדיין שם מלך עליו. מה עשתה תמר, בקשה ממנו את חותמו ומטהו, והיא ידעה שקי"ל שלחדיט אסור להשתמש בשרביטו של מלך, ואם הוא לא היה סמל דס"ל שאין לו דין מלך, וממילא הוא יתחייב ביבום. ובאמת כשנתן לה היא הסכימה להתיבם.

לח כה. היא מוצאת והיא שלחה אל חמייה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. ותאמר הכר נא למי החותמות והפתילים והמטה האלה. איתא בחז"ל שדבר זה נעשה ע"י ב' שליחים. את הראשונים שלחה לומר לו, שתמר טוענת שהיא מעוברת מאותו אחד שהביא לה חפצים אישיים, והשלוח השני הביא לו את החפצים האישיים היינו את החותמות והפתילים. וראייתם היא מזה שכתוב פעמיים בפסוק אמירה. בתחילה לאמר ואח"כ ותאמר, שלכאורה קשה אם הכל היה שליחות אחת, היה צריך להיות כתוב היא שלחה אל חמייה לאמר הכר נא החותמת ולאיש אשר אלה לו אנכי הרה, אלא ש"מ שזה נעשה ע"י ב' שליחים. ולפי"ז אומר המהר"ל יובן מה שמקשים כולם מה הגדלות של תמר הרי היא גילתה לעיני כל שהיא מעוברת ליהודה כי אמרה לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, וכן מה הגדלות של יהודה שהורה, הרי כל העולם ראה שהיא מעוברת לו. אלא י"ל שזה נעשה ע"י ב' שליחים ואף אחד לא ידע על השני רק יהודה ותמר.

לט י. ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. וברש"י להיות עמה בעוה"ב. הגמ' ביומא לה: אומרת שכולם חייבים ללמוד תורה. ואם יאמר עני הייתי יאמרו לו כלום היית עני יותר מהלל, שעמל בתורה בשלג. ובעשרי אומרים לו כראב"ח וכו' ולמד תורה. וברשע אומרים לו כלום טרוד היית מיוסף בסיפור עם אשת פוטיפר. וקשה הא לא כתוב שיוסף למד תורה. ועוד הרי יוסף התגלתה לו דמות דיוקן אביו, משמע דבלא"ה אולי כן היה נכשל. וי"ל דאיתא בירושלמי שקלים סוף פ"ב שאדם הרוצה ללמוד תורה שקיבל מרבו יצייר לעצמו דמות דיוקן רבו שלימדו תורה ועי"ז יוכל להבין הדברים. וזה מה שהיה עם יוסף. הוא לא רצה לחטוא, ואז כדי לברוח מהחטא הוא צייר לעצמו את רבו שזה היה אביו שלמד עמו ועי"ז זכה להינצל. ומתורצות ב' השאלות.

פרק מ במעשה של שר המשקים ושר האופים. יש להתבונן במעשה שהיה עם שר האופים לכאורה. מיותר, שהרי די במה שהיה בתחילה ששר המשקים חלם, ויוסף פתר לו שיחיה, ועי"כ שניצל באה ההרוחה ליוסף שהמליץ עליו לפרעה. ויש לבאר בהקדם מעשה שמסופר על הרב מפונביז' שנסע פעם במטוס, והמטוס הלטטל וכל יושביו נכנסו לחרדה גדולה, קם הרב והבטיח שאם כל אחד יתחייב ליתן עשרת אלפים דולר לשיבה כולם ינצלו, ואכן כולם הבטיחו והמטוס הגיע בשלום ליעדו. לאחמ"כ ניגש אדם לפונביצ'ער רב ונישק את ידיו בהתרגשות והחל לקלס אותו שיש לו רוח"ק וכו'צ"ב, אמר לו הפונביצ'ער רב שאין פה מעשה ניסים ולא רוח"ק אלא פשוט עשיתי חשבון פשוט דממ"א אם המטוס יפול כולם ימותו ובין כך לא ישנה כלום מה שאמרת, ואם יינצל נרויה מלונים לשיבה. ומובן לפי"ז דבפתרון של שר המשקים לא לקח יוסף שום הימור כיון דממ"א אם ינצל, יודה לו ויזכירו לפני פרעה, ואם ימותו לא משנה כלום מה שאמר לו, וכל הגדולה היתה בפתרון לשר האופים שפתר לו שימות, ואם היה חי היה כועס על יוסף, ובאמת יעו"י ברמב"ן (מ"י ז') שאילו היה שר האופים ינצל היה הורג את יוסף, ונמצא שכל הגדולה היתה בפתרון לשר האופים.

ב"ק סוף פרק הכנוס. הניח חנווני נרו מבחוץ חייב, ורבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור. ידועה הקושיא מדוע רבי לא הזכיר במשניות כלל וכלל את דיני חנוכה אלא רק כאן ברמז? וי"ל בזה דהנה מציונו בשבת נו. רבי דאני מדוד מהפך ודרש בוכותיה. והנה מלכות בית חשמונאי לקחו את המלכות מבית דוד ורבי שבא מבית דוד הקפיד בזה כמבואר בסוף הוריות שרבי הקפיד על המזלזלים בכבוד אבותיו, וא"כ אפשר שלכן לא הזכיר את מעשה הנס, אך וודאי שלא חלק על מצווה זו לכן הזכירה ברמז. שו"ת בית נפתלי סימן כח.

שבת כא: אמר רב כהנא. נר חנוכה שהדליקה למעלה מעשרים אמה פסולה. ואמר רב כהנא מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור ריק אינו יודע שאין בו מים? ומה ת"ל אין בו מים אבל נחשים ועקרבים יש בו. ורביס נתקשו מה הקשר בין שתי המימרות? עו"ק דהנה ראובן ביקש להציל את יוסף בהשלכתו אל הבור למען הציל אותו מידם. ולפי רבי כהנא הוא זרק אותו לנחשים ועקרבים וא"כ זה לא נקרא הצלה, ובפרט לפי מה שכתוב ביבמות קכא. שהנופל לבור של נחשים ועקרבים מתירים את אשתו להינשא? וי"ל ליישב כל זה ע"פ מה דאיתא בתמיד כח: ואפשר שם ד"ה צבר החללים. דלא מיקרי השלכה פחות מעשרים אמות. לפי"ז אומר רבי מאיר שפירא מלובלין, הנה אצל יוסף כתוב וישליכוהו הבור, ואם כתוב השלכה זה בהכרח יותר מעשרים אמות כמבואר בתמיד. והנה למעלה מעשרים אמה אין העין שולטת, כך אומר רב כהנא לגבי נר חנוכה, ולכך ראובן לא ידע שיש שם נחשים ועקרבים, לכן רצה שישליכוהו להצלתו (וי"ל שהשליכו ע"י חבל בכדי שימות מרע זה גרמא, ועוד שראובן יוכל להצילו אח"כ). וזה הטעם לסמיכות שתי המימרות של רב כהנא.

שבת כא: כבתה אין זקוק לה. הקשה האבני נור הא מכיוון שיש דין חצי שעה מדוע כבתה אין זקוק לה, שידליק לפרסום הנס שזה מטרת ההדלקה! ותיירץ הנה מציונו שמזבח מפקיע טומאה, והיינו דבר טמא שעלה על המזבח נטהר. זבחים מג: ממילא מקשה האבני נור מה הבעיה שלא נשאר לחשמונאים שמן טהור, שיקחו שמן טמא וישימו במזורה וממילא זה יטהר! וי"ל שאמנם זה נכון שזה טהור, אבל להשים לכתחילה אסור, וכל הבעיה היא רגע ההנחה במנורה. וא"כ הנס שהיה לחשמונאים הוא רק לצורך הרגע הראשון שמניח על המנורה. ולכך כבתה אין זקוק לה, כי רגע ההדלקה זה עיקר הזכר לנס, אבל אח"כ זה כבר לא זכר לנס כי מה שקרה אח"כ לא הוצרך לנס.

שבת כא: אמר רב פתילות ושמים שאין מדליקים בהם בשבת מדליקים בחנוכה, א"ר ירמיה מ"ט דרב, קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. אמרוה רבנן, קמיה דאביי משמיה דרבי ירמיה ולא קיבלה, כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי יוחנן וקיבלה. יש להקשות מדוע כשאמרו לאביי משום רבי ירמיה הוא לא קיבל, ורק כשאמרו בשם רבי יוחנן הוא קיבל? אומר רבי יצחק ירוחם דיסקין הנה הכלל במצווה שעל האדם לעשות את המצווה בידיים ולא שתיעשה מאליה. וא"כ המחלוקת אם 'כבתה זקוק לה' או לא תלויה היא במחלוקת האם 'אשו משום חציו' או 'אשו משום ממונו' ולשיטה ד'אשו משום ממונו' רק תחילת ההדלקה הוא מצוה, ולאחמ"כ אין כאן מצוה כי זה נעשה ממילא, ולכך ברור שכבתה אין זקוק לה. אבל לשיטה ד'אשו משום חציו' א"כ כל הזמן זה נחשב כפעולה שלו בידיים ולכך כבתה אינה זקוק לה. לפי"ז כאן סבר אביי שהיה צריך להיות כבתה זקוק לה, כי ההלכה היא אביי יוחנן שאשו משום חציו. לכך כששמע מרבי ירמיה לא קיבל כי אין הלכה כן. אבל כששמע מרבי יוחנן דהוא מרא דשמעתתיה של אשו משום חציו וגם הוא ס"ל כבתה אין זקוק לה אז הוא קיבל.

שם. תרוץ נוסף מובא בבית יצחק: שאביי בתחילה לא רצה לקבל את התרוץ הזה, משום שחשש שישתמש לאורה לאחר שיעבור שיעור זמן הדלקה, והיינו חצי שעה, ואז מותר להשתמש לאורה ויש חשש שמא יטה. אך לאחר שהוא שמע זאת בשם רבי יוחנן הסובר שעצי סוכה אסור להסיקם ביום שמיני שאחרי הסוכות, משום שהוא מוקצה מחמת היום שעבר משום שהיה ראוי למצוותו. (כן מבואר בתוס' בביצה ל: ד"ה עד) אי"כ גם כאן הנה הוא מוקצה ואסור להשתמש בשמן שנשאר לאורה וא"כ אין כאן בעיה שמא יטה.

שבת כא: אמר רבי יהודה חנוני שהדליק נר חנוכה בחוץ והזיק פטור החנוני ולחכמים חייב. והקשה החת"ס מדוע נחלקו רק בחנוני ולא בבעה"ב? וי"ל שנחלקו בדין מצווה מן המובחר, האם זה נקרא עושה ברשות מצווה או לא. והנה כשבעה"ב מדליק בחוץ לכו"ע פטור כי זה מקומו ועושה ברשות מצווה. משא"כ חנווני שכולם נכנסים לחנותו הוא יכול היה להדליק בפנים, כי יש פרסומי ניסא גם בפנים, ומה שמדליק בחוץ הוא להידור מצווה, ובהידור מצווה נחלקו ר"י ורבנן אי הוי ברשות מצווה. אבל בעה"ב שעיקר מקומו בחוץ פטור לכו"ע.

שבת כג. אמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס. ומעין זה אמרו על מקרא מגילה וד' כוסות, שנשים חייבות משום שהיו באותו הנס. והקשה ע"כ החנות יאיר מדוע צריך לטעם הזה, הא בלא"ה יש כאן הוראה של רבנן בגי' דברים האלו, ויש לאו דלא תסור כמבואר שם בגמ' ונשים צריכות להיות חייבות בדבר משום שיש בו לאו של לא תסור, ותיירץ ע"כ האדר"ת הנה בעל גי' השמועות האלו שנשים חייבות בגי' דברים האלו משום שהיו באותו הנס הוא רבי יהושע בן לוי, והרי שיטתו שבהם מו. שאין מברכים כל שבעה על לולב מפני שהוא דרבנן, חזינן דס"ל דאין לאו דלא תסור דרבנן, ולכך הוצרך להגיע לטעם שאף הן היו באותו הנס. **ולפי"ז יובן** מה ששואלים על הרמב"ם למה בשום מקום לא הזכיר הטעם של אף הן היו באותו הנס, כי מאחר שהרמב"ם סובר שיש לא תסור במצוה דרבנן, שוב אין לנו צורך בסברת 'אף הם היו באותו הנס'.

ירושלמי חגיגה ב ב. כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. הטעם שכתבו על קרן השור. וי"ל דהנה מציונו בנוקד שור, בשן ורגל לא נשתנה דין עכו"ם מישראל. ורק בקרן שנאמר שור רעהו חילקה התורה בין עכו"ם לישראל. (ועוד שמציונו בב"ק לח. שמלכות רומי בקשה לעקור את התורה משום הדין הזה שאם שור רעהו אמר רחמנא אז למה שור של כנעני שנחם חייב.) לכן בקשו היוונים שיכתבו על קרן השור שבוה ניכר ההבדל בין ישראל לעכו"ם, ושמ יהיה כתוב שאין חלק באלוקי ישראל וממילא דינם שווה. בני ישיכר.

על הניסים: ולהעבירם מחוקי רצונך. הנה היוונים גזרו גי' גזירות על ישראל. שבת מילה וחודש. ובשלושת המצוות האלו מציונו שנקראו חק. לגבי חודש נאמר כי חוק הוא לישראל. (תהילים פא) ולגבי שבת חק ומשפט (שמות טו). ולגבי מילה ג"כ נאמר חוק (ע"פ הוזהר בשמות שם). טל השמים.

על הניסים: טמאים ביד טהורים. הקשה ע"כ הרב אלישיב מה הרבותא בזה שנמסרו טמאים ביד טהורים! וי"ל ע"פ המבואר במעילה יז. שיש מעלה שנס נעשה ע"י כשר ולא ע"י שד וכדו'.

על הניסים: מסיים וקבעו שמונת ימי החנוכה אלו וגוי. מה הטעם בחנוכה מסיימים בלשון וקבעו שמונת ימי וכו'. ואילו בפורים מסיימים ותלו אותו ואת בניו על העץ. הרי היה אפשר גם בפורים לסיים וקבעו ימים אלו להודות, וכן להיפך, בחנוכה אפשר היה לסיים והשמידו את כל היוונים, כבפורים. תירץ ע"כ רבי שלמה זלמן אוירבך דבין בתוכה ובין בפורים מזכירים בסיום על הניסים את מטרת הגזירה. ולכן, בחנוכה שהמטרה הייתה להשכיחם תורתך, אז מסיימים שלא רק שלא השכיחו אלא עוד חכמים תיקנו הלכות חדשות והיינו וקבעו שמונת וכו'. אבל בפורים שמטרת המן היתה להשמיד, אז הנס שבסוף הוא נשמד.

הטעם שבעל הניסים' לא מזכירים נס פך השמן רבי חיים קניבסקי מקשה הרי כל החנוכה זה זכר לנס פך השמן ומה הטעם שלא מזכירים נס פך השמן בעל הניסים. י"ל, אומר הגר"ח, הנה המשנ"ב ריח' אומר שהעובר במקום שנעשה לאביו נס אומר ברוך שעשה לאבי נס במקום הזה, וזה רק אם נולד אחרי הנס, אבל אם נולד לפני הנס אינו יכול לברך. והטעם הזה, משום שאינו יכול להודות על דבר שלא נהיה לו מזה שום רווח. ורק אם נולד אחרי, אז אם אביו היה מת הוא לא היה נולד. וממילא אומר רבי חיים, שמנס פך השמן אין לנו שום רווח לכך א"א להודות ע"כ.

בפיט יוונים נקבצו עלי וכו' ומנותר קנקנים. בביאור המילה 'ומנותר' י"ל ע"פ תוס שבת כא: שהקשה מנלן השמן לא נטמא, אולי הסיטו את פך השמן ושמן נטמא בהיסט! ומתוך ה'הוסיף' שהפך נמצא קבור בתוך הקרקע, ולכך לא חיששן שהנכרי הסיט את פך השמן. ולפי"ז מובן מה זה ומנותר קנקנים, שהכוונה

שהקנקן נותר במקום שלו והוא לא הוזז משם. ולפי"ז יובן ג"כ מה הוצרכו שמן טהור שלא נגעו בו יוונים, הרי משקין של בית המקדש לא נטמאים בהיסט אא"כ יצאו מחוץ למקדש, ואילו זה היה טמון בתוך הקרקע היה חשש שמא יצא מהמקדש על ידם וחזר שוב ואז זה טמא, וכאן ידעו שזה לא יצא מהמקדש כי זה היה טמון באדמה ובוודאי לא יצא ונכנס וא"כ זה וודאי טהור. הרא"ש טויבש שבת כא.

חקירות ונידונים קצרים מענייני חנוכה

ידועה החקירה של הרב מפוניבז' הנה נפסק שאם יש לו נר אחד בער"ש לנר חנוכה או לנר שבת, דינא הוא דנר שבת עדיף משום שלום בית. והנה נפסק בשו"ע תרע"א שעל נר חנוכה מוכר את כסותו, ולנר שבת לא מוכר את כסותו, והנה אם הגיע שבת ואין בידו כסף, אם ימכור כסותו לנר חנוכה ייצא שלבסוף לא יצטרך להדליק נר חנוכה כי שבת עדיף, א"כ מה יעשה ימכור או לא ימכור. וביאור הספק כיוון שלבסוף הוא יצטרך להדליק את הנר בתוך נר שבת א"כ הרי עבור נר שבת אין לו למכור כסותו. וי"ל שהשבת הוא נקרא כאילו אריה שיושב ע"ז, ומיד יקח את זה, וממילא פשיטא שלא ימכור.

בטעם שאסור להשתמש לאורה של המנורה: כתבו הראשונים דהטעם שאסור להשתמש לאורה כי דינה כמנורה שאין משתמשים בה כלל, והקשה ע"כ האמרי אמת לשיטה שקול מראה וריח אין בו משום מעילה א"כ למה אסור להשתמש לאורה? ותיירץ שכיוון שירות חנוכה דלקו בנס ואז היה אסור להנות מהם כי אין נהנים ממעשה ניסים לכך תיקנו כן מכאן ולהבא שלא יהנה מהם. (ועיין בעניין זה ברמב"ן ובר"ן שבת כב. ובתוס' סוכה גג. על הא דאשיה בודקת לאור המנורה. ובט"ז ומג"א תרע"ג דנחלקו אי האיסור הוא ביזוי מצווה או הנאה מהקדש. ובשער המלך הלכות יו"ט ה. ובערוך לנר ושפ"א סוכה גג. ובחכמת שלמה תרע"ג. ובאמרי אמת ליקוטים לשבת כא: ובנפש יונתן מקץ חנוכה יז.)

הנה נר אחד הוא חובה בכל יום, ושאר הנרות הם הידור. יש לחקור האם הדלקת שאר הנרות הוי מצווה נפרדת או מצווה אחת גדולה. נפק"מ כשלא ברך על הנר הראשון האם יכול לברך על ההידור כי זה מצווה נפרדת, או כיוון שכבר קיים את המצוה לא מברך, ואם אכן כבה אחרי הנר הראשון האם זקוק להדליק עוד פעם או שכיוון שכבר גזמן להדליק יש את הדין כבתה אין זקוק לה. דנו בזה שו"ת רע"א תנינא יג. פלוגתת המשנ"ב תרעא א והאוי"ש חנוכה ד יב. אם חייב למכור כסותו בשביל הנרות הנוספים. תשובת הרמב"ם רכב. פלוגתת הגר"ע והרמ"א תרעד א האם מותר להדליק נר הידור מנר קמא. שפת אמת שבת כא. סוד"ה תיר'. כ"ט"ס אוח קלה. בית הלוי ב מז א. מקראי קודש ח"ג ס"ל. שו"ת גליה מסכתא או"ח ו.

הכין נרות שעווה להדליק, ופתאום נזדמן לו שמן זית המהודד יותר משערי הידור, או אין מעבירין על המצווה עדיף. עיין בשד"י תשובה תרעא א. חכם עב סימן מה. גמ' מנחות סד. דבינא דשטח כחושה והגיע שמינה ישחוט השמינה אף בשבת ואף שע"ז הוא מעביר על החטאת הראשונה. מנחת אריאל מנחות עמוד תקיט. שואל ומשיב תנינא ג צד. שדה חמד חליצה סא ה. חלקת יואב או"ח לא.

מה הטעם שלנר חנוכה צריך למכור כסותו בשונה מכל המצוות שמונת להוציא רק עד חומש מנכסיו. בית הלוי עה"ת ענייני חנוכה. חידושי הרי"ם שבת כא:.. קובץ בית אהרן וישראל קטז עמוד לח. אבני"ז או"ח תקא ג. חלקת יואב דיני אונוס ענף ז. מהרי"ם שיק או"ח שלא.

אם ביום ג יש לו רק ב נרות האם ידליק רק אחד כי אין לו שלוש. אע"פ ידליק שנים כי יש לו שנים. פלוגתא מפורסמת על פה המשנ"ב תרעא ה אבי עזרי חנוכה. וע"ע בריטב"א ור"ן שבת כא:.. וברע"א שו"ת תנינא קכה. הגי' הגר"א תרעא ב. ובבית הלוי עה"ת חנוכה ד"ה בגמ' ח"א. ובכתב סופר או"ח קלה.

מעשה שהיה בנר רביעי של חנוכה בישיבת לוצרן בשו"ץ. שני בחורים העמידו את החנוכיה שלהם זה לצד זה. אחד הכין תשע כוסיות עם השמש, ואחד הכין רק ארבע. מסיבה בלתי צפויה שתי החנוכיות נפלו, חלק מהכוסיות נשברו והשאר נשארו שלמים, נשאלת השאלה האם אומרים כל דפריש מרובה פריש ובעל התשע נוטל כל השלמים, או שחולקתם ביניהם לפי חשבון יחסי. שאלה כעין זאת נמצאת ברמ"א חושן משפט רצב י. ובשו"ץ שם ס"ק כח. חלק מהדברים מרבי יעקב אריאל, ורבי דוד פישוף

בפרשה יוסף נמכר לישמעלים סוחרים בשמים. קצת מהלכות ריח מהספר וזאת הברכה ועוד.

איסור להנות מריח עד שיברך. **כשמקור** הריח הוא עץ מברך עצי בשמים, ואם הוא מעשב מברך עשבי בשמים, על ספק מברך מיני בשמים, הדברים נאמרו גם על ריח הנזול שמופק מעץ מברך עצי ומעשב מברך עשבי.

הנהגה מריח של פרי המיועד לאכילה כגון אתרוג (מלבד סוכות שמיועד למצוותו ואין לברך על ריחו) ושאר פירות שנטלים בשביל להריח ואפי' מה שלא גודל על העץ כגון מילון מברך הנותן ריח טוב בפירות. ומברך על **פירות** הנותנים ריח רק אם זה ריח חזק שנהנה ממנו, אבל אם צריך להתאמץ ולקרב לאפו בשביל להריח אינו מברך על פרי.

קניינן וציפורן מברך מיני בשמים. **ביושם** שמקורו מהחי ולא מהצומח מברך מיני בשמים.

שמן הנוסף מעץ אפרסמון כשחותכים אותו מברך בורא שמן ערב.

ברך שהכל או מיני בשמים על הכל יצא בדיעבד, אך עצי על עשב ולהפך לא יצא ידי"ח וצריך לשוב לברך.

ריח סינטטי היינו שמופק ע"י חומר כימי מחומרים שאינם מריחים מחלוקת האם מברך מיני או לא מברך כלל.

בקדימה הדין כברכות הפירות דהיינו עץ קודם לאדמה, וחביב קודם, ומקדים מה שאוכל לברכת הריח.

ביושם מטרה אוויר וסבון וכן חומרי כביסה כמרקך וכדו' **שנועדו להעביר ריח רע** אינו מברך עליהם. ואם קנה אותם למטרה להריח נחלקו בזה הפוסקים וספק להקל.

העומד לסחורה אין מברכים עליו.

עשב או עץ מריח שמחובר אם מיועד למכירה לריח אין לברך עליהם עד שנוטלים בידו, ובגודל לנוי ביום חול מברך כשהנה מהם.

ריח שאין לו עיקר כגון שנקלט בכלי כשהיה מונח וכעת נגמר הדבר הנותן ריח, אין לברך עליו, והדברים אומרים גם לגבי תמציות תה שהפרי המריח נבלע בו לגמרי הוי כאין לו עיקר ופטור מלברך.

בשמים אשר ערלה ושל נשים (שהתניחו לאישה מסוימת) מברך להנות מהם.

על טבק לא מברך.

על ביושם שעשוי מחומר טבעי מברך. ובסנטטי מחלוקת.

אסור להתפלל במקום שיש ריח רע ורבים מהפוסקים התירו לפרו בשמים כדי להעביר ריח רע ושירי להתפלל וכך נהג למעשה פעם רבי עובדיה יוסף בבית מדרשו היה לו ריח רע והוא לקח משהו ושרף אותו ועי"ז לא הרגישו בריח רע והורה להתפלל.

קצת הלכות לחנוכה מלוקט מספרי הפוסקים

מחצי שעה לפני ההדלקה אסור להתחיל בשינה, בתספורת, ברחיצה, בסעודה, בלימוד. ומקילים במלאכות שהרגילות להפסיק בהן באמצע, כהפירה וכתביה, שאז מותר להתחיל בחצי השעה שלפני ההדלקה. ולרש"י נהג גם בנשים. ולרב אלישיב והרב ואזנר אינו נהג בנשים.

נהגו להדליק בבגד עליון (כובע וחליפה). כן נהגו ונוהגים כל גדולי ישראל.

אפשר לברך ואח"כ להדליק הנר שאתו מדליק ולי"ה הפסק.

לא ידבר כלל עד שסיים להדליק הכל, וכן לא יענה אמן על ברכות אחרים (וי"א שאם ענה חוזר ומברך). וראוי להתפלל בשעת ההדלקה שה' יתן לו בנים ת"ח מאירים בתורה.

לכתחילה בני הבית היוצאים מבעה"ב צריכים להיות ע"י בהדלקת הנרות אבל אי"ז מעכב.

הדלקת השמש במקום שיש אור כל הזמן, מדינא אינו נצרך.

הדליק נר מיותר בטעות וגילה מיד יכבה את הנר האחרון שהדליק, אמנם כשהשאיר את הנר ייצא ידי"ח.

בחושי שני עמוד שכא': מי שהדליק נר חנוכה בחלון, ופתח התריס רק לאחר ההדלקה לא יצא ידי"ח וידליק שוב, כי הדלקה עושה מצווה, ובימים קרים עלול הדבר לקרות כיוון שקר כשהוא מדליק, ופוחת התריס רק לאחר ההדלקה, ולא יוצא ידי"ח. **המדליק בחלון** לכתחילה ידליק בצד ימין של החלון וא"כ בצד שמאל יש יותר פרסומי ניסא. הליכות שלמה.

אדם שיש לו חלון בשוה שרק הוא פונה לרה"ר ידליק שם, וכמובן יברך בחוץ.

הנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה כחצי שעה לאחר ההדלקה. איזה מלאכות זה כולל: תפירה כיבוס וכדו' אבל מלאכות המטבח שהותרו בחוה"מ התירו. והרב אלישיב אמר שכל מלאכה של הסחת דעת וזה כולל אפי' בישול טיגון, וה"ה ללחוץ על כפתור להפעלת מכונת כביסה, וכן קנייה במכולת, ראויה להחמיר. וה"ה כשנמצאת מחוץ לבית ובעלה מדליק בשבילה. אבל דבר קל כהכנת קפה מותר, וכן כשיש צורך גדול התירו. לגבי גברים הרב אלישיב ג"כ הביא שראוי להחמיר.

הנה כידוע בנר חנוכה נפסק שכבתה אפי' מיד אחרי ההדלקה אין זקוק לה, בשונה מנר שבת. אבל המשנ"ב מעורר בתרע"ג כז' שבערב שבת יש דעות שאם כבה לו נר חנוכה לפני שבת ידליק שוב. כי זמן ההדלקה הוא אחרי השקיעה והוא הרי הדליק קודם לכן עי"ש. ובתרע"ג ב' כתב עוד אופן שצריך להדליק שוב, אם הוא לא גמר עדיין להדליק הכל וכבה אחד הנרות.

ביום שישי ראוי להתפלל מנחה בצהרים כדי שלא יהיה תרתי דסתרי, אבל לא מעכב.

כשלא יכול להשאיר את המנורה ע"י הדלת כל השבת. יניח על המקום שבו נמצאת החנוכה איזה דבר היתר חשוב יותר מהאיסור, ואז זה יהיה בסיס לדבר המותר. והטלטול צריך להיות לצורך ההיתר, דהיינו שצריך את המקום שבו עומדת החנוכה, ואז שרי לטלטל את מקום החנוכה עם ההיתר שעליו.

אשה הנמצאת בבית"ח יוצאת ידי"ח מהדלקת בעלה בביתה. ומ"מ עדיף שתראה משהו שמדליק ולשמוע ממנו שעשה הנסים, או לברך שעשה הנסים על נרות דולקים. וכן אם מרשים בבית"ח יכולה להדליק קודם שבעלה הדליק בביתו ולברך כמבואר במ"ב תרע"ז טז. (וכשלא מרשים אסור להדליק, ותפ"ל משום גזל ואם הבעל לא נמצא בביתו והוא מדליק בבית החורים, לדעת הרבה מהפוסקים (רש"י ריש"א רח"ק) חייבת להדליק במקומה מעיקר הדין. והרב שטינמן והרב ואזנר פסקו שאינה צריכה להדליק. וכשלא יכולים להדליק נרות או כשלא מרשים בבית חולים או בית מלון וכדו' החזו"א התיר להדליק פנס (לא לדי כן אין בו חולת) מה מנורה חשמלית ויכול לברך ע"ז וכן פסק הרב אלישיב.

סופגניות אפי' כשקובע עליהם סעודה מברך מזונות ועל המחיה כיוון שזה מטוגן. וכשאוכלם באמצע הסעודה לא בסופה לא מברך עליהם.

שמן שנשאיר בתוך המנורה אסור להשתמש בו לצורכו. והשאירות מהכלי שבו שפכו לנרות מותר **האם נשים חייבות בהלל בחנוכה משום שאף הן היו באותו הנס?** הרב וואזנר ורבי חיים קניבסקי כותבים שחייבות. ואילו רבי שלמה זלמן כותב שפטורות כי ההודאה היא בהדלקת הנרות, ואילו ההלל הוא כמו הלל של יו"ט דפטורות משום דהוי הזמן גרמא. **שכח לומר על הניסים בש"ע** יאמר קודם יהיו לרצון הראשון והיינו אחרי המברך את עמו ישראל בשלום. יהי רצון שיעשה לנו ניסים וכו' בימי מתתיהו וגו'. רבי חיים קניבסקי.

כיוון שאסור להפיל גורלות אסור לשחק בסביבון בשבת באופן שאם יפול בצד מסויים יזכה בחפץ כל שהוא, אבל הסביבון לא מוקצה כי רוב תשמישו למשחק סתם שזה מותר לכתחילה. רנ"ק. **בחנוכה** יש דין שאסור לצום, אמנם אין דין לאכול בשר ולשתות יין כחג. חוט שני.

מצוות אמירת הלל בחנוכה הוא רק ביום. **כשאומר הלל** ועומד באמצע הפרק אינו מפסיק אלא לאמן דהקל הקדוש, ושומע תפילה, איש"ר, ואמן דאמירן בעלמא, וקדושה יאמר רק קדוש וכו', ברוך וכו', וימלך וכו'. כמו"כ המסיים יהללך יחד עם החזן יכול לומר אמן.

מותר ללכת לקברי צדיקים בחנוכה. אך לאבל לילך על קבר אביו נהגו ללכת לפני חנוכה

המשך הלכות שבת משבועות קודמים: בשבוע שעבר הבאנו דבתערובת אסור להוציא פסולת מתוך האוכל. מהו גדר תערובת

א. אין איסור בורר אלא במקום שנחשבים האוכל והפסולת מעורבים, ואז אסור לברור אפילו כאשר האוכל והפסולת ניכרים כל אחד בפני עצמו כיון שהם מעורבים, אבל באופן שניכר שהאוכל נפרד מן הפסולת, וכגון צלחת שיש בה תערובת בשר וכן יש בה עצמות, וניכר שהבשר נפרד ועומד לחוד מן העצמות

ואע"פ שהוא בסמך לחן, אין כאן איסור, אבל במקום שהם נראים לעין האדם כתערובת אסור לבוררם זה מזה ואע"פ שאין הם נוגעים ממש זה בזה. **ב.** ואם האוכל והפסולת ניכרים כל אחד בפני עצמו אלא שהם מעורבים, והפסולת עצמה ראויה ליאכל בשעת הדחק, וכגון תפוחים יפים המעורבים עם תפוחים שרקובים מעט ויכולים ליאכל בשעת הדחק, וגם קודם מעשה הברירה ניכר בתוך התערובת מה הם התפוחים היפים ומה הם הגרועים, יש להסתפק אם יש איסור בברירתם, ויש שמחמירים גם בזה שלא לברור אלא באופן המותר.

ג. פסולת המונחת על גבי אוכל ועל ידי זה היא מעורבת עם האוכל מפני שאינו יכול לטול את האוכל אלא אם יסלק את הפסולת שמעליו, אסור לסלק את הפסולת מעל גבי האוכל, אלא יושיט את ידו לתוך הכלי ויקח את האוכל לצורך אכילתו לאלתר.

ד. אוכל המונח בתוך פסולת והוא ניכר מאד בפני עצמו, וכגון ביצים המונחות בקדירה שיש בה מים או פירות וירקות שמונחים בקערה שיש בה מים וכדומה, אין זה נחשב לתערובת ומותר להוציא את המים או את הביצים והירקות והפירות בכל אופן שהוא ואפילו לצורך אחר זמן. מתוך מנחת איש לרבי אי"ש שפירא שליט"א

קצת מהלכות שביעית המצויות דיני פרחים בשביעית

האם יש קדושת שביעית בפרחים?

דין קדושת שביעית בפרחים מתחלק לשניים, פרחים העומדים רק לנוי ולא לריח אין בהם קדושת שביעית. פרחים שעיקר מטרת גידולם הוא לריח, מספק צריך לנהוג בהם קדושת שביעית. פרחים העומדים גם לריח נחלקו הפוסקים האם צריך לנהוג בהם קדושת שביעית, ומספק יש להחמיר.

האם יש איסור ספיחין בפרחים?

פרחים שיש בהם ריח כיון שצריך לחשוש בהם לקדושת שביעית, שייך בהם גם איסור ספיחין, אמנם רק פרחים חד שנתיים שיש לשתלם מידי שנה שייך בהם איסור זה, ולכן גם נזרעו פרחים כאלו בשביעית יש להחמיר ולהגות בהם כמי שאסורים באיסור ספיחין. לעומת זאת פרחים מצמח רב שנתי אף שיש בהם קדושת שביעית כאשר הם עומדים לריח, מכל מקום אין בהם איסור ספיחים, ואם פג ריחם בטלה מהם גם קדושת שביעית.

האם מותר לקנות פרחים במקום שאינו תחת השגחה מהודרת?

בפרחים ישנן כמה חששות שמחמתן ראוי לקנותם אך ורק במקום עם השגחה מהודרת. ונפרט החששות שישנם בפרחים: פרחים שיש בהם ריח אם נשתלו בשביעית יש חשש איסור ספיחין. פרחים מצמח רב שנתי אף שאין בהם איסור ספיחין, וכן פרחים שאין בהם ריח כלל אף שגם קדושת שביעית אין בהם, מכל מקום אסור לקנותם בשוק אצל מי שאינו נאמן על השביעית, וזאת מאחר שהזיל גזרו שלא לקנות מעם הארץ כל דבר שיש בו זיקת שביעית. מלבד זאת, נחלקו הפוסקים האם יש איסור להשתמש בישמור ונעבד' היינו כל דבר שנעברה בו עבירה של עבודה בשביעית, או ששמרוהו בעליו ולא הפקירו אותו כדן. ולהלכה בדברים שאין בהם צורך גדול לאדם יש להחמיר שלא להשתמש בגידולים שיש לחשוש שעבדו בהם או שמרו אותם שלא כדן בשביעית.

האם מותר להשקות פרחים הגדלים בחצר?

המגדל פרחים בחצר, אם עיקרם לריח והם בגידול חד שנתי שצריך לשתלם מידי שנה, גם אם צמחו מאליהם בשביעית יש בהם איסור ספיחין ואסור להשקותם כלל אם אף יתקלקלו מחמת מניעת המים מהם. דין זה נאמר גם לגבי צמחים הגדלים בעצי נקוב שאם יש בהם איסור ספיחין אסור להשקותם כלל.

אכן, צמח הגדל בעצי שאינו נקוב, גם אם הוא חד שנתי ועשוי לריח וצמח מאליו בשנה השביעית אין בו איסור ספיחין, וישנם אופנים שמותר להשקותם לצורך קיומם. פרחים המיועדים רק לנוי אין בהם איסור ספיחין כלל וישנם אופנים שמותר להשקותם לצורך קיומם.

האם מותר להכניס פרחי נוי לאגרסל כדי שיפתחו הניצנים?

פרחים שאין בהם חשש ספיחין מותר להכניסם לאגרסל עם מים אף אם ע"י כך יפתחו הניצנים.

האם מותר לקטוף פרחים שיש בהם קדושת שביעית ללא רשות הבעלים?

כל שיש בו קדושת שביעית הרי הוא הפקר אבל דבר שאין בו קדושת שביעית אינו הפקר, ולכן פרחים רב שנתיים למרות שאין בהם איסור ספיחין, אבל מאחר ונחלקו הפוסקים האם יש בהם קדושת שביעית לכן מספק אסור לקטוף אותם ללא רשות הבעלים. ערוך מתוך שיעורי רבי דוד שריבר שליט"א על שביעית.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה ומענייני חנוכה.

איסור הלבנת פנים: בסיפור של יהודה ותמר אומר רש"י לא רצתה הלבין פניו אמרה אם יודה מעצמו יודה ואם לאו ישרפנו ואל אלבין פניו, מכאן אמרו יודה לאדם שפילוהו לבכשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. ומקור הדברים הוא בברכות מג: ובכתובות סז: ועוד. ואמרו חז"ל (ב"מ נ) כל היורדין לגהנום עולים חוץ משלושה שורדין ואין עולים, ואחד מהם הוא המלבין פני חברו ברבים. ושם בכתובות מסופר על מר עוקבא שהיה עני גר בשכונתו והיה מר עוקבא נותן לו ארבעה זוזים בכל יום במפתן ביתו בלא ידיעתו, יום אחד אמר העני לעצמו אלך לראות מהיו העושה לי טובה זו, אותו היום התאחר מר עוקבא מלחזור מבית המדרש, ובאה אשתו עמו כדי לתת את הצדקה לשכנם העני, כיון שראה העני את צלילתה על הדלת, יצא לרדוף את אחריהם וברחו ממנו ונכנסו לתוך תנור שגרפו ממנו את הגחלים והיה עדיין לוהט מחום עי"ש המשך המעשה. הלבנת פנים נאסר אף שזה לשם שמים, כמו שמצינו במדרש רבה כשמונה עשה את המעשה של מצאת הגביע בשליחות אביו וכל האחים קרעו בגדיהם, בגלל זה נקראה חלתו של מנשה. וכן מצינו אצל רחל שגנבה את התרפים אבל כיוון שגרמה צער לאביה לא זכתה לגדל את בנימין. (וזהו ויצא קסד ב) וכן מצינו אצל בועז שנגנש שלא הזמין את מנוח. וכן פינה שלש"ש נטווננה. ועוד. עוד אמרו חז"ל בב"צ. המלבין פני חברו כאילו סוטר לוע של שכנה. ובירושלמי דמאי א ג אמרו שאינו זוכה לניסים וסיפרו שם שרבי פנחס גזר על הנער שייחלק ואמר לתלמידיו שרק מי שלא פגע באדם מעולם יכול לעבור ולא ינוק. רואים מכאן כמה חמור הלבנת פנים עד כדי כך שמוטב לו להפיל עצמו לכבשן האש, ובסיפור הנ"ל של מר עוקבא משמע שהחמירו גם שלא ברבים אלא שברך כלל ברבים והלבנה יותר גדולה. ודעת רבינו יונה בשערי תשובה ג, קלט שהכוונה היא כפשוטו שצריך למסור נפש על איסור זה משום שהוא בכלל רציחה.

חפץ חיים חובת השמירה פרק יד: גם צריך להזהר מאד בדיבוריו, שלא יבוא להלבנת פנים. ואף בשעת התוכחה שמחויב להוכיחו, הזהירה התורה שלא ידבר אתו קשות עד שיהיו פניו משתנים. ובפרט אם הלבין פניו ברבים, שעונו גדול מאוד. וצריך אדם להזהר כשהוא עם חברו שפ יבא להלבנת פנים שהוא לא תעשה מן התורה אף בינו לבין עצמו, ובפרט אם מדבר עמו בפני אחרים. וכשיעלה על לבבו להוציא איזה דבר שחוק שאפשר שחבירו יתבייש, ישים רסן על שפתיו, ובכגון זה נאמר ושמט סכין בלועיך וגו'. הרב שטינמן היה אומר: אין פלא שיש בימינו כ"כ הרבה דברים נוראים שא"א לתאר, שהרי זה נורא ואיום להרוג אדם באכזריות, אפילו אם הוא הי' אדם פשוט, ומגיעים למצב הזה כיון שאין נזהרים בדברים שבין אדם לחברו, והתורה הלא מדגישה את החשיבות של הזהירות בבין אדם לחברו. ומצינו גדולי"י שנוהרו נורא לא להלבין חלילה פנים של אף אדם. בספר עמוד אש מסופר על המהרי"ל דיסקין שפעם שתה כוס תה ולא הראה שום סימן מוזה, בסיום שתית הכוס נכנסה אשתו לחדר ואמר אוי שמו בטעות מלח במקום סוכר, ואכן התלמידים שטעמו משיירי הכוס הבחינו שאכן כך זה, והנה מנהגו של המהרי"ל היה בעקבות מחלתו שלשנות עם הרבה סוכר וכעת שמו מספר כפיות מגודלת של מלח ודו"ה היה סיכון למהרי"ל אך המהרי"ל שתה את הכוס עד תום בשביל לא לפגוע בשמש חלילה.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה כשרוב יהודי בריסק נמלטו מן העיר, השתררה הפקרות בסדרי הכשרות. והיו שוחטים ללא שום השגחה ופיקוח. לאחר שהחיים שבו למסלולם, עדיין פעלו בעיר חלק משוחטים אלו, שעשו כטוב בעיניהם מחוץ לבית המטבחים הקהילתי. בשביל לחזור לשחיטה תקינה כינס הגר"ז בביתו אסיפה מטובי העיר, לטכס עצה ולהתוות פעולה. כשבאו הקרואים לבית הרב, הופתעו לראות בתוכו אחד מאנשי אותה השחיטה קרוא, שנוכחותו כמובן הפריעה לניחול האסיפה. פנה אליו אחד המשתתפים שיואל לצאת מן הבית, אולם האיש סירב, באמרו: הבית הוא ביתו של הרב, רק אם יצוה עליו לילך, ילך. פנו איפוא להרב וביקשו להורות לשוטט שיצא, כי אחרת אי אפשר להתחיל בדיונים. לפליאתם גזר הרב על עצמו שתיקה ולא הורה אפילו ברמיזה לצאת מן החדר. באין ברירה עמדה האסיפה להתפור. והרב עומד עדיין בשתיקתו. לבסוף הודות לתחבולה מוחכמת מצא אחד הנוכחים, התפתה השוחט ויצא, והאסיפה התנהלה למישרים. עתה גילה הרב פשר שתיקתו ואמר: בגמרא נאמר בסוף

הסיפור של "קמצא ובר קמצא" "אמר רבי אלעזר: בא וראה כמה גדולה כוחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושפר את היכול". אם הייתי מבטיח את השוחט ומשלחו מבית, היינו מפסידים את הכל. כיצד יש לצפות שמאסיפה כזאת עוד תצמח איזושהי ישועה.

רבי זרח בירומ היה ראש ישיבת מאה שערים פעם באסיפה של רבנים עמד אחד הנוכחים ומחה מאוד על מעשה מסויים שרבי זרח עשה ובמשך שעה ארוכה השפיל את פני רבי זרח שישב ושתק כל אותו הזמן, לאחר הכינוס ניגש אחד הנוכחים לרבי זרח ואמר לו הלא את אותה פעולה לא אתה עשית כלל ולמה לא אמרת את זה לפני הציבור? ענה רבי זרח אילו הייתי אומר שלא אני עשיתי את זה זה היה מלבין את פני הנואם ולהלבין פנים עדיף למה מאשר להלבין פנים. **כמו"כ** ידוע הסיפור על רבי עקיבא איגר שבא להתארח אצל חותנו לאחר האירוסין וחותנו הזמין את כל התלמידי חכמים שבעיר שישמעו את חותנו הגדול שזכה בו והרע"א ישב כל שיחת התלמידי חכמים ושתק, חותנו ראה שהוא כזה עם הארץ הוא החליט לשלחו לביתו ולעזוב את קשרי השידוכים עמו, אך הרע"א ביקש להישאר עוד שבוע, וכעבור שבוע הוא פתח את פיו בדברי תורה, לשאלת חותנו למה לא עשה כן בשבוע קודם ענה רע"א שבשבוע קודם יישב עמנו עוד חתן שהתאסר עתה יחד עם חותנו ואילו הייתי אני פותח את פי בדברי תורה הוא היה מתבייש והיה גורם לו הלבנת פנים וזה לא רציתי. **כמו"כ** ידוע הסיפור על רבי ברוך בער ליבוביץ שפעם היה באיזה דרשה של איזה רב ובאמצע הדרשה התעלף, כשהעירו את רבי ברוך בער מעלפנו רצו לקחת אותו לבית חולים, פשר רבי' לאחד ממקורביו שלא יקחו אותו כלל, אמר הוא היה בדרשה והוצרך לעשות צרכיו ולא רצה לצאת כדי לא לפגוע באותו רב שיוצא באמצע הדרשה והעדיף לעבור על כל תשקצו עד כדי פיקוח נפש ממש בכדי לא להלבין פני הרב הדרוש. **פעם** רבי יצחק אלחנן בחן צעיר שביקש לקבל מסיבה ובאותו הזמן היה על שולחנו של רבי יצחק אלחנן סכום עצום של כסף שהיה שם לבוררות, והנה כשהצעיר ייצא נעלם הכסף, רבי יצחק אלחנן שאל את אותו אדם אם בטעות לקח את הכסף והוא ענה שלא, לאחר מספר דקות נכנסה אשת רבי יצחק לומר שהיא לקחה את הכסף לשמירה. רבי יצחק אלחנן נתקף בפחד עצום ומיד ביקש סליחה ובמשך שנתיים ימים למד עמו את כל השו"ע יו"ד ואף עזר לו לקחת את הרבנות באיזה עיר וסייע לו כל ימיו וכל שנה בעיו"כ היה מבקש ממנו סליחה. מתוך מידות והנהגות טובות. **פעם** הגיע יהודי לרבי פנחס עקב הכהן ממלניץ וביקש להפקיד אצלו את שעון הזהב שלו היות והוא הולך לבית מרחץ והוא לא סומך על אף אחד ומפחד שיגנבו לו את השעון, אמר רבי פנחס בשמחה רבה, לקח את השעון הניח מתחת הכרית ונשכב לנח, והנה אותו אדם היה נוכל וכשרבי פנחס יישן הוא הכניס את היד תחת הכרית ונטל את השעון הקר. כשקם רבי פנחס ביקש הנוכל את השעון והוא גילה שהוא נגנב, רבי פנחס אמר מיד אני אשלם כמה שזה עולה והנוכל אמר שזה יקר מאוד כי הוא נדיר בעולם, ואכן רבי פנחס טרח לשלם את הכל. לימים נמצא אותו נוכל מתהלך בחצות עם אותו השעון, מקורביו רבי פנחס סיפרו לו את זה. אמר רבי פנחס ברור שגם בשעה שלקח ידעתי שגנב אך עשיתי עצמי יישן ואפילו לא זזתי כדי לא לבייש אותו. **דוד החימים** היחידה שהייתה קיימת בבתי הכנסת בעיר 'ברנוביץ' היתה על ידי תנור גדול שעמד על ידי הקיר האחורי. תפקידו של השמש היה לשלם עצים בתנור לפני עלות השחר כדי שאותם אנשים המגיעים ללמוד בבית הכנסת לפני עלות השחר יהנו מחום התנור. רבי ישראל יעקב לובצ'ינסקי היה הרב בעיר ברנוביץ. כדי להגן על השמש שהיה לעיתים קרובות רשול בעבודתו, היה ר' ישראל יעקב עוזב את ביתו מוקדם מאד בבוקר, בשעות שהחשכה שררה עדיין בחוץ, היה בא לבית הכנסת, מדליק את האש ומפיה בפחמים עד שראה שהאש התפשטה. לאחר תקופת מה התגרלו האנשים לכך שבת הכנסת היה חם בבוקר. השם החמיא לשמש על עבודתו היפה והמסורה. השמש לעומת זאת, חשב שהעניים, לתועלת עצמם, שמרו על התנור שישאר חם. בוקר חורפי אחד, כשבחוץ - עדיין שררה חשכה, נכנס ר' ישראל יעקב כהרגלו מדי יום ביומו, לאסוף את העצים לתוך התנור ובמקרה הגיע גם השמש באותו יום מוקדם, והבחין באדם המוסיף פחמים לאש. בוקר טוב, קרא אליו השמש כשהוא

עושה דרכו לעבר התנור. ר' ישראל יעקב ידע שאם יבחין השמש שהרב הוא זה שעושה את העבודה יתבייש מאד ולכן לא הגיב. ר' ישראל יעקב קיווה שהשמש ימשיך בעיסוקיו, באיסוף הסיפורים והחזרת הספרים למקומם. אבל, השמש נפגע. "בוקר טוב!" הוא צעק בכעס, כשהוא בטוח שהוא פונה לקבצן. ר' ישראל יעקב המשיך בעבודתו, כשהוא מקרב את פניו אל תוך התנור כדי לוודא שהשמש לא יזהה אותו. אם יענה, השמש עלול לזהות אותו מיד. בכעס רב התקרב השמש אל מאחורי ה"קבצן", בעט בו וכמעט שדחף את הרב אל תוך התנור. "איזה כפוי טובה אתה, איך עונה כשמדברים איתך?" כעת היו פניו של ר' ישראל יעקב בתוך התנור עצמו, והוא נתקם והשתקע מהפיה שעלה ונכנס אל תוך ראותיו. השמש, "העניק" לו חדיפה נוספת והלך. כעת כבר נאחו זקנו של הרב באש! כשראה שהשמש פנה לדרכו ועזבו, הסתובב ר' ישראל יעקב במהירות, וללא מלים רץ ויצא מבית הכנסת, כשהוא מחביא את פניו כדי שאף אחד לא יזהה אותו. כשהגיע ר' ישראל יעקב לבית הכנסת מאוחר יותר באותו בוקר כשחלק מזקנו חסר, חשב האנשים שכנראה קרתה לו תקלה בבית. כמה שנים לאחר המקרה, כאשר ר' ישראל יעקב התמנה למנהל רוחני בישיבה בברנוביץ, גילה אחד מקרובי משפחתו את מה שאירע. **קבוצת אנשים** ישיבה פעם אצל רבי חיים עוזר גרודזינסקי ודיברו בלימוד, ובתוך השיחה אמר כי יש לו ראייה לדבריו ממסכת מסויימת בש"ס דף פלוני. ישב שם אברך עילוי והגיב, שכמדומה לו שזה בדף אחר. השיבו רבי חיים עוזר, שבאמת נדמה לו שהצדק אתו. אמר האברך: ינתי ספר ונחזי אם אכן כך הדבר, אמר לו רבי חיים עוזר: ומה נעשה עם ההלכה שהמלבין חתני ברבים אין לו חלק בעולם הבא. כולם הבינו שכונתו היא שם יתברר שהוא לא צדק, ימצא שהאברך הלבין את פני רבי חיים עוזר ברבים. לאחר מכן, יצא האברך לחדר אחר, בדק ומצא שרבי חיים עוזר צדק, ולא הוא. ואז גם הבין שבאמת בטוח היה רבי חיים עוזר שהצדק עמו, אלא שרצה להימנע מהלבנת פני האברך כשיתברר שטעה, ולכן לא רצה שיתפחו גמרא לבדוק מי צודק.

בספר הפני מנחם מסופר: תמיד פחד שלא ייפגע איש מישראל וכשהיה קורה לאיזה חזן או בעל קורא טעות היה אומר לא להעיר כלל, כי לבייש יהודי חסר בהרבה" ובכלל הרי חז"ל התירו אסורים שונים מטעם "גדול כבוד הבריות". מעשה ונשאל פעם לגבי סכך חדש שיצא לשוק, האם הינו כשר למהדרין וניתן לסכך בו, וענה כי כבר הכשירוהו רבנים מפורסמים. אגב אורחא ציין השואל כי הוא נזקק לפסק ההלכה כי השכן המתגורר בסמוך לביתו סיכך את סוכתו בסוג סכך זה, ועליו לידע למעשה אם יוכל לסעוד אצלו. לשמע הדברים נותר רבינו ממקומו ופסק נחרצות: "אין כאן כל שאלה" והביא ראייה לדבר מדודו הרה"ק ר' משה בצלאל זצ"ל הי"ד, נוהג היה תמיד לבדוק את הדגים בביתו מחשש תולעים. אולם כאשר התארח אצל אחרים לא בדק כלל באומרו: אכילת דגים שאינם בדוקים הינה ספק חשש איסור דאורייתא, ואילו לבייש חבר הוי וודאי איסור דאורייתא. ומעשה בחורים בני חו"ל, מבני ישיבת 'שפת אמת' ועוד ישיבות, שנותרו בחג הפסח בארעא ד'ישראל. מטבח הישיבה לא היה פעיל ומוכשר לכגון דא, ועל כן הופקדה על מלאכת הבישול משפחה מבני ירושלים. באחד מילות החג הבחורים כי אין המבשלים מקפידים על חומרות מסימות המקובלות בקרב אנ"ש. שאלו אפוא את פירבינו והתיעצו עמו כדת מה לעשות. ענה ואמר: "הזהירות בכבוד הזולת, יותר חמורה מן ההקפדה על חומרות. מוטב שתאכלו ממה שבישלו ובלבד שלא תפגעו במי שבישל את האוכל. ובנוגע להמשך הרי מכיר אנכי את בני המשפחה, יהודים טובים וחשובים המה, אם ישמעו ממנהגנו יסיכמו לנהוג על פיו. אולם יש לדעת איד לומר זאת באופן שישמור על כבודם, בהזירות ובדרכי נועם. דוגמא נוספת: עוד בעודו מכין כראש ישיבה, רכש עגורו אחד ממקורביו כיסא מכובד בעל ידידות, תחת המושב הפשוט שעמד לרשותו קודם לכן במקומו הקבוע בבית המדרש סמוך לארון הקודש. לפני כניסת השבת הונח המושב הנאה במקום התפילה שלו אשר בבית המדרש. הכבוד היה מאוס בעיני רבינו ומיאה לשבת על הכיסא. נותר עומד על רגליו כל זמן התפילה שלא כדרכו. אולם לאחר מכן, בעת ההפסקה בין קבלת שבת לערבית, נודע לו שרוכש הקודש בוש ונכלם כאשר הרב לא שמתחתו לא נתקבלה הדברים זעזעוהו ואמר "ואיה, וכי אנכי אגרום ליהודי כלליהם". מיד בהיכנסו לתפילת ערבית, כבר בעת אמירת 'כוונות', התישב על הכיסא - שלא כפי שהיה נוהג תמיד להתיישב רק לאחר "ברכו" וזאת משום שחם על כבודו של איש מישראל.

בחז"ל מופיעים שני מעשים אודות ההתעוררות המיוחדת שהיתה בעם ישראל בזמן שלטון היוונים. יקום איש צדורות היה בן אחותו של יוסי בן יועזר. היוונים גזרו את דינו של יוסי בן יועזר לתליה בשבת... בדרכו לעמוד התלייה הוא פגש ביקום אחיינו כשהוא רכוב על סוס. אייל לו יקום ראה הסוס שאתה רוכב עליו הוא לעמוד התלייה ואילו הסוס שאני רוכב עליו, אני רוכב עליו בשבת ואין לי כלום. ענהו יוסי אם כך למכעיסיו קיו לעושי רצונו. נדהם יקום ושאל יש מי שעושה רצונו יותר ממך? אייל איך לעושי רצונו קיו למכעיסיו. הדברים נכנסו לליבו של יקום והוא הרבה הרבה תשובה וקיבל עיניו ארבע מיתות בידי על כל מה שעבר. מיד נתנמנם יוסי, התעורר ואמר הקדימני זה לגייע. יש קונה עולמו בשעה אחת. **סיפור נוסף** שמופיע בחז"ל על יוסף משיאת שהיה יהודי מתווך שחזה במו עיניו בחילול בית המקדש, כשהגיעו להיכנס להר הבית החליטו לשלוח יהודי לפנייהם והבטיחו לו שיוכל לקחת לעצמו מה שיחפץ. ברגל גסה נכנס יוסף לבית המקדש אל המקום שהוזהר עליו והזר הקרב יומת, ולאחר מספר רגעים הוא יצא משם כשבידו מנורת הזהב. מנורה כזאת שייכת למלך, טענו היוונים, לך תיקח משתון אחר. מיד הגיב יוסף ואמר דבר שהם לא ציפו לו, וכה היו דבריו: לא די שהכעסתי את בוראי פעם אחת אני אכעיס אותו פעמיים! חמתם של היוונים בערה בהם, הם החלו להכותו מכות מוות ויצאה נשמתו כשהוא צועק אוי לי כי הכעסתי את בוראי.

גם בדורינו אנו ראינו יהודים שזכו למסור נפש למען מצוות התורה. ר' שרגא פייבל וינקלר חי בהונגריה. לקחו אותו הגרמנים למחנה עבודה. ר' שרגא לא אכל מעולם מאכלות אסורים, על אף הרעב הנורא. ר' שרגא היה מעודד את יושבי המחנה ומחזק אותם שיבוא הקץ ויזכו הם לפגוש את בני משפחותיהם. יום אחד הגיעו למחנה אסירים חדשים ורבי שרגא פייבל ניסה כדרכו לעודדם שעוד יזכו לראות את בני משפחתם. בין האסירים היה יהודי בן עירו. הוא אמר לו שאת אשתו לקחו לתאי הגזים. ר' שרגא פייבל נשבר מאד אבל מיד נתחזק ועודד את עצמו ואת הסובבים אותו. המלחמה עמדה להסתיים, הגרמנים ידעו שהם צריכים לברוח. גרמני אחד בא לר' שרגא פייבל ואמר לו: "אני יודע שאתה רוצה לחזור הביתה, ותוכל באמת לצאת מפה מחר, אבל רק בתנאי שתאכל עכשיו את חתיכת החזיר הזאת שהבאתי לך אם אתה לא אוכל, אני יורה לך כדור בראש" ענה לו רבי שרגא פייבל "גם אם תירה בי אני לא אוכל!" הגרמני הארור ירה בו והרגו. בתו הגדולה של רבי שרגא ניצלה. ולאחר המלחמה נשאה לבחור, אך למרבה הצער הם לא עמדו בנסיון ועזבו את הדרך הישרה. על אף שחיו כחילוניים גמורים רח"ל הסיפור על גבורת הסבא היה נכס חשוב במשפחתם. יום אחד בנם שהיה קצין בחיל האוויר נכנס למסעדה טרפה. הוא עמד בתור לשלם ופתאום נזכר בסיפור על סבו! הוא חשב לרגע, מי היה נורמלי אינו או הוא??? הוא מת כדי לא לאכול דבר שאני עומד עכשיו לשלם עליו כדי לאוכלו. הוא עזב את הכל והלך לברר מי צודק הוא או סבו. אותו בחור זכה לחזור בתשובה והקים את ארגון "ערכים" ורבים השיב מעוון. קוראים לו ישי וליס הוא הנין של ר' שרגא פייבל וינקלר. בן אדם מת על קידוש ד' באותה שעה נראה כאילו לא נותר לו שום זכר. אך שנים רבות אחר כך יתברר שבזכות הימנעותו מאכילת חזיר זכה הנכד לחזור בתשובה. ובזכותו כל הנינים יראים ושלמים, ועוד יהודים רבים זכו לחזור בזכות הארגון שהקים. הכל בזכותו של הסבא הגדול. לפעמים עושים השתדלות פה, ולא יודעים איזה השפעה עצומה תהיה שם...

בימי חנוכה מצאנו בדור האחרון אנשים גדולים שזכו למסור נפש על המצווה הקדושה של הדלקת נרות. בימי מלחמת העולם השנייה המוני יהודים ניסו להימלט מאירופה לרוסיה. היתה קבוצת בחורים מיישבת טלו, וביניהם רבי חיים שטיין

שהקים בקליוולנד את ישיבת טלו. (נפטר לפני כשנה וחצי) הנסיעה ברכבת ערכה ימים ארוכים. בעודם נוסעים עורר אחד הבחורים את חבריו: "שמתם לב, כי הלילה הוא ליל ראשון של חנוכה?" הם אכן שמו לב אך לא היה באפשרותם לעשות דבר. לא חנוכה, וכמובן לא שמן זית. אבל איך אפשר להעביר את ימי החנוכה בלי מצוות ההדלקה? הבחורים העלו רעיון שבכל פעם שהרכבת תעצור ירדו בחורים וינסו לספוג מעט שמן מכוונת מגוללי הרכבת, את השמן ישימו בכוסית, וחתיכת בד שתיגור מבגדו של אחד מהם תשמש כפתילה. גפרורים הם מצאו. הרעיון שלהם נראה נפלא ואכן כך היה. בכל עצירה ירדו ואגרו מעט שמן במאמצים מרובים. וברדת החשכה ברכו והדליקו את הנר הבודד בשביל כולם. המחזה היה מופלא וחזר על עצמו בכל שבעת הלילות הראשונים. אך ביום השביעי של חנוכה בשעת אחר הצהריים, כאשר הרכבת עצרה בתחנה, ניסו הבחורים לאסוף שמן אך לא עלה בידם. מזג האוויר היה מקפיא. כל הנוזל הפך לקרח וגם השמן שעל הגלגלים קפא והבחורים לא הצליחו להמסיו. מאוכזבים וקפואים חזרו לקרון, והתכוננו לוותר הפעם על מצות ההדלקה. נרדמו הבחורים אחד אחד עטופים בצער ובאכזבה. אך שני בחורים החליטו שאי אפשר לישון בלי לקיים את המצווה, נר ממש אין להם אך הם החליטו להדליק את נר הנשמה. הם החליטו שידברו מענייני החג וינשלמה פרים שפתינו דרשו פסוק זה שהתפילה תעלה במקום הקרבנות. אולי יפה כוחו של כלל זה גם לגבי מצות הדלקת הנרות שידברו בדברי החג ויעלה להם כאילו הדלקנו נרות. אמרו ועשו. ישבו שני הבחורים שאחד מהם הוא רבי חיים שטיין, ושוחחו על דיני ומנהגי החג. שעת חצות חלפה לה, והבחורים הרגישו התעלות עצומה. עוד מעט יגיע הבוקר והם חתמו את הלילה במסירות נפש. לפתע נפתחה דלת הקרון, נראה עומד איכר מגושים, מבט מורז נשקף מעיניו. האיכר עבר בין הספסלים, כשהוא מבט וממלמל "ישנים ישנים" פתאום נעצר ליד שני הבחורים, נעץ בהם מבט ושאל "אתם לא ישנים?" שני הבחורים נצמדו זה לזה באימה. פחדו מה יעשה להם. אך האיכר הושיט את ידו ונתן להם נר. "אתם זקוקים לזה?" שאל. ובלי להמתין לתשובה הסתובב ונעלם. מהרו הבחורים והדליקו בדמעות ובשמחה את הנר בטרם יעלה השחר. לאחר כמה דקות של התרגשות חשבו מאיפה בא אותו איכר? ומדוע היה בידו נר? ולמה הביא זאת להם? הם החליטו ללכת לחפשו ולהודות לו ולהבין מדוע עשה זאת. הם עברו בין הקרונות חיפשו וחפשו ולא ראו כל דמות שמזכירה את אותו איכר. כאילו בלעה אותו האדמה. מעשה מופלא זה סיפרה הרבנית וינברג בתו של רבי חיים שטיין כפי ששמעה מפי אביה. הרבנית עוד אמרה שאביה כתב יומן שבו כתב את כל הקורות אותו בזמן המלחמה. את הפנקס לא נתן לאף אחד לקרוא. אך את הסיפור הזה, בכל שנה בימי החנוכה אבא היה מספר לפרטי פרטים. לימים כששאלו אותו האם המעשה היה והוא זכה לגילוי אליהו, ענה: "אני בן למעלה מתשעים, ועדיין לא זכיתי להבין מה זה גילוי אליהו. אבל אני יודע דבר אחד, ואכזרי ראתי בחוש. אני יודע שכאשר הקב"ה רואה שיהודי רוצה לקיים מצוה במסירות נפש – הוא עוזר לו מאד!"

ברגן בלזן. ערב חנוכה תש"ד. העבירו את הידיעה שהלילה בשעת חילופי המשמרות של אותם ארורים, ידליק הרבי הקדוש מבלוזוב נרות חנוכה. הרבי עבד במפעל מגפים והצליח להעלים משם קצת משחת נעלים, וכמה שרוכים, וחנוכיה תהיה מכמה פקקים. הם קיוו שהנאצים לא יראו, אם חלילה יראו – מוות במקום. שלוש מאות יהודים הגיעו להדלקה. הרבי התחיל לומר ברכה ראשונה "להדליק נר". אחר כך "שעשה ניסים". לפני הברכה השלישית עצר הסתובב ימינה ושמאלה. בדק לאחור כאילו מחפש משהו. ואז ברך "שהחינו" ומיהר להדליק. לפתע נכנס לחדר איזה גילוב ענק, מפחד, דחף את כולם וביקש להגיע

לרבי. "שפירא" קרא הוא בחוצפה. יש לי שאלה: אני מכיר אותך לא מהיום ויודע שלא תוותר על ההדלקה. זה שאתה מברך "שעשה ניסים" מובן. אתה רוצה שאלוקך יעשה לך ניסים כמו שעשה לאבותיך מובן. אבל מה אתה מברך שהחינו? אנשים מתים פה ואתה אומר שהחינו? ענה לו הרב שפירא: בודאי שמת לב שעצרת בין הברכה השניה לשלישית. השאלה שלך היתה קשה גם לי. הסתובבתי לחפש את הרבי מקלויזנבורג שידעתי שנמצא בין האנשים, ורציתי לשאול אותו שאלה זו. אלא שמרוב אנשים לא מצאתי אותו. הזמן חולף וזה פיקוח נפש, עוד רגע הנאצים עלולים להגיע. ואז החלטתי לברך. יש כאן בחדר שלוש מאות אנשים שהנאצים גזלו מהם באכזריות את אביהם, אימם ומשפחתם. אין להם לחם לאכול ובגד ללבוש. הם מעונים, לא יודעים מה יילד יום. למרות הכל יש להם דבר אחד: אהבת ד' יתברך. הם מוכנים להסתכן ולהדליק נרות כי הם אוהבים את ד' ובטוחים בו. למרות כל הנסיונות והקשיים הם מתחזקים באמונה, בבטחון ובאהבת ד'. על כך ברכתי "שהחינו" וקיימנו" לראות בעינים דבר מופלא זה.

הרב ישראל מאיר לאו הגיע לארץ בגיל 8 לאחר השואה, מאחר ובשנות המלחמה לא למד בשום בית ספר הוא שוכן בכיתה א אך תוך זמן קצר כבר עלה לכיתה ג, באותו הזמן עסקו בבית ספר שלמד בחזרות למסיבת חנוכה ומנגינה אחת היתה מוכרת לו, וכששאלו אותו מהיכן, הוא סיפר כי שנה קודם לכן הם שהו במחנה בוכנוולד הם היו 600 איש שלא ידעו איזה יום היום כלל מרוב צרות ועינויים וללא הורים, והנה באחד הימים הקרים כשפיג'מה דקה לגופם בלי גרביים בלי מחסה כלל מפני הקור זרקו הגרמנים חתיכות של מרגרינה לתוך המחנה כולם התכופפו לאסוף את המרגרינה, במחנה היה יהודי מבוגר שתמיד הרגיש את הטוב וקיבל הכל באהבה מעולם לא חטף לעצמו כלום והנה גם הוא מתכופף על הרצפה לאסוף את פירורי המרגרינה, לאחר שסיים לאסוף הוא קרא לכולם! יהודים היום חנוכה.. הוא תלש מהפיג'מה שלו כפתורים הדביק עליהם את פירורי המרגרינה לאחמ"כ הוא פרס חוטים מהשרוולים גילגל לתוך המרגרינה וכך קיבל צורה של פתילים ואז לקחו מהשמישית צד אחד של הדליקו נרות בברכה והחלו לשיר "מעוז צור". הגרמנים הארורים נכנסו והחלו להצליף מכות רצח, אך האנשים המשיכו לשיר ביתר שאת השיר שנתן להם המון תקווה. למחרת האיש ההוא כבר לא קם בבוקר. ואת השיר הזה זכר רבי ישראל מאיר לאו.

מובא בספר 'אמונה שלמה' סיפור מרגש במיוחד, אחרי מלחמת העולם השנייה היו כאלה שגם נשמתם נחרבה. היה יהודי בשם אייבי ושמנו האמיתי הוא אברהם, הוא נולד לאב מדקדק במצוות, אבל בעקבות המלחמה לאט לאט נשכחה ממנו אמונתו ודתו, והוא ניהל חיים בלי כל סימול של יהדות, ממש מתנהג כגוי גמור. כשבנו הגדול היה בן 13 האבא אייבי הודיע לו שלכבוד יום ההולדת המרגש, הוא רוצה לצאת איתו לקניון הגדול, שם הם יסתובבו בכל החנויות והאב הבטיח – מה שתבחר לך למתנה אני קונה לך. הגיע היום יצאו האב והבן המאושרים לכיוון הקניון. הם הסתובבו בין כל החנויות בודקים את הסחורה והבן מחפש לעצמו מתנה. פתאום הם עברו ליד חנות של יודאיקה ופרטים היסטוריים. הבן ביקש להיכנס גם לחנות הזאת. האב שהסתכל על החלון וראה את הפרטים היהודיים ניסה לשכנע את בנו שלא כדאי וזה חנות של פעם ויש דברים הרבה יותר יפים מהחנות הזאת. אבל לא עזרו כל הדיבורים והבן דרש להיכנס לחנות. זה היה כמה שבועות לפני חנוכה, המון המון חנוכיות היו שם במדפי החנות. הבן הסתכל ובדק את כולו, ואז ראה על המדף הכי גבוה חנוכיה מעץ פשוטה שהורכבה מכפסי עץ קטנים ומתפרקים. מכל מלאי החנוכיות הבן התלהב דווקא מזו. הוא ביקש מהמוכר: תוריד לי בבקשה את המנורה מלמעלה. המוכר אמר לו שזוהי חנוכיה אך אינה מיועדת

למכירה, הוא יכול להוריד אותה ולתת לילד להסתכל מקרוב, אך לא למכור אותה. התשובה של המוכר שכנעה עוד יותר את הבן דווקא לבקש את זה ואז הוא שאל: מדוע היא לא למכירה? המוכר אמר שהחנוכיה הזאת נראית עתיקה והיסטורית, אך למעשה היא בת 25-20 שנה. אבל מאחוריה יש סיפור מרגש ומרתק ולכן הוא לא מוכר אותה. הבן דרש לדעת את הסיפור, והמוכר סיפר שמצאו את החנוכיה אחרי השואה, בסיום המלחמה, באחד ממחנות ההשמדה. זו חנוכיה שבנה והרכיב יהודי כמה ימים לפני שנשלח לתאי הגזים, וזה פרט מרגש הרבה יותר מכל מוצר פה. הבן התלהב: אוהו זה מתאים לי! האב לא היה מרוצה מתגובת בנו. הוא לא הבין מה הבן רוצה במוכת חנות עם דברים כ"כ ישנים, הוא ניסה להסביר לו שלא כדאי ויש דברים חשמליים ונוצצים פי מיליון יפים. אבל הבן אמר לאביו: אתה הרי הבטחת לקנות לי מה שארצה לא?! המוכר אמר שאין כל סיבה לוויכוח היא לא למכירה. אבל הבן היה סגור על החנוכיה הזאת היא מתאימה למדף בחדר והיא מאד יפה. המוכר ראה מוחסר ברירה נקב במחיר יקר במיוחד. האב המאוכזב הוציא את הכסף מכיסו לתדהמת המוכר וקנה לבנו בחוסר חשק ובליט ברירה את המוצר היהודי הישן. הבן המאושר בא הביתה הוציא את החנוכיה ניקה אותה ושיחק איתה. הוא לא ידע מה תפקידה, אבל ליבנו נקשר לחפץ. **באחד הימים** כשהוציא את החנוכיה לשחק פתאום היא נפלה מידיו והתפרקה לשברים על הרצפה. הילד ראה זאת וצעק בבכי תמרורים על החנוכיה שלו היקרה. הבן לא הפסיק לבכות עד שבא האב וישב וניסה להרכיב מחדש את החנוכיה. הם אספו את החלקים ניסו לחשוב איך לחבר אך אז הבחינו כי בתוכה החנוכיה חלולה ושם מונח לו פתק. בלי מחשבה הוציא האב בהחלטה את הפתק והתחיל לקרוא את הכתוב באותיות עבריות. הוא קורא ובוכה, קורא ובוכה, אבל כשהגיע לשורה למטה צנח והתעלף. בני הבית באו למקום הזעיקו עזרה וכולם ניסו להעירו אך הוא שוב התעלף ושוב התעלף עד שאחד הרופאים הזריק לו חומר הרגעה כדי שישן ויירגע מהפתק. ואחר כך ינסו להבין מה פשרו. האב ישן הרבה, בנתיים ניסו כולם להבין מה כתוב בפתק שגרים כך לאביהם לאבד את הכרתו, אך אף אחד מהם לא הבין את האותיות העבריות. רק לאחר שעות שהתעורר האב הסביר שכתוב בפתק כך: "מנורה זו נבנית כאן בתוך מחנה ההשמדה, תוך סכנה עצומה ומסירות נפש. אינני יודע אם אוכל להדליק בה את נרות החנוכה, כי כל יום במקום הזה הוא שאלה של חיים ומוות חרדי עין. ואף אם אוכל להדליק בה את הנר הראשון, אין לדעת אם אוכל לשרוד ולהדליק בה את הנר השני והשלישי.... לפיכך אני מבקש בכל ליבי, ממי שהחנוכיה הזו תגיע לידי, שידע כמה כח ומסירות נפש השקעתי בה, וידליק בה נרות שיהיו לעילוי נשמות המיוסרות, ולעילוי נשמת אבי ואמי וכל משפחתי, אשר לא נותר מהם שריד ופליטה". האב הרים את עיניו לנוכחים ובדמעות שאל: האם אתם יודעים מי חתום על המכתב? ואז הוא צעק: "אבא שלי הוא החתום על המכתב הזה". הילדים היו המומים, הם לא ידעו על יהדותם, ובוודאי לא ידעו שהיה להם סבא קדוש... הם רצו לדעת עוד ועוד על היהדות ולא עבר הרבה זמן עד שהמשפחה עברה דירה למקום חרדי ושם הם המשיכו להתחזק ולשמור תורה ומצוות ואפילו לעשות דברים לעילוי נשמת הנפטרים. הסיפור הזה מחזק כמה מסירות נפש היתה בהדלקת החנוכיה והיא זו שהובילה לקרוב הילדים שעזבו את הדרך. הובא בפנינו פרשת שבוע.

סיפור דומה מסופר על יהודי עשיר מופלג בשם מר הלמן שגר באיטליה. כשמגיעים אליו הביתה רואים בויטרינה שבירי זכוכית בתוך צלוחית מזהב. והסיפור שמאחורי זה הוא כדלהלן: מר הלמן יצא לעסקים בגיל מאוד צעיר, ולאט לאט הוא התדרדר, הוא התרועע עם גוים עד שנשר לגמרי מהדרך. יום אחד הוא ביקר במאה שערים והוא ראה ברחוב קבוצת ילדים משחקת. לפתע הוא

שמע צווחה נוראה, ילד פרץ בבכי מצמרר כשכל הקבוצה עומדת על ידו לנחמו, וכל הזמן הילד אמר 'מה אומר לאבא' 'מה אומר לאבא' נישתי ושאיתי את הילד מה קרה אולי אני יכול לעזור. הילד השתתק ולא ענה אך חבריו ענו במקומו. היום חנוכה, ואביו של הילד עני מרדו הוא חסד פרוטה לפרוטה עד שהצליח להשיג סכום בשביל לקנות שמן זית, הוא שלח את הילד, וכעת הבקבוק נפל על הרצפה ונשבר, וכל מה שהאבא חסד במשך תקופה ארוכה הך לטימיון, והילד שוב פרץ בבכי. מספר מר הלמן אמרתי לילד אני אתן לך כסף לקנות בקבוק חדש והילד הלך שמח, באותו הרגע ליבי נשבר בקרבי, הנה זה מכבר עזבתי את חיי התורה, ועוד מעט אני מגיע למעלה, ואז זמזם במוחי הבכי של הילד 'מה אגיד לאבא' 'מה אגיד לאבא'. מיד קיבלתי החלטה שאני שב בתשובה. לקחתי עימי את השקית עם שברי הבקבוק והבאתי אותם לביתי, ומאז אני מקפיד על קלה כבחמורה, והשברים האלו מזכירים כל הזמן מה אגיד לאבא. שבת טיש.

מעשה שהיה עם רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי אשר הגיע פעם לעיר קראקא, והוצרך לרכוש חליפה חדשה. פנה אל החייט וביקש כי יתפור לו חליפה, אך חלה סירב, באומרו כי עליו לסור לביתו להדלקת נר חנוכה. החליט רבי חיים עוזר להתעכב בביתו, עד שהחייט יסיים הדלקת נרות חנוכה. כמה התפעל רבי חיים עוזר לראות את החייט, שלא היה אלא יהודי פשוט, פושט את בגדי העבודה, רוחץ פניו וידי, לובש בגדי שבת, ופונה להדלקת הנרות בחדוה, כשעיניו נוצצות מאושר. דקות ארוכות עמד החייט הפשוט על יד השלחנות המרדדות, כשהוא שר ורוקד בכל רמ"ח איבריו רק אחרי יותר ממחצית השעה, הפסיק החייט מריקודיו, פשט את בגדי השבת וחזר לשולחן עבודתו... הגיב רבי חיים עוזר: אין עוד פלא כי זכתה העיר קראקא לגדל תלמידי חכמים מופלגים, מגדולי הדורות האחרונים. אם חייט פשוט יכול לשמוח כך עם מצוה, אם יהודי פשוט מתרומם לאושר כזה מקיום דבר ה' ברור שהדבר יתבטא בפרחים שגדלו בעורגה כזו, בילדים תלמידי חכמים היוצאים בעיר הזו! כי השמחה של מצוה זה מעביר מסר ומותיר רושם בל ימחה בנפש הילדים. פנינו פרשת שבוע.

פולין, תר"פ. שנה קשה היתה זו לאחינו היהודים אשר בפולין. האוירה היתה ספוגה קנאה ומשטמה. מדי פעם היו הנכרים עורכים פוגרומים ביהודים. באוירת האימה והפחד שאפפו את יהודי פולין, לא ההין איש מהם לצאת, שלא לצורך, לרחוב אף לאור היום, קל וחומר שלא בלילה. עם רדת החשיכה הסתגרו היהודים בבתיים והגילו את הדלתות בבריחים ותריסים. ובאחד מלילות אלו חל חנוכה. היה זה ערב פלישת הבולשביקים לפולין, הרבה דמעות ותחניות הרעיפו היהודים בלילה זה בהדליקים את נרות החנוכה. ידוע ידעו היטב כי סכנה חמורה אורבת להם בשל הדלקת הנרות. לפי גזירת המלכות, אסור היה באיסור מוחלט להאיר את הבתים באור כל שהוא, משום כך הדליקו את הנרות שלא כדרכם - בתוך הבית, מאחורי התריסים המוגפים. לא כולם. יהודי אחד שם נפשו בכפו. נרות חנוכה ומצוות התורה יקרים היו לו מחיו. סיכן את עצמו, והדליק את הנרות כדרכו - על אדן החלון. משארו זאת הפולנים, העלילו עליו כי מאותה חלון איתות ריגול לאוייב שגייסותיו חונים מעבר לנהר. הובא היהודי בפני בית משפט צבאי. יום מעונן וגשום היה, אך על אף מזג האויר הקר, נאספו המוני נוצרים בכיכר השוק, עד כי מלא היה בהמון אדם. עיני הכל נשואות היו אל השולחן הארוך סביבו ישבו הגנרלים, שרי הצבא ואישים רמי דרג. ההמונים דחקו ודחפו זה את זה והשמיעו קריאת "בוז ליהודי המרגל, מוות ואבדון לכל היהודים! כולם מרגלים!!!" שוטים וחיילים הצליפו במגלבים מעל לראשי ההמון ופילסו דרך ליהודי שהובל כבול בשלשלאות ברזל. פניו היו

שקטות ורגועות והוא צעד עם מלווי אל הגרדום. על אף קריאות הזעם והגידוף שסביבו לא הועם ברק עיניו הזוהרות. מבתים רבים הציצו פנים של יהודים מבוהלים ומפחדים, אך מה יכולים אומללים אלו לעשות למען בן עמם ההולך למות על קידוש השם? היהודי העומד ליד השולחן הארוך, ניתן אות והושלך חס בקהל, ואחד הפקידים קם על רגליו וקרא בקול נמרץ ממגילה ארוכה לאמר: "אתה נידון למוות בירה. יסלח לך האלקים על פשעך הגדול. בגדת במולדתך האהובה, שרצית למסרה ביד אויבי על ידי אורות האיתות שלך..." מיד העמידו את היהודי כשפניו אל הקיר. ההמון הצמא לדם רעש וגעש. פעמוני הכנסייה צלצלו בחוזקה, ולווי הרובים כוונו אל מול היהודי, הכל חיכו בנשימה עצורה לפקודה: "אש"י". ואז נשמע קול שעטת סוסים דוהרים מרחוק. אלו הלכו וקרבו במהירות, המצביא העליון של המחוז הגיע וצעק במלוא גרונו: "הנה, הבאתי לכם עוד יהודים מעיירה אחרת!" קני הרובים הורדו, הושלך חס. ואז פנה המצביא העליון אל שני היהודים שהביאו חייליו עמם ואמר: "הגידו יהודים, ההדלקתם אמש נרות בחלונותיכם? כן, או לא?" "כן, אדוני השר" ענו היהודים. "ומדוע?" הוסיף השר ושאל. "מנהג קודש הוא לנו בכל שנה ושנה, לזכר הניסים והנפלאות שעשה ה' אלוהינו לאבותינו, בימים ההם - בזמן הזה". "מתי היו ניסים אלו?" שאל המצביא הסקרן. "אדונינו השר, לפני יותר מאלפיים שנה..." "לא נכון, יהודים - לא ולא, אמר המצביא. לא לאבותיכם בלבד עשה ה' את הניסים הללו, אמש - עשה לנו נס גדול! מוקפים היינו אויבים בחשכת הלילה כשביבה זרה לנו, לא ידענו לאן נווס וסכנה איזמה נשקפה לנו. רק הודות לשביבי האור שנצננו מחלונותיכם ניצלנו". היהודים שוחררו לאכזבת ההמון צמא הדם, ולשמחת יהודי העיירה, ולשרשרת ניסים שעשה לנו ה' בימי החנוכה - נוסף גם נס זה. מהספר מורשת אבות על בראשית.

בשנת תקל"ז התחוללה מלחמה קשה בין ארה"ב שאז החלה להתפתח כמדינה לבין האימפריה הבריטית. ארה"ב היתה אז חלשה נורא והיתה מורכבת מאוסף עמים שונים ומי שהיה המפקד אז של הצבא החלש והעני היה גורג' וושינגטון, הוא היה צריך להתחיל מכלום וכך עם צבא חלש המורכב מעמים שונים החל במלחמה שתוצאותיה ידועים מראש. הבריטים נצחו בקלות בכל החזיתות בהיותם צבא חזק ומאומן ומגובש עם נשק רב לעומת ארה"ב שלא היה להם כמעט נשק. באחד הימים התהלך גורג' וושינגטון ברחובות ארה"ב כשהוא מיואש ובדיכאון גדול, בראותו את המצב לאשורו ובלביו התבשלה ההחלטה לסגת, שהרי לא יתכן לצבא עני של אוסף של חיילים להמשיך כך ולנצח. והנה בעודו הולך ברחובות העיר לעת שקיעה צדה עיניו איש יהודי יוצא עם משפחתו אל פתח ביתו בשמחה ובחגיגות ובידו חנוכיה זעירה מניחה בפתח ונוטלת את הנר ומברך, לאחר מכן שר שירי חנוכה בשמחה ובהתלהבות, גורג' ניגש אליו לפשר הדבר והיהודי סיפר את כל סיפור חנוכה כיצד רבים נוצחו ע"י מעטים וגיבורים נפלו ביד חלשים וכו' המראה שנגלה לעיניו הפלא אותו עד מאוד. מיד קם גורג' ואמר בקול גדול אתם היהודים עם של נביאים את לי ספק שאתה שליח משמים לעודדני בשעות הקשות להוציאני מהייאוש שתפס אותי הנני יוצא מכאן עם אור הנרות הללו אינני חושש מכלום למרות שאנו חלשים מול חזקים ומעטים מול רבים. ובצאתו התהפכה רוחו בקרבו חגר עוז ותעצומות והחליט להילחם בחרוף נפש ובעקשנות. עד מהרה נחל ניצחונות בכל החזיתות ואף הכלכלה של ארה"ב החלה להתרומם. לאחר הניצחונות הוא התמנה לנשיא הראשון של ארה"ב וקבעו את תמונתו על השטרות לא לפני שהוסיפו עליהם את ההכרזה המפורסמת בה' אנו בוטחים. ובשנה שלאחר מכן הגיע לביקור בביתו של אותו יהודי לאות הערכה על הביטחון ששאב בביתו. פנינו עין חמד.

הארות וידעות חשובות מגדולי ישראל ועוד עניינים חשובים. ערוך בדרך שו"ת.

שאלה: מה החיסרון במידת הקנאה, ואיך מתגברים ע"י? **תשובה:** רבי חיים ויטאל כותב שהעונשים של כל הראשונים הגיעו מהקנאה. קין שקינא בהבל נטרד ע"י מהעולם, השבטים שקנאו ביוסף נענשו בעשרה הרוגי מלכות. וכן קרח נתקנא שלא התמנה לנשיא וסופו ידוע. ואומר רבי חיים קניבסקי באורחות יושר ערך קנאה, שבזמננו יש הרבה אנשים שחיים בלי חשבון משום שכל מה שיש אצל אחרים מוכרח להיות אצלם, ועי"ז נכנסים לחובות בלי חשבון עד שלבסוף נתקעים באלפי חובות, ונאלצים למכור את ביתם או ליסוע לחו"ל וסופם מר כידוע, וכי"ז בא משום שלא כלכלו את ביתם כראוי, אלא בזבזו את כספם בשל שיקולים של קנאה. **ואם אדם יחיה באמונה שאין אדם נוגע במונח לחברו כמלא ימים,** וירבה בתפילה שלא תעלה קנאתו על אחרים. ויבין שיש לו גם מעלות ודברים שאין לחברו, ויפנים שלכ"א יש את החבילה שלו, אזי הוא יזכה רק לפרגן לשני ולהסיר מליבו את הנגע הרע הזה.

שאלה: השבוע יש הרבה על חלומות, חלום יוסף וחלומות של שר המשקים ושר האופים, הנה מצינו הרבה בחז"ל ובגמ' בענייני חלומות. מה ההנהגה הראויה בענייני חלום? **תשובה:** הכלל הוא שאמנם יש בשו"ע חלומות מסוימים שמתענים עליהם, אבל ידוע שהחזו"א אמר לאחד שחלם חלום שמתענים עליו בזה"ל: אתה לא כ"כ חשוב שיגלו לך מהשמים דברים כאלו. ורבי שלמה זלמן אורבך היה אומר לא להתייחס כלל לחלומות ולכל היותר יאמר בברכת כהנים יהי רצון הדתפס בסידורים במוסף של ג' רגלים. וכך עונה בדרך כלל רבי חיים קניבסקי, ורק על חלומות מפחידים תמיד אומר הגר"ח לומר בברכת כהנים יהי רצון של הסבת חלום, ובמשנ"ב מביא שזה מועיל גם לחלומות שמתענים עליהם. וה"ה מהני הטבת חלום. ומורה הגר"ח שאם חלם על מישור דבר לא טוב שלא יספר זאת לחברו כדי לא לצער. וכשחולם ש'מת', רבי חיים מביא שזה סגולה לאריכות ימים. ולפעמים יש חלומות שהמת הקפיד מאוד על ענייני ממון ונתנו לו משמים את הזכות להודיע לקרוביו שיחזירו ממון שחייב וכדו'. וכן לפעמים יש זכויות לאדם שיוכל להתגלות בחלום למישהו על עניין משפחתי או עניין הטעון תיקון וכדו', אבל זה עניין אחר לגמרי ולא נבואה אלא צורך לתקן משהו בעולם הזה.

שאלה: איתא בחז"ל הזהיר בנר הוי ליה בנים ת"ח. כתוב בחז"ל והוא בטור שזה הולך על נר חנוכה. מה הזהירות שצריכה להיות? **תשובה:** בפלא יועץ כתב שצריך שיהיה הכלי שמדליק בו נאה ונקי ושידליק בשמן זית זך, וכע"ז כתב הב"ח שצריך שיהיה הנר יפה. ופשוט שצריך להקפיד בכל דיניו ודקדוקיו, וזהו השתדלות ראויה לבנים ת"ח. וידוע שאביו של הנב איש חי פעל רבות שיהיה שמן זית מצוי בעירו, ואמר שלכן זכה לבן כה"ב איש חי שהאיר את העולם כולו. וכמובן שכל זה אם מקפיד על חינוכם כראוי, ובלא"ה ל"מ. היות ואסור להשתמש בשמן שנשאר מהנרות, מי שרוצה להנות מהשמן הנשאר מהנרות עבור השושה כמו שאומרים 'ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים' יכול לעשות זאת רק אם מתנה מתחילה שרוצה להשתמש במותר השמן שבכוס לצורכו ואז יוכל להשתמש בזה ובלא"ה אסור להשתמש בזה כי אסור להנות מהשמן הנשאר כי הוקצה למצוות. עוד סגולה לכוונה שכששורפים השמן זית הנשאיר יחד עם הפתילות, סגולה לאישה שלא זכתה לזש"ק שתעבור מעל השריפה ועי"ז תזכה להתעבר, ויש שאסרו זאת. **מסגולות שמן זית כל השנה:** האוכל שמן זית זה סגולה לחכמה, וכן סגולה לזכור תלמודו, ומאריך ימים, עוד דבר מביאים ששמן זית עוזר למנוע נשירה בשיער. צריך למרוח על השער לאחר מקלחת באופן קבוע וזה עוזר מאוד למנוע נשירה (במאמר המוסגר הישפע חיים' כותב שהאישה תכין לבעלה את הנרות להדלקה).

שאלה: במה מיוחדים ימי החנוכה יותר משאר ימות השנה לעניין תפילה? **תשובה:** במחזור ויטרי על חנוכה כתב שחנוכה הוא מלשון חן ותנינה, היינו שהקב"ה מתנהג עמו בפנים משרות הדין. וימי חנוכה מסוגלים מאוד לבני, חיי ומזוני בירווח ובנקל. ובמיוחד ב'זאת חנוכה' שהגאון כותב ע"ז שהוא כנגד יום הכיפורים, ובכתבי האר"י כתב שזה יום של חיתום הדין. ובמהר"ל כתב שימים אלו הם זמן של נס, והנס נהפך לטבע, ואין מנכין לאדם אם נעשה לו

נס בימים אלו. ואפשר לבקוע בזמן זה רקיעים ולפתוח שערי שמים. ופעם אמר החזו"א למישהו שהתאונן בפניו על מצבו הדחוק בענייני פרנסה והוא זקוק לנס גדול כדי שיצליח לפרוע את חובותיו, א"ל החזו"א שביום 'זאת חנוכה' אפשר לפעול הרבה דברים ולזכות לניסים בכל העניינים ובזמן הזה אין טבע כלל וכל העניינים פועלים למעלה מדרך הטבע. והכי הרבה אפשר לפעול בענייני פרנסה וזש"ק. ומה שמוטל עלינו זה לפתוח ספר תהלים ופשוט להודות לקב"ה על העבר ולהתחנן על העתיד בכל התחומים. ועי"י ההודיה לה' נפתחים כל השערים. ורבי מיכל יהודה ליפקוביץ היה אומר שהסיבה שבחנוכה יש יותר ישועות ובפרט זאת חנוכה הוא משום שאנו אומרים כל יום הלל שלם ומודים על הניסים בכל התפילות, ומדליקים נר בהודיה לה' על הנס, וכשמודים נפתחים מאוד שערי שמים. ורבי אליהו לופיאן אומר שצורת התפילה צריכה להיות שמאמין באמונה שלמה שיש בכח תפילתו להכריע את הדין לטובה. וזה גם הזמן להרבות בתפילה על הצלחה בתורה וכמו שכותב ר"י איבשיץ שכל הצלחת האדם בתורה היא רק בזכות התפילות. ועל העת רצון המיוחד בחנוכה כותב רבי חיים פלאגיי שבזמן הדלקת נרות חנוכה נעשה עת רצון ומדת הדין מתבטלת ומתעוררת מידת רחמים וחסדים גדולים כמו בשעת תקיעת שופר. ולא לשכוח את מה שכותב הרמב"ם מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד וראוי לשמוח בימים אלו של חנוכה ולהודות ולהלל על הניסים שעשה עמו ה'. ובפרט כשיש ילדים חשוב שישהה עמם ע"י הנרות למשך כחצי שעה.

שאלה: מה רבי חיים קניבסקי נוהג לעשות בימי החנוכה מלבד סדריו הקבועים? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי הולך כל יום מימי החנוכה לאחד מילדיו בליקור ומתאספים שם כל המשפחה המורחבת של אותו ילד, כך בכל ימי החנוכה, ובשנים האחרונות מגיעים לביתו כל ילד עם כל ילדיו ובמשך שעה ארוכה הוא מחלק לכל ילד וילד בנפרד דמי חנוכה, ונוהג מנהג ישראל לאכול לטקס. בנר חמישי (שזה אף פעם לא יוצא בשבת) רבי חיים מחלק לכל יוצ"ח דמי חנוכה, וכן נהג הסתיפלער. וברור שאדם שיש לו אישה או ילדים ראוי שיטעם עינים בזמן הדלקת הנרות ולאחריו וירבה בסעודה בשביל פרסום הנס וחביבה מצוה בשעתה, ואני זוכר שהרב שטינמן הורה לראש כולל חשוב שצריך לחשוב על צרכי הבית בימי החנוכה ולא להעמיס על האברך סדרים שיפגעו חלילה בשחרור של אברך עם משפחתו וביתו... (ומלבד זאת הרב שטינמן אחז שכל השנה יש עניין שאדם יאכל את הסעודה העיקרית של יום יום יחד עם אשתו, ורבי חיים קניבסקי הקפיד בזה מאוד כל ימי חייה של הרבנית ע"ה). יש להוסיף שבשנים האחרונות לחיי הרבנית היא הדליקה חנוכיה בחלון. והטעם לזה הוא משום שהגד אחד הביא לרב חנוכיה מפוארת, והרב שהדליק כל השנים (עד היום) מחנוכיה שקיבל מסב אשתו רבי אריה לוי לא רצה להחליפה בחנוכיה החדשה, אז בכדי לא לפגוע בנותן, הרבנית הדליקה בזה, וכיום הנכד שישש עם הרב מדליק בזה.

שאלה: מה היא סגולת למנצח בצורת מנורה? **תשובה:** כתבו הראשונים ובראשם הרקח וכן הוא בחיד"א ועוד, שלמנצח בגנינות עשה דוד ברוח הקודש ובצורת מנורה והאומר שצורת מנורה ימצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם, והאומר בנ"ך לא יאירע לו מקרה רע ומובטח לו שהוא בן עוה"ב. וכתבו הפוסקים שיש לאומרו בצורת מנורה והיינו שיעמיד הכתב מולו כשהוא עומד כמו מנורה.

שאלה: מה מצב הקורונה בעולם? **תשובה:** ידוע שבימים אלו הקורונה מתפשטת בעולם בכל הכוח וגם כאן בישראל מתחילה קצת עליה מדיאגה בנתוני הקורונה. וברור שכל מה שקורה בעולם נעשה בשביל ישראל, וישראל הכוונה לשנת"מ, וא"כ עלינו להמשיך להתחזק ביתר שאת ועוז בעשית רצון הבורא בשלימות וזוכה שלא יפגע הדבר בנו במשפחתנו ובא"י יהודי רח"ל.

שאלה: מה יכול לסייע לחיזוק בימים אלו? **תשובה:** מאחרי חנוכה מתחיל כעין זמן חדש והוא זמן שאפשר לזכות בו להרבה יותר משאר ימות השנה, בגלל שבזמן שהתורה קצת נחלשת זוכה מי שמתחזק ביתר שאת לשפע גדול שבמציאות הזמן בעולם, כי

כידוע שהקב"ה מוריד שפע של תורה בעולם וכיוון שיש שנחלשים בזמן זה כי זה אחרי חודשים מהחורף ויש עוד ארבעה חודשים יש קצת קושי והרבה לא שוקדים כמו בתחילת הזמן. לכן כל מי שיש לו שכל בקודקודו יתחזק ביתר שאת בד' חודשים אלו ויזכה לסיים את הזמן עם סיפוק אדיר ביותר.

שאלה: מה זכה הדור האחרון? **תשובה:** בימים אלו חל יום השנה הרביעי לפטירת הרב שטינמן זצ"ל ודורינו החלש זכה שיחיה עמו אדם שהתנהג כמו מלאך. לעצמו לא היה צריך מאומה והיה חי בהכי פשטות שיש בעולם, כל מימי חוב על העולם הבא ומה יהיה לאחר 120 שלו. אבל את הצורך של השני הכיר עד לעומק כזקן ורגיל למרות שהוא עצמו חי בצורה שונה לגמרי.

שאלה: אדם הנמצא בזמן של חולשה רוחנית, מה יעשה בשביל שיעבור את התקופה בקלות ולא ישבר מזה לנצח? **תשובה:** אם הוא מבין שכך דרך העולם, וכי זוהי תקופה זמנית, שלאחריה תבא תקופה של עלייה, אזי הוא לא 'מתרסק' ועוזב את כל עבודתו לגמרי, כי גם כעת הוא עובד את ה', אם כי בדרך כן, נסיגה. וכתב רבי חיים מוואלוז'ין זע"א: והנה האדם הוא תמיד עולה ויורד, ובעת ירידתו נדמה לו כי כל מה שעושה עכשיו מן התורה ומן העבודה אינו כלל בלב שלם ואין מצליח לו, והיה רוצה לנוח ולהתגרות בשניה עד שיעבור אותו הזמן וישוב לזריזותו. וזה ידוע הרבה להולך בדרך התורה אבל באמת אינו כן, כי האדם בנקל יוכל לעלות למדרגתו אם הוא עוסק אפילו על ידי התרשלות משלא יעסוק כלל, כי יתרחק מן התורה ויותר יקשה לו להזדוץ עוד. והעבודה היותר חשובה והיותר יקרה בעיני ה', היא, אם עובדים אלו גם בימי הירידה, כאשר ח"ה, חסידה גדולה נופלת על האדם, ודווקא אז הוא מתאמץ להתקרב אל בוראו עם כל היצר הרע שבו, ולהמשיך דוקא מתוך חמימותו של היצר. תורת ההתחזקות.

שאלה: מה עושה את האדם מאושר? **תשובה:** הדבר היחיד שעושה את האדם מאושר זה אם הוא מצליח לשבור את המידות, והיינו להתגבר על היצר ע"י שקס בזמן לתפילה, עושה חסד עם מישהו שקשה לעשות עימו חסד, מתגבר בשמירה על הפה, מוותר ומוחל לשני בלב שלם, לומד בהתמדה בשקיעות בלי טלפונים, מתפלל כמו שצריך, כל דבר כזה מקרב את האדם לאושר אמיתי.

שאלה: חנוכה בפתח, הליבוט והסופגניות, המאכלים המסורתיים, הם מאכלים מטוגנים, עתירי שמן וסוכר ורחוקים מלהיות סמל הבריאות. ובשמונת הימים הללו הם אורבים לנו בכל פינה: בבית, בכולל, בעבודה, במסיבות המשפחתיות, אצל חברים ובקונדיטוריות. כשעובר החנוכה ואנו עולים על המשקל אנחנו מבינים שמלרות שניסו... גם הפעם אכלנו כנראה סופגניה אחת יותר מיד. בדיחה יהודית מספרת כי סופגניה כשרה למהדרין היא כזו שהשמן בה מספיק בשביל לדלוך שמונה ימים. וברצינות, סופגניה רגילה מכילה כ- 350 עד 450 קלוריות בעוד שסופגניה מסוגלית בקרם ומצופה בשוקולד עשויה להכיל גם עד 600 קלוריות; לביבה מתפוחי אדמה מכילה כ- 150 עד 200 קלוריות וכשהן מוגשות לשולחן רובנו מתקשים להסתפק באחת בלבד. אין ספק כי שמונות ימי חנוכה מעמידים בפנינו אתגר רציני בשמירה על הבריאות והמשקל, מה הצעה המעשית בכל זאת לעבור את חנוכה בשלום מבחינה בריאותית? **תשובה:** ברור שמנהג ישראל תורה ונוהגים לאכול דברים משמן כסופגניות ולטקס. אבל משום ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, אפשר **לאפות** סופגניות ובה יש כמות קטנה יותר של שמן. אם בכ"א אתם מטגנים טגנו בשמן עמוק כך שמשך הטיגון קצר יותר ופחות שמן ייספג בהן. ולקונים: קנו סופגניות דלות קלוריות, החליפו את המילוי המסורתי במילוי דל קלוריות - העדיפו מילוי דל קלוריות במקום המילוי הרגיל.

שאלה: האם זה נורמלי שאדם נהנה לשוחח עם חבר וכן להשתחרר עם חבר יותר מאשר עם בני ביתו, וכן להפך. **תשובה:** ברור שסגנון המחשבה של בני הבית שונה לגמרי מאשר החברים, וכיוון שכך יש שחרור ושיחות שאין אפשרות לאדם לבצע עם בני ביתו, ובפרט שיחרור בזמנים מסוימים, ולכן ברור שעל בן

זוג לא להיפגע מתופעה זו. וראוי להביא כאן את הסיפור הידוע מרבי נחום מהורדנא רבו של הח"ח. פעם אחת ישב ה'חפץ חיים' בבית רבו באחד מימי החנוכה, השמש שקעה ואף הלילה כבר ירד, ואילו רבי נחומק'ה מתמהמה מלהדליק את נרות החנוכה, ממתין הוא לרבנית שיצאה מן הבית ועדיין לא שבה. עברו כמה שעות וכבר כלתה רגל מן השוק ורבי נחומק'ה עדיין יושב וממתין. בשעה מאוחרת מאד שבה הרבנית אל הבית, או אז מיהר רבי נחומק'ה והדליק את נרות החנוכה. שאל ה'חפץ חיים' את רבי נחומק'ה, מדוע המתין לרבנית זמן כה רב, והרי על פי הדין היתה יוצאת ידי חובתה בהדלקת בעלה, גם אם לא הייתה נוכחת בעת ההדלקה עצמה, ומדוע ראה לנכון להמתין לשוובה? הלכה מפורשת היא, השיב רבי נחומק'ה, שאם אין לאדם כסף אלא רק לנר אחד, והוא מסתפק מה עדיף, נר שבת או נר חנוכה? נר שבת קודם, משום שבנר שבת יש גם משום שלום בית. רעייית, סיים רבי נחומק'ה, מוסרת את נפשה למען שאני אוכל להקדיש את כל עיתותי ללימוד התורה, והיא נהנית בכל שנה להיות נוכחת בשעת ההדלקה, שלום בית זה חייב אותי להמתין לה עד שתשוב.

שאלה: מצאנו בחז"ל שלעולם לא יעדיף אדם בנו בין הבנים כדי לא לגרום קנאה ביניהם, מה הגדר של לא להעדיף? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אומר שאפי' בעניין פעוט מאוד כגון בגד יוטר יקר אסור, א. כי כתוב לעולם, והיינו בכלום. ב. כי ילפינן מיוסף, ואצל יוסף הוא ס"ה עשה כתונת פסים שעולה פרוטות, לכך צריך להיזהר מאוד בעניין זה.

שאלה: מה נחדיר לילדינו מה זה המתיוונים של דורנו? **תשובה:** בדורנו המתיוונים זה פנעי הטכנולוגיה ההרסניים, וברור שבימי חנוכה עלינו להשריש לילדים שלנו שכמו בזמן היוונים משכו את הילדים בכל מיני צורות ודרכים שלא נראו כאלו גרועים, גם היום צריך לומר לילדים את האור שיש בהולכים בדרך השם ואת החושך שיש לסוטים מדרך ה'.

שאלה: מה הדרך לנטוע בילדים ביטחון שהם יכולים והם שווים ועיי"כ יצליחו בעניינים ויהיו בנויים היטב בימי החנוכה? **תשובה:** יש חוברת מפוארת שהוציא

איש החינוך רבי יחזקאל שובקס ששם הוא מביא רעיונות נפלאים להעצמת הביטחון אצל הילד בדרך של משחק.

דוגמא ראשונה: שכל ילד יכתוב איזו הצלחה מיוחדת שהייתה לו והוא גאה בה, ולאחמ"כ ידברו על עניין זה כל המשפחה איזה מעשה אציל וכו'. וממילא הילד יציע ויחשוב על עוד דברים שהוא יכול לעשות במסגרת הכישורים שלו. **ב.** משחק נוסף. כל המשפחה תכתוב על כל ילד בנפרד משהו שהוא ורק הוא מועיל לבית, ואח"כ לבדוק אתו ביחד האם הוא תורם את אותו עניין לחברה וכו'. **ג.** כל ילד יכתוב על דבר או עניין שהוא עבר בחיים, ולהרחיב במה וכמה היה לו קשה. **ד.** כל ילד ירשום בדף את התחום שהוא מתקשה בו בחיים, כמבחנים, חברה או לימוד ותפילה או חברותות, או קשה לוותר וכדו' ואז לעזור לו בדברים. וכן הלאה, העיקר לשבת יום יום סביב השולחן ולהעלות נושאים מעניינים אצל הילדים ויחד לנסות לפתור אותם, והחנוכה יתן העצמה גדולה לכל ילד באשר הוא.

חידות

החיד"א כתב להתיר וכמו שמצינו בשמו"ע כשרוצה לעיין מותר לו ללכת לצורך. **לא.** נר דולק חצי שעה. חצי קדיש אחרי הלל. **לב.** 3 ברכות בלילה הראשון. מוציאין שלושה ספרי תורה בשבת ר"ח. **לג.** 36 נרות חנוכה. **לד.** זמן הדלקת הנרות עד שתכלה רגל מן השוק. **לה.** "ומותר קנקנים נעשה נס לשושנים". **לו.** "רעות שבעה נפשי בשיעבוד מלכות עגלה". **לז.** "והדליקו נרות בחצרות קדש". **לח.** בחנוכה המשכן ובחנוכה המזבח במדבר. **לט.** מי שמדליק בבית הכנסת מברך גם בבית (שו"ע תרע"א ס"ז). **מ.** בראשון של חנוכה, בשבת, בר"ח ובזאת חנוכה. **מא.** שמתחילים לקרוא מהמקום שסיימו ביום הקודם. **מב.** 3 אנא ה' הושיעה נא. הצליחה נא. כי אני עבדך. **מג.** בבית הכנסת כי כולם נרות מצווה. **מד.** אותיות הגפן הוא נ.ג.ה.פ. מה שכתוב בסביבון. **מה.** ברכת המזון של חנוכה בשבת. **מו.** נס בפתח בשינוי הניקוד מנס שהיה בחנוכה. **מז.** קנה. **מח.** ב'כד', ותנ"ך הוא כד ספרים. **מט.** במקור של היונה, והנה עלה זית בפיא. **נ.** פך. **נא.** שמש. **נב.** יון. **נג.** שמש. **נד.** דחה אדמו. **נה.** מודיעין. **נו.** זית. **נז.** נס פך השמן. **נח.** שושנת יעקב, נעשה נס לשושנים. **נט.** מסובבים במצוות מזווה בימין וחנוכה בשמאל. **ס.** הלל. **סא.** שמש. **סב.** בליל שבת ובמוצ"ש הבדלה. **סג.** האבות הקדושים וכל מי שנוול לפני נס חנוכה. רבות מהחידות מהרב דינר שליט"א.

חידון שמות ספרים בפרשה: פרשת וישב:

א. תולדות יעקב יוסף. ב. כתונת פסים. ג. פתח עיניים. ד. ברכת ה'. ה. יפה מראה. ו. יפה תואר

חידון משמעויות מילים לפרשת וישב

ו' משמעויות למילה ישב

ישב - התגורר. "וישב יעקב" (בראשית לו א).

ישב - ההיפך מעמד.

ישב - חזר - השבת אבידה. "והשב שבות אהלי יעקב".

ישב - הסתיים. "וישוב חרון אפך מעמד, מארצך, ומנחלתך".

ישב - התלבט. ישב על המדוכה

ישב - פתר. יישב את הסכסוך.

חידות בפרשת שבוע: פרשת וישב: א. היכן בפרשה השתמש יעקב בפטירת רחל? **ב.** איזה מילה בפרשה היא בת ארבע אותיות, ובס"ה ארבע עשרה בגימטריה שלה? **ג.** איזה פסוק בפרשה יש בו 8 מילים בני שתי אותיות כ"א? **ד.** שתי מילים רצופות אותו הדבר רק ניקוד שונה? **ה.** מה המכנה המשותף לכל הפסוקים בפרשה מלבד 9 פסוקים? **ו.** היכן בפרשה שם של אחיינו של אברהם אבינו שמובא רבות בתחילת בראשית? **ז.** היכן בפרשה ג' מילים רצופות עבר הווה ועתיד? **ח (וג' חסר)**

חידות תורניות לחנוכה: יד. היכן מוזכר במשניות הש"ס המילה חנוכה, 7 מקומות? **טו.** היכן מוזכר חנוכה ברמז במשניות הש"ס פ"א? **טז.** מה הקשר בין שמה של אשת עשיו להבדיל משהו שישקורה מאוד לחנוכה? **יז.** איזה מצוה דרשן מצלת מאיסור דאורייתא? **יח.** היכן הביא המשנ"ב גם כשיש לו כמות מספקת להדלקה ידליק נר אחד? **יט.** איך יכול להיות שיותר לאדם להדליק בחנוכה רק עד יום ג של חנוכה וביום ד לא ידליק? **כ.** האם יש ראייה מההלכה שאם כיבה את הנר במזיד צריך להדליק שוב? **כא.** היכן מצינו בש"ס דינא דע"ז שתכלה רגל מהשוק? מלבד חנוכה? **כב.** באיזה שמן מותר להדליק נר של שבת ולא של חנוכה? **כג.** איזה פסוקים מהלל אומרים בפסודו? **כד.** היכן מצינו שמש יותר חמור מהנר בעצמו? **כה.** אב ובנו נר בשמש? **כו.** איך יכול להיות שני שמנים עם אותם תנאים, אחד כשר ואחד פסול לנר? **כז.** מתי אומרים 12 יום רצוף מזמור כ"ד בתהילים? **כח.** איך יתכן אדם מברך שהחיינו על הדלקת נרות ביום השלישי ולא מדובר ששכח להדליק אלא זכר ואף היה לו נר? **כט.** היכן מוזכרת בתנ"ך המילה חנוכה? **ל.** מתי מותר לכתחילה להנות מנר חנוכה? **לא.** מה חצי בחנוכה? **לב.** מה 3 בחנוכה? **לג.** מה 36 בחנוכה? **לד.** מה הקשר בין חנוכה לרגל? **לה.** מה הקשר בין חנוכה לשושנה? **לו.** מה הקשר בין חנוכה לעגלה? **לז.** מי הדליק נר חנוכה בחצר? **לח.** באיזה חנוכה לא הדליקו נרות חנוכה? **לט.** מי מברך לכתחילה פעמיים על ההדלקה? **מ.** באיזה ימים לא חוזרים על פסוקים בקריאת התורה בחנוכה? **מא.** מה המכנה המשותף בין קריאת התורה של ימי ר"ה, סוכות, וחנוכה? **מב.** כמה אנא ה' יש בהלל? **מג.** באיזה אופן מותר להדליק שמש מנרות חנוכה?

חידות על חנוכה לשאל את הילדים: מד. מה הקשר בין המילה הגפן למשחק של חנוכה? **מה.** ברכה שמברכים אותה הרבה במשך היום בחנוכה היא הכי ארוכה בשנה? **מו.** מה קרה בחנוכה שזה מלשון ברח בשינוי הניקוד? **מז.** מי גם בחנוכה וגם בנשימה? **מח.** מקום שנמצא בו השמן ותנ"ך מה המכנה המשותף ביניהם. **מט.** באיזה מקור היתה חזית בתחילת חומש בראשית? **נ.** מילה נרדפת לכד בת שתי אותיות? **נא.**

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

ותגביה קרנינו למעלה

שנת השמיטה כבר החלה, ציבור שומרי המצוות כולם מכירים את ההתמודדות במטבחים הביתיים ומעיון בתעודות הכשרות. אבל מי שמכיר את הנושא לעומקו, על ההתמודדויות המלוות את החקלאים והשאלות שצפות בשטח שוב ושוב מדי שבע שנים הם רכזי האזורים של קרן השביעית, אלו שנמצאים שם בשביל החקלאים והולכים איתם בכל השנה הקרובה.

השאלות בוערות בשטח, מציפות ומסקרנות את הציבור כולו ולשם כך כינסנו את רכזי האזורים של קרן השביעית וביקשנו לשמוע מהם ישירות על האתגרים, התחושות וגם על ההצלחות.

מה האתגר הכי גדול בו נתקלים החקלאים בבואם לשמור שמיטה וכיצד אפשר להרגיע את החקלאי הדואג?

"כמובן שהאתגר המרכזי של החקלאי הוא השאלה: 'מה נאכל בשנה השביעית?', כלומר מהיכן אתפרנס?", משתף ר' **אהרן מסקביץ**, שמרכז את אזור המרכז בקרן השביעית בשאלה, שכך נראה, מעסיקה את כלל החקלאים בכל מחוזות הארץ. "אין לי אפשרות להגיד לו שיש לנו התחייבות לעזור לו 001 אחוז כלכלית, אולם אנחנו אומרים לו שאנחנו נעזור לו בהתמודדות. אני חייב לתאר לך את המשפט המצמרר ששמענו ממרן כ"ק האדמו"ר רבי דוד אבוחצירא שליט"א מנהריה שאמר לחקלאים שבאו אליו מטעם "קרן השביעית" כי עליהם לדעת שהמילה ציווי שנאמרה בתורה מפי ה': "וציוויתי את ברכתי" נאמרה רק על מצוות שמיטה, וכי האם יש חיזוק גדול מזה?"

ר' אברהם רובינזון, רכז אזור יו"ש: האיזור מלא בכרמי יין גדולים מאוד, חלק מהחקלאים הם כורמים מצליחים שהינות שלהם משתתפים בתחרויות עולמיות, השבתה של כרם בשנת השמיטה בלי האמונה בהבטחת הקב"ה לשומרי השביעית היא יכולה להיות 'מכת מוות' לכרם והענבים.

ובכל זאת בוחרים בשמחה גדולה לזכות במצוות השמיטה.

הליווי ההלכתי והמקצועי יחד עם התמיכה הכלכלית של קרן השביעית בחקלאים מאפשרת להם להשביט במינימום נזקים.

ר' יוחאי שורק, רכז אזור השרון, פוגש גם הוא באותו האתגר בדיוק: "מדובר בגיבורים מוסרי נפש, אבל יש להם שאלה קשה שהם שואלים: איך אסתדר כלכלית? קרן השביעית היא הגוף היחיד שמסייע לחקלאים. אין אף אחד חוץ מהקרן שפוגש את החקלאים, מחבק אותם, עוזר להם ומסייע ומלווה בצורה מסודרת בכל דבר ועניין, כך שממילא מגיעים מהר מאוד לשאלה הכלכלית ולדין הכספי: איך שורדים שנה כזאת. אנחנו משתדלים לעזור להם בדחיית הלוואות, בארנונה, וכמובן גם תמיכה כספית מינימלית שמאפשרת להם קיום".

"מה נאכל?...?", זו השאלה ששואלים החקלאים את **ר' דוד מלכה**, רכז אזור המרכז. "יש לחקלאים הרבה מאוד קשיים. לאחד יש צי של טרקטורים ולשני יש פועלים ולאחר יש חממות עם הרבה השקעה, ולכולם יש את אותה השאלה? מה נאכל? ממה נתפרנס? איך אפשר להפסיק לעבוד ולהתפרנס לתקופה כל כך ארוכה? כל אחד צריך הסברים אחרים ותשובות אחרות שמתאימות לו. יש חקלאים גדולים ויש חקלאים קטנים יותר ולכל אחד יש את הבעיות שלו ולכולם אנחנו מנסים לעזור ולסייע כמה שאפשר".

את הפן הכלכלי פוגשים החקלאים גם מכיוון אחר, כפי שמספר גם **ר' עירא צימרמן**, רכז ארצי של הקרן. "החלק הכי מורכב בעיני הוא איבוד שווקים. הלקוחות לא מחכים לאף אחד. הם צריכים פירות וירקות ואם אין לאחד הם ילכו לאחר ולא יחזרו. לצד ההוצאות העצומות שיש בשמיטה, הרי שאיבוד חוזי יצוא ואיבוד חוזים בשווקי הארץ הם החלק הקשה ביותר בניסיון: לך תבנה אחרי השמיטה את הכל מחדש. מדובר באנשים מבוססים עם שווקים מסודרים - ופתאום הם צריכים לאבד הכל. בנושא הזה אין לנו יכולת לסייע, כיון שכמובן אין לנו איך לשמר להם לקוחות. זה ניסיון מאוד לא פשוט".

"יש לחקלאים הרבה מאוד בעיות שהם צריכים להתמודד איתם ואנחנו עוזרים להם לפתור את הבעיות: זה יכול להיות אחד שמחזיק אצלו עשרות פועלים תאילנדים והוא לא רוצה להפסיד אותם אחרי השמיטה, זה יכול להיות בעיות אחרות

גיבורי הכח שע"י קרן השביעית בסיפורים ועובדות מהשטח

- כל מקרה לגופו, אבל יש סיבה למה החקלאים נקראים 'גיבורי כוח': הם מתמודדים עם הרבה בעיות, והשאלות שלהם בהתאם, מסכם ר' שלמה בן חמו, הרכז באיזור הדרום.

איך חקלאים בכל זאת שומרים שמיטה? מה מביא אותם להתמודד עם הקושי הכלכלי הכה גדול ובכל זאת לשמור שמיטה?

ר' יוחאי שורק, רכז מחוז השרון, מתאר עבודה לא פשוטה בכלל. "זו אחת מהעבודות הקשות שבמקדש, אבל יש בה המון סיפוק" הוא אומר בקול נרגש "נפגשתי, בלי גוזמה, מאות פגישות עם חקלאים המעוניינים לשמור שמיטה. השתדלנו היא לראות איך סוגרים את כל הפינות והדילמות בהם החקלאים עתידים להתמודד. הרי לא לכל חקלאי יש "אש בעיניים" לזכות לקיים ולשמור את שנת השמיטה. יש חקלאים המתנים בפניי את כאבם על סכומי כסף אדירים של הלוואות המוטלות על כתפיהם. כן הם מספרים על חששם לאבד ספקים ולקוחות עימם הם עובדים שנים רבות. יש לי ב"ה ידע וכרכז גם קיבלתי מהנהלת "קרן השביעית" כלים ומידע שאוכל לשכנע את החקלאים כמה חשובה מצווה זו ואילו רווחים, רוחניים בעיקר, יהיו להם".

ר' עירא צימרמן, רכז ארצי של קרן השביעית מסכים עם יוחאי שורק וטוען גם הוא כי המניע הסופי לשמירה על מצוות שמיטה הוא מניע רוחני ודתי בלבד: "זו שאלה קשה. לדעתי בסופו של דבר הדבר המשפיע ביותר היא האמונה הפשוטה במה שכתוב בתורה, האמונה הפשוטה שזה מה שה' מבקש מאיתנו. כך למשל כאשר דיברתי עם חקלאים מהדרום הסברתי להם ששמיטה היא כיפת ברזל האמיתית שלנו; יש לנו שליחות בארץ: הזכות לקיים בה תורה ומצוות, ובמיוחד לקיים את המצוות התלויות בארץ בהן תלויה הגאולה ובהם תלויה זכות קיומנו בארץ. אני יושב איתם ומסביר להם שהקדוש ברוך הוא איתם, עם ישראל כולו איתם, וכמובן גם קרן השביעית איתם... הרבה מהם עושים את זה רק למען עם ישראל, כדי לזכות אותו ולשמור עליו. הקשיים הם גדולים ובעיקר כלכליים, אבל ההתחזקות היא בעיקר באמונה פשוטה ואמיתית".

ברוח דברים אלו מוסיף **ר' אברהם רובינזון** רכז אזור יו"ש: רק להסתובב בשנת השמיטה באדמות שבאיזור שילה ובאיזור חברון ההבנה שאנחנו חלק משושלת מימי האבות הקדושים ועד לעם ישראל שנחלנו חבל ארץ זה, והיום אחרי אלפי שנים אנחנו זוכים שגם באיזורים האלו אדמת הקודש מושבתת בהידור ולחומרא כציווי התורה זה מרעיד את נימי הנפש של כל יהודי.

יחד עם הניסיונות של כל חקלאי וחקלאי והבחירה לדבוק במצוות השמיטה כמו שאומר מרן הרב קניבסקי זה יביא לנו את המשיח בעזרת ה'.

תשפ"ב

שמיטה

בשמיטה זו זכינו והכפלנו פי כמה וכמה את שומרי השמיטה ברחבי יהודה ושומרון.

ר' אייל רוז רכז ישובי פא"י בקרן השביעית מספר לנו עוד על ההיסטוריה של שומרי השביעית: האמת היא שבישובי פא"י זו השמיטה השביעית שזוכים כל ישובי פא"י להשבית את כל השדות והחלקות שבבעלותם. עוד מימי מרן החזון איש ועד עצם היום הזה.

הדבר לא פשוט כל כך ולא מובן מאליו, הנסיונות והאתגרים כל שמיטה רק גוברים ומתחזקים.

גם בשמיטה זו אחרי שנת הקורונה לא היה פשוט לחלק מהחקלאים להתחייב להשבית את אדמותיהם. ב"ה בזכות פעילות קרן השביעית ומסירות נפשו של מרן בעל החזון איש זיע"א על שמירת השביעית בישובי פא"י אנו זוכים שגם בשמיטה זו אדמות ישובי פא"י שובתים במלואם.

גאב"ד קוממיות ת"ו

בסוף, כרכזי קרן השביעית, הם אלו שניצבים מול החקלאים. **ר' שלמה בן חמו** מצביע על כך שדווקא העובדה שקרן השביעית מגיעה לצדו של החקלאי ולא נגדו, היא זו שמסייעת בקבלת ההחלטה: "העובדה שאנחנו חברים. כשחבר מגיע ומדבר האדם שמולו יודע שהוא מגיע ממקום טוב והוא פתוח לקבל. אני מסביר להם שקרן השביעית תעזור להם, מסביר להם את החשיבות של המצווה והם מבינים ומקבלים. לפעמים אני נכנס לפרטים של רווח גידול מול הפסד ודברים מעין אלו, אבל אלו דברים שצריך להיות מונחים בהם. כך או כך, ברגע שהם רואים שאני מגיע כחבר הם מבינים שזה מגיע ממקום טוב וממילא הם מקבלים את הדברים".

"לדעתי ישנה התעוררות אדירה לקיום מצוות השמיטה" מספר **ר' אהרן מסקביץ**, רכז אזור המרכז כיצד הוא קורא את המפה. "אני שומע חקלאים שאומרים שלא מבינים איך יכלו לנהוג אחרת בשמיטות שעברו. אחד החקלאים אמר לי שלא זכה לשמר שמיטה שעברה ובמהלכה הוא הרגיש כמו שהאדמה "צועקת" עליו: 'איך אתה עובד בי?' ומתוך תחושות אלו

גיבורי הכח שע"י קרן השביעית בסיפורים ועובדות מהשטח

באים החקלאים חדורי מטרה שהפעם הם יזכו להיות מגיבורי הכוח לעשות את רצון ה'."

ואיפה נכנסת 'קרן השביעית' בסיפור? או בעצם, מה תפקידכם כרכזים?

"כאמור, ישנם לא אחת מקרים של התמודדויות כלכליות ולחץ של ספקים או לקוחות שלא מבינים לצערנו מדוע אותו חקלאי יימנע מעבודה איתם למשך שנה. "אני משתדל לעודד את החקלאים ולתאר ולספר להם כמה גדולה זכותם. אחד הסיפורים ששמעתי הינו על מגדל אתרוגים שחשב בשנת השמיטה שהוא צריך לחדש את עצי האתרוג בכדי שיניבו לו פירות ראויים. אותו חקלאי ניגש למרן החזו"א זי"ע ואמר לו את הצורך והחזו"א אמר לו שלא ייגע בעצים וברכו שהם ימשיכו להניב לו אתרוגים ראויים. ועד היום אותם עצים מגדלים אתרוגים יפים ומשובחים", מספר ר' אהרן מסקביץ שמכביר במילים גם על פעילותה של 'קרן השביעית' עצמה: "נוסף על פעילות הקודש, להוסיף עוד חלקות אדמה שיושבתו בארץ. אני חושב לא-אחת על מאמר הזוהר הקדוש בו נאמר שעם ישראל גלו 70 שנה מארץ הקודש בשל 70 שמיטות שלא שמרו ויש לנו זכות להיות חלק וחוליה מחברת בין התורמים דרך "קרן השביעית" לבין החקלאים גיבורי הכח שמקיימים את מצוות השמיטה בהידור. "העובדים ב"קרן השביעית" עושים לילות כימים למען החקלאים, בכל צלצול טלפון שלא הספקנו לתת לו מענה, יש חשש מקנן, שמא זה יהודי שיימנע כעת משמיטת חלקת אדמתו."

"החלק של קרן השביעית הוא משמעותי ביותר, ואפשר לומר שהוא החלק המכריע ביותר. החקלאי מקבל את התמיכה ובכל פעם הוא רואה עד כמה שזה עוזר לו. קשה לתאר עד כמה שזה מסייע לחקלאים. זה דבר מאוד מאוד משמעותי", מוסיף עוד הסבר על תפקידה של הקרן גם ר' דוד מלכה, רכז הקרן באזור המרכז שהוא עצמו חקלאי במושב גפן וזוכה זו השמיטה השביעית לשמוט, שמספר על איך הוא עצמו חווה את תפקידו החשוב ואומר כי "המשמעות המיידית והפשוטה היא פשוט ללכת ממקום למקום, לשוחח עם האנשים והחקלאים ולשכנע אותם לשמור שמיטה. אנחנו מגיעים פעם ופעם ועוד פעם ועוד פעם, מדברים ומסבירים ומשכנעים - עד שאנחנו מצליחים לשכנע אותם לשמור ולקיים את המצווה החשובה. כמובן שאין מאה אחוז של הצלחות ולפעמים אנחנו מדברים הרבה עם מישהו וברגע האחרון הוא מתחרט, אבל כל אחד נוסף ששומר זה דבר גדול מאוד וזכות עצומה, וברוך ה' אנחנו רואים סיעתא דשמיא ויש הרבה מאוד שמצטרפים אלינו ומתחילים לשמור שמיטה".

ר' יונה בוקובזה, רכז הקרן בדרום החל לעבוד בקרן לפני זמן לא רב, אבל את הפירות, תרתי משמע הוא כבר רואה: "אני נפעם לראות שמעבר לסיוע הכלכלי שניתן לחקלאים, הרבנים שליט"א הפועלים בקרן חדורי שליחות כפשוטו, ואני כרכז רואה איך שהם משרכים רגליהם אפילו לישובים בקצה הארץ על גבול מצרים, גם לשכנע בעל נחלת אדמה קטנה שיזכה להיות מגיבורי הכח. "זה קרה לפני כארבעה חודשים, קיבלתי טלפון ממכר ששאל אותי האם אהיה מעוניין לרתום את כישורי למען 'קרן השביעית'? התחלתי להתעניין במה מדובר ובמה אוכל להועיל ותיכף נעתרתי והתגייסתי למשימה הקדושה: צירוף חקלאים רבים ככל שניתן לצבא מקדשי אדמת הארץ. תוך זמן קצר מצאתי את עצמי מכתת רגלי בישובים ובקיבוצים אשר סביב העיר נתיבות, עיר מגורי, למצוא עוד גיבור חיל מבלי לוותר אף על אחד. כבר בימים הראשונים של פעילותי, גילתי שיותר ממה שאני פועל ומסייע, יש לי תחושת התרוממות רוחנית, כשאני נוכח בהתלהבות האופפת את החקלאים לקראת 'שנת מסירות הנפש' כשהם יודעים מה גדול ההקרבה וההתמודדות הכלכלית והנפשית הצפויה להם", הוא אומר בהתרגשות יתרה.

ההתרגשות היא לא נחלת חלקו של רכז אחד בלבד, כלל הרכזים חווים אותה כשהם פוגשים את עם ישראל שמוכן לוותר על כספו למען מצוות התורה. "אחד הדברים המרגשים אותי מפעילות "קרן השביעית", כשאני חושב ורואה את אחדות ישראל וקירוב הלבבות שפעולותיהם יוצרת", מספר נ' יוחאי שורק, רכז במחוז שומרון. "הרי מה לאנשים שומרי תורה ומצוות המתגוררים באזורים עירוניים עם חקלאים השומרים מסורת בלבד שאינם דומים להם כלל?" והנה לפתע, מגיעה שנת השמיטה וכולם זוכים לראות איך שאותם המתגוררים רחוק, וכלל אינם דומים זה לזה פועלים ומסייעים, חושבים ותורמים למען יהודי אחר, היש לך סנגוריה גדולה יותר על עם ישראל? לפני כחצי שנה קבלתי את רשימות חקלאי האזור מ"קרן השביעית" וכן ממשרד החקלאות. עברנו על הרשימה לראות אילו חקלאים מתוך הרשימות עדיין עוסקים ובעלי שטח קרקע, משום שלצערנו ישנם כאלו שנפטרו ל"ע מאז שנת השמיטה שעברה. עם רשימה עדכנית התחלנו במלאכה להפיץ את בשורת זכות קיום מצוות השמיטה".

"קרן השביעית זה לא 'חיזוק ערכי השמיטה', מסכם ר' עירא צימרמן, רכז ארצי, "זו השמיטה. הקרן היא הגוף היחיד שעושה את העבודה הזו; אין מי שהולך מכפר לכפר ומישוב לישוב, מדריך את החקלאים, מדבר איתם ודואג לקיום שלהם. בלי קרן השביעית ממדי שמירת השביעית היו זעירים אם בכלל. אין שמיטה בלי קרן השביעית".

לסיים, תוכל לספר לנו אנקדוטה, מקרה שאירע וריגש אותך או משהו שלא ציפית לו והפתיע אותך בעבודתה הצמודה עם בעלי הקרקעות בארץ ישראל?

ר' יונה בוקובזה הראשון לספר. "קצת אחרי חג הסוכות נפגשתי עם חקלאי לשמוע ממנו איך התחילה אצלו שנת השבע. כל כך התרגשתי לשמוע איך שתיאר לי בקול חנוק מדמעות שמחה כמה מאושר הוא לקיים את מצוות השמיטה. אותו חקלאי מתגורר במושב דקל, ויש לו שדות גידול של כוסברה. החקלאי אומר לי שכרכז הוא רוצה מעט לשתף אותי בהתמודדותו, משום שלהשמטת שדותיו ישנה השלכה כלכלית אדירה: שנה שלימה עליו לשלם לפועלים מתאילנד המתגוררים אצלו, השבתת כלי עבודה שהוא משלם עליהם תשלומי רכישתם, תשלומי ביטוחים על הרכוש ועוד. החקלאי מספר ששנה שעברה רכש טרקטורים חדשים, ובשל כך יש לו עליהם שנתיים אחריות מהחברה על כל נזק. אולם כעת בשנת השמיטה הוא בעצם מפסיד שנה מן האחריות. שאלתי אותו 'מאיפה יש לך את תעצומות הנפש להשביט את השדות?' אותו חקלאי הסתכל אליי ואמר לי בקול עוצמתי: 'אתה יודע שאני זכיתי לשמור פעמיים שמיטה ופעמיים אף זכיתי לראות בעין את ברכת ה'?' החקלאי מתאר שהדבר שאירע בחלקות אדמותיו זה פלא אגרונומי מאין כמותו: שדה כוסברה - כך מסביר החקלאי - מניב כל שנה 66 קטיפים של ירק. אצלי בשנה שלאחר שנת השמיטה צמחו 71 פעמים ירק! וכי אין זו סיבה מספיקה להמשיך ולקיים את המצווה?"

ושוב מתברר כי שמיטה היא ברכה וגם הרכז **ר' ינון דגן** מספר סיפור עם התלבטות דומה ותוצאה דומה: "במושב הנמצא סמוך למחלף גולני המפורסם ישנו שטח חקלאי בן 5,000 דונמים. שיטת החקלאות במושב הינה שיתופית, כלומר על השטח מופקד מנהל אשר לו שייכים כל הכלים החקלאיים, הקומביין, הטרקטורים וכולי. אותו מנהל, איננו יהודי והוא קיבל את תפקידו מאביו שקיבלו מהסב. כך שהוא מכיר כל ס"מ בקרקע. בפעם הראשונה שישבתי עם מנהל קרקעות היישוב לערוך עימו את רשימת החקלאים. המנהל אומר לי בשם אביו, הגוי כמוכן, שלמושב שדה אילן יש ברכה מיוחדת. "שאלתי את אבי - ממשיך מנהל הקרקעות לספר - מה היא הברכה? אביו תיאר כיצד לפני תחילת שנת השמיטה שעברה, באזור חודש אלול החקלאים זרעו 'זריעה מוקדמת' לאחריה ירדה בכמה ימים כמות גשמים גדולה, כ-50 מ"מ. ולאחר מכן, חודש לא ירד כלל גשם. חקלאי המושב חששו שעצירת גשמים זו תמית עליהם אסון בשל קלקול החיטים לאחר שנרטבו בגשמים הראשונים. להפתעתם, לא די שלא התקלקלו החיטים, אלא אף השדות הצמיחו 200 ק"ג יותר לכל דונם!"

"לפני הרבה שנים הגיעו אלי שני בחורים ממושב קוממיות. הם היו לבושים בצורה שהייתה נראית לי די מוזרה, עם גרביים לבנים שהיו משוכים עד הברך, ואני לא הכרתי באותה תקופה לבוש כזה; זה היה נראה לי מוזר מאוד. בכל זאת, כיון שהגעתי מבית דתי - למרות שאני עצמי לא כל כך שמרתי מצוות באותה תקופה הסכמתי לשמוע אותם. הערכים מבית אבא עדיין היו מאוד משמעותיים אצלי וכך מצאתי את עצמי נקשר אליהם והחלטתי לשמור שמיטה. מאז כבר עברו שבע שמיטות שאני מקפיד לשמור", כך סיפורו האישי המרגש של הרכז **ר' שלמה בן חמו**, שמאז הצליח לשכנע רבים וטובים להצטרף אליו לשמוט את אדמותיהם ולקיים בהידור את מצוות השמיטה.

"אין מה להשוות בשום קנה מידה. כל שמיטה והאתגרים שלה והבעיות שלה, והן רק מתעצמות בכל שמיטה מחדש", מספר הרכז **ר' עירא צימרמן**, חקלאי בעצמו. בכל הנוגע לקרן השביעית, השמיטה הזו היא בסדר גודל אחר לגמרי: בחודשים האחרונים אני בקושי ישן בלילה ואני מוצא את עצמי גומא אלפי ק"מ מידי חודש כדי להגיע לכל מקום, וברוך ה' הצלחנו להגיע לממדים עצומים של השבתת הארץ. הצלחנו להגיע לקיבוצים, מושבים ומקומות שמעולם לא שמרו שמיטה ושהפעם הם השתכנעו לראשונה לשמור. זו השמיטה שהכי נשמרת מאז חורבן בית המקדש".

מיסודו של מרן רבי בנימין מנדלזון זצוק"ל

גאב"ד קוממיות ת"ו

קובי עטיה

ישוב פורת, חקלאי 19 שנים, שומר שמיטה בפעם השניה מגדל תותים ואבטיחים

"את הסיפור של קובי עטיה צריכים ללמוד בישיבות בסדר מוסר", אומר לי ראש עיריית בני ברק וחבר הנהלת קרן השביעית הרב אברהם רובינשטיין. ואני פוער זוג עיניים וכורה את אוזני לשמוע את סיפור השמיטה של קובי עטיה.

בלב השרון, בינות לפרדסים עמוסי הדר, שדות מוריקים ומרחבים אינסופיים שוכן המושב 'פורת'. תושביו הראשונים של המושב שהוקם בשנת תש"י כלל לא היו אנשי אדמה, הם היו קבוצה של 52 משפחות מעולי לוב שהתגוררו במעברת 'פרדסיה' קבלו הצעה 'לעלות לקרקע' ולהקים מושב דתי. ההצעה קסמה להם ולמרות שבמדינת מוצאם לא היו אנשי אדמה, אלא עסקו במסחר, צורפות ועבודות כפים, לקחו את האתגר בשתי ידיים תרתי שמע והקימו את המושב השוכן בנחלת שבט אפרים וקראו לו 'פורת' על שם ברכת יעקב אבינו 'בן פורת יוסף'. עם השנים המקום הלך והתפתח, תושבי המושב החרוצים החלו לעבד את אדמותיהם, הקימו בתי כנסת ומסודות לימוד וכיום המושב הינו פנינת חמד בלב השרון. בכל שנת שנה שישית עם התקרב שנת השמיטה עוברים רכזי קרן השביעית בין המושבים והחקלאים ומתמרצים ומשכנעים עוד ועוד חקלאים לקיים את המצווה החשובה. גם במושב 'פורת' ביקרו אנשי הקרן. בערב ראש השנה של שנת השמיטה הקודמת - תשע"ה קובי עטיה על מאות הדונמים שבבעלותו לא הופיע ברשימות הקרן.

ראש השנה תשע"ה במושב 'פורת' בית הכנסת המקומי, אחד מכמה בתי כנסת במושב שהיה בעבר דתי והיום קצת פחות, היה מלא מפה לפה. גם קובי עטיה היה בין במתפללים, הוא חבש לראשו כיפה לבנה, התעטף בטלית ויחד עם כל הקהל המה ליבו בפיוטים הקדושים. האוירה היתה מרוממת אבל לקובי הייתה חמיצות בלב. הוא ניסה ליהנות מהתפילה אבל הקוץ הזה בלב לא נתן לו מנוח.

"קובי, מה 'עובר עליך'? " לאט אליו בועז, שכנו לספסל בית הכנסת. "אתה לא איתנו..."

קובי לא ענה. עיניו מלאו דמעות. בועז הוא חבר של אמת וככזה הוא הבין שזו לא העת ללחוץ. הוא הבין שקובי נמצא בסערת רגשות ושחרר. אבל קובי לא שחרר, הוא ידע בדיוק מה מציק לו וקיבל על עצמו קבלה לא פשוטה בכלל. מאותו הרגע בו גמלה בליבו ההחלטה, המיית הלב שלו התחלפה ותפילות ראש השנה הפכו עבורו לעונג עילאי ובמוצאי החג, הוא הרים טלפון לרכז 'קרן השביעית' והודיע לו כי רוצה לקבל על עצמו לשמור שמיטה כהלכתה. אבל בפיו הייתה בקשה אחת.

"אני רוצה לפגוש את הרב קניבסקי"

אם חקלאי גיבור כח רוצה לשמור שביעית, אנשי הקרן יהפכו את העולם עבורו והרב אברהם רובינשטיין שאז עוד לא היה ראש עיריית בני ברק התגייס לארגן לקובי עטיה, החקלאי ממושב 'פורת' פגישה עם מרן שר התורה במעונו.

רכזי הקרן והרב אברהם רובינשטיין המתינו לקובי בסמוך לביתו של שר התורה ברחוב רשב"ם, הטנדר הגדול עצר בסמוך למדרגות המפורסמות קובי ירד מהרכב היטיב את הכיפה שלראשו וניגש אל הארגז של הטנדר והוציא ממנה סלסלה ענקית. אם בתקופה זו של השנה אנשי הבית מורגלים בפרדסנים שבאים להעניק למרן את המשובחים שבאתרוגיהם, הרי שבמקרה הזה הם די הופתעו לראות שהסלסלה מלאה בירקות מובחרים ממיטב התוצרת של שדותיו המשובחים. היו שם פלפלים בשלל צבעים, תותים, מלפפונים ושאר ירקות. אלו לא היו סתם ירקות. הוא בחר אותם אחד, אחד והביא אותם מתנה למרן שר התורה שקיבל אותו בחביבות גלויה.

"הבאת לי ביכורים?" שאל מרן בבדיחותא כשהוא מתפעל מיופיים של הירקות כאילו מדובר באתרוג בעל גידול יוצא דופן

וקובי בעיניים דומעות אומר "כן, הבאתי לרב, בחרתי אותם כדי שהרב יברך עליהם" ומרן מחייך אליו את חיוכו האבהי ומברך אותו ואת יכול השדה המבורך ומרעיף עליו אהבה רחימאית וקובי, כמה ימים אחרי ראש השנה מקבל על עצמו לשמור שביעית כהלכתה.

גיבורי הכח שע"י קרן השביעית בסיפורים ועובדות מהשטח

הקשר עם אנשי קרן השביעית נמשך בכל שנת השמיטה וגם לאחריה, כשר' אברהם מחפש מקום לנפוש הוא מגיע לבקר אצל קובי במשק ושמיטה הנוכחית אנשי הקרן כבר יודעים שקובי עטיה הולך לשמור שביעית כהלכתה.

קיץ תשפ"א. קובי יודע שהוא הולך לשמור שביעית הוא כבר יודע מה מותר ומה אסור והוא מכין את עצמו לקראת השמיטה. כדי שלא יגיע לנזקים הוא מחליט לזרוע את שדות הפלחה שלו באבטיחים. למה דווקא אבטיחים? כי עונת האבטיחים מסתיימת לפני ראש השנה וכך בשדותיו של קובי האבטיחים הולכים וגדלים, הפוטוסינטזה של קרני השמש מעניקות עוד ועוד צבע אדום וטעם מתוק לפרי האהוב אלא שהשנה היבול לא התפתח כמצופה, האבטיחים הבשילו מאוחר ובערב ראש השנה קובי מרים טלפון להרב אברהם רובינשטיין ומבשר לו כי בשדות שלי יש 041 טונות אבטיחים שלא נקטפו בחשבון גס מדובר בנזק של מיליוני שקלים.

מכיון שבגידולי קרקע, הכלל הוא שהולכים אחר לקיטה, הורו לו רבני הקרן כי עליו לחתוך עד ראש השנה את כל גבעולי האבטיחים. והוא, איש פשוט ממושב בשרון מגייס את כל העובדים שהוא מסוגל לגייס בזמן הקצר שנותר ובזמן שעם ישראל עושה הכנות לראש השנה, כשעם ישראל גודש את בתי הכנסת לסליחות הוא והפועלים התאילנדים עוברים אבטיח אחרי אבטיח, וחותכים גבעול אחר גבעול.

שעות על גבי שעות בשמש הקופחת, שעות של עבודה קשה ומאומצת וקובי והפועלים שלו הצליחו לחתוך כ-70 טונות אבטיחים. מדובר באלפי אבטיחים על פני שטח ענק והכל כדי לקיים מצוות שביעית שקובי כל כך מחבב ואוהב. היו רגעים שקובי כמעט נשבר אבל עם כל אבטיח ואבטיח עולים מול עיניו חיוכו וברכתו של מרן שר התורה, אבל השעון לא עוצר, החג מתקרב וקובי משאיר את האבטיחים התלושים והמחוברים בשדה ורץ הביתה להכין את עצמו ליום הקדוש.

החום בראש השנה האחרון היה כבד ביותר, השמש לא ריחמה על האבטיחים והותירה את חותמה בדמות כתמים כהים שהופיעו על קליפתם הירוקה של האבטיחים. נציגי רשתות השיווק שרגילים לקנות את הסחורה של קובי, הותירו את האבטיחים בשדה 70 טונות של אבטיחים הפכו לסחורה שאין לה קונה. את 70 הטונות הנותרים שהוא לא הספיק לקטוף לפני החג, קובי יודע שהוא יצטרך לעקור והוא לא יקבל עליה שקל, אבל קובי הוא איש של החלטות הוא מקבל על עצמו את ההלכה לפרטיה ודקדוקיה.

רכזי קרן השביעית ניסו לסייע ולמכור את האבטיחים המוכתמים לארגוני חסד אך הם מקבלים סחורה בחינם ולצערם ולצער כולם, קובי נאלץ לתרום את כל האבטיחים לארגוני חסד שהגיעו ופינו את הסחורה שהועברה למשפחות נזקקות.

"אתה מבין למה אני אומר לך שהסיפור של קובי צריך להילמד ב'סדר מוסר'? שואל אותי ר' אברהם. ואני מהנהן בראשי ומנסה להבין מאיזה חומר עשוי הקובי עטיה הזה. אילו עצומות נפש צריך כדי לראות 041 טונות אבטיחים שאי אפשר לקבל שקל תמורתם, את האובדן הגדול ואת העוצמה שטמונה בחקלאי שאפילו אינו חובש כיפה. את המבטים של החברים שלו למושב, השאלות שישאלו בני משפחתו שאינם שומרי שביעית ואני מבין שבלי העזרה והתמיכה של קרן השביעית, גם 'גיבור כח' כמו קובי לא יכול לשרוד.

מיסודו של מרן רבי בנימין מנדלזון זצוק"ל
גאב"ד קוממיות ת"ו

גיבורי הכח שע"י קרן השביעית בסיפורים ועובדות מהשטח

תמיר סבח

ישוב אחיטוב, חקלאי 23 שנים, שומר שמיטה בפעם הראשונה מגדל ירקות בחממה

כשעינב משה סבח בן ה-12 עולה על מיטתו, הוא מיטיב את פיאותיו הארוכות, קורא קריאת שמע ומוסיף תפילה חרישית 'השם, תשמור על אבא'

תמיר סבח, אביו של עינב משה, חבר בכיתת הכוננות של מושב אחיטוב בו מתגוררת משפחת סבח המורחבת, ועינב משה יודע שבכל לילה אבא עשוי להיות מוקפץ בעקבות התראה על גנבים פלסטינים שמנצלים את מיקומו של המושב ב'מותניים של המדינה' כדי לחדור לישובים יהודיים, להעמיס משאית בסחורה ולהיעלם כלעומת שבאו.

תמיר סבח הוא חקלאי בן חקלאי איש אדמה במלוא מובן המילה הוא מכיר כל פינה, כל משעול וכל רגב אדמה. הוא גדל כאן במושב הוא חי ונושם את התלמים והשתילים הרעננים.

הוא עשוי ללא חת, תמיד מוכן. תמיד ראשון ותמיד נכון לצרצור מכשיר הקשר שמבשר על נסיון גניבה. אם תמיר ושאר חבריו לכיתת הכוננות יספיקו להגיע בזמן, הם יצליחו להבריח או לתפוס את הגנבים.

לעינב משה יש סיבה לחשוש, כיתות הכוננות נתקלו לא אחת בחוליות גנבים חמושות והם נאלצו לירות באויר על מנת להבריח את הגנבים רגע לפני שהעמיסו טונות של יבול יקר מיבול המלפפונים השופע של המושב שמספק כשמונים אחוזים מתצרוכת המלפפונים של מדינת ישראל.

לפני מספר שנים אביו של תמיר הלך לעולמו. פטירתו של האב שהיה העוגן של המשפחה הותירה חותם עמוק בליבו של תמיר והוא החל להתחזק. הוא קיבל על עצמו לשמור מצוות בכל שנת האבל על אביו. השינויים שחלו במשפחה, קסמו לעינב משה בנם הצעיר והוא בהתלהבות סחף את בני המשפחה להמשיך ולשמור ולקיים עוד מצווה ועוד מצווה גם כשהסתיימה שנת האבל

ותמיר? ראשון לכל דבר כבר אמרנו? תמיר יחד עם אשתו אסנת, הפכו לראשונים לכל דבר שבקדושה את בנם עינב משה שלחו ללמוד בתלמוד תורה של החינוך העצמאי 'נר שמואל' שבחדרה המוכה ובעקבותיהם הלכו עוד ועוד אנשים שהולכים לאורו של רב המושב הרב חן סידה שליט"א.

כשהרב חן סידה הגיע לפני כעשרים שנה אל מושב אחיטוב, המושב היה מדבר שממה מבחינה רוחנית.

השדות הירוקים ויבול המלפפונים המרשים עליו גאות המושב החקלאי המבוסס שבעמק חפר לא הצליחו לחפות על השממה הרוחנית. אנשי המושב לא ידעו דברים בסיסיים כמו איך לבנות סוכה, על שמירת שבת ומצוות לא היה בכלל מה לדבר אבל הרב חן סידה שהגיע בשליחות ארגון 'איילת השחר' הצליח לכבוש בעזרת חיכוך ונועם הליכותיו, דונם אחר דונם ולהפיח מעט חיים יהודיים באחיטוב.

קרן הקודש של גדולי ישראל שליט"א

עד כמה תמיר אוהב מצוות? לפני שנתיים, תמיר הזמין את תושבי המושב לאירוע מיוחד, 'מצוות פטר חמור', הוא יחד עם שותפו גידלו במיוחד אתונות כדי שזו תמליט עייר והם יוכלו לקיים את המצווה אל האירוע הזמן הראשון לציון רבי יצחק יוסף שליט"א והמצווה הנדירה נחגגה ברוב פאר והדר.

כשקרבה שנת השבע, היה נראה שתמיר לא יפספס את ההזדמנות לאסוף אל חיקו עוד מצווה, אבל זה לא היה פשוט בכלל. בני משפחתו של תמיר שכבר התרגלו למצוות שתמיר מאמץ בחדווה נחרדו מהרעיון שהוא הולך לשמור שביעית כהלכתה ופתחו במסע שכנוע והפעילו עליו מכבש לחצים אדיר.

"תמיר, אתה לא צריך להיות כזה 'מחמיר'" אמרו לו. "יש היתרים, תעשה היתר מכירה" ניסו להניא אותו מהצעד הדרסטי. ונראה היה שתמיר הולך ומשתכנע.

ולפני שמישהו חושב 'לשפוט' את תמיר על המחשבה שלו שלא לשמור שביעית כהלכתה, די להביט על השדות האדירים, על הדונמים מניבי המלפפונים ולחשב את ההפסד הכספי האדיר. מדובר בניסיון בלתי נתפס ובפרט שחבריו וקרוביו שכנעו אותו שיש היתרים.

גיבורי הכח שע"י קרן השביעית בסיפורים ועובדות מהשטח

אבל ויש אבל. אותם קרובים שניסו לשכנע אותו להשתמש בהיתר מכירה לא לקחו בחשבון ילד קטן בעל פיאות ארוכות ומתבדרות שבעיניו היוקדות סחף את המשפחה פעם אחת וכעת הוא יוצא לקרב והוא יש לו 'גנים של סבח' הוא לא יותר בקלות.

בלילה לפני שעניב משה הולך לישון, הוא קורא לאבא ומבקש ומתחנן שישמור את השמיטה כהלכתה, אבל תמיר מלטף את לחיו ומסביר לו שמדובר בהפסד כספי גדול ושיש היתר כזה וכה ועיניו הטהורות של עניב משה שעוד מעט יגיע למצוות, מצטעפות בדמעות והוא לא רוצה שאבא יראה שהוא בוכה והוא מסתובב לצד השני, אומר קריאת שמע ומוסיף עוד פרק תהילים לאבא שבשמים שיעזור לו לשכנע את אבא לשמור שמיטה כהלכתה.

למחרת בבוקר עניב משה העיקש חוזר מהתלמוד תורה ופונה אל ביתו של הרב סידה שלא הופתע מהגעתו של הילד טהור העיניים שהיה בן בית אצלו אבל שום דבר לא הכין אותו לפרץ הדמעות שזלגו מעיניו. דקות ארוכות ניסה הרב סידה לדובב את עניב משה המתייפח

הוא מזג לו כוס מים צוננים, עניב משה בקושי הצליח לברך ולאחר שלגם מהמים הצליח להסדיר את נשימתו

"הרב חן, אני לא מצליח..." ושוב פרץ בבכי מכמיר לב

"מה אתה לא מצליח? אתה מתקשה בלימוד?" שאל

"זה אבא שלי... אני לא מצליח לשכנע אותו לשמור שמיטה כהלכתה... ניסיתי בכל דרך..."

ועוד פרץ דמעות שוטף את הלחיים והפאות המתבדרות

"אין לי דרך לשכנע את אבא שלי"

ובמקום שאין דרך, מוצאים דרך.

הרב חן יוצר קשר עם הרב ברונר, מנהל התלמוד תורה בחדרה ויחד הם מחליטים לקחת את שמירת השמיטה של תמיר סבח, כפרוייקט. הם פונים לקרן השביעית שנכנסים לתמונה ויוצרים קשר עם תמיר.

הבעיות שתמיר העלה בפניהם היו מורכבות, לכל מצוקה, לכל שאלה נדרש פתרון יצירתי אבל אנשי הקרן מנוסים ומיומנים ויודעים לתת מענה לכל בעיה קטנה כגדולה.

תמיר מתרכך, המאבק שהתחולל בליבו היה אדיר, הרצון לשמור עוד מצווה אל מול המאזן הכלכלי, טלטלו אותו מצד לצד עד לרגע שבו הפגישו אותו רבני הקרן עם הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א ראש ישיבת עטרת ישראל שבמתק שפתיו הכריע את הכף וכשכף ידו הגרומה של תמיר פגשה את ידו הקדושה של ראש הישיבה, תמיר 'תקע כף' והבטיח לשמור שביעית כהלכתה.

ועניב משה? הוא מסמן וי גדול ליד רובריקת המצוות של אבא תמיר וכשהוא הולך לישון הוא מרטיב את פיאותיו, עוצם את עיניו וקורא קריאת שמע ורגע לפני שהוא נרדם, הוא מוסיף עוד פרק תהילים ומבקש מאבא שבשמים שייתן לאבא כח להחזיק במצווה כנגד כל המלעיגים ואז הוא נרדם כשחיוך קטן של ניצחון על פניו.

חיוך של ילד טהור שמקרב את אביו עוד צעד אל אביו שבשמים.

איציק עטיה

ישוב עמיעוז, חקלאי 27 שנים, שומר שמיטה בפעם הראשונה מגדל עגבניות חממה

השמועה פשטה ביישובים הסמוכים למושב עמי עוז ואף הגיעה למקומות מרוחקים יותר. "איציק עטיה שומר שמיטה". כל חקלאי האיזור חשבו שבוודאי מדובר במתיחה או בשמועה שאין לה כל קשר למציאות, אבל אט אט הידיעה שעשתה לה כנפיים קיבלה חיזוק ממשי וכששלט גדול מקדם את הבאים בשערי המשק של איציק עטיה ועליו נכתב באותיות של קידוש לבנה ויש שיאמרו באותיות של קידוש השם, 'כאן שומרים שמיטה'.

בכל שנה, מאז שאיציק זוכר את עצמו כילד במושב עמיעוז הסמוך לגבול עזה, כשמסתיימת תפילת מוסף של שמחת תורה בבית הכנסת לעדת יוצאי מרוקו שבמרכז המושב, כל התושבים היו יוצאים אל הרחבה הגדולה כשמנגינות התפילה והשמחה בפיהם והם נשואים את עיניהם למרום ומצפים לגשם.

עם זה איציק עטיה גדל. עם המבט מלא הציפיה אל השמים ומנגינות תפילת הגשם בבית הכנסת שהיו הפסקול של ילדותו. מבט מלא אמונה ומנגינה של ציפיה ותקווה לגשם הראשון שיירד וישקה את רגבי האדמה שהוא כל כך אוהב, המשק הקטן של משפחת עטיה היה מקור הפרנסה היחיד של המשפחה וכל בני הבית נטלו חלק במאמץ המשפחתי כבר בגיל מאד צעיר איציק עבד בשטחי הפלחה וכשאביו נפטר והמשק עבר לחזקתו, בעמל, יזע ובהשקעה אינסופית הוא פיתח את המשק לאימפריה של גידולי חממה וזו אינה הפרזה. התוצרת מהחממות של איציק עטיה ידועים בכל הארץ כסחורה משובחת במיוחד, ולא בכדי. שמען של העגבניות שלו יצא למרחוק, מסעדות וחנויות בוטיק מתהדרות בזן המיוחד של עגבניות 'מגי' של עטיה, אחרי הכל, כולם יודעים שאלו ירקות משובחות ומלאות טעם, כאלו שלא תמצאו לא במכירות שכונתיות וגם לא במבצעים, מי שמבין באיכות מוכן לשלם עבור הסחורה שלו מחיר גבוה, בידיעה שיש תמורה לכל שקל.

איציק משקיע את כל הנשמה שלו בחממות, והמשק שלו המשתרע על פני 0077 דונם נחשב לאחד ממאה המשקים הטובים בישראל, אבל מי שמכיר את איציק יודע שהוא הרבה יותר מעוד חקלאי עם משק בשטח עצום. איציק הוא איש שכולו נשמה, ובשביל הנשמה הוא מוכן לעשות הרבה.

מי ש'גרר' את איציק לכל העניין הזה הוא חברו הטוב אביחי קוך שבשמיטה הקודמת בשנת תשע"ה השבית את השדות שלו. אביחי אינו חקלאי בסדר גודל של איציק אבל ההחלטה הזו סיקרנה את איציק שניסה להבין מה עובר על החבר שלו כשהוא מחליט לסגור את העסק ליותר משנה.

"איציק, אני יודע שזו החלטה לא פשוטה, זה באמת לא קל, אבל את העונג הרוחני שהיה לי בשנה הזאת, אני לא הייתי מחליף בעד כל הון שבעולם"

וכשאיציק שומע על עונג רוחני הוא 'נדלק', הנשמה שלו יוצאת אל הרוחניות, הוא מתפלל שלש תפילות ביום, הוא מחובר לאמונה ועוסק במעשי חסד אבל היה חסר לו משהו גדול ומשמעותי, לרגע הוא שקל לקבל על עצמו בו במקום לקיים מצוות שמיטה כהלכתה אביחי מקשר אותו עם רכז של 'קרן השביעית' שמלמד אותו את ההלכות ומסביר לו את המשמעות המעשית ואז השיקול הכלכלי החל לכרסם בליבו והסערה בנפשו טלטלה אותו תקופה ארוכה.

" בכל יום אני מתפלל לקדוש ברוך הוא שיתן בי את האמונה והכח לקיים את מצוות השמיטה" שיתף איציק את רכז 'קרן השביעית' בלבטיו והוסיף: "אם תהיה בי אמונה חזקה מספיק, ההשבתה תהיה לי קלה יותר"

ומה עושה יהודי בעל אמונה כשהספק מטלטל אותו, הוא פונה לעשות שאלת רב. איציק נכנס אל הגי'פ שלו ועושה דרכו אל באר שבע שם הוא נכנס לרבו רבי פנחס אבוחצירא שליטא ופורש בפניו את לבטיו, כמונה מעות הוא שוטח את השיקולים הכלכליים, מספר לרב על עשרות המשפחות המתפרנסות מהמשק הגדול שבבעלותו. ואת ההיבטים המסחריים והנזקים הישירים והעקיפים שיבואו בעקבות ההשבתה והוא מבקש מהרב שיפסוק עבורו, הוא מבקש מרבי פנחס שיקבל את ההחלטה עבורו.

גיבורי הכח שע"י קרן השביעית בסיפורים ועובדות מהשטח

רבי פנחס הבין שלפני עומדת שאלה כבדת משקל שהנסיון והקושי לעמוד בו הוא עצום, אבל הוא כבר מכיר את איציק מקדמת דנא ושם, בחדר פנימה רבי פנחס אווז בידו של איציק, ושואל אותו בדחילו וברחימו: "רבי יצחק, אתה מוכן לקבל את דברי בלב שלם?" איציק מרכין ראשו ומהנהן "מה שהרב יפסוק, קודש עבורי" ורבי פנחס מתעטף בשרעפים ואומר לאיציק "רבי יצחק, שמור שמיטה כהלכתה ומן השמים יתנו לך את הכוחות לעמוד בנסיון" ובו במקום איציק מקבל על עצמו שמור שמיטה כהלכתה!

השמועה עשתה כנפים ולא בכדי. איציק הוא חקלאי בסדר גודל עצום. מי שמודע להשקעה הכספית העצומה ולנזק הכלכלי שנגרם לבעלי המשקים כתוצאה מהשבתת המשק, מבין שאיציק קיבל החלטה שהיא לא מובנת מאליה. והוא, אור כוחות וקיבל על עצמו לקיים השנה את מצוות השמיטה כהלכתה. בלי היתרים וללא כחל ושרק, פשוט כי כך ציווה הקדוש ברוך הוא,

והנסיונות, אוי הנסיונות הגיעו מהר יותר משציפה, כבר באותו שבוע בו קיבל על עצמו את המצווה הוא ביטל הזמנה ענקית של זרעים. בחברת הזרע לא הבינו מה קרה לו, מדובר בביטול הזמנה שעלותה הישירה היא עשרות אלפי שקלים והנזק העקיף כתוצאה מאי שתילתם מגיע למאות אלפי, אם לא מליוני שקלים, אבל איציק קרוץ מחומר אחר. הוא קיבל החלטה והוא שלם איתה גם כשאנשים התחילו להתלחש על כך שהוא כנראה השתגע אבל לאיציק לא אכפת. ברגע שהוא קיבל את ברכת הדרך מהרב, אשתו שהיא אשה מיוחדת בפני עצמה נעמדה לימינו והיא תומכת ומחזקת את ידיו

מספר שבועות לפני ראש השנה כשהתברר שחל עיכוב בגידול הירקות ורובני הקרן פסקו שצריך לעקור את הסחורה ולהשמידה, על החשש בקרב חלק מאנשי קרן השביעית שאולי הנסיון הזה ישבור אותו אבל הם טעו. כדי שלא לעבור על איסור סחורה בשביעית, הוא עקר 05 טונות עגבניות משובחות ועסיסיות! כשמדובר בנזק ישיר של מליוני שקלים. כזה הוא איציק עטיה החקלאי ממושב עמיעוז, הוא נאמן להבטחתו לרבי פנחס, עומד בעוז בנסיון ומקבל על עצמו את ההלכה לפרטיה ודקדוקיה כשכל חקלאי האיזור עומדים ומשתאים וחלקם, כשרואים את איציק עטיה הגדול שכל השבתה של יום ושל חודש היא הפסד של מליונים עבורו, מקבלים על עצמם לשמור גם הם שמיטה.

וזה קשה והוא חושק שפתיים ומגלה תעצומות שהוא עצמו לא ידע שקיימות בו ובעשרת ימי תשובה, כשמגיעה משלחת של קרן השביעית למסע חיזוק אצל החקלאים הגיבורים, הוא נפגש עם המקובל הצדיק רבי משה אבוהצירא שליט"א. ורוכן לעבר הצדיק ולחש על אזנו: "הבאתי לקדוש ברוך הוא אדמה נקיה, אני מבקש שהרב יברך אותי שאצליח להמשיך ולעמוד בנסיון הקשה הזה בקלות" רבי משה אבוהצירא נפעם מהפשטות והעוצמה של החקלאי הקשוח ומברך אותו בברכה חמה לסיעתא דשמיא.

ואיציק לא לבד בנסיון הזה, משק בסדר גודל כזה, מעסיק עשרות עובדים שגם הם צריכים פרנסה "אני אסתדר" אומר איציק לרכזים, "אני מאמין באמונה שלמה ושלם עם ההחלטה שלי, אלך איתה עד הסוף, אבל הם, העובדים שלי, מה יהיה איתם, יש לי אחריות כלפיהם, אבל אין לי יכולת לפרנס גם אותם כשהמשק שובת" והוא לא נח ולא שוקט עד שלכל עובד מסדרים עבודה חילופית.

ברגע של גילוי לב שאל אותו אחד הרכזים: 'איציק, איך אתה עומד בזה? מאיפה כוחות הנפש שלך? ואיציק, עם החיוך המבוויש והפנים צרובות מרים את המשקפי שמש ובמבט עינים טהור ושליו עונה: "בכל שש השנים, הקדוש ברוך הוא דאג לי, נתן לי פרנסה ברווח, עכשיו הזמן שלי להחזיר לו ולקיים את הציווי שלו. אני בטוח שכמו שהוא דאג לי עד היום הוא ידאג לי גם השנה. אני יודע שזה לא קל, זו הולכת להיות שנה קשה ומאתגרת, יהיו עוד הרבה נסיונות, כאבי בטן ונידודי שינה. אנשים יגידו שזו התאבדות אבל אני לא הולך לוותר על המצווה שלי"

כמו שכבר הבנתם, איציק לא עושה דברים קטנים, אחד הדברים שהפעילו את רכזי הקרן, היתה הודעה של איציק שכבר מעכשיו כפי שכבר עשה בשמיטה זו, לא הסתפק בכך שהוא משבית אלא פעל גם לשכנע חקלאים נוספים להצטרף למעגל משפחת גיבורי הכח, הוא כבר מצהיר שבעזרת דאג שבשנת השמיטה הבאה, בעוד שבע שנים כמה שיותר חקלאים יצטרפו לגבורי הכח ומי שמכיר אותו יודע, שמה שהוא מקבל על עצמו לעשות הוא לא נח ולא שוקט עד שמיישם את הדברים בפועל הלכה למעשה.

וגם השנה איציק יצא מבית הכנסת אחרי תפילת גשם, גם השנה הוא הרים את העינים למרום והתפלל לגשם השנה נוספה תפילה חרישית, אישית ממעקי הלב, תפילה לריבון העולמים שיתן לו את הכוחות לעמוד בנסיון. אנחנו, בקרן השביעית, גם נושאים ענינו לשמים ובטוחים שבשליחות גדולי ישראל ועזרת הציבור נהיה השליחים של עם ישראל כדי לעזור לו.

לקראת שבת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 303

פנינים לפרשת וישב

איך קורה דבר כזה? מאיפה יש ליהודי הזה את הכח העצום הזה, להעמיד את כל הפרנסה שלו בסכנה גדולה כל כך, למען מצווה שעד לא מזמן הוא בכלל לא שמע עליה??? זה מה שאמר מרן ה'חזון איש'...

שיחה מיוחדת ומרתקת עם הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א,
אודות הסגולה המופלאה והסיבות שבגינן צריך כל יהודי ללמוד הלכות שביעית

צוות 'לקראת שבת'

בעקבות ההצלחה הגדולה בס"ד, של תוכנית הלימוד 'קנין שביעית', ואלפי הנבחנים שהצטרפו ללימוד ומבחני התוכנית, יצא צוות 'לקראת שבת' לשיחה מיוחדת, במעונו של הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א, ראש בית המדרש להלכה בהתיישבות 'אמונת אי"ש', נאמן ביתו ותלמידו המובהק של מרן פוסק הדור, הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ומי שבמשך עשרות שנים מסור בלב ונפש, ללימוד והרבצת תורת המצוות התלויות בארץ, במסירות נפש של ממש, ומלווה את תוכנית 'קנין שביעית' כבר מלפני שתי שמיטות.

בפתח השיחה, הציגו נציגי 'דרשו' בפני הגר"י שליט"א את נתוני ההצלחה הגדולה בס"ד, והדגישו כי מספר הנבחנים אינו משקף באופן מלא את מספר הלומדים, שכן ידוע לארגון הן מתוכנית זו והן מהתוכניות האחרות, שעל כל אדם שנבחן ב'דרשו', יש עוד כמה אנשים נוספים שלומדים לפי הסדר של התוכנית, אבל אינם נבחנים בפועל מסיבות שונות, כך שאת מספר הלומדים בתוכנית 'קנין שביעית' אפשר להכפיל כמה פעמים, לעומת מספר הנבחנים בפועל...

זאת באמת ההזדמנות לברר, לטובת הקוראים, אנו פונים אל הגר"י שליט"א, מה העניין הגדול בלימוד הלכות שביעית?

מילא החקלאים, בעלי חנויות הירקות, הרבנים שצריכים לענות לשאלות, נותני הכשרות כמובן, כל אלו בוודאי צריכים להיות בקיאים בהלכות שביעית, אבל אם אני אדם המתגורר בעיר, אין לי חצר פרטית וגם לא חצר משותפת שיש בה צמחיה או עצים, הקשר

**שלי עם עולם הצומח מסתכם בזר פרחים שאני קונה לחג השבועות...
למה אני צריך ללמוד הלכות שביעית?...**

"כמובן שאתם לא הראשונים ששואלים את השאלה הזאת", משיב הגר"י שליט"א על אתר, "יש כמה וכמה תשובות בדבר, אבל סבורני שהכי נכון יהיה להתחיל מהבסיס, הדבר הפשוט ביותר: "כדי להשיב על השאלה הזאת, אני רוצה לשאול שאלה אחרת... יש קובץ ישן נושן שיצא לקראת שביעית תשי"ט. לומדי הכולל של רבינו ה'חזון איש', הוציאו 'שטיקלך תורה', מאמרים ופלפולים בענייני שביעית. כתבו שם כמה וכמה מגדולי עולם, שחיו דור וחצי לפנינו.

"לאותו קובץ נכתבה גם הקדמה. אף אחד אינו חתום על ההקדמה, ולא מופיע שם מי כתב אותה, אבל אנחנו יודעים שהיא נכתבה על

באזור כפר סבא, ולאחר מכן השתקעה במקום בו שוכן כיום הקיבוץ הנושא את השם הזה, הם שלחו שאלות ל'אחיעזר' והוא כתב להם שבענייני שביעית ישאלו את הרב קרליץ מבני ברק... שמעתי משני אנשים שהיו מאותה קבוצה, שאמרו שכשבאו לבני ברק, הם חיפשו את הרב קרליץ, ואנשים לא ידעו לומר להם מי זה הרב קרליץ הזה, שהם כל כך מחפשים אחריו... רק אחרי חיפושים רבים, הם מצאו מישהו שאמר שהוא חושב שאולי יש פה מישהו העונה לשם הזה, והפנה אותם אל ה'חזון איש', שאז עוד לא היה ידוע ומפורסם אפילו בבני ברק עצמה...

"בכל אופן, בעקבות אותו מצב נורא ואיום, החל ה'חזון איש' לנהל את המלחמה הגדולה שלו על שמירת שביעית, ובשנת תשי"ב הוא החל לראות את פרי עמלו, ולראשונה היו קבוצות גדולות יותר של שומרי שביעית. הפלא ופלא!

"ומה כותב האחיין שלו רבי שמעון גריינימן זצ"ל? ל'חזון איש' היתה שמחה גדולה מאוד מכך שנתרבו לומדי הלכות שביעית... "אתם שומעים? במקום לשמוח על כך שסוף סוף שומרים את מצוות שביעית, ה'חזון איש' שמח בעיקר על כך שנתרבו הלומדים בהלכות שביעית!!! וכאן צריך לשאול: למה באמת? כשבני למה ה'חזון איש' שמח על זה שנתרבו הלומדים, תהיה לנו תשובה גם לשאלה ששאלתם!"

חמש סיבות

"למעשה יש חמש סיבות עיקריות ומרכזיות, למה צריך ללמוד הלכות שביעית, או הלכות בכלל של כל נושא באשר הוא. "הסיבה הראשונה היא פשוטה מאוד: אם לא ילמדו, לא יוכלו לקיים את המצווה. גם בשביעית, מי ששואל למה הוא צריך ללמוד את ההלכות הללו, מוכיח בעצמו למה צריך ללמוד אותם. אחרי שילמד, פתאום הוא יגלה כמה הן מעשיות עבור כל יהודי המתגורר בארץ ישראל. עוד לא ראיתי אדם שלמד הלכות שביעית, ולבסוף אמר שהן לא היו מעשיות עבורו. תלמד ותראה שזה נוגע אליך הרבה יותר ממה שאתה חושב..."

"סיבה נוספת, יש תקנה שתקן משה רבינו עליו השלום! משה רבינו תיקן שילמדו הלכות חג בחג והלכות עצרת בעצרת. הכולל גם הלכות שביעית בשביעית. האם בפסח לא צריך ללמוד הלכות שאינן מעשיות לנו כיום? בוודאי שצריך ללמוד את כל הלכות פסח, כך גם בהלכות שביעית צריך ללמוד את ההלכות הללו בשנת

אבל אם אני אדם המתגורר בעיר, אין לי חצר פרטית וגם לא חצר משותפת שיש בה צמחיה או עצים, הקשר שלי עם עולם הצומח מסתכם בזר פרחים שאני קונה לחג השבועות... למה אני צריך ללמוד הלכות שביעית?...

ידי הגאון רבי שמריהו גריינימן, אחיינו של מרן החזון איש זצ"ל. הגאון ר' שמעון ר' שמעון היה האיש הכי קרוב למרן ה'חזון איש', והוא כותב בהקדמה הזאת שבשנת השמיטה הקודמת, כלומר בשנת תשי"ב, היתה ל'חזון איש' קורת רוח מרובה מכך שנתרבו לומדי הלכות שביעית.

"לכאורה זה קצת תמוה: הרי שנת תשי"ב, היתה שנת השמיטה הראשונה שבה היתה שמירת שביעית על ידי רבים. הרי לפני כן, בשמיטות הקודמות, לא היו כמעט בכלל שומרי שביעית, רוב עם ישראל לא היה על אדמתו, ואלו שכן היו כאן - חלקם לא היו שומרי מצוות בכלל, וחלקם הסתמכו על היתרי מכירה.

"הרי ה'חזון איש' עצמו כותב ל'אחיעזר', שכשהוא הגיע לארץ ישראל הוא גילה שכמעט ואין שמיטה בעולם, 'שאלת השמיטה כמו נפתרה', הוא כותב ומלין על כך שהרבנים הראשיים פרסמו היתר מכירה, ואומרים בלחש שאת המלאכות דאורייתא יעשו על ידי גוי. אף אחד לא שומע את אותה הלחשה, ויישובי 'אגודת ישראל', כך כותב החזון איש, 'שלושה חמה במספר', היו רק שלושה יישובים ששמרו הלכות שביעית..."

"היתה אז התייבות ראשונה של 'חפץ חיים', שבתחילה היתה

המשך בעמוד 28

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
'אמונה וחסד' דפוס וכריכיה בע"מ 02-6715501

זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
לע"נ הרה"ח בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל זצ"ל
נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

ראש הכולל נכנס עם עשיר מופלג. הם דיברו, ולפתע רב אהרן-לייב התעניין: "כמה חדרים יש לך בבית?". האיש החל לספור עם האצבעות וחיכך בראשו, עד שלאחר כחצי דקה נקב במספר מדויק של החדרים, כמדומה עשרים וששה חדרים. "כמה ילדים יש לך?" - "ששה ילדים", השיב. "נניח שכל אחד צריך חדר, ויש צורך במטבח, וחדר אחד לקפלוטש, ואחד לנעליים... אבל מה עושים עם החדרים הנוספים...?", תמה רב אהרן-לייב

פרקי אמונה ובטחון ממרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

שמתייגעים מאוד להשיג תקציבים, הגיעו במיוחד לארץ ישראל לגדול הדור ('האדריכל' של רשתות הכוללים), כדי להביע את דעתם ולדון איתו יחד בעתיד, כיצד להתנהל מול האברכים: איך לפרנס אותם, מה לתת להם וכמה, ובעיקר, עד כמה אפשר לקחת סיכונים בקבלת אברכים לכוללים, ועוד עצות טובות לפרטי פרטים. הצעותיהם נבעו מלב טוב באמת ונדיבות, חלילה לא מרוע! רב אהרן-לייב קיבל אותם בחביבות שמע את דבריהם, ונתן להם להבין כי לא הוא האדריכל של העולם ולא האדריכל של הכוללים. הוא פנה אל אחד מהם, בשאלה לא צפויה:

"האם ערכת פעם סעודה לאלף איש?"

- "כן, עשיתי חתונה גדולה לבתי שתחי"

"האם אתה יכול לעשות סעודה גם לחמשת אלפי איש?"

הגביר לא הבין מדוע נשאל שאלות משונות, אך השיב: "זה לא כל כך פשוט להגיש אוכל לאלפי איש, יש צורך ב'חברת הפקות' מיוחדת, אבל זה אפשרי, כי עם כסף אפשר הכל..."

רב אהרן-לייב חייך ושאל: **"ולעשרת אלפי איש, עשית פעם סעודה?"** - "לא, זה מורכב וקשה מאוד לשנע את האוכל, לתכנן, לבשל, לערוך ולהגיש איש לפי אכלו. אבל זה אפשרי איך שהוא באופן חד פעמי..."

"ולא זכר שר המַשְׁקִים אֶת יוֹסֵף" (בראשית מ', כ"ג)

"...מפני שתלה בו יוסף בטחונו לזכרו, הוזקק להיות אסור שתי שנים, שנאמר 'אשרי הגבר אשר שם מבטחו בד' ולא פנה אל רהבים'" (רש"י)

ראש כולל התאנח באזניו, כי מאוד קשה לו להחזיק תקציבית את 120 האברכים שיש לו בכולל, עד כדי כך ששוקל ברצינות לסגור את הכולל.

החזיק רב אהרן-לייב את ידיו ועודדו בחום כדרכו, וברכו לסייעתא דשמיא, ואף אמר לו: **"תוסיף עוד 20 אברכים וה' יהיה בעורך!"**...

רב אהרן-לייב התעניין: **"כמה אברכים יש לך?"**

קרוב למאתיים אברכים...

"כיצד אתה מסתדר עם השגת הכספים?" - שאל.

הוא השיב בשמחה ובסיפוק רב, וסיפר כי ב"ה אחרי הביקור האחרון כאן, הוקל לו, ונראה לו כי הצליח להתבסס ולעמוד על הרגליים. רב אהרן-לייב שמח אתו יחד. "ברוך ה'!"

לפני שיצא שאל: **"מה דעתו של ראש הישיבה, האם כדאי לי להוסיף עוד אברכים?"** - "לא, לא! אל תוסיף! וגם המאתיים הללו בסכנה..."

תמה ראש הכולל: **"למדנו רבינו, לפני כחצי שנה כאשר התאוננתי שאיני יכול להחזיק את האברכים, ראש הישיבה יעץ להוסיף עשרים אברכים, ועכשיו כשב"ה התבססתי, ראש הישיבה אומר לי לא להוסיף ואף המאתיים בסכנה, מה הטעם?"**

"פשוט מאוד!", הבהיר לו: **"בעבר הרגשת שאינך יכול להחזיקם, היה ברור לך שאתה נתלה אך ורק בהקב"ה, לכן יכולת להוסיף עוד אברכים, כי להקב"ה לא חסר כסף במחסנים שלו, אבל כעת סיפרת שכבר התבססת, והיה נשמע בקולך כי נכנסה בלבך תחושת הקלה - שהנך מסתדר לבד, כיון שכך אתה כבר בסכנה גם על האברכים הקיימים..."**

"אנחנו לא יכולים, ולכן לא נתערב"

שני גבירים נכבדים מאוד, סייעו רבות לכוללים בארץ ישראל, ובשמחת טוב ליבם ורחמיהם על האברכים ועל ראשי הכוללים,

ניסים, לא בגבורת איש, לא בידי בשר ודם אלא מידו הפתוחה הקדושה והרחבה).

הרב ויסבורד הדגיש: "רב אהרן-לייב חלילה, לא זלזל בגבירים, אלא כיבד אותם! עשרות מכתבים יש בידי 'ראשי רשתות הכוללים' שליט"א, שמוכח בהם כיצד באמת כיבד והעריך, אבל לא העריך את הכסף, אמנם אותם העריך אבל לא העריך את הכסף שלהם. 'רבי מכבד עשירים', לא מכבד את הכסף!".

תמיד היה חכימא דיהודאי, מטיל דופי בכל עניין של 'גשמיות', ובעת שישב עם גבירים, אף הטיל דופי בערך לכסף ולעשירות. הוא לא לעג להם חלילה, אלא אמר דברים מתוקים מעמקי לבבו הטהור! ומתוך חביבות, והיה מחזק אותם ברוחניות.

'כולל' בכניסת שבת - לא!

רב בית כנסת אברכים בבני ברק, סיפר כי יש לו 'תורם' לכולל שילמדו שעה לפני הדלקת נרות.

אמר לו רב אהרן-לייב בתקיפות: "לא! זה הזמן שאבא/הבעל צריך להיות בבית!". הציע רב בית הכנסת: "אפשרי שהם יסיימו את הכל שעה קודם, ויבואו לכולל ללמוד!".

"לא! בשעה זו צריך להיות בבית!". מפי השמועה: אחד אירגן כולל במוצאי צום, ובא לבקש הדרכה. רב אהרן-לייב הגיב באי נוחות: "רוצים לעזור לאברכים? למה לחפש את הזמנים הכי קשים?!"...

אוי ואבוי

ראש כולל שאל לגבי אברך שהחסיר חודש בגלל שיפוצים בדירתו, והאברך הסכים שיפטרוהו מהכולל, האם אכן יכול לפטרו? תשובה: "לא, לא! על דבר כזה לזרוק?". אח"כ הוסיף ואמר לו: "אם הקב"ה יתנהג איתך במידת הדין כך, כמו שאתה מתנהג עם אברכים, אוי ואבוי!"...

לפתוח כולל או ראש כולל?

מפי השמועה: פלוני ת"ח סיפר לרב אהרן-לייב כי הוא מעוניין לפתוח כולל, ולכן בא להתייעץ בעניין כספים ולקחת עול. "זמנין יהיו לך אברכים?" - התעניין הרב. אני יושב בכולל גדול שיש בו כמה אברכים חשובים, וכן בכולל סמוך, אצרך את הטובים שביניהם ואפתח כולל חדש. הביט עליו רב אהרן-לייב: "היינו, שאינך מעוניין לפתוח 'כולל', אלא לפתוח 'ראש כולל', ולכן אין לי עצות..."

מדוע אתה מצליח?

ראש כולל מצליח ומשגשג, ישב בחדר הצנוע ברחוב חזון איש 5. רב אהרן-לייב הכיר מקרוב את 'ראש הכולל' ואת הכולל, שמשגשג בכל תחום: לומדים טוב, אברכים איכותיים במיוחד, הוא תומך בהם כראוי ומצליח להשיג את כספי התמיכה לסניפי הכולל. פנה אליו רב אהרן-לייב: "מה אתה חושב, מדוע לדעתך הכולל

**רב בית כנסת אברכים בבני ברק,
סיפר כי יש לו 'תורם' לכולל
שילמדו שעה לפני הדלקת
נרות. אמר לו רב אהרן-לייב
בתקיפות: "לא! זה הזמן שאבא/
הבעל צריך להיות בבית!". הציע
רב בית הכנסת: "אפשרי שהם
יסיימו את הכל שעה קודם,
ויבואו לכולל ללמוד!". "לא!
בשעה זו צריך להיות בבית!".**

"ולחמישים אלף איש?"

"זה לא בממדים שלי בכלל, אבל יש אנשים שמסוגלים לכך, אולי ראשי ממשלות ומלכים, שיש להם את האפשרות ואת הכלים לכך, את האנשים ואת השלטון ואת הכסף".

"וסעודה למאתיים אלף איש?"

"לא נראה לי שהיה פעם כזה אירוע, שארגנו ארוחת ערב למאות אלפי איש".

"ולחמש מאות אלף איש, חצי מיליון?"

"נראה לי שזה בלתי אפשרי, לעבור כזה יום בשלום, מכמה בחינות, זה אפילו מסוכן וגם האוכל יתקלקל ולא יהיה טרי, זה גם עולה הון תועפות. אבל אני לא מבין מדוע הרב שואל אותי כאלו שאלות?" ואז תפס רב אהרן-לייב את ידו ואמר בהתרגשות רבה:

"הקב"ה מגיש ארוחת בוקר וארוחת ערב, מידי יום ביומו, לא באופן חד פעמי, לא לחצי מיליון איש אלא לשבע מיליארד בני אדם. יש מי שאוכל אורז, ויש מי שאוכל לחם או בשר, אבל כולם אוכלים וסועדים. אם כן, הדעת נותנת שאנחנו שלא יכולים להאכיל אפילו כמה אלפי בני אדם, שלא נתערב לסייע לו כיצד לפרנס אותם.

"בסופו של יום לכולם יהיה אוכל, גם לאברכים! אנחנו הקטנים לא יכולים לתת עצות בדברים שאין לנו כל מושג בהם, נשאר לו את ניהול פרנסת העולם. כפי שעושה מאז ומתמיד, מוטל עלינו לעשות את מחויבותנו בלבד, ותו לא, והוא כבר יעשה את שלו, כי מלוא כל הארץ כבודו וחכמתו". (ראשי הכוללים היוצאים להתרים לטובת עולם התורה, אינם חושבים שהם מאכילים את האברכים, ואינם מת"מרים לנהל את העולם, הם עושים את מצוותם מתוך קושי, ורק מתוך קושי ויגיעה, וה' יתברך המפרנס את כל העולם, נותן לאברכים את הסייעתא דשמיא דרכם, והפרנסה מגיעה בניסי

מצליח? מה הייחודיות של הכולל שמביאה לכם הצלחה תדירה?"
 -"בגלל שיש לי קבוצת אברכים טובה במיוחד."
 "זה כל ראש כולל אומר" - דחהו רב אהרן-לייב
 -"ואולי בגלל שאני משלם תמיד בזמן."
 "גם את זה אומר כל ראש כולל שמשלם בזמן."
 -"אם כך, אינני יודע מה לומר, שראש הישיבה יסביר לי!", ביקש.
 שאל אותו רב אהרן-לייב: "האם יש שלט גדול על בנין הכולל מבחוץ?"
 ראש הכולל לא הבין כיצד צצה לה השאלה, ומה היא קשורה לענין, והשיב: "לא, אין לי שום שלט וגם לא פרסומת כל שהיא לכולל!"
 "לכן אתה מצליח" - פסק 'גדול הדור' את פסוקו.
 הושיט לו את ידו, כדי לעודדו בהמשך הדרך הטובה...

ככה לא יגדלו, יחשבו על הכסף...

ראש כולל, עם אמצעים מיוחדים של כסף, נכנס ושאל כי בכולל לומדים אברכים שקדנים במיוחד, והוא מעוניין לצרף אליהם אברכים נוספים שקדנים, ולתת להם מידי חודש תמיכה בסך חמש עשרה אלף שקלים, כדי שיוכלו ללמוד ברוגע, והאשה לא תצטרך לצאת לעבוד... מורן לא התלהב, ואמר לו: "למה לך להרגיל אותם לכך?! ומה יקרה אם חלקם יאלצו פה ושם לעבוד למסגרת לימוד אחרת, הרי כיון שהתרגלו לכך, יהיה להם קשה בסגנון חיים אחר."
 מיליונר התקשר שישאלו את הרב כי מעוניין לפתוח כולל, ולתת אלפיים וחמש מאות דולר לחודש, אמר רב אהרן-לייב: "ככה לא יגדלו, יחשבו על הכסף... לכל היותר אלף דולר לחודש (בשעתו), כך אפשר עוד לגדול".

הכנת האומר

בעידנא דחדוותא, בחג הסוכות, בין הנכנסים היה 'ראש כולל' תלמיד חכם מופלג, שגם ידוע בכח דיבורו המעולה.
 גדול הדור רב אהרן-לייב השרה אווירה של ענווה מאין כמותה, ולכן יכלו לשאול הכל, כמו השאלה דלהלן:
 "כיצד קורה הדבר, שדבריו של רבינו ראש הישיבה נשמעים ומתקבלים, למרות שאינו נואם מדופלם, ואילו אני עם הכישורים הרטוריים שלי, דברי נשמעים פחות?"
 שאלו רב אהרן-לייב בבת חיוך: "כמה זמן לוקח לכם להכין שיעור בגמרא לאברכים?"
 -"בסוגיות ישיבתיות, כמה שעות, ובסוגיות נדירות לפעמים יותר מזה".

"וכמה זמן לוקח לך להכין שמוע'ס?"
 -"גם כמה שעות", השיב ראש הכולל.

"וכמה זמן לוקח לך להכין את האומר?"... - שאל רב אהרן-לייב, והגיע לתשובה: "בזה הכל תלוי, בהכנת האומר. וכיון שאני יותר זקן ממכם, אז הכנתי את האומר יותר הרבה שנים מכם..."

חלוקת שתיה וקפה בכולל

באחד הכוללים הגדולים והמרכזיים, החליט אחד האברכים לארגן, שבשעה מסויימת ב'סדר', הוא או אברך אחר יעבור עם כוסות תה או קפה, וייתן למי שצריך ומעוניין לשתות, כי בכך ימנע ביטול תורה, שלא יצטרכו האברכים לקום ולהכין לעצמם.
 הוא שאל את רב אהרן-לייב, שהפתיע אותו עם כיוון מחשבה חדש: "שב ואל תעשה, כי לפעמים זה שחרור של אברך, שקם ממקומו ומכין לעצמו קפה או תה, הוא זקוק להפסקה הזו. אל לך להתערב בהתנהלות של הכולל עד היום..."

כמה חדרים יש לך בבית

ראש הכולל הרב אלחנן ויסבורד, נכנס אליו עם עשיר מופלג. הם דיברו, ולפתע רב אהרן-לייב התעניין: "כמה חדרים יש לך בבית?" (האמת מניין לו לדעת כמה חדרים יש לו?!...)
 האיש החל לספור עם האצבעות וחיוך בראשו, עד שלאחר כחצי דקה נקב במספר מדויק של החדרים (כמדומה, עשרים וששה חדרים).
 "כמה ילדים יש לך?"
 -"ששה ילדים" - השיב.

"נניח שכל אחד צריך חדר, ויש צורך במטבח, וחדר אחד לקפלוטש ואחד לנעליים, אבל מה עושים עם החדרים הנוספים...?", תמוה רב אהרן-לייב.

והשאלה עמדה בחלל. שניהם חייכו, השואל והנשאל...
 ושוב, ראש הכולל הכניס עשיר פלוני שהגיע ממרחק במיוחד לשאול: "כמה צריך לתת לישיבות, לכוללים ולצדקה, וכי אין שיעור?"

"יש לך לחם לאכול ובית לדור בו?", התעניין רב אהרן-לייב.
 -"בוודאי!" - השיב היהודי העשיר.

"יש לך בשר?"
 -"כן ברוך ה'!"

"אז זהו. כל השאר צריך לתת להחזקת תורה ולצדקה..." - אמר לו.

(מתוך 'חכימא דיהודאי')

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

כשפגש שוב את חברו, שאל אותו: "הרי בדקתי ביומן, ואבי לא היה תפוס כלל?!". ענה הבחור: "לא יתכן בשום פנים! נתתי לאמא שלי את מספר הטלפון של אביך, והיא אמרה לי שהוא פשוט תפוס!". הוא התקשר על אתר בנוכחות איש שיחו לאמו, ושאל אותה: "האם זכור לך, שביקשתי ממך להזמין לחתונה שלי את ר' פסח קרישבסקי, ואמרת לי שהוא תפוס?!". "אמנם כן", אישרה האמא, "כשהתקשרתי אליו באותו יום, היה הטלפון שלו תפוס..."

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, על הוי דן את כל האדם לכף זכות

"אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו... ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. ויאמר ישראל אל יוסף... לך נא ראה את שלום אחיך" (בראשית לו, ב-יד)

פרש בספר הקדוש 'תפארת שלמה', שמלמדנו כאן הכתוב חובת לימוד זכות ישראל, שצריך האדם להזהר היטב שלא לדון את חברו לכף חובה חלילה, רק להסתכל תמיד במעלת חברו, ויעלים עינו מחסרוננו. לכן שלח יעקב אבינו את יוסף, שיראה "את שלום אחיו" - מלשון שלמות, שיחפש ויראה בהם את השלמות והטוב, לדגום לכף זכות ולא לראות בחסרונם. "והשיבני דבר", מלשון תשובה שתחזור בתשובה על אשר הבאת את דיבתם רעה, ומכאן ואילך תראה תמיד אך טוב בבני ישראל.

סיפרו לי בני מחותני, הרב החסיד רבי פסח קרישבסקי, מעשייה נאה שהתרחשה עם אביהם.

כידוע עסק הרב פסח במצוות שמחת חתן וכלה בתופים ובמחולות, לשמחתם ולהנאתם של בני ירושלים המסולאים בפז.

בחור אחד היה אוהב במיוחד את הופעותיו של רבי פסח. בכל הזדמנות שפגש בו, אם בחתונות או בשמחות בית השואבה או בשאר אירועים, היה תמיד נעמד על ידו, מוקסם מעבודתו המופלאה, ומתבונן בעונג עילאי באצבעותיו הזריזות, המכות בתופים בעוז ובכישרון רב ומפיקות הם צלילי קצב מרקידיים.

רבי פסח ובניו כבר הכירו היטב את אותו בחור; הוא היה מתלווה אליהם להרבה שמחות, כשיצאו ובאו כדי לשמח את ישראל קדושים בשמחות של מצוה.

ויהי היום, והנה הגיע זמנו של אותו בחור עצמו לבוא ברית הנישואין, ומשום מה בחתונתו שלו עצמו לא הוזמן רבי פסח לתופף; הוא מצא לו אומן אחר לשמחו ביום שמחת ליבו.

לאחר זמן מה מחתונתו, פוגש הוא את חברו הטוב, אחד מבניו של רבי פסח, שמיד שאל אותו את השאלה שהציקה לו: "הכיצד זה לא לקחת את אבי לתופף בחתונה שלך עצמך? הרי תמיד היית אומר, שהוא עושה את העבודה הטובה ביותר?"

"מה נעשה?", ענה הבחור בצער, "הוא הרי היה תפוס באותו ערב!" לאחר כמה ימים, כשביקר הבן אצל אביו ר' פסח, בדק ביומן האירועים של אביו מתוך סקרנות, והתפלא לגלות שדווקא באותו ערב של חתונת אותו בחור, לא היה לו לאביו שום אירוע...

כשפגש שוב את חברו, שאל אותו: "הרי בדקתי ביומן, ואבי לא היה תפוס כלל?!". אמר הבחור: "לא יתכן בשום פנים! נתתי לאמא שלי את מספר הטלפון של אביך, כדי שתתאם עמו, והיא אמרה לי שהוא פשוט תפוס! לכן סגרתי עם אומן אחר. ואם אינך מאמין לי, הנה אוכיח לך!", הוא התקשר על אתר בנוכחות איש שיחו לאמו, ושאל אותה: "האם זכור לך, אמא יקרה, שביקשתי ממך להזמין לחתונה שלי את ר' פסח קרישבסקי, ואמרת לי שהוא תפוס?!".

"אמנם כן!", אישרה האמא, "כשהתקשרתי אליו באותו יום, היה הטלפון שלו תפוס, ולכן לא הצלחתי ליצור איתו קשר..." ללמדך מטיב זו העובדה, שלא למהר לדון את חברך בכל דבר כפי הנראה בעיניך. לפעמים הטעות היא בדבר קטן של מה בכך, שלא עלה על דעתך כלל; כדוגמת המקרה דנן, שהבחור הבין שאמו כבר דיברה עם ר' פסח והוא תפוס באותו ערב, כאשר היא רק התכוונה שהטלפון שלו תפוס...

כעבור זמן מה מקבל מיודענו הזמנה לבוא עם פנקסיו לביקורת. הוא הגיע בחשש כלשהו, ורק אז הבין כי החוקרים מחפשים משהו מסויים מאד... הם קיבלו מידע על הפרגולה שבנה ביום שישי, וחיפשו את הקבלה עליה. מאחר שקבלה מעין זו לא היתה ברשותו של מיודענו, הם פקדו עליו לבוא בעוד עשרה ימים לבדיקה חוזרת, בעשרת הימים הבאים לא הצליח האיש לעשות מאומה, לא לאכול, לא לישון וכמעט שלא לתפקד...

הגאון רבי שלמה לוונשטיין שליט"א, על בטחון בהקב"ה

להתפרנס בכבוד, כיאות לנכדו של הבעש"ט. עם קבלת ההחלטה נרגע הציבור, ואחרי התפילה, פנה כל אחד לביתו, מתוך כוונה נחושה לחזור מיד אחרי הסעודה לבית הכנסת, להתייעצות. גם רבי אהר'לי פנה למושב בבית הכנסת, כשמצפונו מייסרו על המעשה שעשה. הוא התחרט מאד, לא כל כך על עצם הגילוי של מצוקתו ועניו, אלא על כך שניצל את שמו של הבעש"ט, כדי לעורר רחמים אצל הציבור, במקום להמשיך ולבטוח בה' כדרכו מאז ועד עתה. דבר זה לא נתן לו מנוח, ולא איפשר לו ללכת הביתה, עד שיתקן את המעוות.

לאחר ששקל שוב ושוב את הדבר בדעתו, הגיע למסקנה שעליו לבקש מה', שהציבור שהתפלל בבית הכנסת ושמוע את תלונתו על יחסם המתנכר אליו - ישכח את כל מה שקרה בבית הכנסת. חשב ועשה, ובכל כוחו התאמץ בתפילה. הוא ניגש למזוזה, הניח עליה את ידו, ואמר: "רבונו של עולם, אני מבקש ממך שתעזור לי ותמלא בקשתי - שהציבור ישכח את כל מה שאמרת...". הצדיק גזר והקב"ה קיבל את תפילתו. הציבור שכח לחלוטין את אשר התרחש, אף אחד מהם לא בא לבית הכנסת לאחר הסעודה, כפי

"פי אם זכרתני... ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה... ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" (בראשית מ', י"ד-כ"ג)

בספר 'יח"ל ומחוללו' (פרק יב) מובא בשם האדמו"ר מצ'ורטקוב הסבר נפלא על פסוק זה:

המדרש בפרשת מקץ דורש את הפסוק בתהילים: "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" - זה יוסף. "ולא פנה אל רהבים" - על ידי שאמר לשר המשקים "זכרתני... והזכרתני", נתווספו לו שנתיים בית האסורים. לכאורה, הסיפא סותרת את הרישא - בתחילה נאמר על יוסף ששם בה' מבטחו, ובהמשך מסופר, שבשל ההשתדלות שבאמירת "זכרתני... והזכרתני", שכח שר המשקים את יוסף. איך ניתן להבין את הסתירה?

האדמו"ר מצ'ורטקוב זצ"ל באר זאת לפי סיפור שסיפר: בעירה קונסטנטין גר הצדיק הנסתר רבי אהר'לי מטייב, בנו של רבי צבי, שהיה בנו יחידו של הבעש"ט. צדיקי הדור אמרו עליו, שהיה גדול כמו אדם הראשון לפני החטא.

מצבו החומרי היה קשה מאד. המצוקה והמחסור היו תושבי קבע בביתו, ימים שלמים לא בא אוכל אל פיו. הוא לא התלונן, סבל את סבלו בשקט, ואנשי המקום אף לא חשו בכך.

פעם אחת כאשר הגיעו מים עד נפש, וביתו היה ריק מכל, עד שגם נרות לשבת לא היו לו, לא יכול היה לשאת יותר את הצער והכאב. שלא כמנהגו, יצא ממקומו, ניגש אל השולחן ודפק עליו, כדי להשתיק את הציבור. הכל הביטו בו בהשתוממות, מצפים למוצא פיו. הדברים ששמעו החרידו אותם. "היתכן?!", שאל רבי אהר'לי מתוך כאבו הנורא, "שנים רבות אני יושב בעיירה זו, ומתפלל בית הכנסת הזה, ובמשך הזמן לא עלה על דעתי של אף אחד לשאול מהיכן ירק זה חי?? וכי נכדו של הבעש"ט חייב לענות את נפשו ברעב, ולהתגולל בייסורי עוני???"...

בבית הכנסת קמה מהומה גדולה. אכן, איך זה הזניחו כך את רבי אהר'לי?! מתוך התעוררות גדולה, קיבלו עליהם להתכנס מיד אחרי סעודת שבת, לטכס עצה במה ואיך יוכלו לעזור לרבי אהר'לי

שהחליטו חגיגית.

לפי המעשה הזה תרץ הרבי מצ'ורטקוב את המדרש: "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" - זה יוסף, שהיה בעל בטחון גדול ביותר. פעם אחת הגיעו מים עד נפש, ויוסף ביקש את סיועו של בשר ודם - הוא ביקש משר המשקים "וזכרתני... והזכרתני". אך מיד אחר כך התחרט על מה שעשה, וביקש מהקב"ה ששר המשקים ישכח את אשר ביקש ממנו. הקב"ה קיבל את תפילתו של יוסף, ושר המשקים שכח את בקשתו. וזהו: "ולא זכר שר המשקים את יוסף", מדוע? - "וישכחהו", כיון שיוסף ביקש מהקב"ה ששר המשקים ישכחהו...

הטענה על יוסף - פניה מוקדמת

"מפני שתלה בו יוסף בטחונו לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים שנאמר: 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים', ולא בטח על מצרים הקרויים 'רהב' (רש"י).

כלומר, היתה טענה על יוסף, מדוע הוא פונה לבקש עזרה מבני אדם ולא סומך על הקב"ה?

ולכאורה אינו מובן: וכי אדם היושב בבית הכלא אינו צריך, ואף חייב לעשות את ההשתדלות המינימלית להשתחרר מכלאו?

רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א, בספרו 'בד קדש', תירץ: בעצם, כיצד מבקש יוסף עזרה מאדם שיושב גם הוא בכלא, יחד עמו? התשובה היא: אמנם כרגע הוא אסיר כמוהו, אך בעוד שלושה ימים הוא יצא מכאן, כפי שהתגלה להם בחלום.

אם כך, מה בוער ליוסף לבקש ממנו זאת כעת? הרי נותרו עוד שלושה ימים עד שיצא, ובזמן הזה עליו לפנות לבורא העולם ולבקש ממנו להושיעו, ורק לפני שיצא שר המשקים מהכלא, יפנה אליו ויאמר לו: "כי אם זכרתני אתך... והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה!"

הפניה אליו כעת היא בגדר מעשה של 'אוש, שהרי בין כה וכה לא תהיה ליוסף תועלת ממנה - וזו היתה הטענה כלפי יוסף.

חז"ל מבארים, שמאחר ויוסף סמך על שר המשקים ופנה לעזרתו, במקום לבטוח בה' לבדו, הוא נענש ושהותו בבית הכלא התארכה בשנתיים נוספות.

אנשים רבים הנקלעים לצרה כלשהי בימי חייהם, נוטים לפנות לכל מיני אמצעים אשר יוכלו לעזור להם, אולם הם שוכחים לפנות אל בורא העולם, שהוא לבדו מסובב את כל הסיבות, ויכול ברגע אחד להפוך את הכל טובה.

הסיפור הבא, אשר הינו אמיתי לגמרי, ייטיב לבאר זאת:

בראשון לציון מתגורר יהודי יקר, העוסק לפרנסתו בבניית פרגולות וסוכות. יהודי זה נהג שלא לעבוד בימי שישי, אלא להקדישם ללימוד תורה ולסיוע בביתו. אולם באחד הימים, זמן קצר לפני חג הסוכות, ניגש אליו שכן המתגורר ברחוב לידו, והפציר לבו לבוא ולבנות עבורו סוכה.

"מצטער", השיב היהודי, "לא אוכל לעזור לך, עד חג הסוכות נותרה לי עבודה רבה".

אולם השכן לא התכונן לוותר, שוב ושוב הפציר והתחנן, סיפר כי אין לו סוכה, ולבסוף ביקש שיבוא לביתו בערב שבת.

"רוצה אתה שאעבוד בערב שבת שובה?", השתומם היהודי.

אולם משעלה הרעיון, שוב לא ירד מהר כל כך... ובסופו של דבר, מצא יהודי זה את עצמו עומד על גגו של בית השכן ביום שישי, כשהוא בונה עבורו פרגולה.

תוך כדי כך, נשמעה לפתע קריאה מן הרחוב. שני אנשים זרים עמדו שם, העבודה נשאה חן בעיניהם והם החליטו להזמין עבודה לעצמם. ברצון רב נתן להם היהודי את מספר הטלפון שלו, והם סיכמו ביניהם כי מיד לאחר החג יבוא לבנות עבורם.

מה שלא ידע אותו יהודי, הוא ששני זרים אלו היו חוקרים של רשויות החוק...

כעבור זמן מה מקבל מיודענו הזמנה לבוא עם פנקסיו לביקורת. הוא הגיע בחשש כלשהו, ורק אז הבין כי החוקרים מחפשים משהו מסויים מאוד... הם קיבלו מידע על הפרגולה שבנה ביום שישי, וחיישו את הקבלה עליה.

מאחר שקבלה מעין זו לא היתה ברשותו של מיודענו, הם פקדו עליו לבוא בעוד עשרה ימים לבדיקה חוזרת, ולהסכת מסקנות מתבקשות, קרי: קביעת התעריף שעליו לשלם כקנס על העלמת המס שבוצעה על ידו.

בעשרת הימים הבאים לא הצליח האיש לעשות מאומה, לא לאכול, לא לישון וכמעט שלא לתפקד...

חבריו הקרובים, אשר שמעו על פרטי המקרה, ניסו להתגייס לעזרתו. הראשון היה השכן שאצלו נעשתה העבודה: "מדוע צריך לפחד?... אמר לו.

"ביפו" - המשיך כממתיק סוד - "ישנו אדם שמומחה בהוספת דפי קבלות לפנקסים... כדאי לך לשוחח איתו".

חבר אחר ניגש ואמר לו: "אל תהיה בלחץ, חכם שמעון המתפלל ביחד אתנו, עבד לפני כמה שנים במשרד הממשלתי ההוא... הוא מכיר היטב את כולם, ועם כמה לירות הכל יסתדר..."

ואילו השלישי בא וסיפר לו שאחיו עובד איתם כיום, ותמורת תשלום סמלי בהחלט, ביכלתו לדאוג לך שהחקירה תעבור בשלום...

כל הצעה כזו גרמה לו לתקווה מחודשת, והוא לא חסך בכסף ולא במאמץ כדי להוציאה לפועל. והנה, לאחר שהפעיל את כל הקשרים האמורים, ישב אותו יהודי עם עצמו וחשב: "רבונו של עולם, מה בדיוק אתה רוצה ממני? הלא אתה מכיר את הפנקסים האמיתיים שלי... אתה יודע שמעולם לא הרווחתי גרוש מבלי לעשר!"

"אתה יודע שלאחרונה השאתי את בתי עם תלמיד חכם, ושילמתי על כך במיטב כספי ודמי! מה אתה רוצה ממני? במה חטאתי? מה עלי לתקן?!"

ופתאום הבין: כאשר היתה לי בעיה - למי פניתי? לחכם שמעון, לאיש מיפו לעובד מתל אביב... ומה עם ריבון העולמים? הוא הוא איננו נמצא בתמונה!?

הוא קם ממקומו וניגש לעבר מכשיר הטלפון. חייג את מספרו של העובד מיפו והודיע לו: נא להפסיק את העבודה על הפנקסים, אין

"לפני כשנה בתקופת הקורונה, הייתי עם אשתי ושלושה ילדים בשדה התעופה 'קנדי' בארה"ב. הטרמינל הענק שבימים כתיקונם שוקק חיים, ועוברים שם ביממה רבבות אלפי אנשים, היה באותו הזמן שומם. ליד אחד השערים ישב אדם חרדי מארה"ב, ושווחחנו יחד. תוך כדי השיחה עלה הנושא של הלימוד והמבחנים של 'דרשו', ואז הוא שלף משנ"ב מתיקו, ולמדנו את החומר החודשי..."

שיחות עם נבחני ה'דף היומי בהלכה', לקראת הסיום הגדול חורף תשפ"ב

הרב יעקב ולנשטיין שליט"א

הרב שלום הרשלר

בעוד כשלושה חודשים יציינו המוני לומדי ויודעי ה'דף היומי בהלכה את יום חגם הגדול בסיום לימוד ושינון. השבוע פנינו לשיחה עם הרב יעקב ולנשטיין שליט"א ממודיעין עילית, הזוכה להבחן כבר שנים מספר בקביעות, לשמוע ממנו טיפים ועצות מפרי ניסיונו העשיר:

מתי הצטרפת?

"האמת", הוא משיב כמו כל יהודי, "הרבה פעמים הרגשתי בצורך להשקיע בלימוד וידיעת ההלכה על הסדר, לדעת באמת איך להתנהג כהלכה בכל מהלך החיים. אך כמו הרבה דברים טובים וראויים - כשאין לך אתגר מול העיניים זה לא קורה... כך היה עד שהתחילו ללמוד הלכות עירובין בסדר ה'דף היומי בהלכה', מאז אני זוכה ללמוד ולהתקדם בסדר".

מה קרה אז?

"במילה אחת: סייעתא דשמיא... כאמור, התחילו ללמוד אז חלק ד', ושוב עלה לי הרעיון בראש להצטרף, אך עדיין לכדי מעשה זה לא הגיע. ואז באותם הימים", הוא משחזר, "היה זה באחד הימים בשעת צהריים, ישבתי בבית מדרש שקט בירושלים, ולמדתי. כשבחור ניגש אלי ובידר מה אני לומד וכדומה, בין הדברים שיתפתי אותו על רצוני להצטרף לסדר ה'דף היומי בהלכה', ללמוד את כל הלכות עירובין כראוי, לצד השתתפות במבחנים החודשיים, כך שאכן אזכה לרכוש שליטה בהלכות חשובות אלו. ואז הוא הפתיע אותי..."

"הוא התארכ כעת, ברוך השם, עם בת ממשפחה הגרה בשכונת 'סטמפורד היל' בלונדון, ואז לא היה שם עדיין עירוב מהודר, וכפי הנראה יגור שם, כך שזה ממש בשבילו ההזדמנות ללמוד ולדעת את המושגים וההלכות, כיון ששם זה נוגע למעשה בכל שבוע ממש. כשהוא שאל אותי האם אני מוכן ללמוד איתו בחברותא, כמובן שמחתי מאוד וענית לו בחיוב. מאותו היום, בכל צהריים בבין הסדרים בשיבתו, היה מגיע לבית המדרש ולמדנו ביחד בסדר ה'דף

היומי בהלכה', השתתפנו במבחנים החודשיים ובסייעתא דשמיא זכינו להשלים את כל כרך ד' ב'משנה ברורה', ולהמשיך הלאה..."

מהו סדר לימודך?

"בעיקרון בימי החודש, הלימוד אצלי מבוסס על ניצול הזמן. יש לי 'משנה ברורה' מהדורת כיס הצמודה אלי, ואני משתדל בכל יום ובמיוחד בזמנים הפנויים, כמו בזמני נסיעות והמתנה וכדומה, להתקדם בלימוד החודשי. כמובן, מציין הוא, "בשבוע לפני המבחן, אני מקדיש זמן לחזרה נוספת על כל הלימוד החודשי".

מה תוכל לציין כטיפ כנבחן וותיק?

"החלק שמביא גישמאק באופן מיוחד בכל הלימוד, זה המבחן החודשי של 'דרשו'. בזכות המבחנים למדתי לסכם נכון את ה'שולחן ערוך' ופסקי ה'משנה ברורה' להלכה, לצד זיהוי הנקודות העלולות לבלבל בהלכות שונות. אני יכול לומר, הוא נשמע החלטי, "שאחרי תקופה של מבחנים חודשיים ב'דרשו', לימוד ה'משנה ברורה' נהיה לימוד אחר לגמרי, בהבנה הרבה יותר גבוהה ובהירה, כשכל ס"ק וס"ק מקבל מימד אחר לגמרי!".

שאלה לי אליך... עול דיינות לא קיבלת כי מדיני ממונות חששת, אולי תטעה חלילה ותיכשל בעוון גזל... אבל להיות מגיד שיעור אינך פוחד? לדון דיני נפשות אינך חושש?

סיפור מדהים מהמשגיח רבי פישל ערבליך זצ"ל,
חובה לכל איש לקרוא ולשנן את המסר בינו ובין עצמו

אליעזר (לייזר) רוט

ימי החנוכה נמצאים בפתח, ובימים אלו של נר מצוה ותורה אור, מצאתי לנכון להביא בפניכם את המאמר שפירסמנו בגליון האחרון של מגזין 'בית היין' שיצא לאור בתחילת השבוע. בגליון הבאנו סיפור מיוחד על הגה"צ רבי פישל ערבליך זצ"ל. המסר שלו כ"כ חד ומתדהד, שכדאי לקרוא אותו בעיון רב.

אחת מדמויות ההוד בעולם החינוך בדור האחרון, היתה דמותו של המשגיח הנערץ רבי פישל ערבליך זצ"ל, שנסתלק מעמנו באחרונה (י"ג מרחשון תשפ"ב), והותיר אחריו חלל עצום בעולמם של המחנכים, ובמיוחד בקרב המשפיעים החסידיים שרובם עמדו עמו בקשר וקנו ממנו רבות בכל הקשור להדרכתם וטיפוחם של צעירי הצאן לתורה ועבודה.

רבי פישל היה תלמיד חכם מופלג, ידיו רב לו בכל מכמני התורה. הוא התעטר בתעודת 'יורה יורה' ו'ידין ידין' בעודו אברך עול ימים, הוצעו לו כמה וכמה משרות של דיינות ורבנות, אך הוא סירב להן, ובחר לגשת לשדה החינוך, לעמול ולהתייגע, לסקל ולנכש מידות רעות מליבותיהם של בחורים צעירים, ולטעת בהם אהבת תורה ויראת שמים, למען יצמחו לאילנות גדולים ועושי פירות בכרם בית ישראל.

את המעשה הבא שמענו מבניו היקרים, ואנו מביאים אותו כאן מאחר ויש בו מוסר השכל עצום וחודר כליות ולב, וראוי לכל מי שעוסק בחינוך שישנן את המסר הזה בינו ובין עצמו מדי פעם, למען יעמוד בזיכרונו ובהרגשתו ימים רבים.

וכה היה המעשה: בכור בניו של רבי פישל זצ"ל, הלא הוא הג"ר שלמה ערבליך שליט"א, קיבל ביום מן הימים הצעה מאוד מעניינת. הוצע לו לכהן פאר כמגיד שיעור וכמרבץ תורה בישיבת טשערנאביל שבבני ברק, אשר יצא שמה לשם ולתהילה.

אכן, להצעה כזאת לא עונים "לא", חשב רבי שלמה לעצמו, אבל עדיין כמי שיש לו גישה פתוחה וחופשית אל אחד מגדולי המחנכים בדור, הלא הוא אביו הגאון זצ"ל, יהיה זה בבחינת 'בל תשחית' לקבל החלטה שכזאת מבלי להיוועץ בו קודם לכן ולקבל את ברכתו לפני הדרך הלא פשוטה הניצבת בפניו.

החזיק רבי שלמה את הטלפון חייג לאביו שענה לו בשמחה ובמאור פנים, ושמע בריכוז רב את דבריו...

האב כמובן בירך את בנו ואיחל לו הצלחה רבה, אבל כשהבן ביקש

מאביו דברי הדרכה כיצד עליו לגשת להרבצת התורה, וכדי להתחיל ברגל ימין, השיב לו אביו תשובה מיוחדת במינה:

"היה זה אחר נישואי", סיפר האב לבנו בכורו, "למדתי וגם נבחנתי על ארבעת חלקי השו"ע וב"ה נחלתי הצלחה רבה במבחנים.

"מורי ורבי, הגאון הגדול רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת טשעבין, הציע לי במשך אותה תקופה כמה הצעות לכהן במשרות תורניות שונות. פעם היה זה לכהן כדיין בבית דין פלוני ופעם כמו"צ בבית הוראה פלמוני, אבל את כל ההצעות הללו דחיתי על הסף, וסירבתי לשמש בהם כשטענתי בפי: עלול אני לטעות וחוששני להורות הוראה לרבים מפני גודל הפחד והזהירות בדיני ממונות, ומה לי ולצרה הזאת, מעדיף אני להגות בתורה בשמחה ובטוב לבב, ולהתרחק מהרבנות והאחריות המגיעה עמה..."

"עברה תקופה והנה הגיעה אלי הצעה שקסמה לי, ולא יכולתי לעמוד בפניה. הוצע לי להיות מגיד שיעור בישיבת אמשינוב, ולהרביץ תורה לתלמידים.

"נו... להיות מרבץ תורה, להיות בין מזכי הרבים... זאת הרי זכות עצומה, מה גם שאין לי פה את האחריות שאולי אפסוק הלכה כשלא כדין, כי אני מלמד גמרא ואיני מורה הוראות, ועל כן לא סירבתי להצעה וקיבלתי אותה בשמחה גדולה.

נכנסתי למורי ורבי, הגרב"ש שניאורסון זצ"ל לבשרו על כך, "כששמע זאת ראש הישיבה, פתח ואמר לי: תלמידי חביבי, שאלה לי אליך... עול דיינות לא קיבלת כי מדיני ממונות חששת, אולי תטעה חלילה

ר' יצחק הופך למתוסכל. אם לא די בכך שהחמיץ את המונית הראשונה, עכשיו הוא גם תקוע בפקק אינסופי. המונית מוסיפה להזדחל בעצלתיים. הוא מתחזק באמונה כי הכל מידי הבורא, ורק ממתין לראות מה הסיבה לפקק המפתיע... לקראת סוף הפקק, כשהוא חולף על פני סיבת הפקק הפתאומי, הוא מנתר ממקומו ומשפשף את עיניו בתדהמה...

בקבוק המיץ בתחנה המרכזית שהציל חיים

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"וימאן" (בראשית ל"ט, ח)

חלק בלתי נפרד ממסלול חיינו עלי אדמות, אולי החלק שנראה בעינינו כחלק הפחות נעים, הוא ההתמודדויות מול נסיונות החיים והיצר. מסכת חיי של יהודי כוללת מגוון רחב של אתגרים ונסיונות, קשיים ומהמורות, הניצבים לפתחו ואורבים לו בכל עת ושעה. לאורך כל הדרך ולמלוא רוחב החיים, מתמודד היהודי מול נסיונות, נלחם בגבורה כדי לעבור אותם בהצלחה.

המחשבה הראשונה העוברת במוחו של יהודי כשהוא חושב על נסיון והתמודדות, היא 'מה לי ולצרה הזאת?' - הלא אם נדמיין חיים נטולי קשיים, עבודת השם ללא נסיונות, שגרה נקיה ממהמורות - זה נראה ציור ורוד ועליו. למה בעצם כולנו נדרשים להתמודדויות? למה מסלול חיינו של יהודי עובר דרך עליות ומורדות, קשיים ונסיונות? חמור עוד יותר, שהיצר משתמש בנסיון כדי לקבוע שמעמדו הרוחני של האדם נמוך, מצוי בשפל. 'הרי לו היית יהודי נעלה - וכי היית מתמודד עם קושי לקרוא קריאת שמע בזמנה, או לשמור את עיניך בחוצות קריה? לו היית יהודי טוב - וכי לשון הרע היה מדבר אליך, או היית מתקשה בהתמדה בתורה? אין זאת אלא שהקושי הזה מוכיח שהחיים הרוחניים אינם בשבילך...'

החשיבה הזאת, כמו גם המחשבה שלמעשה אין בידי האדם הכוחות והכלים להתמודד באמת מול נסיונותיו, הן העומדות בבסיסו של הנסיון, הן מה שהופכות אותו לקשה ומורכב כל כך. אז למה בעצם אנו נדרשים להתמודד עם כל הנסיונות הללו? למה נגזר עלינו שכל חיינו יהיו רצופים בהם, מלאי מהמורות וזרועי מוקשים? למה ההתמודדויות הן חלק משגרת חיינו?!

כדי לענות על כל השאלות הללו, נתבונן נא ונראה בפרשת שבוע זה, את התמודדותו של יוסף הצדיק מול הנסיון שנקלע אליו. ואז, בגבורה שקשה לתאר, אומרת התורה מילה אחת: 'וימאן' - יוסף הצדיק ניצב מול הנסיון, ופשוט ממאן ליפול בו. הוא עומד בגבורה, מתעקש, מחזיק בכוח לא לו, כדי להצליח להתמודד!

במילה הזו, 'וימאן', טמון גילוי מדהים, הנחשף בספה"ק 'דברי שמואל'. וכך הוא מגלה, כי המילה הזו נקראת בטעם 'שלשלת' - זהו

טעם שניגונו הוא כמו סירנה עולה ויורדת לסירוגין. כביכול, המיאון הזה הוא מערבולת של עליה שוב ושוב, תהליך מסובך של טיפוס לשלוש פסגות במילה אחת, במיאון אחד!

וכאן טמון סודו של הנסיון, כל נסיון באשר הוא: נסיון הוא הזדמנות לאדם לקפץ בבת אחת כמה מדרגות קדימה, להתעלות בבת אחת אל על. נסיון הוא מנוף רב עוצמה, שתופס יהודי בעוצמה כבירה ומניף אותו קרוב לבורא עולם, מציב אותו הרבה מעל המקום בו היה. כך, במיאון אחד, בעמידה בנסיון אחד, בעקשנות משתלמת אחת להחזיק מעמד - זוכה היהודי למקפצה רוחנית רבת עוצמה וכת, מקפצה המציבה אותו במקום נעלה ומרומם פי כמה וכמה!

דווקא לכן, הנסיון הוא כה קשה, כה מורכב. המלחמה היא לא קלה, התחושה עלולה להגיע עד אבדן דרך, עד חידלון הסיכוי. כל הקושי הזה, כל ההתמודדות המורכבת הזו, לא נועדה אלא כדי להצדיק את התשלום האדיר בו זוכה היהודי בעת עמידתו בנסיון, את המקפצה האדירה לה הוא זוכה בדקה אחת של גבורת רוח ואמונה יהודית כבירה!

יוסף הצדיק היה הראשון שירד למצרים - מקור הטומאה. הוא נשלח להכין את הקרקע, ליצור תנאים שיאפשרו את קיומו של העם היהודי בתחתית השפל המצרי. זו אינה משימה קלה, וכדי להצליח בה - יש צורך בנסיונות לא פשוטים ולא קלים, כי רק בעזרתם ניתן לקפוץ קדימה עשרות דרגות, לרומם את האווירה ולטהר את

המקום קמעא, למען יוכלו יהודים לשהות בו!

התבונה הזו משנה לחלוטין את המבט על הנסיון, הופכת את ההתבוננות על מהותו של האתגר. לא רק שהנסיון אינו מעיד על פחיתות קומה, לא רק שהנסיון אינו הוכחה על דרגה נמוכה, לא רק שהנסיון לא נועד לשבור או להקשות, לא רק שהנסיון הוא לא ברירת מחדל עצובה, ולא רק שהוא בר חלוף - - -

אלא הרבה יותר: הנסיון הוא מתנה! הזדמנות! מקפצה! מנוף!

זהו הנסיון! הוא ניתן לאנשים גיבורי רוח, שזכאים להזדמנות פז לקפוץ קדימה בכמה רמות ברגע אחד, ולכן נותנים להם אותו - כדי שיעמדו בו, יצליחו, ובאמת יזכו לקפיצה הנכספת! וככל שהנסיון נראה קשה יותר, מורכב יותר, בעייתי ומסוכן יותר - כך הוא מתנה גדולה יותר, והוא מקפיץ למרחקים גבוהים יותר, כי העוצמה הטמונה בו כפולה ומכופלת!

אם בכל יום יכול יהודי להתעלות צעד אחר צעד, בבוא עת הנסיון הוא מזנק אלף מדרגות ברגע. אם היום יום שלנו הוא פצצות מרגמה קטנטנות על היצר, הרי שעמידה בנסיון הוא פצצת אטום רבת עוצמה. אם כל התקדמות רוחנית קטנה היא עוד מפתח קטן לשערי שמים, הנסיון הוא מפתח מאסטר - שפותח בבת אחת אלפי שערים! יהודי יקר! מתמודד מול נסיון? היצר מנסה לטשטש אותך? תלאות החיים עלולות לשבור אותך? המצב הכלכלי, הרפואי או הרוחני מסובך? אתה ברגעי זהב! תפוס את הנסיון בכל הכח, אמץ אותו באמונה חזקה אל ליבך. בגבורה, בנחישות, בעוצמה יהודית כבירה - תגלה עד מהרה כי הקושי היה רגעי וחולף, ואילו שכרו נצחי ונמשך לעולמי עד!

חותמת שהצילה חיים!

היה זה לפני כשלושים שנה, כשמצב התחבורה הציבורית בישראל היה רחוק מאוד מלהיות מפותח. ר' יצחק א. ביקש לנסוע מירושלים לחצור הגלילית, ובימים ההם - מסע כזה עבר בכמה תחנות. ביום קיצי אחד, בהיר וחם, עלה ר' יצחק לאוטובוס הנוסע לתל אביב, כשתוכניתו ברורה - להמשיך לחיפה וממנה לחצור. ברור ונהיר לר' יצחק כי עליו לנהל את המסע בתבונה, לא להשתהות באף תחנה יתר על המידה, כדי שתמיד יספיק את האוטובוס הבא, ובהתאמה לכך - את הבא אחריו...

בבואו של ר' יצחק לתחנה המרכזית בתל אביב, היה זה לאחר טלטול ארוך באוטובוס ללא מזגן, בעיצומו של יום שרבי לוהט. ר' יצחק חש צמא הולך וגובר, לשונו דבקה לחיכו ולחיי נדמו לו כמדבר צחיח. הוא פנה לקיוסק סמוך כדי לקנות משקה להרוות את צמאונו, ולנגד עיניו נגלה מקרר עמוס שתיה קלה מגוונת...

ר' יצחק מביט במבחר העצום, כשהוא תר בעיניו אחר מה שחשוב לו - לא פירוט מרכיבי המשקה, לא טעמו, לא צבעו, לא המותג המתנוסס עליו. מחפש הוא את החותמת, חותמת הכשרות המהודרת. המוכר זיהה מיד את מבוקשו, והושיט לו בקבוק באומרו 'זה כשר, אדוני. כשר!' ר' יצחק מביט בחותמת, אכן - כתוב כשר, אך הוא לא מזהה את הרב החתום... לא, זה לא הכשר מהודר באמת...

לפתע נזכר שבעוד רגע קט תצא מונית השירות לחיפה, ועליו להזדרז. מלחמה התחוללה בלבו. לרגע סבר שלא יתאמץ מדי, הרי המשקה בהחלט כשר, והוא מאד ממהר, והוא בכלל בדרך... היצר אף יעץ לו להתבונן ברשימת הרכיבים, שום פרט בהם לא נראה לו קשור לאיסור מפורש...

'לא, תודה!' - אמר בגבורה לבעל החנות. הוא באמת ממהר, ובכל זאת - נותרו עוד כמה דקות. הוא יחפש חנות אחרת, לא ייכשל בשתיית משקה שכשרותו אינה מהודרת. פיו בוער בצמא, הוא חש כי מקרבו עולה עשן של יובש, ורץ לחפש חנות נוספת...

אפס, כי גם שם נשנה המחזה. מבחר עצום, מגוון גדול, אך ללא הכשרות המוקפדת המבוקשת... עכשיו הוא ממהר עוד יותר, מהרהר כי לא נותר לו פנאי להמשיך לחנות נוספת, וכבר עומד לבחור בבקבוק שכשרותו נחותה בעיניו... ברגע האחרון נעצר, נעמד על עומדו. 'לא שווה! לא כדאי! כן צמא לא צמא, כן מונית לא מונית. לא מכניסים לפה משהו בכשרות לא מהודרת, נקודה!' - הוא קובע, ורץ לחפש חנות נוספת...

כשהוא מגיע אליה, אורו עיניו. כאן ניצב בגאון הבקבוק המוכר, זה הנושא חותמת כשרות מהודרת. הוא ממהר לשלם ורץ לכיוון תחנת היציאה של מוניות השירות, ואז הוא מגלה כי המונית כבר יצאה לדרכה לחיפה, מותירה אותו ובקבוקו בידו בתל אביב, ממתין למונית הבאה...

ההמתנה אורכת זמן, ר' יצחק מתחיל לאבד סבלנות. לבסוף, בתום המתנה מורטת עצבים, מונית השירות שלו יוצאת לדרכה. הנסיעה חולפת ביעף, עד שלפתע בולם הנהג לאיטו את הרכב, ומבשר לנוסעים על עיכוב לא צפוי: 'אני רואה פקק ענק בהמשך הדרך...' ר' יצחק הופך למתוסכל. אם לא די בכך שהחמיץ את המונית הראשונה, עכשיו הוא גם תקוע בפקק אינסופי. המונית מוסיפה להזדחל בעצלתיים. קטע דרך שבימים כתיקונם הנסיעה בו היא כעשרים דקות, הופך לשעתיים וחצי של זחילה איטית ממושכת ומרגיזה. הוא מתחזק באמונה כי הכל מידי הבורא, ורק ממתין לראות מה הסיבה לפקק המפתיע...

לקראת סוף הפקק, כשהוא חולף על פני סיבת הפקק הפתאומי, הוא מנתר ממקומו ומשפשף את עיניו בתדהמה. בצד הכביש, צמוד לגדר הבטיחות, מושלכים שיירי מונית השירות בה איווה לנסוע. לפי יללות האמבולנסים שמסביב, ולפי מה שדיווח הנהג לאחר שיתח קצרה עם השוטרים שחסמו את הכביש - מונית השירות התנגשה בעוצמה במעקה הבטיחות, הרכב התרסק לחלוטין

'רבונו של עולם!' - נזעק ר' יצחק בטבורה של המונית, כל הנוסעים המומים, 'אינני מאמין, נתת לי את חיי במתנה!' - הוא קורא ברגש, עיניו זולגות דמעות הודאה לה' על הנס המופלא. הוא מוסיף להביט בשברי מונית השירות בה רצה כל כך לנסוע, ואותה החמיץ רק בשל התעקשותו להקפיד על כשרות מיטבית בכל מצב ותנאי, והוא נדהם והמום: אכן, ההקפדה על כשרות מוקפדת של השתיה שהכניס לפיו - הצילה את חייו, פשוט כך!

את הסיפור המדהים שמענו מהמשפיע הגה"צ רבי אהרן טויסיג

שליט"א, שמכיר את המעשה ממקור ראשון. וללמדנו בא:

לעולם לא יוכל יהודי לדעת, מה ההזדמנות שהנסיון טומן בחובו. לפעמים זה רגע של קרבת אלוקים, לפעמים רגע של השפעה שמימית, ולפעמים - זה עלול להיות הצלת חיים. מהותו של הנסיון - שהתמורה הגבוהה המשולמת בגינו נסתרת, כי לו היתה גלויה - לא היה זה נסיון כלל...

הרגע בו יהודי מתגבר על הנסיון, עשוי להתגלות כרגע הדרמטי בחייו, רגע מהפכני ונדיר. זהו רגע יקר ערך, שאסור לאפשר לו לחמוק מבין הידיים, כי לעולם לא נדע מה אנו עלולים להחמיץ במקרה כזה. בבוא עת הנסיון, עלינו רק לזכור ולשנן כי הרגע הזה הוא רגע שכולו הזדמנות, וככל שנשתמש בו טוב יותר ונתמודד עמו בגבורה רבה יותר - כך נצליח למקסם את הרווח הזה ולהפיק ממנו תועלת רבה, גשמית כרוחנית.

אם מגיעה עת נסיון - זה הרגע לקפוץ קדימה, לזנק ולתפוס. בורא עולם נותן לך הזדמנות - אשריך! רק תתגבר ותעמוד בגבורה - ותזכה לפתיחת שערי שמים נדירה, לאושר רוחני חסר תקדים!

עיסקה מדומה...

תלאות וטלטולים רבים היו מנת חלקו של הרה"ג רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל. מאז גדל כילד עני בסלוצק שברוסיה, דרך הבריחה וחי הבדידות בארצות הברית של אז - לפני כמאה שנה, ועד שהצליח לשקם את חייו ולפתוח חנות פרוות מצליחה, ממנה התפרנס בשפע.

הרב הרמן הטיב להעריך את מעמדו החדש, שאיפשר לו לקבוע עתים לתורה מתוך יישוב הדעת, כשעסק הפרוות שבבעלותו מניב רווחים נאים. הוא קבע במסמרות ברזל כי מדי בוקר יעסוק בתורה בין השעות תשע לעשר, והודיע כי בשעה הזו - המוקדשת ללימוד התורה, יתנתק מכל עסקיו וישקע בלימוד תורני מעמיק, כי הוא משוש חייו. כל הסוחרים, הלקוחות, הספקים והשותפים, כבר ידעו כי בשעות אלה הרב הרמן איננו. ואם טעו והגיעו - נאלצו להמתין בסבלנות...

ביום מן הימים, בשעה תשע וחצי בבוקר, נקש סוחר נודע בדלתו של הרב הרמן, וביקש להיכנס ולשוחח עמו, ומיד. הרבנית הרמן קיבלה אותו בחיוך ובשמחה, אך הודיעה כי לא ניתן להפריע לבעלה עכשיו - עד שיסיים את חוק לימודיו הקבוע...

הסוחר התעצבן על העיכוב, וקרא: 'גברת הרמן, את כנראה לא מבינה מה באתי להציע, איזו עיסקת זהב. אני נותן לו כמות סחורה אדירה במחיר כמעט אפסי, הוא יכול למכור את הסחורה הזו במחירים טובים - ולהרוויח לא פחות מ-15,000 דולר! חמישה עשר אלף דולר רווח קרובים אליכם מאוד - ואת מספרת לי שעלי להמתין עוד כמחצית השעה?!'

'מצטערת, ההוראה היא לא להפריע לו בשום מחיר עד השעה עשר!' - הסבירה הרבנית את פשר סירובה. אך הסוחר התעקש שוב ושוב, לחץ בכל הכח. גם הרבנית החלה לחוש כי אולי רווח חריג שכזה - רווח של 15,000 דולר בעיסקה אחת - מצדיק שינוי מהכללים

הרגילים, ולבסוף נכנעה ללחציו וניגשה לחדרו של בעלה... הרב הרמן ישב מול הגמרא הגדולה, שקוע באותיותיה, מלטף את השורות במבט מעמיק. היא נקשה על הדלת ופתחה אותה קלות, והרב הרמן פשוט נבהל - מה קרה שמפריעים לו באמצע הלימוד?! הרבנית הסבירה בקצרה: 'נמצא כאן סוחר שמציע עיסקה ש-15,000 דולר רווח בצידה...' - ובעודה מדברת, הניד הרב הרמן את ראשו לשלילה, כאומר 'לא מעניין אותי עכשיו', ושב וצלל בין דפי הגמרא. 'הוא לא מסכים להמתין עד השעה עשר' - לחשה הרבנית, אך הרב הרמן כבר שקע בלימודו, כאילו אין הדבר נוגע לו...

'מצטערת!' - אמרה הרבנית לסוחר המתין בחוסר סבלנות. 'ניסיתי, הרבה מעבר למה שאני עושה בדרך כלל. הוא יוכל לדבר איתך רק בשעה עשר!' - הוסיפה. אך הסוחר כבר איבד את סבלנותו, כעס על העיכוב, ויצא בטריקת דלת...

חלפו עשרים דקות, והנה הגיעה השעה עשר. הרב הרמן מסיים את לימודו הקבוע, ויוצא מחדר לימודו. הרבנית ניגשת אליו ושואלת: 'אינני מבינה, הרי רווח של 15,000 דולר מאפשר לך לסגור את החנות ולשקוע בלימוד התורה למשך כחצי שנה. האם לא היה כדאי לעצור את הלימוד לכמה דקות ולבצע את העיסקה? האם לא היה משתלם לקנות כמה חודשי שלוה בלימוד התורה בכמה דקות של הפסקה?!' חייך הרב הרמן והשיב: 'אולי היה כדאי, גם במוחי חלף הרהור כזה לרגע. אבל לאחר רגע הבנתי, שגם עיסקה כה טובה - יכולה לבוא בכל זמן אחר, גם רווח כה גדול יכול להגיע בתנאים אחרים... אין זאת אלא שמשמים שלחו אותנו להעמיד אותי בנסיון, לראות אם אני יכול להתמודד עם פיתוי כה גדול, אם אני מצליח לשמר את שעת הלימוד שלי בטהרה - גם כשמפריעים גדולים וכדאיים עומדים בדרכי...' סיפור נפלא זה, שנכתב בספר הביוגרפי המרתק 'הכל לאדון הכל', חושף בפנינו טפח נוסף מעולמו של הנסיון. הוא בא דווקא בזמן הכי פחות מתאים, בעוצמה שמשקרת. הוא מנסה להזיז את היהודי מדרכו, להפריע לו בקבלות שקבע לעצמו...

דווקא לכן, חשוב כל כך להכין את עצמנו בעיתות שגרה לקראת שעת הנסיון. לזהות מיד את כל הקשיים הייחודיים הצצים לפתע פתאום, את הפיתוי הגדול הטמון בהם, את הררי תירוצי היצר הנלווים אליהם. אלו האותות והסימנים המצהירים על כך ששעת נסיון בפתה, כעת נדרש רגע של גבורה אמיתית, עכשיו ניתנת הזדמנות זו!

ככל שמוכנים לכך מראש, ככל שמבינים ששעת הנסיון היא מתנה שצריך להיערך אליה כדי לא להחמיץ אותה, ככל שעוברים אותה בגבורה ובנחישות ומצליחים לשמור על שעת לימוד קבועה, על עיניים טהורות, על פה זך ונקי, על מידות טובות גם בשעה כה קשה - כך הופכים את שעת הנסיון למנוף רב עוצמה של קרבת אלוקים רוחנית, שמביאה בכנפיה גם השפעה גשמית רבת טוב!

שריפה בעיירה...

היה זה בעיצומו של לילה, כשתושבי העיירה קוצק שנמו את שנתם בשלווה - זינקו לפתע ממיטותיהם בפחד ובבעתה. באחד הבתים

פעם נכנס אליו הקצין באמצע הלילה ומצא אותו כשהוא לומד משניות טהרות. זו היתה עבירה לא פשוטה, לימוד תורה תוך כדי השירות הצבאי נחשב בגידה במולדת. הבחור נבהל מאוד, אלא שהקצין בעצמו הרגיע אותו, הוא קרב אליו ולחש לו: "אל דאגה גם אני יהודי..."

הקצין הפולני שביקש ביאור במשנה בסדר טהרות!

הרב ישראל ליוש

וישב יעקב.... אלה תלדות יעקב יוסף... (בראשית ל"ז, א')

הפשתני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן. הפחמי תמה: 'אנה יכנס כל הפשתן הזה?' היה פיקח אחד משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו'. כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: 'מי יכול לכבוש את כולו? מה כתיב למטה: 'אלה תולדות יעקב יוסף', וכתיב: 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם. (רש"י ישן)

המשל טעון בירור, וכי איזו פקחות זו לשרוף את הפשתן, וכי כך פותרים בעיית אכסון? זו הרי לא עצה שפותרת את בעיית הפחמי: 'היכן יכנס כל הפשתן?' כי עפ"י הצעת ה'פקח', הפשתן נשרף ואינו נכנס למקום כל שהוא.

ה'שפת אמת' מבאר את המשל: הפחמי והפשתני היו שכנים. לפתע רואה הפחמי שהפשתני בא עם גמלים טעונים פשתן רב, חשש עולה בליבו, הרי בבית המלאכה של הפשתני אין מקום לפשתן כה רב, הוא עלול להיכנס בגבולו ולהרוס את בית המלאכה שלו. מרגיע אותו הפקח: אל לך לחשוש, המפוח שבבית המלאכה שלך מוציא ניצוצות, וניצוץ אחד קטן עלול לשרוף את כל הפשתן הזה, אם כן, הפשתני מעצמו יזהר שלא להיכנס בגבולך...

הנמשל ברור: כשראה יעקב את אלופי עשיו למיניהם, עלה חשש בליבו: כיצד אתמוודד עם 'סטרא אחרא' חמורה מעין אלופי עשיו? מרגיעה אותו התורה: אלה תולדות יעקב יוסף... בית יעקב לאש ובית יוסף להבה, הקדושה שבך אש הלהבה שיוצאת ממנה, בכוחה לשרוף את כל היצה"ר של עשיו, כפשתן בפני ניצוץ, אל דאגה, התקדש בקדושתך והסטרא אחרא תחשוש מפניך ולא תיכנס לרשותך...

לא רק בדרשות היה ה'שפת אמת' דורש על כוח התורה אל מול הסטרא אחרא, הוא אף היה מורה כך למעשה לחסידיו, שומעי לקחו. "היצר הרע" - היה ה'שפת אמת' אומר - "אינו מפחד לא מ'חובת הלבבות' ולא מ'ראשית חכמה', גם הוא מכיר אותם... אולם, עם גמרא הוא לא מתמודד... הגמרא דורשת עיון..."

פעם נכנס אל ה'שפת אמת' בראש חודש אלול, הגאון רבי דב בעריש איינהורן זצ"ל מאמסטרוב, ושאל אותו איזה ספר מוסר ילמד כדי לעורר את לבו לתשובה לקראת הימים הנוראים? "בערש"ל" - ענה לו ה'שפת אמת' - "כל ספר מספרי המוסר הוא טוב ויקר, אבל מהתעמקות בסוגיית 'מנה לי בידך והלה אומר איני יודע' אתה יכול להעפיל לרום המעלות..."

על כח התורה אל מול כוחות הסטרא אחרא, נוכל ללמוד מהסיפור הבא, אותו סיפר הגאון רבי בנימין מנדלסון זצ"ל, אב"ד קוממיות: סוגיית חובת הגיוס לצבא הפולני, היתה מהסוגיות הקשות באותם ימים, והיא היתה אימתם של בחורים רבים. הם היו באים להתברך אל הגה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, שיצילם הי"ת מגזירה זו. פעם בא אליו בחור מ'ביאלה' באותו ענין, והרבי הורה לו שילמד משניות סדר טהרות בעיון, ובזכות זה בעזה"ת יצל מהגיוס לצבא. הבחור עשה כדברי הרבי, ובכל זאת הוא נתפס וגויס בכוח לצבא, ונשלח לשרת במקום מרוחק, שם מונה לעוזרו האישי של א' מהקצינים הבכירים.

גם שם, תוך כדי השירות הצבאי, לא מש מהוראת רבו, ובכל עת שיכל התגנב ולמד משניות טהרות. פעם נכנס אליו הקצין באמצע הלילה ומצא אותו כשהוא לומד משניות טהרות. זו היתה עבירה לא פשוטה, לימוד תורה תוך כדי השירות הצבאי נחשב בגידה במולדת.

השביעית!

"סיבה שלישית, שאולי היינו צריכים למנות אותה ראשונה: מצוות ידיעת התורה. כל יהודי חייב ללמוד את כל התורה כולה, ובכלל זה גם הלכות שביעית. זה פשוט וברור ואין שום חולק על כך!"

"סיבה רביעית, גם היא ברורה ופשוטה: אנחנו יודעים שמצווה שאינה מעשית בזמן הזה, אנחנו מקיימים אותה על ידי הלימוד. אם שביעית אינה מצווה מעשית אצלך, אדרבה, על אחת כמה וכמה שאתה צריך ללמוד את הלכותיה! מילא החקלאי יכול לקיים את המצווה בפועל, אבל אתה הרי לא יכול לקיים אותה לשיטתך, אז בוודאי שאתה חייב ללמוד את ההלכות הללו, על דרך 'ונשלמה פרים שפתינו', וכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכו'.

"במיוחד כשאנחנו יודעים, שעל מקיימי מצוות שביעית כתוב שהם 'גיבורי כח', והרי הדבר כתוב בתורה במפורש, ושנוי גם בכתובים בספר 'דברי הימים', ונשלש במסכת אבות, שבגין העוון של אי שמירת השביעית, באה גלות לעולם, וכולנו הרי מייחלים לגאולה השלמה, והתיקון הוא על ידי לימוד הלכות שביעית וקיומן, בין אם בפועל ובין אם על ידי הלימוד כנ"ל.

"סיבה חמישית לעיסוק בהלכות שביעית, היא הסיבה שהזכיר ה'חזון איש' כמה פעמים, וגם אחיינו מרן שר התורה שליט"א, ההולך בדרכו בכל דבריו, מדבר על זה בהזדמנויות רבות, וזאת הסיבה הסגולית..."

"אנחנו רואים בחוש, שעל ידי לימוד הלכות שביעית, מתרבה מספרם של שומרי השביעית, כך כותב הגר"ש גריינמן בהקדמה האמורה לקובץ שהתפרסם, שה'חזון איש' סבר שעל ידי שהתרבו לומדי הלכות שביעית בערב שביעית, בשנת תשי"א, בזכות זה התרבו שומרי שביעית בשנת תשי"ב..."

"אמרו רבותינו בעלי המוסר, כשיושב 'פרוש' בוילנא ועוסק בתורה, על ידי זה היהודי שנמצא שם בברלין ורחוק מאוד מקיום המצוות, שומר על הגחלת היהודית ואינו משתמד רח"ל, מכוח תורתו של הפרוש בוילנא."

גיבורי כח

"הדברים ברורים וידועים, ואנחנו יכולים להעיד שאנחנו רואים את זה כאן אצלנו יום יום. הנה, ראיתם קודם שהכניסו לי כאן פתק עם מספר טלפון נכון? זה עניין שאני באמצע לטפל בו, זה סיפור שצריך להוריד עליו דמעות של התרגשות, הסכיתו ושמעו..."

"האברך הזה שנכנס פה, הוא נכד של הגר"ח פרידלנדר זצ"ל, הוא האחראי מטעמנו על שמירת הקשר מול גופים עירוניים ברחבי הארץ, שמבקשים הדרכה מעשית כיצד לשמור שמיטה.

"אתם תופתעו לשמוע את שמות העיריות ששומרות שמיטה! לא תאמינו למשמע אוזניכם! מסתבר שהנושא הזה של שמיטה פשוט נכנס לתודעה, תושבים בערים רבות, שאינן חרדיות וגם לא דתיות ואין בהן בכלל נציגות חרדית, פנו לעירייה בבקשה לשמור שמיטה, ובעיריות רבות הסכימו לכך.

"באחת העיריות יש פקח שאחראי על הנושא של הגינון ברחבי העיר. הוא הממונה הראשי על כל התחום, והוא החליט לשמור שמיטה הפעם. הוא דיבר עם ראש העיר, עם הממונה על האגף, והם הסכימו לשמור על הלכות שמיטה, בתנאי שהדבר לא יפגע בנראות של העיר.

"ואכן החלה שנת השמיטה, ובאותה עירייה שומרים את ההלכות כראוי! אבל הממונה הזה, שהוא לא אדם חרדי וגם לא שומר מצוות למרבה הצער, קווצותיו סדורות לו תלתלים, אין לו כיפה על הראש, ואומר בעדינות שאני לא יודע אם הוא מתפלל שלוש תפילות ביום... אבל הוא החליט לשמור שמיטה, ונמצא איתנו בקשר שוטף, מבקש הדרכה קבועה, מה מותר, מה אסור, איך אפשר לפתור בעיות כאלו ואחרות, באופן שלא יעברו על איסור הלכתי חלילה..."

"אותו ממונה אומר לנציג שלנו, שהוא מרגיש שבחלונות הגבוהים בעיר בה הוא עובד, החל להצטבר כעס ומרמור על הנושא הזה שצריכים לעשות כך או כך, ושהם צריכים לשאול רב על כל השקיה וכל פעולת גינון. הם עומדים להישבר, כך הוא מספר, וחלילה וחס נראה שהם עומדים לחלל את קדושת השביעית.

"עכשיו יש ליהודי הזה שאלה קשה מאוד!!! 'אני עובד כפקח על הגינון לפרנסתי', כך הוא אומר, 'אני מעסיק גננים, שעוד מעט יתבקשו לעשות מלאכות מדאורייתא בשנה השביעית, ואני לא יודע אם מותר לי להמשיך בעבודה הזאת? האם אני חייב להתפטר מהעבודה ולחפש עבודה אחרת??? או שאני יכול להמשיך לעבוד למרות הכל, בעירייה שבה אני עובד כבר שנים רבות?..."

"אתם שומעים?! 'יהודי שאינו חרדי', הוא לא שומר תורה ומצוות למרבה הצער, לא רק שהוא מתאמץ לשמור שביעית, לא רק שהוא שואל אותנו על כל צעד ושעל, ולא מוכן לעשות שום פעולה שיש בה חשש איסור, אלא שהוא גם מוכן להתפטר ממקום העבודה שלו ולהפוך למובטל, בגלל שמירת שביעית!!!

"איך זה ייתכן? איך קורה דבר כזה? מאיפה יש ליהודי הזה את הכח הנפלא והעצום הזה, להעמיד את כל הפרנסה שלו בסכנה גדולה כל כך, למען מצווה שעד לא מזמן הוא בכלל לא שמע עליה???

"זה מה שאמר מרן ה'חזון איש': 'בזכות ריבוי הלומדים התרבו שומרי השביעית'!... והאמינו לי שזה רק סיפור אחד מיני רבים. מתגלגלים כאן סיפורים כאלו לרוב, אנשים שנראים כביכול מנותקים מכל קשר לתורה ולמצוות, פתאום מתגלים כשומרי שביעית, חקלאים שמפקירים את כל רכושם למשך שנה תמימה, ונשארים בלי שום דבר כביכול, רק מתוך אמונה תמימה שהקב"ה אמר 'וציויתי את ברכתי', וממילא תהיה להם ברכה. הם לא שואלים איך, הם לא שואלים כמה, הם פשוט מפקירים את כל אשר להם למען קדושת השביעית, ובזכות מה? בזכות הלימוד שלומד אותו אדם המתגורר בעיר, בקומה שניה או שלישית, אין לו חצר, המפגש היחיד שלו עם עולם הצומח, הוא רק בחנות הפרחים בערב חג השבועות, ובכל זאת הוא לומד הלכות שביעית, ונותן כח לאותם גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו..."

אנשי הישוב הישן, וידוע היה במידת בטחונו הגדול בהשם יתברך. יהודי שעמד שם וראה את ר' יצחק דוד נעמד בתור, התפלא מאד ושאלו בתמיהה: "ר' יצחק דוד, איר האט שוין אויך מורא?" [האם גם אתה כבר מפחד מן הטילים האלו?]

"לא מיניה ולא מקצתיה!", ענה ר' יצחק דוד, "אבל מאמין אני בכל לב שבקרוב יבוא משיח צדקנו, והנני מתבייש לעמוד לפניו כך, שמא יבחין בעבירות הרבות הרשומות על מצחי... לכן באתי הנה לקחת מסכה - שאוכל לכסות את פני מפני משיח צדקנו!"...

מוסר ההשכל שלמדתי מזה המעשה: יהודים רבים חשים עצמם כמו 'מחותן' עם משיח צדקנו, שתכף בבואו ירצו לקבל פניו, שבטוחים הם שישמח לראותם... אבל כבר נאמר על מלך המשיח (ישעיה יא, ג): "והריחו ביראת ה', לא למראה עיניו יפוט, ולא למשמע אזניו יוכיח". הוא יכיר וידע פנימיות האדם, אם יש בו יראת שמים של אמת או לא.

וגם ראינו בטיב זה המעשה, את הלך מחשבתם של היראים, שבכל דבר חשבו מה זה שייך ונוגע לעבודת השם יתברך, וכששמע על 'חלוקת מסכות', קישר זאת תכף למסכה שיצטרך לעתיד לבוא מפני ה'עברות'...

(מתוך 'טיב המעשיות')

בשנת תשנ"א היתה תקופה קשה ליושבי ארץ הקודש, כאשר מארץ בבל יצא שליט עירק באיומים קשים על ה' ועל משיחו, ואיים על כל יושבי הארץ רחמנא ליצלן. התפתחה אז מלחמה קשה כנגדו [הנקראת 'מלחמת המפרץ'], ובחמתו השליך ארצה כמנין ט"ל טילי סקאד ענקיים, אשר בנסי ניסים לא פגעו כמעט כלום ברחמי השם יתברך וחסדיו.

באותה תקופה אחזה בהלה גדולה בכל יושבי הארץ, מחמת איומיו הרבים להשתמש גם בנשק בלתי קונבנציונלי, באמצעות טילים המפזרים חומרים מסוכנים באוויר (נשק כימי). הרשויות חייבו אז כל תושב להצטייד בערכת 'מסכת מגן', שבעת התקפה, חלילה, מגנה על דרכי הנשימה, על סינון האוויר וכו', וכן להכין כל אחד בביתו 'חדר אטום' המונע חדירת חומרים אלו מן האוויר.

בציבור החרדי התעוררה שאלה גדולה באותה עת, אם לציית להוראות הג"א ולגשת לתחנות החלוקה שנפתחו בכל הארץ, לקחת את מסכות המגן ולהכין 'חדר אטום', או שמא אין לציית להוראות השלטון ולשים בה' מבטחנו, וכל אחד נהג כהוראת רבותיו.

באחד מאותם ימים קשים, נראה בתור הארוך לקבלת המסכה באחת מתחנות החלוקה שבירושלים הרב הצדיק, הנודע רבי יצחק דוד גוטפרב זצ"ל, מנקיי הדעת שבירושלים של מעלה. הוא היה מוטיקי

המשך מעמוד 13 | הגאון רבי שלמה לוונשטיין שליט"א

דיווח בהם כראוי על הכנסותיו. עם כל מילה שיצאה מפיו, הוא חש שסיכויי לצאת ללא עונש פוחתים והולכים.

לפתע אומר לו הפקיד: "אינני יודע מדוע, אני אינני מסוגל לעשות לך מאומה... כאילו משהו רשם על מצחק 'אל תגע בו'... אני כותב לך דו"ח ומכניס אותו לתיק האישי שלך, וכעת עליך להתפלל שאיש לא יפתח את התיק..."

ובמילים אלו נפרד מעליהם לשלום.

אכן, כאשר ה'שטח' התפנה, דאג 'בעל הבית העיקרי' שלא יאונה לו כל רע!

(מתוך 'ומתוך האור' בראשית)

בה כל צורך, הסתדרתי כבר...

לאחר מכן התקשר לחכם שמעון ולעובד השלישי, והודיע לכולם שאין צורך בשום פעילות, הוא הסתדר כבר בעצמו...

או אז, כאשר ה'שטח' התפנה, הוא פנה לבורא העולם ואמר לו: "רבנו של עולם, כעת אני אצלך!"

יום החקירה הגיע. הוא מגיע עם אשתו למשרדים ונשלח הישר לחדר המנהל. "אוי ואבוי!", מספיקה מחשבה מהירה לחדור למוחו, והרגליים התקשו לפסוע מרוב פחד...

כשהתיישב, החל הלה לחקור אותו על כך שלא היתה קיימת קבלה, על המחסור בפנקס ההזמנות, ועל עוד פרטים ופרטי פרטים שלא

המשך מעמוד 26 | הרב ישראל ליוש

שלך... הייתי בחור יתום, וסבא שלך מסר אותי לשלטונות הצבא, כדי לשחרר את אחד מצאצאיו... בכל זאת אני מוחל לו מחילה גמורה..." בתום דבריו שחרר אותו הקצין מהשירות הצבאי והבחור שב לביאלה לבית הוריו.

כשחזר הבחור וסיפר לרבי יחיאל מאלכסנדר על הצלתו באורח פלא בזכות לימוד משניות טהורות, אמר לו: "כל ענין גיוסך ולימוד המשניות, היו רק כדי שתשמע שהוא מוחל לסבא שלך במחילה גמורה..."

הבחור נבהל מאוד, אלא שהקצין בעצמו הרגיע אותו, הוא קרב אליו ולחש לו: "אל דאגה גם אני יהודי..." וכשראה שמשניות טהורות פתוח לפניו, ביקש ממנו שיבאר לו משנה אחת שמעולם היתה קשה לו. הבחור ביאר לו את המשנה בטוב טעם, והקצין התפעל מאוד מידיעותיו וסברותיו.

"מה שמך? ומהיכן אתה?" שאל אותו הקצין. הוא אמר לו את שמו וסיפר לו שהוא מ'ביאלה'. "גם אני מביאלה..." - אמר לו הקצין - "ואני מכיר את סבא שלך... והאמת" - המשיך הקצין בדבריו - "לא הייתי עוזר לך, כי אני כאן, במקום הנידח הזה, בגלל סבא

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

בו ביממה רבבות אלפי אנשים ויותר, היה באותו הזמן שומם. פעם בחצי שעה או יותר יצאה טיסה מאחד השערים, ליד כל שער שאמורה לצאת מממנו טיסה, מתכנסים אט אט האנשים. ליד אחד השערים ישב אדם חרדי מארה"ב, ושוחחנו יחד. תוך כדי השיחה עלה הנושא של הלימוד והמבחנים של 'דרשו'. באותו הזמן למדו הלכות יו"ט, ואז הוא שלף משנ"ב מתיקו ולמדנו את החומר החודשי..."

מה תרצה להעביר לחברים או למכרים שלך?

"אין כמו לימוד קבוע!" נשמע שהוא מנסה להעביר ולהעביר דרך הטלפון... "העקביות של הלימוד, והסיפוק הרב של ההתקדמות בלימוד ובידיעת החומר. בתכל'ס, מה שלמדת נשאר שלך גם כן בעולם הזה, כשהחיים שלך נעשים הרבה יותר הלכתיים ורוחניים, ובוודאי לעולם הבא!"

זכור לך איזה סיפור מיוחד של השקעה בלימוד/השתתפות במבחן וכדומה?

"כל מבחן, כל קביעות - זה סיפור בפני עצמו", כך הוא בפשטות. אך לשאלתנו החוזרת הוא משיב: "בכל מבחן מחדש ראיתי את זה שוב: כפי מה שהשקעתי בלימוד וסיכום הלימוד, לצד תוספת ההשקעה בשינון והחזרות - כך הצלחתי גם במבחן, דהיינו בידיעה ובשליטה בחומר החודשי."

"אגב", הוא מוסיף ומציין בהתלהבות, "ידועה האמרה של המהר"ם שפירא מייסד סדר ה'דף היומי', שאמר שבזכות ה'דף היומי', כשייפגשו שני יהודים ממקומות שונים - תהיה להם סוגיא משותפת לדון בה. כך אפשר כבר לומר כיום גם לגבי ה'דף היומי' בהלכה של 'דרשו'; לפני כשנה, בתקופת הקורונה, הייתי בארה"ב עם אשתי ושלושה ילדים בשדה התעופה 'קנדי', בנסיעת קונקשן. הטרמינל הענק שבימים כתיקונם שוקק חיים, ועוברים

המשך מעמוד 17 | המשיגת רבי פישל ערבליך זצ"ל

דיני נפשות, וצריך להתפלל הרבה לסייעתא דשמיא ולדקדק בכל מילה והערה שאומרים לבחור, כי טעות אחת קטנה עלולה להחריב עולמות שלמים חלילה וחלילה, ולעומת מאמץ אחד קטן, מחמאה אחת שנאמרת במקום הנכון ובזמן הנכון, יכולה לבנות עולמות שלמים.

"את זה אני רוצה שתיתקח אתך בני יקירי, את ההדרכה הזאת תכתוב על לוח לבך, ותנצור אותה אתך כל הימים".

ותיכשל בעוון גזל... "אבל להיות מגיד שיעור אינך פוחד? לדון דיני נפשות אינך חושש?" הרי זה חמור הרבה יותר, כל טעות קטנה עלולה לגרום לאיבוד נשמות מישראל חלילה, האחריות המוטלת על כתפך כמגיד שיעור גדולה שבעתים מהאחריות המוטלת על דיין או על מורה הוראה!!!".

"אכן צדקו דברי מורי ורבי, העיסוק בחינוך ובהרבצת תורה לתלמידים צעירים, ילדים או בחורים, יש בהם ממש בחינה של

המשך מעמוד 22 | הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

'לא יאומן כי יסופר, רוח הקודש גלויה. הרבי הבטיח וכך היה!' - בישר לרבי בעליצות. הרבי חיך אליו באצילות והשיב: 'לא, בני. לא נס ולא מופת. פשוט, ידעתי שבורא עולם לא מעמיד יהודי בנסיון שהוא לא יכול לעמוד בו. מיד כשראיתי את פניך - הבנתי שאתה לא יכול לעמוד בנסיון של איבוד ושריפת כל רכושך, לפיכך הסקתי שאין סיכוי שתינזק מהשריפה!'

ודבריו אלו של הרבי, כדאי שנזכור אותם תמיד. אם יש לנו נסיון - זו מחמאה שמימית אדירה: יהודי, אתה יכול לעמוד בזה! יש לך כוחות! בתוכך טמונות עוצמות! החזק מעמד בעת הנסיון, ותראה שאתה מסוגל לעמוד בו, ועוד תצא ממנו מחוזק ומחושל, עוצמתי וגיבור רוח!

פרצה שריפה, ועד מהרה - מאכולות של אש ולהבות ענק כיסו את פני האופק, מחסלות את כל הנקרה בדרכן. ראשית, פעלו כולם כדי להציל את הנפשות ולהבריחן למקום בטוח, ואחר כך החלו להרהר על המשמעות הכלכלית הכבדה. כל רגע בו האש מתקדמת משמעותו עוד בית או עסק שנשרף ומתכלה...

אחד הסוחרים היהודים שחנותו היתה בטווח הלהבות, אץ רץ אל הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע, ומשאלתו בפיו: 'רבי, הושיעה! החנות שלי עולה בלהבות, זה כל רכושי!' הרבי עצם עיניו לרגע, והשיב לו ברוגע: 'אל דאגה! החנות שלך תינצל ולא תישרף!' - קבע הרבי באופן ברור...

דברי הרבי נסכו בו תקווה, והוא המתין עד שכובתה השריפה כדי לבחון את תוצאותיה. אז התברר כי אכן הרבי צדק - השריפה כילתה הכל מכל צדדי חנותו, ואילו חנותו שרדה ללא פגע...

'מופת גלוי!' - צהל היהודי, ובא אל הרבי להודות על הנס המופתי.

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com מתוך הספר המפואר פניני פרשת שבוע

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?

שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, חנוכה תשפ"ב
גליון 358 - שנה 42

קול
ברמה

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

חבל לבזבז את ימי החנוכה על סופגניות ולביבות

לא להחמיץ! לא כדאי לתת לימים הקדושים של החנוכה לעבור סתם-כך, מבלי שנמצה במידת האפשר את תכליתם וטהרתם, על פי המתאים למדרגתנו, למדרגתו של כל אחד ואחד

<p>לא להתבייש בילד החריג. אדרבה, להתגאות בו!</p> <p>מאמר-חיזוק להורי-ילדים מוגבלים, וגם לכל מי שקרוביו נפטרו רח"ל בגיל צעיר. עדויות מכילי ראשון</p>	<p>מדהים. רבי אוריה שטיין זצ"ל, בנו של הגאון רבי מנחם שליט"א, התגלה לחבירו בחלום מרטיט, ואמר:</p> <p>ימי החנוכה הם ימים מסוגלים לתפילות להצלחתם של הילדים</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>הגאון רבי מנחם שטיין שליט"א מספר לנו סיפור מצמרר על חלום שבו התגלה בנו זצ"ל, ולאחר שהחלום אומת עם הפרטים בשטח התברר שכולו אמת ■ וגם: 'אישור' מן השמים על כך שהתפילות עושות רושם ■ לקרוא, ולא להתבלבל, ולנצל את ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה</p>	<p>'גם במצב של פיקוח נפש, לא להשתמש בתרופה שבאה לעולם ע"י הנאצים', אמר מרן הגר"ח קניבסקי</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>לשלם ל'תומכת-לידה' שלא הספיקה להגיע? מה הקשר בין רה"מ להחלטתו של החקלאי אבוטבול לשמור שמיטה?</p>
--	---	--

<p>סנטימטר אחד הפריד בין הילדה בת השנתיים ובין התהום הפעורה</p>	<p>הסגולה של מרן הגר"י זילברשטיין העשויה לסייע במציאת שידוך</p>	<p>מרן הגר"י זילברשטיין עם חידות ושאלות מעניינות לימי החנוכה</p>
--	--	---

<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-left: 10px;"> <p>נהרה-של-אור נראתה על פניו של מרן הגר"י ש אלישיב זצ"ל, לאחר שרבי מתתיהו גודלבסקי, שהסיעו במכוניתו, לחש לו דבר-מה</p> </div> </div>	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-left: 10px;"> <p>'צריכים ללמוד לשתוק, לשתוק, לא להגיב על כל דבר', אמר מרן הגר"י שטיינמן זצ"ל לראשי קהילת האברכים מצפון הארץ</p> </div> </div>
--	---

מדהים. רבי אוריה שטיין זצ"ל, בנו של הגאון רבי מנחם שליט"א, התגלה לחבירו בחלום, ואמר לו:

ימי החנוכה הם ימים מסוגלים לתפילות להצלחתם של הילדים

הגאון רבי מנחם שטיין שליט"א מספר לנו סיפור מצמרר על חלום שבו התגלה בנו זצ"ל, ולאחר שאומת עם הפרטים בשטח התברר שכולו אמת לאמיתה ■ וגם: 'אישור' מן השמים על כך שהתפילות עושות רושם ■ לקרוא, ולא להתבלבל! ■ ולנצל את ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה

להלם מצד אחד, ולחיוק האמונה בכלל, והאמונה בהשגרת-הנפש בפרט.

עם תחילת ימי החנוכה מתקשר אלינו אברך המתגורר בשכונת בית-וגן בירושלים, שהיה בקשר צמוד-צמוד עם בנו המנוח, וב-6 השנים האחרונות לחייו היה לו לעזר רב, ועמד לימינו בכל התחומים. כאשר האברך הזה שאל אותנו האם אחד מילדיו של בנו נחלש לאחרונה, נתקפנו באלם, ולא ידענו כיצד הגיע הדבר לאוזניו...

בפנים זועפות

ואז הוא מספר לנו גופם של דברים. כבר לפני תקופה התגלה אליי בנכס הצדיק בחלום, וגילה לי שכיון שאחד מילדיו נחלש קמעה בלימודיו, אין לו מנוחה בעולם העליון, שהרי 'ברא כרעא דאבוהא', הבן נחשב כמו הרגליים של האב, המעניקות לו גובה וניידות, וכשאחד הילדים נחלש, זה לא נותן לי מנוחה.

בנכס הוסיף ואמר: 'אגלה לך משהו, והוא, שבימי החנוכה נפתחים שערי שמים לתפילות, במיוחד על שערי-הצלחה לחינוך הילדים, ומה שאי אפשר להתפלל כל השנה, ניתן לעשות בימי החנוכה. 'חנוכה', כידוע, הוא לשון 'חינוך', ועל הנרות נאמר 'נר ה' נשמת אדם', וגם התפילות לימי החנוכה המובאות בסידורו של רבי יעקב עמדין עוסקות בעיקר בענין הצלחת הילדים וגידולם לתורה וליראה.

לכן אבקש ממך שתיגש להוריי ותגיד להם שאני מבקש שיתפללו בפרט בימי החנוכה על הילד, שיחזור למצבו הקודם, ויעלה בתורה וביראת שמים. האברך מספר שלאחר שהתעורר לא שם ליבו יותר מדי לדברי החלום, והמשיך בשגרת החיים. לא עברו ימים אחדים ובנכס התגלה אליי שנית, וביקש שאגש אל הוריו ואבקש שיקדישו את ימי החנוכה לתפילות על הילד.

את הסיפור שיתואר כאן אפשר לפתוח ללא שום הקדמות. התובנות הנלמדות ממנו הן כל-כך ברורות, קולעות וחד-משמעיות, שחבל 'לבזבז את הנייר' על מילות פתיחה.

רק דבר אחד כדאי להדגיש: האנשים המספרים את דבר-החלום הם כל-כך לא דמיוניים, שאפשר להאמין לכל מילה היוצאת מפיהם. שיחותיו ודר שותיו של הגאון רבי מנחם שטיין שליט"א אינן מפליגות אף פעם על כנפי הדמיון, אלא נסובות על עניינים שכליים. לכן, גם אם מדובר בחלום, זה אמיתי ובר-קיימא. לחלוטין.

הציבור עוד זוכר היטב את התפילות החמות, רוויות-הדמעה, שהתפללנו כולנו על האברך המופלג, הצדיק וירא-השמים, הרה"ג רבי אוריה שטיין זצ"ל, שנפטר לפני 8.5 שנים. אבל ניצחו אראלים את המצוקים, והוא עלה השמימה ביום המר "ניסן תשע"ג.

4 יתומים - 3 בנים ובת - הותיר אחריו רבי אוריה זצ"ל, והאבא-הסבא, הגאון רבי מנחם שטיין שליט"א, המשוחרר עמנו השבוע, אומר שמיד עם הפטירה ידע שעכשיו מוטל עליו לקיים את הפסוק 'והודעתם לבניך ולבני-בניך' וכו', ולקח את 4 היתומים תחת חסותו, גם בכל מה שקשור לתחום החינוכי.

נתקפנו באלם

3 הבנים לומדים בחיידר בירושלים, ואני עומד בקשר עם המלמדים שלהם, ומשגיח על המשך חינוכם הטהור, מספר הגר"מ שליט"א.

והנה, אחד הילדים, בלומדו בכיתה נמוכה, נחלש לפתע בלימודיו. מיד עם היוודע לנו הדבר, מספר הסבא שליט"א, נרתמנו לחזקו ולעודדו בכל הזדרכים האפשריות. ברם, מה שקרה תקופה קצרה לאחר-מכן גרם לנו

תפילותיה של אימו תחי', וגם על כך שרעייתו האלמנה כבר נישאה בזיווג שני! האברך מבית-וגן התקשר אלינו לפני הלילה הראשון של חנוכה, מה שאכן העניק לנו את היכולת לחזק את תפילותינו בימי החנוכה להצלחת הנכדים. ואכן, בסיעתא דשמיא, הילד עלה על דרך המלך כחודש לאחר חנוכה.

היכן הרטיה שהיתה על עיניך?!

הוא סיפר עוד, שבאופן ספונטני שאל את רבי אוריה 'הנך נראה כל-כך טוב, עם שתי עיניך, היכן הרטיה שהיתה על עיניך השמאלית כ-6 שנים, הרי ראית רק בעין אחת! כיצד יתכן שעכשיו אתה רואה בשתי העיניים?!

והנפטר השיב לו: 'מה קרה לך? אתה הרי אברך שלומד תורה! וכי שכחת שהגוף הוא רק מעטפת עור ובשר, ולאחר הפטירה 'הרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה'. באמצעות הנשמה אני רואה עכשיו פי כמה וכמה יותר ממך! - - -

קיבלנו כאן עדויות ברורות מן שמיא להשארת הנפש, לדין-וחשבון שנעשה למעלה, להשפעת מצבם הרוחני של הילדים על נשמת ההורים בעולם האמת, ובעיקר - שימי החנוכה באים עלינו לטובה הם ימים מסוגלים לתפילה ולתחנונים להצלחת הילדים בתורה וביראה.

הבה ננצל זאת!

בהקשר לדברים האמורים: אין לנו שיח ושיג בעניינים אלה, אבל גם בהסתכלות פשוטה אפשר להבין כמה עידוד וכמה חיזוק באמונה יש בכך שרואים שהבן כאילו חי וקיים. הוא עדיין כאן. לא מת. יודע מה נעשה בעולם הזה, מודע לתפילות של אימו תחי', יודע מהמצב של בנו שיחי'.

זה שכרם של יהודים מאמינים.

שהשי"ת מקטעים אותם מן־בְּרִים אלה בחיי-חיותם, עמו"ש.

גם הפעם לא נתתי את לבי לכך, אבל אמש התגלה אליי בנכם בפנים זועפות וגער בי מדוע אינני מקיים את דבריו, וביקשני בכל לשון לעשות זאת מיד. הוא אמר לי, 'אתה יודע כמה קשה לקבל רשות מבית דין של מעלה להופיע בחלום אל אדם בעולם הזה, שהרי זה נגד כללי הבחירה', ואם נתנו לי רשות כזו אני מבקש שתקיים את בקשתי. הרי היינו חברים טובים, ואיך זה שאינך מקיים את דבריי?!

באותו בוקר התעוררתי כבר בפאניקה, ומיד אני מתקשר אליכם כדי להודיעכם את דבר החל וס, ולשאול האם אכן אותו ילד נחלש בתלמודו בתקופה זו, ואז יתברר שהחלום אמיתי לגמרי. ואל תגידו שהחלום הגיע אליי מפני שהרהרתי ביום בנושאים אלה, כי לא הייתי מודע כלל לכל הדברים שבנכם העלה בחלום.

וכיון ששמעתי שהכל נכון, ואחד הילדים אכן נחלש בלימודיו, מתברר שהחלום הוא אמיתי לגמרי.

לא רוצה להפחיד את ההורים

רבי אוריה צ"ל הוסיף ואמר לי, סיפר האברך, שהסיבה שהוא מתגלה אליי, ולא להוריו, היא, שאין הוא רוצה להפחידם יתר על המידה, כיון שאחרי הכל הם לא ראו אותו כבר כמה שנים... כמו-כן הסביר שבשמים לא נתנו לו רשות להתגלות לאימם של הילדים (הלא היא אשתו לשעבר), כיון שהיא נישאה כבר בס"ד בזיווג שני.

הוא גם ביקש שימסור לאימו, הלא היא הרבנית שטיין, ברכת יישר-כוח על תפילותיה למען הילדים, ושיאמר לה שתפילותיה עושות רושם בשמים.

הגר"מ שטיין בשיחתו עמנו מציין שאכן לאחר פטירת בנם הוסיפה רעייתו תחי' כ-20 דקות בתפילתה, כדי להתפלל על הנכדים היתומים, ועתה היא קיבלה 'אישורי' מלעילא שהתפילות אכן מתקבלות! ואוריה ידע את הכל... גם על

כְּשֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל אֶת הַ"אֲנִכִּי" שֶׁלוֹ לְכָבוֹד
ה' יִתְבָּרַךְ וּמְרַחֵק אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל מִינֵי
הַהֲרַחְקוֹת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל חֲלִילָה לְדַבֵּר שׁוֹם
דְּבוּר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבִפְרָט בְּשַׁעַת
הַתְּפִלָּה קְרִיאַת הַתּוֹרָה וּבֵין גְּבֵרָא לְגְבֵרָא
בְּזִכּוֹתוֹ "אֲכָן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה" וְהוּא
גּוֹרֵם לְהִשְׁרָאֵת הַשְׂכִּינָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ
וּלְקַבֵּלֶת הַתְּפִלּוֹת וְהַבְּקָשׁוֹת וְהוּא נִכְלָל
בְּכָלֵל מִזְכֵּי הָרַבִּים וּשְׁכָרוֹ הָרַבָּה מְאֹד
בְּזֶה וּבָבֵא.

(קונטרס כבוד ה')

אֲכָן יֵשׁ ה'
בְּמָקוֹם הַזֶּה
וְאֲנִכִּי לֹא יִדְעָתִי

(פרשת ויצא כט, כו)

חבל לבזבז את ימי החנוכה על סופגניות ולביבות

לא להחמיץ! לא כדאי לתת לימים הקדושים של החנוכה לעבור סתם-כך,
מבלי שְׁנַמְצָה במידת האפשר את תכליתם וטהרתם, על פי המתאים
למדרגתנו, למדרגתו של כל אחד ואחד

מי שיהיה, מסוגל לנצל את ימי החנוכה למטרה
זו. איך עושים זאת? - יושבים במנוחה
וברוגע ליד הנרות המרצדים,
המהבהבים, ומשוחחים יחד עם בני
המשפחה על כל החסדים והטובות
שקיבלנו מהשי"ת בשנה החולפת,
ומודים ומהללים על כך.

יש דבר יותר פשוט מזה? האם זו
היא משימה כל-כך קשה לביצוע? - לא.
בוודאי, עלינו להחליט שלאחר ההדלקה
אנחנו 'יושבים' ליד הנרות, ולא ממהרים
לשומקום. גם לא לאירועים חשובים. כי
ה'להודות ולהלל' הוא האירוע היותר-
חשוב בימי החנוכה.

אם נעזור לרגע וננסה לאפיין
את המכשולים המקשים עלינו
להודות ולהלל, ניווכח מיד שלא
מדובר במחסום בלתי-עביר, או בקיר
בטון הניצב בפנינו ואינו מאפשר לנו
למלא את המשימה. הסיבה העיקרית
היא, כי אנחנו חושבים שיש דברים 'יותר'
חשובים לביצוע, ולא קִשְׁנָה עכשיו מה ומי,
ולכן הראש והמוח שלנו אינם פנויים להודות
להשי"ת, בעוד שעצם ההודיה על החסדים שנעשו אתנו מן
שמיא, היא אחד הדברים היותר-מובנים והיותר-שְׁקִלִים.

אם נחליט שהעיתוי של ההדלקה, כאשר כל המשפחה
מְסֻבָּה יחדיו, הוא הזמן המתאים להרהר בצוותא אודות
ההשפעות הטובות שקיבלו בני המשפחה מבורא-עולם, אם
נרצה לעשות זאת ונבין שזה הוא ייעודם של ימי החנוכה, אזי
בעז"ה נצליח בכך. אבל ראשית-לכל, צריך לְרַצוֹת לעשות את
זה, ולהבין שלא דורשים מאתנו בשל כך 'לקפוץ לשמים'. בסך-
הכל להתיישב במנוחת-הדעת, ולהתחיל למנות את חסדי-השם

לפנינו 8 ימים מופלאים ביותר, שגם מבלי
להיכנס לעומק-סודם אנחנו מבינים
שמדובר בימים שחבל לבזבז אותם על
שטויות והבלים, על סופגניות ו'לטקסי'.
גם את המסיבות המשפחתיות, שנפוצו
מאוד בשנים האחרונות, לא כדאי
לערוך סתם כ'מפגש משפחתי', אלא
לארגן את האירוע בצורה שתתיר על
המשתתפים רושם מקודש ומטהר של
'להודות ולהלל'.

מרן הגר"י אלישיב זצ"ל היה אומר -
כך העיד מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א -
שימי החנוכה הם 'החג הטוב ביותר שלנו',
ולכן גם אנחנו במדרגתנו יכולים לשאוב
מהימים הבאים עלינו לטובה חיוזק
רב ברוחניות.

והחיוזק הגדול ביותר שנוכל
לשאוב אל לבנו בימי החנוכה ייווצר
אם נדע כיצד לבצע, באופן הפשוט
ביותר, את המושג הצרוב והספוג בתוך-
תוכם של הימים הקדושים שלפנינו,
'להודות ולהלל'. להודות, להודות על כל הטוב.

התרגלנו משום-מה לקחת דברים מסוימים 'כבד'
מדי... אם אנחנו יודעים שבימי החנוכה הורו לנו חז"ל
'להודות ולהלל', יש יהודים טובים שמסתרבלים סביב המונח
המקודש הזה, ואינם יודעים כיצד לבצעו הלכה למעשה,
ושואלים: כיצד אוכל אני הקטן להודות להשם יתברך על כל
החסדים שגמל איתי? איך? איך עושים זאת?

ולא בחוכמה שאלו.

זו לא שאלה חכמה. בכלל-בכלל לא. אם חז"ל אמרו שיש
'להודות ולהלל', הרי שכל יהודי ויהודי, כל אחד ואחד, יהיה

האם חנוכה הוא 'חג'?

כאשר שומעים לפעמים אדם המאחל לרעהו בחנוכה 'חג שמח', יש הסבורים שהוא אינו צודק, שהרי לכאורה חנוכה אינו נכלל בין שלושת הרגלים. והאמת שהוא צודק. הגר"י זילברשטיין ציין באחד משיעוריו שחנוכה הוא אכן 'חג', וביארוחות רבינו' מובא שמרן גאון ישראל, רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל, נהג שכאשר נפרדו ממנו בחנוכה אמר 'גוט-יום טוב'.

הגר"י זילברשטיין הביא לכך ראיה מהשו"ע ביו"ד, סימן רי"ז סעיף מ"ז, ובט"ז ס"ק ל"ח, עיי"ש במפורש שימי החנוכה נחשבים לחג.

אחד לאחד, ואולי כדאי גם להעלותם על דף ולכותבם בנוסח בהיר, שיוזכר לכולם את החסדים.

איך שלא יהיה, המשימה אינה קשה מדי... היא זוקקת בסך-הכל ישוב-הדעת. וזה מוצר ש'קצת' חסר לנו בדור הזה, לכן אם כבר אנחנו מעוניינים להודות ולהלל, הביצוע נעשה בחוסר-מוקנות, ובלי מחשבה.

כל בר-דעת מבין שאין טעם לפרט על מה להודות... לכל משפחה ומשפחה יש הלל פרטי משלה; לכל אחד מבני המשפחה יש אלף-ואחת סיבות כדי לשבח ולפאר, לקלס ולרומם, לברך ולהודות.

צריך רק לשקט, ולמנות את החסדים, את הטובות. להודות ולהלל.

מנוחות צבעוניות ליד נרות החנוכה

האם מנוחות צבעוניות מהבהבות שתונחנה ליד נרות החנוכה תאפשרנה להדליק בחלון בקומה גבוהה מ-20 אמה, גם לפי שיטת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל? ■ באחד משיעוריו רצה רבינו המרא דאתרא שליט"א לחדש ש'אמלתרא' תעזור גם בנר חנוכה

אחת ההלכות הידועות ביותר בחנוכה היא שאסור להניח את הנר גבוה מ-20 אמה מרשות הרבים. כמו-כן, אחת המחלוקות הידועות המדוברות בבתי המדרשות בימי החנוכה עוסקת בשאלה היכן מדליק מי שמתגורר בקומה שהיא למעלה מ-20 אמה.

מרן הגר"ש וואזנר כתב ב'שבט הלוי' (ח"ד סימן סה) שיניח את הנרות בחלון הבית, וזאת משלושה טעמים. א. שהרי לבני ביתו הוא פחות מכ' אמות, ויוצא על כל פנים מעיקר הדין; ב. כתב בפמ"ג (משב"ז סק"ה) שידליק בחלון אפילו למעלה מעשרים אמות, שהרי יש קצת היכר לבני רשות הרבים; ג. השכנים המתגוררים ממולו מכמה צדדים יכולים להסתכל. אמנם בפרי חדש (סימן תרע"א אות ה) כתב, דבר ברור הוא שאם החלון למעלה מעשרים אמה, יניח את הנרות על פתח ביתו. וכתב במחצית השקל (שם סק"ו) שאף שבני הבית יראו את הנרות גם בחלון, מכל מקום עדיף טפי להניחו סמוך לפתח ובטח הסמוך למזוזה, כיון דלמעלה מ-20 ליכא הכירא לרה"ר. ולבני הבית עדיף הכירא דידהו סמוך לפתח.

וכן הורה מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, שאם דר למעלה מעשרים אמה מקרקע רשות הרבים, לא יניחם בחלון.

עד כאן הדברים ידועים. אך נראה שיש עצה שלכל השיטות יניחם בחלון, וזאת על פי מה שנאמר בעירובין (ג ע"א) שקורה שהניחה למעלה מעשרים אמה ימעט, כיון שהעין לא שולטת בגובה זה, ולא יהיה היכר לבני רשות הרבים. אמנם אם הניח 'אלמתרא' (פירוש - ציור המושך את העין) ליד הקורה, ועל ידי זה יראה גם את הקורה, אין צריך למעט.

והנה לגבי נר חנוכה כתב מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה פי"ד ס"ו) שאלמתרא אינו מועיל, וראיה שהרי הנר עצמו נחשב לאלמתרא, כיון שהוא מושך את העין, ואע"פ כן פסלוהו חכמים. ומו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל (הערות, שבת כ"ב ע"א) כתב שלכן אינו מועיל אלמתרא, דהיינו שיניח ציור ליד הנרות, כיון שזמן ההדלקה הוא בלילה, ואז אין ניכר האלמתרא, ולא שלטא ביה עינא [ולכאורה יש להקשות, שא"כ בהניח קורה למעלה מעשרים אמה עם אלמתרא, יהיה אסור לטלטל בלילה, כיון שאינו ניכר: ויש לומר, שאם בין השמשות ראו אותו, הרי הוא מותר לכל השבת]. אמנם קשה למה לא יועיל נר חנוכה עצמו כאלמתרא, שהרי הוא מאיר, ומושך את העין: ואין לומר שכשמדליק עדיין אינו מושך את העין, שהרי הם באין בבת אחת, שעל ידי ההדלקה גופה יחא היכר וראיה לבני רשות הרבים.

והשיב מו"ח זצוק"ל, למאי דקיי"ל שאסור להשתמש לאורה, א"כ זה פשוט שאם הדליק נר לצרכו, ורוצה גם לצאת בו ידי חובתו, שאינו יוצא בזה, וא"כ כשצריך את הנר לאלמתרא שימושך את העין, ואם לא - אינו יכול להדליק, הרי צריך את הנר גם לצרכו כדי להכשיר את הנר!

ואף שצורך שלו הוא צורך קיום המצוה, מכל מקום כבר נחשב בזה צורך אחר מלבד הדלקה לשם מצוה, והרי זה כ'לצורכו ולצורכה'. אמנם אם עשה אלמתרא אחרת, כמו למשל בחשמל, על ידי נרות צבעוניות מהבהבות, יש לומר שמועיל; אך יתכן שלפרסומי ניסא אינו מועיל באלמתרא, וצ"ע.

ויתכן שאדם שאין לו מקום אחר להניח בו את נר החנוכה אלא בחלון שהוא גבוה עשרים אמה מרשות הרבים, יניח בחלון הפונה לרחוב, ויקנה נורות צבעוניות, ויניחן ליד הנר, וימשוך את העין, ואז יוצא ממה נפשך, שהרי לבני הבית יש היכר, וגם יש קצת היכר לבני רשות הרבים, לשיטת הפמ"ג, ויתכן שגם לשיטת מו"ח זצוק"ל, מכל מקום כיון שיש אלמתרא יצא ידי חובתו.

מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין

חידות ושאלות מעניינות לחנוכה: מכבי-האש הלנים בתחנה כל הלילה, היכן ידליקו נרות חנוכה? • מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל פסק שחולים ורופאים בבתי חולים ידליקו בפנס • מתי מברכים 4 ברכות בהדלקת הנרות? • ומתי מדליקים גם כאשר הנרות לא ידלקו אלא דקות ספורות?

התקשרו אלינו אנשי 'מכבי אש' ובפיהם שאלה. לאחרונה יש תקנה המחייבת אותנו ללון בתחנת הכיבוי, דהיינו שאנחנו לא חוזרים הביתה בלילה, אלא לנים בתורנות בתוך התחנה, כדי להיות ערוכים לכל קריאה על שריפה.

שאלתם היתה, כיצד לנהוג בימי החנוכה, בעת הדלקת הנרות?

והשבנו להם שידליקו ויברכו בתחנה (נורעייטם תדליק בבית), כפי שפסק מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לראשי ישיבות ור"מים העוזבים את בתיהם לכמה ימים, ולנים בלילות בשיבה, כדי להיות סמוכים לתלמידיהם. המקום בו הם לנים, נקרא הבית שלהם לגבי הדלקת הנר, כפי שמובא גם לגבי מי שנוסע בדרכים ונמצא למשל ברכבת, בשעות הערב והלילה, שמדליק ומברך.

בעיה נוספת מתעוררת לגבי חולים ורופאים המצויים בבתי חולים, והנהלה אינה מאפשרת בשום אופן להדליק נרות בשטח בית החולים, מחשש לשריפות. מו"ח מרן הגר"ש פסק שאפשר להדליק על ידי פנסים, וכך כל יום להוסיף אור נוסף בפנס.

אני מחזיק בבית פנס כזה, עם 8 מנורות, ומי שזקוק לכך יכול לקבלו אצלי בהשאלה, אמר מרן הגר"ש זילברשטיין.

ביום הראשון מברכים 3 ברכות בהדלקת נרות החנוכה. מתי מברכים על נרות חנוכה 4 ברכות? - הציג הרב שליט"א חידה בשיעורו בליל שבת.

והתשובה: אדם שקיבל/קנה חנוכייה חדשה, ומברך עליה 'הטוב והמיטיב', מוסיף את הברכה הזו אל 3 הברכות הקבועות. על השאלה מתי לברך, האם לפני ההדלקה או לאחריה, השיב הרב שמברכים לפני ההדלקה, כיון שגם ברכה זו שייכת למצו וות ההדלקה.

ומברכים את 'הטוב והמיטיב' בסוף, אחרי 3 הברכות, כדי להסימכה ככל האפשר אל ההדלקה בחנוכייה החדשה.

ולחידה נוספת. אם אין למדליק שמן כשיעור מצוות ההדלקה, שהוא כמחצית השעה, אי אפשר להדליק. מתי בכל זאת מדליקים, גם אם ההדלקה תהיה רק למשך דקות ספורות?

תשובה על שאלה זו שמעתי פעם כשהייתי אצל מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל. שמעתי ממנו אז שני דברים, ונספר את שניהם. הראשון היה בעקבות טלפון שהגיע אל מרן זצ"ל ועל הקו היה אחד מתלמידיו הנאמנים שהודיע לרב שבנו הגיע לגיל הנחת תפילין, והוא רוצה שמרן יניח לו בפעם הראשונה. 'לשם כך רכשנו כבר כרטיסי טיסה, ואנחנו מתכוונים להגיע לשם כך לבני ברק', הודיע האבא. והנה, שמעתי את מרן הגר"ש וואזנר אומר לאבא במלים אלו: 'אני מציע לך שבמקום שתגיע אליו לבני ברק, תיקח את כרטיסי הטיסה ותכניס אותם אל תוך מסגרת, ותתלה אותם על הקיר... המראות הלא-צנועים שהילד יראה בשדה התעופה, לא שווים את הביקור שתעשו אצלי להנחת תפילין'.

ומה יכתבו בשולי המסגרת שעל הקיר? 'רצינו לנסוע אל הרב וואזנר, והרב הציע לנו שנשמור על העיניים וכו'. הדבר הזה ישפיע על כל בני-הבית, והצניעות תהיה לשם ולתפארת. התלמיד ציית לדברי מרן רבו זצ"ל, ואכן עשה כך.

הדבר השני היה תשובה לשאלתנו הנ"ל מתי מדליקים ומברכים גם כאשר ההדלקה תימשך רק כמה דקות. הגר"ש וואזנר אמר שאדם הנוסע במטוס (בו אי אפשר להדליק, גם לא בפנסים), ונחת כמה דקות לפני עלות השחר, ובדקות הללו עדיין אפשר להדליק. ואם כן ידליק ויברך גם אם בעוד מספר דקות יעלה עמוד השחר, ואז אין לנרות כל ערך.

ראייתו של הגר"ש היתה מתוך דברי השו"ע שאמר שזמן ההדלקה הוא עד עמוד השחר, ולא ציין כתנאי שתישאר מחצית-השעה להדלקה, אלא גם אם הגיע ממש הזמן שלפני עמוד השחר, אפשר להדליק ולברך.

מרן הגר"ש זילברשטיין, בשיעוריו לקראת חנוכה, ממליץ להצטייד במלאי של חידות ופניני תורה מעניינים, כדוגמת הנ"ל, כדי שתהיה אפשרות לשמח בהם את בני המשפחה בהדלקת הנרות, ובימי החנוכה בכלל. חידות מרתקות תוכלנה לגרום - מלבד עצם לימוד התורה - גם לריבוי השמחה אצל הילדים ובני הבית, ולחיזוק באהבת-התורה וקיום מצוותיה

א-ל אַמוֹנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא

**בעולם-הזה שאלו כולם, 'בדיוק הוא שבנה מקווה -
נגזר עליו שבנו יִטְבֵּעַ במקווה!! כזה אסון'!! והתשובה
שהגיעה מהעולם העליון היתה: 'כן! בדיוק הוא! ובגלל
שבנה מקווה - זכה לארח נשמה של אחד מבעלי
התוספות, שנהרג על קידוש השם'!**

המאמר דלהלן שפורסם ב'מוסף שבת קודש' של 'יתד נאמן' - שווה כל מילה!!! יש בו חיזוק אדיר לכל האנשים שקרוביהם נפטרו רח"ל בגיל צעיר, ולא פחות מכך גם להורי 'הילדים המיוחדים', שנולדו עם מוגבלויות, והוצרכו במשך שנים רבות לטיפולים קשים ומפרכים, שהוטלו על ההורים • עדויות ממקור ראשון ממש: מה סיפרה הנערה בת ה-18 שהתגלתה בחלומו של אביה-הת"ח במושב 'תפרח'; 'אמא, אל תבכי, כל-כך טוב לי כאן', אמר הילד שנפטר לפני שהגיע לגיל 3, והתגלה לאימו בחלום; היהודי שהקים במסירות מקווה טהרה במקום נידח בצרפת, ובנו טבע במקווה, ובדרך לקבורתו בארץ ישראל נרדם במטוס, ואז גילה לו הילד את הסיפור האמיתי; והסיפור המטלטל מכבשוננו של עולם המובא בכתבי רבי חיים ויטאל, תלמיד האר"י • מהסיפורים היחידים הללו המתגלים פה-ושם בעולמנו, נוכל לשאוב כולנו טללי עידוד וחיזוק, ולדעת בבטחה ש"א-ל אַמוֹנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא" • הסיפורים המרטיטים באו בדבריו של הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א, בעת שישב 'שבעה' על בתו 'המיוחדת'

בעניינו נדמית היא כגזירה מכבשי דרחמנא - באמת כולו ית' טוב, וכולו הטבה.

'הילדה היתה בגודל כף-יד, אבל אימי אמרה לי, תקרא איתה מדי יום מודה-אני וקריאת שמע'

"הבת היקרה שלי, רחל ע"ה, לימדה אותנו כבר בלידתה שהקב"ה מנהל את העולם, הוא ואין בלתו. היא נולדה עם תאומה. הרופאים היו פסימיים לחלוטין. הם אמרו שהתאומה, לה קראנו לאה, תחיה, ואילו רחל - שנולדה במשקל של 850 גרם וירדה לאחר מכן ל-650 גרם, לא תשרוד. אבל הקב"ה הוכיח להם, שהוא לבדו הוא, והוא קובע מי יחיה ומי ימות; לאה ע"ה נפטרה כעבור אחד-עשר יום, ואילו רחל ע"ה חייתה עשרים ושתיים שנה, עד לפטירתה בימים אלו."

והגר"א דינר המשיך וסיפר: "רחל הייתה מאושפזת בבית החולים 'אסף הרופא' שבצריפין, בין ראשון לציון לבאר

אלפים פקדו את ביתו של הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א, רב מרכז העיר בני ברק ובית הכנסת 'דברי שיר' בעיר, שישב שבעה על פטירת בתו הנערה רחל ע"ה.

אולם במקום לנחם, הם יוצאים מנוחמים. במקום לעודד ולחזק, המה יוצאים מחוזקים ומעודדים. דיבורי האמונה והביטחון הקולחים כמים חיים על נפש עייפה מפיו של האב השכול שליט"א שבעוצמת רוח בלתי רגילה ונדירה, הוא מנחיל מאוצרותיו היקרים להמוני הבאים, ומשנה את כל המבט - מקצה אל קצה - על הטרגדיות הקשות המכות את מחננו שוב ושוב.

שנתיים לפטירתה של רחל בת רבי יהודה אריה שליט"א, פורסם ב'מוסף שבת קדש' של 'יתד נאמן' תמליל הדברים של האב, הגאון שליט"א, שגם התייחס לשאלות שעלו מצד המנחמים הרבים. והדברים הנוקבים, יפים לשעתם ולדורות, להתחזק באמונת-אומן, כי מפי עליון לא תצא הרעות, ואף אם

יעקב. היא הייתה בגודל של כף ידי, כולה מלאה בצינורות. אמי הרבנית ע"ה (א"י"ח לאבי מורי הגאון רבי יוסף צבי הלוי דינר זצוק"ל, ראב"ד התאחדות קהלות החרדים בלונדון, ומחבר ספר 'מקדש הלוי') ביקשה ממני לומר עמה בכל בוקר 'מודה אני ויקריאת שמע'. אמרתי לה: אמא, הרי כמעט לא רואים תינוקות, מה היא מבינה, כולה מלאה בצינורות. אף על פי כן - אמרה לי אמא - היא נשמה יהודיה טהורה.

מנשמתה. היא הייתה יושבת על ידי בשבתות ובלילות הסדר, וראינו עד כמה היא מלאה-שמחה. היא העיבה על השמחה: אדרבא! היא הייתה כולה מלאה באור שהזריח על כולנו".

מי יעזור לנשמות שלנו, כשנגיע למעלה?

לעתים, ובעבר זה היה נפוץ יותר, אנשים התביישו עם בן משפחה חריג, איך מתגברים על כך?

"הגאון הצדיק רבי משה שפירא זצ"ל היה אומר על כך: בעולם הזה, יש אנשים שמתביישים איתם. הלוואי שלמעלה בשמים, הם לא יתביישו בנו. הרי מדובר בנשמות גבוהות וטהורות. אנחנו חושבים שהם פגומים. אבל הנה נחשוב חשבוננו של עולם, מי נשמתו פגומה? זה שמדבר לשון הרע ח"ו, או מי שלא ניתן לו הכוח לדבר?

אמרתי פעם למנהל מוסד לחינוך מיוחד שעזר לנו מאוד: אתה יודע מה ההבדל בין הנשמות הללו לנשמות שלנו? לנשמות הללו שהן כאילו 'פגומות', יש מי שיעזור בעולמנו, יש מוסד כמו שלך. אבל כשהנשמות שלנו יעלו למעלה, וְתִרְאֶינָה ח"ו כשהן פגומות, כתוצאה מדבורי לשון הרע, ברכות לבטלה וכדו' - מי יעזור לנו? מי יעמוד או לימין הפגמים שלנו?

נשמה כזו כמו של בתי שירדה לעולם - היא נשמה שכל-כולה קודש. מה יש להתבייש בה? הבושה האמיתית היא למעלה, כשאנחנו נגיע לשם. על זה אנו צריכים לעמוד כל חיינו, כדי שלא נתבייש שם. לעומת זאת, הנשמות שירדו בגופים מיוחדים, אשריהן ואשרי חלקן! הן חוזרות למעלה שלמות, נקיות וזכות.

נפטרה עם ידיים קפוצות!

כשהתבקשתי לזהות אותה לאחר פטירתה וראיתי אותה, הוכיתי בהלם מוחלט. מאז שנולדה לא ראיתי אור שזכה על פניה! עמדתי וביקשתי ממנה: בתי היקרה! רק תשמרי לנו מקום לידך למעלה! כן, הנשמות הללו הרבה יותר מסודרות מאיתנו...

מִרְן הַחַזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל הִיָּה קִם לִפְנֵי יָלָדִים כָּאֵל, וְאָמַר שֶׁהֵם נִשְׁמוֹת שֶׁל צְדִיקִים וְצַדִּיקוּת. מִרְן שֶׁר הַתּוֹרָה הַגְּרָ"ח קֵינִיבֶסְקִי שְׁלִיט"א אָמַר לִי שֶׁרָחַל ע"ה הִיא הַמְּזוּזָה שֶׁל הַבֵּית. אָבִי מוֹרֵי זְצ"ל

הגרי"א דינר שליט"א מספיד

"הגאון הצדיק רבי משה שפירא זצ"ל היה אומר על כך: בעולם הזה, יש אנשים שמתביישים איתם. הלוואי שלמעלה בשמים, הם לא יתביישו בנו. אנחנו חושבים שהם פגומים. אבל הבה נחשוב חשבוננו של עולם, מי נשמתו פגומה? זה שמדבר לשון הרע ח"ו, או מי שלא ניתן לו הכוח לדבר?

כשהתבקשתי לזהות אותה לאחר פטירתה, הוכיתי בהלם. מאז שנולדה לא ראיתי אור שזכה על פניה! עמדתי וביקשתי ממנה: בתי היקרה! רק תשמרי לנו מקום לידך!

בבת-מצוה שלה אמרתי לה: כל נשמה נְשָׁאֶלֶת לאיזה בית היא רוצה להיכנס. את הצְבָעָתָּ על הבית שלנו ברח' האדמו"ר מגור! אין לי מילים להודות לך! איזו זכות היתה לנו שבחרת לבוא דווקא לבית שלנו!

כך נסעתי בכל יום, כל יום, כולל ימי שישי ומוצאי שבתות, אל בית החולים כמצוות אמי ואמרתי עמה מודה-אני וקריאת שמע. לאחר מכן היא השתחררה, אבל מעולם לא זזה, לא דיברה, ומעולם לא ידענו מה היא רוצה, מה כואב לה ומה תרצה שנעשה בשבילה. היינו צריכים לרסק את כל מה שאכלה, וכל כפית - הייתה מלחמה, אבל ידענו דבר אחד, היא בתו של הקב"ה, היא ניתנה לנו כפיקדון, ואנחנו צריכים לשמור עליה שמירה יתירה.

רק כאשר אמרתי לה שאני הולך לומר שיעור - נרגעה'

הגרי"א דינר בתיאור מטלטל אודות נשמתה הגבוהה: "היות ומעולם לא דיברה, לא היה לנו כל מושג, מה היא יודעת ומה לא. אבל ראינו דברים מופלאים ביותר. כשהייתי יושב בבית ולומד, היא ביקשה בשפתה, לבוא ולשבת על ידי. בהתחלה לא הבנו מה היא רוצה, אבל לאחר מכן כשראינו שכאשר היא על ידי, היא נרגעת ושבה לחייד בחייד שתמיד היה על פניה, הבנו שזה רצונה. כך יכולה הייתה לשבת על ידי בשקט שעות רבות, במשך שנים. כשקמתי ללכת, היא החלה ליילל, ורק כשאמרתי לה שאני הולך לשיעור ואחזור עוד מעט - נשמתה נרגעה כבמטה קסמים.

כאשר אי-מי בסביבתה החל לדבר לשון הרע, או אפילו אבק לשון הרע, ואפילו לשון הרע (תועלת!)? היא הייתה מתחילה למחות בקולה, והיה הדבר לפלא-פלאים! נוכחנו לראות בעיני בשר שמדובר בנשמה גבוהה מאוד, שאיננו מתחילים להשיג את גדולתה ורום ערכה.

אמנם, כל הבית היה סביבה. הכל היה תלוי בה. שבתות, חגים. מעולם לא יצאנו לחופשה. אבל היינו כולנו חדורים בתחושת שליחות. הן קיבלנו תפקיד. אגירי יומא אנו! (=שכירי יום אנחנו). אור גדול בקע

נהג לומר שהקב"ה לא נותן לכל אחד נשמות אלו, כי לא כל אחד זוכה לכך.

כתוב במדרש שאדם נולד עם ידיים קפוצות ונפטר עם ידיים פתוחות. והרמז הוא שכשהוא מגיע לעולם הוא רוצה לתפוס הכל, אבל הוא יוצא ממנו, כשלא לוקח עמו כלום. ידוע על גדולי עולם שנפטרו עם ידיים קפוצות, לאמור: הם לוקחים אתם הכל למעלה. גם בתי, העידו אנשי הח"ק, הייתה עם ידיים קפוצות בחזקה - - אז בהם יש להתבייש!...

בבת-מצוה שלה, עשינו מסיבה בבית ואמרתי לה: תודה רבה. כתוב שכל נשמה נשאלת קודם לכן לאיזה בית היא בוחרת להיכנס. את הצבעת על הבית שלנו ברח' האדמו"ר מגור! אין לי מילים כיצד להודות לך! איזו זכות יש לנו שבחרת לבוא דווקא לבית שלנו!

אבל מהיכן לוקחים את הכוח?

וממשיך האב שליט"א בתעצומות נפש: "מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל היה שואל, מדוע לאבל אסור ללמוד? מדוע עליו לשבת בבית שבעה ימים ולא לעשות מאומה, וכי לא עדיף שימלא את הזמן בלימוד בבית המדרש? וענה ראש הישיבה, שגם ב'שבעה' לומדים. והלימוד ההוא חשוב מאוד והוא עדיף על הלימוד הרגיל. הלימוד ב'שבעה' הוא: 'יוחסי יתן אל לבו'! זהו לימוד גדול לכל החיים".

ומהיכן באמת לוקחים את הכוח להכניס הביתה ילד שיוצאים שלא יתפקד לעולם, והטיפול בו דורש המון כוחות גוף ונפש? - "זו שאלה טובה. והתשובה היא: אבי מורי ואמי מורתי! היה לי אח שנולד עם תסמונת-דאון, הוא חי עד גיל שבעים ושתיים! אבי מורי היה אומר: הקב"ה נתן לי ילד, לא בשביל לאכלס עוד מוסד, אלא להתמודד.

אני רוצה להדגיש, כל אחד יעשה מה שבידו, ואין תביעה ח"ו כלפי אף אחד, אבל אני למדתי כך בבית הוריי וכך עשיתי אף אני. כך גדלנו, לעשות מה שאנו צריכים, לא להתבייש עם הילד החריג, אלא להיפך, להתגאות בו. בילדותי שמחתי שמשפחתי קיבלה כזו נשמה לביתנו. לכל מקום שהלכנו, לכל אירוע, היו ההורים לוקחים גם את אחי ז"ל. כל אנגליה הכירה אותו...

והנה עוד סיפור: אמי מורתי ע"ה הייתה מתווכת בין משפחות מהארץ שמסיבות שונות לא יכלו לגדל את ילדיהן, לבין משפחות שביקשו לאמץ ילדים כאלו. פעם אחת, השיבו לה המאמצים את התינוק, כעבור כמה ימים. מה קרה? הם גילו שהילד הוא תסמונת דאון, והם התכוונו לגדל ילד בריא. התינוק נותר כעת בידיה, ואין מי שיקלוט אותו. שאלה אמא את אבא: אולי נגדל אותו אנחנו. השיב לה אבא: גם אני

חשבתי על כך, אבל לא רציתי להיות המציע. זו לא חוכמה להיות טוב על חשבון השני...

וכך נכנס לבית הוריי, פעוט בן 4 ימים בסך הכל. בברית אבא קרא לו 'זאב', על שם הסבא, ופתאום התפלאה לונדון היהודית לראות את אמי, שהייתה מעל גיל שישים, הולכת עם עגלה חדשה ברחוב. שאלו אותה אם מדובר בנכד, והיא ענתה בחיוך בלשונה של שרה אמנו: 'אחרי בלותי הייתה לי עדנה'...

הילד היה בוכה בלילות, ואבא שכבר היה בן שישים ושמונה, היה יורד מקומת חדר מגוריו, לחמם לו דייסה (בתקופה שחימום הדייסה נמשך דקות ארוכות...) ובמקביל אמא טיפלה בו במסירות. אף אחד לא רואה, אף אחד לא יודע, רק הקב"ה. הילד היה מסרב לאכול, ואבא היה יושב בסבלנות במשך שלושת-רבעי-שעה ומאכיל אותו.

ככה, בוקר צהריים וערב. לעתים חיכו לו לסידור קידושין, אבל הוא אמר: יש לי תפקיד חדש, לטפל באסופי מן השוק...

4 שנים הם גידלו אותו! אבא כבר חצה את גיל השבעים, אמא גם התבגרה והמשימה כבר הייתה בלתי אפשרית. אמא נפטרה בגיל 94, אבל שלושים שנה היא סבלה מכאבים בידיה(!) בגלל הלילות והימים הארוכים בהם החזיקה את הפעוט הצנוח בידיה החלשות...

את הכוחות שאבתי מהוריי!

לאחר מכן מצאו בארץ מוסד שיקלוט אותו. התכנית הייתה שאמא תביא אותו. כשקיבלתי את פניה נדהמתי לראות את אבי שגם הגיע מלונדון. התפלאתי מאוד, עיתותיו של אבא לא היו בידו, גם לשמחות שלי הוא לא הגיע, וכאן לפתע היה לו זמן.

הסביר לי אבא שהוא הגיע ללוות את אמי מחשש שלא תוכל להיפרד מהפעוט חסר-הישע.

הם נסעו למוסד בצפון, ובערב הם הגיעו לביתי בבני ברק. אמא התיישבה ואמרה בעצב גדול: אצלי זה תשעה באב. איבדתי היום ילד - - -

אז את הכוחות שאבתי מהוריי!

אחד המנחמים שאל את הגרי"א דינר איך אפשר להתחזק לנוכח הטרגדיות כאשר נפטרים הורים צעירים, עוללים קטנים, כאשר הצרות תכופות ובאות בזו אחר זו, רח"ל:

והגאון השיב: "אספר לכם עובדה מרעזת-לב, שסיפר לי מכיל ראשון, הגאון רבי ישעי' גריינמן שליט"א ר"י כפר גנים (בנו של הג"ר שמריהו גריינמן זצ"ל ראש כולל חזון איש) שהשתתף בהלוויה עליה אספר. היה יהודי, תושב צרפת,

היה לי אח שנולד עם תסמונת-דאון, הוא חי עד גיל 72!!! אבי-מורי היה אומר: הקב"ה נתן לי ילד, לא בשביל לאכלס עוד מוסד, אלא להתמודד

אני רוצה להדגיש, כל אחד יעשה מה שבידו, ואין תביעה ח"ו כלפי אף אחד, אבל אני למדתי כך בבית הוריי, וכך עשיתי אף אני. כך גדלנו, לעשות מה שאנו צריכים, לא להתבייש עם הילד החריג, אלא להיפך, להתגאות בו

שהתגורר במקום מרוחק ממרכזים יהודיים, ועל כן ייסד בעצמו מקווה טהרה בביתו, לטובת יהודי הסביבה. בינתיים נולד לו בן למזל טוב, אך למרבה האסון, כאשר היה עוד תינוק, הוא טבע במקווה למוות.

הטרנדיה הייתה איומה! היו כאלו שהאשימו אותו. היו כאלו ששאלו את השאלה הנוקבת, זו תורה וזו שכרה? היו שהזכירו את מה שאמרו על נקדימון בן גוריון כשילדו נפל לבור המים שחפר עבור עולי רגלים, 'דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו!'

לא היו חסרות שאלות.

לכאן אי-אפשר להיכנס בלי טבילה!

הילד הובא לקבורה בארץ ישראל. והנה במטוס, נמנם האבא ונרדם. בחלומו הוא רואה את ילדו הפעוט. החל האבא לעוק ולבכות, היכן אתה ילדי!! התינוק החל לומר לאבא: אל תצטער אבא, מאוד טוב לי. האבא החל לעוק: איפה אתה, ילדי? ענה לו התינוק: אבא, אני מבקש מאוד שלא תבכה. ניתנה לי רשות לספר לך:

הנשמה שלי, היא נשמה של אחד מבעלי התוספות שנהרג כאן בצרפת במסעות הצלב. הוא נקבר בבגדיו כיון שהם היו ספוגים בדמו הקדוש. בכל שנה הנשמה שלי עולה מעלות גבוהות ונוראות שאין כל בריה יכולה לשער. עד שהגעתי לפתחו של מקום מאוד גבוה, אולם נאמר לי, כי לכאן אפשר להיכנס רק לאחר טבילה במקווה. בלי מקווה - לא שייך להיכנס לשם.

על כן ניתנה הרשות לנשמות לרדת שוב לעולם, ולטבול במקווה טהרה במהירות האפשרית, וכך להשלים את טהרת נשמותי. אבל לא כל אחד היה ראוי שהנשמה הקדושה שלי תשכון בביתו, בשנה שהיא תהיה בעולם. למה זכית דווקא אתה, אבא? כי אתה מסרת נפשך ונתת מממונך לבנות מקווה טהרה! דווקא בגלל זה זכית! - - -

מה למדנו? - שהכל הפוך לגמרי מהמבט הפשוט שלנו! כאן בעולם שאלו כולם, בדיוק הוא! שבנה מקווה!! כזה אסון!! והתשובה שהגיעה מהעולם העליון היא: כן! בדיוק הוא! שבנה מקווה! הוא זכה לכך!! הוא זכה לארח בביתו ובמשפחתו נשמה של שרף קדוש, מבעלי התוספות, שנהרג על קידוש השם! בגלל שבנה מקווה!

האב החליט לא לעלות לקבר, אלא ללמוד!

סיפר לי הגאון רבי משה מרצבך שליט"א, ר"מ בשיבת ישיבת 'קול תורה', סיפור מצמרר שצריך לקרוא עד הסוף... בשנת תשע"ד נפטרה בחורה בת 18 במושב תפרח, היישוב הדרומי המרוחק. כמובן שהאסון היה גדול מאוד, המשפחה הייתה רצוצה.

לאחר כחודש, באה הנפטרת בחלום לחברתה הטובה, וביקשה ממנה ללכת לאביה (של הנפטרת), אברך חשוב בתפרח, ולמסור לו, שהאסון לא קשור אליו כלל וכלל. הנשמה שלי - סיפרה הנערה הנפטרת - הייתה נשמה של ילדה יהודייה שנולדה לפני השואה ונמסרה לשם הצלת חייה למשפחה נכרית. כך היא גדלה בסביבה נכרית לגמרי הרחק מעמה וממולדתה. כאשר הגיעה לגיל 18, ביררה את מוצאה ולהפתעתה היא גילתה שהיא יהודייה. נשמתה לא נתנה לה

מנוח, היא ברחה מהבית הנכרי, הגיעה לסביבה יהודית, וב"ה הקימה בית יהודי לתפארת.

לאחר מלאות לה שנותיה, היא נפטרה והנשמה עלתה למעלה. בשערי גן עדן עצרו אותה, ואמרו לה: חסרות לך 18 שנה בבית יהודי, אלו השנים שגדלת בבית של גויים. היא קיבלה רשות לרדת שוב לעולם ולחיות בבית יהודי 18 שנה, ועתה הושלם התפקיד. על כן - ביקשה הנפטרת - תודיעי בבקשה לאבא שלי שהפטירה לא קשורה אליו כלל, ולהיפך הוא זכה לקיים מצות הכנסת אורחים לנשמתו, שגדלה בבית יהודי ח"י שנים.

בבוקר, השכימה החברה, והנה חלום. היא ביטלה אותו, בסך הכל חלום... לאחר שלושה ימים, שוב התגלתה אליה החברה וביקשה ממנו ללכת לאביה, ושוב בבוקר, לא מילאה החברה את רצונה, כי אמרה חלום הוא...

וכך חלום גרר חלום, עד שהנפטרת חזרה ואמרה לה משהו מדהים! 'אתן לך סימן שאמת דיברתי, שאין מישוהו שיודע עליו מלבד אבי. ביום השלושים' לפטירתי, הוא התלבט מאוד אם לעלות על הקבר שלי, בירושלים. הנסיעה מתפרח לירושלים - ארוכה, והוא שקל האם זה מצדיק את ביטול הלימוד שלו עם החברותא. לבסוף החליט שהוא לא יסע, כי הלימוד עדיף, ויהא הלימוד לעילוי נשמתה של בתו. תגידי בבקשה לאבא שלי, שטוב עשה! אני שמחה מאוד שבחר בלימוד מאשר בנסיעה' - - -

לזכור שיש עוד צד לדבר

בבוקר היא קמה ותפעם רוחה. הוא מיהרה לבית הוריו הנפטרת, ומסרה את הדברים לאבא השכול. הוא היה בהלם מוחלט! ההתלבטות הזו ביום השלושים, הייתה בלעדית שלו ולא חלק עמו איש!

כמובן שכל אירוע של פטירה הוא אסון גדול, ויש מצוה לבכות על נשמות כשרות. אבל כשאנחנו זוכרים שיש עוד צד לדבר, לשכל נשמה יש את התפקיד שבטילה היא ירדה לעולם, ואת הזמן הקצוב שנגזר עליה - כל המבט משתנה. גם אם לא תמיד מבינים, ולא תמיד יודעים על מה עשה ה' ככה".

הגרי"א דינר מצטט את הגאון הצדיק ר"ד סגל שליט"א שאמר בשם הגאון ר"ש בירנבוים זצוק"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב: אחד הטעמים לכך שכהו עיניו של יצחק אבינו מלראות, הוא כלשון רש"י שם: 'ישנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת, והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו'. מדוע היה על השמים להיפתח, וכי הדמעות לא יכלו לנשור כביכול מבעד לעננים?

אלא, תירץ, בשמים רואים שהכל טוב. כאן לא תמיד רואים זאת. על כן, רק כאשר נפתחו השמים, וראו את העולם-הזה, או-אז בכו והוזילו דמעות, כי ראו את הצער שיש כאן. אבל למעלה, למעלה הכל טוב!

הסיפור המטלטל בשם האר"י

נצטט כאן דברים שלא אמר הגרי"א דינר, והוא סיפור מכבשנו של עולם, המוזכר בכתבי רבינו חיים ויטאל, כפי שקיבלו מרבו האר"י. אשה צעירה שנפטרה עליה בעלה, הייתה שבורה ורצוצה. והנה בחלומה, אנשים רצים והיא רצה

הפלא ופלא: הנערה נקברה סמוך- ונראה לקבריהם של מרן הגראי"ל שטיינמן ורעייתו הרבנית

בתוך הדברים סיפר הגר"א דינר שליט"א סיפור מצמרר: כאשר הגר"א ברלין, ראש ישיבת גאון יעקב, וחתנו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן, הגיע לנחם, הראיתי לו תמונה היכן קברנו את רחל ע"ה, בסמוך לקבר הרבנית שטיינמן ע"ה, הטמונה לצד קברו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל (ולצד גם בתם הרבנית ברלין ע"ה, אשת-חבר להג"ר זאב שליט"א).

פניו של הגר"א ברלין חוורו ונשימתו נעתקה. לאחר מכן סיפר ברוב התפעלות, שכבר לפני ארבעים שנה, ביקש ממנו חותנו מרן זצ"ל, לרכוש עבורו ועבור הרבנית, שני קברים בירושלים. אבל היו לו שני תנאים: א. שזה יהיה בסמוך לבעל ייסורים; ב. ושבעל הייסורים הזה לא יהיה מפורסם.

לא מצאנו בירושלים מקום שיענה על שני התנאים, סיפר הגר"א שליט"א, ולבסוף נקברה הרבנית כאן בבני ברק, ומרן ראש הישיבה בסמוך אליה. והנה אתה מראה לי שהם קבורים כעת ליד בעלת ייסורים שלא הייתה מפורסמת! - רצון יראיו יעשה!

בחזית נראית מצבת הנערה רחל דינר ע"ה. מימין נראים קברי מרן הגראי"ל והרבנית שטיינמן ע"ה ובתם הרבנית ברלין ע"ה. משמאל נראה קבר פוסק הדור מרן הגאב"ד הגר"א קרליץ זצוק"ל

מדוע הלקת ממני בגיל כזה מוקדם? - שאלה את בנה. והשיב לה הילד: הכל לפי חשבוננו של בורא עולם. כבר הייתי בעולם הזה מלפנים. נולדתי למשפחה מיוחסת. אולם אז הגיעו פרעות וכל משפחתי נהרגה. נותרתי לבד תינוק בן חצי שנה. לקחה אותי גויה אחת וגדלתי בביתה עד שפדו אותי אחינו היהודים. חזרתי לחיות ביניהם וגדלתי לגאון גדול.

לאחר פטירתי התקבלתי בעולם האמת בשמחה ועליתי מעלה מעלה, עד שהגעתי למקום שממנו לא יכולתי להמשיך, כיוון שגדלתי ונהניתי מבית נכרי. נגזר עלי לבוא לבית יהודי בצילה של אמה יהודייה שלוש שנים, ורק אז אוכל להמשיך אל מקומי הגבוה. כך נולדתי אצלך, וזכותך גדולה. כשתמו 3 השנים, נלקחתי חזרה אל מקומי, כי לא היה לי עוד מה לעשות בעולם האומלל ההוא.

אבל מדוע הלכת באופן נורא כל כך? - המשיכה לשאול. כיוון שבזמן שעמדתי להיפטר מהעולם, נגזרה גזירה גדולה על כל אנשי העיר היהודים להיהרג, כולל אָתָּ וּבָא. אז כיבדו

עמהם. הם יצאו מהעיר ונכנסו לתוך יער עבות. והנה בתוך החשכה, ראתה גן גדול עם פרחים נאים המפיצים ריח נפלא.

לפתע ראתה יהודי בעל זקן כסוף, לבוש בחלוק לבן, ששאל אותה האם היא רוצה לראות את בעלה. הוא הראה לה עץ פורה, ועל ידו יהודים יושבים בשורות ומקשיבים לשיעורו של אדם צעיר. כשנגמר השיעור, הגיע מגיד-השיעור לעברה, ולפתע הכירה שמדובר בלא אחר מאשר בעלה. ראשה הסתחרר, וצעקה: אברהם! כאשר שבה אליה נפשה, שאלה בכאב: למה, אברהם, הלכת בגיל כה צעיר?

השיב לה בעלה: דעי לך, העולם למטה, הוא כמו ארץ גזירה. נשלחים לשם אנשים כדי שיוכלו להשלים עניינים מסוימים או לסבול על עבירות שעשו, כדי שיוכלו לתקן עצמם. העולם האמיתי, הנצחי, הוא כאן. למעלה. כבר הייתי פעם בעולם, הייתי צדיק וגאון גדול, אבל לא השארתי אשה ולא הקמתי משפחה, כי רציתי ללמוד ללא הפרעות.

כשהגעתי לכאן, נתנו לי 'ראשות ישיבה' וכבר התחלתי לעלות. אך לפתע נשלחתי בחזרה כדי לשאת אשה ולהוליד ילדים. כך נישאנו וכאשר נולד לנו הילד השביעי, נקראתי לבוא לכאן ולנהל את הישיבה שלי, בה חיכו לי כולם. תשמחי בזכות הזו שהייתי בעלך. כאן יש לי שם טוב. כשתבואי לכן, נהיה כאן יחדיו, כאן בעולם האמיתי.

לכל שאלה היתה תשובה

תהתה האשה: לא ידעתי שאתה כזה למדן, הרי כאשר היית כאן, כמעט ולא נותר לך זמן ללמוד! השיב לה בעלה: אכן, גם אני לא ידעתי. אבל הגעתי לעולם רק כדי לשאת אשה, להוליד ילדים ולפרנס אותם. כשיצאתי מהעולם, התמלאתי בידעית התורה.

הוסיפה האשה ושאלה: מדוע אין יוסף שלנו מצליח בעסקיו? השיב אברהם: זה בגלל דין התורה שהיה לו עם יהודי פלוני. יוסף באמת זכה, אבל מכיוון שציער את בעל-דינו, נגזר עליו עונש חמור. העתרתו בעדו, והחליפו לו את העונש החמור בקושי בעסקים. בעוד שנה תסתיים תקופת העונש, והוא ישוב להצליח.

ולמה בנו דוד, שכבר בן עשרים וארבע, לא מוצא את זיווגו? - המשיכה לשאול.

חיך בעלה ואמר: הסיבה לכך היא שבת-זוגו של דוד כעת היא רק בת 13, וגרה במדינה אחרת. בעוד 5 שנים, היא תבוא לעירך, ואז יתחתנו.

מי יעזור לנשמות שלנו, כשנגיע למעלה?

היא רעדה, וביקשה לשאול עוד שאלה: מפני מה קרה האסון הנורא לבנו בן השלוש שנהרג על ידי גוי שיכור?

חיך בעלה והורה לה לבוא אחריו. הוא הראה לה גן פורח ומואר, עצים נאים, עופות כנף שזימרו פסוקים שונים, מלמעלה גיצי אש בוערים, מסביב נשמעה נגינה עריבה, מלאכים בעלי כנפיים פרחו סביבה, וכמעט שהתעלפה. רק העשב שהניח בעלה על אפה - השיב את רוחה. היא פקחה את עיניה וראתה לפתע חופה קחופה באבנים טובות ומרגליות, ומתחת לחופה מלאך שנעמד מולה. היא הכירה את בנה ההרוג, והוא צוחק בחזונו רבה. היא התעלפה בשנית ושוב נתן לה בעלה להריח מהעשב.

אותי שאהיה כפרת העיר ונרצחתי למענכם ובכך הצלתי את העיר כולה! לכן אני זוכה לכבוד הגדול הזה כאן. אין לאף אחד בן עדן רשות לראות אותי. רק לאבא, בכל עת שירצה. הילד צחק בנעימות, ונעלם.

סיים בעלה ואמר: ראית שלכל הקושיות יש תירוץ. בורא העולם לא יוצר רע! כעת עלי לחזור לשיעורי. הוא ליווה את האשה למקום הראשון שליד העץ, ואמר לה: כאן טוב מאוד. אבל אני יכול לסבול את אנוחותייך ודמעותייך. עשי לי טובה גדולה, התחילי להיות בשמחה. הנה הציעו לך שידוך הגון. אל תתנגדי.

בעלה נעלם, והיהודי הזקן הוביל אותה אל היער הגדול, ואז התעוררה, ושבה אליה רוחה... כל זה כתוב בכתבי רבי חיים ויטאל בשם האר"י הקדוש.

הסיפור המדהים של הרב צ'ולק

סיפר לי הרב חנניה צ'ולק, יו"ר 'עזר מציון', מה שסיפר לו הגאון רבי משה יהודה שלזינגר, ר"י קול תורה. ילד שהיה כמעט בן 3 נפטר שבועיים לפני החללקה. האם בכתה ללא הרף ולא יכולה הייתה להתנחם. בוקר אחד היא קמה והיא השתנתה באחת.

בהתפעלות ובתדהמה היא סיפרה שהפעוט הגיע אליה בחלום וביקש ממנה: אמא, אל תבכי. כל כך טוב לי כאן. בעבר כבר נגזר עלי גן עדן, אולם הייתי צריך לתקן את מעשיי על ידי שאהיה כאן שלוש שנים. בשבועיים האחרונים לחיי, הייתי מורדם ומונשם בבית החולים עד שהרופאים הרשעים ניתקו את מכשיר ההנשמה.

שבועיים אלו ירדו משלוש השנים של התיקון. לכן נולדתי שוב אצלך, גדלתי בביתך, וחייתי 3 שנים פחות שבועיים. היום מסתיימות 3 השנים מאז נולדתי, והגעתי להשלמת תפקידי, אז למה את בוכה ונעצבת? כל כך טוב לי כאן.

לא צריך להגיע עד למקרים קשים

כל הדברים הללו מחזקים ומעוררים אותנו לחיות באמונה שלימה וטהורה, ולדעת שלמרות ש"משפטיך תהום רבה", הכל לטובתנו וטובת נשמותינו בעולם הזה ובבא.

כמוכן שכדי להתחזק ב"א-ל אמונה ואין עוול" לא צריך להגיע עד למקרה שהיה במשפחת דינר, ולא לכל המקרים והדוגמאות שהוזכרו לעיל. כל אדם נתקל במהלך חייו באירועים שאם היו שואלים אותו באיזו צורה הוא היה רוצה שהם יתרחשו, תשובתו היתה אחרת ממה שמתרחש במציאות...

הוא, 'המבין' הגדול, היה מעוניין שההצלחה תאיר לו פנים, אולי גם שיזכה בפיוס ויגריל כמה מיליונים... וכו' וכו'. ואינו יודע שההצלחה הגדולה ביותר שלו היא בדיוק מה שהקב"ה עושה, ומה שהקב"ה מביא עליו. זה הטוב הגדול ביותר שלו עלי-אדם, וזה הטוב - בכל מצב ובכל מקרה.

ולכן, גם אם חלילה וחס מתגלגלים עליו אירועים המוגדרים כ"לא טובים", וככאלה שאף אחד אינו רוצה בהם, צריך להאמין באמונה שלימה ש"א-ל אמונה ואין עוול, צדיק וישר הוא", וכל מה שנעשה תחת השמש הוא לטובתו של האדם, בין אם זה בגלגול זה ובין אם הדברים מתגלגלים כבר מגלגול אחר, כמו שקראנו לעיל. הכל-הכל לטובה.

אין חיזוק גדול מזה! וכי אנחנו יש לנו עיניים לראות ואוזניים לשמוע מה שהתרחש בדורות שעברו, כדי שנקיש מכך על מה שקורה אתנו, כאן בדור הזה! וכי יש לנו אפשרות לדעת למה ומדוע אנחנו חווים אירוע כזה או אחר, לטוב או למוטב? האם עולה בליבו של מאן-דהו איזושהי מחשבה שהוא 'יותר חכם' ממי שברא את העולם? ואם כן, מה לנו כי נלין, או נצטער, על מה שקורה אתנו?

אם נתרגל לחיות בצורה שכזו, ולדעת בבטחון מלא שכל המתרחש בעולם הוא מכוחו ורצונו של א-ל דעות, המביט מסוף העולם ועד סופו, ויודע את אשר היה, הווה ויהיה, ממילא לא נתפעל משום דבר, ולא ניתן לאף סיבה, תהיה מה שתהיה, להעכיר את רוחנו ולשבור את לבנו.

הכל תלוי בך! רק בך!

לא כשממשלת הזדון נמצאת בשלטון אנחנו צריכים להישבר, ולא כשממשלה אחרת, שתטיב עם שומרי המצוות, תחזור לשלוט, אנחנו צריכים לשמוח. לא כשיש גזירות, ניעצב, וכשלא תהיינה גזירות, נשמח. כי - הכל תלוי במעשים שלנו, במעשה של כל יחיד ויחיד! וממילא הכל נתון בידיים שלנו! אם נרצה, נוכל להחזיר את הממשלה הקודמת אל כנה, וזאת על ידי תשובה ומעשים טובים.

וכך הוא בכל דבר וענין. יהודי המרגיש באמת שבכוחו לנווט את האירועים, והכל תלוי במעשים האם טובים המה או לא-טובים, חי בצורה אחרת לגמרי. אף פעם הוא לא יתעצב, או ישמח, בגלל אירועי העולם, אלא רק בשל מעשיו. כשיתגבר על עצמו ויקיים את המצוות בשמחה, יגאה גם ליבו ברינה וזמרה; וכשחלילה ההיפך, ייפול הלב ויישבר.

והמהלך הזה, שהוא כל-כך פשוט לעובדי השם, מתקשר אל כל האירועים שבעולם, מהראשון עד האחרון, מהקל ביותר ועד הדרמטי והמורכב ביותר. הכל תלוי בך, במחשבותיך ובמעשיך, בשאיפותיך וברצונותיך. אתה הוא זה שמגלגל את כל אירועי העולם, וקובע האם הם יהיו לטובתך, ולטובת עם ישראל כולו, או חלילה ההיפך.

ראש המשפחה החליט לתקן את מעשיו

לעולם אל נסתכל על אחרים. רק אל תוך עצמנו, ואל מעשינו-שלונו, ונשתדל לשפרם ולתקנם. סיפר לנו תלמיד חכם אחד, שבמשפחתו היו לאחרונה אירועים לא-קלים בכמה תחומים. אירוע רדף אירוע, והדברים לא נגמרו. כשהבין שיש דברים בגו, והשייטת 'מדבר' עם בני המשפחה ותובע מהם דבר-מה, החליט שהכל תלוי בו, כראש המשפחה.

הת"ח סיפר לנו שמיד כאשר התחדד הענין במוחו, קבע לעצמו גדרים וסייגים בדברים שהוא נכשל בהם, ו'לאחר זמן קצר שעמדתי בגדרים אלה, הסתדרו כל הבעיות'.

הוא ביקש שנפרסם את הדברים, כדי ללמד את התבונה הזו שלאף אחד אין זכות לדבר על אחרים, ועל מעשיהם. מי ששקל בקדקדו יודע שצריך להסתכל ולבחון רק את עצמו, ואת מעשיו. הוא מדגיש בשיחה אתנו, שגם לאחר שעשה את הצעדים המתבקשים, הקב"ה לא חייב להיענות לו על-אתר, ולקסדר את כל מה שבגינו התקרב וחזר בתשובה. אבל במקרה שלי, הוא מדגיש, זכיתי בזכות מיוחדת, והשייטת הראה לי את כוחו הגדול וזרועו הנטויה.

ובל נשכח את העיקר: הכל תלוי בנו. במעשינו.

פנינים מדברי הרב

'לא להשתמש בתרופה זו, גם אם החולה מצוי בפיקוח נפש' - אמר מרן הגר"ח קניבסקי

שאלה קשה הגיעה אלינו בעניינו של אדם שנתקף במחלה קשה בכבד רח"ל, והרופאים לא מצאו לו מזור, ואמרו שאין הם יודעים על שום תרופה שבכוחה לסייע לו.

והנה, רופא אחד מח"ל טען שיש בידו תרופה המתאימה למחלה זו, אבל בבירור שנערך נודע שהתרופה יוצרה לאחר המחקרים הנוראיים שעשו הנאצים ימ"ש בגופם של היהודים. שלוו ביסורים איומים שסבלו הקרבנות.

לאחר הנסיונות המרובים שנעשו על גופם של אחינו בני ישראל, מוֹנֵנו חומרים שלא נודעו לפני כן בעולם הרפואה, ומהם פותחו כמה תרופות, ואחת מהן היתה זו שבידי הרופא שהציע אותה לחולה שנתקף במחלה הקשה.

בני המשפחה שאלו האם מומלץ להשתמש בתרופה שכזו, שכל-כולה באה לעולם בשל הנסיונות האכזריים על גופם של היהודים, או שתרופה מסוג כזה לא תִּצְלַח לרפא את החולה?

מיהרתי לביתו של גיסי מרן הגר"ח קניבסקי, וְהִצַּעְתִּי לפניו את השאלה. והנה, בדרך כלל תשובותיו של מרן שליט"א נאמרות במתינות ובאורך-רוח, אבל למשמע השאלה הנ"ל הגיב גיסי באופן מיידי, ובטון נחרץ וחד-משמעי.

לא להשתמש בתרופה זו, אמר מרן הגר"ח קניבסקי, וציטט את הפסוק (שמואל א', כ"ד י"ג) 'מרשעים ייצא רִשְׁעוֹ', וכו', ואמר שלא יתכן שמתרופה כזו ייצא דבר טוב. ולכן, גם אם החולה נמצא במצב של פיקוח נפש, לא להשתמש בתרופה

הסגולה שלדעתי עשויה לסייע בענין השידוכים

ענין השידוכים שלצערנו 'תקועים' במשפחות עמך בית ישראל, גורם לתעוקה רבה לאבות ולאמהות הרואים את ילדיהם מגיעים לגיל מבוגר, ואין מושיע.

ברור שהפתרון היחיד, ואין בלתו, לבעיה זו, היא התפילה, וכמו שהבאנו לא פעם את דבריהם של מרנן ורבנן גדולי הדור שאמרו לא להתיימש מהתפילה, אלא לחזור ולהתפלל שוב ושוב, ללא הפוגה, ולהפציר בבורא-עולם שיחוס וירחם עליהם וימציא להם את זיווגם.

בדבריו בשבת פרשת 'תולדות' אמר מרן הגר"ח זילברשטיין ש'אני רוצה לומר סגולה שלדעתי עשויה לסייע בענין השידוכים'. הרב שליט"א אמר, שעל הקמת בית בישראל כתוב בתורה שהאדם הזוכה לכך - זוכה לדבר **טוב**. כמו שכתוב 'לא **טוב** היות האדם לבדו', וכתוב עוד 'מצא אשה מצא **טוב**'.

וכיון שעל מצוות כיבוד הורים נאמר בתורה 'כבד את אביך ואת אמך, למען **יטב** לך', וכו', הרי שהאדם שיכבד את הוריו כראוי, יזכה ל**טוב**!

מרן הרב שליט"א הוסיף ש'הדבר בדוק ומנוסה'.

זו, ואם השי"ת ירצה לרפא אותנו, הוא כבר ימציא לו תרופה אחרת, טובה מזו שהציעו לו עתה.

תשובה כזו יכול לומר רק שר-התורה ומי שהתברך ברוח-הקודש, המצויה כידוע בבית גיסי מרן שליט"א.

איש 'הצלה' חזר בשבת מטיפול בחולה והחנה את מכוניתו באופן שחסמה את מכונית השכן

השאלה הבאה הגיעה מאיש 'הצלה' בכיר וותיק שהחזק בליל-שבת לחולה פלוני, ולאחר שהעניק את הטיפול המתאים חזר עם הרכב לביתו.

במקום שהוא יכול להקיף את עצמו, גם אז אסור מדברנו להקיפו, וכמבואר בתוספות (בתחילת מסכת שבת).

וכתב רע"א, 'ואולי יש לומר דבזה ליכא איסור מדין מצוה להפרישו, דאדרבה במה שהיא מגלחתו בזה מפרשתו, שאם לא היתה מגלחתו היה מגלח בעצמו, והיה עובר שני לאווין של ניקף ומקיף, ועל ידי שהיא מגלחת מפרשתו מלאו דמקיף'.

הילד בן החמש-וחצי הציע את הגננת המבוגרת שלו לְבָחור מבוגר שהוא שְׂבָנו, וההצעה הסתיימה בשבירת צלחת...

מקרה מעניין התרחש בגן-ילדים עם ילד בן חמש-וחצי, ופורסם בספר 'אחת שאלתי' של מכובדנו הרב"ג רבי ארז חזני. היה זה כאשר אימו של הילד הביאה אותו לגן, והגננת ביכתה לפני האמא על כך שלמרות שהיא כבר בגיל 36, אינה מוצאת את זיווגה.

המדובר בגננת מאוד מוצלחת, שכל ההורים מעריכים אותה ומודעים לתכונותיה ומידותיה הטובות, אך משום-מה לא השתדכה עדיין. הגננת דיברה על כך בארוכה עם אימו של הילד, והפעוט בן החמש-וחצי האזין לכל מילה.

והנה, הילד הקטן נזכר שבבנין בו מתגוררת משפחתו יש בחור שאף הוא רווק, וגם הוא הגיע לגיל 36. למרות גילו הרך, תפס הילד יוזמה ודיבר עם הבחור ההוא, וסיפר לו על הגננת המוצלחת, ולא תאמינו - בתוך זמן קצר נשברה שם צלחת למזל טוב.

השאלה ההלכתית שהתעוררה עסקה למי לשלם את דמי השדכנות... הרי כסף זה משולם מדין 'ורד', והילד לא יכול להיקרא כך; הוא גם לא התכוון כלל ליטול כסף על מה שעשה, ואם כן לא מגיע לו תשלום.

אנחנו הצענו פשרה, שיתנו לילד מחצית מהסכום, כיון ששידוך כזה המוצע על ידי ילד קטן, הוא שידוך בעל איכות נמוכה. שהרי רבי חיים פלאג' כותב שראשי התיבות של המילה 'שדכן', הם - שקר דובר, כסף נוטל, דהיינו שכדי להתאים את השידוך לשני הצדדים צריכים להטעים את ההצעה, ולהגזים מעט בתיאור האיכויות של המשוך ומשפחתו, וילד קטן הרי לא יכול לעשות כדברים האלה...

לכן הצענו שיתנו רק מחצית מדמי השדכנות. אבל משפט אחד שיצא מפיו של הבחור שהתארס גרם לנו לחשוב שאולי היה צריך לפסוק אחרת. הבחור אמר שהשידוך הזה כל-כך מוצלח, ושני הצדדים כל-כך מתאימים אחד לשני, שעכשיו הוא מבין את מה שאמרו חז"ל שלאחר חורבן בית המקדש ניתנה נבואה לקטנים ולשוטנים...

לקלוע לשידוך כל-כך מוצלח, הרי זה ממש בבחינת נבואה, אמר החתן. ואם כך, הרי לא רק שלא מגיע לו מחצית מהסכום, אלא יש לשלם מחיר כפול ומכופל.

ובדרך-אגב נציין שמר"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל היה מאוד לא מרוצה מכך שרופאים המקבלים משכורת חוזרים עם הרכב לבתיהם אחרי הטיפול. מר"ח אמר שכיון שסיבת ההיתר היא שאם לא יתירו להם לחזור, קיים חשש שהם גם לא ייצאו לטיפול בחולים, כיום ההיתר הזה כמעט ואינו קיים, מפני שכאשר רופא יוצא לחולה בשבת, הוא מקבל על כך פי 3.5 מהמחיר הרגיל, ומי לא ירצה לקבל שכר כה גבוה?

כך או כך, איש ה'הצלה' שעליו אנחנו מדברים, העושה את מלאכת הקודש בהתנדבות, חוזר לביתו לאחר הטיפול. ברם, ברצונו לחסוך בחילול-השבת, או מפני שהיה קצת מבולבל, לא נכנס עם המכונית אל תוך חניית-הבית הקבועה אלא חנה באופן ארעי, במרחק-מה מן הבית.

הוא לא הבחין שבחנייתו זו הוא חוסם את רכבו של אחד השכנים, שאינו שומר מצוות עדיין. ואכן, השכן הזה רצה לפתע לצאת עם מכוניתו בשבת, רח"ל, והתרגז מאוד בראותו מכונית החוסמת אותו.

כיון שלא ידע של מי המכונית, הזעיק השכן את המשטרה, והשוטר הכריז ברמקול שבעל-הרכב נקרא לבוא ולהתניע את המכונית, ולהזיזה ממקומה. איש ההצלה שמע את ההכרזה, ולא ידע מה לעשות; הרי בכך שהרכב יזוז, הוא מאפשר לשכן לחלל את השבת, ולנסוע במכוניתו. ומצד שני, אם לא יזיז את המכונית, תיווצר כאן הסתה נוראית, וכאשר יראו שמדובר ביהודי חרדי יתקבצו למקום בתוך זמן קצר אנשים רבים שיגיעו במכוניותיהם, וכן ניידות משטרה נוספות, וחילולו השבת יגדלו באופן מחפיר.

חסידי גור הרימו את הרכב...

אחד הפתרונות היה שיביאו למקום כמה אנשים בעלי-כוח, ואלה ירימו את המכונית בידיהם, בלא הפעלת המנוע, ויזיזוה למקום אחר. בהקשר זה כדאי לספר שבהלווייתו של כ"ק מרן ה'בית ישראל' מגור זצ"ל והצפי להשתתפותם בהלוויה של ריבואי-ריבואות עמך בית ישראל, פינו את כל רחוב 'מלכי ישראל' מהמכוניות שחנו בו, כדי לאפשר את זרימת ההמונים בצורה נוחה.

נהג אחד שחנה ברחוב, והתבקש להזיז את מכוניתו, התעקש ולא עשה זאת. הגיעו כמה חסידי גור ו'הרימו' את המכונית בידיהם, והעלוה על גג סמוך...

לאחר ההלוויה נצרכו להביא מנוף שיוריד את הרכב מהגג, ובעל המכונית רצה לחייב את החסידים בעלות הגבוהה. דין התורה הגיע אלינו, ופסקנו שהחסידים אינם צריכים לשלם מאומה, כיון שהנהג לא הפעיל את שכלו כשהתנהג כך.

הפתרונות שהעלינו בַּמקרה של איש ההצלה היו, לתת את מפתח הרכב לגוי יתניע, ופתרונות נוספים. ואם אי אפשר - אזי כדאי לתת את המפתח לשוטר היהודי (או שבעל הרכב עצמו יעשה זאת), ואין בכך משום 'לפני עוור', כיון שאם לא יראה להם היכן המפתח, יתרבו חילולי-השבת.

וראיה לכך מהלכות הקפת הזקן שמבואר בשו"ע (י"ד, קפ"א ס"ו) שאשה אינה במצוות הקפה, ויש אומרים שאע"פ שמותרת להקיף פאת ראשה, אסור להקיף פאת ראש האיש. ותמה רבי עקיבא איגר, שהרי שני איסורים נאמרו בהקפת הראש, אחד על המקיף ואחד על הניקף, ואם כן גם להסוברים שאשה אינה מוזהרת באיסור מקיף, בכל זאת אסור לאשה להקיף פאת איש, משום שמכשילה אותו באיסור ניקף, ואפילו

מותר להישבע בענין שבִּחָה של ארץ ישראל

למה מזכירים את רחל לפני לאה, הרי לאה היתה מבוגרת יותר?

סיפור מופלא התרחש במפעל כלשהו שהציע משרה פנויה ופרסם שהמועמדים המעוניינים להגיש מועמדות יגיעו למפעל בשעה מסוימת.

שתי נערות הגיעו בשעה היעודה. הראשונה, שנקרא לה רחל, היתה מוצלחת במיוחד, והתאימה מאוד לסוג העבודה המוצעת. היא הכירה את הנערה שהגיעה אחריה, שנקרא לה לאה, וידעה שהיא יתומה.

רחל שידעה עד כמה היא מוצלחת, היתה בטוחה שאם תיבחן ראשונה אצל מנהל המפעל, הוא יעדיף אותה על פני היתומה לאה, שהיתה גם היא מוצלחת, אבל לא כמוה. ולכן, החליטה לקחת את רגליה ולצאת מהמקום, כדי שיקבלו את היתומה, שהגיעה שנייה למבחן. ואכן, היתומה נבחרה והתקבלה.

לאחר כמה ימים הציעו מנהלי המפעל משרה נוספת, ואז הגיעה שוב רחל, המאוד-מוצלחת, והגישה מועמדות. מנהל המפעל הבחין שהיא זו שהיתה גם במבחן הראשון, ושאל אותה על כך, אבל היא מילאה את פיה במים, ולא רצתה לגלות את הסיבה שהסתלקה מהמקום.

אבל עד מהרה התגלה הענין, ומנהלי המפעל התרשמו מאוד מהמעשה שעשתה, וקיבלוה מיידית לעבודה. כעבור זמן מסוים הוכרחו לפטר את אחת העובדות. והנה, יש חוק בינלאומי הקובע שהעובד שהתקבל שני, צריך להיות המפוטר

בשבת פרשת 'חיי שרה' התארחו בדרשת הרב שליט"א בני ישיבה מחו"ל הלומדים בישיבה בטלזסטון, ולכבודם הביא הרב סיפור בשבחה של ארץ ישראל.

כאשר היינו בעיר לוצרן בשווייץ, ראיתי שבמשרדי הנסיעות ובלשכות החיירות מציעים לתושבי המקום לבקר ב-10 מקומות הנחשבים ליפים בעולם, ואחד מהם היא הדרך העולה מטבריה לצפת...

שמה של טבריה נגזר מהמלים 'טוב רואי', ומסבירה הגמרא (מגילה, ו' א') 'טובה ראייתה', ובתוספות מפרשים 'שהיו שם גנות ופרדסים'.

הדברים נכתבו בשפה האנגלית, והיינו צריכים לתרגם ולהבין שאכן מדובר בדרך מטבריה לצפת. אדם שהיה לידי, וקרא אף הוא את המודעה, קפץ לפתע ואמר 'אני נשבע שזו הדרך מטבריה לצפת!'

לרגע חשבנו שמדובר בשבועת-שווא, שהרי כך כתוב במודעה, ומדוע צריך להישבע על כך, אבל לאחר מכן נזכרנו בגמרא במסכת ברכות (מ"ד א') המספרת שרבי יוחנן אכל כמות גדולה של פירות גינוסר (שהיו ידועים באיכותם) ונשבע שלא טעם מזון, כלומר שנשבע שהפירות הללו הם כל כך טעימים עד שניתן לאכול מהם הרבה, מבלי שיפוג תאבונו!

הנה מצאנו שבגלל שבחה של ארץ ישראל, ופירותיה, מותר להישבע.

אחד מ-10 המקומות היפים בעולם,
הדרך העולה מטבריה לצפת. מימין,
פירות גינוסר המשובחים; משמאל,
הדרך לגינוסר

שבוודאי הרחוקים ביותר היו רוכבים, עם כל זה נראה שכאשר הגיעו סמוך לירושלים, היו הולכים ברגליהם.

ונראה, הוסיף הרב שליט"א, שכל זה אם הוא חושב בלימוד בזמן הליכתו ברגליו לבית הכנסת, שאם לא כן יש בכך ביטול תורה.

האם אפשר לברך 'שמח תשמח' רעים האהובים', כשהחתן אינו מחבב את כלתו ונישא לה רק בגלל סיבות מסוימות?

הגניע אלינו סיפור של חתן שנישא לכלתו, למרות שהוא אישית לא רצה בכך, והגיע לחתונה בשל כמה סיבות, שהעיקריות שבהן נעוצות בדרכון האמריקני שהיה לכלתו, והחתן נצרך לדרכון זה בגלל מצבו הרפואי. סיבה נוספת היתה לו מפני שהוא-עצמו היה עני, וכלתו באה ממשפחה עשירה מאוד.

החתן שאל איך אפשר לברך ב'שבע ברכות' שלו את ברכת 'שמח תשמח רעים האהובים' וכו', הלא רש"י מפרש (כתובות, ח' א') את המלים 'רעים האהובים' - החתן והכלה שהן רעים האהובים זה את זה, והרי אני וכלתי לא נכנסים כלל בגדר הזה? האם הברכה איננה לבטלה?

הראשון. אבל במקרה שלנו, הרי העובדת השניה, רחל, היתה בעצם זו הראשונה שהגיעה למפעל, אלא שהיא וויתרה ללא היתומה, והסתלקה מן הזירה, וכו"ל. ואם כן, איך צריכים לדון את המקרה הזה?

והשבנו, שכיון שהעובדת היתומה, שהגיעה השנייה להיבחן במפעל, נבחרה לעבוד אך ורק בזכותה של הבחורה השניה, אם כן צריך לכתוב ברישומים שרחל היתה הראשונה, ואת לאה צריך לפטר... כאשר מנהל המפעל שאל, הרי זה שקר, ואיך מותר לי לכתוב כך ברישומים, השבנו לו שכך דעת התורה אומרת, והוספנו לו מקור על כך.

בספר 'תורה לשמה', מתורתו של ה'בן איש חי', מצאנו ששאלו אותו על בקשות ותפילות שמזכירים בהן את זכות האמהות, את מי להזכיר תחילה, את רחל או את לאה? והשיב, שיש להקדים את רחל, ואע"ג שלא היה גדולה ממנה בשנים, שכן מצאנו לדבותינו שכשזכרים את האמהות, מזכירים את רחל תחילה.

וכמו שמובא בגמרא (הוריות, י' ב') 'מאן מינהו נשים באוהל, שרה רבקה רחל ולאה. וכן מוכח מהפסוק בסוף מגילת רות (רות, ד' י"א) 'כרחל וכלאה אשר בנו' וכו'. וכן בסוף פרשת ויצא (בראשית, ל"א ד') הקדים רחל ללאה, שכחוב שם 'לרחל וללאה אל צאנו'.

והנה גם במקרה זה יכול הטוען לטעון שזה 'שקר', שהרי לאה היתה גדולה יותר, אלא משום שרחל גילתה לה את הסימנים שנתן לה יעקב, ולכן היתה יכולה להינשא ליעקב ולהעמיד את השבטים, הרי מעמדה של לאה נקבע בגלל רחל, ולכן היא נמנית ראשונה.

עדיף ללכת רגלי לבית הכנסת מאשר לנסוע ברכב

נוד מצאנו בספר 'תורה לשמה' הנ"ל ששאל אדם עשיר, שהמרחק מביתו לבית הכנסת הוא כמחצית השעה, ואין לו כל בעיה ללכת את המרחק הזה ברגליו, אבל כיון שהוא אדם עשיר אין זה כבודו לעיני הרואים שאינם בני ברית שיילך ברגל, ואם כן אולי עדיף שירכב על בהמה, ובימינו - לנסוע במכונית. מה עדיף? שילך ברגל, או שמא רוכב כמהלך דמי, וגם ברכיבתו מקיים מצוות הילוך לבית הכנסת?

והשיב, שעדיף ללכת. והביא לכך כמה מקורות. הגמרא (סוטה, כ"ב א') אומרת שלמדנו קיבול שכר מאלמנה, שהיה לה בית כנסת קרוב לביתה, והיתה הולכת לבית הכנסת הרחוק, משום שכר פסיעות. משמע, ששכר פסיעות לא שייך אלא בהולך ברגליו, שמטריח את רגליו בפסיעות יותר.

ועוד אמרו במסכת חגיגה (ג' א') על הפסוק 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב', כמה נאין רגליהם של ישראל בשעה שעולין לרגל. משמע שאפילו העלייה לרגל שהוא מקום רחוק, וכרוך בטרחה רבה, היו מדקדקים ללכת ברגליהם, והגם

המתנה לכל אירוע

ספרי השמחה

של הגאון רבי
יצחק זילברשטיין

'לחנך בשמחה'

■

'שמחה בבית'

■

'מצוות בשמחה'
(2 כרכים)

■

'שבת בשמחה'

כתב וערך: משה מיכאל צורן
להשיג בחנויות
053-310-3388

החתן סיפר את הענין למסדר-הקידושין בחתונה, והרב שהיה ת"ח חשוב בירך אותו שיצליח בכל דרכיו.

והנה, ביקשנו לפשוט את הספק מפירושו של רש"י בפרשת 'לך-לך', ומסיפור מופתי שהתרחש בפולין לפני שנים רבות. החסידים אומרים שמפרשת לך-לך אפשר להריח ריח-גן-עדן, בשל מעשי האבות על מידותיהם הטובות ויראת-השמים העצומה, והאמונה התמימה, שעלתה מכל מעשיהם.

בפרשת לך-לך נאמר (בראשית, ט"ו ו') וְהָאָמֶן בַּה' וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צֶדֶקָה. ורש"י מפרש: 'ויחשבה לו צדקה - הקב"ה חֲשָׁבָה לְאָבְרָם לְזָכוֹת וּלְצִדְקָה, על האמונה שהאמין בו'. צריך לזכור שהיה מדובר באמת בהבטחה כזו שאם אברהם לא היה מאמין בה', אי אפשר היה להאמין שהיא תצא לפועל.

היה זה כאשר אברהם שאל את השי"ת, 'מָה תִּתֶּן לִי וְאֶנִּי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וְבֵן מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דֹמֶשֶׁק אֶלְיָעֶזֶר; ...הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זֶרַע וְהֵנָּה בֵּן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי; וְהֵנָּה דְבַר ה' אֵלָיו לֵאמֹר, לֹא יִירָשְׁךָ זֶה, כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמִּצֵּד הוּא יִירָשְׁךָ; וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֲבֵט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסָפֵר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם, וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה יִרְרָךְ'.

המדרש ממשיך את ההבטחה הזו לאדם שהיה עומד בחוף הים, וספל בידו, והנה הוא ממלא מים מתוך הים, ושופכם ליבשה. כששאלו אותו למה הוא עושה כך, השיב שהוא מעונין לייבש את הים... בדיוק באותה מידה, ויותר מכך, אי אפשר היה להבין כיצד אברהם בגיל זקנה יוכל להוליד ילדים.

אבל אברהם האמין, והשי"ת חשב לו את האמונה הזו, 'לזכות ולצדקה', כפי שרש"י אומר.

השידוך המופלא של ר' שאול וואהל

והנה, בהקדמת הספר 'סדר משנה' על הרמב"ם, מהגאון רבי חייםיונה תאומים זצ"ל, כתב שבספר 'בינת הלב' הביא מקפריסם וכתביד עתיקים, סיפור מופלא למקור השם "תאומים".

והנה הסיפור כמעט כלשונו: השר והטפסר ר' שאול וואהל, היה כסאו מוטל בין גדולי שרי מלכות פולין, וזמן קצר יָשָׁב בעצמו על כסא המלכות שם, ופעם אחת הזדמנה לו סיבה שאול הכסף מכיסו.

למען לא יצטרך להתוודע עצמו לפני שרי המדינה בשמו, גמר בדעתו לפנות את עצמו אל אחד מגדולי חשובי היהודים להלוות לו הסך הנדרש. ופנה אל הגאון מוהר"י מינ"ץ, בן הגאון מוהר"ם (מגזע רש"י ז"ל, שהיה נצר משרשי דוד המלך, כמבואר באריכות בהקדמת-מילין לספר דב"מ מהדו"ת להגאון רבינו משה תאומים ז"ל).

הרב מילא ביד רחבה את שאלתו, וגם אירחו בביתו איזה ימים, ובטרם היפרדו שאל את הרב האם יוכל להשיב לו הכרת-הטוב במדינתו, והשיב לו שבנו שאול לומד בשיבת לובלין, ואולי יזדמן שיצטרך איזה טובה עבור בני עמו.

בשובו לעירו, שלח תיכף להזמין אליו את הרב שאול, ומאוד מצא חן בעיניו, והיה מגדלו ומנשאו בעיני שרי ואצילי פולין, וגם הם היו מוקירים ומכבדים אותו מגדל חכמתו וידעותיו הרבות. עד שהגיע ליד כך שאחר מות אחד המלכים, ולפי החוק אין להשאיר כסא המלכות פנוי אפילו יום אחד, הסימו כולם למנות את הרב שאול וואהל למלך לפי שעה.

להרב שאול היה בן-יקר נחמד ונעים מאוד, עם כשרונות מצוינים ושמו מאיר, הוא הגאון ר' מאיר וואהל המוזכר

בשו"ת הב"ח סי' כ"ו, ואביו שהיה משתעשע בו היה רגיל להביאו איתו בעת ביקוריו בחצרות שרי המלוכה אשר היו מחבבים אותו ומתפללים על גודל חכמתו ויופי הופעתו.

והנה איתרמי מילתא ובתו של המלך זיגמונד חלתה במחלה קשה, והרופאים שלא יכלו לעמוד על סיבת מחלתה האיצו בה שתגלה לפנייהם איזה דבר-סתר צפון בלבה, הגורם למחלתה הקשה. היא גילתה להם בדמעות שהיתה רוצה להינשא למאיר וואהל... כאשר הרופאים הודיעו זאת להורי הנערה ואמרו שחייה בסכנה אם לא תשיג מאווי-לבבה, באו במבוכה, כי היו יקרים בעיניהם חיי הנערה. הרב שאול וואהל שלא ידע מאומה מכל זה, המשיך בינתיים בדרכו להיות יוצא ונכנס בחצר המלך והשרים כמאז ומקדם, רק לתמהונו הרגיש והתבונן מרמיותם והתלחשותם שאיזה דבר-סתר שורר שם בנוגע אליו.

למרות עמלו לא היה יכול למצוא פשר הדבר, עד שפנה בבקשה נמרצה לאחד מידידיו והוא גילה לו בסוד תוכן הדבר. נפחד ונרעד משמועה איומה זאת התחיל לטכס עצה בלבבו האיך להיחלץ מן המיצר, וגמר בדעתו שאין עצה אחרת אלא למהר להשיא אשה לבנו, בטרם יבוא דבר המלכות בהצעה לפניו. אבל הלא הדבר צריך להיות נעשה במהירות ואין עת להמתין עד שיבקש וימצא ויבחר שידוך הראוי לפי רוס'ערכו ותפארת-גדולתו של בנו. לכן שת עצה בלבבו לחקור ולדרוש אצל פקידי רופאי בתי החולים למצוא אשה חולנית אשר כבר אמרו נושא לחייה ועומדת למות, ובנו יקדש אותה תיכף כדי שיוכל להוכיח שהוא כבר נשוי.

לשמחתו השיג ידיעה מרופאי בית חולים בוורשה ששם נמצאת אשה כזאת שהוא מבקש, ושמה הינדא. בנו נסע לשם תיכף-ומיד, וקידש אותה, וחיש מהר שב לביתו כשהוא שבע רצון. וכאשר שיערו כן היה, והועילה להם תחבולתם, כי כאשר באה הסכמת האפיפיור להורי הנערה, ובאו להודיע זאת להר"ש וואהל, הביע אף הוא את צערו שבנו כבר התחתן, ונפטרו ממנו בשלום.

האשה הגיעה לפתח הארמון

אחר שלש שנים מאותו המאורע, בהיות הר"ש יושב שֶׁשֶׁק ושאן בהיכלו, והנה אשה אחת באה לפני פתח-ארמונו וביקשה רשות לכנס להבחור מאיר, כי יש לה דבר נחוץ אליו.

כאשר הודיעו מזה להר"ש, השתומם על דרישה מוזרה כזאת מאשה, וציווה להכניסה אליו. בבואה לפניו הודיעה לו שהיא-היא אשת בנו מאיר, שקידש אותה לפני ג' שנים בבית החולים, כשהיתה אז חולה מסוכנת נוטה למות, ופתאום כשהופיע הבן מאיר לעיניה, כשבא לבקרה, וגם נשא אותה לאשה, הפיח בקרבה חיים חדשים, ושבה רוחה אליה.

התקוה והשאיפה לחיים אימצה את לבבה, עד שלהשתוממות הרופאים שבה לאיתנה, מה שחשבו זאת לנס, ועתה כאשר היא בבריאות - הנה היא באה לדור עם בעלה!

דייני הביד"צ לא שעו לדבריה, והחליטו לכתוב לה גט, כיון שלא יעלה על הדעת שהיא תינשא לבחור כה חשוב, הצעיר ממנה בשנים רבות. אבל, קודם מסירת הגט, הביעה האשה את דרישתה שהיא חפצה על"פ לשוחח עם בעלה, בעוד שהוא בעלה, רגעים אחדים. בקשתה התמלאה, וכאשר הגיע, אמרה לו: יודעת אנכי שיציעו לפניך שידוכים מכל קצווי תבל עם בנות גדולי היחס ובעלי הון, וגם אנכי רוצה להציע לפניך שידוך הגון, עם נערה מלומדת ויראת ה' הראויה לך, ויש לה

לכן, גם במקרה שלנו, מאחר והחתן קיבל את ברכתו של מסדר-הקידושין, והאמין בברכה זו, הוא יכול לברך את הברכה ב'שבע ברכות'.

האם יש לשלם לתומכת-לידה? שלא הספיקה להגיע ללידה?

הגיעה אלינו שאלה מתומכת-לידה, וזו לשון השאלה: אני תומכת לידה, ולאחרונה הגיעה אלי אשה שבלידה הקודמת עברה לידה קשה, והחליטה שלקראת הלידה הקרובה, תשכור תומכת לידה שתהיה איתה בשעת הלידה. ואכן, היא הגיעה אלי כמה פעמים קודם הלידה, וסיכמנו שמיד שהיא נכנסת לחדר לידה היא מתקשרת אלי, ועד כרבע שעה אני נמצאת אצלה.

למעשה היא היתה מאושפזת בבית החולים במחלקת נשים, ובאופן פתאומי - גם להפתעת הצוות הרפואי - החל אצלה תהליך הלידה, ובקושי הצליחו להכניס אותה לחדר לידה. היא עוד הספיקה להתקשר אלי ולבעלה שנגיע, ועד שהתחלתי להתארגן לצאת מהבית, אני מקבלת ממנה טלפון שאין כבר אין צורך להגיע, כי היא כבר לאחר הלידה.

בכל זאת הגעתי לשם לראות אם היא צריכה משהו, אבל היא כבר היתה בחדר התאוששות, ושם לא היה טעם להיכנס וחזרתי לביתי. היולדת שאינה משופעת בכסף, טענה שאולי היא לא צריכה לשלם, כי עיקר מה שהיא שכרה אותי הוא בשביל הלידה, ולמעשה לא הייתי בלידה.

אמרתי לה, כי מאז שהיא נכנסה לחדש התשיעי, ביטלתי הרבה דברים, וגם לא נסעתי לשבתות מחוץ לעיר, וכמו כן אני לא הלכתי לשמחות רק בתוך העיר, וכל הזמן הייתי ב'היכון' אולי יקראו לי ללידה. בנוסף לכך גם היית אצלי כמה פעמים קודם הלידה. רציתי לשאול האם היולדת צריכה לשלם, וכמה?

תשובה:

כתב בשו"ע (ח"מ, ש"ה ס"ב) 'השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה שיביא, נותן לו שכרו משלם'. דהרי כבר עשה שליח שליחותו. לאור זאת בענייננו על מה שהתומכת עבדה, כלומר הפעמים שהגיעה אליה לביקור, על זה צריך לשלם מחיר מלא, ועל מה שהתומכת היתה בהיכון כל הזמן, צריך לשלם כמה שווה דבר כזה, ובפרט שהיולדת היתה רגועה כי היה לה "פת בסלה", וגם בהתחלת הלידה הרגיש טוב בזה שהזמינה אותה, וזה העניק לה רוגע - על זה צריך לשלם.

אבל על הלידה עצמה אין צריכה לשלם לה, ובפרט שזה דבר מצוי שיש לידה מהירה, והתומכת לא מספיקה להגיע והיה לה להתנות על כך, שגם במקרה כזה היא מקבלת תשלום מלא. וכמבואר בשו"ע ח"מ (ש"ד ס"א) שכל אונס שכיר, הפועל מפסיד, כי הוא בא להוציא אה הכסף.

לסיכום: יש להעריך כמה משלמים לתומכת לידה כדי שתהיה בכוננות בחדש התשיעי, וכן עבור הביקורים שלפני הלידה, ואת זה היולדת תשלם.

הן, והיא בת גדולים ומגדולי היחס. על שאלתו מי היא הנערה הזו, השיבה: הנני הנערה הניצבת עמך בזה, שיש לי הון סך עשרת אלפים דוקטין שאתה נותן בעבור הגט, והנני בת הגאון ר' פנחס, גיסו של הרמ"א, ואחרי שמת עלי אבי, נחליתי עד מאוד, עד שכבר הכל היו מתיאשים ממני, והייתי עומדת למות, עד שבאת לבקרני ונשאת אותי לך לאשה.

אז הפכת בקרבי רוח חיים והעלית מן שאול נפשי, ועתה בתתך לי גט כריתות, הינך כורת חוט תקוות החיים שלי. אמת הדבר שאתה הינך עולמים, ושנותיי הם כפליים משנותיך, אך אולי בכל אופן תשקול בלבבך הטהור את הצער שתגרום לי; חיים נתת לי, וחיים אתה עתיד ליטול ממני...

והי כשקעו זאת נכנס מאיר תיכף לחדר הביד"צ וציוה להפסיק את סידור הגט, ופנה לאביו הר"ש ואמר לו: אבי! הנערה הזאת היא יתומה בתי גדולים וחולנית, ואינני רוצה לצערה, ומוכן אני להחזיקה לאשה ולדור עמה, כי להרנין לב יתומה ולבלי לגרום לה צער - שקול בעיני יותר מכל תענוגי עוה"ז והצלחותיו.

למשמע הדברים התרגו הרב שאול והתקצף מאוד, ואמר לו: בני! אם כי יש לך הרשות לוותר על תענוגי עוה"ז שלך, אבל אין הרשות בידך לשלול ממני התענוגים שאנכי מצפה להשיג ממך כשתישא נערה בגיל שלך ותעמיד ממנה תולדות, צאצאים ברוכי'השם כמוך, מה שאין לקוות מנערה זאת אשר כמעט עברו שנותיה מלהוליד, ובוודאי לא הרבה. אחרי ויכוחד דברים ביניהם, הסכימו להביא דברי תעצומותיהם לפני הרמ"א, דודה של הנערה, והוא יכריע ביניהם.

כשבאו לפני הרמ"א והציעו את הטענות לפניו, הוציא להם הכרעת'דעתו ואמר, שטענת הר"ש לאו טענה היא, כיון שהנערה עדיין ראויה להוליד בדרך הטבע, ואף אם רק זרע אחד, עדיין אפשר הדבר שיעמידו תולדות הרבה, שיתמלא החסרון שבתולדה על ידי שיצאו מחלציהם משפחות תאומים, וגם על ידי בני חשובים, שאחד יהיה שקול כנגד הרבה, או על שניהם. כשמוע הרב שאול את פסק'דנו של הרמ"א, הודה לדבריו וחייב את בנו ואמר לו: בני יקירי! אתה הינך בני, והינדא תהיה לי לבת, ויה"ר שיתקיימו בכם דברי הרב איסרליס וברכתו, שיצאו מכם משפחות תאומים בבנים צדיקים גדוליהערך כמוך.

אח"כ פנו בשאלה להרב'הרמ"א שהקידושין בבית החולים לא היו כהלכה, ושלפי דעתם צריך לעשות קידושין מחדש. הרמ"א הסכים לדבריהם, וסידר להם הקידושין מחדש, ועשו אז חוזה ביניהם שלמזכרת הדבר, הזרע שיוולדו יהיה מ'כונה בשם 'תאומים', ואם בת תלד ותינשא לאיש, יהיה החתן ג"כ מכנה עצמו בשם תאומים. אח"כ נולדה להם בת ושמה בילא, ונישאת להר' יונה, בנו של הגאון ר' ישעי' פרענקל מוינה, וקרא את עצמו בשם תאומים, הוא הגאון ר' יונה תאומים, אבד"ק מץ וניקלשבורג, בעל ה'קיקיון דיונה'.

מלבד מה שנמצאו למדים מכל הסיפור על הגלגולים שעה שהי'ת עלמנת שהשידוך הזה ייצא לפועל, מתחילת המעשה כשהרב שאול נסע לחצרות מלכים ולקח איתו את בנו, מאיר, ואז הגיע הסיפור עם בתו של המלך, והשידוך שנעשה בבית החולים, וכו' וכו', למדנו מכאן גם תשובה לשאלתנו. לאחר ששאלו את פי הרמ"א, והוא ברכם שיצליחו בנישואיהם, ויולדו תאומים, אפשר ואפשר לברך 'שמח' תשמח רעים האהובים'!

את הרוגע הנפשי והרעננות התמידיה

השוררת בבית היהודי - אי אפשר להמיר ב'ציאה לנופש'

אשרי לו לאדם שביתו - בית של שלום ושלוה הוא. אשרי לו למי שכאשר הוא מגיע לביתו - ממתנינים לו שם מנוחת-הדעת, ורגעים של אתנחתא. מתנה כזו, המעניקה לאדם רוגע נפשי, רעננות ונחת, אי אפשר להמיר בשום 'ציאה לנופש'. הנופש האמיתי של האדם, מצוי בתוך ביתו, ומי שיודע כיצד קונים את 'ימי ההבראה' הללו, ובאיזו שיטה לא־ממצֶם אל לבו, לא יהיה בעולם אדם יותר רגוע ממנו

מי שאינו יודע היכן הוא מתגורר, ואיזו רמה של חיים טובים מצפה לו אם רק יתנהג כראוי - לא ישקיע מאמצים על-מנת לדעת את הדרך הנכונה והראויה להתנהגות כלפי בן-הזוג. צא וראה בהווית העולם, ותמצא שאדם המחזיק בידו כלי יקר-ערך, אבל הוא-עצמו אינו מעריך את הכלי הזה כראוי, לא יהיה אכפת לו להשליכו מידו, ולאבד אותו.

כוונתנו לומר, שעוד לפני שמדברים על ענייני הקדושה-והטהרה של הבית; עוד בטרם שנוגעים במעלותיו הנשגבות ובייחוד-השם המופק ממנו; עוד לפני הכל, צריכים לדעת שיהודי היודע את ביתו, ומוכן להקריב משלו כדי לסתת את כתלי הבית כמו שצריך, זוכה לחיים טובים. פשוטו כמשמעו. חיים שיעניקו לו אושר ושמחה, ועוד פעם אושר ושמחה.

אם נדע אל-נכון - בהיכנסנו אל הבית - לאן הגענו, ונאחז בהגה ביד רמה, תוך עזירה מבורקת בצמתים הנכונים, נוכל גם בסער הגדול העובר עלינו בתקופה זו, למצוא בביתנו הקט פיסת-שלוה ומנוחת-הדעת, וכל הבעיות בשלום-הבית תיעלמנה מאלהן.

אי אפשר להשיג את זה במקום אחר

משום-מה יש הסבורים שיהא בידם להשיג את תועלת-הבית גם במקומות ובאמצעים אחרים. והם טועים טעות מרה עד מאוד. כי את מה שהבית נותן לנו, לא נוכל לקנות באף מקום אחר. הצביון המיוחד של הבית היהודי, המתבטא בקשר החם בין בני הזוג, ובינם לבין ילדיהם, הוא המבצר האחרון שנותר לנו לפליטה בדור זה.

אחת המשימות החשובות ביותר המוטלות עלינו בתקופה זו היא לחזק את חומות-ביתנו, בעיקר בכל מה שקשור להידוק היחסים והחיבור עם בן-בת הזוג שהשייך נתן לנו ברוב רחמיו. קשר זה, מילא את חללם של הדורות שלפנינו, והעניק טעם-טוב ומתוק לחייהם. בלעדיו, לא יהיה גם לנו כוח לשרוד את הנסיונות הממתינים לכל אחד מאתנו, בדור זה.

כאשר הקשר בין בני הזוג נוצר כתוצאה מהשקעה משותפת בענייני הבית, ושניהם יחד וכל אחד לחוד פועלים ליצירת אווירה של שמחה והנאה, מתוך בטחון ואמונה בהם יתברך, לא יהיה שום דבר שינתק אותם מטובם ואושרם.

גם אם יעברו עליהם הנסיונות הקשים ביותר, והמרים ביותר, הם יצליחו להחזיק מעמד בשטף-המים-הכבירים הזה. כי הם שניים. וטובים השניים מן האחד. חוזקו וחוסנו של הבית, והאווירה הטובה המקנת בין כתליו, תעמיד אותם בצור-איתן מול כל הקשיים.

יותר ויותר שומעים לאחרונה על התערערותו של שלום-הבית גם במשפחות טובות, שאיש לא היה חולם שִתְפְּרוֹצֶנָה שם מריבות על לא-כלום, על דברים של מה-בכך. וכמה חבל שזה קורה! 'חבל', כי אנחנו לוקחים מעצמנו את הפינה הכל-כך נעימה וחמודה שברא השייך בעולמנו, והיא 'הבית היהודי'.

דווקא בגלל סערת-הנפש הפוקדת רבים מבני הדור שלנו, היה יכול הבית לשמש לנו כמקור לנוחם ולעידוד מרגיע. ובמילים הכי-פשוטות: השם יתברך ברא את הבית היהודי, כדי שנשאב ממנו מלוא-חופנינו שמחה ונחת, סיפוק והנאה, עונג ושביעות-רצון, במובן הפשוט ביותר.

כן, כן; מי שזוכה לכך, יודע שגם אם בהיותו בין חברים וידידיו, יצא לו לספוג באותו יום עלבונות על דא ועל הא, ואולי גם מאן-דחו עשה לו בפועל דברים שהעיבו על מצב-רוחו, אבל בהיכנסו לביתו, יש לו אפשרות להירגע, להתעודד. מישוהו שם, בבית, יכול להביאו אֶל-מנוחת-הנפש, ואין אלו דיבורים בעלמא.

מי שמטפח את שלום-ביתו, ו'עובד' על כך ברצינות, ומחשבותיו עוסקות כל העת בשאלה איך למקד עוד יותר את השלום בבית, ואיך להעלותו על רמה גבוהה יותר, תוך נקיטת אמצעים מעשיים לתגבור הקשר-הנפשי עם רעייתו - יוכל להעיד שאכן כאשר הוא רק פותח את דלת-הבית, ונכנס לתוכו, כבר צפים בקרבו רגשי-שמחה, וריח-ניחוחות עולה באפו.

לא מודעים לדמותו המקורית של הבית

סיסמאות? דמיונות? חלומות באספמיה? - לא! בשום אופן! זו מציאות חיה וקיימת, המעניקה למי שזוכה בה הרגשה כל-כך טובה, שמי שלא חש אותה מימיו, אינו מסוגל לתאר לעצמו באיזה גן-עדן מדובר. כי ההרגשות הללו, אם יוצרים אותן ועושים מאמצים לקנותן, מונחות בעצם-טבעו של הבית.

ההרגשה היא, שרבים-רבים, בעיקר הזוגות הצעירים שזה עתה נישאו, אבל בפירוש לא רק הם, אינם מודעים לדמותו המקורית של הבית שהם בונים, ומה הוא מסוגל להעניק לבני-הבית. זה הפתח ליצירת כל הבעיות. אחת הסיבות הגורמות לחיכוכים שליליים, ולהפרעות בשלום-הבית, היא העובדה שרבים מאתנו אינם יודעים בכלל מה זה בית, ולא מודעים לעוצמתו והשפעתו, ולמתנה הכל-כך יקרה שהועקה להם, וממילא גם לא מתנהגים כפי שהיה צריך להתנהג בדל"ת אמותיו של הבית היהודי, משכן לה'.

כאשר נלמד לדעת על האושר הגדול שיכול להיות מנת-חלקנו בין כתיב הבית, לא נזדקק לשום דבר אחר. כי נגיע למצב שהבית יעורר בכל עת בלבנו כיסופין וערגה, וגם בלכתנו ברחובות-קריה, נשאף תמיד לחזור אליו.

הילדים רואים...

אשרי לו לאדם שביתו - בית של שלום ושלווה הוא. אשרי לו למי שכאשר הוא מגיע לביתו - ממתנינים לו שם מנוחת-הדעת, ורגעים של אתנחתא. מתנה כזו, המעניקה לאדם רוגע נפשי, רענונת ונחת, אי אפשר להמיר בשום יציאה לנופש. הנופש האמיתי של האדם, מצוי בתוך ביתו, ומי שיודע כיצד קונים את ימי ההבראה הללו, ובאיזו שיטה לאִמְצָם אל ליבו, לא יהיה בעולם אדם יותר רגוע ממנו.

וכפי גודל המִתְנָה שניתנה לנו מן שמיא, כך גודל הפרצות שנפרצו בה בתקופתנו, כאשר שומעים להוותנו על בעיות-חמורות בשלום-בית, כאשר הבעל אינו מתייחס כהוגן לרעייתו, וכן להיפך, והאחד כועס ורוגז על רעהו. והבעיה היותר-חמורה היא שהילדים הנמצאים בבית רואים את כל אשר נעשה, ומתרגלים אף הם לחיים כאלה, וכשיבנו הם את ביתם, עלולה המריבה למצוא שם את מקומה, שכן ההורים 'יחיכו' אותם לצעוק ולכעוס, לרגוז ולקצוף, על בן/בת הזוג, ולהשיג את מה שהם רוצים רק בכוח, ועל ידי הרמת-קול.

כל איש יכול לראות בביתו את הכתובת ואת המפתח להרחבת-הלב ולאוויר פנימי. וכאשר תִּפְתַּח הדלת בביתו, והוא יכנס פנימה, תקן בליבו הרגשה שהוא מגיע אל מקור-האור והאושר. לא יהיו לו רגעים טובים יותר מאשר אלה שהוא שוהה בביתו. אדם הבקי בטיב-מעונו, לא יחפש לעצמו מקורות-של-אושר בחוץ.

דווקא בדורנו היתום עולה קרנו של הבית

הדברים הללו, דברי-אמת הם. דווקא בדור המיותם שאנחנו חיים בו, עולה קרנו של הבית, ומאירה לנו את חשכת-הימים בשלל צבעים ואורות, שכאמור - לא נוכל למוצאם בשום מקום אחר. חבל על החיפושים...

טעמם של החיים-היפים בתוך הבית, נרקם ונוצר רק על ידי הקשר ההדוק-הדוק בין הבעל לרעייתו, קשר שבכוחו להבריח את כל מי שמנסה לחבל באושר הבית.

כשאנחנו מדברים על אושר ושמחה בבית, אין זאת אומרת שחיייהם של בני הזוג אמורים להתנהל תמיד על מי-מנוחות. הננו לאחל זאת מקרב-לב לכל בעל-ואשה

באשר-הם, אבל ברור שהחיים עלי-אדמות מתנהלים על פי גזרותיו של הבורא היושב בשמי-שמים, ונחתכים מפיו יתברך שמו, וכולנו מאמינים שרק הוא יודע מה טוב לברואיו, ומה לא.

אבל כוונתנו היא, שאם תהיה שמחת-הבית שורה תדיר בליבותיהם של בני הזוג, הם יוכלו בס"ד להתמודד יחדיו בקלות רבה יותר גם מול הצרות והמועקות היותר-גדולות, שלא יבואו על אף אחד מישראל. שכן, השמחה הזו מעניקה לאדם בס"ד בטחון ושקט נפשי בעולמו.

להינפש מההמולה הסואנת

הבית היהודי הצטיין תמיד באווירה החיובית והחיננית ששררה בין כתליו, שנבעה מאהבת-האמת בין בני הזוג. כל יהודי באשר-הוא, יָדַע שאם ברצונו לספוג אל קרבו משב-רוח רענן, ולהינפש מהמולתם הסואנת ופניהם הנרגנות של בני השוק, כדאי לו לשוב למעונו. שם יזכה לכבוד הראוי, שם יוקירוהו ויעריכוהו, יעריצו את כל מעליו אשר הוא פועל מן בוקר עד ערב. רק שם לא יפגעו בו ולא יעליבוהו.

כלל גדול גילו לנו חז"ל, אשר תוקפו שווה בין ביחסי הָרְעוּת שבין איש לאשתו, ובין באהבה שבין עם ישראל לאביו שבשמים. בבית שבו יש פנימיות עזה, אין כל צורך בהרחבה חיצונית; רק כאשר הפנימיות ההיא תתקרב ותיחלש, אזי כל אשר ירחיבו את הבית לא יספיק דיו... וזה בדוק ומנוסה עד מאוד...

כל איש יכול לראות בביתו את הכתובת ואת המפתח להרחבת-הלב ולאוויר פנימי. וכאשר תִּפְתַּח הדלת בביתו, והוא יכנס פנימה, תִּקְנָן בליבו הרגשה שהוא מגיע אל מקור-האור והאושר

טעמם של החיים-היפים בתוך הבית, נרקם ונוצר רק על ידי הקשר ההדוק-הדוק בין הבעל לרעייתו, קָשֶׁר שבכוחו להבריח את כל מי שמנסה לחבל באושר הבית

מה שקורה כיום להוותנו בבתיים רבים, הוא, שגם אם לא מגיעים לסכסוכים ולמריבות קולניות על כל צעד ושעל, אבל הקשר בין הבעל לאשה כל-כך רופף, שהם יכולים להעביר את כל שנות חייהם, ללא גוזמא, במצב של 'שני קווים מקבילים'... דהיינו, שהוא הולך בנתיב אחד, והיא בנתיב השני, המקביל, ואין ביניהם כמעט כל קשר רגשי ונפשי. לכו ותבררו, ותראו שזה המצב בבתיים רבים. וכמה חבל!

הדָּבָק שהיה צריך להיות ביניהם, כפי שבָּרָא הבורא יתברך, וציווה על כך בתורתו לאמר 'על כן יעזב איש את אביו ואת אימו ויִדָּבֵק באשתו' וכו', כל-כך חָסַר כהיום בבתי ישראל! ורק מי שטָעַם, ולו על קצה המזלג, את טעמו האמיתי של קשר הדוק בין בני-זוג, יודע מה רב ההפסד של אלה שאינם זוכים לכך.

לא להתייאש! תמיד-תמיד אפשר לשנות ולהשתנות

גם אם עברו עליכם עשרות שנים בצוותא והאוירה בבית לא היתה חיובית, תמיד אפשר, כדאי וראוי, נחוץ והכרחי - לשפר את המצב

כדאי לעמוד כאן על נקודה נוספת, מאוד-מאוד חשובה, הנוגעת אולי לבני-זוג שאינם צעירים, שעברו כבר שנים רבות בצוותא, וגם אם הם מבינים בשכלם שהקשר-הטבעי ביניהם אינו משופר דיו, ואולי הם אפילו מצטערים על כך, אבל במציאות אין הם תולים שום תקווה בשיפור-עתידי.

איך נוכל להיטיב את הבית שלנו, ולהצמידו אל המצב האידיאלי, אחרי שהתרגלנו במשך כל-כך הרבה שנים לחיות בצורה מסוימת? איך? איך מְשַׁנֵּם עתה את צורת-החיים? - הם שואלים. ולא בחוכמה דיברו. דרכי התשובה לא ננעלו בפני אף אחד. תמיד-תמיד אפשר להשתפר, ולהשתנות. נכון שבגיל מסוים זה כבר יותר קשה, אבל אפשר!!! אוי-ואבוי למי שמתייאש מעצמו, ומשליך את ישותו ואישיותו לסל, וחסל... לא זו היא דרכו של יהודי.

הגר"ש פינקוס זצ"ל נהג לומר שלכן מונה עם ישראל את חודשיו על-פי הלבנה, ולא על-פי השמש כמנהג הגויים, לרמוז לנו שכשם שהלבנה מתחדשת מדי חודש בחודשו, ופעם היא נראית בעוצמתה, ופעם בחלישותה עד שהיא נעלמת מעינינו כליל, ושוב נראית ושוב נעלמת, כך גם יהודי צריך לדעת שלמרות שנפל לעמקי פי-פחת, אל יראה את עצמו כמי שאינו מסוגל כבר להיחלץ ממסגרו, אלא יתחזק ויתחזק, וישאף תמיד לצעוד קדימה, ומי שיעשה את המאמצים הראשונים, מובטח לו שיקבל סיוע ועזר מהבורא יתברך להמשיך בדרך זו, עד שיגיע לפסגת-שאיפותיו.

גם אם עברו עליכם שנים רבות שבהן לא התנהגתם כראוי אחד לשני, ואולי היה זה בשל לחצי-הזמן וקשיי-הפרנסה, אל תחשבו שאין לכם כבר סיכוי לשפר את הנהגתכם בבית. כי אתם **כן** יכולים לעשות זאת. אולי זה לא יהיה קל כל-כך, וכנ"ל, אבל מה לא תעשו כדי ליצור בביתכם אוירה טובה, שתתאים לבית יהודי!!! המאמצים שתשקיעו בכך יחזירו אתכם אל השפיות ויטעימו את שניכם בטעם-הטוב, והאמיתי, בלי מרכאות, של החיים!

בני זוג המעוניינים לשפר את דרכם, צריכים לקחת לעצמם זמן-איכות, שבמהלכו יישבו יחדיו וידונו בינם לבין עצמם מה בכוחם לעשות כדי להחזיר את האושר והמנוחה לביתם. חשוב מאוד לשטוח הכל על השלחן, ולא להעלים מאומה. כל אחד ידבר על מה שנראה לו כדבר הכרחי ונחוץ כדי להשיב את השלום אל הבית, ולאחר הדיונים הפוריים יסכמו את הנקודות העיקריות, ויחליטו לאמץ אותן בסדר-החיים היומיומי שלהם.

ואל תחשבו שהיצה"ר יישב בשקט... לא. לא. ברור שלא. הוא בוודאי ינסה למנוע אתכם מלממש את תוכניותיכם לשיפור הבית. גם הוא יודע כמה זה חשוב, במיוחד בתקופה כשלו. אבל אל תפחדו ממנו, ואל תחששו מהנסיונות שיעמדו בדרככם. לכו בכוחכם זה והושעתם את עצמכם, ואת העם היהודי כולו.

דיברנו על בני-זוג שכבר עברו בצוותא עשרות שנים, שגם הם לא צריכים להתייאש מהקמת הבית מחדש, ועל אחת כמה וכמה שהדברים אמורים ביחס לבעל-ואשה שנישאו אך לפני שנים ספורות, אבל משום-מה לא הצליחו ליצור את האוירה הטובה בביתם - שאסור להם להתייאש! ועוד לפני כל המשימות האחרות המוטלות עליהם, כדאי מאוד שִׁפְּנו את זמנם למטרה הנעלה. כל שיפור קטן ביחסים שבין בעל לאשתו, יעלה בו-במקום את רמתם הרוחנית, הנפשית והרגשית, של בני הזוג, והם ימצאו לפתע את עצמם במקום נעלה ומרומם, שלא חשבו עליו בכלל, ולא ציפו אי-פעם להגיע עָדוּ.

כי ככה פועלים הדברים בבית היהודי, וכך ברא השי"ת בטבעו של העולם, שכאשר בן-הזוג האחד מתנהג כראוי כלפי השני, הוא עשוי לטפס מעתה לדרגות-שיא שלא חשב עליהן לפני כן. ועוד דבר קָבֵעַ השי"ת בנפשם של בני הזוג: שכאשר הם מבקשים סליחה כנה איש מרעהו, ומחליטים לחיות מחדש, הם שוכחים ברגע-קט את כל מה שהיה עד היום.

הבעיה שלנו שאין לנו פנאי... אנחנו עסוקים... ושוכחים מהמשימה הכל-כך חשובה הזו המוטלת עלינו. אבל זה מה שכתבנו במאמר זה, שאם היינו יודעים את שוויו וְעֶרְכוֹ של הבית בו אנחנו זוכים לחיות, היינו מבינים שכדאי להשקיע שם את מירב המאמצים, כי מלבד עצם השיפור הנקודתי בבית שיעשה אותנו אנשים מאושרים יותר, ההשקעה הזו 'תשקיע' עבורנו בכל תחומי החיים האחרים.

נְסוּ וְרֹאוּ כִּי טוֹב הוּא

דהיינו, שהוא הולך בנתיב אחד, והוא בנתיב השני, המקביל, ואין ביניהם כמעט כל קשר רגשי ונפשי.

הם אמנם יעבירו את חייהם ביחד, ולא יפְּרְדוּ זה מזו; הם יגְדְּלוּ את ילדיהם בצוותא, ואפילו יסייעו להשיא את כל צאצאיהם ברוב שמחה ונחת. ויתירה מכך; יתכן מאוד שלא תישמע בביתם לעולם צעקה וגערה מהאחד על זולתו, ומי שיכנס לבית זה, יהיה בטוח ש'צמד היונים' חי את חייו בצורה הכי-טובה והכי-יפה שאפשר.

ועלינו, כיהודים מאמינים, מוטלת החובה לשַׁמֵּר את תפיסתו של הבית היהודי, משכן לאלוקי ישראל, בכל עוזו-רעונותו! שלא ייבש ולא יצחין! שהרי מי כמונו, מאמינים בני מאמינים, יודעים להעריך את הערך ששמו בית יהודי!

מה שקורה כיום להוותנו בבתי רבים, הוא, שגם אם לא מגיעים לסכסוכים ולמריבות קולניות על כל צעד ושעל, אבל הקשר בין הבעל לאשה כל-כך רופף, שהם יכולים להעביר את כל שנות חייהם, ללא גוזמא, במצב של 'שני קווים מקבילים'...

אבל, כניסה לליבו של הבית, תגלה שאין הדבר כך. כי מי שלא דאג לרקום במשך החיים את הקשר הרגשי המשותף, ולהעלותו על פסים נכונים, עלול להעביר את כל חייו ב'קווים מקבילים'. לא האחד מול השני.

הדָּבָק שהיה צריך להיות ביניהם, כפי שפָּאָא הבורא יתברך, וציווה על כך בתורתו לאמר 'על כן יעזב איש את אביו ואת אימו ודָּבָק באשתו' וכו', כל-כך חָסַר כהיום בבתי ישראל! ורק מי שפָּעַם, ולו על קצה המזלג, את טעמו האמיתי של קשר הדוק בין בני-זוג, יודע מה רב ההפסד של אלה שאינם זוכים לכך.

וכאשר לא יודעים מה זה בית, ממילא לא משקיעים את הראש בבית, וברור שלא יודעים כיצד להתנהג האחד כלפי השני, גם בעניינים הבסיסיים ביותר. וכשלא יודעים כיצד להתנהג, לא פלא שהקשר מתרופף, והבית הופך למדורת-אש אחת גדולה.

הניחוח המשכר של הבית, של המשפחה

עניינו של הבית היהודי צריך לעמוד בתקופה זו בראש מעיינינו. בשעה שכל אויבי ישראל, מבית ומחוץ, מנסים לקעקע את עיקרי תורת ישראל, רח"ל, ולהפוך אותנו למע ככל העמים, אחד היסודות עליהם צריך להתעקש, ולא להרפות ממילוי חובתנו בהם, הוא שלום-הבית היהודי שהופך, בשל הלחצים בהם אנחנו נתונים, מכל הכיוונים.

ניחוחה המשכר, המרוקם, של המשפחה היהודית היה תמיד אחת הסיבות העיקריות לקנאתם של גויי הארצות בעם הנבחר. עיון בספרים ובמחקרים שתיעדו את העילה לפרוץ הפוגרומים הנוראיים בהם נרצחו ריבואי-ריבואות מבני עמנו, גילה שאחד המניעים היותר-מובהקים לכך היה כאשר אחד ממלכי אומות העולם ראה במו-עינו את יופיו ורוממותו של בית יהודי.

ואז, כשערך השוואה בין השמחה והאחוה השורה במשפחה יהודית, לבין מה שקורה במשפחתו-שלו, ואצל כל בני עמו, גברה בו הקנאה בבניו של מלך מלכי המלכים, עד כדי כך שנתן הוראה להורגם ולהשמידם.

רוממותו של הבית היהודי - נעוצה באחדות ובקשר הרגשי שבין הבעל לאשתו, קשר המחבר את שניהם אל השם יתברך, ואל שכניו. אולי אנחנו מפחדים קמעה מהמושג 'רוממות'; זה נראה לנו גבוה מדי; לא מתאים לכל אחד. אבל, טעות בדינו.

ראשית, מפני שכל אחד בדרגתו-הוא יכול לרומם ולנַשֵּׂא את ביתו, כפי יכולתו. ושנית, למה אנחנו צריכים להירתע מהמושג המרוקם הזה? מה קרה? האם צריכים להתבייש בכך? ... בואו ונשנן לעצמנו את הדברים באופן הברור ביותר: הבית שלנו, הבית היהודי, הוא אכן מבצר רם ונישא, גבוה מעל גבוה, וחבל על כל יום שעובר מבלי שנגַצֵּל את הרוממות המקוננת באוויר הבית.

עוד זאת; בני-הזוג צריכים לדעת, כבר בתחילת דרכם, לאן הם חותרים, ואנה פניהם מועדות. נכון שבראשית התהוותו של הבית, כשהבעל והאשה עדיין צעירים, אין הם מחויבים להיות מוכתרים בכל פנינו של כתר-המלכות המתרקם בבית, והרוממות מגיעה אף היא בשלבים, אבל הכיוון צריך להיות ברור.

סימון הצעדים ותווי-הדרך, הַשְׁמָת הציונים ושרטוט קווי-האופי של הבית, כל אלה צריך שיהיו בהירים ונהירים כל צרכם, גם אם הדרך ליישומם עדיין רחוקה.

כשהבית עומד על יסודות נאמנים, ובין בני-הזוג שורר שלום-בית אמיתי, והם עובדים בשיתוף פעולה מלא -

התוצאות עשויות להיות מרחיקות-לכת, במובן החיובי כמובן. במצב כזה, כל בני הבית עולים ומתעלים.

רק כאשר נאמנות-הלבבות - שלימה, והמסירות של בני-הזוג אחד לרעהו - אמיתית היא, ושניהם מוכנים להקריב כל אשר להם האחד עבור השני, הרי שבאהבה זו שהם אוהבים, כלולה גם האהבה להשם יתברך, והנאמנות לתורתו הקדושה.

הלב האחד, הנשמה האחת, והבשר האחד - הם-הם הכוח העילאי העשוי לרומם את שניהם, ולהצעידם לפסגות כאלה שלא תיארנו לעצמם בתחילת הדרך המשותפת.

שכן חקק הבורא את טבע-ברואיו; שתהא הנאמנות הזו בין בעל לאשתו, יתירה על הנאמנות שבין אב לבתו, ובין בן לאמו. אף-על-פי שהללו אהבתם ונאמנותם משעת לידה היא, והללו רחוקים היו מלידה, ונתקרבו אחר-כך - חזקה נאמנותם של בעל ואשה מזו שבין ההורים ותולדותיהם.

ומדוע? - לכשנתבונן בדבר נראה, ששמירת-האמון בין בעל לאשתו תופסת אותו בכל ליבו ונפשו, ואין מקום בליבו פנוי הימנה לנאמנות אחרת. ואילו מסירותם ומהימנותם של שאר בני-אדם זה לזה, מוגבלת היא מעצם מהותה.

הכלל הגדול של חז"ל

חוסנו של הבית היהודי בכל הדורות התבטא בפנימיותו העזה, בנשיאת העול, העול הכבד של נסיונות החיים, יחידיו. לו היינו מכירים במהותו של האושר האמיתי, ויודעים אל־כֵּן מה הם הדברים המסוגלים להשרות את האושר הזה בקרבנו, לא היינו מזדקקים לתפנוקים ולחיי מותרות.

כלל גדול גילו לנו חז"ל, אשר תוקפו שווה בין ביחסי הָרְעוּת שבין איש לאשתו, ובין באהבה שבין עם ישראל לאביו שבשמים. בבית שבו יש פנימיות עזה, אין כל צורך בהרחבה חיצונית; רק כאשר הפנימיות ההיא תתקרב ותיחלש, אזי כל אשר ירחיבו את הבית לא יספיק דיו...

חז"ל (סנהדרין, ז' א') מביאים על כך ראיה מאוהל מועד. בזמנו של משה רבינו ודור המדבר, כאשר האהבה בין ישראל לאביהם שבשמים היתה גדולה, דיברה השכינה אל משה מעל הכפורת בין שני הכרובים, בגובה 10 טפחים.

בית המקדש שבנה שלמה, היה כבר רחב הרבה יותר. ולבסוף, ישעיהו הנביא בדורו כבר ניבא "איזה בית אשר תבנו לי", כי אז התקדשה האהבה של ישראל לאביהם שבשמים, וממילא התרחב קנה-המידה ברוחב הבנין עד לאין סוף...

פנימיות אינה סובלת ריבוי בחיצוניות

אהבה חזקה ואמיתית, הממלאה את כל עומק הלב, היא-היא היסוד לאושר אמיתי. כשהיא קיימת, אפשר להסתפק בתנאי חיים צנועים. אין צורך בדירה בת 6 חדרים, ברהיטים יקרים, בשטיחים ווילונות מרהיבי-עין.

כי הרי יש פנימיות! ופנימיות אינה סובלת ריבוי בחיצוניות. כאשר הקשר בין בני-הזוג רופף - חוסר-הקֶשֶׁש מְפַנֶּה מקום לדרישות חיצוניות. כל השאיפה מתבטאת בצורך להתרחבות, הן בדירה, הן בריהוט ובתבוסה, וכל הון דעלמא לא יספיק למשפחה כדי לספק את צרכיה.

ומי אינו יודע שזה המִתְכַּוֵּן לכניסה להלוואות, ולגִּלְגֵּל-של-חובות. כי האושר האמיתי, הפנימי, מהם והלאה.

הֶרְגֵשׁ החם והעילאיות, האושר שבהבנה, הסיפוק שבעֲלִיָּה, הברכה שבהשראה של נועם וחוץ בבית - המבט הפנימי הקשור לדברים אלה, אינו מרשה להציץ אל הריחות המהודר שבבית השכנים. בני-זוג המעבירים את חייהם באושר פנימי אינם זקוקים למאומה. יש להם הכל, והם יכולים לתת משלהם לאחרים...

חִזּוּק

איפה אפשר למצוא כיום אנשים אצילי-נפש, אם לא בביהמ"ד?

האירועים המתרחשים לאחרונה ברחבי הארץ, מוכיחים לנו עד כמה נשארו יחידים-סגולה מבין כל באי-עולם. לא צריך להיות כיום חכם גדול כדי להישאר יהודי חרדי וירא-שמים, ולהסתנף בחצרות בית ה'.

ההתפרקות מכל עול, החורבן החינוכי השורר בכל החוגים, גם אלה המגדירים עצמם כ'דתיים', צריך לגרום לנו חיזוק גדול, הנחוץ לנו במיוחד בתקופה זו, כאשר ההסתה ניכרת בכל פינה, ומנסה לאכול גם בנו בכל פה. צריך רק להסתכל ולהתבונן קמעה לאיזו שפלות בכל התחומים הגיעו האנשים שלא זכו לטעום את טעמו של בית המדרש, ולהתחזק ולהתעצם בדרכנו-שלנו.

מי שמחפש כיום פינה של שפיות, של מנוחת-הדעת, ימצא זאת רק בתוככי בית המדרש. רק הוצאת את אפך מהכתלים המקודשים, וכבר תמצא את עצמך נתון אי-שם בסבך המעשים הנוראיים של אחינו-בני-ישראל, המנסים להידמות למי שהתברך ב'ועל חרבך תחיה', ומוכיח לכולם שהחרב היא החבר הטוב ביותר שלו.

איפה אפשר למצוא כיום אנשים אצילי-נפש אמיתיים, אם לא בבית המדרש? איפה? - זו הסיבה שראשי הארגונים המטפלים בבעלי תשובה, אומרים בפה מלא שכיום, עם התנצותם אלי-סלע של כל המסגרות, וכל האלילים שסגרו להם השתברו ועברו מן העולם (עד כדי כך ששמענו שבהודו, בה ממשיכה הקורונה להכות בתושבים, מנפצים את האלילים מתוך כעס על שלא סייעו להם...) - מחפשים רבים את הדרך הנכונה, ולכן זו העת וזו השעה לקרב את היהודים התועים ולהביאם אל בית המדרש.

מה שהיה פעם משימה קשה, הפך לשליחות קלה מאוד, שכן בטפטוף של כמה מלים טובות אפשר לשכנע כיום קהלים רבים למצוא את הדרך שתובילם היישר-הישר אל בית ה'. הם מחפשים את זה בנרות. הם יודעים את האמת, ומודעים לכך שהציבור בתוכו הם חיים עושה מעשים חמורים, ומנסים למצוא את השביל הנכון.

והדבר הזה מחייב אותנו - להתנהג בדרך נאותה, ולא לגרום חלילה את ההיפך. אבל לפני הכל אנחנו צריכים להעריך את עצמנו, ולדעת את ערכנו. בעור שכולם הולכים בדרך הכוח, אנחנו מפעילים תמיד את המוח, את כוח-המחשבה האצילית. אם נתבונן סביבנו, ניווכח שרק מתי-מעט נותרו כיום המעיינים בכלל בספר, ב...דפים מודפסים, לא באמצעים דיגיטאליים. זה מצחיק, אולי מעצב, אבל זו המציאות. אשרינו מה טוב חלקנו.

מי נכלל לפי הרא"ש בהגדרת 'תורתו אומנותו'?

את דברי הרא"ש, בסימן כ"ו במסכת בבא בתרא שנאמרו על דברי הגמרא (ק"ב ב') בענין תלמידי חכמים הפטורים מלשלם מסים, צריך לזכור היטב.

השאלה היא, מי נכלל בהגדרה של 'תלמיד חכם', הפטור ממס? - התשובה ניתנת ע"י הרא"ש המגדיר זאת במדויק, ואומר:

המתנה לכל אירוע

ספרי השמחה

של הגאון רבי
יצחק זילברשטיין

'לחנך בשמחה'

'שמחה בבית'

'מצוות בשמחה'
(2 כרכים)

'שבת בשמחה'

כתב וערך: משה מיכאל צורן
להשיג בחנויות

053-310-3388

'קול ברמה'

אחראי: משה מיכאל צורן

וועדת ביקורת של ת"ח עוברת על החומר

כל פעולות הכתיבה והעריכה נעשות בהתנדבות

לפי הוראת הרב אפשר לתרום להדפסה מכספי מעשר

ניתן להשיג במייל: 6776168@gmail.com

שאם הם לא מוכנים לכך - לא אעשה זאת, ואסתדר עם השטח הקיים.

והנה, יום אחד הגעתי לדירה, הנמצאת כבר בשלבי בנייה אחרונים, עם ילדתי בת השנתיים-וחצי. למרות שבמשך כל הזמן הקפדתי לשמור עליה שלא תיכנס למקומות מסוכנים באזור הבנייה, היתה דקה-וחצי שבה שוחחתי עם הקבלן, והילדה נעלמה מעיניי.

הלכתי לחפשה, והודעתי לראות שהיא טיפסה על מעקה-השיש באותה מרפסת, והתפרקה עליו להנאתה... סנטימטר אחד הפריד בינה ובין התהום, כאשר מלבד עצם הנפילה שהיתה עלולה להיות מגובה, הרי שבחצר למטה היו מונחים קרשים ומסמרים רבים שהצטברו שם בתקופת הבנייה!!!

בחלקיק-השנייה שנותר לי לעשות משהו, תפסתי את עצמי בכוח כדי לא להרים את הקול, כי הרמת-הקול עלולה לגרום לה לזוז, וליפול - חלילה. זינקתי אליה כהרף-עין, ובס"ד הצלחתי להניח את ידי עליה, ולהורידה אל הרצפה.

היתה זו סיעתא דשמיא מיוחדת במינה, שכן הפעוטה שכבה על המעקה במשך דקה-וחצי, ואולי אף יותר. אינני רוצה להעלות בדעתי מה היה עלול להתרחש, אילו - - -

שני דברים עלו במוחי לאחר האירוע המרטיט. הראשון, שיתכן מאוד שהזכות שעמדה לי להציל את בתי תחי' שלא תיפול מהמרפסת, היא...מרפסת עצמה, שכל-כך הרבה וויתרתי שם... כל סנטימטר של המרפסת הזו ספוג בויתורים... ואולי זו היתה זכות-ההצלה.

הדבר השני שעלה במוחי היה, שדווקא האירוע הנסי שהתרחש במרפסת, צריך ללמד שוב ושוב עד כמה לא שווה לריב ולהסתכסך עם שכנים וחברים. הרי אני, ולא זו, הייתי עד למצב שבו בחלקיק-שנייה עלולים היו כל החיים שלי להשתנות מן הקצה אל הקצה.

ולא צריך לפרט יותר מדי... על ביקורים תכופים בבתי חולים, על ניתוחים קשים, על מומים שהיו עלולים להיווצר בתוך שניות, רחמנא ליצלן. כל הבנייה, וכל המאמצים והכספים שהשקענו בהרחבת הדירה, כבר לא היו שווים מאומה, אם חלילה היה מתרחש אסון.

ואם זה הוא המצב, ואם כך נראים חיינו עלי-אדמות, שווה לריב??? האם שווה לנו לקלקל את החיים בגין מריבה אחת שתעכיר את יחסינו עם השכנים??? הדבר הכי-מתבקש מאתנו הוא, לנסות לשמור על שלימות-החיים, ואיכותם, לפני שהחיים יפתיעו אותנו חלילה וחלילה.

והמסקנה הברורה ביותר צריכה להיות, שאם אנחנו ננהג בדרך טובה, ונגלה יחס סבלני וסובלני כלפי חברים ושכנים, ישמרו עלינו מן השמים ומלאכים טובים יישלחו אלינו כדי להגן עלינו מפני פגעים רעים.

בוודאי שלא תמיד השי"ת מגלה את האמת הזו, וממחיש לנו אותה באופן גלוי. אבל מהמקרים היחידים הללו צריכים ללמוד על כל האירועים האחרים, ולהסיק שככל שנתנהג טוב יותר כלפי אחרים, כך יתנהגו עמנו.

יודוקא ת"ח שתורתן אומנותן, אבל אין תורתן אומנותן חייבין, והכי קאמרי רבנן ז"ל. ונראה, שת"ח שיש לו אומנות, או קצת משא ומתן, להתפרנס כדי חייו, ולא להתעשר, ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה, ולומד דברי תורה - הוא הנקרא תורתו אומנותו!

הרא"ש כותב אפוא שההגדרה ב'תורתו אומנותו' איננה מתפרשת דווקא שהלומד הוגה בתורה במשך כל שעות היממה. גם מי שמתעסק באומנות, 'או קצת משא ומתן', אבל הוא עושה זאת על-מנת 'להתפרנס כדי חייו', ולא כדי להתעשר, והעיקר - ש'בכל שעה שהוא פנוי, מחזר על דברי תורה', גם אם כזה נקרא מי שתורתו אומנותו.

סנטימטר אחד הפריד בין הילדה בת השנתיים-וחצי ובין התהום הפעורה

בגליונות הקודמים ציטטנו כמה סיפורים שנשמעו ע"י תלמידי חכמים, בדבר הצורך לוותר לשכנים בעת ביצוע פרויקט בנייה, וגם - לא להפתיע את השכנים בדברים שלא התכוונו אליהם, אלא לדווח על כל התכנונים, ולבקש על כך רשות מהשכנים.

התנהגות זו תייתר אחר-כך את כל המריבות העלולות לפרוץ, כאשר השכנים מגלים שעשו דברים שלא מדעתם. המריבה שתפרוץ בבנין, ויחסי-האיבה שיששרו בין שכן לשכן, מעכירים כל-כך את האווירה, ואת כל החיים, שלא שווה בשום אופן להגיע למצב כזה.

גם אם אנחנו סבורים 'להרוויח' משהו, לא כדאי להיכנס למצבים לא-נעימים, הגורמים בסופו של דבר לכאבי-לב ולצער גדול, ושלא לדבר על חוסר-הסיעתא-דשמיא שתלווה את מי שבחר בדרך שכזו.

אין חיים יותר מאושרים ושלווים מאִלה המושתתים על הליכה בדרך הישר, ואי-עקיפתם של כל השכנים המעורבים בפרויקט הבנייה. לפעמים נראה לנו שכדי לצעוד בדרך הישרה, עלינו 'לוותר' על הרבה דברים, אבל המציאות מוכיחה שההיפך הוא הנכון. רק מי שְׁהִיָּשְׁרוֹת מובילה את דרכיו ומעשיו, הוא המאושר באדם.

ת"ח אחד סיפר לנו על החלטתו ללכת אך ורק בדרך זו של שקיפות מול כל השכנים, 'ולא הסתרתי שום דבר מאף שכן. כל צעד שהתכוונתי לעשות, באתי וביקשתי רשות, ואם היה מי שלא הסכים - נסוגתי מיד מהצעד הזה', הוא מספר, ומוסיף שהמטרה המוצהרת שלו היתה שלא לְצַעֵר אף שכן, גם אם יהיה זה במחיר של וויתור על חלקים משמעותיים בבנייה.

חלק גדול מהוויתורים היו בנוגע למרפסת פלונית שהוצאתי בבנייה, הוא מספר. גם כאשר נאלצתי לחרוג 2 ס"מ ממה שסוכם מראש, הודעתי על כך לשכנים, והצהרתי

השתמשו באוטובוס כדי להעביר מוצץ

נשאלנו, סיפר מרן הגר"י זילברשטיין (ביחשוקי חמדי עמ"ס בכורות, דף כ"ג ב', עמוד רל"ד), על אשה שביקרה אצל אמה יחד עם התינוק שלה וחזרה לביתה. כשהגיעה, התחיל התינוק לבכות וכדי להרגיעו חיפשה אימו את המוצץ ולא מצאה אותו. התקשרה לאמה והתברר ששכחו את המוצץ אצל הסבתא.

השעה היתה עשר בלילה, ואי אפשר לקנות מוצץ חדש כי החנויות סגורות, וללכת חזרה אל אימה זה לא שייך כי הדרך רחוקה. הבת היתה אפוא אובדת עצות, מהיכן תשיג מוצץ. אימה הרגיעה אותה, והבטיחה שבתוך מספר דקות הענין יסודר והמוצץ יהיה אצלך. מה עשתה?!

היא ירדה לתחנת האוטובוס הקרובה לביתה, והדביקה את המוצץ מאחורי האוטובוס עם דבק סלוטייפ. היא צלצלה לבתה שתרד מיד ותעמוד ליד תחנת האוטובוס העובר לידה, ותתלוש את המוצץ מהדופן האחורי של האוטובוס... הבת עשתה כך, והתינוק קיבל את שלו. לאחר שנרגע התינוק התחילה לחשוב הרי השתמשנו באוטובוס שהעביר לי משלוח, האם הדבר היה מותר, ואולי יש לשלם לחברת האוטובוסים כמו דמי משלוח?

והשבנו, שנראה שאינם חייבים לשלם, וזה דומה למה שכתב השו"ע (חוי"מ סימן שס"ג ס"ה) התוקף ספינתו של חברו ועשה בה מלאכה, אם אינה עשויה לשכר, שמין כמה פחתה ומשלם. ואם אין פחת אין חייב לשלם וכתב ה"תניבות" (ס"ק ו') שגם אין לו שם של גזלן כיון שלא נתכוון לגזול אלא שנתכוון לעשות בה מלאכה.

ואם כן גם בענייננו כשהאשה נהנתה מאוטובוס של החברה, כיון שהאוטובוס לתוכו עשוי, כלומר רק

לנסוע בפנים, ואינו עשוי להדביק מוצץ מבחוץ, הרי זה אינו עשוי לשכר שאינו חייב לשלם. ובפרט שזה נהנה וזה אינו חסר פטור מלשלם, וחזקה על בני ישראל שלא יירע בעיניהם לעשות חסד בממונם, וניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממונו.

ועוד, שמדובר בצער גדול של התינוק ונוח לחברת האוטובוס לעשות חסד ולסייע לתינוק.

האם יש דין חינוך ב'עשרה ראשונים'?

הרב **יחיאל פליסקין** שאל את מרן הרב שליט"א: ברצוני לשאול, האם יש דין חינוך בענין להיות מעשרה ראשונים, או דלמא כיון שאין הוא מצטרף למנין אין בזה תועלת. ואת"ל שיש בזה דין חינוך, האם כשהתאספו בביהכ"ס תשעה אנשים וילד אחד, ואח"כ הגיע האדם העשירי, האם אותו אדם מקבל ג"כ שכר של "עשרה ראשונים"? ויש להוסיף שיטת הרמ"א שקטן מצטרף למנין, ואולי עכ"פ יש מצוה מחמת שיטה זו?

והתשובה, הנה במסכת סופרים (יח ו') נאמר טף למה בא, כדי ליתן שכר למביאיהן. מכאן נהגו בנות ישראל קטנות לבוא לבתי כנסיות כדי ליתן שכר למביאיהן, והן לקבל שכר. וכתב שם בינחלת יעקב, דאע"ג דקטנים לאו בני שכר ועונש, מ"מ תכנס יראה בלבבם בגדלותם, ועל ידי זה יקבל שכר. ובאור זרוע (ח"ב מח) כתב: לא היו מניחין בניהם

הקטנים אחריהם, אלא היו מוליכין אותם לבתי כנסיות כדי לזרזו במצוות גם מחמת שבאים קטנים לבית הכנסת נכנסת יראת שמים בלבבם, כדתנן יהושע בן חנניה אשרי יולדתו, ומפרש בירושלמי פ"ק דיבמות, ה"ו, משום שהיתה אימו מוליכתו לבית המדרש כדי שידבקו אוזניו בדברי תורה. ובספר הזכרונות (זכרון י" פ"ו) לרבי שמואל אבובה כתב בשבח אדם שהורגל מקטנותו להשכים לבית הכנסת, דאז קל שלא לשנות טבעו ולהשכים תמיד. ולכן בוודאי שיש מעלה בחינוכו להשכים לעשרה ראשונים, אך חובת חינוך אין בזה. ובדבר השאלה אם מי שהגיע לאחר הקטן, מסתבר שיש לו מעלת י" ראשונים.

להזיק פאה של יהודי אחר, מחשש ע"ז

עוד שאל הרב פליסקין: לפי דעת חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלפאות מהודו יש דין תקרובת ע"ז, האם מותר להזיק פאה כזו ששייכת לאדם אחר, כדין תקרובת ע"ז שמצוה להזיקה?

תשובה: כיון שהדבר אינו ברור לחלוטין שהפאה המדוברת היא מעבדה זרה, ויתכן שהיא משיער כשר, לכן אין להזיקה.

וכעין ראייה לדבר, שאין למהר להזיק ב"תורות מצוה", מהמובא בגמרא ברכות (כ ע"א) על דרב אדא בר אבהה חזייה לההיא כותית דהות לבישה כרבלתא, שם לבוש חשוב, בשוקא. סבר שהיא בת ישראל היא, ואין דרך בנות ישראל ללכת בלבוש חשוב כזה בלא שיהיה עליו כסוי עליון, קם קרעיה מינה, אגלאי מילתא דכותית היא, שיימוה לשלם לה את נזקה - בארבע מאה זוזי. אמר לה רב אדא בר אבהה: מה שמך?

אמרה ליה: מתון. אמר לה: "מתון, מתון" כלומר השם שלך "מתון" שהוא לשון מאתן [- מאתיים] ארבע מאה זוזי שו"א: גרם לי להפסיד פעמיים מאתיים שהם ארבע מאות זוז. רש"י.

רש"י הביא ביאור נוסף: "מתוך" לשון מתינות והמתנה, ורצה לומר שאילו המתין היה משתכר ד' מאות זוז. וביאר החתם סופר (אה"ע ח"ב סימן יט) שהחילוק בין "מתוך" ל"מאתן" הוא רק בביטוי הברת הא', והממהר אינו מדקדק לבטאה.

וכן בשאלתנו, כיון שאין ידוע בוודאות שמקורה של הפאה מעבודה זרה, לכן אין למהר להזיקה. לסיכום: אין להזיק את הפאה המסופקת.

לשבת 'שבעה' על אבא שהתחתן עם גויה

בשיעור ביום שני, הנמסר כיום בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן, סיפר הרב על אדם שזכה לחזור בתשובה שלימה, שבא עם שאלה קשה, והיה זה ביום הראשון של שבעת ימי האבל על אביו. על פי מה שתיאר הבן את דמותו של אביו, כלל לא בטוח שהיה צריך לשבת עליו 'שבעה'. האבא היה עוקר-דת מובהק, וענה על כל התארים המופיעים בהלכה של מי שלא צריך להתאבל עליו. הגמ' בבבא בתרא [ח'] מביאה את הפסוק בשיר השירים [ח' י'] "אני חומה ושדי כנגדלות" ואומרת: "אני חומה זו כנסת ישראל". ורש"י [ד"ה יז] כנסת ישראל אומרת: "כולם שווים לעניין חומה וגודרים עצמם מליטמע בעובדי כוכבים". הבן רצה בכל אופן לשבת 'שבעה', כדי למנוע חילול השם מצד הקרובים שיאמרו בזלזול 'הנה כך מכבדים שומרי-מצוות את זכר אביהם'. אבל רצה הקב"ה ובדיק ביום הראשון של ימי האבל, נקבעה מזה-זמן פגישה לבן עם משודכת. לפי מה ששמענו היה מדובר בשידוך פלאי, שהיו לו סיכויים רבים להצלחה, ואם הפגישה לא תתקיים, עלול היה השידוך להתבטל, כי המשודכת היתה צריכה לנסוע לחו"ל. הבן בא ושאל האם בנתוני-המקרה שלו, הוא צריך לקיים את הפגישה, או שמא עליו לחשוש עדיין שיהיה בכך חילול

השם וחוסר דרך-דרך בפני הקרובים שאינם שומרי מצוות?

והשבנו כדלהלן. המהרש"ם הביא ראייה לשאלה זו מפרשת 'חיי שרה'. על הפסוק "תשב הנערה אתנו ימים או עשור", אומר המדרש [בראשית-רבה, פרשה ס' פסקה י"ב]: "תשב הנערה אתנו ימים - אלו שבעת ימי אבלו של בתואל, וכו'". דהיינו שממש באותם ימים מת אביו של המשודכת, רבקה, ובני הבית ביקשו שלפני שהיא יוצאת להינשא ליצחק, תשב איתם בשבעת ימי האבל. אבל רבקה לא

הסכימה לכך, אלא יצאה לדרך מיד. הסיבה לכך הייתה, מן הסתם, בשל הראיות הברורות שמדובר

בשידוך שמימי, ולכן אי אפשר להתעקב מלבצעו ולו ליום אחד. רבקה לא התחשבה אפוא בחוסר הדרך-דרך שיהיה בכך אצל קרוביה, ויצאה לדרך עם אליעזר. רואים מכאן שלפעמים לא צריך להתחשב בעניין הדרך-דרך, אלא יש לבצע את הפגישה ואת השידוך, גם אם הדבר יבוא על חשבון הישבעה

(ובוודאי שהדיון הוא רק במקרה של אבא כזה, כמו בתואל, או כמו במקרה של השאלה שהוצגה בפנינו, וכדלעיל). ובכל זאת נראה שבימינו שהציבור לא יבין את הצעד הזה ועלול להיות חילול השם, אין לעשות זאת.

האם מותר לחמם

סופגניות על החנוכייה?

מעשה בבני משפחה שישבו בחנוכה לאכול סופגניות, וכיוון שהיו מעט צוננות, החליטו לחממן. מאחר שהיתה הפסקת חשמל, קם לפתע אחד הילדים ואמר: נוכל להניח את הסופגניות על גבי הקופסא (ה'אקווריום') שבה מונחת החנוכייה, וכך הן תתחממן. קם ילד אחר והעיר: הלא הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד! הם באו

בשאלה האם מותר לחמם סופגניות מעל גבי החנוכייה?

והשבנו, שמבואר בשו"ע [תרע"ג א'] שאסור להשתמש בנר חנוכה, והביא המשנ"ב [סק"ח] שני טעמים לזה: רש"י כתב שהטעם הוא כדי שיהיה ניכר שהוא נר-מצוה, לפרסם הנס. והר"ן כתב שהטעם הוא שכיוון שעל ידי הנס שנעשה במנורה תיקנו את המצוה, עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל, ומשום כך ודאי שאסור לחמם סופגניות על גבי החנוכייה. ובכן, יש 3 היתרים לאכול את הסופגניות:

א. בהלכות שבת [רנ"ג ס"ה] נאמר במשנ"ב [סקצ"ז]: "אף על גב שנהנה מהחימום, שרי בדיעבד, כיוון שהיה יכול לאכול בלא החימום". ומה חמין שיש להם מעלה גדולה כשהם חמים, בכל זאת משום שאפשר לאוכלם בלי חימום, אם חימום מותר, הרי שסופגניה שלא כולם אוכלים אותה חמה, אם חימום מותר.

ב. אם כבר עברה חצי שעה מעת ההדלקה, יש אומרים שניתן להשתמש בנרות. אמנם יש להסתפק אם מותר לחממן מעל גבי החנוכייה. ויתכן שיש לאסור מאחר שלא ניכר שהנרות כבר מותרים, וכמו כן יש שסוברים שבימינו שאור החשמל מאיר ברחובות ובבתים, ולילה כיום יאיר, זמן יתכלה רגל מן השוק! הוא מאוחר יותר (נעוין ביתשובות והנהגות' ח"א סי' ש"צ), ואם כן אין להשתמש בנרות אף לאחר חצי שעה מהדלקתם.

ג. אם היה שם שמש 'רציני' אזי הם התחממו ממנו.

המתנה לחנוכה

**לחנך בשמחה
שמחה בבית
מצוות בשמחה
שבת בשמחה**

053-310-3388

כתר יתנו - לד

הצרת צעדיהם של שומרי המצוות, מקוממת ומכעיסה; ומן הצד השני נשמעים איומים כל-כך חמורים מכיוונה של אירן; ואנחנו אנה אנו באים ■ אבל נראה שדווקא כל זה, עשוי להביא אותנו אל ההחלטה להניח את הכתר בראשו של אבינו שבשמים, ולחזק אותנו בענייני אמונה ובטחון, תוך התקרבות של ממש לתשובה ומעשים טובים ■ הבה נתעלם לגמרי (ואנחנו יכולים לעשות זאת) מרעשי הרקע הנשמעים בכל פינה, נתמקד בחובותינו כלפי בוראנו, נישיר מבטנו אליו, וכל הצרות ייהפכו לשמחה ולששון

הגזירות ודיבורי ההסתה הנוראיים כנגד התורה ולומדיה, ויודעים - שאנחנו המאושרים-באמת! שאין לנו מה לפחד כלל!

כל עוד הננו אוחזים את דף הגמרא בידינו, ומשתדלים להתעמק בסוגיות אביי ורבא, איש איש כפי מדרגתו ויכולתו, אנחנו 'מכוסים' בביטוח-ההגנה היעיל ביותר. בניגוד לאנשים שלא זכו ליהנות מאורו של בית המדרש, הנאלצים להסתמך על הצהרות-הכזב ועל הבטחות ה'כוחי ועוצם ידי' של מי שעושה כל מאמץ על-מנת להזיק לעולם התורה.

נדמה, שכיום אין צורך כבר לשכנע אף אחד שכל ההצהרות על 'הטילים המתוחכמים', או 'מערכות ההגנה המשוכללות המכסות את כל שמי המדינה', אינן שוות את הדיו שעליהן הן מודפסות בעיתון.

שכן, על-מנת לפגוע בנו לא זקוקים אויבי ישראל לטילים מתוחכמים; די להם באיזושהו 'רפף' קטן, או כל כלי-משחית אחר שעלותו שקלים בודדים, כדי להפוך את כל הקערה על פיה, ולגרום לתוהו-ובוהו. ורק השם יתברך מצילנו מידם, ואינו מניח להם למלא ולממש את זממם.

ואם כן כמה עלוב ואומלל הוא האדם הנאלץ להסתמך על אישים כאלה ואחרים המבטיחים ש'אנחנו נגן בעוז על עוצמתה של ישראל'... אוי, כמה שהדברים הללו נשמעים נבוכים וחסרי-כל-בסיס, שכל החייל בבסיס יודע שאלה הם דברי-הבלים, הבל וריק, ואין מאחוריהם מאומה.

רק מי שדבוק בתורה ואוחז בה בכל כוחו, ושוב - כל אחד כפי מדרגתו, יכול להיות בטוח שאחיותו זו מאבטחת אותו מפני כל הטילים, ומפני כל האויבים. ולפני שנחזור לדבר על הגזירות האחרונות ודברי ההסתה הנשמעים בכל

מי שמתבונן בעיניים פקוחות על אירועי התקופה, יכול רק להתחזק! נדמה שלא צריך להיות כיום נביא בעירו כדי לראות שהכל צועד לקראת 'הימים המאושרים' שהובטחו לנו ע"י כל הנביאים.

הצרת צעדיהם של שומרי המצוות, הגזירות הנוראיות מכל הצדדים, על המעונות, על החר-פעמי, על המשקאות. הרבר מקומם ומכעיס, שהרי הכל יודעים שאנחנו אורחים מן השורה ומשלמים מיסים כמו כולם - וכל

עילת הגזירות אלא נובעת אלא מדבר אחד: שנאה ללומדי התורה. זה מקומם אותנו! מכעיס ומצער! ויחד עם זאת ברור שהכוח אינו מסור בידינו, ואנחנו לא מסוגלים לשנות את הגזירות (אלא באמצעות תפילה, כמובן וכמובן). בוודאי לא כשמדובר באדם פרטי, שסמכויותיו מצומצמות!

גזירות מצד שונאי התורה, אחינו היהודים - מחד, ומן הצד השני נשמעים איומים כל-כך חמורים מכיוונה של אירן. הכותרות מדברות. כבר מדברים בצורה ברורה על 'העשרת אורניום' במידה מסוכנת. ואומות העולם עדיין משתעשעות ב'הסכמתו' של הממשל האירני החדש לבוא ולחתום על 'הסכם הגרעין'...

החיכוכים בין המעצמות לאירן גוברים והולכים, ובאמת שכבר לא צריך להיות מומחה גדול כדי לקבוע שזה הולך לקראת 'פיצוץ' גדול, תרי משמע. המומחים המצויים ראשם-ורובם בעניינה של אירן, ומנתחים את המתרחש בחזית זו, יודעים שהאיומים הם אמיתיים, וזה יכול לקרות כל יום, וכל דקה!

ואנחנו, לומדי התורה ושואפי-קרבת-אלוקים, נצבים באמצע, בתווך, שומעים את כל האיומים, סופגים את כל

פינה, נשנן לעצמנו את דברי המדרש שכבר צוטטו כאן בעבר, שלאור האיומים מאירן, נדמה כאילו נכתב היום, ממש היום!

וכך הם דברי המדרש (פסיקתא רבתי, פרשה ל"ו):
"אמר רבי יצחק, שנה שמלך המשיח נגלה בו - כל מלכי האומות העולם מתגרים זה בזה, וכו', וחוזר מלך פרס ומחריב את כל העולם כולו, וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים, ונופלים על פניהם, ויאהזו אותם צירים כצירי יולדה. וישראל מתרעשים ומתבהלים, ואומרים להיכן נלך ולהיכן נבוא, ואומר להם: בניי, אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם! מפני מה אתם

מתייראים? אל תיראו, הגיע זמן גאולתכם! ולא כגאולה ראשונה כך גאולה אחרונה; כי גאולה ראשונה היה לכם צער ושעבוד-מלכויות אחריה, אבל גאולה אחרונה אין צער ושעבוד-מלכויות אחריה!"

יום של נחמה

היש לנו מילות-הרגעה גדולות מאלו? האם יש דברי-נוחם ללבנו הנבהל והנרעש יותר מאלו היוצאות מפיו של אבינו שבשמים? - "בניי, אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם! אל תיראו, הגיע זמן גאולתכם!"

דברי המדרש הללו צריכים לנסוך בנו ים-של-נחמה בתוך ים-הצרות בו אנו שקועים עד צוואר. ואולי נקרא עוד כמה שורות מהמדרש הנ"ל.

"שנו רבותינו, בשעה שמלך המשיח נגלה, בא ועומד על הגג של בית המקדש, והוא משיע להם לישראל ואומר להם - ענווים, הגיע זמן גאולתכם! ואם אין אתם מאמינים, ראו באורי שורח עליכם, שנאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח. ועליכם בלבד זרח, ולא על אומות העולם וכו'." "באותה השעה מבהיק הקדוש ברוך הוא אורו של מלך המשיח ושל ישראל, וכל אומות העולם בחושך ואפילה, והולכים כולם לאורו של משיח ושל ישראל וכו'." ובאים ומלחכים עפר מתחת רגליו של מלך המשיח וכו'." "ובאים כולם ונופלים על פניהם לפני משיח ולפני ישראל, ואומרים להם - נהיה לך ולישראל עבדים, וכל אחד ואחד מישראל לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים".

איתותים מן השמים

כאשר אנחנו שומעים אפוא על עוד הכרזה איראנית, אל נתבהל יתר על המידה. נעלה אז על לבבנו וזכור-נזכור את מילות-הנחמה של אבינו, אב הרחמן, שמעולם לא שכח אותנו, ושמר וממשיך לשמור עלינו במשך כל שנות גלותנו: "אל תיראו, הגיע זמן גאולתכם!" אל תיראו.

האיומים מאירן הם איתותים מן השמים עבורנו, ומי כמו ציבור בני תורה מחויב 'לראות' את האיתותים, ולקבל

את הסימנים שמשגרים לו מן שמיא. ממי יכול השי"ת לתבוע זאת אם לא מאתנו, חובשי בתי המדרשות והמדקדקים במצוות!?

הלא דווקא כאשר אנחנו רואים את מה שנעשה שם, הננו צריכים להיאזר באמונה-רבתי ובבטחון מלא בהשי"ת, שכבר לפני אלפי שנה שיגר ביד חכמיו את המידע הזה על כך שכל האומות יעשו יד אחת עם אירן, דהיינו אדום וישמעאל, וכולם יחד ינסו לעלות על ירושלים.

לְהֵאמֹר, וְלֹא לֵאבֹד אֶת הָעֲשֻׁתוֹת

שהרי כך מובא בזוהר, בראשית קי"ט: 'ובני ישמעאל עתידים בזמן ההוא לעורר יחד עם כל עמי העולם לבוא לירושלים, כמו שכתוב ואספתי את כל הגויים אל ירושלים למלחמה. ויודמנו כולהו עממיא ויעשו עצת-שלום ביניהם, ויתהפכו לישראל להשמיד, מפני שהקימו להם מלכות, ותהא עת צרה ליעקב, אמנם לא יבואו לשבר, אלא ממנה יוושע' (הרמ"ק על הזוהר, שם). 'לא יבואו לשבר'!

לכן, שומרי המצוות ויושבי בתי המדרשות לא נבהלים מכל המתרחש. הם יודעים שהם אינם תלויים בחסדיהן של אומות העולם, אלא רק במי שברא את העולם. הם יודעים שאין צורך להיבהל מחד, ולנקוט במעשי אבותינו משכבר השנים, מאידך. בניגוד לאחים שלנו מעבר לגדר, אנחנו לא מזלזלים באיומים. אדרבה, רק אנחנו יודעים עד כמה הם אמיתיים. שהרי מי כמונו מאמינים בני מאמינים שבסוף זה יגיע. וזה מה שנותר לנו לעשות. להאמין, ולא לאבד את העשונות, להתקרב אל השי"ת, לחזור בתשובה שלימה לפניו, ולקוות ולהוחיל לטוב.

רק לא לאבד את צלילות הדעת

מי שנותן את הדברים הללו אל ליבו, וחי בתחושת-אמת שאנחנו נמצאים בידיו הרחימיות של השי"ת, הרוצה אך ורק בטוב תנו, לא יצא מדעתו לעולם! למרות כל מה שקורה, ולמרות שהאירועים רודפים האחד אחרי השני! פעם אלו 'גזירותיה של ממשלת הזרין', ופעם האיומים החמורים מאירן; פעם כוננות בטחונות בצפון ופעם בדרום! ואנחנו - אנה אנו באים!?

רק לא לאבד את הדעת, את צלילות-הדעת! רק זה לא! אדם שמאבד את ישוב-הדעת שלו, מאבד את התואר הקרוי 'בן-אדם'! ומי שאינו בן-אדם, לא מסוגל כבר לעשות שום מעשה המוטל על בני האדם. אם לא נשמור על מנוחת-הדעת, ולא נאמין בכל לבנו שהכל נגזר מאת הבורא, לא נוכל לעשות מאומה, גם לא להתפלל, וגם לא לומר "מודה-אני" בעת ההשכמה.

נבטח בה' אלוקי ישראל, באמת וללא סייג, נשליך עליו כל ייבנו, ונזכה לראות שאכן יש לנו על מי לסמוך גם בתקופה הקשה הזו, כאשר איש אינו יודע מה יילד יום,

והקשיים הכלכליים הנובעים מחמת הגזירות - רק מחמירים את המצב עוד יותר. ולא אתנו יודע עד מה.

נעצור לרגע ממירון-הסער הגדול שבו אנו נתונים, ונתוודע לאמת המשתקפת בראי תורתנו, והאומרת שכל שיתלה האדם את בטחונו בבורא עולם, וישתחרר מתלותו בכוחות זרים, ויטיל את עצמו לגמרי אל זרועות אביו שבשמים, כך יראה לו הקב"ה שזו גופא תהיה סיבת ההצלחה שלו.

הרי באמת שאין אנחנו נזקקים לאמונה-רבתי כדי להאמין שכל הגזירות הניחתות עלינו לאחרונה אינן מגיעות משבט-ידו של שר כזה או אחר. מילדותנו חונכנו לדעת שכל

האנשים הללו משמשים רק כ'מקלות' בידו של השם יתברך, שכאשר הוא רוצה לעוררנו כדי שנחזור בתשובה שלימה לפניו, הוא משתמש במקלות הללו, ולבסוף ישיב להם מנה אחת אפיים.

ואם כן הכתובת שלנו ברורה ותלויה על הקיר. ככל שהגזירות מתגברות, ככל שמשפחות-האברכים נאנקות יותר ויותר תחת העול הכספי, וככל שהצרות מעיקות עלינו וממיסות יותר את לבנו - התשובה שלנו לכל זה היא אחת ויחידה: חזק חזק ונתחזק! כל אחד במעשיו-הוא, כל אחד כמה שהוא צריך להתחזק.

בסבך הנסיגות של הדור הצעיר

נלהיב גם את הצעירים בני-ימינו, הנתונים בסבך-הנסיגות של דורנו, ונאמר להם - עם זיק-של-שמחה בעיניים - שעוד מעט-קט נזכה לראות את משיח-צדקנו בא בשערינו, ואז-אז יתברר לעיני כל העולם כולו, שמי שמסר נפשו על שמירת המצוות, ושמירת הברית עם השי"ת, יזכה לחנוך את ידיו של משיח.

וככל שמסר את נפשו יותר, כך יגדל כבודו ותרָבָה גאותו בעת ההיא. וכיון שמסירות הנפש העיקרית בדורנו היא ההתנזרות מכל כלי-המשחית, הרי מי שאכן עשה זאת, והצליח בס'ד להרחיק מעל עצמו, ומעל ביתו, את מכשירי-החלאה הללו, יזכה להתקרב יותר ויותר אל מלך המשיח, ולהיות מקרוביו המובהקים.

הידיעה הזו עשויות לשמח את לבות הצעירים, עד כדי כך שלא ישיתו אל ליבם את כל הפיתויים שחבריהם מנסים להחטיאם בהם. גם בילד קטן אפשר להחדיר את האמונה החזקה הזו, שאם יזכה לשמור את המצוות בקדושה ובטהרה, יהיה ממקבלי-פניו של מלך המשיח. גם הוא יכול להבין את זאת.

להיות עבדים נאמנים של הקב"ה

נצטט בפניהם את הפסוק בספר זכריה (ב' י"ז): 'דני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה'.' ובפסוק הבא נאמר: 'ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא, והיו לי לעם, ושכנתי בתוכך, וכו'. ושמענו שהגר"י אטלמן אמר שכאשר יבוא מלך המשיח, ומלכות ה' תיכון בעולם, ויֵרָאוּ

כל עמי הארץ את שם ה' נקרא עלינו, יבואו 'גוים רבים' וירצו להתלוות ולהתקרב אל השי"ת, בראותם את הכבוד והיקר שינחלו היהודים.

אבל הקב"ה מבטיח לנו, 'ושכנתי בתוכך!' רק בתוכך! מרוע? - כי כשהשכינה היתה בעליבותה, וכל יושבי תבל לעגו לי, הרי שאתם, מקיימי המצוות, שמרתם לי אמונים, ולא עזבתם אותי. ולכן, לא אשכון בתוך כל אלה שיתלוו אליי, אלא רק בתוכם.

כן, כן; עד כמה שניסינו לשמור יותר ויותר אמונים להשי"ת, ולהיות לו עבדים נאמנים, ולא התפתינו אחר משאות-שווא ומדוחים, כך

באותה מידה ישכון השי"ת בתוכנו. ומי ששמר יותר אמונים, והכל ניסו לצחוק עליו ולגחך ממנו, הרי שכבוא המשיח הוא יקבל את מלוא הכבוד המגיע לו, ויתעשר בכתר-מלכות, וישובץ בין רואי-המלך הקרובים.

לסלק מעל עצמנו כל רגש-עצבות

המלים הללו יחזקו את בני הדור הצעיר שלנו יותר מכל דבר אחר! וממילא ייקל עליהם אז לקיים את המצוות בשמחה, וכפי שאמרנו.

מה שדרוש לנו בימים אלה, הוא להתאזר בשמחה, ולסלק מעל עצמנו כל רגש של עצבות. גם למול כל מה שחולף על ראשנו, ולמול המיית גלוי הסואנים של ים-היסורים שכמעט ואינו פוסח על אף משפחה בעם ישראל, יש לדעת שהקב"ה נתן בנו את הכוח להיות בשמחה, ואם האדם מביא על עצמו עצבות וקדרות, אין הוא יכול להתנצל על כך ולומר ש'הכל בא מאיתו יתברך, גם העצבות'...

נכון הוא שהקב"ה מנסה את האדם בצרות וכיסורים, אבל לא נכון הוא שיחד עם הצרות מגיעה גם העצבות. 'עצביהם - וכו', מעשה ידי אדם', אומר דוד המלך.

ביום בו יהיה ה' אחד ושמו אחד, ניווכח כולנו שגם השי"ת ידע את כל הקשיים שעמדו בפנינו, וכל הרגעים הללו שהיה נראה לנו שאין בהם לחלוחית של עבודת ה', יעלו ויֵרָאוּ לפניו כקרוב כליל ועולות.

מקור של שמחה וחוסן

העצמות היבשות, שניסו בכל כוחן לעבוד את בוראן, תקרבנה אחת אל אחת, 'והיו אחד בדי', כך מבטיח לנו האב-הרחמן.

כמו שנאמר: '...העצמות האלה, כל בית ישראל המה, הנה אומרים יבשו עצמותינו, ואבדה תקותנו, נגזרנו לנו; לכן הנבא ואמרת אליהם, כה אמר ה', הנה אני פתח את קברותיכם, והעליתי אתכם מקברותיכם עמי, והבאתי אתכם אל ארמתי ישראל; וכו'; ונתתי רוחי בכם וחיייתם, והנחת אתכם על אדמתכם, וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי' וכו'; יהיו לנו דברים אלה כטל-תחיה, ולמקור של שמחה וחוסן רוחני, לימים-יבואו. והם יבואו בקרוב מאוד, בעז"ה.

טהרן שוב מתגרה במעצמות: מפעל הצנטריפוגות שב לפעול

לפי היול סטריס ביוול, איראן הצליחה בחודשים האחרונים לייצר לפחות 170 צנטריפוגות מתקדמות כאתר הגרעיני בקאראג' ■ על פי הדיווח, הפעילות במפעל התחדשה מספר שבועות לאחר החבלה שיוחסה לישראל ■ ראנה במערב: הצנטריפוגות המתקדמות יזרחו לסתחת גרעין צבאי ■ עמוד 7 אחרי פרקש

הכל צועד לקראת מילוי רצונו של השם יתברך בעולם. ואנחנו, יושבי בתי המדרשות, יודעים מה עלינו לעשות

הבה לא נהרוס לעצמנו את החיים - בידיים!

גם לאחר כל מה שנכתב, נאמר ונדרש בענין מכשירי הטלפון הקלוקלים, וגם אם המסר העיקרי אודות המיאוס והכיעור הנוראיים היוצאים ממכשירים אלה, נצרב בלבנו ובנפשנו, עדיין יש נקודה אחת שנראה שלא הופנמה דייה, וחבל. כי גם היא חשובה עד מאוד, ונוגעת ליסוד-חיינו.

לא נדבר הפעם על האינטרנט, שכבר הפיל ברשתו כל-כך הרבה נשמות טובות - כי מי שלא מבין את הסכנות הנעוצות ב'מרשתת' הזו, נראה שהוא אינו משתייך כבר לשלומי-אמוני-ישראל.

גם לא נדבר על מי שמחזיק בכיסו 'אייפון' לא-כשר ולא-מסונן, המחובר לכל הרע-והנורא שבעולם. כי גם בנושא זה אפשר לומר בוודאות על כל בן-אנוש שמכיסו מציץ מכשיר שכזה - שכמוהו כפצצת-אטום, וגרוע ממנה - שהוא אינו מאנשי-שלומנו. חד וחלק.

די לנו להביט ולצפות בנערים, שעדיין לבושים ב'בגדים חרדיים', היושבים בספסלי-גינות בשעות שאחר חצות-לילה, וצופים בגרוע מכל. אוי לעיניים שכך ראות, ואוי לדור שאלו הם מכשיריו.

אבל מאידך גיסא אמרנו כבר לא פעם שהאדם בן-דורנו העומד בכיכר העיר וסופק כף-אל-כף ואומר 'מה כבר אפשר לעשות בדור זה', עושה טעות חמורה עד מאוד. כי אם הקב"ה החליט שאנחנו נחיה בדור זה, ולא בדור שעבר, וגם לא בזה שקדם לו, הרי שיש לנו תפקיד מוגדר מה לעשות כאן, בעולם הזה.

הראיה - שהרי אנחנו כאן, עמו"ש, חיים וקיימים, וממילא ברור שהתפקיד שלנו הוא להאדיר את שמו הגדול של הבורא יתברך גם בתקופה רבת-המכשולים שבה אנחנו נמצאים. לכן, פשוט וברור שאנחנו צריכים לעשות את המוטל עלינו, ולא להתיימש מכובד-המעמסה. אמנם יש בלבנו רחמים גדולים על אלה שנופלים ונושרים באמצע הדרך, וחובה גדולה היא לנסות ולסייע להם ככל שניתן, אבל אנחנו-עצמנו צריכים להתחזק בכל מה שנוגע לנו.

והנה, גם אם רוב-רובו של הציבור שבתוכו אנחנו חיים, מתנזר לחלוטין מהמכשירים הלא-מסוננים, אבל מאידך נראים יותר ויותר במחוזותינו המכשירים ה'מסוננים' וה'מוגנים', ואיך שנקרא להם...

ויש כאלה הסבורים לתומם שזה כבר בסדר, שהרי אין שם כיעור (?) וממילא - אם זה מקל עלינו את החיים, מדוע שלא נצטייד במכשיר מסונן כזה. אם במקום ללכת לבנק כדי לבצע פעולות בחשבון יכולנו לעשות זאת דרך המכשיר הקטן הזה, ובכך אחסוך מעצמי שעות רבות של בזבזי-זמן ו'ביטול-תורה', למה לא לעשות זאת? - ישאלו השואלים.

אם במקום לעמוד בתור בסניף-קופ"ח זו או אחרת, כדי להיוודע לתוצאותיה של בדיקה, יש אפשרות לראות את התוצאות במכשיר המצוי בכיסו, מה הסיבה המונעת בעדי מלעשות זאת? - יתמהו התמזמים.

ובדיוק על זה באנו לדבר. ראשית, אל תגידו שאין שם כיעור. יש ויש. ולא נאריך. אדם הרוצה לשמור עצמו, יתרחק משם גם בגלל הכיעור והמיאוס. ודי בזה. אבל, הדבר האבסורדי ביותר הוא, שכיום אפשר כבר לראות בעיניים עד כמה הורסים המכשירים הללו את כל החיים, ומעמידים את המחזיקים אותם בקרן-חשיכה-ואפילה, עד כדי כך שאיבדו לגמרי את התקשורת החיונית עם בני-האדם, עם חבריהם וידידיהם, ואפילו עם נוות-ביתם, ולמרות הכל הם ממשיכים להקיש על כפתוריו של מכשיר זה!!!

כמה נורא הוא המראה לחוות בבני זוג היוצאים אחרי יום עמוס לשאוף מעט אוויר, והם אמנם מהלכים זה לצדו של זה, אבל כל אחד עסוק במכשירו. במקום שיתעניינו זה בשלומי של זה, וישמעו כיצד עבר עליו היום, מתעסק כל אחד בענייניו-הוא, ושלומי של השני רחוק ממנו כרחוק מזרח ממערב.

אמנם זה יכול לקרות גם במכשירים כשרים, המיועדים לשיחות-טלפון בלבד, אבל בוודאי שזה קורה פחות, שהרי כמה אנשים יכולים כבר להתקשר אל בני-הזוג דווקא בשעה זו... אבל כאשר המכשיר מציג לפניו את חדשות היום, וגם את מה שקרה בהונולולו, זה יותר מעניין אותם מאשר להיכנס לעולמו הפנימי של בן-הזוג, להשתתף במועקותיו ולשמוח בשמחותיו.

ואלו עוד הבעיות הקלות... אתה מגיע היום לאירועים שבהם משתתפים מאות איש, ורואה שפשוט אין עם מי לדבר... ממש כך. כל אחד ומכשירו, כל אחד והבליו. ועל זה כדאי למקד את תשומת-הלב. עד כמה הרסו לנו המכשירים את החיים, את שמחת החיים, את התקשורת בין איש לרעהו.

אלה שכבר מצויים עמוק-עמוק בתוך הבלי-המכשיר (המסונן, כמוכ...), כל-כך קשה להם להשתחרר מכבליהם, אבל לפחות האנשים והמשפחות שהפעילו עד היום את המחשבה והשיטה הישרה, והבינו את הנזק האדיר שממית המכשיר על כל מהלך-חיהם, ולא השתעבדו אליו, לפחות הם - צריכים להחליט לא להכניס את עצמם לעבדות הזו, ושלא להיכנס לפיתויים השטותיים הכרוכים בכך.

מרתק לשמוע שיש כיום אנשים רבים שהגיעו למסקנה שלא זו היא פינת האושר הפרטי שלהם, למסקנה זו הגיעו גם, תשמעו סוד, עשרות מיליונים של משתמשי האינטרנט

יודקו לעזרתו, יוכלו להזעיק אותו במהירות; ולך תספר להם, שהדור המבוגר-יותר היה רגוע גם לפני לידה, גם בלי מכשירים... והנה אחת הראיות הבולטות לכך שהמכשירים הרסו לנו את השלווה...); גם יהודי העושה 'משמר' בבית המדרש ונותר שם במשך כל הלילה, ובשל המצב הביטחוני אשתו שנשארה בבית לא כל כך רגועה, יכולה במצב זה להתקשר אליו בכל עת שתצא.

ר"מ בני-ברקי שהחליף את משמרתו וטס לצרפת לשמש בקודש כראש ישיבה חשובה [וחזר לביתו מדי שבוע] סיפר לנו על מעלת המכשיר הסלולרי שבכיסו, כאשר אשתו שנשארה בבית ברק יכולה להשיג אותו בצרפת בכל עת ובכל שעה.

כל זה, כאמור, כאשר מדובר באנשים שלא כבולו את עצמם אל המכשיר יותר מדי. הם גם לא יחזירו שיחה לכל מי שמספרו נמצא על הצג שלהם; ועכ"פ זה לא חייב להיות באופן מיידי.

העילה העיקרית לכתיבת מאמר זה היתה, כאמור, להזהיר בתודעתנו את הנזקים שגורמים המכשירים הללו ביצירת קשרים בין אדם לאדם, ובין איש לאשתו, כשהמדובר גם במכשירים מסוגנים ומכשירים למיניהם.

כל מי שלא מחובר למכשירים אלה, צריך שיידע שהוא המאושר באדם. ללא כל גזמא. החברים שלצדו, שכבר התחברו אל האייפונים הכשרים, אִמְלְלוּ את חייהם והפכו את סדר-יומם לבלתי-נסבל לחלוטין. אין להם יום ואין להם לילה.

הבה נעשה כל מאמץ אפשרי לא להתחבר אל המכשירים הללו, וגם אם מדובר במכשירים כשרים, ללא קשרי-תוכן, ננסה לא להצמיד אותם אלינו במשך כל שעות היממה. כבר לא מדובר בנעילת המכשיר בעת התפילה; גם כשהינך לומד, או נמצא בשיעור תורני, או אפילו משוחח עם הזולת, מותר לך - כן, זה מותר - לא להשיב לשיחות המתקבלות. מותר לך להשיב כעבור שעה-שעתיים.

בצורה כזו מקבלים המכשירים את ערכם הנכון והראוי, ואז, ורק אז, הם תורמים, ואולי מוסיפים משהו, לאיכות-החיים שלנו.

באמריקה, שהפסיקו באחרונה את השימוש באינטרנט - לחלוטין, וניתקו את עצמם מכל חיבור לסוג זה של שימוש במחשב.

המהפך הפוקד את ענף התקשורת והאלקטרוניקה מתבטא בהרגשה של ההמונים שההבטחות להיווצרותם של חיים שלווים יותר כתוצאה מזהותמכרות לדברים אלה, פשוט לא התקיימו...

הפלאפון על החגורה.
הפך להיות מטריד

רבים מ'מכורי המחשב' ומכורי האייפונים' הגיעו למסקנה מרחיקת-לכת שהמכשירים הללו לא הביאו להם שלווה אלא ההיפך. הם העניקו להם בשפע עצבנות ומתחים בשיאים לא-מוכרים, ועצם ההתחברות והליווי לכל מקום - לבית הכנסת, למסבת, לחדרי העבודה, ולאיפה לא - יש בו משום אי-יציירת קשר עם הסביבה.

נכון שהאנשים השיגו בעזרת המכשירים הללו אפשרות ליצירת קשר נוחה יותר עם הזולת, אבל המחנכים והפסיכולוגים למיניהם מדברים דווקא על הנזק 'החברתי' שהמכשירים הללו המיטו על האנושות. וזאת, כמובן, עוד בטרם נגיענו כלל באפקטים הרוחניים הכל-כך נוראיים שיש במכשירים אלה.

אתה יכול לדבר עם החבר בקלות רבה יותר, אבל רק באמצעות המכשיר... כאשר אתה נתקל עימו פנים אל פנים, הינך זו ומנוכר לו לחלוטין.

הנזקים הנפשיים הללו הביאו גם את אלה הנושאים מכשירים כשרים-לחלוטין להחליטה להשאיר את המכשיר בבית... זאת לא אומרת שהם החזירו את המכשיר אל החברה וניתקו עצמם מכל וכל עם הקשר הסלולרי. אבל, הם כבר לא מוכנים לשאת את המכשיר על גופם במשך 24 שעות ביממה, וגם לא מוכנים כבר ללכת 'באש ובמים' אחרי כל מבצע של חברה זו או אחרת.

די להם במכשיר אחד שיש להם בבית, גם אם לא יהיה הכי-משוכלל בשוק. התופעה הזו רוכשת לה באחרונה שביטה בקרב חוגים נרחבים שאינם 'חשודים' באי-ריצה אחר מותרות. אבל הטלפון הסלולרי כל כך שיגע אותם, כל כך טרד את מנוחתם, עד שאין מוכנים להקריב עבורו את עצמם...

כן, זה קורה גם בדור המבולבל שלנו, כשלמעלה מ-30 מיליון אמריקנים ניתקו את עצמם מחברות האינטרנט.

בוודאי שאי אפשר להתעלם מן העובדה שבזכות המכשירים הסלולריים ניצלו חייהם של המוני בני אדם שנתקלו באירוע שיש בו פיקוח נפש, ורק בזכות המכשיר שהיה ברשותם היה באפשרותם להודיע על כך לכוחות ההצלה שאכן הגיעו למיד למקום והפסיקו להציל את האנשים.

אין גם ספק שהמכשירים הללו הביאו בכנפיהם רוחה של ממש לאנשי התבונה שידעו כיצד לכלכל את מעשיהם ולהשתמש בהם רק בעת הצורך. אברך בכולל, שרעייתו צריכה ללדת, יכול לילך ללמוד במנוחה, בידועו שאם

המתנה לחנוכה

לחנך בשמחה

שמחה בבית

מצוות בשמחה

שבת בשמחה

053-310-3388

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 63 | פר' וישב תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מדרן שד התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דשכבה"ג מדרן שד התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
תורם לוועד הרבנים לעניני צדקה בעת הדלקת נר חנוכה

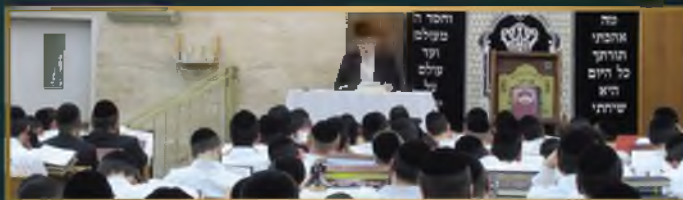
דשכבה"ג מדרן שד התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
מתפלל לישועת תורמי "ועד הרבנים לעניני צדקה"

מדרן הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון
אצל מדרן שד התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

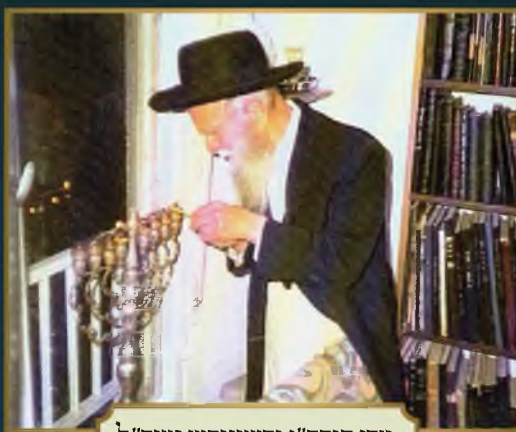
התרגשות: לאחר כחצי שנה, בה היה מרותק למיטת חוליו, שב לישיבה הגאון רבי צבי יהודה גרשונוביץ
ראש ישיבת 'שכר שכיר', למסירת שיעור כללי בישיבה

"כי נר מצוה ותורה אור"

מודן הגר"א חדש זצוק"ל

מודן הגר"י גרשנזבוין זצוק"ל

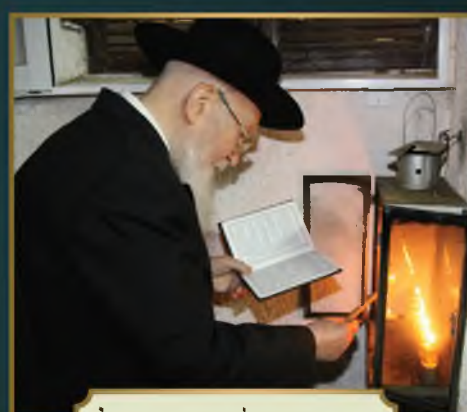
מודן הגר"נ קרליץ זצוק"ל

מודן הגר"ש דבליצקי זצוק"ל

מודן הגר"ז אולמן זצוק"ל

מודן הגר"מ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מודן הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל

מודן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל

גדולי ישראל זצוק"ל בהדלקת נרות חנוכה

מרח הדב מפוניבו' זצוק"ל

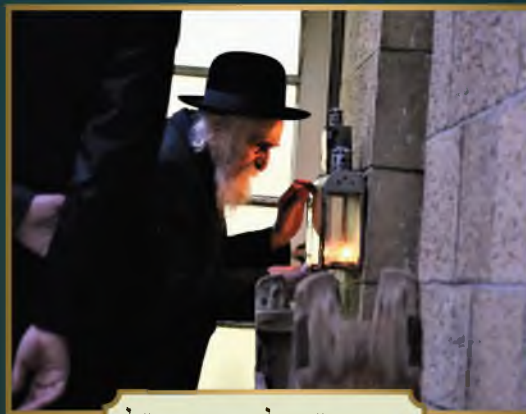
מרח הגר"ח גריינמן זצוק"ל

מרח הגר"ד פוברסקי זצוק"ל

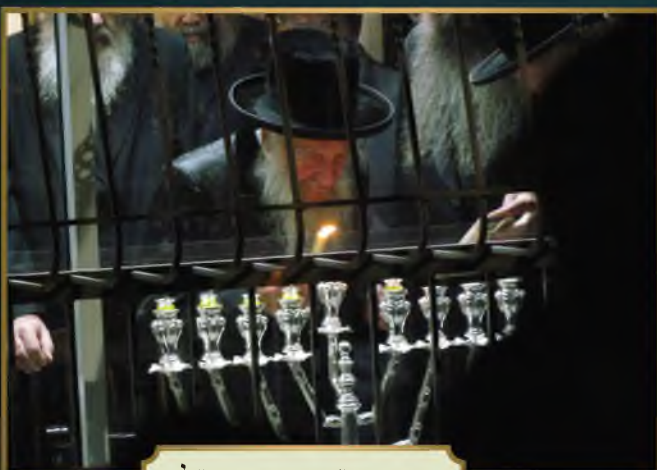
מרח הגר"ש אלישיב זצוק"ל

מרח הגר"ד סלאוויצקי זצוק"ל

מרח הרב שך זצוק"ל

מרח הגר"ש זאנער זצוק"ל

מרח הגרפ"א פאלק זצוק"ל מגייטסהד

ראש ישיבת קרית מלך
הגאון הגדול רבי יעקב קרפ שליט"א

מזן ראש הישיבה הגדול"ג אדלשטיין שליט"א מקבל מהגאון
הגדול רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א את הספר
בעקבי אמונה שיעורי אביו מרן הגדול"ק על הל' שביעית

הגאון רבי אברהם פסה קמיונקה שליט"א
רב ביהכ"נ צא"י לונדון אצל מרן

סיום שיעור דף היומי בישיבת משך חכמה ע"י הגאון ר' חיים ישראל מילר שליט"א מראשי הישיבה
ובהשתתפות הגאון ר' קרליץ רב ביהכ"נ הליגמן והגאון ר' זלג דיסקין משגיח בישיבת משך חכמה

מסע חיזוק מיוחד של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בהיכלי התורה דישיבת עמדת שלמה בבית שמש

רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א קיבל בחביבות את רבה של בני ברק הגאון הגדול רבי שבח צבי רזנבלט יחד עם ראשי משחטת 'אחדות'

רבה של בני ברק הגרש"צ רזנבלט הגיע לביקור מיוחד במעונו של מרן הגר"ח קניבסקי יחד עם ראשי משחטת 'אחדות' בני קרן ואיציק רביב, הנמצאת תחת הכשרות המהודרת של הרב לנדא והרב רזנבלט רבני העיר ב"ב # מרן הגר"ח הביע קורת רוח מרובה שכל החומרות וההידורים שביקש להקפיד עליהם מתקיימים הלכה למעשה, תוך השקעה כספית אדירה של בעלי המשחטה ע"מ לעמוד בהוראות הכשרות המחמירות רבה של בני ברק הגאון רבי שבח רזנבלט שליט"א, הגיע לביקור מיוחד ומרגש במעונו של שר התורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. לביקור נלוו ראשי משחטת 'אחדות' מר בני קרן ומר איציק רביב מחברת אמי' למהדרין

משחטת אחדות הנמצאת תחת הכשרות המהודרת של הרב לנדא והרב רזנבלט רבני העיר ב"ב - כבר קנתה לעצמה שם בקרב הציבור המקפיד על קלה כבחמורה, לאור ההידורים הרבים והחומרות הנהוגות במשחטה. מרן הגר"ח שליט"א התרגש מאוד מהביקור, ואף הביע הערכה וחביבות יוצאים מגדר הרגיל, לאור ההיכרות רבת השנים וההערכה העצומה שהוא רוחש להגרש"צ רזנבלט מזה עשרות בשנים.

הגרש"צ רזנבלט סיפר למרן הגר"ח שליט"א על הידורי הכשרות הרבים והחומרות הנהוגות במשחטה, המאפשרים לכל בן תורה לאכול מתוצרת המשחטה ללא חשש כלל. הרב רזנבלט הוסיף שבימים אלו יוצאים לשחיתת בקר בחו"ל תחת הכשרות המהודרת של רבני בני ברק וכי כל החומרות וההנהגות שמרן ביקש ממנו להקפיד ולהדר בהוראות הכשרות בטרם נכנס לתפקידו כרבה של בני ברק יחד עם הרב לנדא, מיושמים הלכה למעשה.

מרן שליט"א הביע שביעות רצון ושמח שמחה גדולה כאשר הרב רזנבלט הציג בפניו את בעלי המשחטה בני קרן ואיציק רביב, שהשקיעו מהחברה שבניהולם ממון רב, על מנת לעמוד בדרישות הכשרות המחמירות שמרן עצמו הורה עליהם, מיד עם המינוי שלו יחד עם הרב לנדא לכהן כרבני העיר בני ברק וכמי שעומדים בראש מערכת הכשרות המהודרת של הרב לנדא והרב רזנבלט רבני העיר ב"ב.

הרב רזנבלט הדגיש בפני מרן, כי למעשה זו הכשרות של מרן מאחר וכל החומרות וההידורים שמרן דרש, מיושמים הלכה למעשה.

מרן שליט"א התרגש מהדברים ומהנכונות של בעלי המשחטה להשקיע הון עתק, בכדי שבני התורה יוכלו להעלות על שולחנם את התוצרת המהודרת ביותר, ואף בירך אותם שיזכו לשפע ברכות ולהצלחה מרובה בזכות המסירות הגדולה שלהם למען הידורי הכשרות והיקפי ההשקעה המרובים.

במפגש השתתף גם בנו חביבו הגאון הגדול רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א שאמר לבעלי המשחטה: "שתדעו לכם, שמה

שאתם משקיעים זה דבר עצום, ואבא שיחי' מעריך עד מאד את הכשרות, ואף אוכל משחיטה זו וסומך על הכשרות של הרב רזנבלט, אותו הוא מכיר שנים רבות והוא אף ביקש שיעמוד בראש מערך הכשרות".

היכלי התורה של רבינו מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זיע"א : בני ברק • אלעד • כרמיאל • עוצם •

ישיבת 'אמרי משה' • ירושלים

ישיבת 'תורת חסד' • אלעד

ישיבת 'נר זרח' • עוצם

2800 תלמידים • 2100 אבדכים

ברק, הרצוג

• כרמיאל, קרן אורה

כולל ישיבת ארחות תורה

• טבריה, נוף פוריה

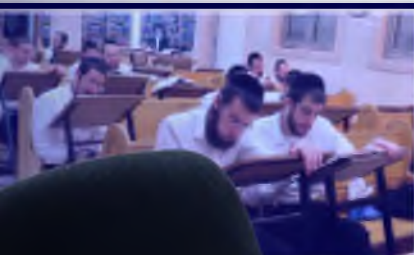

• ביתר

• אחיסמך

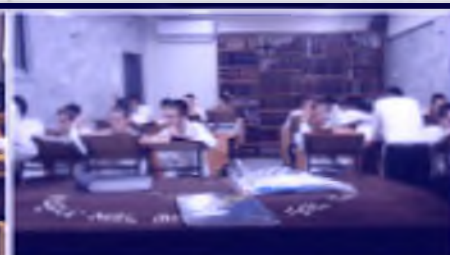
יעין עילית, חפציבה

• בני ברק

• תל ציון

תורה בתפארתה • שביעית

• ירושלים, גאולה

בתפארתה • מודיעין עילית

עמוד המניין

שעת לימוד ביום היארציית של רבינו הגדול
הגראי"ל שטינמן זיע"א, כ"ד כסליו לזכותך

60x12

קונה עולמו

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זיע"א הקים את ישיבת ארחות תורה בשנת תשנ"ח עם 29 תלמידים. היום, 24 שנים אחרי, צועדים בדרכו אלפי לומדים ברשת הישיבות והכוללים 'ארחות תורה' שהפכה למעצמת תורה אדירה.

ישיבת 'דנה של תורה' • כרמיאל

ישיבת 'תורה בתפארתה' • אלעד

ישיבת 'ארחות תורה' • בני ברק

• בני ברק, חפציבה

בית שמש, רמה ג'

כולל שישי • ירושלים

אופקים

כולל ישיבת תורה ב

רמות

• כרמיאל, תורה ות

מודיעין עילית, יהודה הנשיא

• מודיעין עילית, ש

• בוי ברק, פרדס כץ

אנחנו קוראים דווקא לכם!

להדרות

אנחנו לא מוכרים בנינים או בניה זו התורה בעצמה!

לישיבות

לישיבותיו של מדרן ראש הישיבה הגדאיל שטיינמן זללה"ה

ביום בו תבחר, עשרות אלפי שעות לימוד בכלל ישיבות 'ארחות תורה' שייכות לך!

נציב יום 12×360

עשרה אבוכים ותלמידי ישיבה יקדישו את לימודם היומי לזכותך

12×167

יום השנה הרביעי לרבינו הגדול מדרן ראש הישיבה הגדאיל שטיינמן זללה"ה

לתרומה בהעברה בנקאית:
בנק 17 (מרכנתיל),
סניף 732 • מספר חן 6541
ע"ש ארחות תורה
ע"ד 580327310

או באמצעות
מערכת נדרים פלוס
מוכר לצרכי מס
לפי סעיף 46

תודמים
לישיבותיו
 4563

*שמות התורמים יוזכרו במעמד התפילה על ציונו של רבינו מדרן ראש הישיבה זיע"א על ידי רבותינו ראשי הישיבות שליט"א

מצוותנו של אביהם של ילדי קרן ההסעות
מזן ראש הישיבה הגר"ל שטינמן זצ"ל:

אבקש מכל מי
שרוצה בטובתי
ללמוד פרק אחד משניות

גם אתם רוצים בטובת יקירכם

מזן ראש הישיבה הגר"ל שטינמן שליט"א
לקח על עצמו להשתתף במימון לימודם של ילדי קרן ההסעות
ביום הארצי של אביו מזן הגר"ל שטינמן זצוק"ל
וציין בלוח 'לזכות נשמת'

ביום השנה ליקירכם משתתפים במימון ההסעות
וזכות לימוד התורה יוקדש לע"נ

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

**הצטרפו לגדולי ישראל שכבר
הנציחו את שמות יקיריהם:**

1700-50-66-22

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק הפועלים סניף 655 מס' ו-1: 3399991 קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ר 95-659-804-5
התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46 כמ"כ ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "נדריים פלוס" ברחבי הארץ